Materialien zum Südosteuropasprachatlas · Band 2

(eBook - Digi20-Retro)

Джеляль Юллы, Андрей Н.Соболев

Албанский тоскский говор села Лешня (краина Скрапар)

Синтаксис, лексика, этнолингвистика, тексты

Verlag Otto Sagner München · Berlin · Washington D.C.

Digitalisiert im Rahmen der Kooperation mit dem DFG-Projekt „Digi20“
der Bayerischen Staatsbibliothek, München. OCR-Bearbeitung und Erstellung des eBooks durch den Verlag Otto Sagner:

http://verlag.kubon-sagner.de

Materialien zum Südosteuropasprachatlas

herausgegeben
von

Helmut Schaller und Andrej Sobolev

Band 2

Biblion Verlag

Marburg an der Lahn

Philipps-Universität Marburg · Institut für Slawische Philologie
Kleiner Balkansprachatlas

Джеляль Юллы, Андрей Н. Соболев

Албанский тоскский говор села Лешня

(краина Скрапар)

Синтаксис
Лексика
Этнолингвистика
Тексты

Biblion Verlag · Marburg an der Lahn

2002

Xhelal Ylli, Andrej N. Sobolev
Albanskij toskskij govor sela Lešnja (kraina Skrapar)

Gedruckt mit Unterstützung der Deutschen Forschungsgemeinschaft

Die Deutsche Bibliothek - CIP-Einheitsaufnahme
Ein Titeldatensatz für diese Publikation ist bei Der Deutschen Bibliothek erhältlich.

Umschlaggestaltung und Satz: Stefan Baumgarth, Marburg
Druck: Difo-Druck, Bamberg

Gedruckt auf alterungsbeständigem Papier

ISBN 3-932331-29-X

Предисловие

Экспедиция в село Лешия в краине Скрапар в южной Албании была осуществлена авторами в октябре 1999 г. в рамках проекта Deutsche Forschungsgemeinschaft „Kleiner Balkansprachatlas“ (KBSA), реализуемого Институтом славянской филологии университета г. Марбург совместно с Институтом лингвистических исследований РАН в Санкт-Петербурге.

Синтаксические и этнолингвистические материалы, а также связные тексты, записанные авторами в ходе экспедиции (всего около 40 часов звучания), были расшифрованы, представлены в компьютерной форме и отредактированы др. Джелялем Юллы, научным сотрудником Института языкознания и литературоведения Албанской АН. Эта деятельность, как и дальнейшая авторская работа Дж. Юллы над текстом книги, оказалась возможной благодаря годичной стипендии Deutsche Forschungsgemeinschaft в рамках программы Mercator-Gastprofessur в Институте славянской филологии университета г. Марбург.

Лексические данные были представлены в компьютерной форме к.ф.н. Альвиной В. Жугрой и к.ф.н. Мариной В. Домосилецкой в рамках проекта ИЛИ РАН „Малый диалектологический атлас балканских языков“ (МДАБЯ) при финансировании РГНФ и затем отредактированы авторами.

Весь собранный материал был затем проанализирован, прокомментирован и подготовлен к печати авторами. При анализе диалектного синтаксиса большую помощь нам оказал проф. др. Энвер Хюса.

Синтаксические и лексические материалы были затем интегрированы маг. Штефаном Баумгартом в единую компьютерную базу данных проекта.

Авторы выражают благодарность Deutsche Forschungsgemeinschaft, финансировавшей их исследовательскую деятельность и публикацию настоящей книги.

Кроме этого мы благодарны гг. проф. др. Энверу Хюса, к.ф.н. Александру Ю. Русакову и к.ф.н. Альвине В. Жугре за ценные замечания, способствовавшие улучшению настоящей книги, а также проф. др. Йорго Бульо, директору Института языкознания и литературоведения

Албанской АН, за помощь в организации экспедиции, председателю коммуны Лешни Хаджи Доко и директору начальной школы села Кареману Челя за помощь в ее проведении.

Жителям села Лешня, работавшим в качестве информантов, авторы выражают особенно теплую благодарность.

Оригинал-макет книги подготовлен маг. Штефаном Баумгартом.

Аудиоприложение на компакт-диске подготовлено др. Джелялем Юллы и маг. Штефаном Баумгартом.

Марбург, 5 октября 2001 г. Джеляль Юллы, Андрей Н. Соболев

Содержание

I. Введение

Общие сведения о селе

Село Лешня (Leshnjë) находится в южноалбанской краине Скрапар (Skrapar) в нескольких километрах к северо-востоку от административного центра краины города Чоровода (Çorovodë) на восточном склоне горы Mali i Leshnjës (отрог Mali i Gostënckës) на высоте около 1500 м над уровнем моря. Ближайшее село к северу от Лешни называется Гостынцка (Gostënckë), к востоку - Капинова (Kapinovë), к югу - Влюша (Vlushë). Между Капиновой и Лешней протекает один из притоков реки Осум (Osum) - Lumi i Kapinovës.

В письменных источниках название села, по всей вероятности, впервые упоминается как Lešne в турецком дефтере 1431 г., опубликованном X. Инальчиком (H. İnalcık) в 1954 г.

В настоящее время Лешня является административным центром коммуны, образуемой окрестными селами. Население мусульманского вероисповедания (бекташи). В селе имеется 8-летняя школа. В нем около 30 домов и примерно 150 жителей, занятых земледелием и животноводством. Поскольку зимы в Лешне довольно холодные, овец на этот период раньше выгоняли в Мюзече (Myzeqe). Традиционно жители села ходили на рынки городов Берат и Корча, в настоящее время и в Чороводу.

Отличительные признаки фонетики и морфологии говора

Говор Лешни, не имевший еще своего монографического описания, относится к северной группе говоров южноалбанского тоскского наречия и является хорошим его представителем. Говор краины Скрапар, к которому относится и говор Лешни, описан в опубликованной в 1960 г. статье Й. Гьинари [Gjinari 1960]. Основные черты современного говора совпадают с описанием Й. Гьинари, которое дополнено ниже рядом новых деталей, облегчающих понимание читателем публикуемых материалов.

В области ударного вокализма говор характеризуется следующими признаками:

1. Отсутствие носовых гласных (ср., например, *n'ënë, pe, ull'i, gju, sy*).
2. Наличие гласного среднего ряда среднего подъема *ë* [ə], соответствующего гегскому носовому *a* [ą] (например, *dh'ëndër*).
3. Наличие дифтонгов *ua* и *ye* со второй ударной частью в закрытом слоге (*punu'ar, kapërcy'er*, ср. *gr'ua, përr'ua*).
4. Наличие лабиализованного гласного верхнего подъема *y* [ӥ] (например, *tym, yll, pyll, mbyll*).
5. Отсутствие лабиализации *i* (например, *shq'ipe, krimp, q'ime*).
6. Факультативный переход ударного *e* в гласный среднего ряда среднего подъема *ë* [ə] в позиции перед сонантом *n* в ограниченном числе случаев (*t'endë ~ t'ëndë, m'end ~ m'ënd, q'engj ~ q'ëngj ~ q'ingj; q'ëni, qënt e fsh'atit*).
7. Ударное *o* может в единичных случаях переходить в дифтонг *u'a* (*qumësht'or ~ qumështu'ar, të zgj'oit ~ të zgju'ait, m'orrën ~ mu'arrë, v'olëm ~ vu'alëm*). Отмечены и примеры противоположного перехода (*s`ke ç`i thu'aj ~ thoj tj'etër*).
8. Единичные случаи переходов ударных *u* в *y* (*gj'urmët ~ gj'yrmët*), *e* в *i* (*j'eni ~ j'ini*), *a* в *e* (*binj'akë ~ binj'ekë, must'aqe ~ must'eqe*), *o* в *ë* (*në malt t'onë ~ t'ënë*).

В области безударного вокализма основными чертами говора являются:

1. Непоследовательная утрата гласного среднего ряда среднего подъема *ë* [ə] как в предударной (*arsimt'ar, bagt'i, drr'asë, kt'u, lç'onte, ka vazhdims'i*), так и в заударной (*buk, b'ukn*) позиции (ср., однако, *gër'abë; kësht'u ~ kshu ~ kësh'u; kët'ë ~ ktë ~ kët; kët'u ~ ktu; ka m'ajë kët'ej, maj and'ej; në gjuhn e vj'etër; 'edhe hert e tj'era*).
2. Редкое появление неэтимологического гласного среднего ряда среднего подъема *ë* [ə] (*zbret ~ xëbr'et; më l'arkë ~ më larg; vj'enë sh'iu me rrëmb'im, nd'ahetë; pr'esinë, i kras'ijnë, 'ikinë*).
3. Непоследовательный переход *e* в гласный среднего ряда среднего подъема *ë* [ə] (*n'isëshin kr'ushnjet, pr'itëshin, ngr'ihësh, po t`mos d'igjësh, n'usja v'ishëshe, si r'uhëshe dot*) с его возможной утратой (*ng'elshin, llaf'osshin, f'utshe, të gost'itsh*) или с его качественной редукцией в *i* (*mbr'ohish, përpun'ohish*), ср. также *gjalpër'inj ~ gjëlpër'inj ~ gjilpër'inj*.

4. Неслоговое произношение *i* в позиции после ударенного гласного и перед ним (например, *bab'aj, djell, shk'oj* 3 л. ед.ч. аор.).
5. Единичные случаи перехода *i* > *ë* (*m'arrim* ~ *m'arrëm; i th'onë t`z'otët* ~ *z'otit shp'isë; k'alin* ~ *k'alën*), *i* > *e* (*të likujd'osh* ~ *lekud'oç*).
6. Единичные случаи апокопы *i* (*'erdhi* ~ *erdh, gj'eti* ~ *gjet*).
7. Единичные фонетические переходы и случаи межслоговой ассимиляции *e* > *u* (*ser'um* ~ *sur'um*), *o* > *a* (*çor'ape* ~ *çar'ape*), *u* > *o* (*bur'on* ~ *bor'on*), *u* > *ë* (*mung'on* ~ *mëng'on, përsh'ëmbull* ~ *përsh'ëmbëll, luft'onin* ~ *lëft'onin*),
8. Синкопы типа *koperat'iva* ~ *koprat'iva, i b'ënin të b'ukura* ~ *të b'ukra.*

В области сонантов и консонантизма говор характеризуют следующие черты:

1. Согласный *h* достаточно последовательно сохраняется в инициальной позиции (*helm, i h'apur*) за исключением малого числа лексем (*h'ajde* ~ *'ajde, të h'ipte* ~ *'ipte përs'ipër*). В остальных позициях, в середине и финале слова, он может как наличествовать, так и отсутствовать. Ниже приводятся примеры с *h*, отсутствующим в межвокальной позиции (*fsh'ieshim, ngr'ieshin, d'iet, kth'eeça, be'ar, l'aen, shpl'aen, 'aun, nuk pun'oet, prodh'oen, rrall'oësh, k'oën, me gj'uë, ti d'uet ta kujt'oç, b'ëet, menjë'ershëm*), в соседстве с ударным гласным (*nd'imë; vëndet e ft'ota, v'ëndi ngr'otë*) и в финале слова (*v'ete e she, në kr'a të tom'orit, përkr'a, gjyn'a, sot nuk të sho dot*). Гласный может получать при утрате *h* компенсаторную долготу, которая в дальнейшем не обозначается.
2. Случаи появления неэтимологического *h*, прежде всего в инициальной позиции перед гласным (*'arkës* ~ *h'arkës, më i 'imët* ~ *i h'imët, d'uke 'ecur* ~ *h'ecur*), ср. также *më v'ete* ~ *më v'ehte.*
3. Случаи субституции согласного *h* губно-зубным *f* (*nj'ofim* ~ *nj'ohim; rr'äfset* ~ *rr'ahset e z'iles; 'edhe e sh'ifnin* ~ *sh'ihnin; ngr'ofësh* ~ *ngr'ohësh*).
4. Случаи замещения согласного *h* сонантом *n* (*po qysh të mbr'ohet* ~ *mbr'onet, th'ahësh* ~ *th'anësh, e sh'ihte* ~ *e sh'inte*), возникшие под аналогическим воздействием других форм глагольной парадигмы.
5. Единичные случаи замещения дентального спиранта *th* губно-зубным *f* (*th'elë* ~ *f'elë*).
6. Наличие среднеязычного палатального сонанта *nj* [*ń*] (*njer'i, ftonj*).
7. Следующие случаи нейтрализации консонантной оппозиции по глухости-звонкости:

- непоследовательно в финале слова (например, *u shëmb* ~ *u shëmp, lind* ~ *lint, lu'adh* ~ *lu'ath, xhuxh* ~ *xhuç, prag l'umi* ~ *prak l'umi*), причем формы с глухим финальным могут далее в редких случаях сопровождаться неэтимологическим *ë* (*më l'arkë*);
- непоследовательно в начале слова (*k'ockat* ~ *g'ockat*);
- непоследовательно в соседстве или при близости сонанта (*çim'oskë* ~ *xhimb'oskë, kapërc'ej* ~ *kapërx'ej, kërc'ej* ~ *kërx'ej, faref'isi* ~ *faref'izi, rrëngëll'isësh* ~ *rrëngëll'izësh*), ср. противоположные примеры *d'ogjën* ~ *d'oqën, e tr'ëmbnim* ~ *e tr'ëmpnim, h'idhnim* ~ *h'ithmim*;
- непоследовательно при близости звонкого согласного (*g'otë* ~ *g'odë*);
- непоследовательно в контактной позиции перед глухим согласным (*ësht shum i d'obëti* ~ *i d'opti, l'indte* ~ *l'intte* ~ *l'inte, t'undte* ~ *t'untte, n'ënës së 'ardhshme* ~ *'arthçme, l'idhte* ~ *l'ithte, nd'izëshin* ~ *nd'isshin, bagt'i* ~ *bakt'i*);
- непоследовательно в контактной позиции перед звонким согласным (*s`d'inte* ~ *z`d'inte, ç`bën* ~ *xh`bën*);
- непоследовательно в формах футура при близости глухого согласного (*do të shkojm* ~ *to shkojm, do të v'inin* ~ *to v'inin*).

8. Нейтрализация противопоставления фрикативных согласных и аффрикат в следующих позициях:
   c > *s*: *pick'on* ~ *pisk'on, fll'uckë* ~ *fll'uskë*;
   s > *c*: *spërk'ajnë* ~ *cpërk'ajnë*;
   z > *x*: перед согласными (*zb'utet* ~ *xb'utet, zb'athur* ~ *xb'athur, zbr'azim* ~ *xbr'azim, zbret* ~ *xëbr'et, zbërth'ej* ~ *xbërth'ej; zv'arrë* ~ *xv'arrë*) и в интервокальной позиции (*rrëz'ohesh* ~ *rrëx'oesh*);
   sh > *ç*: перед сонантами и согласными (*e përd'orshme* ~ *e përd'orçme, n'ënës së 'ardhshme* ~ *'arthçme; shkul* ~ *çkul, shkel* ~ *çkel, shkr'epse* ~ *çkr'epse, shkrij* ~ *çkrij, shkrift'on* ~ *çkrift'on; shpël'an* ~ *çpël'an*) и в интервокальной позиции, что особенно ярко выражено в формах презенса и имперфекта (*lësh'ojn* ~ *lëç'ojn, kth'ehesha* ~ *kth'eeça*) и в формах 2 л. ед.ч. настоящего времени конъюнктива (*t'u 'apësh* ~ *të n'apç*);
   zh > *xh*: *zhvill'im* ~ *xhvill'im, i pazhv'eshur* ~ *i paxhv'eshur.*
9. Нейтрализация оппозиции между свистящими и шипящими отмечена в следующих примерах: *sec'ili* ~ *seç'ili, c'ilit* ~ *ç'ilit djal.*
10. Непоследовательно реализуемые упрощения и изменения групп согласных:
   nd- > *d-*: *ka nd'ënjtur* ~ *d'ënjtur;*

-nd(n)- > n: в формах имперфекта *e 'endnim ~ 'enim, t'undnin ~ t'unin; l'indin ~ l'inin;*
-tn- > n: в формах имперфекта *f'utnin ~ f'unin;*
-nd(j)- > -nj-: t'undja ~ t'unja; të h'anjë kush të m'unjë ~ të m'undë;
-sn- > -n-: в формах имперфекта типа *thërr'isnim ~ thërr'inim, f'usnin ~ f'unin*, но ср. *kull'osnin;*
-znë / -rnë / -knë > -zë / -rë / -kë: в архаичной флексии аккузатива ед.ч. *h'iqi ll'ozë* (< *ll'oznë*) *d'erës, hap qil'arë* (< *qil'arnë*), *th'errim at'ë shel'ekë* (< *shel'eknë*);
mb- > m-: mb'asi ~ m'asi, strumbull'ar ~ strumull'ar (ср. также *pesëmbëdhj'et ~ pesm'et dit*), ср. появление неэтимологического *b* в примере *z'ëmër ~ z'ëmbër*;
mbr- > pr-: mbr'ëmë ~ pr'ëmë, mbr'ëmthi ~ pr'ëmthi;
-rl- > -l-: skraparl'inj ~ skrapal'inj;
-rp- > -lp-: gj'arpër ~ gj'alpër;
-rj- > -lj-: mem'orjet ~ mem'oljet;
-lj- > -l-: italj'ani ~ ital'ani; ср. *l- > lj-: l'epura ~ lj'epura*;
-str- > -shtr-: mistr'ishta ~ mishtr'ishta;
-stj- > -sh-: kristj'anët ~ krish'anët;
-s(ë)dhj- > -zj-: pesëdhj'et ~ pezj'et;
-t(ë)h- > -h-: atëh'ere ~ ah'ere;
-p(ë)sht > -fsht: k'opësht ~ k'ofsht;
-ër- > #: përsh'esh ~ pshesh; të n'esërmet ~ t`n'esmet;
sht(ë)p- > shp-: shtëp'ia ~ shtp'ia ~ shp'ia.
Форма 3 л. мн.ч. презенса глагола *tund* звучит как *t'undin* и *t'unnjë.*

11. Редкие примеры палатализаций:
ngj- > njgj-: ngj'iste ~ njgj'iste (ср.: *k'ongjij; që ngj'inte m'alin përpj'etë* и *f'ujmë na një lek br'ënda, ja u njgj'ijmë fëm'ijvet*);
kj- > qj-: kjo ~ qjo.
12. Метатезы (*shpët'onte ~ shtëp'onte, vil'ar ~ liv'ar, tevl'igat ~ telv'igat;* также *krep'itur* < *kërp'itur*).
13. Отмечаются также многочисленные вариантные формы типа *paza-d'aj ~ past'aj ~ pasand'aj.*

В области морфологии основными отличительными чертами говора являются следующие:

1. Ряд вещественных имен существительных сохраняют формы древнеалбанского среднего рода (например, *gr'urët, gj'alpët, 'ujët*), па-

раллельно с которыми отмечаются и более новые формы мужского рода тех же существительных (*gr'uri, gj'alpi, 'uji*).

Некоторые имена существительные относятся в ед.ч. к мужскому роду (*dëm i madh*), в то время как во мн.ч. - к женскому (*d'ëme të mëdh'a*).

2. Наличие особых способов образования форм мн.ч. существительных (например, *b'uzra l'umit, gj'uhëra, k'ofshtra, shkorr'etra; l'eka, sh'ëmbulla, th'elpa; hazërll'ëket*), в том числе и вариантных (*t'ymra ~ t'yma; gr'ekër ~ gr'ekë; shkëmb'ij ~ shkëmb'enj; c'epa ~ c'epe, m'isra ~ m'isre, nj'erëz ~ nj'erze, k'ecrë ~ k'ecre; kul'eçë ~ kul'açër, gj'aqe ~ gj'akër; 'ujqër ~ 'ujqëre ~ ujk; kalam'aqër ~ kalam'aqë ~ kalam'anj; pisll'ëke ~ pisll'ëqe, kr'ushnje ~ krushq*).
3. Наличие особых способов образования определенных форм существительных (например, *dru, -ri ~ dru, -ja; dhe, -u ~ dhe, -ri*). Существительное среднего рода *'ujët* отмечено и с артиклем мужского рода - *'ujti*.
4. Формант датива-генитива-аблатива мн.ч. определенной формы существительных часто выступает в архаичной форме *-vet*:

   (дат.) *të kët'yre muzhdr'avavet, at'yre dj'emvet, at'yre të v'egjëlvet, rreth s'yvet, ja u nd'anje nj'erzvet, ja u 'epnin kalam'aqërvet, hajv'anvet u h'ipte, e kam nxj'errë 'anvet, ja u njgj'ijmë fëm'ijvet;*

   (ген.) *bar'iu i shq'eravet, fest e dh'ënvet, rr'adha e kr'ushnjevet;*

   (абл.) *simb'as pl'eqvet.*

   Отмечаются также редкие примеры с формантом *-et*: *m'iqet ~ m'iqevet, 'ujqëret ~ ujq'ërvet.*
5. Сохранена архаичная форма аккузатива ед.ч. существительных, образуемая формантом *-në* (например, *k'oknë, kall'inë, ekonom'ati mban st'anë; s'ynë, nish'anë, ta shtjer sh'inë, ne me sefed'inë, bab'anë*, ср. *në krahn e dj'athtë*), подвергающаяся фонетическому упрощению в составе группы согласных (*ll'ozë, qil'arë, shel'ekë; koprat'iva b'ënte kur mbar'onte gr'urë ~ gr'urënë*).

   Отмечаются также редкие примеры с формантом *-ën*: *k'alën.*

   Формы аккузатива данного типа могут образовываться и от других именных частей речи, например притяжательных местоимений: *ai, që e ka të t'ijnë, e kujt'on.*

   В говоре сохранена также архаичная форма аккузатива ед.ч. существительных, образуемая формантом *-t*, который присоединяется либо к неопределенной форме аккузатива (*th'errnin kurb'ant,*

thy'ente b'ukët, i heq zh'apët), либо к форме локатива существительного (*atë dit, që z'inin q'umështit, e ndajn q'umshtit*).

6. В говоре сохранен особый формант локатива ед.ч. *-t*, употребляющийся исключительно при предлогах *në, mbi, me, nëp'ër, për, përmb'i* и присоединяющийся либо к неопределенной форме аккузатива (*në malt, në pyllt, në xhept, në mest, në tig'ant, në gjakt, n`kraht; n`'emërt; në syt; në l'umët, në v'efët, në rr'ugët, në k'odrët, në ngj'irrët, në v'ezët; në çat'it, në drut, në çor'apet, në myzeq'et, në pj'atot; n`pj'ergullt; mbi telt, mbi b'ukët, mbi gurt; me pir'ut, me m'ashët, me gr'uat, me k'azmët; nëp'ër pyllt, nëp'ër shit, nëp'ër gj'alpët; për mat'emt, për p'elët; përmb'i varrt*), либо к неопределенной форме аблатива существительного (*në b'arkut, në v'ëndit, në 'emrit; me m'isrit, me gj'alpit, me dr'epërit*).
   Отмечен случай употребления форманта локатива при наречии: *atë 'ujë, që d'olli at'ije s'ipërt.*
7. В определительных субстантивных синтагмах с формой генитива существительного или прилагательного с препозитивным артиклем данный препозитивный артикль может иногда присоединяться к существительному-главному слову синтагмы (*i z'oti shtëp'isë, n'ëne dj'alit, e 'ëme sad'ikut, ç'ezme qat'ipit; v'endi koll'ajmë, m'ali but, sh'eshi b'ukur, sh'eshi but, v'ëndi ngr'otë, v'ëndi 'ulët, gr'uri m'irë, b'urri martu'ar, dh'eri b'ardhë; rr'uge h'apur; m'iqte l'argët*). Ср. с единичным примером отсутствия препозитивного артикля обобщительного местоимения *të t'ëra*: *i k'upton t'ëra ai at'o që them 'unë?*
8. В 1 л. ед.ч. презенса глаголов первого спряжения отмечаются как старые формы на *-nj-*, так и новые на *-j-*. Ниже приводятся формы первого типа: *bënj, prodh'onj, prov'onj, shkurt'onj, thy'enj.*
9. В 1 и 2 л. ед.ч. имперфекта глаголов первого спряжения отмечаются как старые формы на *-nj*, так и новые на *-j*. Ниже приводятся формы первого типа: *b'ënja, fl'inja, fl'isnja, jet'onja, s´m'errnja vesh, njgj'inja, pun'onja, v'inja; d'onje, h'anje, harr'onje, v'arnje.* Ср. также образованные по аналогии формы *'ishnja ~ 'isha, k'ishnja ~ k'isha.*
   В 1 л. мн.ч. имперфекта у одного информанта отмечена ассимиляция *-n...m* > *-m...m* (*b'ëmim, gatu'amim, h'ithmim, mbl'ithmim, m'errmim, m'irrmim, ngr'imim, përzj'emim, pr'ismim, v'imim, shp'imim*).
   В формах имперфекта глаголов *ndez, vij* отмечен корневой гласный *e*, соответствующий *i* литературного языка (*v'ente, nd'eznin*), по-

являющийся, видимо, под аналогическим воздействием форм презенса.

Отмечены следующие особые формы отдельных глаголов:

1 л. мн.ч. импф. *m'errmim ~ m'errim, thërr'isnim ~ thërr'inim;*

3 л. мн.ч. импф. *th'oshin ~ th'onin, b'ënin ~ b'ëshin, shtr'inin ~ shtr'itnin;*

3 л. ед.ч. импф. *b'ëhesh ~ b'ënesh, sh'ihte ~ shinte.*

Глаголы *jam, kam* имеют следующие вариантные формы 3 л. ед.ч. имперфекта: *'ishte ~ isht ~ ish ~ 'ishe; k'ishte ~ kisht ~ kish ~ k'ishe.*

Отмечен пример краткой формы причастия глагола *kam*: *ka p'asur ~ ka pas.*

10. В формах 3 л. мн.ч. аориста ряда глаголов возможна утрата финального *-n* (*'erdhën ~ 'erdhë, h'ëngrën ~ h'ëngrë, l'odhën ~ l'odhë, d'olën ~ du'allë, m'orrën ~ mu'arrë, nx'orrën ~ nxu'arrë*).

    Отмечен единичный случай аналогического обобщения форманта 1 и 2 л. ед.ч. аориста *-v-* и для формы 3 л. ед.ч. *vazhd'ovi.*

11. В формах футура часто отсутствует частица конъюнктива (например, *do të ngre ~ do ngre*).

    Частица конъюнктива может редко опускаться и в других случаях: *fill'ova mbledh, sa z'ërë djell, pasand'aj mos ngr'inte gjë, çdo që sh'ohinjë e merr më sysh.*

12. В 2 л. ед.ч. конъюнктива настоящего времени отмечены вариантные флексии *-sh ~ -ç*: *të f'ala na bësh ~ bëç; ta m'arrësh ~ marrç, si të du'ash ~ du'aç, ti thu'ash ~ thu'aç, të likujd'osh ~ lekud'oç; të jesh ~ jeç në fshat e të mos vesh ~ veç.*

13. В говоре отмечаются следующие вариативные формы местоимений:

    të kujt ~ të k'uja; ç ~ çë ~ çfar ~ çar ~ çf'arë ~ xhë: xhë bën? xhë të them un k'orba? xhë di? sh`të shikonin?;

    n'eve ~ ne: u th'ojim n'eve leh'on, që l'ijnë; u pakës'ua ne ktu; ja kët'u posht nën ne ish; j'uve ~ ju;

    ay ~ ai: e lan ay nd'ihmësi; mot bie në maj ay; at'ë ~ at, с формой аблатива ед.ч. *as'i k'ohe; at'ij ~ at'ija: nuk i thoj shk'orret at'ija; i 'erdhi keq për p'elët at'ija;*

    tj'etër ~ tj'atër; nd'onjë ~ n'onjë ~ n'anjë.

О целях и методах работы

Целью настоящей монографии является представление аутентичного синтаксического, лексического и этнолингвистического диалектного материала, собранного в ходе экспедиции в село по трем разработанным в рамках проекта „Малый диалектологический атлас балканских языков" программам [Синтаксическая программа 1997; Лексическая программа 1997; Плотникова 1996; 1998], а также результатов расшифровки аудиозаписи диалектных текстов.

Основным методом полевой работы был прямой опрос информантов, производившийся на литературном албанском языке. Основным методом анализа был метод описательной диалектологии.

О методах сбора синтаксического материала

Единственно возможным методом сбора большого объема информации по диалектному синтаксису в достаточно короткие сроки является предложение информантам примеров программы для передачи их на диалект. Фразовые примеры, иллюстрирующие вопросы синтаксической программы, были для этого переведены с русского, сербского, македонского и болгарского на литературный албанский язык и предлагались затем информантам для передачи на диалект Лешни. Для авторов очевидно, что как уровень интерференции между литературным языком и диалектом, так и влияние предлагаемой структуры на получаемый ответ в таком случае чрезвычайно высоки, поэтому после представления всех материалов в компьютерной форме из связных текстов была произведена дополнительная выборка синтаксических примеров, подтверждающих достоверность тех примеров, которые были получены методом прямого опроса.

Синтаксическая программа, построенная на материале южнославянских (балканославянских) языков, несмотря на ее ареальнотипологическую ориентацию на общебалканскую языковую модель, содержит тем не менее большое число вопросов, нерелевантных для грамматической структуры албанского языка в силу отсутствия в нем соответствующих грамматических категорий (что последовательно отмечается в настоящей публикации).

Целый ряд синтаксических структур, заведомо отсутствующих в албанском языке, были тем не менее калькированы авторами со сла-

вянских языков на албанский и предложены информантам. Полученные результаты отражены в виде констатации „Искомая конструкция не образуется".

С другой стороны, программой в силу ее южнославянской основы не предусмотрены вопросы о ряде явлений, существенных для грамматической структуры албанского языка (таких, например, как препозитивный артикль, два грамматических класса прилагательных и др.).

О методах сбора лексического материала

При сборе лексического материала для тематического словаря (и для лексической части этнолингвистической программы) вопросы строились по принципу „от значения к слову" (типа „Как у вас называется ...?"), причем особое внимание уделялось поиску лексикализованных, прежде всего однословных номинаций. Для уточнения семантического объема полученных таким образом лексем информантам предлагались и вопросы „от слова к значению".

Напротив, вопросы о семантике некоторых избранных лексической программой лексических балканизмов строились „от слова к значению". В ряде случаев, однако, представления авторов о возможной семантической амплитуде искомых лексем позволили применить также и ономасиологический подход „от значения к слову" и, с помощью дополнительных вопросов, точнее выявить семантику лексемы или определить ее синонимическое окружение. В необходимых случаях использовались и сведения из собственно лексической части программы.

Сведения об информантах

В качестве информантов были отобраны лица как женского, так и мужского пола, хорошо владеющие местным говором, не имеющие, как правило, какого-либо образования или имеющие лишь начальное, не проживавшие длительное время вне родного села, и в целом отвечающие традиционно предъявляемым в диалектологии требованиям к опрашиваемым субъектам:

1. *Tariko Gropa* (T.G.), род. в 1925 г. в Kapinovë, неграмотная;
2. *Fatushe Doko* (F.D.), род. в 1926 г. в Gostënckë, неграмотная;
3. *Myftar Kuka* (M.K.), род. в 1926 г. в Leshnjë, 10 классов;
4. *Nasip Ylli* (N.Y.), род. в 1933 г. в Leshnjë, 10 классов;
5. *Gazi Pëllumbi* (G.P.), род. в 1933 г. в Leshnjë, 4 класса;
6. *Kudret Ylli* (K.Y.), род. в 1940 г. в Leshnjë, 8 классов;
7. *Meleq Zerdelia* (M.Z.), род. в 1940 г. в Leshnjë, 8 классов;
8. *Rizo Guri* (R.G.), род. в 1940 г. в Leshnjë, 10 классов;
9. *Sefedin Kumbaro* (S.K.), род. в 1941 г. в Leshnjë, 8 классов;
10. *Resul Hoxha* (R.H.), род. в 1941 г. в Leshnjë, 8 классов;
11. *Gonxhe Ylli* (G.Y.), род. в 1948 г. в Kapinovë, 4 класса.

Принципы публикации материала

Материалы публикуются с отражением их диалектного звучания, но с применением знаков стандартного албанского алфавита (об их фонетическом значении см.: Albanische Grammatik 1987: 26).

Неизменяемая часть имени существительного при представлении его в тексте комментария или в словарной статье отделяется косой чертой. Произносительные варианты даются через запятую; буквы, обозначающие факультативно произносимую часть слова, помещаются в круглые скобки.

Во всех неодносложных словах показано ударение, обозначенное косой черточкой перед буквой ударенного гласного. Побочное ударение особо не обозначается.

При именах существительных при представлении их в тексте комментария или в словарной статье указан способ образования определенной формы.

При именах прилагательных указывается, имеют ли они препозитивный артикль или нет.

Глаголы приводятся в той форме, в которой они зафиксированы в материалах, обычно в форме 1 л. ед.ч. презенса. Все иные формы сопровождаются пометами.

В оригинальных текстах в разделах IV и V пунктуация соответствует речевым паузам, в разделе II для облегчения грамматической интерпретации примеров была введена стандартная пунктуация.

Сокращения названий языков и диалектов

алб. - албанский
болг. - болгарский
гег. - гегский
мак. - македонский
нем. - немецкий
рус. - русский
серб. - сербский
тоск. - тоскский

Условные сокращения

абл. - аблатив
адъект. - адъективный
акк. - аккузатив
акт. - актив
анат. - анатомический
аор. - аорист
буд. вр. - будущее время
возвр. - возвратный
ген. - генитив
гл. - глагол
дат. - датив
диал. - диалектный
ед.ч. - единственное число
ж.р. - женский род
имп. - императив
импф. - имперфект
инд. - индикатив
комп. - компаратив
кон. - конъюнктив
л. - лицо
лит. - литературное (слово)
лок. - локатив
м.р. - мужской род
мест. - местоимение
мн.ч. - множественное число
нар. - наречие
наст. вр. - настоящее время
наст. ист. - настоящее историческое
невозвр. - невозвратный
неопр. - неопределенная форма
неперех. - непереходный
нов. - новое (слово)
ном. - номинатив
о.н. - общее название
ономатоп. - ономатопеический
опис. - описательный
опр. - определенная форма
отн. - относительный
отриц. - отрицательный
пасс. - пассив
перех. - переходный
перф. - перфект
предл. - предлог
прил. - имя прилагательное
притяж. - притяжательный
прич. - причастие
собир. - собирательный
ср.р. - средний род
сравнит. - сравнительный
субст. - субстантивированный
суп. - суперлатив
сущ. - имя существительное
употр. - употребление
уст. - устаревшее (слово)
част. - частица
числ. - числительное

pl. tant. - plurale tantum

II. Синтаксис

0. Введение

Описание синтаксиса говора Лешни не ограничивается представлением диалектных синтаксических отличий от албанского стандарта или исключительно грамматическим ядром, состоящим из так называемых „общебалканских элементов". В центре внимания настоящей работы находились два аспекта - изучение структуры целостных синтаксических единиц (словосочетания и предложения - область, традиционно относимая к синтаксису) и изучение грамматикализованных и синтаксически свободных средств выражения частных грамматических значений (область, в первой своей части пограничная между традиционно понимаемыми синтаксисом и морфологией и могущая быть названной морфосинтаксисом).

В первом случае изучение структуры словосочетания и предложения включало в себя исследование и экспликацию черт говора в области структурных схем, типов грамматической связи, координации между главными членами, порядка слов и т.п.

Во втором случае предполагается, что систему обобщенных грамматических значений составляют такие категориальные значения, как род, число, лицо, залог, время, коммуникативная направленность предложения и т.п. В качестве средств выражения таких частных грамматических значений в балканских языках и диалектах выступают как грамматикализованные, так и синтаксически свободные единицы. Ядро содержания категории устанавливается на основании значения грамматикализованного способа ее выражения. Публикуемые материалы отражают также ряд морфологических черт говора, в частности способы образования форм степеней сравнения, перфекта, плюсквамперфекта, футура, кондиционала, оптатива и др. Далее представлены сведения о значениях этих морфологических форм, отличающихся от их категориального (ядерного) значения: вслед за программой они называются относительными и модальными. Это касается, например, ряда значений морфологических форм компаратива, перфекта, плюсквамперфекта, форм конъюнктива, кондиционала, императива.

Монографическое описание говора, при котором могут быть прослежены все оттенки значения и частности употребления того или иного синтаксического построения, не может быть осуществлено в рамках проекта МДАБЯ/KBSA. Проект ограничивается „описанием системы", при котором фиксируется наличие элемента и достаточно одного примера, а не „описанием употребления". Задачей полевого исследования была проверка каждого предусмотренного программой явления в албанском тоскском говоре.

При публикации синтаксических материалов полностью сохранена структура построения синтаксической программы проекта. В необходимых случаях разделы предваряются краткой грамматической справкой. Переформулировки вопросов программы с целью приближения их к албанскому материалу и албанской грамматической традиции не производилось.

Южнославянские примеры, иллюстрирующие вопросы программы, в настоящей публикации не приводятся. При необходимости для уточнения связи между вопросом программы и даваемым в настоящей публикации ответом следует обратиться к соответствующим иллюстративным примерам самой программы.

Отсутствие какой-либо грамматической категории в системе говора обозначается словами „Нерелевантный вопрос".

Авторы стремились к представлению всех отмеченных в говоре форм и конструкций, точно отвечающих на соответствующий вопрос программы. Материал в таких случаях расклассифицирован на частные грамматические группы; особо отмечается обычность, обязательность, единичность и окказиональность отдельных форм и структур.

В ряде случаев кроме искомых программой структур приводятся синонимичные, а также такие, которые не находятся в прямой связи с вопросом программы, однако важны для изучения связанных с этим вопросом явлений.

1. Существительное

1.1. Категория рода

Современный албанский язык не обладает грамматической категорией, сопоставимой, например, с категорией среднего рода славянских языков, вследствие чего целый ряд вопросов программы оказываются

для системы говора села Лешня нерелевантными. Следует отметить, однако, что в говоре имеются следы древнеалбанского среднего рода, отмечаемые, например, в формах *gr'urët* „зерно“, *gj'alpët* „масло“, *'ujët* „вода“:
'edhe h'ithnim gr'urët. i hedh gj'alpët dhe e vë në tig'ant.
kal'on 'ujët me zor. i kam prer 'ujët e b'ukën. ka mb'ajtur 'ujët. at'ije në malt ësht 'ujët.

1.1.1. Имеются ли существительные общего рода?

Редкие имена существительные типа *r'oj/e, -a* „охрана; караульный", морфологически относящиеся к женскому роду, могут обозначать лиц обоих полов и в номинативе ед.ч. неопределенной и определенной формы согласовываться как по женскому, так и по мужскому роду. См. **1.1.2.**
Имена существительные типа *fukar'a* „бедняк“ могут обозначать лиц обоих полов и согласовываться как по женскому, так и по мужскому роду лишь в неопределенной форме. При наличии определенного артикля форма м.р. *fukar'aj* четко противопоставлена форме ж.р. *fuka-r'aja*. См. **1.1.2.**
Субстантивы м.р. типа *budall'a, -j* „дурак“ имеют лексические соответствия ж.р. типа *budall'açk/ë, -a*, образованные моционными суффиксами.
Имена существительные ж.р. типа *dh'elp/ër, -ra* „лиса; лис“, обозначая как самцов, так и самок соответствующих животных, согласуются с определением лишь в женском роде. Аналогично ведут себя имена существительные м.р. типа *l'epur, -i* „заяц; зайчиха“, согласуемые только по м.р.

1.1.2. В каком роде согласуется определение (прилагательное, местоимение, числительное) и сказуемое (причастие в сложных глагольных формах) с существительным общего рода, обозначающим лицо мужского пола?

При обозначении существительными типов *r'oj/e, -a; fukar'a, -j; budall'a, -j* лиц мужского пола имеет место согласование определения в мужском роде:
ag'imi ësht r'oja më i mir i fsh'atit. ai fëm'ija gjezd'is d'erë më d'erë.
po ka pas, po sh'umë të rr'allë r'astet, se ai fëm'ijë, që kth'ehet për së d'yti, thon, që ka sy.
budall'a i madh. ag'imi ësht fukar'aj më i m'ath në fshat. at'a që 'ishin fukar'enj që d'elnin për m'isra...

1.1.3. В каком роде согласуется определение и сказуемое с существительным общего рода, обозначающим лицо женского пола?

При обозначении существительными типов *r'oj/e, -a; fukar'a, -ja* лиц женского пола имеет место согласование определения в женском роде: *fat'imja ësht fukar'a e m'adhe.*

Существительные типа *budall'açk/ë, -a* закономерно согласуются в женском роде: *budall'açkë e m'adhe.*

1.1.4. Могут ли существительными мужского рода, называющими профессии, обозначаться лица женского пола?

Обозначения существительными мужского рода, называющими профессии, лиц женского пола не отмечено. В говоре имеется целый ряд моционных словообразовательных моделей, например:

dokt'or > doktor'esh;

guzhin'er > guzhin'ere; kapit'en > kapit'ene; profes'or > profes'ore; stud'ent > stud'ente; shof'er > shof'ere.

Ср.: *dj'ali im ësht dokt'or, v'ajza 'ime ësht doktor'esh. dj'ali im ësht stud'ent në tir'an, v'ajza 'ime ësht stud'ente.*

1.1.5. В каком роде согласуется определение и сказуемое с существительным мужского рода - названием профессии, применительно к лицу женского пола?

Нерелевантный вопрос.

1.1.6. Имеется ли категория существительных, исторически обозначавших лиц мужского пола, но морфологически оформленных по женскому роду (в том числе имена собственные)? Всегда ли имеется лексическое соответствие женского рода?

Нерелевантный вопрос.

1.1.7. В каком роде согласуется определение и сказуемое с существительным типа рус. *слуга*, *воевода*, обозначающим лицо мужского пола?

Нерелевантный вопрос.

1.1.8. В каком роде согласуется определение и сказуемое с существительным типа рус. *слуга*, обозначающим лицо женского пола?

Нерелевантный вопрос.

1.1.9. Мужской или средний род имеют существительные, обозначающие родственников мужского пола, но морфологически оформленные по среднему роду?

Нерелевантный вопрос.

Как и в албанском литературном языке, в говоре села Лешня имеется, однако, ряд имен существительных мужского рода, обозначающих родственников мужского пола, типа *bab'a, -i* „отец"; *vëll'a, -i* „брат" оканчивающихся на ударный гласный *a*.

1.1.10. Имеется ли категория существительных, обозначающих лиц мужского и женского пола, но морфологически оформленных по среднему роду?

Нерелевантный вопрос.

1.1.11. В каком роде согласуется определение и сказуемое с существительным типа серб. *мазало*, обозначающим лицо мужского пола?

Нерелевантный вопрос.

1.1.12. В каком роде согласуется определение и сказуемое с существительным типа серб. *мазало*, обозначающим лицо женского пола?

Нерелевантный вопрос.

1.1.13. Имеются ли собирательные существительные, обозначающие лиц мужского пола, но оформленные по женскому роду? В каком роде согласуется определение и сказуемое с такими существительными?

В говоре отмечено собирательное существительное *vllazër'i, -a* „братья", оформленное морфологическими показателями женского рода. В зависимости от оттенков значения, данное существительное может согласовываться с определением в женском:
(собират.) *vllazër'ia ësht e re. vllazër'ia 'ylli ësht e m'adhe.*,
или в мужском роде: (дискретно) *vllazër'ia jan të rij.*

1.1.14. Имеются ли существительные, обозначающие детей (детенышей), подростков, молодежь обоих полов, но морфологически оформленные по среднему роду? Род причастия, прилагательного, анафорического местоимения при таких существительных?

Нерелевантный вопрос.

1.1.15. Последовательно ли соблюдается согласование анафорического местоимения в среднем роде при существительном типа болг. *момче* на протяжении всего текста?

Нерелевантный вопрос.

1.1.16. Имеются ли мужские и женские имена собственные, морфологически оформленные по среднему роду? В каком роде согласуется определение и сказуемое с именем собственным среднего рода?

Нерелевантный вопрос.

В говоре имеются, однако, мужские имена собственные типа *s'ul/o, -ua; s'ak/o, -ua*, морфологически оформленные по женскому роду, но согласующиеся с определением и сказуемым в мужском роде:
s'ulo j'onë. s'ulua 'është budall'ai i fsh'atit. s'ulua ësht budall'a i shkr'eti. at'ë e qu'ajnë s'ako, kët'ë ag'im. Ср.: *s'akua ka l'indur në mëngj'ez.*

1.1.17. Есть ли клички животных, оформленные по среднему роду? В каком роде согласуется определение и сказуемое с такими существительными?

Нерелевантный вопрос.

В говоре имеются, однако, клички животных типа *br'iç/o, -ua*, морфологически оформленные по женскому роду, но согласующиеся с определением и сказуемым в мужском роде:
br'içua im ësht më i m'adhi i fsh'atit.

1.1.18. Отмечается ли в целом тенденция к грамматикализации уменьшительно-ласкательных значений частым оформлением существительных в среднем роде?

Нерелевантный вопрос.

1.1.19. Имеются ли собирательные существительные, обозначающие животных и оформленные по женскому роду? В каком роде согласуется определение и сказуемое с такими существительными?

Нерелевантный вопрос; см. также **1.2.6.**

1.1.20. Имеются ли существительные pluralia tantum, нейтральные к грамматической категории рода? В каком роде и числе согласуются с такими существительными числительные *один, два, три*?

В говоре отмечены существительные pluralia tantum типа *s'yze, -t* „очки“, согласующиеся с определением по женскому роду. Ср. также: *bl'eva një p'alë rr'oba të r'eja.*

В отличие от других числительных, нейтральных к грамматической категории рода, числительное со значением „три“ имеет в говоре форму мужского рода *tre* и женского *tri*, в употреблении которых отмечены колебания, ср.: **4.2.1.**

1.2. Категория числа

1.2.1. Возможно ли употребление формы ед. ч. существительного в родовом значении (напр., названия национальностей)?

Родовое употребление существительных в форме ед.ч. отмечено в примерах:

'erdhi austr'ia, 'erdhi fr'ëngu, 'erdhi ital'ia, sh'të b'ënim ne, mor'e djem!?
...van d'eri 'afër ber'atit, l'ufta, gr'eku nga kët'u kal'oj, na la ne pr'apa.
...gjerm'ani 'ishte ktu te zj'arri, shtat v'eta 'ishin at'a.
leshnjall'iu nj'ihet si trim. b'ujku s'ka koh të rrij këmbkr'yq. gru'aja, kur i lint fëm'ija, ndrysh'ohet shum.
s'ka p'asur ujk në rr'ethin e l'eshnjës. po edh'e kët'u në fshat ton kal'on ar'iu, kal'on, bil'e ne na ka ngrën edh'e m'isrin ar'iu.

1.2.2. Возможно ли употребление формы ед. ч. существительного, обозначающего группу лиц, с определением и сказуемым в формах мн. ч.?

Употребление формы ед.ч. существительного, обозначающего группу лиц, с определением и сказуемым в формах мн.ч. отмечено в примерах:

e po q'uhet, jam rr'ugës, kur th'onë mil'eti, ai 'është në vënd, ne j'emi rr'ugës, sa të v'emë at'ije. mos dëgj'o ç'th'onë b'ota!
mosh e kët'ij j'anë martu'ar.

Тем не менее, при таких существительных отмечено и употребление ед.ч.: *një çet partiz'ane shk'oj në malt. u detyr'ua p'opulli të shpërng'ulësh, i d'ogjën e i bën, i fukar'epsën...*

1.2.3. Возможно ли употребление формы ед. ч. существительного, обозначающего *рой, скот, стадо* с определением и сказуемым в формах мн.ч.?

Употребление формы ед.ч. подобных существительных с определением и сказуемым в формах мн.ч. отмечено:

...që të sht'ohen bakt'ia. për bakt'it të bën at'ë, që të mos sht'ohen bakt'ia. t'u sht'ofshin bagët'ia si kët'o shkënd'ija! ...edh'e bakët'ia kull'osnin at'y, u b'ënin v'atha. u b'ënin v'atha, u b'ënin l'esa pej k'ashte, i v'inin kshu në këmb at'o, që të mos i rr'ihte 'era.

В данном случае предпочитаются формы ед.ч.: *mbl'edhja u shpërnd'a. një r'ojkë bl'ete flutur'oj, ro'iti, i th'emi n'eve. një r'ojkë bl'ete u larg'ua. nëq'oftse u shpërnd'an - dis'a t'ufa, nëq'oftse fl'asim për t'ufën, u shpërnd'a. mbl'idhësh t'ufa e t'ërë sa 'ishin. ...zvogël'ohen past'ajthin, që zvogël'ohet t'ufa... ...që të sht'ohet bakt'ia si h'ithra.*

1.2.4. Возможна ли координация формы ед.ч. числительного-существительного, обозначающего группу лиц, с глаголом во мн.ч.?

Существительные типа *gj'ys/ëm, -ma* „половина", *pak'ic/ë, -a* „меньшинство", *shum'ic/ë, -a* „большинство" координируются с глаголом как во мн.ч., так и в ед.ч.:
shum'ica votu'an pro, një pak'icë votu'an k'undra. shum'ica j'anë në l'eshnje, një pak'ic ka v'ajtur në d'urrës.
gj'ysma e fsh'atit u larg'ua në mal. gj'ysma e fsh'atit u çkul, m'përp'ara nuk e përd'ornin fj'alën u shpërng'ul, po u çkul.

1.2.5. Возможно ли употребление формы ед.ч. существительных типа рус. *город, квартал, село* в обобщенно-собирательном значении „жители города, квартала, села" и ее координация с формой мн.ч. глагола?

Существительные типа *fsh'at, -i* „село", *mëh'all/ë, -a* „квартал", также *l'eshnj/ë, -a* координируются с глаголом как во мн.ч., так и в ед.ч.:
k'ishin dal fsh'ati në fest. fsh'ati ven at'ije, h'apin gr'opën. q'enë mbl'edhur gjith mëh'alla. gjith l'eshnja zun të qajn.
k'ishte dal gjith fsh'ati në fest. fsh'ati i t'ërë u mblu'adh. at'ije kish shku'ar gjith mëh'alla, 'ose, gjith l'agjja. gjith l'eshnja z'uri të q'ante.

1.2.6. В форме какого числа координируются с глаголом собирательные существительные ж.р.?

В говоре отмечены собирательные существительные женского рода, которые координируются с глаголом как в форме мн.ч.:
bakt'ia kull'osnin lënd'inave. djemur'ia v'inin... d'ilnin d'erë më d'erë për v'ezë. vëllazër'ia 'ime jet'ojn mir.,
так и в форме ед.ч.:
bakët'ia kull'ot në malt. grar'ia s'gux'onte të shk'onte në tom'or. vllazër'ia 'ime jet'on mir.

1.2.7. В каком числе согласуется с прилагательным и координируется с глаголом существительное, маркированное типичным суффиксом собирательности?

Собирательные существительные согласуются с прилагательным только в ед.ч., в то время как с глаголом они координируются как в ед.ч., так и во мн.ч., ср.:
vllazër'ia 'ime jet'on mir.
vëllazër'ia 'ime jet'ojn mir. n'eve jo, djemur'ia v'inin. e god'isnin, qefll'inj djemur'ia t'i b'inin.

1.2.8. **В какой числовой форме употребляются краткие формы местоимений, дублирующие собирательные существительные в функции прямого и косвенного дополнения?**

В имеющемся материале отмечено употребление краткой формы ед.ч. и мн.ч. местоимения, дублирующего объект, выраженный собирательным существительным:
e v'uri bakët'in përp'ara.
edh'e paz'aj i zëm e i mj'elim bakt'in. njëh'erë në j'avët përsër'i i kontroll'onin bakt'in.

1.2.9. **В какой числовой форме употребляются анафорические местоимения вместо собирательного существительного при расширении контекста (в какой форме координируются с ними глаголы)?**

Анафорические местоимения, замещающие собирательное существительное, могут употребляться в форме ед.ч. и координироваться с формой ед.ч. глагола (независимо от координации в предшествующем контексте):
bakt'ia kull'osin lu'adheve. aj'o vrap'oj, kur dëgj'oj fy'ellin e bar'iut.
В данных контекстах возможно также употребление формы мн.ч. анафорического местоимения, координирующегося с формой мн.ч. глагола (остается неясным, однако, замещает ли такое местоимение собственно собирательное существительное или соответствующую форму мн.ч.):
grar'ia s'gux'onin të shk'onin n'tom'or. at'o mb'etën në fshat. grar'ia, at'o, se fl'itet për grar'in, për shum gra.

1.2.10. **Возможно ли соотнесение собирательных существительных с единичным объектом?**

Соотнесения типичных собирательных существительных с единичным объектом в говоре не отмечено. Но, например, такое собирательное существительное как *b'ota* соотносится с формой ед.ч. *bot, -i* „человек“ с единичным значением:
'erdhi një bot e pyj'eti, qysh g'ënjen ti nastrad'in?
Соотнесения существительного *p'opull, -i* „народ; люди“ с единичным объектом в говоре также не отмечено, ср.:
nastrad'init i tha p'opulli, qysh g'ënjen ti nastrad'in?

1.2.11. **Возможно ли употребление собирательных существительных с количественным словом типа рус. *несколько* в значении простого множества (дифференцированного, расчлененного множества)?**

Употребления собирательных существительных с количественными словами в говоре не отмечено; в данном случае употребляются формы мн.ч. существительных:
ca gra 'ishin mbl'edhur te kr'oi.
dis'a b'otë hiç s´du'an të pr'esin - dis'a nj'erëz që s´jan të l'eshnjes, u th'uhet, që të pr'isni kët'u për një ars'ye o për një tj'etër, at'a s´du'an të pr'esin.

1.2.12. Возможно ли употребление собирательных существительных с количественными числительными?

Употребление собирательного существительного с количественными числительными отмечено в примере: *tre vllazër'i* „три группы братьев". Ср. с употреблением формы мн.ч. существительного с числительным: *tre vëll'ezër* „три брата".

1.2.13. Возможно ли употребление формы ед.ч. существительного в дистрибутивном значении?

Употребление формы ед.ч. существительного в дистрибутивном значении отмечено в примерах:
qent vrap'ojn me bisht përpj'et, 'ose, qent vrapu'an me bisht ndër shal. e kthy'en k'okën me të dëgju'ar z'ërin e pl'akut.

1.2.14. Возможно ли образование форм мн.ч. имен собственных и их употребление в значении „семья указанного лица"?

Образование форм мн.ч. имен собственных в говоре и их употребление в указанном значении возможно: *nasipll'arët.*
Обычно для выражения значения „семья указанного лица" предпочитается образование форм мн.ч. фамилий:
k'ukajt e k'anë shtëp'in në l'agjen e br'egut. nuk do të shk'ojmë më te d'okajt.

1.2.15. Возможно ли соотнесение формы множественного числа с единичным объектом?

Соотнесение формы мн.ч. с единичным объектом отмечено в примерах:
ç´më d'uhen dokt'or të till m'ua, kur më thon: „p'ije k'afen pa sheq'er!". s´kam nev'oj për këshillt'arë.

1.2.16. Возможно ли осмысление форм мн.ч. существительных как собирательных и их согласование с определением в среднем роде ед.ч.?

Нерелевантный вопрос.

1.2.17. Используются ли существительные singularia tantum, обозначающие вещество (типа алб. *kos* „простокваша", *qumësht* „молоко", *verë* „вино", *djathë* „сыр" и т.д.), в сочетании с числительными для обозначения некоторого количества, части, порции вещества?

Подобное употребление отмечено в примерах:
më sill një buk! më sill një ver! më sill një rak'i! më sill një kos e një djath! më sill dy rak'i!
Ср. также: *...se s´k'ishte shkr'epse në at'ë k'ohë, dhe b'ëshin dy dru, dy dru, i fërk'onte aq shumë, sa nd'isshin dr'uja.*

1.2.18. Употребляются ли существительные singularia tantum, обозначающие злаки, виды растений, во мн.ч. для обозначения сортности?

Употребление существительных, обозначающих злаки, в форме мн.ч. для обозначения сортности отмечено в примерах:
nga dr'ithrat mbj'ellim një lloj gr'uri, një lloj tërsh'ëre, një lloj th'ekre. nga tërsh'ërat mbj'ellim, përsh'ëmbëll, tërsh'ër të k'uqe.

1.2.19. Употребляются ли существительные singularia tantum, обозначающие злаки, виды растений, во мн.ч. со значением посевных площадей, засеянных полей?

Употребление существительных, обозначающих злаки, со значением посевных площадей возможно как в форме мн.ч.:
gjelbëru'an gr'urat. 'elbrat u p'oqën.,
так и в форме ед.ч.:
vllazër'oj th'ekra - e kur th'emi vllazër'oj, për të gjith sipërf'aqen, që k'emi mbj'ellë. th'ekra nx'orri kall'in.

1.2.20. Могут ли вещественные существительные образовывать формы мн.ч. и передавать значение большого количества вещества?

При передаче значения большого количества вещества вещественные существительные употребляются в форме ед.ч.:
u ngrit 'uji l'umit. sa djath kam ngrën un! sa djath p'aske, o nas'ip!
В форме мн.ч. вещественные существительные употребляются для обозначения сортности: *sa dj'athra kam ngrën un!*

1.2.21. Могут ли формы мн.ч. вещественных существительных - названий минералов, материалов обозначать изделия из этих минералов, материалов?

Для обозначения изделий из материалов, минералов используются как формы мн.ч., так и формы ед.ч.:
(мн.ч.) *ka shum ergj'ënde. kjo shpi ka shum bak'ëre, se k'ishte lloj lloj.*
(ед.ч.) *kjo shtëp'i ka shum ergj'ënd.*

1.2.22. Отмечается ли употребление вещественного существительного *кровь* во мн.ч.? В каком значении?

Существительное *gj'ak, -u* образует две формы мн.ч.: *gj'aqe* и *gj'akër,* имеющие значение нескольких капель или пятен крови:
përsh'ëmbëll ka gjak kët'u, ka at'ije, ka at'ije, dis'a kan th'errur, ësht bër gjak, jan shum gj'aqe, shum gj'akër.

1.2.23. Отмечается ли употребление вещественного существительного *мясо* во мн.ч.? В каком значении?

Существительное *mish, -i* имеет форму мн.ч. *m'ishra*, употребляющуюся в значении „голова скота":
nas'ipi th'erri një mish, un th'erra tre m'ishra. ne, kur ha 'ujku m'ishra... 'unë i k'isha th'errur një mish, 'ishte shtru'ar at'y h'ante, p'inte.

1.3. Категория падежа

В говоре Лешни отмечена падежная система, включающая помимо пяти общеалбанских падежей (номинатив, генитив, датив, аккузатив и аблатив) также и особую архаичную форму локатива.

1.3.1. Номинатив

1.3.1.1. Отмечается ли удвоение подлежащего, выраженного существительным в определенной форме, формой указательного или личного местоимения?

Подлежащее, выраженное существительным в определенной форме, может быть необязательно удвоено формой личного или указательного местоимения (приводимые ниже примеры могут трактоваться и как полипредикативные образования с эллипсисом):
ai, nëq'oftse ka rrën sivj'et, fj'ala vjen, në mu'ajin prill, barj'ami, mot b'ie në maj ay. aj'o del e p'ara, th'ana.
do të thosh ai i z'oti ç'upës që, po d'ale, o vëll'a, të mend'oem. kjo dh'oma ësht e drejt'orit, ai drejt'ori ka një vajz e një çun. ky tan'ithi u mërz'it m'arsi, edh'e i tha shk'urtit... kjo përd'orësh nëp'ër d'asma l'oja.
Ср. более обычные и наиболее частотные примеры: *'ishte një shtëp'i e b'ukur, aj'o shtëp'i kisht pes v'ajza të b'ukura. 'ishte një mbret, ai k'ishte një pel.*
Ср. с возможностью удвоения подлежащего, выраженного личным местоимением:
...po kav'aja 'ishte fet'ar sh'umë, se kam b'ërë ushtr'in un and'ej 'unë.

ai i fill'imit ai m'i m'iri, ...k'ishte d'alë mbi at'a të tj'erët ai. ai, luvg'at b'ëhet ai. ai, si q'uhet ai gr'urë... ne s'e k'emi punu'ar ne.

1.3.1.2. Отмечается ли удвоение подлежащего, выраженного существительным-именем собственным, формой указательного или личного местоимения?

Подлежащее, выраженное существительным-именем собственным, может быть необязательно удвоено формой указательного местоимения (ср.: 1.4.2.1.3.): *ai karem'ani ka një vajz e një çun.*

Ср. пример без удвоения: *ne 'ishim në z'yrën e karem'anit dhe karem'ani na pr'iti mir.*

1.3.2. Аккузатив

Приступая к рассмотрению функций акккузатива в говоре, следует отметить, что в нем помимо общеалбанских форм отмечена также редкая архаичная форма аккузатива определенных существительных: *e pash çob'anë. ekonom'ati mban st'anë.*

1.3.2.1. Имеется ли аккузативная форма имен существительных собственных, терминов родства и вообще одушевленных существительных (в т.ч. названий животных) мужского рода?

Деклинационная парадигма существительных м.р. располагает формой аккузатива, особо маркированной в определенной форме:
e kam th'irrur vëll'ain për drek. e pash çob'anin.

1.3.2.2. Имеется ли аккузативная форма имен женского рода?

Деклинационная парадигма существительных ж.р. располагает формой аккузатива, особо маркированной в определенной форме:
ai e ka sh'arë gru'an e tij.

1.3.2.3. Возможно ли выражение прямого объекта предложной конструкцией? Употребляются ли такие конструкции только с именами собственными, терминами родства или вообще с одушевленными существительными?

В говоре отмечены редкие случаи выражения прямого объекта дистрибутивной конструкцией с предлогом *n(g)a*:
mës'usi u thot, të gjith fëm'ijët, të treg'ojn na një përr'all. na b'ënin na një ç'antë me l'ule.

1.3.2.4. Возможно ли выражение прямого объекта формой номинатива существительного без предлогов?

Прямой объект формой номинатива существительного без предлогов не выражается. В говоре зафиксированы следующие редкие примеры именительного темы с изменением перспективы предложения (ср. также 1.3.3.3.):
barj'ami v'ogël, do t'më f'alni, po un me d'ata nuk e di. mbl'esi, ja e dërg'on ai i z'oti n'uses edh'e v'ete at'ije ai, i kërk'on ç'upën. e po dëgj'o, ai gom'ari, dëgj'o, dëgj'o or'e, ai, at'ë e ka z'ënë sam'ari or.
ai gr'uri, që ësht i mir, e m'errnin edh'e e th'urrnin.
Ср. более обычные аккузативные конструкции в искомых программой контекстах: *at'ë e ru'ajn at'ë. at'ë 'ujët, që d'olli at'ije s'ipërt, e m'orri e shp'uri te shtpi e t'ija.*

1.3.2.5. Удваивается ли прямой объект, выраженный определенной формой существительного?

В говоре отмечается необязательное удвоение прямого объекта, выраженного существительным в определенной форме:
(удв.) *e pash çob'anin. e pash çob'anë. e p'ashë mës'usen. i pashë çob'anët. i kam të d'yja du'artë të p'ista.*
se v'itin e ri nuk p'ara e fest'onin sh'umë. shel'ekun kët'a e th'errnin për d'itën e novr'uzit. kul'açin e b'ënin edh'e e nx'irrnim n'eve në dëb'orët at'y në kr'ye të sel'ishtës nas'ipit.
f'estën më të p'arë të v'itit at'ë k'ishim.
edh'e e rrëngëll'isnim at'ë kul'açin.
(удв./неудв.) *kam du'artë të p'ista, 'ose, i kam të d'yja të p'ista.*
(неудв.) *kam v'etëm bab'an. kam du'artë të p'ista. k'ëta pes nj'erëz kërku'anë kom'unën. na ktë m'ollë dhe ha gj'ysmën! nuk mund të lëv'iz kr'ahun. lëv'iz g'ishtin. tund kamzh'ikun. ti prap ke v'eshur rr'obat e vëll'ait.*

1.3.2.6. Удваивается ли прямой объект, выраженный именем собственным, в конструкциях с указательными частицами?

Для грамматической системы албанского языка вопрос нерелевантен, поскольку в конструкциях с указательными частицами употребляется форма не аккузатива, но номинатива: *ja sefed'ini!*
Ср., однако, конструкции типа *ja sefedinin ku e ke!* (см. также 1.3.2.7.).

1.3.2.7. Удваивается ли прямой объект, выраженный именем собственным, в конструкциях с вопросительными наречиями?

В грамматической системе албанского языка отсутствуют конструкции типа **ku (e) karemanin?*. В бытийных конструкциях с глаголом *esse*

при вопросительных наречиях употребляется форма не аккузатива, но номинатива: *ku ësht karem'ani? ku q'ënka xha myft'ari?*
В посессивных конструкциях с глаголом *habere* употребляется форма аккузатива имени существительного, которая может быть удвоена местоименным повтором: *ku e ke xha myftarin?*

1.3.2.8. Имеются ли окаменевшие выражения, в которых объект, выраженный определенной формой существительного, не удваивается?

В говоре отмечено отсутствие удвоения в окаменевших выражениях, которое, по всей видимости, является необязательным: *ik, thy'ej q'afën!*

1.3.2.9. Имеются ли случаи удвоения прямого объекта, выраженного неопределенной формой существительного?

В случае выражения прямого объекта неопределенной формой существительного без артиклей удвоение невозможно:
gjuet'ari shk'onte në pyll dhe vr'iste çdo dit l'epura. gj'yshja treg'onte prr'alla.
Отмечены примеры удвоения существительного с неопределенным артиклем (или местоимением):
e mbush një t'orbë me par'a.
po n'eve ca gj'ëra i b'ëjmë kshu na k'oka, thu'aj.

1.3.2.10. Имеются ли случаи удвоения объекта, выраженного неопределенной формой существительного с неопределенными местоимениями *некий, один*?

При выражении прямого объекта неопределенной формой существительного с неопределенным артиклем или неопределенными местоимениями возможно удвоение:
e s'olla një sëp'at të sefed'init. e cakt'onin një fëm'ijë, që do t'i ç'onin n'uses përp'ara. e m'errnin në dor, ëh'ë, ndaj, e d'itke ti, një stap, një ç'antë e m'errnin në sup...
Предпочитаются, однако, конструкции без удвоения:
'unë m'orra një sëp'atë te sefed'ini. ha një gj'ysëm! nëm një gj'ysëm k'ile or'is! thërr'it një fëm'ij, të d'alë nga kl'asa! çdo dit që shk'onte në shkoll m'errte një moll. njëh'erë kta pleqt t'anë l'inin një shel'ek.
Ср. также: *a na treg'on na një përr'all? dj'ali shk'onte përd'it në mal dhe gj'ente nga një l'epur.*

1.3.2.11. Имеются ли случаи удвоения объекта, выраженного неопределенной формой существительного с количественными наречиями *несколько, (не)много*?

Отмечаются редкие случаи необязательного удвоения такого объекта: *ne i k'emi mb'ajtur fort ca gj'ëra, se na llaf'osnin h'allot e pl'akat më përp'ara.*

1.3.2.12. Удваивается или нет прямой объект в конструкциях типа мак. *Се мијам раце, лице / Си ги мијам рацете. Си го мијам лицето?*

Конструкций, формально идентичных указанным македонским, в говоре не отмечено. Прямой объект при глаголе со значением „мыть какую-либо часть тела“ может быть удвоен и не удвоен:
nëq'oftse kth'ehemi nga rr'uga e gjat, do t'i lajm k'ëmbët.
l'ajmë syt. l'ajmë fyt'yrën. 'unë laj syt me sap'un me er.

1.3.2.13. Прямым или инструментальным объектом действия является имя существительное в конструкциях типа мак. *Фрла пушка, пиштоли. Свири гајда. Око трепна. Кошот го наполни слама. Да ги напојат добиците вода. Се покапав млеко. Го посеавме полето пченица?*

В значении „стрелять из ружья“ возможна аккузативная конструкция:
hedh pushk.
zbr'asnin arm kur afr'ohëshin, zbr'asnin një arm për të dhën shenj.
В большинстве конструкций указанного типа имя существительное представляет собой непрямой объект, либо предложный (с предлогом *me* и аккузативом): *e mbush një t'orbë me par'a.,*
либо беспредложный (в дативе): *i b'ie fy'ellit.*

1.3.2.14. Удваивается ли объект, обозначающий средство передвижения, при глаголе передвижения?

При глаголе со значением „сесть на средство передвижения“ отмечена конструкция с косвенным объектом в дативе, удвоенным формой местоимения:
k'alit i h'ipim. i m'errte hajv'anët e sam'arit n'atën edh'e u h'ipte. edh'e v'ajti xha sin'ani pazd'aj, i h'ipi m'ushkës dhe at'y e në grad'ec. i m'errte hajv'anët e sam'arit n'atën edh'e u h'ipte.
Данные глаголы управляют также конструкцией с предлогом *në* „в, на“, которая не удваивается (см. также **1.3.3.14**): *h'ipi në kal. h'ipi në k'alët.*

1.3.2.15. Зависит ли наличие или отсутствие удвоения объекта от порядка слов в предложении?

Зависимости наличия или отсутствия удвоения прямого объекта от порядка слов не отмечено. Оно может как иметь место, так и отсут-

ствовать как при препозиции существительного относительно глагола, так и при постпозиции, находясь в зависимости от тема-рематического членения высказывания:
bakt'in e h'ëngri ai, po un e pash 'ujkun, ai e h'ëngri m'ishin. magj'in edh'e un vet nuk e bes'oj. se v'itin e ri nuk p'ara e fest'onin sh'umë.
po një dit p'ara në shkurt n'eve nd'isnim tym, grumbull'onim dëll'inja dhe kush ta b'ënte t'ymin më të math, edh'e kapin'ovën k'ishim përb'allë n'eve.

1.3.2.16. Каким образом разрешается двузначность субъектно-объектных отношений в предложениях типа рус. *Ребенка укусила собака / Ребнок укусил собаку*, болг. *Детето го* (дополнение) *ухапало куче* (подлежащее). *Зайчето го грабна орел*?

Двузначность субъектно-объектных отношений в случае неопределенности имен существительных обычно разрешается в говоре постановкой существительного, обозначающего субъект, в препозицию:
një kryet'ar th'irri një fshat'ar - kryet'ari th'irri, fshat'ari 'erdhi.
При вынесении в препозицию объекта обязательно его удвоение формой личного местоимения:
një fshat'ar e th'irri një kryet'ar - kryet'ari th'irri, fshat'ari 'erdhi.
В случае определенности существительного двузначность субъектно-объектных отношений разрешается на морфологичском уровне, ср.:
fëm'ijën e kafsh'oj q'eni, e h'ëngri q'eni m'undet të thu'ash.

1.3.2.17. Имеются ли объектные конструкции с партитивным значением?

Объектные конструкции с партитивным значением отмечены в примерах:
kërk'on nga 'uji j'onë. kërk'oj 'ujë nga ky i j'oni. nga c'ili djath kërk'on?
v'inin kët'u fëm'ija, dhe çf'arë të k'ishim përgat'itur v'ezë, 'arrë, nga kto gj'ërat ushqim'ore ja u j'epnim fëm'ijve. dom'ate, sp'ecka, nga kët'o k'emi përd'orur.

1.3.2.18. Отмечается ли двойной аккузатив при глаголе *учить*?

При глаголе *mës'oj* „учить" отмечается датив одушевленного и аккузатив неодушевленного объекта:
mj'eshtri u mës'on nx'ënësvet zan'atin. sefed'ini i mës'on fëm'ijës së tij shkr'onjat.

1.3.2.19. Отмечается ли двойной аккузатив при глаголе *наполнить*?

При глаголе *mbush* „наполнить" отмечен аккузатив существительного, обозначающего наполняемый объект, и предложная конструкция *me* +

аккузатив существительного, обозначающего материал:
e mbush një t'orbë me par'a.

1.3.2.20. Отмечается ли двойной аккузатив при глаголе *напоить*?

При глаголе *ngop* „напоить“ отмечен аккузатив одушевленного существительного и предложная конструкция *me* + аккузатив существительного, обозначающего жидкость:
ti d'uhet t'i ng'opësh me 'ujë ku'ajt e mbr'etit.

1.3.2.21. Аккузатив или генитив существительного употребляется в качестве объекта при глаголах *смотреть, видеть, слушать, желать, просить, жалеть, ждать, следить* „оберегать“, *знать, спрашивать*?

В говоре, как и в албанском языке в целом, нет глаголов, управляющих генитивом. Предусмотренные программой глаголы переходные.

1.3.2.22. Аккузативом или локативом при предлоге *в* управляют глаголы движения и местонахождения?

Как глаголы движения, так и глаголы местонахождения при предлоге *në* „в, на“ управляют в говоре как аккузативом, так и локативом:
(акк.) *un shkoj në mal. jet'oj në l'eshnje.*
(лок.) *un shkoj në malt. ai jet'on në malt.*

1.3.2.23. Аккузативом или инструменталом при предлогах типа рус. *над, под, перед, за, между* управляют глаголы движения и местонахождения?

Предлоги *mbi* „над“, *nën* „под“ требуют аккузатива (или локатива, см. **1.3.6.1.**) независимо от характера управляющего глагола:
edh'e kur qan përsh'ëmbull tek ai, t'mos bj'erë lot mbi të vd'ekurin. e l'inin at'ije, i h'ithnin një mb'ulesë mbit'ë.
kur ka bubull'ima, vetët'ima, nuk rri nën h'ije t'p'emës, nën p'emët. i f'unin një kr'ahë mistr'ishta nën të.
Предлоги *p'ara, përp'ara* „перед“, *pas* „за“, *mes, ndërmj'et* „между“ требуют аблатива независимо от характера управляющего глагола:
qëndr'oj p'ara d'erës e drit'ares. përp'ara shtëp'isë n'uses.
edh'e fsht'illshin të tër nj'erzit e shtëp'is, si i th'oshim ne, pas v'atre.
qëndr'oj ndërmj'et d'erës e drit'ares.
Ср. также: *un ish ndër v'egë.*

1.3.2.24. Какой падеж или предложная конструкция употребляется в случае типа рус. *В ту ночь (день, утро, вечер) шел дождь*, серб. *Оне ноћи (дан, јутро, вече) / ону ноћ падала је киша*?

Во временных конструкциях употребляется форма аккузатива без предлога:
(„в то утро, в ту ночь“) *at'ë mëngj'esin tj'etër u bë djell. at'ë nat, që u kth'ye ai, e z'uri sh'iu. n'atën që kal'oj, n'atën e shku'ar b'inte shi.*
(„ночью“) *dj'ali u kth'ye nga çorrov'oda n'atën.*

1.3.3. Датив

Приступая к рассмотрению функций датива в говоре, следует отметить, что в современном албанском (литературном) языке утрачено формальное противопоставление неопределенной и определенной формы датива существительных во мн.ч. В обследованном говоре отмечаются, однако, редкие случаи использования особой определенной формы датива мн.ч. на *-vet*:
v'etëm kus'ivet u vi'ej një t'ufë bar. u h'iqet g'usha dh'ënvet. v'inte sheq'er, karam'ele, llok'ume edh'e ja u nd'anin at'yre nj'erzëvet, që 'ishin at'y.
kjo ësht një përr'allë, që t'ja u treg'ojn pleqt fëm'ijve. i b'ënin me l'ule me b'ojë ksh'uthi, që ua j'epnin fëm'ijëve kshu. të v'egjëlve, kalam'aqve u nx'irrnim v'ezë, 'arrë.

1.3.3.1. Имеется ли форма датива существительных имен собственных и нарицательных одушевленных м.р.?

Деклинационная парадигма существительных м.р. располагает особо маркированной формой датива:
një b'oti i k'ishte vd'ekur gru'aja.
i kam th'ënë dj'alit, që të mbl'edhë m'isrin.

1.3.3.2. Употребляется ли в значении датива конструкция *на + общий падеж*?

Нерелевантный вопрос.

1.3.3.3. Возможно ли выражение косвенного объекта существительным или местоимением в именительном падеже?

В албанской грамматической традиции косвенным объектом (kundrinë e zhdrejtë) наряду с другими принято называть также предложные конструкции с номинативом:
tek unë erdhi një mik = mua më erdhi një mik.
nga kush e more vesh këtë? = prej kujt e more vesh këtë?
В говоре зафиксированы следующие редкие примеры именительного темы с изменением перспективы предложения, ср. также **1.3.2.4.**:
një ujk, kur i h'aet, shqy'en ç'gjen përp'ara.

nëq'oftse ky e nj'inte, jam dak'ort me miqs'inë, po ama do pyes ak'oma, se v'ajza, nuk i m'errësh mend'imi as'i k'ohe, nuk i m'errësh mend'imi, mbas'i përfund'ohësh kjo.

В данных контекстах регулярен, однако, датив:

m'ua më pëlq'ejn k'umbllat shum. një b'oti i k'ishte vd'ekur gru'aja. ne fëm'ijve na m'errnin n'onjë, nj'omnin g'ishtinë në gjakt edh'e na e v'inin ktu, na shën'onin. po shejt'an thon, po ja dhe fëm'ijs kur i flet, hik mor shejt'an!

1.3.3.4. Удваивается ли косвенный объект, выраженный определенной формой существительного?

Косвенный объект, выраженный определенной формой существительного, регулярно удваивается:

i thash çob'anit. i thash dj'alit tim. i thash t'ime b'ije, 'ose, i thash v'ajzës t'ime. i hedh v'edrës q'umshtit.

v'etëm kus'ivet u vi'ej një t'ufë bar.

Отмечены, однако, редкие случаи без удвоения:

edh'e i b'ënin të b'ukra, kshu, dometh'ën për të b'ërë q'efin at'yre të v'egjëlvet.

1.3.3.5. Отмечается ли удвоение косвенного объекта в случаях типа мак. Эгей. *На татко му му рече. И рече на мајка и?*

Нерелевантный вопрос.

1.3.3.6. Имеются ли случаи удвоения объекта, выраженного неопределенной формой существительного с неопределенными местоимениями *некий, один?*

Косвенный объект, выраженный неопределенной формой существительного с неопределенным артиклем, регулярно удваивается:

i thon një v'ëndi qaf e m'artës.

kur ja thash kët'ë një komsh'iu, u çud'it. ja thash një njer'iu sekr'etin, që k'isha.

1.3.3.7. Имеются ли случаи удвоения объекта, выраженного неопределенной формой существительного?

Существительное в неопределенной форме регулярно сопровождается неопределенным артиклем (*një* в ед.ч., *dis'a* во мн.ч.). Удвоение косвенного объекта, выраженного неопределенной формой существительного, обязательно: *kur ja thash kët'ë një komsh'iu, u çud'it.*

1.3.3.8. Имеются ли случаи местоименного удвоения предложных конструкций?

Нерелевантный вопрос.

1.3.3.9. Зависит ли наличие или отсутствие удвоения косвенного объекта от порядка слов в предложении?

Удвоение косвенного объекта в говоре обязательно вне зависимости от порядка слов:
kryet'ari i th'irri një fshat'ari. një kryet'ar i th'irri një fshat'ari. un i ndihm'oj ag'imit.
ag'imit i ndihm'oj un.

1.3.3.10. Датив или аккузатив существительного употребляется в качестве объекта при глаголах *служить, помогать, лгать, верить*?

Указанные глаголы могут иметь дополнение как в дативе, так и в аккузативе:
(дат.) *i bes'oj ag'imit. un i ndihm'oj ag'imit.*
(акк.) *un e bes'oj ag'imin. un e ndihm'oj ag'imin. un e gënj'eva sefed'inin.*

1.3.3.11. Управление глагола *приготовить* (*кому / для кого*)?

Глагол *prëgat'is* „приготовить“ управляет в говоре конструкцией с предлогом *për* + аккузатив:
ky 'është prëgat'itur për të 'atin.

1.3.3.12. Управление глагола *приготовить* (*на обед / к обеду*)?

Глагол *prëgat'is* „приготовить“ управляет в говоре конструкцией с предлогом *për* + аккузатив:
ç''është prëgat'itur nga n'ëna për mëngj'es?

1.3.3.13. Управление глагола *возвращаться*?

Глагол *kth'ehem* в значении „возвращаться“ управляет предлогом *tek* + номинатив: *u kth'ye tek i j'ati.*
В значении „обращаться“ данный глагол управляет дативом:
ju kth'ye të j'atit.
В пассивной конструкции также отмечен датив:
*ju kth'ye të j'atit (*nga policia).*

1.3.3.14. Датив или предложная конструкция (какая именно) употребляется в значении „сесть на коня“?

В значении „сесть на коня“ отмечается как датив, так и конструкция с предлогом *në* (см. также **1.3.2.14.**):
(дат.) *i h'ipi k'alit.*
(*në* + акк.) *h'ipi në kal. h'ipi në k'alë.*
(*në* + лок.) *h'ipi në k'alët.*

1.3.3.15. Отмечается ли дативное управление в конструкции „встретиться кому-то“?

В значении „встретиться кому-то“ отмечена конструкция *dal përp'ara* + датив:
na du'alën nj'erëz përp'ara. i d'ilte përp'ara një ujk.

1.3.4. Инструментал

1.3.4.1. Имеется ли падежная форма инструментала (в том числе в окаменевших оборотах)?

В албанском языке отсутствует особая морфологическая форма инструментала.

1.3.4.2. Какой конструкцией выражается значение субъекта действия в пассивных причастных конструкциях? С помощью каких предлогов? Зависит ли распределение предлогов (ср. алб. *prej*, *nga*) от каких-либо свойств агенса (напр., одушевленность и др.) или глагола?

Значение субъекта действия в пассивных причастных и возвратно-пассивных конструкциях выражается конструкцией с предлогами *prej* + аблатив (реже) или *nga* + номинатив (обычнее). Зависимости распределения предлогов от свойств агенса не отмечено.
ky byr'ek ësht përgat'itur prej n'uses.
byr'eku ësht prëgat'itur nga n'usja. ky l'ibri ësht shkru'ar nga një gr'ua.
drejt'ori shk'ollës ësht caktu'ar nga qever'ia.
një djal i l'agjes ton u vra nga një gur.

1.3.4.3. Употребляется ли именительный падеж существительных в функции обстоятельства образа действия?

В функции обстоятельства образа действия отмечается адвербиальное употребление существительных в неопределенной форме номинатива-аккузатива: *at'a 'ishin fshtjell gr'umbull, edh'e lëp'ihëshin.*

Кроме того, возможно либо наречие, либо предложная конструкция (например, *me* + аккузатив):
ne pim n'onjë god rak'i shoqër'isht, 'ose, me shoqër'in. ne shku'am në malt shoqër'isht, 'ose, ne shku'am në malt me shoqër'in.

1.3.4.4. Аккузатив или инструментал употребляется в значении „наполнять что-либо чем-либо"?

В значении „наполнять чем-либо" отмечена конструкция с предлогом *me* + аккузатив:
n'usja e mb'ushi v'edrën plot me shk'umë. u mbush v'edra me q'umësht. ...u k'ishin mb'ushur me b'ajga k'afshësh.

1.3.4.5. Аккузатив или инструментал употребляется в значении падежа средства?

В предусмотренных программой примерах отмечен аккузатив:
nuk mund të lëv'iz kr'ahun. lëv'iz g'ishtin. tund kamzh'ikun.
В значении средства передвижения употребляется конструкция с предлогом *me* + аккузатив: *shkoj me kal. 'erdhi me gom'ar.*

1.3.4.6. Как выражаются значения типа рус. *Заболеть тяжелой болезнью*, мак. Эгей. *Богатиот си разболја тешка болка. Си радувале ногу и гулем радус*?

В значении „заболеть чем-либо" употребляется конструкция с предлогом *nga* + номинатив: *u sëm'ur nga reumat'izma. jam sëm'ur nga kr'ahu.*

1.3.4.7. Как выражается значение „стрелять из ружья"?

В значении „стрелять из ружья" возможны аккузативная конструкция *hedh pushk* и конструкция с предлогом *me* + аккузатив *qell'oj me pushk.* Ср. также: *zbr'asnin arm kur afr'ohëshin, zbr'asnin një arm për të dhën shenj.*

1.3.4.8. Управление глагола *пахнуть*?

Значение „пахнуть" выражается в говоре перифрастическими глаголами типа *vjen 'erë, kundërm'on 'erë*, к которым присоединяется номинатив-аккузатив существительного со значением источника запаха:
*vjen 'era k'ungull {*i / të pjekur}. në shtëp'in e tij kundërm'on 'era k'ungull.*

1.3.4.9. Как передается значение „делать что-либо руками, вручную"?

В значении „делать что-либо вручную" употребляется конструкция с предлогом *me* + аккузатив: *e k'emi b'ërë me krah.*

1.3.4.10. Аккузатив или инструментал употребляется при глаголах *назначить*, *считать*?

При глаголах типа *mb'aj* „считать кого-либо кем-либо" употребляется либо конструкция с предлогом *për* + аккузатив:

at'ë e mb'anin për ust'a t'p'arë. e sh'ohim për mës'us të mir.,
либо конструкция со значением сравнения *si* + аккузатив:
at'ë e sh'ohim si mës'usin më të mir. e vlers'oj si çob'an të mir.

1.3.4.11. Беспредложный инструментал или предложная конструкция употребляется в инструментальном значении?

В инструментальном и близких к нему значениях употребляется конструкция с предлогом *me* + аккузатив, рассматриваемая в албанской грамматической традиции как предложная косвеннообъектная конструкция:
prash'isim me sh'ata. fsh'iji du'artë me këm'ishët.
b'ukën e l'eva me gjalp.
e pash me sy që h'ëngri d'elen 'ujku. ja ka mb'etur shejt'an, po me sy s'kam par gjë. dhe bil'e n'usja nuk fl'iste me g'ojë. nuk fl'iste me goj n'usja.

1.3.4.12. Как выражается значение „ослепнуть глазами"?

Данное значение выражается конструкцией с предлогом *nga* + номинатив: *u qorru'am nga syt.*

1.3.4.13. Беспредложный инструментал или предложная конструкция употребляется в социативном (и сопроводительном) значении?

В социативном и близких к нему значениях употребляется конструкция с предлогом *me* + аккузатив:
'unë shk'ova me nas'ipin në paz'ar.
e kal'on me vështirës'i. e kal'on me të keq.
ne shku'am me vrap për në shtëp'i.

1.3.4.14. Как выражается значение „делать что-либо с чем-либо"?

Указанное значение наряду с конструкцией *me* + аккузатив может быть выражено прямообъектно:
kur të kth'ehem në shtëp'i, do më py'esin, ç'i b'ëre l'ekët.
Ср. также: *tetëm'ij l'ekë, në mu'ajt, ç'ta d'ua 'unë at'o tetëm'ij lek?*

1.3.4.15. Беспредложный инструментал, генитив или предложная конструкция употребляется в значении причины?

В причинном значении употребляется беспредложный аблатив:
vd'iqa ur'ije.,
или конструкция с предлогом *nga* + номинатив:
vd'iqëm nga ur'ija.

1.3.4.16. Беспредложный инструментал, генитив или предложная конструкция употребляется в значении средства?

В значении средства существования отмечена конструкция с предлогом *me* + аккузатив: *hajd'uti në mal jet'on me të vj'edhur, me të grab'itur.*

1.3.4.17. Беспредложный инструментал или предложная конструкция употребляется в конструкциях типа рус. *торговать овцами, расплатиться деньгами, пахнуть цветами, блевать кровью, расстаться с кем-либо, напиться воды / водой*; мак. Эгей. *Му са јагнила машко јагне*?

Глагол *bet'ohem* „клясться чем-либо“ управляет конструкцией с предлогом *për* + аккузатив: *bet'ohem për k'okën t'ime.*

Глагол *pagu'aj* „платить что-либо“ управляет конструкцией с предлогом *me* + аккузатив: *hyzmeq'arin e pagu'aj me par'a.*

Глагол *vjell* „блевать чем-либо“ прямопереходный: *ësht i sëm'urë, vjell gjak.*

1.3.4.18. Беспредложный инструментал или предложная конструкция употребляется в конструкциях типа мак. *toj forlil so edno dorvo i je urnal dolu oprana*?

Глагол *hedh* „бросить“ прямопереходный: *hedh pleh.*

1.3.4.19. Может ли значение „сотнями“, „тысячами“ выражаться предложной конструкцией с предлогом *с*?

Подобная конструкция отмечена в примерах:
ai k'ishte me q'indra e me m'ijra dhën. për f'estën e pes shtat'orit mbl'idhëshin me q'indra e me m'ijra nj'erëz.

1.3.4.20. Как выражается значение „вдвоем“, „втроем“?

Данное значение выражается формой числительного с препозитивным артиклем: *ne të tre, ne të pest.*

1.3.5. Генитив

1.3.5.1. Имеется ли особая падежная форма генитива?

Деклинационная парадигма существительных располагает падежной формой генитива, синкретичной форме датива и маркированной препозитивным артиклем: *na 'erdhi p'ako e d'ajës.*

1.3.5.2. Употребляется ли генитив в значении падежа объекта при отрицании?

Генитив в значении падежа объекта не употребляется; при отрицании используется аккузатив: *mos ha gjën e b'otës. l'ëre mos e merr m'ushkën t'ime!*

1.3.5.3. Употребляется ли генитив в значении падежа объекта в контекстах типа рус. *Одолжить нож / ножа. Купить муку / муки на пироги. Ты купил дом / дома?*, серб. *Не отимај моје имовине / моју имовину?*

Генитив в значении падежа объекта не употребляется; в данном случае используется аккузатив: *'unë m'orra një thik te fat'ushja.*

1.3.5.4. Генитив без предлога или генитив с предлогом типа мак. *од* употребляется в качестве падежа прямого объекта при глаголах *бояться, избавиться* „отделаться", *избегать, беречься, отречься, отпасть* „перестать подчиняться"?

Генитив в значении падежа объекта не употребляется. В предусмотренных программой контекстах отмечен датив:
nuk i tr'ëmbem q'enit.,
или конструкция *nga* + номинатив:
nuk tr'ëmbem nga q'eni. un ank'ohem nga fshat'arët. fshat'arët ank'oheshin nga kryet'ari.

1.3.5.5. Употребляется ли родительный лишительный?

Родительный лишительный не употребляется, ср.:
tagrambl'edhësi m'errte nga fshat'arët l'esh, m'ish.

1.3.5.6. Генитив без предлога или аккузатив с предлогом *на* употребляется в качестве падежа прямого объекта при глаголах *вспоминать, забыть, ждать*?

В значении объекта при глаголах *kujt'oj* „вспоминать", *harr'oj* „забыть", *pres* „ждать" возможен беспредложный аккузатив:
un e kujt'oj n'ënën shum mir. un i kujt'oj shum gj'ëra të m'ira. i harr'ova f'are bakt'inë. harr'ova n'ënen dhe bab'an. un pres b'irin tim.,
или конструкция с предлогом *për* + аккузатив:
un pres për b'irin tim. un kujt'oj sh'umë mir për n'ënën t'ime.
В значении источника при глаголе *kujt'oj* отмечен беспредложный датив: *un i kujt'oj n'ënës shum gj'ëra të m'ira.*

1.3.5.7. Какой падеж употребляется в конструкциях типа рус. *Моей сестры / мою сестру это не касается*, серб. *Моје сестре / мојој сестри се то ништа не тиче?*

В данном значении отмечен беспредложный датив при глаголе *përk'et* „касаться": *s'i përk'et dj'alit tim ai sherr.*
Предпочитается, однако, устойчивое выражение:
dj'ali im s'ka të bëj me at'ë sherr.

1.3.5.8. Какой падеж употребляется в конструкции типа рус. *Ему больше жаль сестры / сестру, чем жены / жену*, серб. *Жалиjе му сестре него жене / сестру него жену.*

В данном значении отмечена конструкция с предлогом *për* + аккузатив: *at'ij i vjen keq më shum për gru'an se për m'otrën.*

1.3.5.9. Управление глагола *быть* в конструкции типа рус. **Кому / кого эта книга*, алб. *I kujt është ky libër?*

В данной конструкции отмечен генитив: *i kujt ësht ky kal?*

1.3.5.10. Управление глагола *быть* в конструкции типа греч. *κι αυτός είναι της παρέας μας* „он (из) нашей компании".

В данной конструкции отмечен генитив: *ai ësht i l'agjes br'egut. ai ësht i dokoll'arëvet. ai ësht i brig'atës ton.*

1.3.5.11. Управление глагола *быть* в конструкции со значением „ему *х* лет"?

В данной конструкции отмечен аблатив: *p'ashë një djal, d'uhet të ish dhjet vjeç.*

1.3.6. Локатив

1.3.6.1. Имеется ли особая предложная форма локатива (в том числе в окаменевших оборотах)?

В говоре сохранена особая архаичная форма локатива, употребляющаяся при предлогах *mbi* „над", *në* „в, на", *nëp'ër* „через", *përmb'i* „над" (ср.: **1.3.2.23.**):

kur du'allëm në rr'ugë, dëb'ora 'ishte d'eri në brest. shk'onin dhënt në myz'eqet. kul'açin e b'ënin edh'e e nx'irrnim n'eve në dëb'orët at'y në kr'ye të sel'ishtës nas'ipit.

ne do v'emë në pyll edh'e nëp'ër shit. përmb'i varrt.

Ср.: *bagët'ia shk'ojnë në mal, në kull'otë, në pyll.*

1.4. Категория определенности

Албанский язык располагает артиклевыми граммемами двух типов - препозитивными и постпозитивными. Препозитивный артикль, выполняющий особые грамматические функции, в настоящем разделе не рассматривается. Описывается лишь функционирование постпозитивного артикля в рамках грамматической категории определенности.

1.4.1. Морфология артикля

1.4.1.1. Полный и краткий артикль

1.4.1.1.1. Есть ли различение полного и краткого определенного артикля? Обусловлено ли употребление полного и краткого артикля синтаксически?

Нерелевантный вопрос.

1.4.1.1.2. Полный или краткий артикль употребляется, если подлежащее - нарицательное существительное?

Нерелевантный вопрос.

1.4.1.1.3. Полный или краткий артикль употребляется, если подлежащее - кличка или прозвище?

Нерелевантный вопрос.

1.4.1.1.4. Полный или краткий артикль употребляется, если существительное - именное сказуемое?

Нерелевантный вопрос.

1.4.1.2. Склонение артикля

1.4.1.2.1. Имеет ли артикль форму аккузатива?

В говоре, как и в албанском языке в целом, имеется особая форма аккузатива существительных с постпозитивным артиклем: *kali - kalin, vajza - vajzën* и др.

1.4.1.2.2. Имеет ли артикль форму датива?

В говоре, как и в албанском языке в целом, имеется особая форма датива существительных с постпозитивным артиклем: *kali - kalit, vajza - vajzës* и др.

1.4.2. Значение артикля

1.4.2.1. Пространственные и временные значения артикля

1.4.2.1.1. Имеется ли тройной определенный артикль? Имеет ли тройной определенный артикль пространственные значения?

Нерелевантный вопрос.

1.4.2.1.2. Противоречат ли узусу конструкции: мак. *Дај ми ја книгава* „Дай мне эту книгу" (противоречие заключается в том, что предмет уже находится в сфере досягаемости говорящего)? *На ти ја книгана* „На вон ту книгу"?

Нерелевантный вопрос.

1.4.2.1.3. Возможно ли употребление артикля одновременно с указательным местоимением?

Случаи необязательного употребления артикля одновременно с указательным местоимением, в том числе и в косвенных падежах, отмечены в примерах:
ky luvg'ati ësht b'ërë kuk'uth. sa të h'ynte dh'ëndri, past'aj d'elte ky njer'iu i 'afërt. ai fëm'ija gjezd'is d'erë më d'erë.
na 'ishte njëh'er një mbr'et, ky mbret k'ishte dyz'et l'epura, kërk'onte një çob'an, që t'ja s'illte, këtʹij çob'anit po t'ja s'illte të gj'ithë në shtëp'i, do i j'epte ç'upën.

1.4.2.1.4. Какие комбинации указательных местоимений и артикля возможны?

В говоре возможны комбинации артикля с обоими указательными местоимениями *ky* „этот" и *ai* „тот": *ky mbr'eti, ai mbr'eti.*
ky et'emi, që ka marr kët'ë kushër'irën t'onë... arr'inte k'oha, që do ta kërk'onte për të martu'ar tan'i dj'alën ky i j'ati dj'alit. me kët'ë k'okën e kët'ija gj'elit, e m'errnin dhe pak gjak, që b'inte në sëh'ant.
njëh'erë kta pleqt t'anë l'inin një shel'ek. kët'o f'estat, që b'ënim n'eve më përp'ara...
e merr e 'ëma e shp'ie tek ai pl'aku në buxh'akt. dhe aj'o n'usja, që shpët'oj pa vr'arë... i tha at'ija aj'o n'usja. ktu 'ishte aj'o k'oha e, e bereq'etit, që grumbull'onin bereq'et.
at'a të l'argëtit n'isëshin që në mëngj'es at'y.

1.4.2.1.5. Используются ли пространственные артикли с абстрактными существительными и какие именно?

Нерелевантный вопрос.

1.4.2.1.6. Используются ли пространственные артикли во временном значении и какие именно?

Нерелевантный вопрос.

1.4.2.1.7. Используются ли артикли в повествовании для возбуждения иллюзии, будто действие развивается перед нашими глазами?

Случаи подобного использования артикля отмечены в примерах:
megj'ithse i k'ishte rën z'iles tre her, rojt'ari s'po d'ukësh gjëk'und.

1.4.2.1.8. Возможна ли постпозиция указательного местоимения после существительного? В определенной или неопределенной форме выступает при этом существительное?

При прямом опросе получен недостоверный пример постпозиции указательного местоимения после существительного в неопределенной форме, очевидно имеющий искусственный характер:
kjo ka qën n'ata e rreb'eshit, rreb'esh ky, që nuk ka pr'ekur v'etëm l'eshnjën por dhe gost'ënckën...

1.4.2.2. Количественное значение артикля

1.4.2.2.1. Может ли определенный артикль выражать количественную определенность, например количественную исчерпанность объектов некоего множества?

Возможно, что случаи выражения артиклем количественной определенности, исчерпанности объектов некоторого множества представлены в примерах:
shqipt'arët ru'ajn gj'uhën e t'yre. leshnjall'ijt ru'ajn zak'onet e t'yre - të gjith leshnjall'ijt. kryet'ari do të ft'ojë edh'e të r'injtë në mbl'edhje.
Ср.: *kryet'ari do të ft'ojë edh'e të r'inj në mbl'edhje. dis'a leshnjall'ij i ru'ajn zak'onet e t'yre. kryet'ari do ftoj në mbl'edhje edh'e dis'a të rinj, jo të gjith.*

1.4.2.3. Генерическое значение артикля

1.4.2.3.1. Имеет ли определенный артикль генерализирующее (обобщающее) значение в предложениях родовой отнесенности?

Отмечены следующие примеры выражения артиклем обобщающего значения в предложениях родовой отнесенности:
k'ali 'është një kafsh shtëpi'ake. manush'aqja ësht l'ule b'ukur. h'ekuri 'është met'ali fort (= met'al i fort).

1.4.2.3.2. Обязательно ли употребление артикля в предложении ограниченно-обобщенной отнесенности (в том числе и во мн. ч.)?

В предложениях ограниченно-обобщенной отнесенности определенность существительного обязательно выражена либо артиклем, либо указательным местоимением:
b'ujku, që nuk pun'on t'okën, s'ësht bujk.
ai b'ujk, që nuk pun'on t'okën, s'ësht bujk.

1.4.2.3.3. С артиклем или без него употребляется существительное *человек* в предложениях родовой отнесенности?

В предложениях родовой отнесенности существительное *njer'i* „человек“ употребляется либо с определенным, либо с неопределенным артиклем:

njer'iu po v'ajti në at'ë dynj'a, nuk vjen dot tu. [nga] shejt'ani 'është kriju'ar njer'iu. p'una e bën njer'iun njer'i.
at dit, që vdes një njer'i, nuk ven në pun nj'erzit.

1.4.2.3.4. С артиклем или без него употребляется существительное в родовом значении в риторических вопросах?

В данном случае употребляется существительное в неопределенной форме: *shtëp'i ësht kjo? manush'aqe ësht kjo? kal ësht ky?*

1.4.3. Определенность существительных различных разрядов

1.4.3.1. Имена собственные

1.4.3.1.1. Возможно ли употребление с артиклем имен собственных? Имеет ли форма с артиклем особый эмоциональный оттенок грубости, негодования, иронии, интимности?

Употребление имен собственных с артиклем возможно. Особых оттенков значения такая форма не имеет: *art'ani shkon në shkoll.*

1.4.3.1.2. Возможно ли употребление артикля при имени собственном в значении указания на семью во мн. ч.?

Подобное употребление отмечено в примерах (ср.: **1.4.4.6.1.**):
nuk do të shk'ojmë më tek kumb'arët. i th'onë, po se si pun epit'eti k'emi llok'oçët, k'emi rak'ipët, cig'anët, e kan, si pun epit'eti kjo cig'anët, laskll'arët, k'ocrit, nebill'arët u thon k'ocër.

1.4.3.1.3. С артиклем или без него употребляются клички и прозвища людей, образованные от существительных нарицательных? Какая форма употребляется при обращении?

Клички и прозвища людей, образованные от нарицательных существительных, употребляются с артиклем:
agim fukar'ai: ag'im fukar'ait i nd'odhi kjo, ap'o aj'o.
hys'en qelban'iku: kët'ë ma ka tregu'ar hys'en qelban'iku. kjo ar i tak'on hys'en qelban'ikut.

1.4.3.1.4. Есть ли различие в значении определенной или неопределенной формы клички по месту жительства?

Прозвища людей по месту жительства или по происхождению употребляются с артиклем:
përsh'ëmbull vjen nga kapin'ova edh'e ësht vend'osur në l'eshnjë, dhe e qu'ajnë kas'ëm, fj'ala vjen, kas'ëm kapin'ova. 'erdhi kapinovall'iu, 'ose, 'erdhi hys'en kapinovall'iu, 'ose hys'en kapin'ova. e di hak'inë ti na vl'usha, e hak'i vl'usha, ai ka p'irë dy h'erë sis.

1.4.3.1.5. С артиклем или без него употребляются клички животных?

Отмечено употребление кличек животных с артиклем:
br'içua im ësht më i m'adhi i fsh'atit.

1.4.3.1.6. С артиклем или без него употребляются имена собственные-названия рек, гор и т.д.?

Имена собственные-названия рек, гор и т.д. могут употребляться как в определенной, так и в неопределенной форме: *tom'or, tom'ori.*

1.4.3.1.7. Есть ли категория топонимов (названий форм рельефа, вод, почв, местностей), употребляющихся только в членной форме и осознаваемых как собственные имена существительные?

Большинство микротопонимов могут выступать как в определенной, так и в неопределенной форме: *brinj, br'inja; breg, br'egu* и др. При существительных, входящих в атрибутивные синтагмы, употребляющиеся в качестве микротопонимов, определенный артикль может быть не выражен: *shpell e sh'urrit, shpell e barj'akut.* Ср.: *p'ylli b'ukur.*

1.4.3.1.8. Возможен ли переход существительных, которые обозначают единственные в своем роде места в пределах дома или населенного пункта, в имя собственное? Возможно ли его употребление без артикля?

Имена существительные, обозначающие единственное в своем роде место в пределах дома или населенного пункта, по всей видимости, употребляются в определенной форме: *'isha tek 'ura. shk'ova tek ç'ezma.*

1.4.3.2. Термины родства

1.4.3.2.1. С артиклем или без него употребляются термины родства *мать* и *отец*?

Термины родства *bab'a, -i* „отец“, *n'ën/ë, -a* „мать“ употребляются с артиклем:
bab'aj m'errësh me bujqës'in dhe me blektor'in. n'ëna m'errësh me punt e shtëp'is.
e rrëmb'eu ç'upën 'iku, qan n'ëna, qan bab'aj. e rrëmb'eu o, n'ënja dhe bab'aj qan. ja b'urri im ësht at'ije, ka dhe të j'ëmën, edh'e 'unë at'ije kur të v'ete, e do vazhd'onj. po ja qep edh'e e 'ëma. e gjen ai edh'e ja jep t'j'ëmës.
Ср.: *unë nuk e njoh atë për baba.*

1.4.3.2.2. Есть ли различия в значении определенных и неопределенных форм терминов родства в том смысле, что неопределенные обозначают своих, а определенные чужих родственников?

Указанного различия не отмечено.

Термины родства типа *gj'ysh/e, -ja* „бабушка", *i sh'oqi* „супруг", выражающие близкие (единичные) родственные отношения, употребляются с определенным артиклем:

h'ajde të shk'ojmë te gj'yshja! ai shkoj te gj'yshja.
h'ajde të v'emë tek vj'erra sot!
...edh'e i sh'oqi as'aja b'ëri zjarr, që ta gdh'inte at'ë gru'an nga të ft'ohtit.

Термины, выражающие отдаленную степень родства, типа *kushër'i, -ri* „родственник" могут употребляться с определенным или неопределенным артиклем (ср.: **2.6.5.**):

un shkoj tek kushër'iri. shkoj tek një kushër'i.
ai shkon tek i kushër'iri. ai shkon tek një kushër'i.

1.4.3.2.3. Опеределенная или неопределенная форма существительного *мать* употребляется в вульгарных или нецензурных выражениях?

В нецензурных выражениях обычно употребляется определенная форма имени существительного *n'ën/ë, -a* „мать":

h'ajde tu të k'eqen n'ëna! h'ajde tu tu b'ëftë n'ëna!

В сочетании с препозитивным притяжательным местоимением употребляется неопределенная форма существительного, в том числе в особых устойчивых выражениях: *të shkosh në të sat'ëme!*

1.4.3.2.4. Опеределенная или неопределенная форма имени употребляется при обозначении своего супруга, ребенка, брата, сестры?

При обозначении своего близкого родственника употребляется определенная форма существительного:

bab'aj m'errësh me bujqës'inë. bab'aj na ndal'on rreptës'isht t'u tak'ojm.
gru'aja po pun'on në k'opësht.
dj'ali shkon në shkoll. dj'ali math 'është d'uke rrugëtu'ar, dj'ali tj'etër ësht usht'ar.,

которая может сопровождаться постпозитивным притяжательным местоимением:

bab'ai im m'errësh me bujqës'in. lir'ia 'është gru'aja 'ime. gru'aja 'ime m'erret me p'unët shtëpi'ake.
dj'ali im do shkoj në shkoll. b'iri im pun'on në ndërt'im. v'ajza 'ime pun'on në tesgj'ah. b'ija 'ime pun'on në tesgj'ah.
pr'indrit e mij jan m'arrë me blektor'in dhe bujqës'in. v'ajzat e m'ija jan largu'ar të gj'itha.

При вынесении притяжательного местоимения 1 и 2 л. в препозицию

существительное выступает в неопределенной форме:
im bir pun'on në ndërt'im. 'ime bij pun'on në tesgj'ah.

1.4.3.2.5. Имеет ли определенная форма значение „своего" родственника?

Определенная форма может иметь значение „своего" родственника:
gru'aja po pun'on në k'opësht. bab'aj nuk na lë t'u tak'ojm.
Определенная форма может иметь значение чужого родственника:
komsh'iu e la gru'an. komsh'iun e la gru'aja. komsh'iut i 'iku gru'aja.

1.4.3.2.6. Употребляется ли артикль при существительном - названии близкого родственника в ед. ч., определенном краткой формой личного местоимения?

Вопрос нерелевантен, поскольку имена существительные-названия родства определяются не краткой формой личного местоимения, а формами притяжательных местоимений (см.: **1.4.3.2.4.**):
im bir pun'on në ndërt'im. bir'i im pun'on në ndërt'im.

1.4.3.2.7. Обязателен ли артикль при существительном - названии близкого родственника во мн.ч., определенном краткой формой личного местоимения?

Вопрос нерелевантен, поскольку имена существительные-названия родства определяются не краткой формой личного местоимения, а формами притяжательных местоимений (см.: **1.4.3.2.4.**).

1.4.3.2.8. С артиклем или без употребляются субстантивированные прилагательные мн.ч. со значением существительных - названий родства?

В говоре отсутствуют субстантивированные прилагательные мн.ч. со значением существительных - названий родства.
Формы мн.ч. терминов родства имеют значение собственно мн.ч., а не „дом и семейство указанного лица": *gj'yshrit e mij jet'ojnë në fshat.*

1.4.3.3. Разные семантические группы существительных

1.4.3.3.1. С артиклем или без употребляются существительные, обозначающие лица по месту их жительства?

Существительные, обозначающие лица по месту жительства, употребляются с неопределенным или определенным артиклем:
leshnjall'iu nj'ihet si trim. leshnjall'ijtë nj'ihen si tr'ima. leshnjall'it shku'an në paz'arin e k'orçës. paz'arët ç'amët i bëjn në kët'ë krah'inë.
takova një leshnjalli në pazar.

1.4.3.3.2. Возможно ли употребление названий животных, действующих в сказках, без артикля?

Среди имеющегося текстового материала сказок не зафиксировано.

1.4.3.3.3. Обязателен ли артикль при существительных - названиях частей тела?

Артикль при существительных-названиях частей тела обязателен: *laj syt. laj du'art, laj du'artë. nëq'oftse kth'ehemi nga rr'uga e gjat, do t'i lajm k'ëmbët.*

Ср., однако, отсутствие артикля в устойчивых выражениях типа *shoh me sy. dëgjoj me vesh. ishte pa këmbë.*

1.4.3.3.4. Обязателен ли артикль при существительном - названии части тела в ед.ч., определенном краткой формой личного местоимения?

Вопрос нерелевантен, поскольку имена существительные-названия частей тела не определяются краткой формой личного местоимения, ср.: *ai lu'an g'ishtin. ai lu'an gështr'injt. ai ngre qip'allat, rr'udhi qip'allat, rr'udhi b'allin, 'uli v'etullat.*

1.4.4. Синтаксические условия употребления артикля

1.4.4.1. Подлежащее

1.4.4.1.1. Обязательно ли употребление артикля при существительном - подлежащем при служебном глаголе *быть*, которому приписывается черта, качество или свойство?

Употребление артикля при существительном-подлежащем при глаголе *esse* обязательно:

l'umi ësht i gjër. v'era ësht e th'arët. rak'ia ësht e fort. gj'iza ësht pa krip. një rak'i 'është e fort, një tj'etër e but.

1.4.4.1.2. С артиклем или без употребляется существительное - подлежащее при глаголах со значением „выглядеть", „оказаться"?

Употребление определенного артикля при существительном-подлежащем при глаголе *d'uket* „казаться" обязательно при отсутствии распространения подлежащего атрибутивной синтагмой или придаточным предложением: *fëm'ija d'uket i gëzu'ar.*

1.4.4.1.3. С артиклем или без употребляется существительное - подлежащее при глаголах со значением „называться"?

Употребление определенного артикля при существительном-подлежащем при глаголе *q'uhem* „называться" обязательно:

sh'oku q'uhet andr'e. sh'oku q'uhet andr'eja.

1.4.4.1.4. С артиклем или без употребляются существительные - названия явлений природы (*град, дождь, иней, роса, снег*) в функции подлежащих личных глаголов?

Существительные-названия явлений природы в функции подлежащих личных глаголов употребляются с артиклем:
dëb'ora b'ie gjithm'onë m'aleve. sh'iu b'ie pa push'im. br'yma e p'arë e vj'eshtës, kjo që ra sot... mj'egulla v'eshi m'ajat e kodr'ave.

1.4.4.1.5. С артиклем или без употребляется существительное - подлежащее при связочном глаголе *быть*, обозначающее понятие, которое определяется через предикативное определение и его пояснения (включая и подчиненные предложения)?

В данном случае отмечено употребление артикля:
veterinar'ia 'është një shk'encë, që mundës'on rr'itjen e k'afshëve.

1.4.4.1.6. С артиклем или без употребляется существительное - подлежащее при глаголе *называться*, определяемое именной частью сказуемого?

В данном случае отмечено отсутствие артикля:
br'içko q'uhen at'a desh, që kan brir. kall'i q'uhet kjo pjes e m'isrit, 'ose e gr'urit, që ka k'okrrat.

1.4.4.1.7. С артиклем или без употребляются существительные в приветствиях, благословлениях?

В приветствиях и благословлениях отмечено употребление существительного с артиклем:
n'atën e mir! rr'uga e mbar, të v'aftë mbar! rrofsh e qofsh sa m'alet! të kënd'oftë z'emra!

1.4.4.1.8. С артиклем или без употребляются существительные в поговорках?

В поговорках отмечено употребление существительного с артиклем:
shtr'iji k'ëmbët, sa e ke jorg'anin. s'e vlen b'ara qir'anë. e bën m'izën bu'all.

1.4.4.1.9. С артиклем или без употребляется существительное - номинативное предложение или основная часть такого предложения?

В отмеченном примере, имеющем явно литературный характер, употребляется существительное в неопределенной форме:
un dal jasht... cicër'ima z'oqësh, th'irrje k'afshësh.
Ср. также текстовый пример: *e z'inte d'erën dh'ëndri, at'o të tjer'ët vazhd'onin më. muhab'et.*

1.4.4.1.10. С артиклем или без употребляется существительное - название предметов, изображенных на картине?

В данном случае возможно употребление такого существительного как с артиклем, так и без него:
d'asëm skrapall'içe.
d'asma e skrap'arit.

1.4.4.2. Именное сказуемое

1.4.4.2.1. С артиклем или без употребляется существительное - предикативное определение в родовом употреблении?

В предложениях родовой отнесенности существительное-предикативное определение употребляется без артикля:
q'eni ësht kafsh. bilb'ili ësht zok. trëndaf'ili ësht l'ule.

1.4.4.2.2. С артиклем или без употребляется существительное - предикативное определение при глаголах со значением „выглядеть", „казаться", „оказываться", „считаться", „зваться", „называться"?

Существительное-предикативное определение употребляется в предложных конструкциях при указанных глаголах без артикля:
karem'anin e mbajn për mës'us të mir.
Ср. также: *at'ë e mbajn si punt'or të mir. karem'anin e mbajn si mës'us të mir.*
Употребление предикативного определения с артиклем возможно, например, в компаративных конструкциях типа *karemanin e mbajn për mësusin më të mir.*

1.4.4.2.3. С артиклем или без употребляется существительное - предикативное определение при прямом дополнении глаголов типа *избрать, назначить, поставить*?

Существительное-предикативное определение употребляется при указанных глаголах без артикля:
haxh'inë e emëru'an kryet'ar kom'une. xh'ikon e caktu'an veterin'ar.
Употребление предикативного определения с артиклем возможно, например, в компаративных конструкциях типа *haxhinë e emëruan kryetarin e komunës më të madhe në skrapar*, ср.: *haxhinë e emëruan kryetar të komunës më të madhe në skrapar.*

1.4.4.3. Прямое дополнение

1.4.4.3.1. С артиклем или без употребляется существительное - прямое дополнение при предельных глаголах?

При прямопереходных глаголах типа *pi* „пить, выпить" возможно

употребление прямых дополнений как с артиклями, так и без них:
pi k'afen. pi një k'afe. pi k'afe.

1.4.4.3.2. С артиклем или без употребляется существительное - прямое дополнение при предельных глаголах, обозначающих, что глагольное действие затрагивает все объекты или все количество данного вещества?

При прямопереходных глаголах типа *vjel* „убирать урожай" возможно употребление прямых дополнений как с артиклем, так и без него:
vjel m'ollët. vjel moll.

1.4.4.3.3. С артиклем или без употребляется существительное - прямое дополнение при глаголе *собирать*?

При глаголе *mbledh* „собирать" возможно употребление прямых дополнений как с артиклем, так и без него:
mbledh 'arrë. mbledh 'arrët.
d'ije mbl'odha gr'urin, d'ije mbl'odha m'isrin.

1.4.4.3.4. С артиклем или без употребляется существительное в объектных партитивных конструкциях?

В грамматикализованных партитивных конструкциях с предлогами типа *nga* существительное, обязательно распространенное определением или придаточным предложением, употребляется с артиклем:
h'ajde merr nga dj'athi j'onë!
Партитивное значение может быть также выражено путем постановки существительного в неопределенную форму: *h'ajde merr djath.*,
или лексически: *më pri një cop djath. më pri pak djath.*

1.4.4.3.5. Получает ли краткая форма датива возвратного местоимения обязательно притяжательное значение в конструкциях с определенной формой существительного типа болг. *Вземи си дрехи / Вземи дрехите си.*

Нерелевантный вопрос. В грамматической системе албанского языка отсутствует краткая форма возвратного местоимения.

1.4.4.3.6. Возможны ли конструкции с краткой формой датива возвратного местоимения типа болг. *Набрахме си ягодите.*

Нерелевантный вопрос, см.: **1.4.4.3.5.**

1.4.4.3.7. С артиклем или без употребляется существительное - прямое дополнение личного глагола (*не*) *имею* в значении „у меня есть"?

В посессивных конструкциях с прямопереходным глаголом *kam* „иметь“ прямое дополнение выступает в неопределенной форме:
un kam shtëp'i. at'a k'anë shtëp'i më v'ete.
При распространении прямого дополнения определением возможно его употребление с артиклем: *at'a k'anë shtëp'in më v'ete.*

1.4.4.3.8. С артиклем или без употребляется существительное - прямое дополнение при безличном глаголе *иметься*, дублированное формой личного местоимения?
Дублирования прямого дополнения формой личного местоимения при безличном употреблении формы 3 л. ед.ч. глагола *kam* „иметь; иметься“ не происходит; существительное-прямое дополнение выступает в таких конструкциях в неопределенной форме:
'emra ka s'ose... 'emra ka, s'ose...
në paz'ar ka m'allra të ndr'yshme. në paz'ar ka pjeshk, në paz'ar ka 'arrë, në paz'ar ka moll.
Ср. с возможностью удвоения определенной формы прямого дополнения при личном употреблении глагола *kam* (см.: **1.3.2.5.**):
ja d'uket përmb'i të qiv'uri, ka fotograf'inë, fotograf'inë i vd'ekuri at'ije, ka d'atën, që ka vd'ekur, që ka l'indur, edh'e i ka at'ije ai.

1.4.4.3.9. С артиклем или без употребляются абстрактные существительные типа рус. *время, возможность, надежда, нужда, основание, польза, смысл, спасение, сомнение* в качестве прямых дополнений глагола (*не*) *иметься*?
В данном случае существительные употребляются в неопределенной форме: *'unë kam k'ohë. kam m'undësi, kam dësh'ir të pun'oj.*

1.4.4.3.10. С артиклем или без употребляются существительные - названия явлений природы (*град, дождь, иней, роса, снег*) в функции прямых дополнений безличных глаголов со значением „идти“, „падать“, „сыпаться“ и.т.д.?
Существительные-названия явлений природы при глаголах *bie* „идти, падать", *bën* „быть, делаться“ выступают без артикля:
d'ije ra shi (ср., однако, *shiu ra dje*). *në mëngj'es ka rën ves. bën mot i ft'otë.*

1.4.4.3.11. С артиклем или без употребляется существительное - внутреннее дополнение однокоренного непереходного глагола?
В данном случае употребляется существительное с артиклем:
d'imrin e dimër'ojm. e llaf'osëm at'ë ll'afin.
Ср.: *d'imrin e kalu'am. nuk e k'emi ngr'ënë d'arkën.*

1.4.4.3.12. С артиклем или без употребляется существительное - прямое дополнение во фразеологических и устойчивых сочетаниях?

Во фразеологических и устойчивых сочетаниях существительное употребляется с артиклем: *më pr'ishe gj'akun. s'ja ha q'eni shk'opin. mbyll syt.*

1.4.4.4. Косвенное дополнение

1.4.4.4.1. С артиклем или без употребляется существительное - косвенное дополнение при глаголе со значением „радоваться чему-либо"?

В данном случае употребляется определенное существительное: *i gëz'ohemi prodh'imit.*

1.4.4.5. Несогласованное определение

1.4.4.5.1. С артиклем или без употребляется существительное - несогласованное предложное определение с каким-либо из пространственных предлогов (*в, над, рядом с, за, вне, между, посреди, перед, через, при, напротив*) при определяемом в членной форме?

Существительное-несогласованное предложное определение с пространственным предлогом при определяемом в членной форме может выступать как с артиклем, так и без него:
(*p'ara* + абл. опр.) *aj'o ndërt'esa p'ara shk'ollës 'është ndërtu'ar v'itin e kalu'ar.*;
(*mbi* + акк. неопр.) *kjo paq'eta mbi tavol'in ësht e xhel'alit.*

1.4.4.5.2. С артиклем или без употребляется существительное в функции предложного несогласованного определения в сочетании с пространственными предлогами *от, вне*?

В сочетании с предлогами *përt'ej, mat'an* „за; через" предложное определение отмечено в определенной форме:
fsh'ati përt'ej l'umit ësht kapin'ova, përt'ej, mat'an l'umit.

1.4.4.5.3. С артиклем или без употребляется существительное в функции предложного несогласованного определения со значением принадлежности, в т.ч. в переносном значении?

Для выражения значения принадлежности в албанском языке используется форма генитива существительного с артиклем:
ai ka karakt'erin e n'ënës t'ija. aj'o i ka syt si të dh'elprës.

1.4.4.5.4. С артиклем или без употребляется существительное в функции предложного несогласованного определения со значением качества?

В функции несогласованного определения со значением качества употребляется предложная конструкция *me* + аккузатив существитель-

ного в неопределеной форме: *shk'ova në paz'ar dhe bl'eva një stof me kuadr'ate.*

1.4.4.5.5. С артиклем или без употребляется существительное - несогласованное определение с предлогом *из*, обозначающее материал, из которого сделан предмет?

Для обозначения материала предмета используется конструкция с предлогом *prej* + аблатив существительного в неопределенной форме: *pllak prej merm'eri.*,

а также беспредложный аблатив неопределенной формы:

ka p'asur edh'e lug dr'uri. ai k'ishte un'az 'ari. i v'uri një pllak merm'eri.

1.4.4.5.6. С артиклем или без употребляются существительные при предлоге *без* в функции определения?

При предлоге *pa* „без" употребляется существительное в аккузативе неопределенной формы: *shtëp'i pa ballk'on.*

1.4.4.5.7. Зависит ли понимание предложения „Сначала мы расселим детей без родителей": а) „Сначала мы расселим сирот", б) „Сначала мы расселим детей, потом родителей" от определенности / неопределенности существительного *родители*?

В контекстах, аналогичных предусмотренному программой, словосочетание с неопределенной формой существительного „родители" *fëm'ijët pa pr'indër* обозначает „сирот":

në çorrov'odë grumbull'oheshin fëm'ijët pa pr'indër, 'ose jet'imët.

Словосочетание с определенной формой существительного „родители" *fëm'ijët pa pr'indërit* может обозначать только „детей, пришедших куда-либо без родителей".

Ср. также: *mës'usi u tha nx'ënësve të v'inë në shk'ollë mbasd'ite pa pr'indër, të v'inë v'etëm fëm'ijët.*

1.4.4.5.8. С артиклем или без употребляются существительные в качестве количественных несогласованных определений?

В качестве количественных несогласованных определений существительные выступают в неопределенной форме: *një thes grur.*

1.4.4.6. Приложение

1.4.4.6.1. С артиклем или без употребляется существительное - общее название населенного пункта или другого географического объекта с приложением?

В качестве названий географических объектов в говоре функционируют обычные генитивные словосочетания:

l'umi kapin'ovës, se që and'ej bur'on. qyt'eti çorrov'odës. qyt'eti k'orçës.,
а также конструкции с субстантивным приложением, в которых существительное-общее название класса объектов обязательно выступает в определенной форме, а приложение - в неопределенной:
l'eshnja ka tri mëh'alla: nebill'arët, ilasll'arët, edh'e l'agjja grop. më sh'umë në faqek'uq b'ëhesh, në fsh'atin faqek'uq, b'ëheshin më sh'umë luvg'at at'ije.

1.4.4.6.2. С артиклем или без употребляется существительное в форме множественного числа, с приложениями-именами существительными собственными?

Существительное в форме мн.ч. с приложениями-именами собственными употребляется с артиклем. Существительное, функционирующее в роли приложения, выступает в неопределенной форме:
rreth skrap'arit jan qyt'etet ers'ek, përm'et, këlc'yrë, tepel'en, ber'at edh'e gr'amshi kët'ej na ver'iu.
rreth skrap'arit j'anë edh'e qyt'etet - përm'eti, ers'eka, tepel'ena mat'anë.

1.4.4.6.3. С артиклем или без употребляется существительное перед приложением-именем собственным, фамилией, обозначающее ученое звание, титул, офицерский военный чин, название родства и др., в ед.ч.?

В албанском языке приложение может выражаться как существительным нарицательным, так и именем собственным. В обоих случаях оно всегда выражается существительным в неопределенной форме:
kryet'ar (приложение) *haxh'iu*; *edh'e daj iz'eti, që e'rdhi, m'orri kët'ë h'allon tu'aj kët'u. xha sin'ani. ky bab'a al'iu ka qën në ber'at këpuc'ar. jez'iti i im'am hys'enit, im'am has'anit ... kryet'ari haxh'i* (приложение); *se b'ëri shum keq mu'aji mars.*

1.4.4.6.4. С артиклем или без употребляется существительное перед приложением-именем собственным, фамилией, обозначающее ученое звание, титул, офицерский военный чин, название родства и др., во мн.ч.?

Существительное во мн.ч. перед приложением-именем собственным всегда выступает в определенной форме; приложение всегда выражается существительным без артикля: *bar'injtë r'izo dhe res'ul jan miq.*

1.4.4.7. Обстоятельство

1.4.4.7.1. С артиклем или без употребляется существительное - обстоятельство места при глаголе *уходить* с предлогом *в*?

В албанском языке нет прямого лексического соответствия данного

глагола. Соответствующее значение может выражаться глаголом *shkoj* „идти, ходить", при котором в этом случае употребляется существительное-обстоятельство места без артикля:
shkoj në fshat. shkoj në qytet. shkoj në shtëp'i. shkoj në mal, shkoj në dyq'an. shkoj në paz'ar.

1.4.4.7.2. С артиклем или без употребляется существительное с предлогом *на* в пространственно-целевом значении?

В пространственно-целевом значении употребляется конструкция с предлогом *në* + аккузатив неопределенной формы существительного:
unë shkoj në pun, kurs'e gru'aja mb'eti në shtëp'i.

1.4.4.7.3. С артиклем или без употребляется существительное в функции обстоятельства в сочетании с пространственными предлогами *от, вне*?

В функции обстоятельства места употребляются конструкции с определенной формой существительного при предлогах *nga* + номинатив и *jasht* + аблатив:
e nx'orri l'opën nga j'onxha. l'umi d'olli nga shtr'ati.
kët'u, jasht kuf'irit t'skrap'arit, ësht një vënt...

1.4.4.7.4. С артиклем или без употребляется существительное, обозначающее деятельность или место деятельности, в конструкции *возвращаться с*?

В функции обстоятельства места при глаголе *vij* „приходить, возвращаться" употребляется конструкция с предлогом *nga* + номинатив определенной формы существительного: *...'erdhi xha myft'ari nga mbl'edhja.*

1.4.4.7.5. С артиклем или без употребляется существительное в конструкциях с двойными предлогами *от - к, от - до, из - в*?

В говоре отмечены следующие примеры двойных предложных конструкций, в которых существительные употребляются в определенной форме или в неопределенной форме с неопределенным артиклем (*grat shkojn nga një shtëpi tek tjetra*):
nga - tek: *grat shkojn nga nj'ëra shtëp'i tek tj'etra*;
nga - te(*k*): *a ka dall'ime nga njer'iu te njer'iu?*;
nga - në: *'unë shkoj nga nj'ëri fshat në tj'etrin.*
Синонимом вышеприведенных конструкций является сочетание с предлогом *më*, в котором существительные употребляются без артикля:
'unë shkoj fshat më fshat. grat shkojn shtëp'i më shtëp'i.

1.4.4.7.6. С артиклем или без употребляются абстрактные существительные при глаголе с предлогом *в*?

Абстрактные существительные с предлогом *në* „в" употребляются в неопределенной форме: *b'ie në bel'a.*

1.4.4.7.7. С артиклем или без употребляется существительное *положение* в конструкции *войти в чье-то положение* в значении „посочувствовать"?

Конструкции данного типа в говоре отсутствуют, ср.:
edh'e ti po të 'ishe në v'ëndin tim...

1.4.4.7.8. С артиклем или без употребляется существительное с предлогом *в*, *на* во временном значении?

Во временных конструкциях с предлогами *në, me* отмечены существительные в неопределенной форме:
u ngrit që 'iku me bakt'inë që në mëngj'es, që në të gdh'irë.
'erdhi që me nat.

1.4.4.7.9. Есть ли различия в значении определенного и неопределенного существительного с предлогом типа болг. *през* в функции обстоятельства времени?

В говоре отсутствует предлог с временным значением „иметь место через день (т.е. каждый второй день)".

В значении „в течение (периода вемени)" типа болг. *през нощта* отмечен предлог *gjat* + аблатив (см.: **1.4.4.7.10.**).

В значении „после" отмечен предлог *pas, mbas* + аблатив существительного в неопределенной или определенной форме:
do të shik'ohemi pas një j'ave. do t'sh'ihemi mbas dy j'avësh.
do të shikohemi pas javës tjetër.

1.4.4.7.10. Встречаются ли конструкции с предлогом *в течение* типа болг. *Това се случи през войната. Това е станало през въстанието*?

В значении „в течение (периода вемени)" отмечен предлог *gjat* + аблатив: *kjo ka nd'odhur gjat l'uftës.*

1.4.4.7.11. С артиклем или нет употребляется отглагольное существительное как нераспространенное обстоятельство времени с предлогом?

Отглагольные существительные типа *kthy'erj/e, -a* „возвращение" выступают в предложных конструкциях с артиклем:
p'ara kthy'erjes bl'eva dy buk.

Ср. с употреблением отглагольных существительных ср.р. типа *të*

h'yrë „вхождение“ в составе глагольной конструкции с предлогом *me* (см.: 6.9.): *me të h'yrë fill'oj e sh'au.*

Ср. также употребление определенной формы отглагольных существительных при предлоге *me* при наличии распространения (см. 1.4.4.7.12.): *me të h'yrët e mës'usit në kl'asë, ra qets'ia.*

1.4.4.7.12. С артиклем или без употребляется отглагольное существительное как распространенное обстоятельство времени с предлогом?

Отглагольные существительные ср.р. типа *të h'yrë* „вхождение“ в сочетании с предлогом *me* выступают в качестве распространенного обстоятельства со значением одновременности (непосредственного предшествования) в неопределенной форме (см.: 6.9.):
me të h'yrë në shtëp'i fill'oj e sh'au.

В сочетании с другими предлогами отглагольные существительные ср.р. типа *të h'yrë* употребляются в определенной форме:
pas të hyrit të babait u vendos qetësia.

Отглагольные существительные типа *kthy'erj/e, -a* „возвращение“ выступают в качестве распространенного обстоятельства времени в предложных конструкциях с артиклем: *p'ara kthy'erjes në shtëp'i bl'eva dy buk.*

1.4.4.7.13. С артиклем или без употребляется существительное - обстоятельство времени с предлогом *среди, посреди*?

Существительное-обстоятельство времени с предлогом *në mes* „посреди“ выступает в генитиве определенной формы:
mbërdh'ij në mes të v'erës. mbërdh'ij në mes të beh'arit. u plaçk'itën n'mes t'd'itës. ngr'ihem n'mes t'n'atës.

1.4.4.7.14. С артиклем или без употребляется существительное с предлогом *по* в функции обстоятельства образа действия?

В функции обстоятельства образа действия с ограничительным значением при предлоге *simb'as* „по, в соответствии с“ употребляется аблатив определенной формы существительного:
e pr'ita simb'as zak'onit të vj'etër am'a. m'ikun e pr'esin simb'as k'okës, edh'e e përcj'ellin simb'as k'okës.

1.4.4.7.15. С артиклем или без употребляется существительное с предлогом *вопреки*?

Существительное при предлоге *me gjithë* „вопреки, несмотря на“ употребляется в аккузативе определенной формы: *me gjithë shiun...*

Отмечен предлог *k'undër* „против", управляющий аблативом определенной формы: *dj'ali shkoj k'undër fj'alës bab'ajt.*

1.4.4.7.16. С артиклем или без употребляется существительное с предлогом *по* в целевом значении „по делам"?

В собственно целевом значении отмечен предлог *për*, управляющий аккузативом неопределенной формы:
v'ajta në mal për dru. na ftu'an për d'asëm.
Целевой оттенок значения могут иметь пространственные предлоги, ср. 1.4.4.7.2.: *na ftu'an në d'asëm.*

1.4.4.7.17. С артиклем или без употребляется существительное - обстоятельство цели с предлогом *для*?

Нераспространенное существительное-обстоятельство цели с предлогом *për* употребляется в аккузативе неопределенной формы:
ndalu'am në lum për push'im. 'erdhi në shtëp'i për drek.

1.4.4.7.18. С артиклем или без употребляется существительное - обстоятельство условия с предлогом *при* или *в случае*?

Существительное-обстоятельство условия при предлоге *në rast* „в случае" употребляется в аблативе неопределенной формы:
të përd'oret v'etëm në rast zj'arri.
В значении „при, в случае" возможно употребление и других предлогов, например *për* и *me* с аккузативом неопределенной формы существительного:
aspir'ina të përd'oret për dh'imbje k'oke.
me shi nuk do shkojm në malt.

1.4.4.7.19. С артиклем или без употребляется абстрактное существительное - обстоятельство причины с предлогом *от* или *по*?

Абстрактное существительное-обстоятельство причины может выступать в предложных конструкциях *n(g)a* + номинатив и *prej* + аблатив в определенной форме:
u skuq na t'urpi. u skuq na fr'ika. m'u mu'arr fr'yma nga të l'odhurit.
u skuq prej t'urpit. qan një çilim'i prej dhëmb'allës.
В причинном значении отмечен также беспредложный аблатив абстрактных существительных: *vd'iqa së q'eshuri, vd'iqa g'azi.*

1.4.4.7.20. Есть ли предпочтение к опущению артикля в предложных конструкциях?

При предлогах *n(g)a* и *te(k)*, управляющих номинативом, и при предлогах, управляющих аблативом (например, *mat'anë*), нераспространенное обстоятельство места выражается только существительным с определенным артиклем:

(*nga*) *fëm'ijët d'ollën nga shk'olla në ob'orr.*

(*tek*) *e ka q'ethur te gj'iri edh'e pi q'ëngji q'umësht. merr një k'afshit buk edh'e v'ete te ç'esma.*

(*mat'anë*) *mat'anë mull'irit, mat'an 'arave tu'aja jan shtru'ar at'a.*

При предлогах *në* „в, на“, *mbi* „над“, *nën* „под“, *nëp'ër* „в“ нераспространенное обстоятельство места выражается существительным в аккузативе неопределенной формы:

'unë jet'oj në fshat. l'ibrat i vend'osa në tavol'in. shtëp'in e kam në breg, në lum. flam'uri valv'itet në ballk'on, n'ç'ati, n'tar'acë. e merr k'orça at'ë vënt, po ësht kët'u në kuf'i 'afër l'eshnjës. po mb'anin edh'e og'iç nëp'ër shtëp'i.

При предлогах *në* „в, на“, *mbi* „над“, *nën* „под“ употребляется локатив существительного:

kul'açin e b'ënin edh'e e nx'irrnim n'eve në dëb'orët. thy'ente b'ukët dhe mbi b'ukët ja j'epte vj'errës at'o l'ulet. kur ka bubull'ima, vetët'ima nuk rri... nën p'emët.

Распространенное обстоятельство места может выражаться и существительным с неопределенным артиклем.

1.4.5. Неопределенный артикль

1.4.5.1. Имеется ли неопределенный артикль?

В говоре, как и в албанском языке в целом, имеется неопределенный артикль: *'erdhi një sh'oqe. çfar do nga një gr'ua, që s'të do?*

В речи одного из информантов отмечены примеры употребления неопределенного артикля (неопределенного местоимения) при существительном в определенной форме:

mbl'esi, mbl'esi 'është një njer'iu 'afërt i dj'alit 'ose i v'ajzës, një njer'i i 'afërt. m'undet të rr'inte një njer'iu i 'afërt i dh'ëndrit te n'usja. në at'ë k'ohë s'kish as g'ëlqere, që i p'iknim, po 'ishte një dh'eri b'ardhë.

1.4.5.2. Употребляется ли неопределенный артикль с существительным в родовом значении?

Употребление неопределенного артикля с существительным в родовом значении отмечено в примере: *për një njer'i ësht turp, kur nuk pun'on.*

1.4.5.3. Употребляется ли неопределенный артикль с вещественными существительными?

Употребление неопределенного артикля с вещественными существительными отмечено в примерах:
një uj shum të mir ka ç'ezme qat'ipit. v'itin e kalu'ar mb'olla një grur, që s'do ta harr'oj kurr.

1.4.5.4. В какой форме употребляется существительное в значении неопределенной множественности - в неопределенной форме мн.ч. или в сочетании с квантитативом *некоторые*?

В албанском языке имеется противопоставление определенных и неопределенных форм мн.ч. существительных (например, *l'epura* ~ *l'epurat*). Существительное в неопределенной форме мн.ч. обычно употребляется с квантитативом (неопределенным местоимением) *ca, disa* „несколько, некоторые“:
ca pleq rr'inin në h'ijen e l'isit. ca pl'aka rr'inin në h'ijen e k'umbullës. nd'iznim ca gj'ëra kshu, edh'e d'elnim pas'ajthi.
prit sa të v'ete të dal të loz me dis'a fëm'ijë at'y në ob'orr përj'ashta.
В говоре отмечено также и самостоятельное употребление неопределенной формы мн.ч.: *gjuet'ari shk'onte në pyll dhe vr'iste çdo dit l'epura.*

1.4.6. Разное

1.4.6.1. Возможно ли образование степеней сравнения существительного?

В говоре возможно образование степеней сравнения имен существительных, употребляющихся в предикативной функции:
agr'oni ësht më bar'i se karem'ani. ...ësht më zanatç'i. ai 'është një ç'ikë më hall na të tj'erët. ...'është më fukar'ai.

1.4.6.2. Отмечается ли унификация падежных форм номинатива, аккузатива неопред. и номинатива опред. (как в алб. гег.), где существительные типа *kali, guri, shati, deti, helli, bari, ari* не имеют форм без артикля (типа *kal, gur*)?

Данной унификации падежных форм в говоре не отмечено.

1.4.6.3. Употребляются ли определенные формы существительных, обозначающих время года или суток, в качестве наречий?

В говоре отмечены наречия, образованные аккузативом определенной формы ед.ч. существительных, обозначающих время года или суток:
d'itën pun'on, n'atën fle. d'ije d'itën punu'am. po ka, që nuk h'anin d'itën, ...v'etëm n'atën.

2. Местоимение

2.1. Категория рода

2.1.1. Имеются ли родовые различия во мн. ч. личных местоимений?

В говоре противопоставлены формы м. и ж.р. личных местоимений 3 л. во мн.ч.: *at'a* м.р. и *at'o* ж.р.

2.1.2. Имеет ли возвратное местоимение форму женского рода?

Возвратное местоимение *v'et/e, -ja* не имеет родовых форм:
jo nuk v'inte vet as dh'ëndri te n'usja, as n'usja te dh'ëndri. m'ishi v'etë e prodh'onin vet. u j'epte vet i z'oti shtëp'isë, nuk kërk'onin.
dj'ali ka plag'osur v'eten. v'ajza ka plag'osur v'eten. kush e ka plag'osur v'eten?

2.1.3. Имеет ли вопросительное одушевленное местоимение родовые различия?

Вопросительное одушевленное местоимение *kush* „кто" не имеет родовых форм (см. **2.1.4.**, **2.1.5.**) за исключением особого случая использования формы генитива (*i kujt je, o more, djal? e kujt je, o moj vajzë?*):
v'ajza ka plag'osur v'eten. - kush e ka plag'osur v'eten?
Вопросительное одушевленно-неодушевленное местоимение *c'il/i, -a* „кто, что, который" имеет родовые различия:
e po thash un: gjer m'sot ke qën b'urrë... sot e t'utje do shik'oesh, c'ili je ti. c'ila, n'usja?

2.1.4. Может ли вопросительное одушевленное местоимение согласовываться по роду при указании на лицо женского пола?

Имеет место семантическое согласование определения или сказуемого с вопросительным одушевленным местоимением *kush* „кто" в мужском роде при указании на лицо мужского пола и в женском при указании на лицо женского пола:
(м.р.) *jam shum i v'arfër! - kush 'është i v'arfër? kush, ti? jo, s'je i v'arfër!*
(ж.р.) *jam shum e v'arfër! - kush 'është e v'arfër? kush, ti? jo, s'je e v'arfër!*
Ср. также: *kush 'ishte pl'aka edh'e llaf'osshim, ll'afe kshu. q'anin at'o ç'upat edh'e aj'o trëndel'ina, kush ish at'y.*
Вопросительное одушевленно-неодушевленное местоимение *c'il/i, -a*, располагающее родовыми формами, закономерно согласуется по роду: *c'ila, n'usja?*

2.1.5. Относятся ли синтетические формы косвенных падежей вопросительного одушевленного местоимения *кого, кому* только к мужскому или ко всем родам?

Формы аккузатива и датива вопросительного одушевленного местоимения *kush* „кто“ могут относиться к лицам мужского и женского пола:
(м.р.) *kush ish ky njer'i? pash një njer'i. - kë pash? kë pe? i thash një njer'iu. - kujt njer'i i the?*
(ж.р.) *pash një gr'ua. - kush ish kjo gr'ua? i thash një gru'aje, se e nxu'arrëm. - kujt i the? c'ila, kush qe kjo gr'ua, që i the?*
Ср. формы генитива (см.: **2.1.3.**):
i kujt ësht ky viç? e kujt ësht kjo lop? - tha. po 'imja ësht, - i thash un.

2.1.6. Может ли вопросительное неодушевленное местоимение согласовываться по роду при указании на предметы, называемые существительными разных родов?

Вопросительное неодушевленное местоимение *ç, çfar* „что“ не имеет грамматических категорий. При указании на предметы, называемые существительными разных родов, имеет место сочетание указательного местоимения с вопросительным неодушевленным местоимением *çfar* „что“ в соответствующем роде: *çfar ësht ky? çfar ësht kjo?*

2.1.7. Употребляется ли личное местоимение среднего рода для указания на лицо с целью унижения данного лица?

Нерелевантный вопрос.

2.2. Категория числа

2.2.1. Могут ли личные местоимения *мы* и *вы* употребляться в единичном значении в конструкциях типа рус. *мы с тобой, вы с ним / я и ты, ты и он*; болг. *ний с тебе*?

В говоре не существуют местоименные конструкции типа предусмотренных программой. В сочетаниях личного местоимения с существительным при предлоге *me* + аккузатив предпочитается ед.ч. местоимения:
un me sefed'inë shku'am në tir'an. ti me xhel'alin, si gjuht'arë që 'ini, d'uhet t'i përcakt'oni kto pun.
В то же время отмечены недостоверные примеры употребления местоимения 1 л. мн.ч. в единичном значении:
ne me sefed'inë shku'am në tir'an. ne me xhel'alë 'erdhëm nga tir'ana. ne, kur th'emi, ne me xhel'alë, 'unë edh'e xhel'ali.
Ср. обычные сочинительные конструкции типа:
'unë e nas'ipi 'ishim të v'egjël.

2.2.2. Может ли местоимение *мы* употребляться для указания на говорящего в ед. ч.?

Употребление местоимения 1 л. мн.ч. для указания на говорящего отмечено в следующем примере: *ne k'emi par shum gënjesht'ar të till si ti.*

2.2.3. Возможно ли соотнесение формы множественного числа местоимения с единичным объектом при вежливом обращении? В каком числе согласуются с местоимением определения и координируется сказуемое?

При любом обращении, в том числе и к лицам более высокого социального статуса, употребляются формы ед.ч. Употребление форм мн.ч. при вежливом обращении характеризуется информантами как „новое“: *z'oti mës'us, ti je shum i mir, ah'ere, kurs'e sot ju.*

2.2.4. Может ли вопросительное местоимение согласовываться по числу?

Из вопросительных местоимений формами согласования по числу обладает лишь вопросительное одушевленно-неодушевленное местоимение *c'il/i, -a* „кто, что, который“.

Имеет место семантическое согласование определения или сказуемого с вопросительным одушевленным местоимением *kush* „кто“ и неодушевленным *çf'arë* „что“ соответственно по ед. или мн.ч.:
kush ësht ky? kush ësht kjo? kush 'ini ju? kush jan kët'o?
ç'ësht ky? ç'ësht kjo? ç'j'anë kët'a?

Возможно также и формальное согласование в ед.ч.:
kush do të v'ijë në mal, të v'ijë n'esër në 'orën t'etë kët'u. e gdhijn nj'erzit, kët'a të 'afërtit, makar'i edh'e miq, kush vjen edh'e e gdhijn.

2.3. Категория одушевленности

2.3.1. Употребляются ли одушевленные вопросительные, неопределенные и отрицательные местоимения при обозначении предметов и животных?

Одушевленное вопросительное местоимение *kush* употребляется исключительно при обозначении людей:
kush lëv'iz? kush 'iku? kush qe ky? kush qe kjo?

В качестве относительного неопределенного местоимения *kush* может употребляться при обозначении предметов:
merr 'ose moll, 'ose dardh, kë të pëlq'ej!

Неодушевленное вопросительное местоимение *çfar* может употребляться для обозначения не только предметов, но и людей и животных:

ç'qe kjo, që lëv'izi? çfar 'ishte kjo? çfar 'ishte ky? çfar lëv'izi në ob'orr? çfar lëv'izi na avll'ia?

2.4. Личные местоимения

2.4.1. Употребляются ли формы 1 и 2 лица при личных формах глаголов?

При личных формах глаголов формы 1 и 2 лица личных местоимений могут как наличествовать, так и отсутствовать (ср.: 6.1.0.1.):
prej nga j'ini ju? prej nga j'ini?

2.4.2. Отмечается ли совпадение форм личных местоимений 3 лица ед. ч. мужского и среднего рода?

Нерелевантный вопрос.

2.4.3. Возможно ли употребление одной краткой формы датива личного местоимения 3 лица ед. ч. для мужского и женского рода?

При различении полных форм датива личного местоимения 3 лица ед.ч. м.р. и ж.р., в говоре используется единая краткая форма м.р. *at'ij, i* и ж.р. *as'aj, i*: *k'ënga i pëlq'eu at'ij. k'ënga i pëlq'eu as'aj.*

2.4.4. Возможно ли употребление краткой формы датива личного местоимения 3 лица м. р. ед. ч. в дативе 3 лица мн ч.?

Обычным является употребление в дативе 3 лица мн.ч. краткой формы *u*: *v'edra u th'emi ne at'yre. 'unë ua th'ashë gjithçk'a, të gj'ithve.*
Краткая форма датива личного местоимения 3 лица м.р. ед.ч. *i* отмечена тем не менее в дативе 3 лица мн.ч., ср.:
(3 л. м.р. ед.ч.) *k'ënga i pëlq'eu at'ij.*
(3 л. мн.ч.) *v'edra i th'emi ne at'yre.*

2.4.5. Отмечается ли совпадение формы аккузатива ед. ч. личных местоимений 3 лица мужского и женского рода?

Формы аккузатива ед.ч. личных местоимений 3 лица м. и ж.р. совпадают, м.р. = ж.р. *at'ë, e*: *un tak'ova at'ë, - aj'o „at'ë" hyn në të d'yja gjin'it.*

2.4.6. Возможно ли обобщение формы датива личных местоимений в качестве номинатива?

Редкое и необязательное обобщение форм датива личных местоимений 1 и 2 л. мн.ч. в качестве номинатива отмечено в примерах, ср.:
n'eve (= *ne*) *jet'ojm në l'eshnje. 'ishte hysmeq'ar kët'u tek j'uve* (= *ju*).

Отмечено также редкое и необязательное употребление формы номинатива-аккузатива личного местоимения 1 л. ед.ч. в функции датива: *po ne* (= *neve*) *do na j'apësh një moll?*

2.4.7. Возможно ли обобщение формы датива личного местоимения и для аккузатива?

В 1 и 2 л. ед.ч. форма аккузатива личного местоимения совпадает с формой датива, см. **2.4.8.**

В 3 л. личных местоимений сохраняется противопоставление датива и аккузатива, ср. формы 3 л. ед.ч. м.р. дат. *at'ij, i* и акк. *at'ë, e.*

2.4.8. Возможно ли обобщение формы аккузатива личного местоимения и для датива?

В исторической грамматике албанского языка совпадение форм аккузатива и датива личного местоимения 1 и 2 л. ед.ч. рассматривается как обобщение формы аккузатива, ср. акк. *m'ua, më* = дат. *m'ua, më,* акк. *ty, të* = дат. *ty, të.*

(акк.) *do t'më m'arrësh dhe m'ua, o b'abi?*

(дат.) *m'ua do t'më j'apësh një moll?*

2.4.9. Употребляется ли полная синтетическая форма датива личных местоимений?

В албанском языке отсутствует аналитическая форма датива личных местоимений.

2.4.10. Имеются ли контаминированные формы датива личных местоимений?

Нерелевантный вопрос.

2.4.11. Полная или краткая форма личного местоимения употребляется в клятвах или проклятиях?

В проклятиях типа *të vraftë zoti!* обычно употребляется краткая форма личного местоимения.

2.4.12. Полная или краткая форма личного местоимения употребляется в клятвах или проклятиях при наличии краткой формы датива возвратного местоимения?

Нерелевантный вопрос, поскольку в албанском языке отсутствует краткая форма возвратного местоимения.

2.4.13. Удваивается ли прямой объект, выраженный полной формой личного местоимения?

Удвоение прямого объекта, выраженного полной формой личного местоимения, возможно:

at'ë e gatu'amim n'eve. jo, s'e përd'orim at'ë. m'ua më qu'ajn xhel'al.,
но не обязательно: *at'ë b'ëmim. jo, s'përd'orim at'ë.*

2.4.14. Удваивается ли прямой объект, выраженный полной формой личного местоимения, формой возвратного местоимения *си*?

Нерелевантный вопрос.

2.4.15. Удваивается ли косвенный объект, выраженный полной формой личного местоимения?

Удвоение косвенного объекта, выраженного полной формой личного местоимения, обязательно: *m'ua do t'më j'apësh një moll?*
Тем не менее, в материале отмечен единственный пример отсутствия соответствующего удвоения:
'unë jam ktu, përsh'embull 'erdhi fat'ushja m'ua ktu, ma b'ëri një magj'i m'ua (= *më erdhi fatushja mua këtu*).

2.4.16. Номинатив или аккузатив личного местоимения употребляется в конструкциях типа серб. *Где га је? / Где је он?*; болг. *Ето го, българина! Ето ме тук! Ей го! Ей го него! На ти го! / Ето той иде / Ето го, че иде. Ето я на, седи с разплакани очи?*

В предусмотренных программой конструкциях с вопросительным наречием *ku* „где“ при глаголе *esse* употребляется номинатив местоимения, ср. **1.3.2.7.**
В конструкциях с предикативной указательной частицей *ja* „вот“ употребляется номинатив местоимения, ср. **1.3.2.6.**:
ja ai! ja ai, që bën sherr! ja ai ësht mës'usi im!

2.4.17. Имеется ли этический датив для выражения субъективного интимного отношения (заинтересованности говорящего) к сообщению в предложении?

Этический датив возможен для выражения субъективного интимного отношения говорящего к сообщению:
kujd'es mos më bi'esh na drit'arja! mo më bi'esh, bir, nga drit'arja! kjo na 'ishte mersel'eja.
e mbjell q'epën e m'adhe, kjo lësh'on kërcy'ellin, njëll'oj si gj'ethet e tj'era dhe kët'u na nxjerr një kërcy'ell të tr'ashë... po mbaj kët'ë mur kët'u, se mo m'rrëz'ohet.

2.4.18. Употребляется ли этический датив личного местоимения 2 лица с целью привлечения внимания слушающего?

Возможно, нюансы искомого значения могут быть усмотрены в следующих примерах:
ai fëm'ij, që pi, thon, dy her sis, të t'sh'ohi ty një lop, a një ka, a një bakt'i, ai e merr m'sysh...
po, ja kët'ë magj'i, që të thash. të tj'era, të tj'era b'ëhen sa të du'ash, bëjn shum. po për bakt'it të bën, për k'afshën të bën. për bakt'it të bën at'ë, që të mos sht'ohen bakt'ia, të mos sht'ohet l'opa, të ng'ordhi k'afsha, ja kët'o. edh'e për fëm'ijët të bën.

2.4.19. Употребляются ли удвоенные формы этического датива?

См. **2.4.18.**

2.4.20. Употребляется ли энклитическая форма датива *ми* при существительных типа мак. *мајка* и *татко* при обозначении собственных родителей?

Нерелевантный вопрос.

2.4.21. Употребляется ли энклитическая форма датива при существительных - терминах родства?

Нерелевантный вопрос.

2.4.22. Употребляются ли формы датива личных местоимений для обозначения притяжательности вне терминов родства?

Нерелевантный вопрос.

2.4.23. Употребляются ли краткие формы личных местоимений с пространственными и временными наречиями?

В албанском языке не отмечено сочетаний наречий с формами личных местоимений.
Отмечаются предложные конструкции типа *br'ënda* „внутри" + аблатив: *br'ënda m'eje qe një pakënaqs'i.*

2.4.24. Употребляется ли родительный падеж кратких форм личных местоимений с междометиями, приветствиями, эмоционально окрашенными существительными?

В говоре фиксируются только образования с номинативом личных местоимений при междометии типа *br'avo ti, që mës'on!*
Сочетаний же кратких форм личных местоимений с междометиями и т.п. нет.

2.5. Личное возвратное местоимение

2.5.1. Имеется ли личное возвратное местоимение?

В говоре имеется личное возвратное местоимение *v'et/e, -ja*, не имеющее родовых различий, форм мн.ч. и кратких форм:
bl'eva një mushk për v'ete.
Данное местоимение функционирует как имя существительное и, в частности, может сочетаться с формами притяжательных местоимений: *un e njoh shum mir v'eten t'ime.*

2.5.2. Употребляется ли личное возвратное местоимение в конструкциях *у себя дома, к себе домой*?

Подобные конструкции в говоре отсутствуют. Значения „у себя дома" и „к себе домой" могут быть выражены, например, нижеследующими конструкциями:
ne 'ishim në d'asëm dhe do kth'ehemi në shtëp'in ton.
u kthy'em nga p'una dhe ne 'erdhëm në shtëp'i.

2.5.3. Употребляется ли полная форма личного возвратного местоимения при совпадении лиц субъекта и объекта?

При совпадении лиц субъекта и объекта обязательно употребляется личное возвратное местоимение, имеющее лишь одну форму, ср. **2.5.1.**:
bl'eva një mushk për v'ete. them me v'ete.
Ср. субстантивное употребление:
flas për v'eten t'ime. po përz'ë m'iun, them me v'eten t'ime 'unë ...dhe nuk flas hiç gjers'a dal përj'ashta. un e njoh shum mir v'eten t'ime.

2.5.4. Возвратное или личное местоимение употребляется при субъектах во 2 лице в случаях типа рус. *Возьми меня с собой / с тобой*, болг. *Вземи ме със себе си / с тебе*?

При совпадении лиц субъекта и объекта независимо от лица обязательно употребляется личное возвратное местоимение:
më merr dhe m'ua me v'ete!

2.5.5. Возвратное или личное местоимение употребляется при субъекте в 3 лице в случаях типа рус. *Он взял его с собой / с ним*, болг. *Взел го с него / Взел го със себе си*?

При совпадении лиц субъекта и объекта независимо от лица обязательно употребляется личное возвратное местоимение:
dj'ali u nis për në tom'or dhe m'orri edh'e n'ipçen me v'ete. i zb'athte këp'ucët dhe i m'errte për v'ete ai at'o par'a, ai fëm'ija.
ne fsh'açes, v'ënçes, kshu e th'emi, ai ka tregu'ar për v'eten e t'ija.

2.5.6. Имеется ли энклитическая форма личного возвратного местоимения в дативе? Отмечается ли употребление этой формы при глаголах, не требующих дополнения в дативе, в стилистической функции неформального, фамильярного сообщения?
Нерелевантный вопрос.

2.5.7. Употребляется ли удвоенная форма аккузатива личного возвратного местоимения типа болг. *себе си*, в том числе при возвратных глаголах?
Нерелевантный вопрос.

2.5.8. Употребляется ли удвоенная форма датива личного возвратного местоимения типа болг. *себе си*, в том числе при дативно-возвратных глаголах? Имеется ли дативная форма типа болг. *себе си* или аналитическая типа болг. *на + себе си*?
Нерелевантный вопрос.

2.5.9. Имеются ли контаминированные формы возвратного и личного местоимения?
Нерелевантный вопрос.

2.5.10. Употребляется ли форма датива личного возвратного местоимения для обозначения притяжательности вне терминов родства?
Нерелевантный вопрос.

2.5.11. Обязательно ли употребление краткой формы датива возвратного местоимения, когда определяемый объект принадлежит лицу глагольного действия?
Нерелевантный вопрос.

2.5.12. Есть ли различие в значении кратких дативных форм возвратного и личного местоимения в случаях типа болг. *Тя отиде при майка си* „Она пошла к своей матери" / *Тя отиде при майка и* „Она пошла к ее матери", т.е. „к матери другой женщины"?
Нерелевантный вопрос, поскольку в албанском языке отсутствуют краткие формы возвратного местоимения.
Значения типа „Он пошел к своей матери" выражаются либо употреблением существительного с притяжательным препозитивным артиклем в определенной форме:
ai shk'onte tek e 'ëma. ai shkoj tek i kushër'iri.,
либо употреблением того же существительного в неопределенной форме с притяжательным местоимением 3 л.:
ai shk'onte tek e 'ëm e tij.

Значения типа „Он (Иван) пошел к его (Петра) матери“ выражаются не личными, но указательными местоимениями 3 л.:
ai shkonte tek e 'ëm e at'ij.

2.6. Притяжательные местоимения

2.6.1. Имеют ли притяжательные местоимения полную падежную парадигму или обобщили форму винительного падежа?

Притяжательные местоимения м.р. обобщили форму аккузатива только для генитива, датива и аблатива, но не и для номинатива, ср.:
(ном.) *dj'ali im.*
(дат.) *ja dhash ll'afin dj'alit tim. 'unë i v'ura 'emrin dj'alit tim.*
(акк.) *un e lavdër'ova dj'alin tim.*
Отмечен, однако, единичный случай употребления формы аккузатива и в функции номинатива (см.: 12.2.2.): *sot ësht datl'indja t'ime.*

2.6.2. Как выражаются значения притяжательных местоимений 1 и 2 лица?

Притяжательность в 1 и 2 л. выражается притяжательными местоимениями, например:
m'ushka ësht j'otja. a 'erdhë at'o dhënt t'ona, o nas'ip? mb'esa ësht j'ona. n'ipçja ësht 'yni. njëh'erë kta pleqt t'anë l'inin një shel'ek.

2.6.3. Личным или притяжательным местоимением выражаются значения притяжательных местоимений 3 лица?

Притяжательность в 3 л. выражается притяжательными местоимениями с препозитивным артиклем, например:
m'isri ësht i t'yri. han drek, drek e varr'imit, at'a të 'afërtit e tij.

2.6.4. Имеются ли особые местоименные формы с указательно - посессивным значением?

Особых указательно-посессивных местоименных форм нет. В форме генитива указательные местоимения, омонимичные личным, так же как и имена существительные, имеют посессивное значение:
ai shkonte tek e 'ëm e at'ij.

2.6.5. Обязательно ли употребление артикля при притяжательном местоимении и зависит ли оно от пре- или постпозиции определения?

Притяжательные местоимения в атрибутивной функции употребляют-

ся в говоре, как и в албанском языке в целом, обычно в постпозиции к существительному, которое в данном случае обязательно имеет определенный артикль:

do ta xhv'eshim m'isrin me nd'ihmën tu'aj. v'ajza 'ime pun'on në tesgj'ah.

В говоре, как и в албанском языке в целом, имеются притяжательные местоимения 1 и 2 л., употребляемые препозитивно при именах существительных-терминах родства, типа *im bir*. В данных ситагмах определенный артикль отсутствует: *im bir pun'on në ndërt'im.*

В 3 л. в функции притяжательного местоимения при именах существительных-терминах родства в определенной форме употребляется препозитивный артикль, ср. **1.4.3.2.2.**:

ai shkon tek i kushër'iri. ai shkon tek e kushër'ira.

2.6.6. Имеется ли различие в значении притяжательных местоимений (напр., подчеркнутое отношение обладания) и кратких дативных форм личных местоимений в посессивном употреблении?

Нерелевантный вопрос, поскольку краткие формы личных местоимений в дативе в посессивном значении при имени существительном не употребляются, ср. **13.2.4**.

2.6.7. Возможно ли одновременное употребление краткой формы датива и притяжательного местоимения?

Нерелевантный вопрос, см. **2.6.6**.

2.6.8. Употребляется ли возвратное местоимение *свой*?

В говоре отсутствует возвратное притяжательное местоимение, функции которого выполняют притяжательные местоимения: *et'emi po kth'ehet me t'ufën e t'ija, 'ose me kop'en e t'ija. ai m'orri p'allton e t'ija.*

В литературном албанском языке имеется возвратное притяжательное местоимение *i/e vet* „свой“, ср.: *këtë gjë ja ka mësuar nënja e vet.*

2.6.9. Имеются ли субстантивированные формы номинатива и аккузатива возвратного притяжательного местоимения?

Вопрос нерелевантен, поскольку в говоре отсутствует возвратное притяжательное местоимение.

2.6.10. Обязательно ли употребление полных форм возвратного притяжательного местоимения *свой*, *своя*, *свое*, *свои*, когда определяемый ими объект принадлежит лицу

глагольного действия (в 1 или 2 лице), или возможно употребление обычного притяжательного местоимения?

Вопрос нерелевантен, поскольку в говоре отсутствует возвратное притяжательное местоимение.

При обозначении посессора в 1 и 2 л. употребляются формы притяжательных местоимений: *un lex'oj l'ibrin tim. ti lex'on l'ibrin tënd.*

2.6.11. Имеется ли различие в значении полных форм возвратного притяжательного местоимения *свой* и обычного притяжательного местоимения в 3 лице?

В говоре отсутствует возвратное притяжательное местоимение, функции которого выполняют притяжательные местоимения:

ai lex'on l'ibrin e t'ija (= e tij). at'ë 'ujët, që d'olli at'ije s'ipërt, e m'orri e shp'uri te shtpi e t'ija.

edh'e n'usja kth'ente dis'a peshq'eshe nga an e saj. m'errte dj'alin e mb'ante kët'u mbas tr'upit të saj. po at'ë dit, që vjen n'usja, i sjell që and'eja. megj'ithë p'ajën, megj'ithë rr'obet që ka pregat'itur aj'o për v'eten e saj.

at'ije thërr'iste ai selam'azi, r'ymë në sinj'or t'l'eshnjes, o djem, u th'oshte sh'okve t't'ija, që ta dëgj'onte n'usja de.

s'illte paj edh'e aj'o ç'k'ishte b'ërë, gj'ërat e s'aja.

В албанском литературном языке возвратное притяжательное местоимение всегда указывает на посессора, являющегося субъектом глагольного действия, ср.: *ai lexon librin e vet.*,

в то время как притяжательное местоимение 3 л. обозначает как посессора-субъект действия, так и посессора, не совпадающего с субъектом:

ai lex'on l'ibrin e t'ija (= **e vet*; т.е. „свою книгу").

ai lex'on l'ibrin e t'ija (= **e një tjetrit*; т.е. „чужую книгу").

Говор Лешни обладает средством выражения значения посессора, не совпадающего с субъектом действия, в 3 л. В этом случае употребляется указательное местоимение:

ai lex'on l'ibrin e at'ija (= **e një tjetrit*; т.е. „чужую книгу").

past'aj fill'onin nëp'ër p'emët i p'iknin, nëp'ër dy'ert e dh'omave, në drit'aret me k'okë e at'ija, no një çik gjak.

...edh'e i sh'oqi as'aja b'ëri zjarr, që ta gdh'inte at'ë gru'an nga të ft'ohtit.

2.6.12. Имеются ли краткие дативные формы возвратного притяжательного местоимения?

Нерелевантный вопрос.

2.6.13. Отмечается ли субстантивированное употребление притяжательных местоимений?

Субстантивация притяжательных местоимений представлена в следующих примерах:

a 'erdhën t'onat? (= a 'erdhën at'o dhënt t'ona, o nas'ip?)
dj'ali im ësht në korç... 'imi ësht në korç, 'yti q'ënka në çorrov'od.
jo, jo, asgj'ë s'ka, asgj'ë, v'ete sec'ili pret at'o të t'ijat edh'e.
edh'e aj'o s'illte at'o t's'ajat, ç'kish b'ërë.
ai, që e ka të t'ijnë, e kujt'on ai. ...v'ete sec'ili pret at'o të t'ijat edh'e.
i mjel at'o, t'ëndet, t'imet, të kt'ija... edh'e kaq ka 'imja, kaq ka j'otja, kaq e tj'etrit...

2.7. Указательные местоимения

2.7.1. Имеется двойное или тройное указание на отдаленность предмета от говорящего?

В говоре имется двойное указание на отдаленность предмета от говорящего, ср. формы ед.ч. м.р.: *ky* „этот“, *ai* „тот“.

2.7.2. Возможны ли тавтологические сочетания указательного местоимения ср. р. с неопределенным местоимением *нечто*?

Подобных сочетаний в говоре не отмечено. В значении, соответствующем болгарскому *това нещо*, в албанском языке употребляются словосочетание, состоящее из указательного местоимения и имени существительного *gjë, -ja* „вещь“:
kjo gjë nuk lej'ohet të diskut'ohet ndr'yshe, seps'e do të grumbull'ohen, kjo gjë do të b'ëhet, 'ose, kjo gjë u bë.

2.7.3. Возможно ли употребление указательных местоимений в функции личных?

Формы указательных местоимений *ai* „тот“, *ajo* „та“ омонимичны формам личных местоимений *ai* „он“, *ajo* „она“, ср.:
(указат.) *si q'uhet aj'o v'ajzë? aj'o v'ajza at'ije e ka 'emrin flor'ije. ç'po bëjn at'a nj'erës at'ije?*
(личн.) *aj'o q'uhet flor'ie.*
Указательное местоимение *ky* „этот“, *kjo* „эта“ может употребляться неатрибутивно в том же синтаксическом контексте, что и личное:
kj'o q'uhet flor'ie.

2.7.4. Может ли личное местоимение 3 л. употребляться в значении указательного?

Формы указательных местоимений *ai* „тот“, *ajo* „та“ омонимичны формам личных местоимений *ai* „он“, *ajo* „она“, см. 2.7.3. По происхождению это формы указательных местоимений.

2.7.5. Употребляется ли указательное местоимение „вон тот“ в значении „другой“?

Указательное местоимение *ai* „тот“, *ajo* „та“, выражающее отдаленность от говорящего, в ряде контекстов отмечено со значением, совпадающим со значением местоимения *tjetër* „другой“:
të vd'ekurit shk'ojnë në xhen'et, 'ose, tek aj'o dynj'a (= ne j'emi në kët'ë dynj'a, të vd'ekurit shk'ojnë në dynj'an tj'etër. ai 'është në b'otët tj'etër, n'eve j'emi rr'ugës, sa t'v'emë).
ne nd'odhemi mëkët'anë l'umit, kapin'ova nd'odhet mat'an l'umit.

2.8. Вопросительные местоимения

2.8.1. Имеется ли семантическое различие между удвоенной и неудвоенной формой объекта, выраженной вопросительным местоимением *кто*?

Прямой объект, выраженный вопросительным одушевленным местоимением *kush* „кто“, не удваивается: *kë kërk'on? kë do?*

2.8.2. Синтетическая, аналитическая или контаминированная форма вопросительного местоимения *кто* употребляется в дативе?

В говоре употребляется только синтетическая форма датива вопросительного местоимения *kush* „кто“: *kujt ja thu'aj kët'o br'oçkulla?*

2.8.3. Удваивается ли косвенный объект, выраженный вопросительным местоимением *кто*?

Удвоение косвенного объкта, выраженного вопросительным местоимением *kush* „кто“, обязательно: *kujt po i thu'aj?*

2.8.4. Удваивается ли объект, выраженный вопросительным местоимением *что*?

Прямой объект, выраженный неодушевленным местоимением *çfar* „что“, обычно не удваивается: *çar kërk'on, o? çfar ke në tr'astët?*
В материале не обнаружено примеров употребления данного местоимения в функции косвенного объекта типа *kujt i gëzohesh ti?*

2.8.5. Различаются ли вопросительные местоимения порядка и качества?

Вопросительное местоимение *çfarë* „что“ не различает значения порядка и качества, ср.:
ç'dat ësht sot? (= sa ësht d'ata sot?). ç'dit ësht? n'ç''orë do mb'yllet dh'ëndri? çfar b'irre k'ini ju në trek? nuk më kujt'ohet çf'arë f'este fet'are tj'atër. ç'njëri është ky?

Вопросительное местоимение *c'ili, c'ila* имеет порядковое значение: *nuk e di, n'c'ilën d'itë r'ynte, që e f'unin në m'agje n'usen past'ajthi.*

2.8.6. Могут ли вопросительные местоимения иметь количественное и качественное значения?

Вопросительное местоимение *çfar* „что" отмечено как в количественном: *ç'm'isër p'aski xhv'eshur sot!,*
так и в качественном значении: *çfar b'irre k'ini ju në trek?*

2.8.7. Возможно ли употребление вопросительного местоимения в значении неопределенного?

Неопределенное местоимение *kush* „кто-то" омонимично вопросительному местоимению *kush* „кто": *a ka ardhur kush?*
...fj'ala vjen, po të bjer, kët'u mbi shtëp'it e qat'ipit, ku ke qën ti pard'ije, po të bjer shk'ëmbi at'y, thon, se kush do vdes n'l'agjen ton.
В говоре отмечены особые формы неопределенных местоимений:
ka dik'ush py'etje? ka dik'ush tj'etër py'etje?
ka ndonj'ëri py'etje?

2.8.8. Возможно ли употребление вместо вопросительного притяжательного местоимения *чей* вопросительного местоимения *который, какой*?

В значении вопросительного притяжательного местоимения в говоре употребляется форма генитива вопросительных одушевленных местоимений *kush* „кто" и *c'ili, c'ila* „кто":
i kujt je ti? i kujt ësht ky fëm'ij?
i c'ilit ësht ky fëm'ij?

2.8.9. Как строится вопрос к незнакомому человеку?

Вопрос к незнакомому человеку строится с помощью формы генитива вопросительных одушевленных местоимений *kush* „кто" и *c'ili, c'ila* „кто", например: *i kujt je ti?*

2.9. Разное

2.9.1. Могут ли вопросительные местоимения - прилагательные типа рус. *какой* использоваться без вопросительного значения в восклицательных предложениях, выражающих удивление, восхищение, негодование и т.п.?

Отмечены следующие примеры использования вопросительных местоимений, в том числе и употребляемых атрибутивно, без собственно вопросительного значения в восклицательных предложениях:
ç'budallall'ëqe flet, o derb'ardh!
sa keq kënd'on ky kap'oshi! si kënd'onke ky kap'oshi!

2.9.2. Обязательно ли употребление обобщительного местоимения *весь* с определенным артиклем в ед. и мн. ч.?

Албанские обобщительные местоимения *gj'ithë, t'ërë* могут употребляться с препозитивным артиклем в формах *i/e gj'ithë, i/e t'ërë* и обозначать в таком случае исчерпывающее, более сильное обобщение. Существительное, определяемое таким местоимением, обязательно получает определенный артикль:
m'orri gj'ithë kësm'etet, gjith të m'irat. e ai nd'ahet në gjith fsh'atin. e kam si zak'on, që për një m'ajin të kem të ly'er kët'ej tër dynj'an. ndërs'a q'umësht nd'anin në t'ërë fsh'atin, për shëngj'ergjin. nj'erzit do të rrin... tër n'atën.
po të gj'itha fam'iljet do t'vizit'oheshin nga, nga të v'egjlit. i gj'ithë rr'ushi 'është pj'ekur. dëgj'o, mbl'ithshin të t'ërë nj'erzit kshu në d'asëm... e m'errnim e thy'enim, u j'epnim të tër pjest'arëve të fam'iljes na pak.

2.9.3. Обязательно ли употребление обобщительного местоимения *весь* с определенным артиклем при наличии краткой формы датива в притяжательном значении?

Нерелевантный вопрос.

2.9.4. Употребляется ли неизменяемая форма обобщительного местоимения *все*?

В говоре возможно употребление как неизменяемой *gj'ithë*, так и изменяемой по роду, числу и падежу (во мн.ч.) формы обобщительного местоимения *i/e gj'ithë*, ср.:
(неизм.) *që kush 'ishte më i p'ari, e fit'onte at'ë, m'orri gj'ithë kësm'etet, gjith të m'irat.* (изм.) *i gj'ithë rr'ushi 'është pj'ekur. të gj'itha m'ollët jan të pj'ekura. e h'ëngrët të gj'ithë b'ukën, sa u p'aska marr ur'ia!*

2.9.5. Употребляется ли неизменяемая форма обобщительного местоимения *все* для усиления значения предлога *с*?

Подобное употребление неизменяемой формы обобщительного местоимения *gj'ithë* отмечено в примерах:
komsh'iu me gj'ith gru'an e t'ija shku'an në 'arë. më vu'adhë, më kan

vj'edhur k'alën me gj'ithë sh'alë sot. edh'e kam edh'e një ç'upë, megj'ithë dh'ëndrin... ...megj'ithë p'ajën, megj'ithë rr'obet që ka pregat'itur aj'o për v'eten e saj.

2.9.6. Употребляется ли неизменяемая форма обобщительного местоимения *все* для усиления значения предлога *без*?

Подобного употребления неизменяемой формы обобщительного местоимения *gj'ithë* не отмечено, ср. ее отсутствие в примере:
e thash pa shak'a.
В литературном албанском языке, однако, возможны конструкции типа *pa gjithë këto ndryshime...*

2.9.7. Употребляется ли существительное *человек* в значении отрицательного или неопределенного местоимения?

В говоре отмечено неопределенное местоимение *njer'i*, омонимичное имени существительному *njer'i, -u*:
ju nuk l'ini njer'i të thot një llaf. kët'u s'ka njer'i. kët'u nuk nd'odhet njer'i. kur s'u del njer'i, th'oshin kshu, që 'iknin, lok, lok tepil'ok, të z'ëntë m'arsi ul'ok, pse s'na dhe.
Имеет место также омонимия имени существительного *gjë, -ja* и неопределенного местоимения *gjë*:
un bised'oj me ty, ti nuk di gjë, se ç'k'isha un.
Отмечено неопределенное местоимение *nj'ëri*, которое может употребляться также и в предложениях с отрицанием:
(неопр.) *bën ftot, e përd'orim, kur më pyet nj'ëri m'ua, bën ftot at'ije te ju?*
(отриц.) *po nuk munt të th'otë nj'ëri dis'a fjal!*

2.9.8. Падеж и форма отрицательного местоимения в конструкциях типа серб. *Нема овде нико / никога. Остао je без ничега / ништа / без ичега / ишта*, болг. Родопы *Ут'идах у т'ах - н'ема н'икук*?

В бытийных конструкциях с отрицанием при глаголах *esse*, *nd'odhet* отрицательные местоимения (например, *ask'ush*) или неопределенные местоимения (например, *njer'i*) употребляются в номинативе:
kët'u s'nd'odhet ask'ushi. kët'u nuk nd'odhet njer'i.
В бытийных конструкциях с отрицанием при глаголе *habere* отрицательные или неопределенные местоимения употребляются в аккузативе:
kët'u s'ka asnjer'i. kët'u s'ka njer'i.

2.9.9. Удваивается ли прямой объект, выраженный отрицательным местоимением *никто*?

Удвоения прямого объекта, выраженного отрицательным одушевленным местоимением *ask'ush*, не отмечено, ср.: *nuk njoh askërk'ënd.*
При выражении значения отрицательного местоимения „никто" с помощью отрицательного местоимения *asnj'ë* и существительного *njer'i, -u* „человек" удвоение может иметь место, ср.:
nuk e mbaj mënt asnj'ë njer'i.
kët'u nuk njoh asnj'ë njer'i.

2.9.10. Разграничено ли употребление отрицательных и неопределенных местоимений и наречий *никто / некто, ничто / нечто, никогда / некогда*?

Употребление отрицательных и неопределенных местоимений в говоре четко разграничено:
(отриц.) *ai ka ng'elur pa asgj'ë, ai ka ng'elur me gisht në goj. nuk njoh askërk'ënd. kët'u nuk njoh asnj'ë njer'i. kët'u s'njoh njer'i.*
(неопр.) *dik'ush e ka tregu'ar kët'ë histor'i. p'aska p'atur një h'erë një far mbr'eti. po të bjer shk'ëmbi at'y, thon, se kush do vdes n'l'agjen ton.*

2.9.11. Может ли неопределенное местоимение усиливать значение других слов в предложении?

Усиления неопределенным местоимением значения других слов в предложении не отмечено, ср. конструкции с употреблением двух неопределенных местоимений: *dikush tjetër.*

2.9.12. Есть ли различия между неопределенными местоимениями по степени неопределенности?

В говоре отмечено большое количество неопределенных местоимений, обладающих различной степенью неопределенности в различных контекстах, ср. например:
(*njëf'arë*) *ka q'ënë një punët'or, që pun'onte t'ekë gj'yshi yt, nga gost'ëncka. një f'arë kan'ani. më përp'ara k'ishte njëf'arë rreg'ulli...*
(*nj'ëri*) *a munt të më j'apësh nj'ërin kal?*
(*fil'an*) *i ft'onte që në fil'an 'orë k'emi d'asmën e dj'alit. në fil'an d'atë du'am n'usen.*
Ср. также: *kur kënd'on kukumj'açka ka një diçk'a, qoft në fshat, qoft si shtet.*

2.9.13. Есть ли неопределенные местоимения, не употребляемые с названиями неодушевленных предметов?

В говоре имеются неопределенные одушевленные местоимения, не употребляемые для обозначения неодушевленных предметов, например *dik'ush*:
ësht një si pun sh'ënje kshu, dometh'ën, dik'ush heth një lek, dik'ush pes lek, kshu.,
и неопределенные неодушевленные местоимения, например *diçk'a*:
e p'inë filxh'an e k'afes, e kth'ejnë përmb'ys edh'e diçk'a shik'ojnë.
Неопределенные местоимения типа *njëf'arë* и *nj'ëri*, употребляются с названиями как одушевленных, так и неодушевленых предметов, ср.: *njërin kal* и *njërin thes*.

2.9.14. Возможно ли образование сравнительной степени от притяжательного возвратного местоимения со значением „более близкий родственник"?

Притяжательное возвратное местоимение в говоре отсутствует, см. **2.6.8.** и **2.6.11.**

3. Прилагательное

3.1. Основные грамматические категории

3.1.1. Употребляются ли субстантивированные прилагательные в конструкциях типа болг. *Дайте ми два бели / два бели хляба! Телешкото / телешкото месо замразено ли е? Дайте ми килограм агнешко / агнешко месо! Свинското / свинското месо колко струва?*

В конструкциях, предусмотренных программой, субстантивированные прилагательные не употребляются, ср.: *më jep dy m'ollë të k'uqe!*
Субстантивация прилагательных в говоре, как и в албанском языке в целом, возможна, ср.:
dj'alit të math i dhash një sh'ishe rak'i, dj'alit të m'esëm dy sh'ishe, dhe të v'oglit i dhash tri. dometh'ën për të b'ërë q'efin at'yre të v'egjëlvet. dit e v'erës ka q'ënë, e k'emi gj'etur edh'e n'eve të vj'etrit. më d'arkë d'elnin kta të rr'iturit.
kshu pj'ese përp'arme mbul'ohësh me të k'uqe, tasht'i kan d'alë kët'o të b'ardhat, që h'edhin v'ello, i th'emi ne.
ai që k'ishte, më i p'asuri, shpërnd'ante. i vd'ekuri b'ëhesh kshu kuk'uth, luvg'at.

3.1.2. Различаются ли родовые формы прилагательных во мн. ч.?

Как правило, родовые формы прилагательных во мн.ч. четко различаются:
(м.р.) *cakt'ohen dy djem të rinj, h'ipur n'ku'aj edh'e 'ikin përp'ara kr'ushnjëve at'a. 'unë e nas'ipi 'ishim të v'egjël.*
(ж.р.) *oh, kur vdes njer'iu... e xhv'eshin, e v'eshin me rr'oba të r'eja. v'ezë të zbukuru'ara.*

3.1.3. Имеются ли неизменяемые по роду и числу прилагательные?

В говоре отмечается, возможно, единственное неизменяемое прилагательное *t'aze* „свежий", заимствованное из турецкого языка:
(м.р.) *ky ësht byr'eku i fr'eskët, 'ose, ky ësht byr'ek t'aze.*
(ж.р.) *kjo ësht buk t'aze.*
Большинство прилагательных, в том числе и заимствованных из турецкого языка, изменяются по роду и числу, ср.:
(м.р.) *fil'ani ësht njer'i aç'ik. fil'ani ësht i sert, nevr'ik.*
(ж.р.) *fil'anja ësht gr'ua aç'ike. fil'anka ësht e sert.*

3.1.4. Изменяются ли прилагательные по падежам?

Имя прилагательное в албанском языке представлено двумя структурными классами - прилагательные с препозитивным артиклем (типа *i/e bukur*) и прилагательные без препозитивного артикля (типа *besnik*). При обычном порядке слов существительное предшествует прилагательному.
При склонении словосочетания с прилагательными первого класса по падежам изменяется существительное и препозитивный артикль прилагательного (*djali i math, djalit të math* и т.д.).

При склонении словосочетания с прилагательными второго класса по падежам изменяется только существительное (*djali besnik, djalit besnik* и т.д.).
При особом эмоционально окрашенном порядке слов прилагательное может предшествовать существительному и изменяться по падежам (напр. *i madhi djalë, të madhit djalë* и т.д.); в этом случае существительное не склоняется.

3.1.5. В какой форме употребляется прилагательное при существительном в счетной форме?

Счетная форма существительных в албанском языке отсутствует; в

сочетании с числительными более „двух" используется форма мн.ч. Прилагательное согласуется с существительным в числе и падеже, например: *pes mak'ina të mëdh'a.*

3.2. Полные и краткие формы прилагательных

Различение полных и кратких форм прилагательных в албанском языке не имеет места.

3.2.1. Полная или краткая форма качественного прилагательного употребляется в предикативной функции?

Нерелевантный вопрос.

3.2.2. Полная или краткая форма относительного (в том числе и притяжательного) прилагательного употребляется в предикативной функции? Имеются ли морфологические ограничения на употребление краткой формы?

Нерелевантный вопрос.

3.2.3. Полная или краткая форма качественного прилагательного употребляется в полупредикативной функции?

Нерелевантный вопрос.

3.2.4. Полная или краткая форма качественного прилагательного употребляется в атрибутивной функции?

Нерелевантный вопрос.

3.2.5. Полная или краткая форма притяжательного прилагательного употребляется в атрибутивной форме?

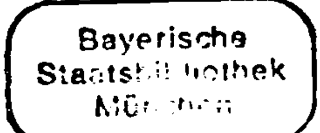
Нерелевантный вопрос.

3.2.6. Полная или краткая форма качественного прилагательного употребляется в атрибутивной функции при неопределенном существительном (в том числе в устойчивых сочетаниях)?

Нерелевантный вопрос.

3.2.7. Полная или краткая форма качественного прилагательного употребляется в атрибутивной функции при определенном существительном?

Нерелевантный вопрос.

3.2.8. Полная или краткая форма качественного прилагательного употребляется в генитиве качественной оценки?
Нерелевантный вопрос.

3.2.9. Полная или краткая форма качественного прилагательного употребляется в случае субстантивации?
Нерелевантный вопрос.

3.2.10. Есть ли прилагательные, превратившиеся в нераздельную часть имени какого-либо лица, и употребляются ли они в определенной или неопределенной, полной или краткой форме?
Нерелевантный вопрос.

3.2.11. Полная или краткая форма прилагательного *целый* употребляется в контекстах типа серб. *Ја сам цео / цели дан орао.*
Нерелевантный вопрос.

3.3. Категория определенности

3.3.1. С артиклем или без употребляется прилагательное в предикативной функции?
Прилагательное в предикативной функции обычно употребляется без определенного артикля:
i m'irë b'ëhet goxh'a. mirëp'o p'ela 'ishte e shtr'enjtë ah'er. o, luvg'ati 'ishte i p'istë. i ndyr 'ishte. th'oshin ish i pad'ukshëm. kur 'ishin kshu të v'eckël fëm'ija, d'elnin.
Отмечены редкие примеры употребления прилагательного в предикативной функции с артиклем:
shum i m'iri b'ëet. kur ësht rr'ushi shum i m'iri, l'ihet përsh'ëmbull pesm'et dit. ...të jet kërc'uri shum i m'adhi, që ta plots'oj, gjer në mëngj'es të d'ali zjarr, të ket. ...si fust'an, po shum i gj'ati e i gj'erë, me at'ë vjen n'usja. po 'ishte shum i k'eqi. mb'ajti ekul'ibër shum të fort, bil'e edh'e kur vjen, i them un, je shum i fort, se ësht shum i forti.
ai 'imi i th'ati 'ishte, pa ky i but ësht prap.

3.3.2. С артиклем или без употребляется прилагательное (причастие) в полупредикативной функции?
Прилагательное в полупредикативной функции употребляется без определенного артикля:

ai e gj'eti n'ënën dhe gru'an të tr'ëmbur. ai shkoj në kurb'et dhe kur u kth'ye e gj'eti n'ënën të pl'akur. pa oh'u sa kam p'arë kshu të vd'ekur, ou. po t'th'ithte një ç'ikë gjak, th'oshin ai të l'inte të vd'ekur.
po fr'ikën e k'ishin të m'adhe, kalam'ajt e k'ishin të m'adhe. e mb'olla at'ë m'isrin sh'umë v'onë, më v'onë na sh'okët, edh'e at'a sh'okët po e pr'esin tan'i, 'unë e kam jesh'il ak'oma.

3.3.3. С артиклем или без употребляется прилагательное, определяющее имя собственное или название родства?

При определении существительного-имени собственного прилагательным в случае обычного порядка слов существительное обязательно получает определенный артикль: *has'ani i vj'etër 'erdhi von tek ne.*

3.3.4. С артиклем или без употребляется прилагательное - определение имени собственного - названия населенного пункта, горы, реки и т.п. мужского и женского рода?

При определении существительного-имени собственного прилагательным в случае обычного порядка слов существительное обязательно получает определенный артикль:
ber'ati i vj'etër ësht shum i b'ukur. çorrov'oda e vj'etër ësht rrën'ojë.
d'eti adriat'ik, d'eti jon.

3.3.5. С артиклем или без употребляются названия языков в функции прямого объекта?

Названия языков обычно выражаются атрибутивными синтагмами (типа *gj'uha t'urke*) или наречиями (типа *turq'isht*). В первом случае обязательно употребление определенного артикля при существительном, ср.:
e mës'oj gj'uhën t'urke. mës'oj gj'uhën t'urke. mës'oj turq'isht.

3.3.6. С артиклем или без употребляются прилагательные в локальных названиях?

В словосочетаниях существительное + прилагательное, функционирующих в качестве локальных названий, существительное выступает в форме, которую по фонетическим причинам часто невозможно определить в качестве определеной или неопределенной, см. 1.4.3.1.7.: *p'ylli b'ukur, ar e gjat.*

3.3.7. С артиклем или без употребляется прилагательное *сам*?

В албанском языке отсутствует прилагательное типа рус. *сам*. В говоре отмечено местоимение *v'et(ë)* „сам", употребляющееся в идентифицирующей функции для усиления значения подлежащего и других членов предложения:

po edh'e vet nuk e di, se si e mbar'ova. e py'eta fëm'ijën për një gjëagj'ëzë, që une dh'e vet s'e d'inja.

3.3.8. Возможно ли употребление более чем одного артикля в атрибутивной синтагме?
В словосочетании существительного с прилагательным при обычном порядке слов определенный артикль получает существительное, ср.: *dj'ali i math, dj'ali besn'ik* и т.п. (см.: 3.1.4.). Употребление двух определенных артиклей в атрибутивной синтагме невозможно.

3.4. Категория степени сравнения

3.4.1. Какая синтаксическая конструкция употребляется для выражения значения равенства при сравнении?
Для выражения значения равенства при сравнении употребляются союзы *si* „как (качеств.)" и *sa* „как (количеств.)":
ësht e b'ukur si e m'otra. jam i ri si ti.
jam i ri sa ti. sa ai, nuk jam i m'ënçur, 'ose, i d'itur.

3.4.2. Номинатив или аккузатив употребляется в сравнительных оборотах с *как*?
В сравнительных оборотах с глаголом *esse* и союзом *si* употребляется номинатив:
nuk ësht e b'ukur si e m'otra. nuk jam i ri si ti.
В сравнительных оборотах с глаголом *habere* и союзом *si* употребляется аккузатив, ср.: *djalin e kam të bukur si vajzën.*

3.4.3. Номинатив или аккузатив употребляется в сравнительных оборотах с *сколько*?
В сравнительных оборотах с глаголом *esse* и союзом *sa* употребляется номинатив:
nuk jam i ri sa ti. un jam i gjat sa ti. agr'oni nuk ësht bar'i sa ag'imi.
В сравнительных оборотах с глаголом *habere* и союзом *sa* употребляется аккузатив, ср.: *djalin e kam të bukur sa vajzën.*

3.4.4. Используется ли сравнительный союз *как* при обозначении примерного количества?
Употребление сравнительного союза *si* при обозначении примерного количества проявления признака отмечено в примере:
at'a d'uken si të një m'oshe (= *at'a jan njëll'oj nga m'osha*).

3.4.5. В какой форме выступает прилагательное в значении сравнительной степени? Может ли значение сравнительной степени прилагательных выражаться формой положительной степени (например, у прилагательных, обозначающих возраст, рост и т.п.)?

Прилагательное в значении сравнительной степени выступает с частицей *më*; выражение данного значения формой положительной степени невозможно:
un jam më i gjat nga ti. 'ishte më keq th'oshin nga luvg'ati, më keq ëhë, 'ishte më i keq.

Отмечено, однако, употребление субстантивированного прилагательного в форме положительной степени в значении суперлатива:
l'ulja ësht e b'ukura në fshat (= *ësht më e b'ukura në fshat*).

3.4.6. Отмечается ли абсолютное употребление формы компаратива? Может ли прилагательное в форме сравнительной степени вне компаративной конструкции иметь не собственно компаративное значение, а значение слабого проявления признака?

В говоре возможно абсолютное употребление формы компаратива типа *në dhomë hyri plaka më e vjetër në fshat.*

В абсолютном употреблении форма компаратива вне сравнительной конструкции имеет значение большой степени проявления признака:
jo, mirse'erdhe të k'eqen n'ënja, i th'oshte, kët'o ll'afet më të 'ëmbla e më të m'irë. mb'asi h'ynte n'dhom past'ajthi do kënd'onin grat, k'ëngë na më të ndr'yshmet.

Прилагательное в форме сравнительной степени вне сравнительной конструкции не может иметь значения слабого проявления признака, которое, в свою очередь, выражается формой компаратива с наречием *pak* „мало“: *ishte më pak i zgjuar.*

Прилагательное в форме сравнительной степени всегда подразумевает наличие объекта сравнения: *në dh'omë h'yri një pl'akë më e vj'etër* (= *se sa e p'ara*). *fëm'ijët që d'alin, ja kjo 'ishte, kurs'e k'ishte të rr'itur, k'ishte të rr'itur, djem të m'oshës më të m'adhe, at'a d'elnin edh'e n'atën.*

3.4.7. Какая синтаксическая конструкция употребляется для выражения значения сравнительной степени?

Для выражения значения сравнительной степени употребляются, например, конструкции с союзами *se, se sa*:
në fshat nuk ka më plak se sa un. ...'është më e rr'itura, blet e f'ushës, se sa kët'o bl'etët, që rr'inë në shtëp'i.,
и предлогом *n(g)a*:
sefed'ini ësht dy vjeç më i math nga myft'ari. dj'ali karam'anit ësht më i

zgju'ar nga dj'ali myft'arit. m'arsi ka q'ënë pak më i shk'urtër nga shk'urti. ...se ish më i vj'etër nga un ai.

3.4.8. Употребляется ли наречие *сколько* после предлога *от* в компаративных конструкциях?

Подобная конструкция отсутствует, ср. **3.4.7.**

Наречие *sa* „сколько" входит в состав сложного компаративного союза *se sa*: *ai ësht një pëll'ëmbë, 'ose, një çepir'ok, 'ose, një shupl'akë më i gj'atë se sa ti, 'ose, se sa 'unë.*

3.4.9. Употребляются ли краткие формы личных местоимений при прилагательных в сравнительной и превосходной степени?

Подобное употребление кратких форм личных местоимений невозможно, ср. обычную компаративную конструкцию:
myft'ari ësht më i math nga ti.

3.4.10. Возможно ли употребление сравнительной степени для выражения значения превосходной степени?

Употребление формы сравнительной степени для выражения значения превосходной степени отмечено в примерах:
kjo th'ikë ësht më e pret se sa kët'o të d'yja.
kjo ësht më e pret na të t'ëra kët'o th'ika.

3.4.11. Какая синтаксическая конструкция употребляется для выражения значения превосходной степени?

Значение превосходной степени выражается аналитическими конструкциями, в которых прилагательное в форме положительной степени сочетается с различными лексическими средствами, например количественными наречиями типа *shum* „много", *mjaft* „достаточно", *tepër* „достаточно", *krejt* „полностью" и др.: *fëm'ija i sefed'init ësht shum i mir.*

3.4.12. Употребляются ли предложные конструкции в качестве средства выражения значения превосходной степени?

Для выражения значения превосходной степени употребляются конструкции с предлогом *mbi* „над":
agr'oni ësht bar'i mbi bar'injt. trim mbi tr'imat.
mbi m'ua nuk kënd'on njer'i.
Ср. также: *ai i fill'imit, ai m'i m'iri, ...k'ishte d'alë mbi at'a të tj'erët ai.*

3.4.13. Возможно ли образование форм суперлатива прилагательных *первый* и *последний*?

Образования форм суперлатива прилагательных *i/e p'ari* „первый", *i/e f'undit* „последний" не отмечено. Отмечено, однако, абсолютное употребление форм компаратива этих прилагательных, ср.:
(компар.) *kush mund të ngr'ihësh më i p'ari n'atën e do v'inte n'ç'esëm ta l'ante kul'açin... që kush 'ishte më i p'ari, e fit'onte at'ë. f'estën më të p'arë të v'itit at'ë k'ishim... ag'imi v'ajti më i f'undit.*
(положит.) *arr'iti i p'ari. dhe kjo dometh'ën shën'on peri'udhën e f'undit të d'imrit. aj'o del e p'ara, th'ana.*

3.4.14. Употребляется ли удвоение существительного в качестве средства выражения значения превосходной степени?

Удвоение существительного в качестве средства выражения значения превосходной степени отмечено в примере: *ir'iqi ësht gj'ëmba gj'ëmba.*

3.4.15. Употребляется ли удвоение прилагательного в качестве средства выражения значения превосходной степени?

Удвоения прилагательного в качестве средства выражения значения превосходной степени в отличие от литературного албанского языка в говоре не отмечено, ср.:
rr'uga ësht sh'umë e gjat, ik e ik e s'ka të s'osur. m'olla ësht e k'uqe, 'ose, shum e k'uqe, ësht k'uqur shum.

3.4.16. Возможна ли дистантная позиция морфем суперлатива и компаратива?

Позиция морфемы компаратива и маркера суперлатива относительно прилагательного всегда контактная: *l'ulja 'është v'ajza më e b'ukur në fshat.*

3.5. Прилагательное в роли обращения

3.5.1. Возможно ли образование особой вокативной формы прилагательных ж. р.?

Прилагательные не обладают формами вокатива, ср.:
(ж.р.) *o, mirs'erdhe, moj m'otra 'ime d'ashur!*
(м.р.) *çfar më thu'aj, o djal i ri!*

3.5.2. Полная или краткая форма прилагательного употребляется при обращении?

Нерелевантный вопрос.

3.5.3. Возможно ли употребление краткой и неопределенной формы прилагательного в качестве обращения?

Нерелевантный вопрос.

3.5.4. Может ли качественное прилагательное употребляться в роли обращения с определенным артиклем (напр., в сочетании с краткой формой датива личного местоимения)?

Качественное прилагательное в роли самостоятельного обращения субстантивируется, см. 3.5.5.

В атрибутивной синтагме в роли обращения при обычном порядке слов существительное + прилагательное имя существительное может быть как определенным, так и неопределенным:

(опр.) *o, mirs'erdhe, moj m'otra 'ime d'ashur!*

(неопр.) *çfar më thu'aj, o djal i ri!*

При особом эмоционально окрашенном порядке слов прилагательное + существительное, прилагательное чаще всего выступает в определенной, реже в неопределенной форме: (опр.) *i shkreti xhaxha!* и (неопр.) *i dashur vëlla!*

3.5.5. С артиклем или без употребляются в качестве обращения прилагательные, обозначающие объективные признаки?

В случае самостоятельного функционирования субстантивированного прилагательного в качестве обращения, оно употребляется без определенного артикля:

h'ajde, o i v'ogël! h'ajde, o i shkret! ju të f'undit, h'ajdeni përp'ara!

Артикль употребляется при субстантивированном прилагательном, сопровождаемом личным местоимением: *hajde, o i vogli ti!*

3.5.6. Может ли субстантивированное прилагательное с артиклем выражать субъективно-эмоциональное отношение к объекту при обращении?

Качественное прилагательное в роли самостоятельного обращения субстантивируется, см. 3.5.5

3.5.7. С артиклем или без употребляются при обращении притяжательные прилагательные?

Вопрос нерелевантен, поскольку в грамматической системе албанского языка отсутствует категория притяжательных прилагательных.

4. Числительное

4.1. Числительное *один*

4.1.1. Как выражается значение „один, сам" - числительным или иным словом?

Значение „один, сам" выражается в говоре наречием *v'etëm*:
'ishte v'etëm kur shk'oj në pyll. edh'e v'ajti v'etëm aj'o, me at'ë fëm'ijën. ng'elësh ç'ifti v'etëm, mb'yllësh dh'ëndri.

4.1.2. Как выражается противопоставление „одни - другие": *одни - другие* или *одни - вторые*?

Данное противопоставление выражается неопределенными местоимениями *nj'ëri - tj'etri* (т.е. „одни" - „другие"):
nj'ëri ësht 'ulur dhe tj'etri rri më këmb. një pj'esë rr'inë 'ulur, të tj'erët rr'inë në këmb. po, barj'am jan dy, një dit për nj'ërin e një dit për tj'etrin.
Ср.: *se magj'ija ësht tj'etër edh'e s'yri ësht tj'etër.*
Ср. также конструкцию *një - një*: *një bën çar'ape, një bën tr'iko, një.*

4.1.3. Имеет ли числительное *один* значение „примерно"?

Числительное *një* „один" значения „примерно" не имеет.
Ср. частицу *nja* (< **një* + *a*) „примерно":
e pin kto nja dy her kshu. vazhd'onte nja dy 'orë kshu.

4.1.4. Употребляется ли числительное *один* со значением „некий, какой-то"?

Неопределенный артикль омонимичен в албанском языке числительному *një* „один":
një njer'i tj'etër e ka tregu'ar. 'ishte një njer'i, që k'ishte një djal, 'ishte një njer'i tj'etër, që k'ishte një çup. më kujt'ohet m'ua, se njëh'erë një plak köt'u në fshat, 'ishte d'aiu i pl'akës, një jash'ar, më tha m'ua... p'aska qën dhe një shems'i në kr'ujë. ka q'ënë një punët'or, që pun'onte t'ekë gj'yshi yt, nga gost'ëncka, një f'arë kan'ani.
mbl'esi, mbl'esi 'është një njer'iu 'afërt i dj'alit 'ose i v'ajzës, një njer'i i 'afërt. m'undet të rr'inte një njer'iu i 'afërt i dh'ëndrit te n'usja.

4.1.5. Употребляется ли числительное *один* со значением „тот же самый"?

Числительное *një* „один" в адъективном употреблении имеет значение „тот же самый": *un edh'e nas'ipi ban'ojm në një l'agje.*
Ср. употребление прилагательного *i/e nj'ëjtë* „тот же самый":
po nuk ësht e th'ënë, që i nj'ëjti pers'on të jet mbles gjithm'on.

4.1.6. Употребляется ли числительное *один* со значением „любой"?

Значение неопределенного артикля *një* может приближаться к значению „любой" (в частности, в предложениях родовой отнесенности):
për një njer'i ësht turp, kur nuk pun'on.

В ряде случаев трудно четко разграничить употребление артикля и числительного *një*:
gru'aja më tha, se në k'opshtë ësht b'ërë një k'ungull i math, sa që edh'e një njer'i nuk e ngre dot, po të v'inë dy, munt ta m'arrin.

4.1.7. Употребляется ли числительное *один* в ругательствах?

Употребление неопределенного артикля *një* возможно в ругательствах типа *qenke një budalla i madh!*, но отсутствует в других конструкциях:
hik, larg'ou, mor budall'a! o mor budall'a!

4.1.8. Имеется ли форма множественного числа числительного *один* и употребляется ли она атрибутивно?

Неопределенный артикль, неопределенное местоимение и числительное *një* не обладают формой мн.ч. Семантическим соответствием неопределенного артикля и местоимения *një* во мн.ч. можно признать неопределенное местоимение *dis'a, ca*, ср.:
tak'ova një njer'i.
tak'ova ca nj'erëz. tak'ova dis'a nj'erëz.

4.1.9. Имеется ли отрицательная форма числительного *один*?

В говоре имеются отрицательные неопределенные местоимения *asnj'ë* и *asnj'ëri*:
at'a du'an të më j'apin nga një cing'ar, 'unë nuk i m'orra asnj'ë, as edh'e një. nuk i m'orra asnj'ërit. asnj'ëra p'alë s'pran'oj, ath'ere fill'oj dyf'eku.

4.1.10. Имеет ли числительное *один* формы косвенных падежей?

Числительное *një* не имеет форм косвенных падежей.

Неопределенное местоимение *një*, напротив, располагает падежной парадигмой:
py'esim nj'ërin. i m'orra nj'ërit. ...kur v'ajtën at'ije, u than, s'ka sadak'a. edh'e i dh'anë v'etëm nj'ërit fshat'ar ktu.

4.2. Количественные числительные

4.2.1. Имеется ли согласование по роду у числительных *два, три*?

В говоре имеется лишь непоследовательно проводимое согласование по роду числительного *tre* (м.р.), *tri* (ж.р.) „три", ср.:
(*tre* + м.р.) *'unë në shtëp'i kam tre b'urra*;
(*tri* + ж.р.; редко) *'unë në shtëp'i kam tri v'ajza, tri gra. tri m'ushka. tri ç'ezma*;
(*tre* + ж.р.; часто) *tre djem edh'e tre v'ajza. në k'opësht j'anë tre l'ule. un poros'ita tre k'afe. tre d'ele, tre lop. tre moll.*
Остальные количественные числительные не имеют родового согласования, ср.: *dy v'ajza e dy djem.*

4.2.2. Имеет ли числительное *два* (всех родов) форму датива, в том числе при наличии определения?

В количественном словосочетании числительного *dy* с существительным склоняется существительное, ср. в дативе:
j'epua kët'ë dy fëm'ijve të shkr'et!
В случае субстантивации числительного (количественного и собирательного), оно может изменяться по падежам, ср. в дативе: *d'yve, të d'yve.*

4.2.3. Имеет ли числительное *два* (всех родов) форму инструментала, в том числе при наличии определения?

Вопрос нерелевантен, поскольку в албанской падежной парадигме инструментал отсутствует.
В соответствующем значении употребляется предложная конструкция *me* + аккузатив: *shkoj me dy pl'aka të vj'etra.*

4.2.4. Имеет ли числительное *два* (всех родов) форму генитива, в том числе при наличии определения?

В количественном словосочетании (собирательного) числительного *dy* с существительным, склоняется существительное, ср. в генитиве:
mb'asi k'ishin marr ll'afin e të dy p'alëvet, ç'onin nish'anet.
В случае субстантивации числительного (количественного и собирательного), оно может изменяться по падежам, ср. в генитиве:
mb'asi k'ishin marr ll'afin e të d'yve, ç'onin nish'anet.

4.2.5. Номинатив или аккузатив числительного употребляется в конструкциях типа серб. *Стотина / стотину динара није велик новац*?

Существительное *njëq'int* „сто“ в количественных конструкциях не склоняется: *kët'u kam / j'anë njëq'int lek.*

4.3. Собирательные числительные

4.3.1. Собирательное или количественное числительное употребляется с именем существительным, обозначающим лиц мужского пола?

С любым именем существительным, в т.ч. обозначающим лиц мужского пола, могут употребляться как количественные числительные (*tre b'urra, tri gra*):
k'atër a pes nj'erëz at'ije v'inin e m'errrnin ç'upën. th'oshin, që j'anë dy vëll'ezër, dhe j'anë vëll'ezër të dy, mirp'o kët'a p'askan q'ënë tre.,
так и собирательные, образуемые с помощью препозитивного артикля (*u mbl'odhën të tre b'urrat*, ср. также *të tri grat, të dyja çupat; përd'oren të d'yja ll'afet*).

4.3.2. Возможно ли употребление собирательного числительного с существительным, называющим животных (напр., когда они разного пола или среди них детеныш)?

С любым именем существительным, в т.ч. обозначающим животных, могут употребляться как количественные числительные (*pes qe*), так и собирательные (*të pes qet*).

4.3.3. Собирательное или количественное числительное употребляется с личным местоимением при указании на группу лиц мужского пола? При указании на группу лиц женского пола? При указании на смешанную группу?

С личным местоимением независимо от рода существительных употребляется собирательное числительное: *'una poros'ita k'afe për të tre ne.*

4.3.4. Собирательное или количественное числительное употребляется с собирательным существительным?

С любым именем существительным, в т.ч. собирательным, могут употребляться как количественные числительные (*tre vllazër'i* „три группы братьев“), так и собирательные (*të tre vllazër'itë* „эти, все три группы братьев“).

4.4. Лично-мужские числительные

Вопросы данного раздела нерелевантны, поскольку в грамматической системе албанского языка отсутствуют лично-мужские числительные.

4.4.1. Мужского или женского рода лично-мужские числительные (количественные существительные) типа серб. *тројица*?

Нерелевантный вопрос.

4.4.2. В какой форме согласуется причастие (прилагательное) с лично-мужским числительным?

Нерелевантный вопрос.

4.4.3. В какой форме координируется личная форма глагола с лично-мужскими числительными?

Нерелевантный вопрос.

4.4.4. В какой форме употребляется личное местоимение в сочетании с лично-мужским числительным?

Нерелевантный вопрос.

4.4.5. Лично-мужское или количественное числительное употребляется с существительным, называющим лиц мужского пола?

Нерелевантный вопрос.

4.4.6. Употребляются ли лично-мужские числительные при обозначении группы обоих полов?

Нерелевантный вопрос.
Ср.: *pos'i at'a rr'inin të dy bashk, dh'ëndri rri kët'u, n'usja rri ktu.*

4.4.7. Употребляется ли лично-мужское числительное с существительными, обозначающими животных мужского пола?

Нерелевантный вопрос.

4.5. Порядковые числительные

4.5.1. Употребляются ли порядковые числительные при указании номера объекта?

Порядковые числительные для указания номера объекта не употреб-

ляются, ср.: *dj'ali im ban'on në pall'atin (n'umër) pes.*

Ср. с употреблением количественных и порядковых числительных при обозначении дат:

edh'e novr'uzi b'ëhesh në nënt mars. në tetëmbëdhj'et jan'ar.

dometh'ën dit e par e g'ushtit ësht g'ushti v'etë, numër'oj v'eten ai, e d'yta shtat'ori, e tr'eta tet'ori. të n'ëntën e m'arsit e k'emi novr'uz n'eve. të n'ëntën e m'arsit 'është novr'uzi. ka l'indur ky të n'ëntën, të dymbëdhj'etën, të dhj'etën ju vu 'emri, të dymbëdhj'etën u ngrit në k'ëmbë. ai u ngrit në k'ëmbë të tr'etën e d'itës.

Ср. также: *nuk e di, n'c'ilën d'itë r'ynte, që e funin në m'agje n'usen past'ajthi, a të tr'etat, a të sht'atat, nuk e di dot d'atën se kur.*

4.5.2. Какой элемент является порядковым в составных порядковых числительных?

Порядковым в составных порядковых числительных всегда является последний элемент:

dj'ali im d'oli i njëqindenjëztenj'ëti, i njëqindenjëzted'yti...

4.5.3. Употребляется ли прилагательное *другой* в значении порядковых числительных типа *второй, третий*?

Наряду с обычным употреблением порядковых числительных *i/e dyt* и т.д. отмечено и редкое использование неопределенного местоимения *tj'etër* „другой“, ср.:

na'sipi do kal'onte tre 'ura, te 'ura e par tak'oj një qer'os, te tj'etra tak'oj një qer'os tj'etër, dhe tek tj'etra tak'oj një tj'etër qer'os, se u bën shum, dëgj'on ti.

Ср. *na'sipi do kal'onte tre 'ura, në të p'arën tak'oi qer'osin e par, në të d'ytën qer'osin e dyt, në të tr'etën qer'osin e tret. selam'as i th'oshin, mbas selam'asit ai i d'yti, paz'aj i tr'eti, me rr'adhë, rr'adha e kr'ushnjevet.*

4.6. Разное

4.6.1. Как выражается значение дистрибутивных числительных?

Дистрибутивное значение выражается конструкцией с предлогом *n(g)a*:

'erdhi xha myft'ari dhe u dha nga dy k'okrra moll.

4.6.2. Как выражается значение дробей 3/41, 3/42?

Дроби выражаются нижеследующими конструкциями:

tre të k'atërtat, tre të dyzeted'ytat, të dyzetetr'etat.

4.6.3. Употребляются ли числительные с определенным артиклем? Определенный артикль или указательное местоимение предпочитается в счетных конструкциях с определенным существительным?

Числительные с определенным артиклем не употребляются.

В сочетаниях количественных и собирательных числительных с существительным определенный артикль присоединяется к существительному:

më kthe dy kap'oshët, që t'i kam dhën!

më kthe at'a dy kap'oshët, që t'i kam dhën! kët'o tre d'itët j'anë të m'arra.

mi kthe të dy kap'oshët, që të kam dhën!

Числительное может употребляться с определенным артиклем в случае субстантивации:

dhe pl'akat vd'iqën, të tr'ijat.

po njëll'oj, magjistr'eckë u th'ua të d'yjave.

4.6.4. Как выражается приблизительное количество числительными до 10?

Приблизительное количество до 10 может быть выражено, в частности, конструкциями типа *два - три* или *два или три* (ср. также **4.1.3.**):

dy tre b'ëheshin, aq një, dy. dy, tre b'ëheshin... po më shum një dy. 'ara d'uhet punu'ar tre k'atër her.

merr në k'opësht dy a tre moll! i v'inin e dy dem'ek mishtr'ishte, nja tre a k'atër dor'as kasht edh'e.

Ср. также: *v'inin e pr'isnin tri, dy m'ushka qep, pat'iqe pe l'isi.*

4.6.5. Как выражается приблизительное количество числительными больше 10?

Приблизительное количество более 10 может быть выражено, в частности, конструкциями типа **два-тринадцать*:

shko në k'opësht dhe merr dy-trembëdhj'et k'okrra moll!

4.6.6. Имеются ли у числительных особые формы приблизительного количества?

Для обозначения приблизительного количества в говоре имеются особые существительные, образованные от существительных *qind, mijë* и др. и числительного *dhjetë*: *dhjetra, qindra, mijra.*

5. Наречие

5.1. Может ли обстоятельственное наречие примыкать к существительному (в т.ч. отглагольному)?

Обстоятельственное наречие может примыкать к существительному, ср.: *rruga lartë, lumi poshtë. ja n'ç'ukët ton lart!*
bil'e vlushall'injtë, kët'a fq'injët ktu, rastës'isht me një, edh'e vjet e parvj'et v'inin at'ije posht në l'umët. mirp'o kët'o k'anë histor'ira të mëdh'a, b'ota j'ashtë... kët'u jan dy gur, ky g'uri posht edh'e tj'etri ësht mbi kët'ë. dëgj'o, një plak, kët'u pe ktij fsh'atit mat'anë th'oshte kësht'u...

5.2. Может ли наречие примыкать к существительному (напр., качественной оценки)?
Примыкание наречия к существительному отмечено в примерах:
e ke shum gab'im. goxh'a njer'i, dometh'ën njer'iu i mir.
...dis'a nj'erzve, pa vd'ekur gru'aja jan goxh'a b'urra, pa vd'ekur gru'aja, goxh'a b'urra, si i vdes gru'aja b'ëet, pl'ee, bërn'ut, pse?

5.3. Употребляется ли определенный артикль с количественными наречиями, определяющими существительные?
Определенный артикль с наречиями не употребляется.

5.4. Возможно ли сочетание количественного наречия с личным местоимением?
Сочетание количественного наречия с личным местоимением в говоре возможно лишь в предикативных конструкциях типа:
at'a 'ishin sh'umë dhe ne 'ishim pak.,
или в определительных конструкциях с предлогами *prej, n(g)a* (*shumë prej nesh / nga ne* „многие из нас“).

5.5. Имеются ли отадъективные наречия типа рус. *по-новому, по-турецки*? Имеются ли различия в значении и употреблении между наречиями типа рус. *братски / по-братски*? Проявляется ли момент отношения к предмету у наречий с *по* более отчетливо?
Наречия в говоре, как и в албанском языке в целом, с помощью частиц не образуются, ср. отименные образования:
edh'e ne në l'eshnje fl'asim fshat'arçe, fsh'açe. ne fl'asim leshnjall'içe. t'urqit fl'asin t'urçe. В говоре отмечены наречия *allat'urka* и *allafr'ënga*, по аналогии с которыми образовано также наречие *allafshat'arçe* (= *fshat'arçe*): *dit e v'erës më një mars, dometh'ën, më një mars siç e k'ishim dik'ur allafshat'arçe, allat'urka më një mars.*

5.6. Имеются ли наречия типа болг. *Гостите работиха мъжката*?
Значение „по-мужски“ передается либо наречием *burrër'isht*, либо сравнительной конструкцией с союзом *si*:
m'iqtë u s'ollën si b'urrat, 'ose, u s'ollën burrër'isht.

5.7. Наречие или согласованное прилагательное употребляется в предикативной функции?

В предикативной функции употребляется как наречие, так и прилагательное:
më mir dj'epja bosh, se shejt'ani br'ënda. 'ishte më keq, th'oshin, nga luvg'ati, më keq ëhë, 'ishte më i keq. past'aj kur b'ëhej kuk'uth, th'oshin, të pi gj'akun f'are, më keq kuk'udhi. të kam vëll'a, i tha, që dometh'ën je 'afër. ësht më i keq kuk'udhi na luvg'ati.

5.8. Различаются ли обстоятельственные наречия цели движения, пути перемещения и местонахождения?

В качестве вопросительных наречий цели движения и местонахождения в говоре функционирует *ku* „куда, где“, ср.: *ku do të shkosh o? ku je?* В качестве вопросительных наречий пути перемещения и исходного пункта перемещения в говоре функционирует *nga* „каким путем, откуда“: *nga do shkosh* (= *nga c'ila rrug do shkosh?*). *nga je?*

5.9. Отмечается ли обязательное употребление наречия *наружу* при глаголе *выходить*?

Употребление наречия *j'ashtë, përj'ashta* при глаголе *dal* „выходить“ необязательно: *d'ola jasht. dhe nuk flas hiç, gjers'a dal përj'ashta. kur a'i i m'adh del që në dark.*

5.10. Какое наречие употребляется в функции вопросительного наречия причины?

В качестве вопросительного наречия причины употребляется *pse*:
pse h'ipe te p'ema? pse 'ike nga shk'olla? pse të nx'orri mës'usi nga shk'olla? Возможны также предложные конструкции с вопросительным неодушевленным местоимением: *për çfar h'ipe?*

5.11. Как выражается значение наречий типа *некогда*?

Значение данных отрицательных наречий выражается конструкциями с глаголом *habere* с отрицанием типа: *nuk kam kur të vij.*

5.12. Употребляются ли предложные конструкции с удвоенными наречиями?

В говоре возможны предложные конструкции с удвоенными наречиями типа *sot për sot. fëm'ija qan v'etëm e v'etëm, që të vij me m'ua.*

6. Глагол

6.1. Категория лица

6.1.0.1. Обязательно ли употребление личного местоимения при личной форме глагола? Зависит ли употребление / неупотребление личного местоимения от а) лица; б) видовременной формы глагола?

Употребление личного местоимения при личной форме глагола не обязательно, а его зависимости от лица и временной формы не отмечено, ср.:
(1 л.) *j'emi ne të tre, k'emi njëqintepezj'et d'ele, ti ke njëq'int, un kam njëztep'es, ai ka njëztep'es. kët'u s'kam p'arë me dy kall'inj gr'urë, un ...edh'e shtr'iga pl'aka u th'emi, k'ishim një kët'u në l'agje ne po na 'iku. k'ishim një shtr'igë pl'akë, e k'ishim fr'ikë.*
Ср.: *k'ishim probl'emin e 'ujit, i thash kt'ija, e ja sqar'ova kt'ija kshu kshu e thosh sefed'ini...*
(2 л.) *e di rr'ugën ti, i tha, për te shtëp'ia j'ote? se kët'a që v'inin nga and'ej i th'oshin, lëç'oni rr'ugën ju, at'a th'oshin, lëç'ojeni ju rr'ugën.*
Ср.: *të më treg'oje dy pal këp'uc! pse b'ëhesh bud'all?*
(3 л.) *ai 'është në b'otët tj'etër, n'eve j'emi rr'ugës, sa t'v'emë.*
Ср.: *d'alin ca më përp'ara, p'ara dy d'itësh, që jan fukar'enj, du'an t'u 'apësh, kshu, m'isër...*

6.1.0.2. Отмечается ли употребление вежливых обращений типа *господин* с глаголами во 2 лице?

В говоре отмечены вежливые обращения с глаголом во 2 л. с несклоняемым существительным *zotër'ote* „господин“ (*si je, zotër'ote?*) и с существительными типа *efend'i, -u; zotër'i, -a* „господин“, которые могут согласовываться с определением и координироваться с глаголом как во мн.ч. (*si j'eni, zotër'ote? zotër'ia ju'aj çar do bl'ini?*), так и в ед.ч.: *po ç'bën kshu, i th'oshin kalam'aqët, ç'bën kshu nastrad'in efend'i? si je, zotër'i?*

6.1.1. Обобщенные и неопределенные значения

6.1.1.1. Употребляются ли формы 1 л. мн.ч. глаголов с обобщенно-личным значением?

Формы 1 л. мн.ч. глаголов употребляются с обобщенно-личным значением, например, в описаниях рецептов или способов приготовления пищи: *m'arrim xhezv'enë, m'arrim l'ugën e k'afes, lug e k'afes, që ësht*

apostaf'at e h'edhim, m'arrim kaf'en e h'edhim në xhezv'e, mbas kaf'es h'edhim sheq'erin, mbas sheq'erit h'edhim 'ujin dhe e vend'osim në zjarr.

6.1.1.2. Возможно ли употребление форм 2 л. ед. ч. с обобщенным значением?

Употребление форм 2 л. ед.ч. с обобщенным значением возможно: *pun ka, sa të du'ash. do bësh kul'açin, kul'açi v'erës, edh'e do zi'esh edh'e v'ezët, për v'ete edh'e për at'a, që vin, t'u 'apësh. ...na shën'onin, dometh'ën u shën'ove për novr'uzin. merr pes gjasht k'okrra v'ezë, tërh'oll dhjet pet, ja hedh nënt'ë, një nga një, kshu me gj'alpit, h'idhe br'ënda, zi'eje at'ë mj'ellin, shum i m'iri b'ëet.*

6.1.1.3. Употребляются ли обобщенно-личные предложения с формой 2 л. ед.ч. глагола, в которых невозможно употребление личного местоимения *ты*, или им соответствуют конструкции с субъектом *человек* (другими существительными)?

В говоре отмечены обобщенно-личные предложения с формой 2 л. ед.ч. глагола, в которых невозможно употребление личного местоимения:
do bësh kul'açin. kul'açi v'erës, edh'e do zi'esh edh'e v'ezët, për v'ete edh'e për at'a që vin, t'u 'apësh.
ksaj i thon, të pun'osh e të mos kesh, të pun'osh e të mos hash.,
синонимичные конструкциям с существительным *njer'i, -u* „человек“:
d'ita e m'arsit ësht dit v'ere, th'oshte, gëz'oet njer'iu, që 'iku d'imri edh'e 'erdhi v'era.
njer'iu pun'on tër j'etën dhe në fund s'fit'on asgj'ë.

6.1.1.4. Употребляются ли неопределенно-личные предложения с формой 3 л. мн. ч. глагола с субъектным значением „всякий, любой" или им соответствуют конструкции с субъектом *люди*? Может ли субъект быть выражен другим существительным?

В говоре отмечены неопределенно-личные предложения с формой 3 л. мн.ч. глагола с субъектным значением „всякий“:
në kapin'ovë të dj'elë nuk pun'ojn. në kapin'ovë flen d'eri në 'orën tet.
për at'ë gr'ua fl'asin keq. nuk e kam gj'etur gj'yshen e shu'ar, s'ade e qu'anin. ktu 'ishte aj'o k'oha e, e bereq'etit, që grumbull'onin bereq'et.,
синонимичные конструкциям с существительным *njer'i, -u* „человек“ во мн.ч.:
në faqek'uq nj'erzit pun'ojn e të dj'elën. ngr'ihen në mëngj'es nj'erzitë, th'errin kurb'an. edh'e kur të v'inin, që v'inin nj'erëz kshu, 'ozi e b'ozi i th'oshin, 'edha at'a v'inin, v'inin n'atën at'a.

6.1.1.5. Употребляются ли неопределенно-личные предложения с формой 3 л. мн. ч. глагола и субъектным значением „кто-то, некто, некоторые"?

В говоре отмечены неопределенно-личные предложения с формой 3 л. мн.ч. глагола с субъектным значением „кто-то, некоторые":
më lajmëru'an të v'ete në telef'on. më lajmëru'an të telefon'oj. më lajmëru'an, që më kërku'an n'telef'on, edh'e nuk di, kush më kërk'oj.

6.1.1.6. Служит ли 3 л. ед. ч. пассива для образования конструкций, соответствующих активным конструкциям с неопределенно-личным или обобщенно-личным агенсом? Какие конструкции являются более распространенными - активные или соответствующие им пассивные?

В говоре отмечено употребление 3 л. ед.ч. пассива с обобщенно-личным и неопределенно-личным значением:
th'uhet, se ësht bër rrëm'uj. për at'ë gr'ua fl'itet keq. jo, s'pun'oet ditn e v'erës. po, ai q'uhet dhjet'or, mu'aji dhjet'or, po shënëndr'eu i th'oshin.
kët'u në l'eshnje në mëngj'es fl'ihet d'eri në 'orën gjasht. më mir jet'ohet në kapin'ov. kët'u p'ihet më shum. po kët'u tek n'eve k'orret në korr'ik, në mu'ajin korr'ik k'orret.

6.1.1.7. В какой форме (пассивной, безличной или неопределенно-личной) выступают предикаты чувственного восприятия со значениями „видно", „слышно что-либо"?

Предикаты чувственного восприятия выступают обычно в форме пассива, например: *që këtu shihet xhamia* „отсюда видно мечеть", *që këtu dëgjohet* „отсюда слышно".

6.1.2. Безличность: природные явления

6.1.2.1. Употребляются ли безличные предложения с безличными глаголами, обозначающими природные явления? Какие глаголы обозначают природные явления?

В говоре отмечаются безличные предложения, например, со следующими безличными глаголами, обозначающими природные явления:
po gjëm'on. po fryn. po vetët'in. t'ymi b'ëhet, kur 'erret.

6.1.2.2. Обозначаются ли природные явления безличными глаголами в возвратной форме?

Природные явления могут обозначаться в говоре безличными глаголами в возвратной форме, например *u feks, u err, u gdhi*:
edh'e të n'esërmen kur u gëdh'i, u gëdh'i me tre k'atër pëll'ëmbë dëb'orë.

6.1.2.3. Возможно ли формальное выражение субъекта действия безличных глаголов, обозначающих природные явления, личным местоимением 3 л. ед. ч. ср. р.?

Нерелевантный вопрос.

6.1.2.4. Может ли при безличных глаголах, обозначающих природные явления, быть выражен субъект действия?

Безличные глаголы могут функционировать и в качестве личных с выраженным субъектом действия, ср.: *shkrepëtima vetëtiu.*

6.1.2.5. Могут ли безличные глаголы управлять прямым объектом?

Безличные глаголы типа *agon, gjëmon, vetëtin* непереходные.

Природные явления могут обозначаться конструкциями с фазовыми личными глаголами типа *zë të 'errtit* „начинает темнеть", которые могут управлять прямым объектом:

ne na z'uri n'ata në rr'ugë. gjat rr'ugës na zu të 'errtit, dometh'ën na z'uri t''errtit.

Глаголы типа *gdhij, ngrys* могут быть в своих личных значениях переходными: *...edh'e i sh'oqi as'aja b'ëri zjarr, që ta gdh'inte at'ë gru'an nga të ft'ohtit.*

6.1.2.6. Употребляются ли безличные предложения с невыраженным субъектом стихийного действия?

В говоре отмечены безличные предложения с невыраженным субъектом стихийного действия: *na djeg syt, na d'ogji syt. nga tav'ani po pik'on.*

6.1.2.7. Употребляются ли безличные предложения с выраженным субъектом стихийного действия?

Безличные предложения с выраженным субъектом стихийного действия не употребляются, ср. отмеченные в говоре активные и пассивные конструкции:

(акт.) *vjen 'era mjalt. në oxh'akt po fryn er e m'adhe. po fryn er nga oxh'aku. 'era p'emën e përk'ul.*

(пасс.) *dëb'ora 'ishte shkrir nga sh'iu. p'ema u dogj nga rruf'eja. p'ema u përk'ul nga 'era, 'ose, u th'ye nga 'era. shtëp'ia u mbul'ua me dëb'orë nga tuf'ani. ai u plag'os nga një cop gran'ate.*

6.1.2.8. Имеются ли безличные конструкции, возникшие из нескоординированных?

Нерелевантный вопрос.

6.1.2.9. Возможны ли трансформации типа мак. *Од секаде дувало = Дувал ветер = Дувало ветер; Врне = Паѓа дожд = Врне дожд = Врнело дожд?*

В говоре отмечены только безличные предложения типа *nga të gjith 'anët fr'ynte* и личные типа *fryn er e përzi'er.*

6.1.2.10. Употребляются ли безличные конструкции вместо пассивных?

Безличные конструкции вместо пассивных не употребляются, ср.: *un u th'irra usht'ar* (= *më th'irrën për usht'ar*).

6.1.3. Безличность: состояния субъекта

6.1.3.1. Употребляются ли безличные предложения, обозначающие физические и психические состояния субъекта? К каким семантическим группам принадлежат соответствующие глаголы? Каковы модальные оттенки их значений?

Безличные предложения, обозначающие физические и психические состояния субъекта, в говоре употребляются:
e më kujt'oet si tan'i... më kujt'ohet m'ua, se njëh'erë një plak kët'u në fshat... kjo peri'udha ka q'ënë peri'udha e korr'ikut, më d'uket, a g'ushtit më d'uket.,
в том числе и с модальными оттенками возможности, необходимости, желания и др.:
moj po nuk më rr'ihet pa p'unë. s´më fl'ihet. k'afja s´më p'ihet pa sheq'er.
Физические и психические состояния субъекта в говоре могут обозначаться конструкциями с фазовыми личными глаголами типа *zë gj'umi* „заснуть" с прямым объектом: *s´më zë gj'umi.*

6.1.3.2. Каким падежом (дативом или аккузативом) выражен субъект состояния в таких конструкциях?

Субъект состояния в безличных предложениях выражен формой датива: *gj'yshit i v'inte keq për n'ipçen. i 'erdhi keq për p'elët at'ija. më p'ihet uj. ç´po më q'eshet. m'ua më dhëmb tr'upi i gj'ith.*

6.1.3.3. Каким падежом (дативом или аккузативом) выражен субъект состояния в безличных конструкциях с глаголом *быть, стать?*

Вопрос нерелевантен, поскольку в говоре не употребляются безличные конструкции состояния с предусмотреными программой глаголами, ср. соответствующие личные и безличные конструкции:
(личн.) *k'isha turp. k'isha frik nga q'eni. kam ur'i. kam mer'ak.*
(безличн.) *më vjen turp. më vjen frik. më vjen për të vjell. më vjen keq për të, që ësht plag'osur.*

6.1.3.4. Возможно ли опущение глагола *быть* в безличных предложениях, обозначающих состояния субъекта?

Нерелевантный вопрос, ср. **6.1.3.3.**

6.1.3.5. Возможно ли выражение субъекта состояния при безличных глаголах существительным или местоимением в именительном падеже?

Выражения субъекта состояния при безличных глаголах формой именительного падежа (именительным темы) при изменении перспективы предложения не отмечено, ср. **1.3.2.4.** и **1.3.3.3.**

6.1.4. Безличность: разные значения

6.1.4.1. Выражаются ли значения долженствования, необходимости обобщенным предикативом (типа рус. *можно, нужно*) или глаголом в личной или безличной форме?

Значение долженствования выражается в говоре безличным глаголом *d'uhet*, обладающим в случае сочетания со причастием также формой мн.ч., ср.:

(ед.ч.) *d'uhet të mart'oj edh'e të v'oglin. e j'uve nuk d'uhet ta lëft'oni, th'oshte kët'ë. v'ajza d'uhësh të b'ëhesh tetëmdhj'et vjeç. 'ara d'uhet punu'ar tre k'atër her.*

(мн.ч.) *po ja d'uen bër edh'e kto.*,

а также безличным глаголом *do*: *'ara në vit do punu'ar tre her.*

Ср. также: *at'ij mbl'esit m'undet t'i j'epte nd'onjë p'alë këp'ucë ai.*

6.1.4.2. В личной или безличной форме выступает модальный глагол, выражающий долженствование, необходимость?

Модальные глаголы долженствования безличные, см. **6.1.4.1.**

6.1.4.3. Выражается ли значение наличия, отсутствия личным или безличным глаголом?

Значение наличия и отсутствия может выражаться как личным глаголом *'është* „быть“, так и безличным *ka* „иметься, быть в наличии“, см. **13.**:

dj'ali im nuk 'është në l'istën e vot'imit. shk'opi nuk ësht kët'u.

në k'afe s'ka njer'i. në k'afe s'k'ishte njer'i f'are.

6.2. Переходность / непереходность

6.2.1. Имеется ли категория семантически непереходных глаголов, обладающих внутренними дополнениями?

В говоре отмечаются глаголы с внутренним дополнением типа *d'imrin dimër'ojm në l'eshnje* (ср. также *v'erën e bëjm në l'eshnje*); см. **1.4.4.3.11**.

6.2.2. Могут ли семантически непереходные глаголы употребляться как переходные?

В говоре нет четкой границы между классом переходных и классом непереходных глаголов. Переходность или непереходность глагола определяется его семантикой и контекстом употребления, ср.:

(1. неперех. невозвр.) *dj'ali qan. dj'ali shet'it. ai të pi gj'akun, e vdes në vënt e ti s'e di, ta thith.*

(2. неперех. возвр.) *m'arrin m'sysh gj'irin, dhe sëm'uret l'opa, e bën q'umështin gjak. sëm'ureshin e vd'isnin. m'u smur l'opa.*

(1. перех.) *dj'ali qan bab'ain. ç'upat e q'ajnë më sh'umë n'ënën dhe bab'anë. ka shet'itur dynj'an. gru'aja me jar'anin du'an ta vd'esin b'urrin* (= *du'an ta vr'asin*). *h'ajde të shk'ojmë at'ë liv'arin, ta shkojm liv'arin. ...e gdhıjn ṅj'erzit, kët'a të 'afërtit, makar'i edh'e miq, kush vjen edh'e e gdhijn, e gdhijn, e gdhijn, nj'erzit do të rrin, të rrin tër n'atën. n'isa dj'alin sot, që me nat shkoj n'çorrov'od.*

(2. перех.) *b'ëjnë, që jam mir e b'ukur dhe më sëm'urin. s'më do m'ua, më b'ëri magj'i, më sëm'ur.*

6.2.3. Может ли семантически непереходный возвратный глагол употребляться как невозвратный переходный?

В албанском языке имеются непереходные глаголы типа *krenohem, pendohem, sulem*, выступающие только в форме пассива и не имеющие прямопереходного соответствия.

Глаголы типа *gëzoj* могут быть как переходными (обычно), так и непереходными, ср.: *djali gëzon prindërit* „мальчик радует родителей" и *gëzon fëmija* (= *gëzohet fëmija*) „ребенок радуется".

Глаголы типа *qesh* могут быть как непереходными (обычно), так и переходными, ср. *ai qesh shum* „он много смеется" и *e qeshin të gjithë* „все смеются над ним".

Пассивная форма глаголов типа *gëzohem, qeshem* в значении среднего залога является непереходной и не имеет переходного употребления, ср. *gëzohet fëmija* (= *gëzon fëmija*) „ребенок радуется".

6.2.4. Могут ли переходные глаголы расширять переходное употребление?

Многозначные глаголы в албанском языке могут быть переходными и непереходными в отдельных значениях; например, глагол *them*, переходный в основном значении „говорить" (*them mendimin tim*), в зна-

чении „называть“ может управлять как беспредложным косвенным объектом (*si i thonë kësaj gruaje?*), так и прямым (*si e thonë këtë grua?*): *te xha sin'ani 'ishte hysmeq'ar ai, edh'e vdiq ai, e th'onin, e th'oshin l'ime.*

6.3. Категория залога

6.3.1. Оппозиция актив - пассив

6.3.1.1. Возможна ли пассивная конструкция с выражением агенса? Пассивная или активная конструкция предпочитается в контекстах с известным исполнителем актуального действия?

Пассивная конструкция с выражением агенса возможна:
nx'ënësit nga drejt'ori u falenderu'an.
po kshu ish ai, gj'etur nga të p'arët, edh'e kshu vepr'ohej (= *ishte gjetur*).
В контекстах с известным исполнителем актуального действия предпочитается активная конструкция: *drejt'ori lavdër'on nx'ënsit.*

6.3.1.2. Пассивная или активная конструкция предпочитается с известным исполнителем неактуального действия?

В контекстах с известным исполнителем неактуального действия предпочитается активная конструкция: *fëm'ıjën zakon'isht e lan n'ëna.*,
хотя возможно и употребление пассива:
gjithnj'ë fëm'ija të l'ahet nga n'ëna e t'ija dhe jo nga të tj'erët. të vj'etrit d'uhet të dëgj'ohen më shum nga fëm'ija, se at'a din më shum. po të gj'itha fam'iljet do t'vizit'oheshin nga, nga të v'egjlit.
'ishte caktu'ar ky dj'ali nga dasm'orët at'y.

6.3.1.3. Образуются ли пассивные конструкции с глаголами, которые в активе требуют обязательного косвенного дополнения?

В албанском языке имеются непереходные глаголы типа *hyj*, употребляющиеся только с дополнением в дативе, от которых тем не менее возможно образование форм безличного пассива *hyhet.*
В говоре имеются глаголы типа *ndim'oj* „помогать“, могущие быть как переходными (управляющими дополнением в аккузативе *të gjith nj'erzit i ndim'ojn të vj'etrit*), так и косвеннопереходными (управляющими дополнением в дативе *të gjith nj'erzit u ndim'ojn të vj'etërve*). Подобные глаголы могут образовывать пассивные конструкции с выраженным агенсом: *pl'eqtë ndihm'oen nga nj'erzit e tjer, nga të rinjt.*

6.3.1.4. Может ли глагол *бить* употребляться в различных залоговых формах (как активный, пассивный, прямовозвратный, взаимовозвратный, медиальный)?

Глагол *godit* „бить" имеет две формы, активную *godit* и пассивную *goditem*.

Активная форма *godit* может употребляться переходно и непереходно в собственно активном залоговом значении.

Пассивная форма может иметь залоговые значения пассива (*nx'ënësit god'itëshin nga mës'usi*) и реципрока (*fëm'ijët po god'iten*).

6.3.2. Способы выражения значения пассива

Формы пассива образуются в албанском языке тремя способами - 1) с помощью флексий (актив наст. вр. *laj* - пассив наст. вр. *lahem*), 2) с помощью особой частицы пассива *u* (актив аор. *lava* - пассив аор. *u lava*), 3) с помощью вспомогательного глагола *jam*, сочетающегося с формой причастия (актив перф. *kam larë* - пассив перф. *jam larë*), ср. **6.3.2.4.**

6.3.2.1. Возможно ли выражение значения пассива активными формами безличного глагола?

Выражение значения пассива активными формами глаголов невозможно.

Форма пассива глаголов типа *shkru'aj* „писать" может употребляться безлично: *kësht'u shkr'uhet në gaz'et.*

6.3.2.2. Возможно ли выражение значения пассива формами страдательного причастия переходного глагола? Обладают ли эти формы полной парадигмой времен и наклонений?

Выражение значения пассива возможно сочетанием глагола *esse* с формами причастия, обладающим неполной парадигмой времен и наклонений (ср.: **6.3.2.** и **6.3.2.4.**):

'ara ësht plugu'ar. 'ara qe plugu'ar. 'ara q'ënka plugu'ar!
po nuk ka q'ënë, kët'u tek n'eve nuk ësht festu'arë. ësht besu'ar tek n'eve...
do 'ishte shtru'ar jat'aku m'përp'ara, dometh'ën dysh'ek.

6.3.2.3. Возможно ли выражение значения пассива возвратными формами глагола? Обладают ли эти формы полной парадигмой времен и наклонений?

Наряду с конструкциями, состоящими из глагола *esse* с формами причастия, выражение значения пассива возможно особыми флективными формами и формами с частицей *u* (ср.: **6.3.2.**), обладающими неполной парадигмой времен и наклонений (ср.: **6.3.2.4.**).

'ara plug'ohet në mu'ajn gusht. më përp'ara 'ara plug'ohësh në mu'ajn gusht-shtat'or. 'ara do të plug'ohet në gusht. po të gj'itha fam'iljet do t'vizit'oheshin nga, nga të v'egjlit.
'ara u plug'ua në gusht. 'ara u plugu'aka! - dometh'ën shkojm at'y, ai plug'on... 'ara u plugu'akësh!

6.3.2.4. Есть ли различия в распределении по временным формам трех типов пассива (типа алб. форм с элементом *u*, синтетических, аналитических причастных)? Употребляются ли в пассиве формы плюсквамперфекта, аориста 2, перфекта 2, плюсквамперфекта 2?

В говоре, как и в албанском языке в целом, отмечено различие в распределении трех форм пассива по временной парадигме. Флективные формы пассива (типа *lahem*) имеются, например, в настоящем времени:
'ara plug'ohet në mu'ajn gusht.,
имперфекте: *më përp'ara 'ara plug'ohësh në mu'ajn gusht-shtat'or.*,
будущем времени индикатива:
'ara do të plug'ohet në gusht. dyq'ani do të h'apet në 'orën tre.
Формы пассива с частицей *u* (типа *u lava*) имеются, в частности, в аористе индикатива:
'ara u plug'ua në gusht. rak'ia që u s'olla un d'ije, a u pi e gjith?,
в настоящем времени адмиратива:
'ara u plugu'aka! - dometh'ën shkojm at'y, ai plug'on...,
имперфекте адмиратива: *'ara u plugu'akësh!*
Аналитические формы, состоящие из глагола *esse* с формами причастия, представлены в перфекте (вспомогательный глагол в форме презенса + причастие): *'ara ësht plugu'ar,*
плюсквамперфекте (вспомогательный глагол в форме имперфекта + причастие): *'ara ishte plugu'ar,*
плюсплюсквамперфекте (вспомогательный глагол в форме аориста + причастие): *'ara qe plugu'ar,*
будущего предварительного времени (вспомогательный глагол в форме будущего времени + причастие): *dyq'ani do të jet h'apur d'eri në 'orën pes.*,
перфекте адмиратива (вспомогательный глагол в форме презенса адмиратива + причастие): *'ara q'ënka plugu'ar!*

6.3.2.5. Возможно ли выражение значения пассива возвратными формами глагола в формах настоящего времени?

Выражение значения пассива флективными формами пассива (типа *lahem*) в настоящем времени возможно, см. **6.3.2.4.**

6.3.2.6. Имеется ли зависимость употребительности возвратной или причастной формы в настоящем времени от выраженности субъекта действия и от одушевленности / неодушевленности объекта действия?

В настоящем времени употребляется только флективная форма пассива (типа *lahem*), см. 6.3.2.4.

6.3.2.7. Возвратная или причастная форма употребляется в аористе пассива и имеется ли зависимость употребительности форм от одушевленности (личности) / неодушевленности объекта действия?

В аористе пассива употребляется только форма пассива с частицей *u* (типа *u lava*), см. 6.3.2.4.

6.3.2.8. Имеется ли семантическое различие между возвратной формой глагола и причастием в аористе (первая подчеркивает действие как процесс, а вторая - результат действия)?

Вопрос нерелевантен, поскольку в аористе пассива употребляется только форма пассива с частицей *u* (типа *u lava*), см. 6.3.2.4., имеющая собственно процессуальное значение: *dyq'ani u hap në 'orën tre.*

Формы пассива, выраженные конструкциями *esse* в различных темпоральных формах + причастие (см. 6.3.2.4.), имеют нерасчлененное процессуальное и результативное значение, определяемое в контексте, ср.:

dyq'ani qe h'apur në 'orën tre. dyq'ani pat qën h'apur në 'orën tre.

dyq'ani do të jet h'apur d'eri në 'orën pes.

Собственно значение состояния имеют в говоре конструкции *esse* + отпричастное прилагательное, темпоральное значение которых совпадает с темпоральным значением вспомогательного глагола, ср.:

dyq'ani në 'orën pes qe i h'apur.

dyq'ani pat qën h'apur në 'orën tre dhe në 'orën pes qe i h'apur.

dyq'ani u hap në 'orën tre dhe në 'orën pes 'ishte ak'oma i h'apur.

po të mos ish uj'itur, 'ara tasht'i do t''ishte e dj'egur.

6.3.2.9. Возвратная или причастная форма употребляется в имперфекте пассива и имеется ли зависимость употребительности форм от одушевленности (личности) / неодушевленности объекта действия?

В имперфекте пассива употребляется только флективная форма пассива (типа *lahesha*), см. 6.3.2.4.:

më përp'ara 'ara plug'ohësh në mu'ajn gusht-shtat'or. përp'ara d'elet vr'itshin nga g'urët që b'inin nga m'ali. t'ymrat, t'ymra, sh'enja që po vjen dit e v'erës, b'ëheshin t'ymra.

6.3.2.10. Возвратная или причастная форма употребляется в перфекте пассива?

В перфекте пассива употребляется только форма пассива, состоящая из глагола *esse* в форме презенса и причастия (см. 6.3.2.4.): *'ara ësht plugu'ar.*

6.3.2.11. Возвратная или причастная форма употребляется в плюсквамперфекте пассива?

В плюсквамперфекте пассива употребляется только форма, состоящая из глагола *esse* в форме имперфекта и причастия (см. 6.3.2.4.):
'ishte caktu'ar ky dj'ali nga dasm'orët at'y.

Ср. также форму со значением давнопрошедшего времени, состоящую из глагола *esse* в форме перфекта и причастия: *'ara ka qën plugu'ar.*

6.3.2.12. Возвратная или причастная форма употребляется в будущем времени пассива?

В будущем времени пассива употребляется только флективная форма пассива типа *lahem* (см. 6.3.2.4.): *'ara do të plug'ohet në gusht.*

6.3.2.13. Возможно ли выражение значения пассива возвратными формами глагола в формах будущего предварительного в прошедшем?

В будущем предварительном времени в прошедшем (омонимичном форме кондиционала) употребляется только аналитическая форма пассива - вспомогательный глагол *esse* в форме будущего времени в прошедшем + причастие (см. 6.3.2.4.):
po të mos ish uj'itur, 'ara tasht'i do t''ishte dj'egur.

В будущем предварительном времени употребляется аналитическая форма пассива - вспомогательный глагол *esse* в форме будущего времени + причастие (см. 6.3.2.4.):
dyq'ani do të jet h'apur d'eri në 'orën pes. në v'itin e ri 'ara do të jet e mbjell.

6.3.2.14. Возвратная или причастная форма употребляется в императиве пассива?

В императиве возможно употребление особых императивных форм пассива типа *hapu, hapuni* и *mos u hap, mos u hapuni.*

В значении императива возможно употребление форм настоящего времени конъюнктива как флективной формы пассива типа *lahem*:
të l'ahen të gjith fëm'ijt!,
так и аналитической формы пассива со вспомогательным глаголом *esse* в форме настоящего времени конъюнктива + причастие (отпричастное прилагательное): *në dark të jen (të) l'arë të gjith fëm'ijët!*

6.3.2.15. Активная или пассивная конструкция употребляется при медиальном глаголе?

Средний залог выражается глаголами в форме пассива (например, *hi-*

dhem „бросаться“). Значение агенса выражено при этом формой номинатива существительного или местоимения: *unë hidhem në krevat.*
Значение некоторых глаголов среднего залога в албанском литературном языке может быть близким значению соответствующих глаголов активного залога, ср.:
zbardhi dita e re (*zbardh* „белеть, белеться“) и
pa u zbardhur dita e re... (*zbardhem* „белеть, белеться“).
В говоре имеются глаголы, обозначающие природные явления и выступающие в форме актива и пассива. В форме актива они могут быть переходными: *b'ora zb'ardhon m'alin.,*
и непереходными: *ç'ësht aj'o gjë, që po zbardh'on. ç'ësht aj'o gjë, që nxin. m'ali gjelbër'on nga b'ari .*
В формах пассива данные глаголы отмечены только в пассивном (но не в медиальном) употреблении:
m'ali zbardh'oet, kur b'ie dëb'or. m'ali zbardh'oet nga b'ora. m'ali nx'ihet nga ret.
Предикаты чувственного восприятия выступают обычно в форме пассива, пациенс при котором выражен формой номинатива, например: *që kët'u sh'ihet kapin'ova* „отсюда видно Капинову“.

6.3.2.16. Активная или пассивная конструкция употребляется при прямопереходном возвратном глаголе?

При глаголе в форме пассива пациенс выражается только формой номинатива существительного, ср.: *kët'u ndërt'ohet një shtëp'i e re.*

6.3.2.17. Имеются ли переходные глаголы, не образующие пассивных конструкций? Чем это определяется?

Примером переходного глагола, не образующего формы пассива, в говоре может служить *nxë* „содержать, вмещать“:
kjo v'edër nxë tre l'itër q'umësht.

6.3.3. Страдательное причастие

Говор Лешни, как и албанский язык в целом, располагает лишь одной неизменяемой причастной формой типа *martu'ar*, не имеющей грамматических категорий времени, наклонения, числа, лица и залога, образуемой как от переходных, так и от непереходных глаголов и употребляющейся в целом ряде конструкций и глагольных форм.
Причастие с отрицательной частицей *pa* образует особую грамматическую форму приватива типа *pa martu'ar.*

Причастие с частицей *duke* образует особую грамматическую форму герундия *d'uke vrapu'ar.*

6.3.3.1. Употребляется ли согласованное страдательное причастие переходных глаголов в предикативной функции при глаголе *быть*?

Согласованное причастие в албанском языке отсутствует.

Причастие переходных глаголов в сочетании с глаголом *esse* образует глагольную форму пассива, обладающую особой темпоральной парадигмой (см. 6.3.2.4.), ср.: *'ara 'ështe plugu'ar. asht'u 'ishte jetu'ar përp'ara.*

Согласованное отпричастное прилагательное (см. также 3.) в предикативной функции при глаголе *esse* употребляется:

(м.р. ед.ч.) *një qorr 'ishte i 'ulur në rr'ugë dhe l'ipte par'a. un jam i ngrën. dysh'eku 'ishte i shtru'arë dhe 'ishte h'equr dhe v'alle ktu te dysh'eku.*

(ж.р. ед.ч.) *'ara k'ishte qën e plugu'ar. un jam e ngrën.*

6.3.3.2. Употребляется ли согласованное страдательное причастие непереходных глаголов в предикативной функции при глаголе *быть*?

Согласованное причастие в албанском языке отсутствует.

Причастие непереходных глаголов с глаголом *esse* не сочетается (см. также 6.4.1.2.1.).

Согласованное отпричастное прилагательное (см. также 3.) в предикативной функции при глаголе *esse* употребляется, например:

(м.р. ед.ч.) *një qorr 'ishte i 'ulur në rr'ugë dhe l'ipte par'a.*

(м.р. мн.ч.) *kët'a nj'erëz jan të 'ardhur nga ver'iu.*

6.3.3.3. Употребляется ли согласованное страдательное причастие первично непереходных глаголов в предикативной функции при глаголе *быть* в активном значении?

Согласованное причастие в албанском языке отсутствует.

Причастие непереходных глаголов с глаголом *esse* не сочетается (см. также 6.4.1.2.1.).

6.3.3.4. Употребляются ли конструкции со страдательным причастием переходных глаголов типа рус. диал. *У меня обед варено / сварено*?

Данной конструкции семантически соответствует форма перфекта актива: *urdh'o 'ulu, se kam pregat'itur dr'ekën.*,

и посессивная конструкция с глаголом *kam* „иметь" и отпричастным прилагательным:

urdh'o 'ulu, se e kam dr'ekën të pregat'itur. e kam të dëgju'ar nga pl'aka... e k'ishte të mbulu'ar fyt'yrën.,

в редких случаях посессивная конструкция с глаголом *kam* „иметь" и формой, которую формально можно определить одновременно и как причастие, и как отпричастное прилагательное без препозитивного артикля: *ndërs'a më v'onë, që u hoq aj'o pun e duv'akut, fyt'yrën e ka h'apur.*

6.3.3.5. Употребляются ли конструкции со страдательным причастием переходных глаголов типа рус. диал. *Овцу съедено*?

Данные конструкции не употребляются, см. также **6.3.3.1.**, **6.3.3.4.**
Ср. окказиональную конструкцию с эллипсисом:
jo, jo, kët'u tek n'eve nuk ësht thën fest të caktu'ar.

6.3.3.6. Отмечаются ли безличные конструкции со страдательным причастием непереходных глаголов в предикативной функции при глаголе *быть* в активном значении?

Причастие непереходных глаголов с глаголом *esse* не сочетается (см. также **6.4.1.2.1.**).
Причастие переходных глаголов образует с глаголом *esse* формы пассива, которые могут употребляться безлично, например:
asht'u 'ishte jetu'ar përp'ara (ср. актив: *ashtu kan jetuar përpara*).

6.3.4. Модальные значения форм пассива

6.3.4.1. Имеют ли пассивные конструкции пермиссивное значение?

Пассивные конструкции с пермиссивным значением отмечены в примерах: *k'afja s'p'ihet pa sheq'er. ky rrush s'h'aet pa lar. nuk hy'et në zyr pa trok'itur.*

6.3.4.2. Существуют ли пассивные конструкции с потенциальным значением?

Пассивная конструкция с потенциальным значением отмечена в примере: *të tj'erat vin pas, të tj'erat rregull'ohen.*

6.3.5. Возвратные значения

Значение возвратности в албанском языке может быть передано формами пассива.

6.3.5.1. Имеется ли категория прямовозвратных глаголов, заменимых формой переходного глагола с возвратным местоимением в аккузативе?

Категория прямовозвратных глаголов в говоре имеется; формой переходного глагола с возвратным местоимением в аккузативе прямовозвратные глаголы не замещаются:

pastr'ohem pa shkoj në pun. xhdo mëngj'es v'ishem. un sh'ihem në pasq'yrë.
Ср. также с прямопереходными глаголами:
un laj syt dhe kre fl'okët. lith këp'ucët.

6.3.5.2. Имеется ли категория глаголов, субъект действия которых - непрямой (дативный) объект того же глагольного действия?

Подобной категории глаголов нет, ср.:
'unë sjell dru për v'ete. po përz'ë m'iun, them me v'eten t'ime 'unë ...dhe nuk flas hiç, gjers'a dal përj'ashta.

6.3.5.3. Имеется ли категория глаголов, действие которых осуществляется для самого лица глагольного действия?

Подобной категории глаголов нет, ср. болг. *мисля си* - алб. средний залог *mendohem.*

6.3.5.4. Имеется ли категория взаимовозвратных глаголов? Может ли значение взаимовозвратности передаваться конструкциями типа *один другого*? Употребляется ли во взаимовозвратной конструкции предлог?

Категория взаимовозвратных глаголов в говоре имеется:
at'a po god'iten. ai dhe bab'aj u taku'an në çorrov'od.
При глаголах в форме актива значение взаимовозвратности может быть передано конструкциями типа *nj'ëri tj'etrin* „один другого“:
at'a god'ijnë nj'ëri tj'etrin. ai dhe bab'aj taku'an nj'ëri tj'etrin. ja kët'o, ja kët'o ndim'ojnë nj'ëra tj'etrën.
Отмечено употребление взаимовозвратной конструкции с предлогом *me*:
jan vr'arë dy pal kr'ushnje, nj'ëri me tj'etrin, u taku'an në rrug...
pr'apsen me kr'ahë, pr'apsen kësht'u, po nuk thumb'ohen at'o me nj'ëra tj'etrën.
Ср.: *ai kërk'oj të tak'oej me bab'an. ky dj'ali ësht afru'ar me kët'ë v'ajzën.*
Ср. также: *u tak'ova njëh'erë kët'u, po 'ishe leqend'isur goxh'a bar'iu, që më p'ara, se e tak'ova nja dy h'erë më përp'ara kët'u në l'eshnjë me të.*

6.3.5.5. Имеется ли категория взаимовозвратных глаголов с возвратным местоимением в дативе?

Подобной категории глаголов нет.
При глаголах в форме актива с реципрокальным значением, управляющих дативом, возможно употребление конструкции типа *nj'ëri tj'etrit* „один другому“:

i dhan d'orën nj'ëri tj'etrit dhe u pajtu'an. i j'apin fj'alën njëritj'etritë, ç'ifti.

6.3.5.6. Есть ли различие в значении типа мак. *одам* „идти" / *одам си* „оставлять, покидать какое-либо место"?

Нерелевантный вопрос, ср. значения глагола *'iki* „покидать какое-либо место; идти" в форме актива:
edh'e h'anin d'arkën e 'iknin kr'ushnjet. 'ikin dy v'eta përp'ara.
Различение лексических значений в говоре может осуществляться противопоставлением форм актива и пассива одного и того же глагола, ср.:
(*qaj* „плакать", актив) *qan se u vra, vr'au d'orën.*
(*q'ahem* „жаловаться", пассив) *fëm'ija q'ahet, se s'i ka dhën mëngj'es e 'ëma.*

6.3.5.7. Имеется ли категория неистинновозвратных медиальных глаголов, обозначающих природные явления?

В говоре имеются медиальные глаголы в форме пассива, обозначающие природные явления, например: *errësohet.*

6.3.5.8. Имеется ли категория личных неистинновозвратных медиальных глаголов, обозначающих процессы, происходящие в человеке?

В говоре имеются медиальные глаголы в форме пассива, обозначающие процессы, происходящие в человеке, например:
shqetës'ohem. inat'osem. kren'ohem.

6.3.5.9. Имеются ли случаи, когда возвратный глагол употребляется с дативным объектом, в то время как с прямым объектом употребляется тот же глагол в невозвратной форме?

В албанском языке имеется, например, глагол *them* „говорить, сказать", управляющий в форме актива как прямым объектом, так и беспредложным косвенным, в то время как в форме пассива он может управлять только объектом в дативе: *nuk i thuhet kështu kësaj.* Ср. также особое фразеологическое употребление типа *ia them këngës* „петь": *...at'a q'eshnin, kënd'onin, ja m'errnin k'ëngës.*

6.3.5.10. Есть ли глаголы, имеющие дублетные возвратную и невозвратную формы?

Дублетной активной и пассивной формой обладает, например, в одном из своих значений глагол *nis*: *nis të ecë = nisem për rrugë*, ср., однако, **6.3.2.15.**

6.3.5.11. Возвратная или невозвратная форма глагола употребляется в случаях типа серб. *Бацати камен / бацати се каменом. Оженити, женити њу / оженити се њом. Молити некога / молити се некоме. Во боде / во се боде?*

В значении „бросать (камень)" употребляется только активная форма прямопереходного глагола *hedh gurin.*

В значении „жениться (на ком-либо)" употребляется только пассивная форма глагола *martohem*, управляющая аккузативной конструкцией с предлогом *me*: *djali im u martua me vajzën...*

6.4. Категория времени

6.4.1. Прямые значения

6.4.1.1. Презенс

6.4.1.1.1. Какая глагольная форма (в том числе видовая) выражает значение настоящего актуального действия?

Значение настоящего актуального действия выражает форма настоящего времени с частицей *po*: *un po vrap'oj.*

Ряд глаголов употребляются в этом значении без частицы *po*:
e di shum mir.

6.4.1.1.2. Употребляется ли для обозначения настоящего актуального конструкция бытийный глагол + герундий?

Для обозначения настоящего актуального действия употребляется конструкция *esse* + герундий (частица *d'uke* + причастие):
un jam d'uke vrapu'ar. un jam d'uke prash'itur k'opshtin.
dj'ali math 'është d'uke rrugëtu'ar.
v'ajzat e m'ija jan d'uke u largu'ar të gj'itha. d'elet jan d'uke kull'otur n'malt.

6.4.1.1.3. Маркируется ли настоящее актуальное время частицей (типа алб. *po*) для обозначения одновременности по отношению к моменту речи? Имеют ли формы с частицей особые оттенки значений?

Для обозначения одновременности по отношению к моменту речи в говоре используется частица *po* (ср.: **6.4.1.1.1.**):
un po pun'oj. un po laj rr'obat. un po prash'it b'imët.

6.4.1.1.4. Всегда ли употребляются с частицей (типа алб. *po*) перформативные глаголы в 1 лице ед. ч., произнося которые говорящий совершает, а не описывает или называет действие?

Употребление частицы *po* с перформативными глаголами необязательно, ср.: *un po bet'ohem* и *un bet'ohem.*

6.4.1.1.5. Взаимозаменяемы ли конструкция с частицей (типа алб. *po*) и конструкция бытийный глагол в настоящем времени + герундий? Наблюдаются ли аспектуальные, темпоральные, модальные различия в их употреблении?

Формы настоящего времени с частицей *po* и герундиальная конструкция взаимозаменяемы; различий в их значении или употреблении не отмечено: *un po vrap'oj. un jam d'uke vrapu'ar.*

6.4.1.1.6. Употребляются ли в значении настоящего неактуального формы презенса с частицей (типа алб. *po*)? Какие частные значения обслуживаются этими формами? Употребляются ли они в пословицах, встречаются ли в придаточных предложениях?

Нет сведений.

6.4.1.1.7. Какая глагольная форма выражает значение всевременного настоящего времени?

Значение всевременного настоящего времени выражается формой настоящего времени (без частицы *po*): *nëq'oftse i p'ihet uj, i jap q'umësht.*

6.4.1.1.8. Употребляются ли в значении настоящего неактуального конструкции бытийный глагол + герундий? Имеются ли синтаксические (например, употребляется только в придаточных предложениях) или семантические особенности его употребления?

Герундиальная конструкция в значении настоящего неактуального не отмечается.

6.4.1.2. Перфект: способы выражения результативного значения

6.4.1.2.1. Какая глагольная форма (*быть* + действительное причастие / *иметь* + страдательное причастие / *быть* + страдательное причастие) выражает значение результативного перфекта как действия?

Значение результативного перфекта глаголов в форме актива как действия выражает форма, состоящая из спрягаемого вспомогательного глагола *kam* „иметь“ + причастие смыслового глагола:

...dy fëm'ijë me një d'itë, ka l'indur dj'ali im dhe s'akua, s'akua ka l'indur në mëngj'ez, 'unë kam l'indur në 'orën k'atër.

Значение результативного перфекта глаголов в форме пассива как действия выражает форма, состоящая из спрягаемого вспомогательного глагола *jam* „быть“ + причастие смыслового глагола:

ai ka marr (активная форма) *karr'iken dhe ësht 'ulur* (пассивная форма в

активном значении) *pran doll'apit. v'ajzat e l'eshnjës j'anë martu'ar mbi njëz'et vjeç, që të gj'itha*;
un e shoh, që krev'ati ësht pr'ishur (пассивная форма в пасс. значении).
Ср. единичный окказиональный пример:
sh'umë k'ohë, që jo në k'ohën t'ime, që kur jam l'indur un, ka pas th'onë...

6.4.1.2.2. Образуется ли перфект по модели *быть* + причастие?

По модели *jam* „быть“ + причастие смыслового глагола образуется перфект глаголов в форме пассива (ср.: 6.4.1.2.1.).

6.4.1.2.3. Употребляются ли *быть*- и *иметь*-перфекты в перфектном значении в одном говоре одновременно?

Форма со вспомогательным глаголом *kam* „иметь“ и форма со вспомогательным глаголом *jam* „быть“ образуются соответственно от глаголов в форме актива и пассива и противопоставлены как перфект актива и перфект пассива (см. 6.4.1.2.1.). Данное противопоставление иное, нежели противопоставление *быть*- и *иметь*-перфектов в южнославянских языках.

6.4.1.2.4. Возможна ли взаимозамена форм перфектов двух серий при отсутствии обстоятельства времени, локализующего действие?

Нерелевантный вопрос, см. 6.4.1.2.3.:
k'emi dy vjet, që nuk të k'emi par (активная форма).
k'emi dy vjet, që nuk j'emi par (пассивная форма в активном значении).

6.4.1.2.5. Возможна ли взаимозамена форм перфектов двух серий при наличии обстоятельства времени, локализующего действие?

Нерелевантный вопрос, см. 6.4.1.2.3.:
d'ije jam çu'ar (пассивная форма в активном значении) *në mesn'at, k'isha ur'i, kam ngrën buk, kam pir* (активные формы) *uj dhe jam shtrir* (пассивная форма в активном значении) *përsër'i.*

6.4.1.2.6. Употребляются ли в значении перфекта конструкции *быть* + страдательное причастие в форме ср.р.?

Нерелевантный вопрос, поскольку причастие не имеет родовых форм (о перфекте со вспомогательным глаголом *esse* см. 6.4.1.2.1.), ср.:
për këtë ç'ështje ësht folur e shkru'ar shum.

6.4.1.2.7. Употребляются ли в значении перфекта конструкции *быть* + согласованное страдательное причастие?

Нерелевантный вопрос, поскольку причастие не имеет согласовательных грамматических категорий: *'ara e ag'imit ësht plugu'ar.*

Отпричастное прилагательное в предикативном употреблении при глаголе *esse* имеет значение состояния, см. **6.3.2.8.**:

'ara e ag'imit ësht e plugu'ar.

6.4.1.2.8. Употребляются ли формы перфекта с *иметь* с согласованной формой страдательного причастия?

Нерелевантный вопрос, поскольку причастие не имеет согласовательных грамматических категорий (о формах перфекта со вспомогательным глаголом *habere* см. **6.4.1.2.1.**).

6.4.1.2.9. Возможна ли замена формы перфекта формой аориста в значении результативного перфекта?

Взаимозамена форм перфекта и аориста возможна:

(перф.) *un kam kërcy'er na krev'ati si l'epur.*

(аор.) *un kërc'eva nga krev'ati si l'epur.*

Ср. употребление форм перфекта и аориста в сходных контекстах:

ah kur më ka vd'ekur n'ënja, si sot e mbaj mënt... po kur më vdiq b'urri, i bën alam'et, me çim'ento...

6.4.1.2.10. Наблюдается ли различие между значениями аориста и перфекта в вопросительных конструкциях, когда формой аориста говорящий спрашивает о конкретном, определенном действии во времени, а формой перфекта он спрашивает, было ли это действие вообще в прошлом?

Установить различие между значениями аориста и перфекта в вопросительных конструкциях затруднительно, ср.:

(аор.) *shk'ove ti sot në 'arë? - po, kam shku'ar* (перф.).

(перф.) *a ke shkuar sot në 'arë? - kam shku'ar* (перф.).

6.4.1.2.11. Ответ на вопрос в аористе формулируется в перфекте или аористе?

Ответ на вопрос в аористе может быть сформулирован в перфекте:

shk'ove ti sot në 'arë? - po, kam shku'ar.

6.4.1.3. Перфект: морфология

6.4.1.3.1. Употребляется ли в значении результативного перфекта форма перфекта без вспомогательного глагола?

Форма перфекта без вспомогательного глагола невозможна, ср.:
ai ka marr karr'iken dhe ësht 'ulur pran doll'apit.

6.4.1.3.2. Обязательно ли наличие вспомогательного глагола *быть* в 3 л. перфекта?
Нерелевантный вопрос, см. **6.4.1.3.1.**

6.4.1.3.3. Опускается ли вспомогательный глагол в перфекте возвратных глаголов?
Нерелевантный вопрос, см. **6.4.1.3.1.**

6.4.1.3.4. Опускается ли вспомогательный глагол в перфекте при отрицании?
Нерелевантный вопрос, см. **6.4.1.3.1.**

6.4.1.3.5. С глаголом *быть* или *иметь* образуются формы перфекта и плюсквамперфекта (непереходных) глаголов?
Формы перфекта и плюсквамперфекта непереходных глаголов в форме актива образуются с помощью вспомогательного глагола *habere*, например *kam fjetur, kisha fjetur.*

6.4.1.4. Перфект: значения формы

6.4.1.4.1. Имеет ли форма перфекта значение констатации в настоящем факта совершения действия в прошлом?
Форма перфекта может иметь значение действия, осуществленного в прошлом и связанного своим результатом с настоящим:
un kam punu'ar tër d'itën dhe ti s'ke prëgat'itur asgj'ë! d'ita e novr'uzit ka mb'etur, se f'oshnja th'irri tri h'erë në b'arkut.

6.4.1.4.2. Означает ли форма перфекта при употреблении с настоящим историческим предварительно осуществленные действия относительно действий основной линии рассказа?
Обозначение формой перфекта (при употреблении с настоящим историческим) предварительно осуществленных действий отмечено в примере:
'unë n'isem (наст. ист.) *në mal me m'ushkën, në të c'ilën 'është 'ulur* (перф.) *dj'ali im, dhe ai më treg'on* (наст. ист.) *për shk'ollën.*

6.4.1.4.3. Имеет ли перфект значение действия в прошлом, осуществленного вне связи с каким-либо определенным моментом в прошлом, т.е. без данных о локализованности действия во времени? О действии сообщается вообще, причем не имеется в виду конкретный случай?

Подобное употребление перфекта отмечено в примерах:
kët'ë ta kam thën dhe ta them edh'e njëq'int her (ср. аорист: *kët'o t'i thash dhe t'i them edh'e njëq'int her*). *e ke par k'orçën apo jo?*
at'ije d'elnin në martall'oz, të ka llaf'osur ha'iri, 'ozi e b'ozi b'ënin. dit e v'erës ka q'ënë, e k'emi gj'etur edh'e n'eve të vj'etrit.

6.4.1.4.4. Перфект или имперфект употребляется в зачинах сказок?

В зачинах легенд (сказок) может употребляться как имперфект:
dëgj'o, si ësht p'una, në funt të m'arsit... 'ishin tri pl'aka... mu'arrë bagët'inë, edh'e shku'an në stant në malt. na 'ishte një n'ëne dhe një bab'a dhe at'yre u kish dhën z'oti një fëm'ij.,
так и перфект: *ka qën një mbret, që k'ishte tre v'ajza.*

6.4.1.4.5. Употребляется ли нарративный перфект?

Нарративный перфект отмечен в примере:
kam bler mish, e kam gatu'ar, e kam vend'osur në tavol'in dhe b'urri prap ësht i pakën'aqur.

6.4.1.4.6. Перфект или аорист употребляется при обозначении ближайшего прошлого?

При обозначении ближайшего прошлого употребляется аорист. Формой перфекта обозначается результат действия, осуществленного до момента речи не обязательно в ближайшем прошлом, ср.:
kët'a l'agjja, mbas kr'erve, siç the ti (аор.).
kur un e shoh, them, stilol'apsi ra (аор.), *kur s`e kam par, kur ra, them, stilol'apsi ka rën* (перф.).

6.4.1.4.7. Перфект или имперфект употребляется при обозначении пережитого прошедшего?

В контекстах, предусмотренных программой, при обозначении пережитого прошедшего возможен как имперфект:
kur kalu'am pran shtëp'is së saj, aj'o l'ante rr'obat.,
так и перфект: *kur k'emi kalu'ar pran shtëp'is së saj, aj'o 'ishte d'uke lar rr'obet.*
Также: *ktë e mbaj m'ëntë se, kur ru'ante pl'aku, kur kam p'atur pl'akun me blektor'i kshu, edh'e m'errte me rrog, edh'e ne pagu'anim.*

6.4.1.4.8. Употребляется ли перфект вместо плюсквамперфекта в диалогах?

Нет сведений.

6.4.1.5. Перфект: условия употребления формы

6.4.1.5.1. Возможно ли употребление перфекта в конструкциях с точным указанием времени осуществления действия?

Употребление перфекта в конструкциях с точным указанием времени осуществления действия возможно, ср.:
(перф.) *un kam mbr'itur me autob'us në 'orën gjasht të mëngj'esit.*
(аор.) *un mbr'ita në mal në 'orën pes.*

6.4.1.5.2. Обязателен ли временной детерминатор при отрицательных формах перфекта?

Временной детерминатор при отрицательных формах перфекта не обязателен, ср.:
nga sab'au nuk kam ngrën asnj'ë cop buk.
un s'kam pr'itur fëm'ijë me këm'ish.

6.4.1.5.3. Употребляются ли формы перфекта с наречиями *иногда, всегда*?

Употребление формы перфекта с временными наречиями типа *gjithnj'ë* „всегда" возможно, ср.:
(перф.) *dhe ai e ka bër gjithnj'ë rr'ugën me autob'us.*
(наст. вр.) *un e bëj rr'ugën gjithnj'ë me autob'us.*

6.4.1.5.4. Употребляется ли форма перфекта в вопросительных предложениях?

Употребление формы перфекта в вопросительных предложениях возможно, ср.:
(перф.) *pse ke 'ardhur kët'u? pse s'na ke thën një llaf? pse je bër mem'ec?*
(аор.) *po ti pse 'erdhe?*

6.4.1.5.5. Требует ли вопрос в перфекте ответа также в перфекте?

При вопросе в перфекте отмечен ответ в перфекте:
ti pse ke 'ardhur? - un kam 'ardhur të bëj sherr me ty.
Возможен, однако, и ответ в аористе типа *ti pse ke ardhur? - un erdha të bëj sherr me ty.*

6.4.1.5.6. Возможен ли перфект без связки при ответе на вопрос в перфекте со связкой?

Нерелевантный вопрос, см. **6.4.1.3.1.**

6.4.1.5.7. Возможно ли сочетание формы перфекта с формой настоящего времени?

Сочетание формы перфекта с формой настоящего времени возможно, ср.:
(перф.) *ai ka marr karr'iken, ësht 'ulur pran doll'apit dhe hesht.*
(аор.) *ai e m'orri karr'iken, u ul te doll'api dhe hesht.*

6.4.1.6. Аорист: способы выражения значения

6.4.1.6.1. Имеет ли форма аориста значение действия в прошлом, осуществлявшегося и осуществленного в определенный, конкретный момент или период и прекращенного до момента речи?

Форма аориста отмечена в данном значении: *d'ije qesh në lum dhe pun'ova 'arën. gr'urin e k'isha në lum, e s'olla në lëm dhe ma z'uri sh'iu. d'ije në mesn'at u ç'ova, k'ishnja ur'i, h'ëngra buk, p'iva uj dhe u shtr'ita përsër'i. i them xh'ikos, pse ma b'ëre borç, i them. shenjtan'as, o shenjtan'as, qesh shel'ek, u b'ëra dash.*

В этом значении возможно также употребление формы перфекта: *d'ije jam çu'ar, në mesn'at, k'isha ur'i, kam ngrën buk, kam pir uj dhe jam shtrir përsër'i.*

6.4.1.6.2. Употребляется ли форма аориста для обозначения последовательных действий?

Употребление формы аориста для обозначения последовательных действий отмечено в примере:

'ishte shënd'osh e mir, past'aj u sëm'ur dhe vdiq menjëh'er.

6.4.1.6.3. Употребляется ли форма аориста в сообщениях от первого лица?

Употребление формы 1 л. ед.ч. аориста возможно:

i th'ashë gru'as të v'ijë kët'u.

6.4.1.6.4. Употребляется ли форма аориста в придаточных предложениях?

Употребление формы аориста в придаточных предложениях возможно:

shik'o, gr'ua, ç'p'ashë në 'ëndërr!

6.4.1.6.5. Употребляется ли форма аориста в синтаксическом релятиве, там, где время действия точнее обозначено наречием или другим предложением?

Данное употребление формы аориста отмечено в примере:

d'ije 'isha në vresht edh'e v'ola shum rrush. sh'iko ti, na 'ora n'ëntë 'erdhi feruz'eja kët'u, tha, edh'e avn'iu 'është pa qef, tha.

6.4.1.6.6. Существует ли запрет на сочетание форм аориста с наречиями неограниченного повтора типа *иногда*, *часто*, *обычно*, *всегда*, которые противоречат представлению определенного действия во времени?

Сочетание форм аориста с наречиями неограниченного повтора невозможно за исключением особых контекстов *u duk shpesh këtej nga ne gjatë mitingut.*

6.4.1.6.7. Имеется ли новая серия аориста, образуемого по модели *иметь* + страдательное причастие и обозначающего, что действие осуществилось до определенного момента в прошлом?

В говоре имеется особая форма претерита, образуемого с помощью формы аориста вспомогательного глагола *kam* „иметь" + причастие и обозначающего, что действие осуществилось до определенного момента в прошлом: *gr'urin e p'ata sjell në lëm.*

Ср. со значением форм плюсквамперфекта и плюсплюсквамперфекта: *gr'urin e k'isha sjell në lëm. gr'urin e kam pas sjell në lëm.*

6.4.1.6.8. Возможна ли взаимозамена форм аористов двух серий?

В ряде контекстов форма аориста может взаимозаменяться с вышеупомянутой особой формой претерита (см. **6.4.1.6.7.**).

6.4.1.7. Аорист: глаголы НСВ

Вопросы настоящего раздела нерелевантны, поскольку глагол в албанском языке не обладает категорией вида (ср. аспектуальные функции частицы настоящего времени *po*, **6.4.1.1.3.**).

6.4.1.7.1. Возможно ли употребление форм аориста глаголов несовершенного вида?

Нерелевантный вопрос, см. **6.4.1.7.**

Ср. обычное употребление форм аориста: *d'ije pim rak'i.*

6.4.1.7.2. Употребляются ли формы аориста глаголов несовершенного вида с обстоятельственными словами, указывающими на продолжительность действия?

Нерелевантный вопрос, см. **6.4.1.7.**

Ср. обычное употребление форм аориста семантически итеративных глаголов, которые могут также сопровождаться обстоятельственными словами, указывающими на длительность действия:
gjith d'itën nd'ënja. gjith d'itën xhv'esha m'isrin.
nuk munt të pun'oj dot sot, se pun'ova d'ije mjaft.

6.4.1.7.3. Употребляются ли удвоенные формы аориста глаголов несовершенного вида?

Нерелевантный вопрос, см. **6.4.1.7.**

Ср. возможность удвоения форм аориста: *i th'irra, i th'irra, s'më dëgj'oj.*

6.4.1.7.4. Употребляются ли формы аориста глаголов несовершенного вида, удвоенные формой синонимичного глагола?

Нерелевантный вопрос, см. **6.4.1.7.**

Ср. возможность удвоения формы аориста аналогичными формами других глаголов: *i th'irra, i vërshëll'eva, i b'ëra me dor, përsër'i s'dëgj'oj.*

6.4.1.7.5. Употребляются ли формы аориста глаголов несовершенного вида, удвоенные формой глагола *делать*?

Нерелевантный вопрос, см. **6.4.1.7.**

Ср. возможность удвоения форм аориста формой аориста глагола *bëj* „делать“: *i th'irra, i th'irra, i b'ëra, po s'dëgj'oj.*,

а также другие случаи употребления десемантизированного глагола *bëj* „делать“: *le t'q'ajë fëm'ija, le të bëj, am'a dy her s'isë n'ënja t'mos i j'api.*

6.4.1.8. Имперфект

В говоре, как и в литературном албанском языке, при употреблении формы имперфекта в ее основном значении возможно употребление частицы *po*, указывающей на определенное время совершения действия в прошлом (ср. употребление частицы *po* с формой настоящего времени, **6.4.1.1.3.**):

un ish ndër v'egë, kshu tezgj'a po b'ënja 'unë edh'e e dëgj'ova, që po q'ante ai i b'iri.

6.4.1.8.1. Обозначает ли имперфект действие, параллельное другому действию в прошлом?

Имперфект может обозначать действие, параллельное другому действию в прошлом:

kur kalu'am pran shtëp'is së saj, aj'o l'ante rr'obat. posht e gj'etën, p'inte duh'an ... në k'ohën e larg'imit të gjerm'anëve fsh'ati gëz'onte.

6.4.1.8.2. Употребляется ли имперфект с временным детерминатором?

Имперфект может употребляться с временным детерминатором:

në d'itët e p'ara të kollozh'ekut gjerm'anët larg'oheshin nga tir'ana. fëm'ija nd'esnin tym, paz'aja në sab'a d'elnin për v'ezë d'erë më d'erë.

6.4.1.8.3. Обозначается ли длительность действия имперфекта также и лексически?

Длительность действия имперфекта может быть выражена также и лексически: *gjith d'itën v'ilnim rrush.*

6.4.1.8.4. Является ли засвидетельствованность действия условием употребления имперфекта или он может употребляться и в повествовании?

Форма имперфекта обозначает обычно действие, пережитое говорящим, ср.:

na 'erdhi dit e v'erës, se dit e d'ytë gdh'ihësh dit v'ere, prand'aj b'ëhesh zj'arri, edh'e llaf'osëshin për të largu'ar të l'igat.

Форма имперфекта может употребляться для передачи несвидетельской информации в сочетании с глаголами речи типа *them* „говорить, сказать“:

më përp'ara ka q'ënë kjo, që b'ëheshin luvg'at, th'oshin. në fsh'atin faqek'uq, b'ëheshin më sh'umë luvg'at at'ije, th'oshin pl'akat.

6.4.1.9. Плюсквамперфект: морфология

6.4.1.9.1. Возможно ли образование формы плюсквамперфекта с помощью перфекта (а не имперфекта) вспомогательного глагола?

Форма плюсквамперфекта образуется исключительно с помощью формы имперфекта вспомогательного глагола:

(актив) *k'ishte k'apur.* (пассив) *'ara ishte plugu'ar.*

6.4.1.9.2. Возможно ли обобщение имперфекта вспомогательного глагола *быть* для всех лиц в плюсквамперфекте? Возможна ли постпозиция такого вспомогательного глагола?

Нерелевантный вопрос.

6.4.1.9.3. Имеется ли форма давнопрошедшего времени типа мак. диал. *има имано* / *беше имал видено*; мак. Эгей. *Гу име написано писмото, кога дојде пустациата до гу зева*, алб. гег. *kam pas shkue, kishe pas shkue*?

Форма давнопрошедшего типа гегской *kam pas shkue* в говоре не засвидетельствована.

6.4.1.10. Плюсквамперфект: значения формы

6.4.1.10.1. Употребляется ли форма плюсквамперфекта со значением давнопрошедшего времени?

Основным значением плюсквамперфекта является указание на действие в прошлом, имевшее место до определенного момента в прошлом:

kur e pash m'alin, di'elli k'ishte k'apur m'ajën.

po k'ishte v'ajtur e 'emta e saj... edh'e e k'ishte par me sy, që 'ishte luvg'ati.

6.4.1.10.2. Отмечается ли „неправильное“ употребление плюсквамперфекта со значением действия, фактически осуществившегося позже какого-либо другого действия в прошлом?

Употребления формы плюсквамперфекта со значением действия, фактически осуществившегося позже другого действия в прошлом, не отмечено, ср.:

një i nj'ohur më tha, se fëm'ijët, mb'asi k'ishim 'ikur ne, k'ishin qar.

6.4.1.10.3. Употребляется ли форма плюсквамперфекта со значением результата действия в прошлом?

Форма плюсквамперфекта со значением результата действия в прошлом отмечена в примере: *kur e pash m'alin, di'elli k'ishte k'apur m'ajën.*

6.4.1.10.4. Выражает ли форма плюсквамперфекта действие без связи с конкретным временем его осуществления, т.е. как нелокализованное во времени?

Форма плюсквамперфекта может выражать действие без связи с конкретным временем его осуществления:
një pl'akë k'ishte një djal, ai 'ishte martu'ar me të bijn e mbr'etit.

6.4.1.10.5. Возможна ли конкретизация времени осуществления действия в плюсквамперфекте обстоятельствами?

Конкретизация времени осуществления действия в плюсквамперфекте обстоятельствами возможна:
d'ije un e k'isha lën në 'orën shtat për t'u taku'ar me ta.

6.4.1.10.6. Могут ли формами плюсквамперфекта передаваться последовательные действия, часть основной линии рассказа?

Последовательные действия могут передаваться формами плюсквамперфекта:
nastrad'ini k'ishte shku'ar rr'ugës, na k'ishte taku'ar një njer'i dhe i kish thën...
...po k'ishte v'ajtur e 'emta e saj... edh'e e k'ishte par me sy, që 'ishte luvg'ati.

6.4.1.10.7. Возможно ли самостоятельное употребление формы плюсквамперфекта?

Самостоятельное употребление формы плюсквамперфекта возможно:
at'ë këng s'e k'isha dëgju'ar prej k'ohësh.

6.4.1.11. Футур: морфология

6.4.1.11.1. Какая глагольная форма выражает значение абсолютного будущего времени?

Значение абсолютного будущего времени выражает глагольная форма, состоящая из неизменяемой частицы *do* + форма конъюнктива настоящего времени смыслового глагола: *çfar do të bësh n'esër?*,
или из неизменяемой частицы *do* + форма конъюнктива настоящего времени смыслового глагола без частицы *të*:
do shkoj në mal. un përsh'ëmbull do korr m'isër.
Отмечена также форма будущего времени, образованная формой настоящего времени вспомогательного глагола *habere* и особой причаст-

ной конструкцией *për të* + причастие (*për* + отпричастное существительное типа *të shku'ar*), см. **6.4.1.11.4.**: *n'esër kam për të shku'ar në mal.*

6.4.1.11.2. Спрягается ли форма вспомогательного глагола *хотеть* при образовании форм будущего времени?

Частица *do*, этимологически связанная с глаголом *dua* „хотеть", не изменяется.

6.4.1.11.3. В какой форме употребляется спрягаемый глагол в форме будущего времени?

Спрягаемый глагол в форме будущего времени с частицей *do* употребляется в форме настоящего времени конъюнктива, см. **6.4.1.11.1.**: *çfar do të bësh n'esër?... un përsh'ëmbull do korr m'isër.*

6.4.1.11.4. Может ли форма будущего времени образовываться с помощью глагола *иметь*?

Форма будущего времени может образовываться формой настоящего времени вспомогательного глагола *habere* и особой причастной конструкцией *për të* + причастие, имеющей и модальное значение долженствования, см. **6.4.1.11.1.**: *n'esër kam për të shku'ar në mal.*

6.4.1.11.5. Выражается ли отрицательная форма будущего времени с помощью вспомогательного глагола *хотеть* или *иметь*? Имеются ли семантические различия между этими формами?

Отрицательная форма будущего времени образуется с помощью отрицательных частиц *nuk, s'*, например: *jo nuk do xhv'eshim m'isër.*
О семантических различиях между этими формами см. **6.4.1.11.4.**

6.4.1.12. Будущее предварительное время

6.4.1.12.1. Какая форма употребляется при обозначении будущего, предшествующего другому действию в будущем?

При обозначении будущего, предшествующего другому действию в будущем, употребляется форма будущего предварительного времени, образуемая формой будущего времени вспомогательных глаголов + форма причастия смыслового глагола:
(актив) *kur të vij un n'esër, m'isri do ket mbir. n'esër, kur t'vish na p'una, do ta kem pregat'itur dr'ekën.*
(пассив) *kur të v'ete n'esër, m'isri do t'jet blu'ar.*
В этом же значении возможно употребление формы настоящего времени конъюнктива: *e kam pregat'itur b'ukën, kur të vish ti na p'una.*,

и формы перфекта конъюнктива типа *të kem 'ardhur*:
kur të kem 'ardhur n'esër, do t'ju treg'oj histor'in.

6.4.1.12.2. Имеется ли новая серия будущего предварительного, образуемого по модели футур вспомогательного глагола *иметь* + страдательное причастие?

Форма будущего предварительного времени образуется с помощью формы будущего времени вспомогательного глагола, см. **6.4.1.12.1**. „Новой" серии будущего предварительного времени нет.

6.4.1.13. Будущее время в прошедшем

6.4.1.13.1. Какая морфологическая форма выражает значение будущего времени в прошедшем?

Значение будущего времени в прошедшем выражается особой морфологической формой, образуемой частицей *do* + имперфект конъюнктива смыслового глагола:
po mask'ohesh kshu, edh'e kënd'onte, dhe do t'i j'epnin v'ezën, as e nj'inin dot. l'ule, l'ule, çfard'o lloj l'ule p'emësh që k'ishin, m'irrmim th'anë, se do t''ishin dis'i të zbukuru'ara kët'o.,
в том числе и без частицы конъюнктива *të*:
d'elnim i rrëngëll'isnim nëp'ër një parc'ellë, dhe si do b'inte kul'açi, mb'arë ap'o pr'apë, e shik'onim.
Форма будущего времени в прошедшем может редко образовываться формой имперфекта вспомогательного глагола *habere* и особой причастной конструкцией *për të* + причастие, имеющей и модальное значение долженствования: *dje kisha për të shkuar në mal.*

6.4.1.13.2. Какая морфологическая форма выражает значение будущего времени в прошедшем при отрицании?

Отрицательная форма будущего времени в прошедшем образуется с помощью отрицательных частиц *nuk, s'*, например:
b'urrat njëh'erë nuk do t'lër'onin me q'etë, të pr'emten... kurs'e gr'atë rr'oba njëh'er nuk do l'anin, jo f'injë në shtëp'i, as nuk do t'q'epnin, as nuk do t'çp'onin, as nuk do pr'isnin, asnj'ë gjë, p'unra t'zak'onshme.

6.4.1.14. Будущее предварительное время в прошедшем

6.4.1.14.1. Какая морфологическая форма выражает значение будущего предварительного времени в прошедшем?

Значение будущего предварительного времени в прошедшем выражается особой морфологической формой, образуемой формой буду-

щего времени в прошедшем вспомогательного глагола + причастие смыслового глагола, например:
po të mos k'ishte rën sh'iu d'eri tan'i, do ta k'ishim prash'itur grad'inën. po t'mos k'ishe rën shi, do ta k'ishim zhv'eshur m'isrin.

6.4.2. Переносные значения

6.4.2.1. Прошедшее

6.4.2.1.1. Употребляется ли форма настоящего времени в значении настоящего исторического?

Употребление формы настоящего времени в значении настоящего исторического отмечено в примерах:
z'onja pa nga drit'arja dhe i thot b'urrit, o b'urrë, po na i k'orrin 'arën! u çkri brig'ata e leskov'ikut, transfer'ohet ky, kal'oi në përm'et.

6.4.2.1.2. Возможно ли употребление формы настоящего времени в значении настоящего исторического параллельно с временами претерита? Должна ли в таких случаях наличествовать связь действия, выраженного презенсом, с моментом речи?

Употребление формы настоящего времени в значении настоящего исторического параллельно с временами претерита возможно, см. **6.4.2.1.1.**
В некоторых контекстах связь действия, выраженого формой настоящего времени, с моментом речи наличествует: *at'ë dit feruz'eja 'ishte e gëzu'ar, se m'orri një l'etër nga dj'ali, që ka në greq'i.*

6.4.2.1.3. Употребляются ли в значении настоящего исторического формы с частицами (типа алб. *po*)? Употребляются ли в значении настоящего исторического формы типа бытийный глагол в настоящем времени + герундий?

Нет сведений.

6.4.2.1.4. Употребляется ли презенс в перфектных значениях?

Употребление формы настоящего времени в перфектном значении отмечено в примере: *po ty të di të vrar* (= *ty të kam d'itur të vrar*).

6.4.2.1.5. Возможно ли употребление формы будущего времени со значением прошедшего (будущее историческое)?

Употребления формы будущего времени со значением прошедшего не отмечено.

6.4.2.2. Будущее

6.4.2.2.1. Могут ли формы настоящего времени иметь значение будущего времени при

независимом употреблении? Отмечается ли при этом преимущественное употребление форм 1 л.?

Формы настоящего времени всех лиц могут иметь значение будущего времени при независимом употреблении:
të ha gog'oli, të ha gog'oli! po s'd'uhet nd'ënjtur përj'ashta, se të zë lug'ati. autob'uzi n'iset pas pes minut'ash.

Ср. с употреблением формы будущего времени *do të th'otë* в значении всевременного настоящего времени:
...b'ënin shejdull'a në teq'et, se ne myslim'anët k'emi teq'et, edh'e dërg'onin shejdull'a, shejdull'a do t'th'otë...

6.4.2.2.2. Могут ли формы настоящего времени глаголов совершенного вида иметь значение будущего времени?

Нерелевантный вопрос.

6.4.2.2.3. Могут ли формы настоящего времени иметь значение будущего времени в контекстах типа серб. диал. *Стао пријетити да отме ђевојку?*

Отмечено употребление формы настоящего времени конъюнктива с оттенком значения будущего времени: *ai më kërcën'oj, që ta rrëmb'ej v'ajzën.*

6.4.2.2.4. Могут ли в значении будущего времени употребляться формы презенса с частицей (типа алб. *po*)?

Формы настоящего времени всех лиц могут употребляться в значении будущего времени с частицей *po*: *n'esër po n'isem për mal, th'emi.*

6.4.2.2.5. Могут ли формы настоящего времени иметь значение будущего предварительного времени при употреблении во временных придаточных предложениях?

Формы настоящего времени в значении будущего предварительного времени не употребляются. Во временных придаточных предложениях в данном значении отмечено употребление формы конъюнктива:
(наст. вр.) *kur të vij un n'esër, m'isri do ket mbir.*
(перф.) *kur të kem 'ardhur n'esër, do t'ju treg'oj histor'in.*

6.4.2.2.6. Могут ли формы настоящего времени иметь значение будущего предварительного времени при употреблении в условных придаточных предложениях?

Формы настоящего времени в значении будущего предварительного времени не употребляются. В условных придаточных предложениях в значении будущего предварительного времени отмечено употребле-

ние формы конъюнктива, будущего времени индикатива, аориста индикатива:
(наст. вр. кон.) *po t'shër'ohem, do t'therr kurb'an. po të ngr'ihemi më shpejt, do shkojm me autob'uzin e par për tir'an.*
(буд. вр. инд.) *nëq'oftse do shër'oem, do t'therr kurb'an.*
(аор. инд.) *po u ngr'itëm von, do shkojm me autob'uzin e dyt për tir'an. e fij'ove, mart'oje, të vjen ai kollop'ani i b'otës, të rri nëp'ër shtëp'i.*

6.4.2.2.7. Употребляется ли форма перфекта со значением будущего времени?

Употребление формы перфекта в заключении условных предложений со значением будущего времени отмечено в примере:
po të mos e vj'elësh rr'ushin, e ke h'umbur rak'in. po t'ma gjesh at'ë biç'akun, që më ka h'umbur, ta kam f'alur.

6.4.2.2.8. Употребляется ли форма перфекта в значении непосредственного будущего времени, в осуществлении которого говорящий уверен и ожидает его исполнения?

Употребление перфекта в значении непосредственного будущего времени не отмечено, см. **6.4.2.2.9.**

6.4.2.2.9. Возможно ли употребление аориста в значении непосредственного будущего времени, в осуществлении которого говорящий уверен?

Употребление аориста в значении непосредственного будущего времени отмечено в примерах:
sa të mbar'oj pun, 'erdha (= *sa të mbar'oj pun, do vij.*).
hësht, se të h'ëngri gog'oli.
më tha m'ua, do t'më m'arrësh dy k'okrra k'umblle, se vd'iqa për 'ujë.

6.4.2.3. Будущее предварительное

6.4.2.3.1. Употребляются ли формы перфекта в значении будущего предварительного времени?

Употребление формы перфекта в значении будущего предварительного времени отмечено в примере:
nëq'oftse nuk kam 'ardhur d'eri në 'orën pes, mos më pr'isni (= *nëq'oftse nuk do t'kem 'ardhur d'eri në 'orën pes, mos më pr'isni*).

6.4.2.4. Повторяющееся действие

6.4.2.4.1. Употребляется ли форма настоящего времени при обозначении обобщенно-повторяющегося действия в прошлом?

Форма настоящего времени, употребляемая в качестве исторического

презенса, может иметь значение обобщенно-повторяющегося действия в прошлом:
ai vjen, ha, mbush t'orbën dhe 'ikën (ср.: *ai edh'e vjet v'inte, h'ante, mb'ushte t'orbën dhe 'ikte*).

6.4.2.4.2. Употребляется ли форма будущего времени при обозначении обобщенно-повторяющегося действия в прошлом?

Форма будущего времени в значении обобщенно-повторяющегося действия в прошлом не отмечена.

6.4.2.4.3. Употребляется ли форма будущего времени для выражения повторяющихся действий в придаточных временных предложениях?

Форма будущего времени в значении обобщенно-повторяющегося действия в прошлом не отмечена; ср. употребление формы настоящего времени: *çdo dit, kur kënd'on h'oxha, nj'erzit shkojn në xham'i.*

6.4.2.4.4. Употребляется ли форма будущего времени для выражения повторяющихся действий в придаточных условных предложениях?

Употребление формы будущего времени (для выражения повторяющихся действий) в условной части условных предложений отмечено в примере: *nëq'oftse do kënd'oj h'oxha, nj'erzit do shkojn në xham'i.*

6.4.2.4.5. Употребляется ли форма будущего времени в прошедшем для выражения повторяющегося, обычного действия?

Значение повторяющегося, обычного действия в прошлом может быть выражено формой будущего времени в прошедшем:
kush mund të ngr'ihësh më i p'ari n'atën e do v'inte n´ç'esëm ta l'ante kul'açin. do kënd'onin k'ëngën, pasand'aj do d'elte t´ju j'epte v'ezë. ai edh'e vjet do t´v'inte kët'u, do t´h'ante, do mb'ushte t'orbën dhe do 'ikte. ai zhdo dit do shk'onte te komsh'ija të p'inte k'afe.

6.4.2.4.6. Употребляется ли форма будущего времени в прошедшем для выражения повторяющегося, обычного действия в условных предложениях?

Употребление формы кондиционала, омонимичной форме будущего времени в прошедшем, для выражения повторяющегося, обычного действия в условных предложениях типа *nëqoftse do ta kapte librin në dor, menjëherë do të flinte* возможно, однако в материалах не зафиксировано. В условной части условных предложений, в том числе и в

значении повторяющегося действия, отмечено употребление форм имперфекта индикатива и имперфекта конъюнктива:
(инд.) *nëq'oftse kënd'onte h'oxha, nj'erzit do t'shk'onin në xham'i.*
(кон.) *po t'kënd'onte h'oxha, nj'erzit shk'onin n'xham'i.*

6.4.2.5. Гномические значения

6.4.2.5.1. Возможно ли гномическое употребление формы настоящего времени?

Употребление формы настоящего времени отмечено в следующих пословицах: *d'ardha b'ie nën d'ardhë. mull'iri pa uj nuk blu'an. pa v'egël nuk shk'ohet në pun.*

6.4.2.5.2. Возможно ли гномическое употребление перфекта?

Нет сведений.

6.4.2.5.3. Возможно ли гномическое употребление аориста?

Употребление формы аориста отмечено в следующих пословицах: *kush mung'oj, bloj. çob'ani po s'p'ati fy'ell, nuk i pëlq'en v'ajtja me bakt'i.*

6.4.2.5.4. Возможно ли гномическое употребление имперфекта?

Нет сведений.

6.4.2.5.5. Возможно ли гномическое употребление формы будущего времени?

Нет сведений.

6.4.3. Модальные значения

6.4.3.1. Реальное условие

6.4.3.1.1. Употребляется ли форма будущего предварительного времени со значением реального условия в условной части предложения?

Употребления формы будущего предварительного времени со значением реального условия в условной части предложения не отмечено.

6.4.3.1.2. Употребляется ли форма аориста со значением реального условия в условной части предложения?

Употребление формы аориста со значением реального условия в условной части предложения отмечено в примерах:
e fij'ove, mart'oje, të vjen ai kollop'ani i b'otës, të rri nëp'ër shtëp'i.
po të k'apa, të vr'ava. po h'ëngre gr'urë nga kta binj'ekët, do bëç edh'e fëm'ijë dy. edh'e do ta rrëngëll'izësh kul'açin si e lan, si b'ie mb'arë ap'o prap, po na ra pr'apë, ësht keq thon, po ra mbar, ësht mir.

6.4.3.1.3. Имеет ли форма будущего времени, употребленная в условной части предложения вместо формы будущего предварительного времени, оттенок желания?

В условной части предложения со значением реального условия отмечено употребление форм будущего времени и будущего предварительного времени, не имеющих модальных оттенков значения и не взаимозаменяемых, ср.:
(буд. вр.) *nëq'oftse do v'ijë, do flas me të.*
(буд. предв. вр.) *nëq'oftse do të ket ardhur, do flas me të.*

6.4.3.1.4. Употребляется ли форма имперфекта со значением реального условия в условной части предложения?

В условной части условного предложения со значением реального условия употребляется форма имперфекта индикатива:
po s'k'ishte rr'obe, do të 'iknin, ku të gj'enin, ta v'ishnin, po të k'ishte rr'obe, e v'ishnje.
nëq'oftse b'inte mb'arë, dometh'ën k'ishe at'ë vit mbarës'i, nëq'oftse b'inte sëpr'ap, sik'ur s'u v'inte m'irë, kjo 'ishte.
nëq'oftse ky e nj'inte, jam dak'ort me miqs'inë, po ama do pyes ak'oma, se v'ajza, nuk i m'errësh mend'imi as'i k'ohe, nuk i m'errësh mend'imi, mbas'i përfund'ohësh kjo.
me k'ëmbë, nëq'oftse e god'aste 'ishe e trashëgu'ar, dometh'ën shënj, po t'mos e god'aste, do t'i b'inte tri her g'ati.

6.4.3.1.5. Употребляется ли форма перфекта со значением реального условия в условной части предложения?

В условной части кондиционального предложения со значением реального условия употребляется форма перфекта индикатива:
ai, nëq'oftse ka rrën sivj'et, fj'ala vjen, në mu'ajin prill, barj'ami, mot b'ie në maj ay.
jan edh'e sot at'ije, nëq'oftse s'jan pr'ishur tan'i.

6.4.3.2. Припоминание

6.4.3.2.1. Употребляется ли имперфект в модальном значении припоминания факта, который говорящий знал, но забыл?

Употребление имперфекта в вопросительных конструкциях с модальным значением, в которых модальность неуверенности, припоминания выражена при помощи различных лексических и синтаксических средств или предопределена контекстом, отмечено в примере:
a nuk jet'onte te ne një nx'ënse? ku ishim ne mbr'ëm?

6.4.3.2.2. Употребляется ли плюсквамперфект в модальном значении припоминания?

Употребление плюсквамперфекта в вопросительных конструкциях с модальным значением, в которых модальность неуверенности, припоминания выражена при помощи различных лексических и синтаксических средств, отмечено в примере:
ti ku k'ishe qën për të k'orrur m'isër kët'ë jav? ku k'ishe qën ti? - e harr'ova përsër'i.

6.4.3.2.3. Употребляется ли форма будущего времени в прошедшем в модальном значении припоминания?

Употребление формы будущего времени в прошедшем в вопросительных конструкциях с модальным значением, в которых модальность неуверенности, припоминания предопределена контекстом, отмечено в примере: *ku do të shk'oja kët'ë mbr'ëmje?*

6.4.3.3. Предположение

6.4.3.3.1. Имеет ли форма имперфекта значение предположения?

Употребление формы имперфекта в конструкциях с модальным значением предположения, в которых данная модальность предопределена контекстом, отмечено в примере:
un mend'oj, se riz'a cer'ova 'ishte nga cer'ova (ср.: *un mendoj, se riza cerova është nga cerova*).

6.4.3.3.2. Употребляется ли форма будущего времени в модальном значении неуверенного утверждения о предположительном действии?

Употребление формы будущего времени в конструкциях с модальным значением неуверенного утверждения, в которых данная модальность предопределена контекстом, отмечено в примере:
d'eri në k'orçë nuk do t'jet lark (ср.: *deri në korçë nuk është larg*).

6.4.3.3.3. Употребляется ли форма будущего предварительного времени в значении предположения, относящегося к прошедшему времени?

Употребление формы будущего предварительного времени в конструкциях с модальным значением предположения, относящегося к прошедшему времени, в которых данная модальность предопределена контекстом, отмечено в примере:
fëm'ija do t'ket ngrën diçk'a jesh'ile dhe prand'aj do ket rën në shtrat.
un e mend'oj, se fëm'ija do ta ket thy'er, ai do ta ket thy'er sh'ishen dhe nga fr'ika ësht largu'ar.

Ср. аналогичное употребление конструкций со значением предположения, относящегося к настоящему времени:
nuk e di ku ësht k'ali, do t'ket ng'elur na liv'adhi, do t'ket ng'elur na p'ylli.

6.4.3.3.4. Употребляется ли форма будущего времени в прошедшем в значении предположения?

Форма будущего времени в прошедшем отмечена в конструкциях с модальным значением предположения, в которых данная модальность предопределена контекстом:
po ai pl'aku at'ije, plak shum? - do t''ishte rreth tedhj'et vjeç, do 'ishte rreth nëntdhj'et vjeç.

6.4.3.4. Умозаключение

6.4.3.4.1. Употребляется ли перфект с модальным значением умозаключения?

Употребление формы перфекта в конструкциях с модальным значением умозаключения, в которых данная модальность предопределена контекстом, отмечено в примере:
ti e ke thy'er sh'ishen e b'ojës dhe nga fr'ika je largu'ar.

6.4.3.4.2. Употребляется ли плюсквамперфект в модальном значении умозаключения?

Употребление формы плюсквамперфекта в конструкциях с модальным значением умозаключения, в которых данная модальность предопределена контекстом, отмечено в примере:
dj'ali e k'ishte thy'er sh'ishen e b'ojës dhe nga fr'ika 'ishte fsh'ehur, do t'ket mendu'ar, se un do t'i fl'isja.

6.4.3.4.3. Возможно ли употребление перфекта при передаче последовательных действий в связном рассказе, построенном на основе умозаключения?

Употребление перфекта при передаче последовательных действий в связном рассказе, построенном на основе предопределенного контекстом умозаключения, отмечено в примере:
dj'ali e ka thy'er sh'ishen e b'ojës dhe ësht fsh'ehur at'ije mbas mull'arit, do t'ket mendu'ar, se un do t'i fl'isja.

6.4.3.5. Необходимость и желание

6.4.3.5.1. Употребляется ли форма перфекта, имперфекта глагола *быть* в значении необходимости в прошлом?

Формы глагола *esse* употребляются с особой причастной конструкцией *për të* + причастие, могущей иметь модальное значение необхо-

димости: *ti je për t`u martuar* (= *ti duhesh martuar*), *ti ishe për t`u martuar...*

6.4.3.5.2. Употребляется ли форма будущего времени в значении желания?

Форма будущего времени имеет собственно темпоральное значение. Модальное значение желания выражается модальным глаголом *d'ua* „хотеть", в формах 2 и 3 л. ед.ч. омонимичного частице футура *do*. В данных случаях предложение может иметь либо темпоральную (*do* - частица), либо модальную (*do* - модальный глагол) интерпретацию, которые взаимоисключают друг друга:

ti je djal e do mart'ohesh, aj'o të bën një magj'i, që të lith ty.

Дополнительным критерием различения частицы и модального глагола может служить тот факт, что частица конъюнктива *të* при модальном глаголе не опускается.

6.4.3.6. Просьба

6.4.3.6.1. Употребляется ли форма настоящего времени с модальным значением мягкой просьбы?

Употребление формы настоящего времени в конструкциях с модальным значением мягкой просьбы, в которых модальность выражена при помощи различных лексических и синтаксических средств или предопределена контекстом, отмечено в примере:

më sjell p'allton, të l'utem! (= *më sill p'allton, të l'utem!*)

Ср. с возможностью употребления формы футура с модальным значением мягкой просьбы: *barj'ami v'ogël, do t'më f'alni, po un me d'ata nuk e di.*

6.4.3.6.2. Употребляется ли имперфект в модальном значении просьбы?

Употребления формы имперфекта в конструкциях с модальным значением просьбы не отмечено.

6.4.3.6.3. Употребляется ли плюсквамперфект в модальном значении скромной и деликатной просьбы?

Употребления формы имперфекта в конструкциях с модальным значением мягкой просьбы не отмечено.

В данном значени возможно употребление формы плюсквамперфекта конъюнктива, ср. **6.5.1.5.2.**:

të më kishe sjell p'allton, të l'utem! (= *më sill p'allton, të l'utem!*)

6.4.3.7. Разное

6.4.3.7.1. Употребляется ли форма перфекта (со связкой или без связки) в эмфатических конструкциях?

Употребление формы перфекта в эмфатических конструкциях отмечено в примерах: *ah, si ka q'ënë k'oha më p'ara, mor bir, ou! bab'aj ka vd'ekur!*

Ср. возможность употребления формы аориста в аналогичных контекстах: - *ç'ke, o zen'el, ç'ke? - na vdiq bab'aj, tha.*

6.4.3.7.2. Употребляется ли имперфект с модальным значением желания, намерения в настоящем?

Отмечено употребление формы имперфекта пассива модального глагола *dua* „хотеть“ в значении „быть необходимым“:
më d'uhej sop'ata jote dy dit! (ср. наст. вр.: *më d'uhet sop'ata jote!*).

6.4.3.7.3. Употребляется ли форма будущего времени в уступительных конструкциях?

Употребления формы будущего времени в уступительных конструкциях не отмечено.

6.4.3.7.4. Употребляется ли форма перфекта с модальным значением насмешливого отрицания действия с оттенком неудовольствия, нетерпения, досады?

С модальным значением насмешливого отрицания действия отмечены конструкции с глаголом в форме перфекта, настоящего времени, аориста индикатива и перфекта адмиратива:
(перф. инд.) *edh'e kjo na ka qën d'ashur!*
(наст. вр. инд.) *edh'e kjo na ësht d'ashur!*
(аор. инд.) *edh'e kjo na u desh!*
(перф. адм.) *edh'e kjo na p'aska qën d'ashur!*

6.5. Наклонение

6.5.1. Конъюнктив

6.5.1.1. Значения формы настоящего времени конъюнктива

6.5.1.1.1. Употребляются ли формы настоящего времени конъюнктива (глаголов совершенного вида) в значении прошедшего времени?

Формы настоящего времени конъюнктива в самостоятельном употреблении значения прошедшего времени не имеют.

В сочетании с глаголами в формах претерита формы настоящего вре-

мени конъюнктива могут употребляться вместо формы имперфекта конъюнктива: *po kjo b'ëhej më t'epër, që të j'etë j'eta e 'ëmbël.*
В говоре обычнее в данном случае форма имперфекта конъюнктива: *ja j'epnin at'ë, t'i h'iqte këp'ucët ai fëm'ija, do t'ja xb'athte n'uses. v'ishshin me g'una, që t'mos nj'ifeshin.*
...mirëp'o e b'ëri paz'ar, që t'i j'epte p'elën at'ija. ...e m'orra yxh'ym un, t'm'errja 'ujë.

6.5.1.1.2. Употребляются ли формы настоящего времени конъюнктива в значении будущего времени?

Формы настоящего времени конъюнктива в самостоятельном употреблении значения будущего времени не имеют.
Ср. с возможностью употребления данной формы в футуральном значении (или с оттенком такого значения) в придаточных предложениях типа: *qëllo, pa të shohësh! mos mëso, pa të shohësh!* (ср.: **6.5.1.1.3.**).

6.5.1.1.3. Употребляется ли форма конъюнктива во временных придаточных предложениях с союзом *когда*?

В придаточных предложениях времени в сочетании с союзом *kur* „когда" возможно употребление формы настоящего времени конъюнктива: *kur të nisesh, të më lajmërosh!* (ср.: *kur n'isesh për rr'ugë, të shkosh drejt*): *jo mor, kur të du'ash, m'aji t'utje.*

6.5.1.1.4. Употребляется ли конъюнктив во временных конструкциях типа болг., мак. диал. *Орачот си ошол на нива, кога, шчо да видет?*

В говоре, по всей видимости, возможны временные конструкции с конъюнктивом с союзом *kur* „когда" типа *kur, ç'të shik'onin...*; отмечены, однако, временные конструкции без этого союза:
si v'anë në shtëp'i të pl'akës, sh'të shik'onin...
kur v'amë në shtëp'in e pl'akës, sh'të shik'oje, po zj'ente një m'ace.

6.5.1.1.5. Употребляется ли форма конъюнктива в конструкции *делай, что хочешь*?

В говоре отмечены две соответствующие конструкции, в которых при императиве глагола *bëj* „делать" и союзах *çfarë* „что", *si* „как" употребляется конъюнктив:
(*bëj* + *çfarë* + кон.) *bëj sh'të dish.*
(*bëj* + *si* + кон.) *bëj si të du'ash. do t'më napç dy d'itë h'ua, i tha, ta bëj pl'akën si të d'ua.*

6.5.1.1.6. Употребляются ли формы настоящего времени конъюнктива в значении императива?

Формы настоящего времени конъюнктива употребляются в значении императива: *të shkosh të m'arrësh uj! - po nuk shkonj! - të shkosh domosd'o!*

6.5.1.1.7. Употребляются ли формы настоящего времени конъюнктива глагола *хотеть* + инфинитив в значении императива?

Искомые конструкции невозможны.

6.5.1.1.8. Употребляются ли формы настоящего времени конъюнктива в значении оптатива (пожелания, проклятия или благословления)?

Формы настоящего времени конъюнктива употребляются в значении оптатива: *të të rrojn fëm'ijët! të veç mir te shtëp'ia, t'i gjesh mir nj'erzit at'ije të gjith! th'oshte, aq të m'ira të k'etë kjo fam'ilje.* Ср. с употреблением этой формы с модальным значением долженствования: *ah'ere b'ëhet, se 'ikën d'imri, vjen pranv'era, të t'ëra të jen të l'ara, të p'astra, të ajr'osura.*

6.5.1.1.9. Употребляются ли формы настоящего времени конъюнктива глагола в пассиве в значении разрешения?

Формы настоящего времени конъюнктива глагола в пассиве, употребленные в функции императива, могут иметь контекстно обусловленное значение разрешения: *ësht i vj'etër, t'i f'alet at'ija.*

6.5.1.1.10. Употребляется ли отрицательная форма настоящего времени конъюнктива в значении предположения?

Отрицательная форма настоящего времени конъюнктива может иметь контекстно обусловленное значение предположения в конструкциях типа *shpresoj, të mos jesh i sëmur.*

Ср. с возможностью употребления формы перфекта конъюнктива в контекстно обусловленном значении сомнения и предположения (см. **6.5.1.2.5.**): *shpres'oj, të mos jet mb'ytur në lum.*

6.5.1.2. Значения формы перфекта конъюнктива

6.5.1.2.1. Имеет ли форма перфекта конъюнктива значение императива?

Формы перфекта конъюнктива употребляются в значении императива: *në 'orën nënt të jesh ngr'itur na krev'ati!*

6.5.1.2.2. Имеет ли форма перфекта конъюнктива значение некатегорического предложения, часто с известной неуверенностью, колебанием?

В данном значении отмечено употребление не формы перфекта конъюнктива, а формы плюсквамперфекта конъюнктива:
të k'ishim pir një duh'an dhe past'aj të mbar'onim pun, - j'uve shpr'ehni dësh'irën të pish edh'e një duh'an, past'aj të mbar'ojm pun.

6.5.1.2.3. Имеет ли отрицательная форма перфекта конъюнктива значение прохибитива?

Отрицательная форма перфекта конъюнктива глаголов в активной форме в значении прохибитива не употребляется.

Возможно употребление отрицательной формы перфекта конъюнктива глаголов в пассивной форме типа: *kur të vij unë nesër në mëngjes nga puna, të mos jesh ngritur nga krevati!*

6.5.1.2.4. Противопоставлена ли отрицательная форма перфекта конъюнктива отрицательной форме настоящего времени конъюнктива в значении прохибитива по признаку многократности / однократности?

Отрицательная форма перфекта конъюнктива глаголов в активной форме в значении прохибитива не употребляется.

Отрицательная форма перфекта конъюнктива глаголов в пассивной форме не образует оппозиции с формой настоящего времени пассива конъюнктива, покольку не употребляется в одном и том же контексте, ср.:

(перф. пасс.) *kur të vij unë nesër në mëngjes nga puna, të mos jesh ngritur nga krevati!*

(наст. вр. пасс.) *të mos ngrihesh nesër nga krevati, deri sa të vij unë nga puna!*

6.5.1.2.5. Употребляется ли форма перфекта конъюнктива в значении сомнения и предположения?

Употребление формы перфекта конъюнктива в говоре отмечено в контекстах, в которых модальное значение выражено различными лексическими и синтаксичскими средствами:
kush do ket qën vall, nas'ipi, a myft'ari, a? të ket qën nas'ipi vall? po pse të k'etë, të k'enë egzistu'ar kjo edh'e gjer and'ej?

6.5.1.2.6. Употребляется ли форма перфекта конъюнктива в значении условия?

В говоре отмечено употребление формы перфекта конъюнктива в условной части условного предложения с союзом *po*:
po të ket qën koh e mir, at'a kan vjel rrush. që, po t'kem çpu'ar, na ha bakt'inë nep'ërka 'ose gj'alpri.

6.5.1.2.7. Употребляется ли форма перфекта конъюнктива в заключении условных предложений?

Искомые конструкции невозможны; см. 6.5.1.2.6.

6.5.1.3. Значения формы аориста конъюнктива

Вопросы настоящего раздела нерелевантны, поскольку в албанском языке нет формы аориста конъюнктива.

6.5.1.3.1. Употребляется ли отрицательная форма аориста конъюнктива в значении сомнения и предположения?

Нерелевантный вопрос.

6.5.1.3.2. Имеет ли отрицательная форма аориста конъюнктива значение ирреального действия в прошлом?

Нерелевантный вопрос.

6.5.1.4. Значения формы имперфекта конъюнктива

6.5.1.4.1. Имеет ли форма имперфекта конъюнктива значение будущего времени в прошедшем?

Самостоятельное употребление формы имперфекта конъюнктива в значении будущего времени в прошедшем не отмечено.

Форма имперфекта конъюнктива употребляется в придаточных предложениях времени с союзом *kur* „когда“:

kur të v'inin kr'ushnjet i shp'inin p'ajën, p'ajën e n'uses.

edh'e kur të v'inin, që v'inin nj'erëz kshu, 'ozi e b'ozi i th'oshin, edha at'a v'inin, v'inin n'atën at'a.

6.5.1.4.2. Имеет ли форма имперфекта конъюнктива значение условия?

Форма имперфекта конъюнктива употребляется в условной части условных предложений как с союзами *po, sik'ur* „если“, так редко и без них:

kur v'inte n'usja, do nusër'onte, në k'ëmbë nuk lëv'izte, sik'ur edh'e m'izat t'ja pun'onin, po t'i v'inin m'izat, s'k'ishte, nuk fl'iste me goj n'usja.

po ta k'apnin, që ta h'ithnin ta d'igjnin, am'a po t'mos d'igjësh, tam'am b'ëhesh kuk'uth ai. po të k'ishte rr'obe, e v'ishnje. po t'ja shk'elte dh'ëndri, i m'errte shënd'enë n'uses, ndërs'a po t'ja shk'elte kjo, n'usja i m'errte shënd'enë dh'ëndrit.

6.5.1.4.3. Имеет ли форма имперфекта конъюнктива значение просьбы?

Формы имперфекта конъюнктива могут употребляться в конструкциях со значением просьбы, которое обусловлено контекстно:
çar d'eshe? - të më treg'oje dy pal këp'uc!

6.5.1.4.4. Имеет ли форма имперфекта конъюнктива модальное значение просьбы, относящейся к прошлому?

Формы имперфекта конъюнктива могут употребляться в значении нереализуемого желания (в котором можно умотреть контекстно обусловленный оттенок просьбы, относящейся к прошлому):
t'i th'osha nas'ipit, që paz'ari nuk ësht të m'artën, po ësht të mërk'urën!

6.5.1.4.5. Имеет ли форма имперфекта конъюнктива значение оптатива настоящего времени?

Форма имперфекта конъюнктива может иметь значение оптатива настоящего времени:
o moj ç'upa, të 'isha edh'e un në m'oshën tu'aj! eh, të k'ishim më flsh'ek!

6.5.1.5. Значение формы плюсквамперфекта конъюнктива

6.5.1.5.1. Употребляется ли форма плюсквамперфекта конъюнктива для выражения ирреального условия?

Форма плюсквамперфекта конъюнктива употребляется в условной части условных предложений как с союзами *po, sik'ur* „если“, так редко и без них:
po t'më k'ishe dhën par'a për ag'imin, do t'ja k'isha dorëzu'ar. po t'mos k'ishte rën shi, do t'k'ishim punu'ar.
t'i k'isha thën nas'ipit, nuk do qe l'odhur. po t'i th'oshe nas'ipit, nuk do qe l'odhur, t'i k'ishe thën, mir do b'ëje.

6.5.1.5.2. Имеет ли форма плюсквамперфекта конъюнктива значение просьбы?

Формы плюсквамперфекта конъюнктива могут употребляться в конструкциях со значением просьбы, которое обусловлено контекстно:
ta k'ishe marr në telef'on!

6.5.1.5.3. Употребляется ли форма плюсквамперфекта конъюнктива в значении оптатива?

Формы плюсквамперфекта конъюнктива могут употребляться в значении оптатива:

t'i k'isha thën nas'ipit për xhel'alin, të v'inte këtu! më mir të k'isha vd'ekur, se më th'eu k'ëmbën fëm'ija!

6.5.1.6. Значения других форм конъюнктива (конструкций с частицей конъюнктива)

6.5.1.6.1. Употребляется ли форма будущего предварительного времени с частицей конъюнктива в значении ирреального условия?

Искомые конструкции не образуются.

6.5.1.6.2. Употребляется ли форма будущего предварительного времени с частицей конъюнктива в значении предположения?

Искомые конструкции не образуются.

6.5.1.6.3. Употребляется ли форма будущего времени в прошедшем с частицей конъюнктива в значении предположения?

Конструкция форма будущего времени в прошедшем (*do të kisha, do të isha*) + частица конъюнктива *të* не образуются.

6.5.2. Кондиционал

6.5.2.1. Морфология

6.5.2.1.1. Имеется ли особая морфологическая форма кондиционала?

Морфологические формы кондиционала настоящего времени омонимичны формам будущего времени в прошедшем индикатива (*do të laja, do të lahesha* и *kisha për të larë*, см. **6.4.1.13.1.**).

Морфологическая форма кондиционала прошедшего времени (перфекта кондиционала) омонимична форме будущего предварительного времени в прошедшем индикатива (*do të kisha larë, do të isha larë,* см. **6.4.1.14.1**).

6.5.2.1.2. В изменяемой или неизменяемой форме употребляется вспомогательный глагол при образовании формы кондиционала?

Формы кондиционала образуются либо при помощи неизменяемой частицы *do*, либо (только в настоящем времени) с помощью спрягаемого глагола *habere*.

6.5.2.1.3. Имеется ли новая форма сослагательного наклонения, образованная со вспомогательным глаголом *иметь* + причастие?

„Новых“ форм кондиционала не имеется, ср. **6.5.2.1.1.**

6.5.2.1.4. Имеются ли формы кондиционала типа мак. *Би сум дошол, ако е времето арно*?

Нерелевантный вопрос.

6.5.2.1.5. Употребляются ли простые формы кондиционала?

Подобные формы отсутствуют.

6.5.2.1.6. Употребляются ли простые и сложные формы кондиционала в говоре одновременно? Имеется ли различие в значениях этих форм?

Нерелевантный вопрос, см. **6.5.2.1.5.**

6.5.2.1.7. Имеется ли временное противопоставление в формах кондиционала?

В говоре, как и в албанском языке в целом, противопоставлены формы настоящего времени и прошедшего времени (перфекта) кондиционала, ср.:

(наст. вр.) *nëq'oftse nuk do ta pun'onim, nuk do t'k'ishim prodh'im të mbar.*

(перф.) *nëq'oftse nuk do ta k'ishim punu'ar në k'ohë, nuk do t'k'ishim prodh'im të mbar.*

6.5.2.1.8. Возможны ли конструкции типа *би* + конъюнктив?

Нерелевантный вопрос.

6.5.2.1.9. Употребляются ли конструкции типа *да не би* + презенс / конъюнктив?

Нерелевантный вопрос.

6.5.2.2. Способы выражения значения ирреального условия

6.5.2.2.1. Употребляется ли форма кондиционала прошедшего времени для обозначения ирреального условия в прошлом?

Форма кондиционала прошедшего времени употребляется для обозначения ирреального условия в прошлом:

un do t'k'isha punu'ar, po të kish qën koh e mir.

6.5.2.2.2. Форма имперфекта или кондиционала употребляется в значении ирреального условия?

Для обозначения ирреального условия употребляется форма кондиционала:

(наст. вр.) *nëq'oftse nuk do ta pun'onim, nuk do t'k'ishim prodh'im të mbar.*

(перф.) *nëq'oftse nuk do ta k'ishim punu'ar në k'ohë, nuk do t'k'ishim prodh'im të mbar.*

6.5.2.2.3. Употребляется ли форма перфекта для выражения значения ирреального условия?

Форма перфекта для обозначения ирреального условия не отмечена.

6.5.2.2.4. Употребляется ли форма плюсквамперфекта для выражения значения ирреального условия?

Форма плюсквамперфекта для обозначения ирреального условия отмечена в примере: *nëq'oftse k'ishte 'ardhur, do bised'onim me të.*

6.5.2.2.5. Возможно ли самостоятельное употребление формы будущего времени в прошедшем и сохраняется ли при этом значение невыраженного условия?

Форма кондиционала не употребляется вне условных предложений. Омонимичная ей форма будущего времени в прошедшем индикатива употребляется в темпоральных и в неусловных модальных конструкциях, в том числе и самостоятельно, ср.:
pse do shk'oni? - do të bl'inim diçk'a.

6.5.2.3. Способы выражения значения следствия

6.5.2.3.1. Употребляется ли форма кондиционала в заключении условных предложений?

Форма кондиционала употребляется в заключениии условных предложений:
(наст. вр.) *po ta k'ishim t'okën ton, j'eta do 'ishte më e leht.*
(перф.) *po të kish qën koh e mir, un do t´k'isha punu'ar.*

6.5.2.3.2. Имеет ли форма настоящего времени модальное значение готовности и возможности исполнения действия?

Формы настоящего времени всех лиц могут иметь значение будущего времени, в том числе и в контекстах с модальными оттенками:
ma thu'aj, djal! - jo, nuk ta them!
Формы настоящего времени могут употребляться в заключении условных предложений типа *edhe po më pyete, nuk ta them!*

6.5.2.3.3. Употребляется ли форма аориста со значением следствия в заключении условного предложения?

Формы аориста могут употребляться в заключении условных предложений: *po nuk p'iu is'ufi il'aç, vdiq* (= *po nuk p'iu is'ufi il'aç, do t´vdes*).

6.5.2.3.4. Употребляется ли форма имперфекта со значением следствия в заключении условного предложения?

Формы имперфекта могут употребляться в заключении условных предложений: *po t´mos b'ëje vaks'inën, vd'isje. po të k'ishte rr'obe, e v'ishnje.*

6.5.2.3.5. Употребляется ли форма плюсквамперфекта в заключении условного предложения?

Формы плюсквамперфекта могут употребляться в заключении условных предложений: *po t´mos k'ishe bër vaks'inën, k'ishe vd'ekur.*

6.5.2.3.6. Употребляется ли форма будущего времени в прошедшем в заключении условного предложения?

В заключении условных предложений употребляется форма настоящего времени кондиционала (омонимичная форме будущего времени в прошедшем):
po t´mos b'ëje vaks'inën, do vd'isnje. po të k'ishte rr'obe e v'ishnje, po s´k'ishte rr'obe, do të 'iknin ku të gj'enin, ta v'ishnin.

6.5.2.3.7. Употребляется ли форма будущего предварительного времени в прошедшем в заключении условного предложения?

В заключении условных предложений употребляется форма прошедшего времени (перфекта) кондиционала (омонимичная форме будущего предварительного времени в прошедшем):
po t´mos k'ishe bër vaks'inën, do k'ishe vd'ekur. po të k'isha k'ohë, do k'isha 'ardhur me ju në lum. po të k'ishte zgj'atur l'ufta dhe një dit, un do k'isha vd'ekur.
В заключении условных предложений употребляется также форма будущего предварительного времени: *po t´mos ken bër vaks'inën, do t´ken vd'ekur.*

6.5.2.3.8. Имеется ли различие в значении форм кондиционала и будущего времени в заключении условных предложений? Выражает ли условное наклонение не уверенность в результате, а лишь возможность, предположение или готовность?

Форма кондиционала, в отличие от формы будущего времени, в заключении условных предложений выражает возможность:
(буд. вр.) *po t´më j'epni një got rak'i, do ta pi.*
(конд.) *po t´më j'epni një got rak'i, do ta pija.*

6.5.2.3.9. Употребляются ли формы претерита глагола *иметь* для обозначения ирреального действия?

Употребления форм претерита глагола *habere* для обозначения ирреального действия не отмечено.

6.5.2.3.10. Употребляются ли формы претерита глагола *хотеть* для обозначения ирреального действия?

Употребления форм претерита глагола *dua* „хотеть" для обозначения ирреального действия не отмечено.

В говоре употребляется модальная частица *desh* „почти; чуть не", по происхождению форма 3 л. ед.ч. аориста глагола *dua* „хотеть":
d'ije 'ishe aq ft'otë, sa desh vd'iqa. at'a desh vd'iqën nga fr'ika.
bil'e njëh'er desh më ka ngrën 'ujku.

6.5.2.4. Значения морфологической формы кондиционала

6.5.2.4.1. Возможно ли употребление форм кондиционала в обеих частях условного предложения?

Употребление формы кондиционала в обеих частях условного предложения возможно:
nëq'oftse nuk do ta k'ishim punu'ar në k'ohë, nuk do t'k'ishim prodh'im të mbar.

6.5.2.4.2. Употребляется ли морфологическая форма кондиционала самостоятельно со значением возможности?

Самостоятельное употребление формы кондиционала невозможно.

6.5.2.4.3. Употребляется ли форма кондиционала самостоятельно в значении желания?

Самостоятельное употребление формы кондиционала невозможно.
Отмечено употребление формы будущего времени в прошедшем (омонимичной форме настоящего времени кондиционала) в конструкциях с модальным значением, обусловленных контекстно:
un do p'inja një birr.

6.5.2.4.4. Употребляется ли форма кондиционала в значении неуверенного утверждения?

В значении неуверенного утверждения употребляется форма будущего времени в прошедшем (омонимичная форме настоящего времени кондиционала):
sot, sip'as pl'akës, do t''ishte e shtun, dometh'ën siç tha pl'aka, siç tha pl'aka, do 'ishte e shtun.

6.5.2.4.5. Употребляется ли форма кондиционала в значении повторявшегося действия в прошлом?

В значении повторявшегося действия в прошлом употребляется форма будущего времени в прошедшем (омонимичная форме настоящего времени кондиционала):
v'itin e kalu'ar, ai zhdo dit do shk'onte te komsh'ija të p'inte k'afe.

6.5.2.4.6. Употребляются ли формы кондиционала типа мак. *би сум дошол* в значении упрека за какое-либо невыполненное действие?

Вопрос нерелевантен, см. **6.5.2.1.4.**

6.5.2.4.7. Употребляются ли формы кондиционала в высказываниях со значением пожелания, в проклятиях и благословлениях?

В данных высказываниях кондиционал не употребляется.

6.5.2.4.8. Употребляется ли форма кондиционала в целевых придаточных предложениях?

В целевых придаточных предложениях кондиционал не употребляется, ср. например: *'erdha për të par. 'erdha të të shik'oj. 'erdha të të shik'oja.*

6.5.3. Оптатив

6.5.3.1. Какой глагольной формой выражается значение оптатива?

Значение оптатива выражается особой морфологической формой, различающей настоящее время и перфект (употребляемый чрезвычайно редко):
h'ajde gëzu'ar, ju p'aça, të m'ira ju q'ofshin, shënd'et! t'u th'aftë d'ora! të rr'ofshin fëm'ijët! thefsh q'afën! të vr'aftë z'oti! shënd'et paç! rrofsh sa qofsh gjall! 'ara u plug'oft! edh'e ë mu bëfsh kurb'an i q'ënit. ja kshu i mallk'onim, mos u bëfsh, i thosh. t'f'ala paç. sa fëm'ijë ke ti? me 'ymër e paç. t'u trashëg'oftë, j'etë të l'umtur t'kal'ojnë, th'onë.

6.5.3.2. Употребляется ли форма настоящего времени изъявительного наклонения в значении оптатива?

Форма настоящего времени индикатива может употребляться в восклицательных предложениях с оптативным оттенком в значении:
eh, që s'k'emi më rak'i!

6.5.3.3. Употребляется ли форма имперфекта изъявительного наклонения в значении оптатива настоящего времени?

Форма имперфекта индикатива в предложениях с оптативным оттенком в значении, относимом к настоящему, не употребляется.

6.5.3.4. Употребляется ли морфологическая форма кондиционала в значении оптатива настоящего времени?

В восклицательных предложениях с оптативным оттенком в значении возможно употребление формы будущего времени в прошедшем (омонимичной форме кондиционала настоящего времени) типа *do të më duheshin ca para sot!*

6.5.3.5. Употребляется ли имперфект в значении оптатива, относимого к прошлому?

Форма имперфекта индикатива может употребляться в восклицательных предложениях с оптативным оттенком в значении:
eh, që s'k'ishim më rak'i, se do k'ishim vazhdu'ar d'eri në mëngj'es!

6.5.4. Императив

6.5.4.1. Способы выражения значения императива 2 лица

6.5.4.1.1. Выражается ли значение императива во 2 лице формами морфологического императива?

Значение императива во 2 лице выражается формами морфологического императива, которые во мн. ч., а у ряда глаголов и в ед.ч., омонимичны формам сответственно мн. и ед.ч. настоящего времени индикатива, см. также **12.5.10.**:
del shik'oje at'ë! m'erre, s'ille! zot na ru'aj! l'ëre dj'alin t'kënd'oj! 'erdhi dit e v'erës, h'iqi ll'ozë d'erës, th'oshin, ngr'eu, moj h'anko, hap qil'arë, të gost'isësh kta abeq'arë, dometh'ën kta beq'arë...
d'elni shik'oni!

6.5.4.1.2. Выражается ли значение императива во 2 лице формами настоящего времени конъюнктива?

Значение императива во 2 лице может быть выражено формами настоящего времени конъюнктива:
n'esër të shkosh në paz'ar, të më blesh një kut'i b'oje!
Отмечен недостоверный пример с частицей *le*: *le t'kënd'osh!*

6.5.4.1.3. Отмечается ли удвоение формы морфологического императива формой конъюнктива в императивном значении?

В говоре отмечено сочетание императива 2 л. ед. и мн.ч. глагола *'iki*

„покидать, идти“ с формой 1 л. мн.ч. конъюнктива того же глагола в усиленном императивном значении:
ik të 'ikim! - kur n'eve k'emi një probl'em, që d'uhet 'ikur me të shpejt, një shqets'im, që munt të kesh, ik të 'ikim!
'ikni të 'ikim!

6.5.4.1.4. Употребляется ли форма настоящего времени 2 лица в значении императива?

В значении императива формы настоящего времени 2 лица ед.ч. индикатива не отмечены, ср. употребление императива (у ряда глаголов омонимичного с формами настоящего времени индикатива) в ответах на вопросы программы: *merr l'ibrin, lex'oje dhe kth'eja myft'arit!*

6.5.4.1.5. Выражается ли значение императива во 2 лице формами будущего времени?

Формы будущего времени 2 лица индикатива в значении императива отмечены:
n'esër do shkosh në paz'ar, do më blesh një k'ile sheq'er! dëgj'o, do më blesh një buk! do shkosh në komun, do i thu'ash kët'ë problem dhe do pressh, sa të marrsh përgj'igje!
Отмечены также примеры употребления данной формы в модальном значении просьбы (смягченного императива):
më tha m'ua, do t´më m'arrësh dy k'okrra k'umblle, se vd'iqa për 'ujë.
...„të kam vëll'a“, i tha, „do t´më napç dy d'itë h'ua“, i tha, „ta bëj pl'akën si të d'ua“.

6.5.4.1.6. Выражается ли значение императива во 2 лице конструкцией *иметь* + инфинитив / конъюнктив?

Форма будущего времени, образованная формой настоящего времени вспомогательного глагола *habere* и особой причастной конструкцией *për të* + причастие (*për* + отпричастное существительное типа *të shku'ar*), может в албанском языке употребляться в значении императива. В говоре примеров подобного употребления не отмечено.

6.5.4.2. Способы выражения значения императива 3 лица

6.5.4.2.1. Выражается ли значение императива в 3 лице формами морфологического императива 2 лица в благословлениях и пожеланиях?

Значение императива 3 л. формой императива 2 л. не выражается. Благословления и пожелания выражаются в говоре формами оптатива и конъюнктива с частицей *le* и без нее, например:

...të p'aktën shyq'yr, që j'anë kësh'u, se all'ahu na rru'ajtë.
të ndim'oftë z'oti!
le të të ndihm'ojë z'oti!
Ср. также устойчивое выражение: *zot na ruaj!*

6.5.4.2.2. Выражается ли значение императива в 3 лице формами настоящего времени с особыми частицами?

Значение императива в 3 лице формами настоящего времени индикатива с особыми частицами не выражается.

6.5.4.2.3. Выражается ли значение императива в 3 лице формами настоящего времени конъюнктива?

Значение императива в 3 лице может выражаться формами 3 лица настоящего времени конъюнктива как с частицей *le*, так и без нее, например:
myft'ari le ta pij cig'aren dhe past'aj le të vij! le të vin! le të urdh'ojn!
të kënd'ojë ky! të vin! të urdh'ojn!
le të shkoj të l'ozë, të shkoj të l'ozi!

6.5.4.2.4. Выражается ли значение императива в 3 лице формами настоящего времени конъюнктива с особыми частицами?

Значение императива в 3 лице может выражаться формами 3 лица настоящего времени конъюнктива как с частицей *le*, так и без нее, см. **6.5.4.2.3.**: ср. *le t'q'ajë fëm'ija, le të bëj, am'a dy her s'isë n'ënja t'mos i j'api.*

6.5.4.2.5. Употребляется ли конструкция с императивом глагола *дать* + конъюнктив в 3 лице со значением смягченной императивности?

Искомые конструкции не образуются.

6.5.4.3. Способы выражения значения императива 1 лица

6.5.4.3.1. Выражается ли значение императива в 1 лице мн. ч. формами морфологического императива?

Форма морфологического императива 1 л. мн.ч. не образуется.

6.5.4.3.2. Выражается ли значение императива в 1 лице ед. ч., мн. ч. формами настоящего времени конъюнктива?

Значение императива в 1 лице может выражаться формами 1 лица настоящего времени конъюнктива как с частицей *le*, так и без нее, например:

le të pun'oj 'unë sot, n'esër pun'o ti!
të kënd'oj un njëh'er, past'aj ti! ta pim d'eri në fund, past'aj 'ikim, 'ose, ta mbar'ojm, pa t''ikim!

6.5.4.3.3. Выражается ли значение императива в 1 лице формами настоящего времени конъюнктива с особыми частицами?

Значение императива в 1 лице может выражаться формами 1 лица настоящего времени конъюнктива как с частицей *le*, так и без нее, см. **6.5.4.3.2.**

6.5.4.3.4. Употребляется ли конструкция с императивом глагола *дать* + конъюнктив в 1 лице со значением смягченной императивности?

Искомые конструкции не образуются.

6.5.4.3.5. Употребляется ли форма кондиционала в значении императива 1 лица?

Форма кондиционала в значении императива не употребляется.

6.5.4.4. Значения формы морфологического императива

6.5.4.4.1. Означает ли форма императива глагола *приказывать* вежливое приглашение?

Императив глагола *urdhër'oj* „приказывать" имеет значение вежливого приглашения:
urdh'o! urdh'oni! at'ije ku 'ishim në mal, rreth zj'arrit po h'anim edh'e buk, 'erdhi një mik, i tham, urdhr'o, 'ose, b'yjrëm! urdhr'o 'ulu!
Ср. с аналогичным употреблением формы конъюнктива: *i ft'onte, që në fil'an 'orë k'emi d'asmën e dj'alit, prand'aj të urdhr'oni për d'asëm.*

6.5.4.4.2. Употребляется ли форма морфологического императива в значении равнодушного разрешения?

Форма морфологического императива употребляется в контекстно обусловленном значении равнодушного разрешения: *prit, nës'e s'ke pun!*

6.5.4.4.3. Употребляется ли форма морфологического императива с обобщенно-личным значением безразличия?

Форма морфологического императива употребляется в контекстах, в которых значение безразличия выражено различными лексическими и синтаксическими средствами:
do shkosh në tir'an, bëj sh'të du'ash at'ije, po do tak'osh pr'indrit!
...rri n'tir'an un, thot aj'o, aj'o për t'ngrën s'ka, ti mbaj fust'anin makar'i të gjat, h'iqe xëv'are, a ke t'hash, s'ke të hash, vd'iqe!

Ср. подобное же употребление формы настоящего времени конъюнктива с частицей *le*:
le t'q'ajë fëm'ija, le të bëj, am'a dy her s'isë n'ënja t'mos i j'api.

6.5.4.4.4. Возможно ли употребление формы морфологического императива в двух предложениях, дополняющих друг друга, вне зависимости от сочинительной или подчинительной связи между ними?

Употребление формы морфологического императива в двух предложениях, дополняющих друг друга, отмечено:
un sill, ti pi, s'po ta dal dot. un sill, ti zhvish, u l'odha, vd'iqa.

6.5.4.4.5. Употребляются ли формы морфологического императива в повествовательном значении?

Употребления форм императива в предусмотренном программой контексте не отмечено, см. **6.5.4.4.6.**

6.5.4.4.6. Употребляются ли формы морфологического императива в значении прошедшего времени?

Формы морфологического императива употребляются в контекстно обусловленном значении прошедшего времени в случаях типа *plaku shko, shko, vajti gjer në mes të udhës*:
d'ije v'ajtëm në lum, s'ollëm m'isër, po sill e sill e s'ka të s'osur, e s'kish të s'osur. ...i fsh'ihnin, o, i fsh'ihnin o bakt'in, ik and'ej, shpjer and'ej, sjell kët'ej e, po gr'ekët 'ishin bet'er, 'ishin hajd'ut të mëdh'enj...

6.5.4.4.7. Употребляется ли форма морфологического императива при обозначении действий в прошлом, повторявшихся с известной регулярностью, совершавшихся по установленному обычаю и т.п.?

Формы морфологического императива употребляются в контекстах, в которых значение повторявшегося действия в прошлом выражено различными лексическими и синтаксическими средствами:
ai çdo dit e nj'ëjta gjë, sill q'umësht, ha buk, mbush t'orbën dhe ik (ср.: *ai çdo dit sjell q'umësht, ha buk, mbush t'orbën edh'e 'ikën*).
hyr e dil e soroll'atu pa pun. hyr e dil në burg, e ka bër si shtëp'i.

6.5.4.4.8. Употребляется ли форма морфологического императива при обозначении действий в прошлом и будущем, повторяющихся с известной регулярностью, последовательностью, совершающихся по установленному обычаю и т.п.?

Формы морфологического императива употребляются в контекстах, в

которых значение обобщенного повторявшегося действия в прошлом и повторяющегося в будущем, выражено различными лексическими и синтаксическими средствами:
pleqt kr'usu, të rinjt rr'itu, kal'ojn d'itët nj'ëra pas tj'etrës. m'isri p'iqu, ne korr, kjo ësht p'una jon e përd'itshme. kët'a të paz'arit, çdo të mërk'ur, shko në l'eshnje, shit, shko në kapin'ov, shko në vël'ush, kjo ësht pun e t'yre.
...po l'odhemi na m'ëndja ne, oj, ja po t'them un, mb'ille j'onxhë kompl'et, mos l'ërë asnj'ë pëll'ëmbë, mbaj tri l'opë, k'orri j'onxhë h'idhjau, nuk të l'odhin at'o, m'ili l'opët edh'e rri r'ehat.

6.5.4.4.9. Сопровождается ли форма морфологического императива при обозначении действий, повторяющихся с известной регулярностью, формой глагола *делать*?
Искомые конструкции не образуются.

6.5.4.4.10. Употребляется ли форма морфологического императива в значении будущего времени?
Формы морфологического императива употребляются в контекстах, в которых значение действия в будущем выражено различными лексическими и синтаксическими средствами:
po të çosh kurb'anin në teq'e, do thu'ash, prit, se n'esër do shër'ohesh.

6.5.4.4.11. Возможно ли гномическое употребление императива?
Гномическое употребление императива возможно:
prit gom'ar të mbij bar!

6.5.4.4.12. Возможно ли употребление двух императивов в контекстах типа рус. *Иди играй* / *Иди играть*?
Употребление двух форм императива возможно в различных комбинациях:
(ед.ч. + ед.ч.) *shko los përj'ashta!*
(ед.ч. + мн.ч.) *shko l'osni! shko s'illni dy k'okrra moll!*
(мн.ч. + мн.ч.) *shk'oni l'osni! d'elni shik'oni!*,
в том числе и с сочинительным союзом *e* „и“: *shko e lu'ani!*
С тем же значением употребляются конструкции императив + конъюнктив настоящего времени, ср.:
shko të l'ozësh! shko të sj'ellësh dy k'okrra moll!
shko të lu'ani!
shk'oni të lu'ani! shk'oni të mbl'ithni agul'içe, shk'oni të mbl'ithni sherb'ele!

6.5.4.5. Разное

6.5.4.5.1. Имеются ли средства для усиления значения формы повелительного наклонения?

В качестве средства усиления формы императива употребляется частица *de*: *lex'o de!*

Лексема *h'ajde* может употребляться в значении императива глагола „идти; приходить", а также, в определенных контекстах, с оттенком значения усилительной частицы императива, ср.:

un nuk jam kuç'edër t'ja u ndal'oj 'ujët j'uve, të mos p'ini uj, 'ujë h'ajde mb'ushni për të pir, na thot! po h'ajde të rrim një cop h'erë, të llaf'osemi! h'ajde lex'o dhe ti gaz'etën! edh'e e njom at'ë b'ukën me uj dhe e ndjell, h'ajde, h'ajde vrap'o, vrap'o, se më q'au çup ap'o dj'alë.

6.5.4.5.2. Возможно ли присоединение форманта императива к словам, употребляющимся при обращении?

Присоединение форманта императива к словам, употребляющимся при обращении, например междометиям, возможно, ср.:

am'an mos më vr'isni! am'ani mos më vr'isni!

...p'unë, o p'unë, tër ditn e d'itës, tër d'itën, vd'iqëm. am'ani, e ç'e do ktë rr'ojtje.

6.5.4.5.3. Употребляются ли в вокативе формы существительных мн. ч. с императивным суффиксом? Выражают ли они призыв к действию?

Присоединение форманта императива к существительным, употребляющимся при обращении, возможно: *sh'okëni, sh'oqeni! m'otrani! dj'emani!*

6.5.4.5.4. Употребляются ли приветствия с императивным суффиксом типа алб. *Mirë ditani! Mirë mbremani!* „Добрый день / вечер всем присутствующим"?

Приветствия с императивным суффиксом указанного типа отмечены: *jan dis'a nj'erëz at'y, - mird'itani, po qe, se ësht një, i thoj, mird'ita!*

6.5.4.5.5. Возможно ли присоединение форманта императива к наречиям?

Присоединение форманта императива к наречиям возможно: *jav'ashni, se k'ini shpejts'i shum!*

6.5.4.5.6. Возможно ли присоединение форманта императива к отрицательной частице?

Возможно присоединение форманта императива к глагольной отрицательной частице *mos*, ср.:

(ед.ч.) *mos e prek!* (мн.ч.) *mos e pr'ekni! m'osni!*

6.5.4.6. Прохибитив

6.5.4.6.1. Образуется ли форма прохибитива по модели отрицательная частица + императив? От глаголов какого вида?

Форма прохибитива образуется от формы императива с помощью неизменяемой по лицам глагольной отрицательной частицы *mos*:
(2 л.) *mos e bëj at'ë! mos pun'o! mos lex'o!*
Формы конъюнктива настоящего времени с глагольной отрицательной частицей *mos* также могут употребляться в прохибитивном значении:
të mos u gjej kët'u edh'e her tj'etër! larg'ohuni, të mos dëgj'oni! të mos kënd'oj myft'ari! t'mos bj'erë lot mbi të vd'ekurin. po dhe njer'iu t'mos e kapërx'ejë. ta ru'ash sh'umë, kur ësht i vd'ekur at'ije q'oftë, mos e kapërx'ej m'acja, se b'ëhet luvg'at.
le t'q'ajë fëm'ija, le të bëj, am'a dy her s'isë n'ënja t'mos i j'api.
Ср. пример с отсутствием частицы конъюнктива:
q'ënin mos e keç 'afër, p'ushkën mos ta mbaç me gryk lart, ç'adra mos ket metal'ike lart, se sht'ie rruf'eja kur ke ç'adrën.

6.5.4.6.2. Возможно ли образование формы прохибитива с отрицательной частицей от глаголов совершенного вида? Имеет ли такая форма особые оттенки значения?

Нерелевантный вопрос.

6.5.4.6.3. Образуется ли форма прохибитива по модели вспомогательный глагол в императиве + инфинитив / конъюнктив? Какой глагол используется в качестве вспомогательного?

По данной модели форма прохибитива не образуется.

6.5.4.6.4. Образуется ли форма прохибитива по модели вспомогательный глагол в императиве + императив?

По данной модели форма прохибитива не образуется.

6.5.4.6.5. Образуется ли форма прохибитива по модели неизменяемая по лицам частица + конъюнктив?

Об образовании формы прохибитива от формы конъюнктива настоящего времени с глагольной отрицательной частицы *mos*, см. **6.5.4.6.1.**

6.5.4.6.6. Выражается ли значение прохибитива во 2 лице ед. ч. конструкцией *иметь* + инфинитив / конъюнктив?

Искомые конструкции с формой 2 л. глагола *habere* не образуются.
В значении прохибитива 2 л. ед.ч. возможно употребление отри-

цательной безличной формы (3 л. ед.ч.) глагола *habere* + конъюнктив: *se nj'ëri shpr'ehet dhe thot, un do shkoj në paz'ar. - nuk ka të shkosh në paz'ar n'esër, k'emi kët'ë pun!*

6.5.4.6.7. Как выражается значение типа рус. *Не ходи играть*, серб. **Не иди играј / Не иди да играш*?

В даном значении в говоре отмечены сочетания формы прохибитива с конъюнктивом:
mos shko të sj'ellësh moll! mos shk'oni të lu'ani!

6.6. Категория статуса

6.6.1. Пересказывательное наклонение

В говоре отсутствует особая грамматическая категория пересказывательного наклонения.

В албанском языке имеется грамматическая категория адмиратива, формы которой образуются на основе форм перфекта индикатива и имеют собственно адмиративное, но не и пересказывательное значение, см. **6.6.2.**

В настоящем разделе будут рассмотрены грамматические формы, функционально соответствующие предусмотренным программой, а также грамматические функции форм адмиратива.

6.6.1.1. Морфология

6.6.1.1.1. Имеется ли форма настоящего времени пересказывательного наклонения и противопоставлена ли она форме настоящего времени изъявительного наклонения как несвидетельская при самостоятельном употреблении?

Нерелевантный вопрос, см. **6.6.1.**

Ср. употребление в предусмотренных программой контекстах форм презенса индикатива: *ky zotr'ia ësht nga rus'ia.*

Ср. употребление форм настоящего времени адмиратива в адмиративном значении:
e m'errnin në dor ëh'ë, ndaj, e d'itke ti, një stap, një ç'antë e m'errnin në sup... po tasht'ithi u them kët'yre n'useve, nuk ka qën kshu, siç ësht sot... po kët'o p'askan f'atin e t'yre, se tan'ithi kan kthy'er gj'ërat.

6.6.1.1.2. Противопоставлена ли форма перфекта изъявительного наклонения форме аориста / имперфекта пересказывательного наклонения?

Нерелевантный вопрос, см. **6.6.1.**

Ср. употребление форм перфекта индикатива в предусмотренных программой и аналогичных контекстах:
and'ej mat'an m'alit ka qën një k'ala, bab'aj ma ka tregu'ar.
p'ara dy tre vj'ete 'isha në st'amboll, edh'e më th'oshin at'a të tj'erët, pa un s'm'errnja vesh, shkru'ante një gaz'et t'urke edh'e th'oshte, shqipër'ia okup'oj greq'inë me dyz'et e pes mij f'orca, shkru'ante gaz'eta t'urke.
Ср. употребление в контекстах, где значение пересказывательности выражено лексически глаголом восприятия в главном предложении, формы имперфекта адмиратива в адмиративном значении:
dëgj'ova, që paz'arin e larg'okëshin përt'ej l'umit! paz'arin e largu'akëshin përt'ej l'umit!

6.6.1.1.3. Имеется ли особая форма перфекта пересказывательного наклонения?
Нерелевантный вопрос, см. **6.6.1**.
Ср. употребление формы перфекта адмиратива в адмиративном значении:
ou, ai që nga rus'ia p'aska 'ardhur! o, p'askan dal l'ule të r'eja! nas'ipi p'aska shku'ar d'ije n'çorrov'od!
kjo f'esta e tom'orit, prap kët'u jan ca gab'ime, edh'e un kam py'etur për ab'as al'inë dhe bab'a al'inë, th'oshin që j'anë dy vëll'ezër, dhe j'anë vëll'ezër të dy, mirp'o kët'a p'askan q'ënë tre, p'aska qën dhe një shems'i në kr'ujë, nuk kan qën dy, po kan qën tre.

6.6.1.1.4. Имеется ли форма перфекта пересказывательного наклонения, образуемая по модели *иметь* + страдательное причастие?
Нерелевантный вопрос, см. **6.6.1**.

6.6.1.1.5. Возможно ли употребление формы плюсквамперфекта изъявительного наклонения в пересказывательном значении?
В предусмотренных программой контекстах отмечено употребление формы плюсквамперфекта индикатива:
në k'ohën e t'urqet treg'ojn, se paz'arin e k'ishin largu'ar nga l'umi.
Ср. употребление в тех же контекстах форм плюсквамперфекта адмиратива в адмиративном значении, ср. **6.6.1.1.2.**:
në k'ohën e t'urqvet treg'ojn, se e p'askëshin largu'ar paz'arin nga l'umi! bashk'ia na q'ënkësh largu'ar nga at'y!

6.6.1.1.6. Имеется ли особая форма будущего времени пересказывательного наклонения?
Нерелевантный вопрос, см. **6.6.1**.

В предусмотренных программой контекстах отмечено употребление формы будущего времени индикатива:
në kom'unë k'ishin 'ardhur nd'ihma, n'esër do nd'ahen.
Ср. употребление в тех же контекстах форм настоящего времени адмиратива в адмиративном значении, ср. 6.6.1.1.2.:
at'a shku'akan n'çorrov'od n'esër! nas'ipi fillu'aka pun'imin n'esër!
a ësht e vërt'et, që u nd'akan nd'ihma n'esër? a ësht e vërt'et, që nas'ipi fillu'aka pun'imin n'esër?

6.6.1.2. Значение и употребление форм

6.6.1.2.1. Возможен ли ироничный пересказ действий?

В контекстах, предусмотренных программой, отмечено употребление форм адмиратива в собственно адмиративном значении с оттенком иронии:
po si o s'p'aske ti?! - ti ke, ne e dim.
m'eqë u anku'an fshat'arët, që j'emi të v'arfër, qehaj'aj m'undet ta thot edh'e për t'allje, po të v'arfër q'ënkan! dometh'ën, nëq'ofise at'a jan mir, ky t'allet.

6.6.1.2.2. Возможен ли ироничный пересказ действий, субъектом которых является говорящий?

В контекстах, предусмотренных программой, отмечено употребление форм индикатива:
un jam ai, që kam vj'edhur par'a?! un q'ënkam ai, që vjedh par'a?!
и адмиратива:
un q'ënkam ai, që vjedh par'a?! un q'ënkam ai, që vj'edhkam par'a?! un p'askam vj'edhur par'a?!

6.6.1.2.3. Возможен ли нейтральный пересказ действий, субъектом которых является говорящий?

В контекстах с нейтральным пересказом действий, субъектом которых является говорящий, в говоре, как и в албанском языке в целом, закономерно употребление форм индикатива:
n'ëna më ka thën, kur kam qën i v'ogël, kam rën njëh'er nga shk'allët. më ka tregu'ar, kur 'ishe i v'ogël, u sëm'ure një her, tha.
Ср. употребление форм адмиратива в собственно адмиративном значении с оттенком недоверия:
n'ëna më ka thën, që, kur kam qën i v'ogël, p'askam rën nga shk'allët, se vet s'e mbaj mënt, po më p'aska thën aj'o.

6.6.1.2.4. Возможно ли чередование форм пересказывательного наклонения и свидетельских форм в одном тексте, отражающее изменение точки зрения рассказчика?

Нерелевантный вопрос, см. 6.6.1.

Ср. возможность последовательного употребления форм индикатива в контексте с пересказом действия:

kur e pan v'ajzat bar'iun, mb'etën të çud'itura dhe fillu'an t'i l'uten. na 'ishte një n'ëne dhe një bab'a dhe at'yre u kish dhën z'oti një fëm'ij.

Ср. возможность употребления форм индикатива и адмиратива в контексте, отражающем изменение отношения говорящего к сообщению:

v'ajzat, kur e pan bar'iun, u çud'itën dhe fillu'akan t'i l'uten.

n'ëna më ka thën, që, kur kam qën i v'ogël, p'askam rën nga shk'allët, se vet s'e mbaj mënt, po më p'aska thën aj'o.

na 'ishte një nën dhe një bab'a dhe at'yre u p'askësh dhën zoti një fëm'ij.

6.6.1.2.5. Формы пересказывательного наклонения или свидетельские формы используются в подчиненных предложениях при глаголах мысли, речи в главном предложении?

В подчиненных предложениях при глаголах мысли, речи в главном предложении в говоре отмечаются формы индикатива:

përp'ara th'oshin, që ka luvg'at.

ai thot, që s'ka ngrën mëngj'es. pl'eqtë treg'onin, që në l'eshnje nuk ësht bër njer'i luvg'at, apsolut'isht. 'është bër në r'adësh, 'është bër në vërzh'ezhë, në grad'ec, gr'evë.

bil'e treg'ojnë, që ky i ç'onte q'umësht që na tom'ori.

В аналогичных контекстах, где значение пересказывательности выражено в главном предложении лексически глаголом речи, возможно употребление форм адмиратива (в собственно адмиративном значении):

ai thot, se s'p'askësh ngrën mëngj'es.

6.6.1.2.6. Имеются ли средства усиления форм пересказывательного наклонения с целью подчеркнуть, что передаются чужие слова, когда говорящий относится критически, с сильным недоверием, неодобрением к чужим словам?

Значение сильного недоверия к чужим словам может быть выражено лексически, например частицей *gj'oja* „якобы“:

...mb'anin më sh'umë kët'a myzeq'arët, që jez'iti i im'am hys'enit, im'am has'anit, gj'oja sik'ur i k'anë pr'erë 'ujët e b'ukën, edh'e i k'anë prer 'ujët dhe b'ukën, kaq d'itë.

6.6.2. Адмиратив

В говоре отмечены формы настоящего времени, имперфекта, пер-

фекта и плюсквамперфекта адмиратива, об употреблении которых см. также **6.6.1.**

6.6.2.1. Употребляется ли особая форма адмиратива при обозначении неожиданных фактов и ситуаций, относящихся к настоящему времени?

При обозначении неожиданных фактов и ситуаций, относящихся к настоящему времени, употребляется особая морфологическая форма адмиратива:
ti myft'ar p'aske një vajz të b'ukur! sa e b'ukur q'ënke, moj vajz!
sa qe p'aska nas'ipi! p'ika shum! di'elli q'ënka në m'ajë!
prand'aj ti rrofsh, se q'ëke sh'umë i vëm'ëndshëm, q'ëke sh'umë me pasi'on të math, dometh'ën, që trashëg'okëke, se ti je ç'uni ri!

6.6.2.2. Отмечается ли форма будущего времени в прошедшем в значении адмиратива?

Форма будущего времени в прошедшем индикатива в значении адмиратива не употребляется.

6.6.2.3. Имеются ли средства усиления адмиратива?

В качестве средства усиления адмиратива в говоре возможно использование инфикса *-kë(r)-*, ср.: *qënkësh* и *qënkërkësh.*
ti rrofsh, se q'ëke sh'umë i vëm'ëndshëm, q'ëke sh'umë me pasi'on të math, dometh'ën që trashëg'okëke, se ti je ç'uni ri.

6.7. Инфинитив

6.7.1. Форма инфинитива и ее заместители

6.7.1.1. Имеется ли особая морфологическая форма инфинитива или он заменен описательной конструкцией? Какой именно?

Особой синтетической формы инфинитива в говоре, как и в албанском языке в целом, нет.

В устойчивых выражениях отмечены очень редкие примеры аналитического инфинитива гегского типа, образуемого по модели предлог *me* + причастие:
...'ikën 'ujqëret, u tr'ëmbëm n'eve, me thën të dr'ejtën, u tr'ëmbëm. q'ëke sh'umë me pasi'on të math, dometh'ën, që trashëg'okëke, se ti je ç'uni ri!

В синтаксических функциях инфинитива употребляются: а) причастные конструкции *për të* + причастие (*për* + отпричастное существи-

тельное); б) причастия; в) формы конъюнктива, а при фазовых глаголах и г) формы герундия (ср.: 6.7.1.4., 6.7.1.7.), например:
а) *nas'ipi u nis për të punu'ar 'arën. i poros'iti për të bër një pal këp'uc.*
б) *d'eri në dëvr'i d'uhësh 'ecur një gj'ysëm 'ore.*
в) *nas'ipi u nis të pun'oj në ar. poros'iti të bëj një pal këp'uc. d'uhet të th'uhet e vërt'eta. më përp'ara do t'i v'inte mbl'esi ta kërk'onte ç'upën.*
г) *ai tash'i fill'on d'uke zjerr, 'avulli kth'ehet në rak'i.*

6.7.1.2. Возможна ли сочинительная конструкция как замена инфинитива? Какой сочинительный союз при этом употребляется?

Сочинительная конструкция как замена инфинитива невозможна, ср.: *myft'ari 'ishte te ust'aj dhe poros'iti një pal këp'uc, i poros'iti e i b'ëri një pal këp'uc* (*myft'ari poros'iti, ust'aj b'ëri*). См. 6.11.3.

6.7.1.3. Употребляется ли форма инфинитива в значении прошедшего времени?

Нерелевантный вопрос.

6.7.1.4. Инфинитив или его заместители употребляются при модальных глаголах? Влияет ли на употребление одной или другой формы выраженность в предложении объекта?

При модальных глаголах употребляются причастия и формы конъюнктива (см. также: 6.8.4.):
(прич.) *d'eri në dëvr'i d'uhësh 'ecur një gj'ysëm 'ore. kam njëq'int pun, 'ara do k'orrur, bakt'ija do ru'ajtur, l'opa do kull'otur.*
(кон.) *d'uhet të treg'osh të vërt'etën. më d'uhet të korr 'arën. prand'aj d'uhet ta lir'ojm, ta h'edhim dik'u, ta h'edhim në bid'onat. binj'akët nuk d'uhet t'i h'ajë... se bën binj'akë vet ai. e j'uve nuk d'uhet ta lëft'oni, th'oshte kët'ë. e ndr'yshonte pikp'amjen luvg'ati, edh'e munt ta k'apnin. në një d'itë të veç'ant m'undet të v'ijë nj'ëri, që vizit'on shpin.*
Ср. употребление формы конъюнктива при пермиссивном глаголе: *v'etëm kuç'edra nuk jep, nuk të lë të pish uj.*

6.7.1.5. Возможна ли сочинительная конструкция как замена инфинитива при модальных глаголах *мочь* и *хотеть*? Какой сочинительный союз при этом употребляется?

Сочинительная конструкция как замена инфинитива невозможна, ср.: *d'esha t'u gënj'eja, po s'u gënj'eva dot.*

6.7.1.6. Употребляется ли страдательное причастие в качестве дополнения модальных глаголов?

Причастие употребляется в качестве части составного глагольного сказуемого при главном слове-модальном глаголе:
'ara do k'orrur, bakt'ija do ru'ajtur, l'opa do kull'otur.
d'eri në dëvr'i d'uhesh 'ecur një gj'ysëm 'ore. e d'erdhnim at'ë 'ujët, e kth'enim ibr'ikun kshu, po pse duhet d'erdhur, ja, sev'ap 'ishte. po s'd'uhet nd'ënjtur përj'ashta, se të zë lug'ati. zj'arri nuk d'uet f'ikur at'ë dit f'are.

6.7.1.7. Инфинитив или его заместители употребляются при фазовых глаголах?

При фазовых глаголах употребляются а) причастная конструкция *për të* + причастие (*për* + отпричастное существительное); б) форма конъюнктива и в) форма герундия (частица *d'uke* + причастие), см. также **6.11.3.**:
а) *h'ajde fill'ojm për t'k'orrur! h'ajdeni të fill'ojm për t'k'orrur!*
б) *h'ajde fill'ojm të k'orrim!*
в) *ai tash'i fill'on d'uke zjerr, 'avulli kth'ehet në rak'i.*

6.7.1.8. Инфинитив или его заместители употребляются в качестве дополнения глаголов речи, восприятия и др.?

В предусмотренных программой контекстах из заместителей инфинитива возможно употребление формы конъюнктива:
a e ke par nas'ipin të flas me k'onxhen? a e ke par nas'ipin të fl'iste me k'onxhen?
В тех же случаях отмечено употребление герундия (конструкции *d'uke* + причастие): *a e ke par nas'ipin d'uke f'olur me k'onxhen?*

6.7.1.9. Употребляется ли страдательное причастие непереходных глаголов в качестве дополнения глаголов чувственного восприятия, мысли и т.п.?

Употребление причастий в предусмотренных программой контекстах невозможно.
В данных контекстах отмечено предикативное употребление отпричастного прилагательного:
un të mend'oja të plag'osur ty. un të d'ija të 'ikur n'çorrov'od ty.

6.7.1.10. Инфинитив или его заместители употребляются при образовании форм прохибитива?

При образовани форм прохибитива такие заместители инфинитива, как причастная конструкция *për të* + причастие (*për* + отпричастное существительное) и причастия не используются.
Формы конъюнктива настоящего времени с глагольной отрицатель-

ной частицей *mos* могут употребляться в прохибитивном значении: *të mos u gjej kët'u edh'e her tj'etër! larg'ohuni, të mos dëgj'oni! të mos kënd'oj myft'ari!*

6.7.1.11. Инфинитив или его заместители употребляются при образовании форм будущего времени?

При образовании форм будущего времени используется неизменяемая частица *do* + форма конъюнктива настоящего времени смыслового глагола или вспомогательный глагол *habere* + особая причастная конструкция *për të* + причастие (*për* + отпричастное существительное типа *të shku'ar*), см. 6.4.1.11.1.

6.7.2. Инфинитивные конструкции

6.7.2.1. Имеется ли инфинитивная конструкция *быть* + инфинитив?

Формы инфинитива в глагольной парадигме говора нет.

Причастная конструкция *për të* + причастие (*për* + отпричастное существительное типа *të shku'ar*) употребляется в качестве части составного глагольного сказуемого, например, при глаголе *esse*, с целевым значением и с модальными значениями необходимости, возможности: *a d'alim te g'uri k'iklit, se ai ësht për të shiku'ar na lart.*

6.7.2.2. Имеются ли безличные конструкции типа частица конъюнктива + *быть* + инфинитив в значении предложения говорящего?

Формы инфинитива в глагольной парадигме говора нет. Искомые программой конструкции не образуются.

В говоре возможны, в частности, условные конструкции конъюнктив вспомогательного глагола + особая причастная конструкция *për të* + причастие (*për* + отпричастное существительное типа *të shku'ar*) типа: *po të jetë për të shikuar na lart, dalim tek guri i kiklit.*

6.7.2.3. Имеются ли безличные конструкции типа частица конъюнктива + *быть* + инфинитив в значении желания говорящего, которое должно выполнить неопределенное лицо?

Формы инфинитива в глагольной парадигме говора нет. Искомые программой конструкции не образуются.

Ср., однако, условные конструкции конъюнктив вспомогательного глагола + отпричастное прилагательное типа:
po të jet e leju'ar, do hyj, po s'qe e leju'ar, s'do hyj.

6.7.2.4. Имеются ли безличные конструкции типа частица конъюнктива + *быть* + инфинитив с субъектом в дативе со значением „того, что говорящий рассматривает как желательное для субъекта"?

Формы инфинитива в глагольной парадигме говора нет. Искомые программой конструкции не образуются.

6.8. Отглагольное существительное

В говоре, как и в албанском языке в целом, имеются несколько типов отглагольных существительных, например отпричастное с препозитивным артиклем (*të vrapuar*), отпричастное суффиксальное (*vrapuarje*), отпрезенсное суффиксальное (*vrapim*).

6.8.1. Употребляется ли отглагольное существительное в экспрессивных выражениях со значением удивления?

Употребление отпричастного отглагольного существительного с препозитивным артиклем в экспрессивных выражениях со значением удивления отмечено в примерах:
të këndu'ar që b'ëka! sh'të këndu'ar që b'ëka ky, or'e!
të punu'ar që bën! të vrapu'ar që bën ky! sh'të vrapu'ar bëjn!
В экспрессивных выражениях как со значением удивления, так и с другими модальными значениями отмечено употребление и суффиксальных отглагольных существительных:
ç'v'arje, mor'e!?
nëq'oftse ësht fajt'or, me pushkat'im!
nëq'oftse ësht fajt'or, me v'arje! (ср.: *nëq'oftse ësht fajt'or, të v'aret!*).

6.8.2. Употребляется ли отглагольное существительное с вопросительным местоимением качества со значением усиленного отрицания?

Употребление отглагольного существительное с вопросительным местоимением качества со значением усиленного отрицания отмечено в примере:
l'ëre, sh'të marr vesh?
l'ëre, ç'marrje vesh?

6.8.3. Употребляется ли отглагольное существительное в вопросительных предложениях типа мак. *Што ви е викањето, бре брака*?

В вопросительных конструкциях с причинным значением отглагольное существительное не употребляется.

6.8.4. Употребляется ли отглагольное существительное в сочетании с модальными глаголами, обозначающими необходимость, долженствование?

Употребление отглагольных существительных с модальными глаголами отмечено в примерах:
d'uhet v'arje dhe jo pushkat'im, 'ose, d'uhet pushkat'im dhe jo v'arje!

6.8.5. Употребляется ли отглагольное существительное с отрицательной формой глагола *иметь* в значении прохибитива?

Употребление отглагольных существительных с отрицательной формой глагола *habere* в значении прохибитива отмечено в примере:
ne j'emi 'ulur për bized'im, ti u nx'eve, un të them, s'ka nx'ehje kët'u!

6.8.6. Употребляется ли отглагольное существительное в конструкциях с глаголом *делать* со значением интенсивного действия (в том числе в конструкции с числительным *один*)?

Отглагольное существительное может употребляться в конструкциях типа *dje bëra një të pritur* со значением интенсивного действия, ср.:
l'ëre, ç'të pr'itur kam bër at'ije, tre or mbas d'ere!

6.8.7. Употребляется ли отглагольное существительное в конструкциях с глаголом *идти* со значением интенсивного действия?

Искомые конструкции не образуются.

6.9. Второстепенное действие

При рассмотрении вопросов настоящего раздела, касающихся причастной системы албанского языка, см. 6.3.3.

6.9.1. Определительные конструкции

В атрибутивной функции в говоре употребляется отпричастное прилагательное, образуемое как от переходных, так и от непереходных глаголов:
sefed'in ka flok të zv'erdhuara nga dj'elli.
në malt ka shum flor'i të fsh'ehur. ar e punu'ar.

njer'i i shku'ar, shkon mir me sh'okët. njer'i i shet'itur ësht ai, që ka gjesd'isur në shum v'ënde.,
в том числе и без препозитивного артикля:
'ikin dy v'eta, cakt'ohen dy djem të rinj, h'ipur n'ku'aj edh'e 'ikin përp'ara kr'ushnjëve at'a.
В атрибутивной функции в говоре возможно употребление причастия:
kur u h'edhin tagj'in k'afshve, d'erdhur tagj'ija dhe mb'ushur me pleh.

6.9.1.1. Употребляется ли действительное причастие прошедшего времени (причастие на *-л*) в атрибутивной функции?
См. **6.9.1.**

6.9.1.2. Употребляется ли страдательное причастие переходных глаголов в атрибутивной функции?
См. **6.9.1.**

6.9.1.3. Употребляется ли страдательное причастие переходных глаголов в атрибутивной функции в контекстах типа мак. *венчан фустан, простена книга* „со која се добива проштење", *пиена вода / вода за пиење, задржан ерген* „стар ерген"?
Употребление причастия в атрибутивной функции с целевым значением невозможно, ср. использование в говоре в этом случае целевой причастной конструкции или особого типа прилагательного:
ky uj ësht i mir për të pir.
uj i p'ishëm.
В значении „старый холостяк" отмечено сочетание с отпричастным прилагательным *beq'ar i mb'ajtur.*

6.9.1.4. Употребляются ли страдательные причастия непереходных глаголов в атрибутивной функции? Употребляются ли в этой функции действительные причастия прошедшего времени?
См. **6.9.1.**

6.9.1.5. Употребляются ли страдательные причастия в конструкциях типа мак. *шпота шпотосана, аро аросано, абдал абдалосан, буниште буништосан, вапир вапиросан, вештер вештеросан, чупко чупкосана; Вар варосано, ѕид ѕидосано, нигде ѕирка ни проѕирка*?
Подобные конструкции невозможны.

6.9.1.6. Употребляется ли субстантивированное действительное причастие прошедшего времени (причастие на *-л*)?

Субстантивированное отпричастное прилагательное в говоре возможно: *me të 'ardhurit në l'eshnje ai shk'oj te g'uri k'iklit. ai i plag'osuri shtërng'oj pl'agën me dor. ...që nuk k'emi py'etur, po të dëgju'arat, që llaf'osnin pl'akat ath'ere...*,
но употребление его редко, ср.:
*kam lajmëru'ar dis'a nj'erëz për mbl'edhje, dhe at'a, që k'ishin 'ardhur, 'ishin mbl'edhur përp'ara shk'ollës. nuk e th'emi kët'ë - *të 'ardhurit.*
at'a, që kërk'onte polic'ia, u k'apën të m'artën.

6.9.1.7. Употребляется ли субстантивированное страдательное причастие?

См. **6.9.1.6.**

6.9.2. Обстоятельственные конструкции

6.9.2.1. Употребляются ли обороты с действительным причастием прошедшего времени (причастие на -л)?

Распространенные обороты с отпричастным прилагательным возможны: *bised'ova me kapinovall'injt e 'ardhur për paz'ar.*,
но в говоре предпочитаются определительные придаточные предложения: *me kapinovall'injt, që zbr'itën në r'adësh, e lash një fjal për n'esër.*

6.9.2.2. Как выражается значение второстепенного действия в предложении, одновременного главному действию, при совпадении субъектов действия?

Значение второстепенного действия в предложении, одновременного главному действию, при совпадении субъектов действия выражается формой герундия (частица *d'uke* + причастие):
at'a 'ikën d'uke qar. d'uke q'ënë i 'afërti dj'alit 'unë, i propoz'ova të j'atit t'v'ajzës. d'uke 'ardhur në l'eshnjë, ai shk'oj n'gur t'k'iklit.
ngr'eu, moj h'anko, hap qil'arë, të gost'isësh kta abeq'arë, dometh'ën kta beq'arë, të mos shk'ojnë d'uke q'arë, po të shkojn duke këndu'ar.

В значении обстоятельства образа действия, но не в значении второстепенного действия, при глаголе может употребляться предложная конструкция *me të* + причастие (*me* + отглагольное существительное): *at'a 'ikën me të qar. at'a 'ikën me vrap. at'o b'ëheshin me mblesër'i b'ëheshin edh'e me të py'etur.*

Ср. также конструкции с отпричастными существительными:
'ozi e b'ozi kshu, shtr'ohej në mëngj'es... e me të ngr'ënë e me të p'irë, e në mëngj'es. me të shkru'ara, me të këndu'ara, edh'e me il'açe v'ëndi.

6.9.2.3. Как выражается значение второстепенного действия в предложении, одновременного главному действию, при несовпадении субъектов действия?

Значение второстепенного действия в предложении, одновременного главному действию, при несовпадении субъектов действия выражается формой герундия (частица *d'uke* + причастие):

a nuk të k'apa un dy her ty d'uke vj'edhur? 'ikën, thon, q'umshti, 'ikën m'alevet, 'ikën, k'ullon nëp'ër m'alet, 'ikën, d'uke dhën ty un. kam p'arë, d'uke 'ikur ar'iu, e kam p'arë.

6.9.2.4. Как выражается значение второстепенного действия в предложении, предшествующего главному действию, при совпадении субъектов действия (страдательное причастие / деепричастие прошедшего времени / деепричастие настоящего времени)?

Значение второстепенного действия в предложении, предшествующего главному действию, при совпадении субъектов действия выражается:

а) конструкцией *me* + отглагольное существительное:

me të zbr'itur në r'adësh, e lash një fjal për n'esër. me të hyr në ob'orr, b'urri i bërt'iti gru'as. me të hyr në ob'orr b'urri, një të bërt'itur gru'as, o gr'ua, e ke bër dr'ekën!

б) конструкцией неопределенный артикль + отглагольное существительное:

një të nxj'errë i shkr'eti p'elën na kat'oi, ja dha at'ija. at'a një të 'ardhur n'atën, na k'ishin rrethu'ar. një të xbr'itur nga k'ali, ai e rr'ahu at'ë fshat'arin.

një të marr mj'ekun dhe e shp'uri në shtëp'i. një të hyr në ob'orr dhe një të th'irrur gru'as, o gr'ua, e ke pregat'itur dr'ekën!

В значении обстоятельства образа действия, но не в значении второстепенного действия, при глаголе может употребляться предложная конструкция *me* + неопределенный артикль + существительное:

me një vrap dj'ali shkoj në ob'orr.

6.9.2.5. Как выражается значение второстепенного действия в предложении, предшествующего главному действию, при несовпадении субъектов действия (страдательное причастие / деепричастие прошедшего времени / отглагольное существительное)?

Значение второстепенного действия в предложении, предшествующего главному действию, при несовпадении субъектов действия выражается:

а) предложной конструкцией *me të* + причастие (*me* + отглагольное существительное):

me të qar fëm'ija, n'ëna i jep gji (= sap'o fill'on të qaj fëm'ija, n'ëna i jep gji). me të hyr në ob'orr mam'aja dhe bab'aj e pr'itën me gëz'im.

б) конструкцией неопределенный артикль + отглагольное существительное:
sa u përgat'itn at'a, një të v'ajtur, një t'kërcy'er teneq'et e g'azit, vap shkr'epset, u doq.

6.9.2.6. Может ли отглагольное существительное выражать второстепенное действие в предложении вне сочетания с числительным *один*?
Опущение неопределенного артикля в данной конструкции невозможно.

6.9.2.7. Может ли отглагольное существительное выражать второстепенное действие в предложении в конструкции с предлогом *с*?
См. **6.9.2.4а.**, **6.9.2.5а.**:
me të zbr'itur në r'adësh, e lash një fjal për n'esër. me të hyr në ob'orr, b'urri i bërt'iti gru'as.

6.9.2.8. Может ли отглагольное существительное выражать предшествующее главному действие в конструкции с предлогом *по*?
С предлогом *pas* „после“ в говоре возможны например конструкции с суффиксальным отглагольным существительным:
pas h'yrjes në ob'orr b'urri i th'irri gru'as.

6.9.2.9. Может ли отглагольное существительное выражать предшествующее главному действие в конструкции с предлогом *от*?
Искомые конструкции не образуются.

6.9.2.10. Как выражается значение второстепенного действия в предложении, предшествующего главному действию, при безличном субъекте?
Нет сведений.

6.10. Синтаксические средства изменения характера действия

6.10.1. Используется ли повтор глагольной формы для выражения продолжительности или интенсивности глагольного действия?
Повтор глагольной формы для выражения продолжительности или интенсивности действия возможен: *ec e ec, e na d'oli përp'ara një qer'os!*

6.10.2. Используется ли удвоение глагольной формы формой синонимичного глагола для выражения продолжительности или интенсивности глагольного действия?

Удвоение глагольной формы формой синонимичного глагола для выражения продолжительности или интенсивности действия возможно:
'ishte 'ulur në një q'oshe dhe mend'onte, çud'itej, sh'të b'ënte.
po do ta përgat'iç, do ta laç, ta çplaç, ta v'eçë, ta ujd'iç, ta bëç, ta rru'aç.

6.10.3. Используется ли конструкция глагол в личной форме + предлог *до* + отглагольное существительное для выражения интенсивности действия?
Искомые конструкции не образуются.

6.10.4. Какая конструкция используется для выражения значения длительного действия, прерванного до достижения результата?
Особых конструкций, специализированных для выражения значения длительного действия, прерванного до достижения результата, в говоре нет.

6.10.5. Какая конструкция используется для выражения значения безразличия к результату действия?
Для выражения значения безразличия к результату действия используется конструкция *ndaç* + глагол + *ndaç mos* + глагол:
nuk më pr'ishet pun, ndaç h'ajde, ndaç mos h'ajde. ndaç py'et, ndaç mos py'et, ndaç fol, ndaç mos fol. ndaç qaj, ndaç qesh.

6.11. Разное

6.11.1. Какие фазовые глаголы употребляются для обозначения начала действия?
Для обозначения начала действия используются глаголы *fill'oj, nis, bëj, marr, zë* и др.:
fill'oj të pun'oj. në pranv'er fill'ojm të mbj'ellim q'epët. fillu'am të mës'ojm për të lëru'ar.
n'isi të pun'oj 'arën.
z'uri të pun'oj 'arën. un zë të kënd'oj.

6.11.2. Какие фазовые глаголы употребляются для обозначения начала движения человека?
Для обозначения начала движения человека используются глаголы *fill'oj, nis, bëj, marr, zë* и др.:
un fill'oj të shkoj n'çorrov'od, dometh'ën un po n'isem n'çorrov'od. un fill'oj të vrap'oj.

un n'isem të shkoj n'çorrov'od. un nis të vrap'oj. un nis e shkoj n'çorrov'od. un zë të vrap'oj.

6.11.3. Как оформляется связь между фазовым и смысловым глаголом (именной группой)?

Связь между фазовым и смысловым глаголом может быть оформлена постановкой смыслового глагола в форму конъюнктива (в том числе и без частицы конъюнктива):

un zë të vrap'oj. un n'isem të shkoj. l'epuri z'uri të vrap'oj.

b'ënin n'onjë si budall'a, fill'onte b'ënte n'umra at'y ai. ...ndërs'a kët'u fill'ova mbledh ca k'umbulla, që të nxjerr rak'i.,

постановкой смыслового глагола в форму индикатива с сочинительным союзом или без него:

un zë vrap'oj. ky z'uri vrap'on. d'itën e d'asmës... në 'ora pes fill'ohet b'ëhet t'ymi.

un nis e shkoj n'çorrov'od. un zë e vrap'oj. at'a zun e vrap'ojn. at'o mem'olje... nuk j'anë kurr më mbas, se fill'ojnë e paks'ohen, fill'ojnë e dobs'ohen mem'oljet.

kët'u tek n'eve në 15 tet'or edh'e më tu aj'o fill'on edh'e dimër'on, mbleth at'ë l'ëmshin dhe dimër'on aj'o. ky z'uri dhe vrap'oj.,

Отмечено сочетание фазового глагола *mbar'oj* „оканчивать“ с особым отпричастным субстантивом в определенной форме аблатива:

kur e mbar'onin së varr'osuri, me at'ë 'enën, që ka p'irë, ja thy'enin at'y çëk, ja, ja l'inin, ja, ja thy'enin. mb'asi mbar'ohësh së sh'iri, e h'iqnim k'ashtën mënj'an.

С прогрессивным значением отмечено сочетание фазового глагола *fill'oj* „начинать“ с герундием смыслового:

ai tash'i fill'on d'uke zjerr, 'avulli kth'ehet në rak'i.

Возможна комбинация фазовых глаголов с особой причастной конструкцией *për të* + причастие (*për* + отглагольное существительное):

un n'isem për të shku'ar n'çorrov'od.

В говоре имеются также сочетания фазового глагола с существительными, обозначающими действия:

ky z'uri vr'apin. fillu'an v'ajin, th'onë.

kur fill'onte mj'elja për her t'par, h'idhnin bar at'y, gjeth, l'ule. kur d'elte n'usja, past'aj fill'onte vallz'im përj'ashta.

6.11.4. Употребляется ли десемантизированный глагол *идти* при личных формах глаголов?

Десемантизированный глагол *идти* при личных формах глаголов не употребляется.

6.11.5. Возможна ли сочинительная конструкция глагол *делать* + *и* + смысловой глагол? Какой сочинительный союз при этом употребляется?

Искомая конструкция не образуется, ср. целевую конструкцию *sh'të bëjm të qëndr'ojm?* и вопросительную причины *pse të qëndr'ojm?*

6.11.6. Имеются ли перифрастические глаголы - кальки с турецкого?

В говоре имеются перифрастические глаголы с главной частью, выраженной такими глаголами, как, например, *bëj* „делать" и *mbaj* „держать", и с заимствованными из турецкого лексемами:
mbl'idhëshim e b'ënim seh'ir. ...që ti ta sh'ikosh n'usen me sy edh'e të bësh seh'ir. b'ëhem mer'ak. kush s'di gjë, s'd'uhet të bëj sham'at. sa 'erdha kët'u, b'ëri h'ajër. po kët'u s'ka bër vak'i veç. po u fut br'ënda dh'ëndri, z'ën d'erën dhe bëjn muhab'et, bëjn muhab'et past'ajthi t'tj'erët.
un do shkoj në paz'ar të mbaj seh'ir.

6.11.7. Какие глаголы употребляются в главной части перифрастического глагольного сказуемого?

В главной части перифрастического глагольного сказуемого употребляются, например, глаголы *bëj* „делать", *b'ie* „падать", *marr* „брать", *mbaj* „держать":
edh'e b'ëri sh'aka aj'o pl'aka. b'ëmë sherr, l'uftë me kta, ai e m'orri 'ujët at'ije. mos bëj gjyn'a! qever'ia b'ëri amnist'i, i lir'oj nga b'urgu dis'a.
rrash dak'ort me të. kët'a të dy p'alët, b'inin dak'ort.
ja ka marr h'ua m'arsi pr'illit.
mos mbaj mënt aq, nuk mbaj mënt un.

6.11.8. Какие существительные употребляются в именной части перифрастических сказуемых при глаголах *быть*, *иметь(ся)*?

В именной части перифрастических глаголов при глаголе *habere* отмечены, например, существительные *fr'ik/ë, -a* „страх", *mer'ak, -u* „забота", *gjyn'ah, -u* „грех": *k'ishte frik nga gjerm'ani. të mos kesh asnj'ë mer'ak për ne! mos ki gjyn'a për at'ë dj'alë!*

6.11.9. Возможно ли образование форм компаратива глаголов?

Глаголы не образуют формы компаратива.
Отмечены сочетания глаголов с наречием *më* „еще, более": *i kan përd'orur kët'o fjal, po tasht'i kush i përd'or më. e d'oqën e më, më s'ka më, s'ka p'asur. e z'inte d'erën dh'ëndri, at'o të tjer'ët vazhd'onin më, muhab'et.*
Об употреблении *më* в качестве частицы компаратива см. **3.4.5.**

6.11.10. Употребляются ли междометия в предикативной функции?

Междометия в предикативной функции употребляются:
e k'apën dhe bum në tok! edh'e paz'aj z'ile dhe këmb'or babab'um, babab'um, se të pr'ishësh m'ëndja. kurs'e kukumj'açka... ne 'ishim n'varr'ezat, varr'osnim një plak, aj'o kjau, kjau, kjau. ...'erdhë gjerm'anët, ku jan? i thash un, hop në k'ëmbë, gjerm'ani 'ishte ktu te zj'arri...

7. Субстантивное словосочетание

7.1. Определительное словосочетание

7.1.1. Отмечается ли примыкание в субстантивных словосочетаниях со значением качественной характеристики?

Определение со значением качественной характеристики выражается в предусмотренных программой контекстах согласованным с главным словом именем прилагательным:
dometh'ën aj'o treg'onte, që ky 'ishte njer'i besimt'ar. njer'i fukar'a. me rr'oba të vj'etra shum, të gr'isura, si pleq fukar'enj të d'ukshin dhe b'ënin l'odra kshu. k'ishim një shtr'igë pl'akë, e k'ishim fr'ikë. as'aj i th'oshim shtr'igë pl'akë. edh'e ne k'emi p'atur një gr'ua çalan'oke.
Примыкание в субстантивных словосочетаниях со значением качественной характеристики отмечено в сочетании существительного с наречием *goxh'a* „очень“: *goxh'a njer'i, dometh'ën njer'iu i mir.*
Ср. конструкции с аблативом типа *koh dr'eke*, построенные на основе связи управления.
Ср. также: *at'a u k'ishin v'ajtur at'ije, se 'ishte v'ëndi pyll.*

7.1.2. Отмечаются ли определительные конструкции со значением сопровождающего признака, образованные примыканием?

Определительные конструкции со значением сопровождающего признака на основе связи примыкания не образуются, см. **7.1.9**.
Значение качественной характеристики может быть выражено согласованными конструкциями с особыми прилагательными типа *belh'oll, mëndjeh'oll* и др.:
një vajz belh'oll. një djal mëndjeh'oll. një djal mustaqez'i. u tak'ova me një vajz flokgj'at. një plak këpucgr'isur.,
а также предложными конструкциями *me* + аккузатив:

një plak me këp'ucë të gr'isura. u tak'ova me një njer'i me flok të gj'ata e me m'ëndje të shk'urtër.

7.1.3. Отмечается ли усиление значения существительного сочетанием *большое дело*?

Усиление значения существительного сочетанием *большое дело* не отмечено.

7.1.4. Притяжательным прилагательным, формой косвенного падежа существительного (какого именно) или предложной конструкцией выражается значение принадлежности?

Значение принадлежности выражается обычно генитивным сочетанием: *sefed'ini m'ori kap'elen e bar'iut. më sjell sp'atën e sefed'init. erdh'i bar'iu i dh'enet, 'ose bar'iu i d'eleve. xhaxh'a q'uhet vëll'ai i bab'ajt tim.*,
в котором возможно фонетически обусловленное слияние препозитивного артикля генитива с флексией определяемого существительного: *kjo ësht kap'ele bar'iut. më sill pej 'arrës fat'ushes! dj'ali xhaxh'ajt.*

7.1.5. Какой предлог употребляется в субстантивных посессивных конструкциях?

Предлоги в субстантивных посессивных конструкциях не употребляются.

7.1.6. Возможно ли удвоение субстантивного определения со значением принадлежности краткой формой личного местоимения?

Удвоение субстантивного определения со значением принадлежности невозможно.
Ср. обычное приглагольное употребление местоименной клитики:
...edh'e 'emri at'ij v'ëndi i ka mb'etur te v'arri kr'ushnjevet.

7.1.7. Возможно ли самостоятельное употребление предложной группы, обозначающей принадлежность к семье?

Предлоги в субстантивных посессивных конструкциях не употребляются. В искомых контекстах отмечено самостоятельное употребление генитивной группы: *a kan 'ardhur të nas'ipit të m'arrin q'umshin?*
Ср. также: *a ka 'ardhur n'onjë njer'i nga nas'ipi të mb'ushi uj te ne. a ka 'ardhur nga nas'ipi njer'i të marr q'umshin? a ka 'ardhur njer'i nga të nas'ipit të mb'ushi uj te ne?*

7.1.8. Относительным прилагательным, формой косвенного падежа существительного (какого именно) или предложной конструкцией (какой именно) выражается значение материала?

Значение материала выражается конструкциями с аблативом типа *lug dr'uri*: *b'ënin b'ukë gr'uri. thy'enin d'ega th'ane, i v'inin nëp'ër drit'aret.*, генитивными конструкциями:
ath'ere prash'itet me çapr'ajka, 'ose me les h'ekuri, i shkon lesn e h'ekurit, i heth...
или предложной конструкцией *prej* + аблатив типа *lug prej dr'uri*:
lug pej dr'uje. ësht një tavol'in prej dr'uje. m'errmim b'altë... i h'idhmim v'alë, ca lesh pe dh'ije.

7.1.9. Какой предложной или падежной конструкцией выражается значение качественной характеристики определяемого предмета?

Значение качественной характеристики может быть выражено предложными конструкциями *me* + аккузатив типа *një plak me këp'ucë të gr'isura*, а также согласованными конструкциями с особыми прилагательными типа *belh'oll, mëndjeh'oll* и др. типа *një plak këpucgr'isur.*

7.1.10. Какой предложной или падежной конструкцией выражается количественное значение (возраста, веса)?

Количественное определительное значение может быть выражено беспредложным аблативом: *pash një fëm'ij dhjet vjeç. e kam par d'uke bisedu'ar me një fëm'ij nja dhjet vjeç.*,
или согласованным прилагательным: *pash një fëm'ij dhjetvjeç'ar.*

7.1.11. Имеются ли определительные целевые конструкции *за, для* + инфинитив?

В говоре отмечены определительные целевые конструкции *për* + суффиксальное отглагольное существительное:
uj për l'arje. uj për vad'itje.,
особая причастная конструкция *për të* + причастие (*për* + отпричастное существительное типа *të shku'ar*):
uj për të pir. uj për të vad'itur. uj për të lar. ...edh'e gj'ëra për të ngr'ënë i b'ënin, 'ose p'etulla, 'ose kul'aç.
Имеются также согласованные определительные конструкции с прилагательными типа *i p'ijshëm*: *uj i p'ijshëm. 'ose, i pap'ijshëm.*

7.1.12. Какой порядок слов обычен для словосочетания с согласованным определением?

При выражении согласованного определения именем прилагательным при обычном, стилистически нейтральном порядке слов существительное предшествует прилагательному:
duv'aku i kuq, me një t'ufë asht'u tel kët'u në ç'açkët, duv'ak i kuq.

При особом эмоционально окрашенном порядке слов прилагательное может предшествовать существительному:
kur ish barj'am i shkr'eti plak, xha sin'ani, thot, na m'errte të t'ërve na një fust'an, na një sham'i, për barjamll'ëk, na i j'epte th'otë.
ndërs'a ath'ere, kur vjen shëngj'ergji, v'arin edh'e më të mëdh'a këmb'orë e z'ile, se kal'oj d'imri tash'ithi.
k'orbi avn'i, ai nx'orri shk'umë. heq kshu, heq. oh k'orbit neve.
Ср. порядок слов при логическом выделении определения:
në një gusht d'eri në dymbëdhj'et, nëmër'oen mu'ajt e v'itit të t'ëra. e fsht'olli m'isrin të gjith?
При выражении согласованного определения местоимениями и числительными порядок слов предопределяется их типом, например:
atë vajzën, cilët miq, im atë;
ne të gjithë, babai im.

7.1.13. Какой порядок слов обычен для словосочетания с несогласованным определением?

Несогласованное определение, выраженное именем существительным в падежной или предложно-падежной конструкции, находится всегда в постпозиции к определяемому: *m'otra e bab'ajt q'uhet hall. ...kur vdiq e 'ëm e sad'ik hajd'init.*
При выражении несогласованного определения неизменяемыми местоимениями, причастиями, наречиями и др. порядок слов предопределяется их типом, например:
ndonjë punë, nja dy pleq;
shteg për të shpëtuar, dy njerëz hipur mbi kuaj, kodrat përreth.

7.2. Объектное и субъектное словосочетание

7.2.1. Примыкание или предложное управление отмечается у отглагольных существительных в словосочетаниях с объектным значением?

При отглагольных существительных не отмечено ни примыкания, ни предложного управления.
В словосочетаниях с объектным значением отглагольные существительные управляют либо генитивной:
at'ë dit, që fill'onte k'orrja e gr'urit... po 'ishte d'ita e par e k'orrjes gr'urit. d'asmat b'ëhen të dj'elën, aj'o 'është d'ita më e m'irë për 'ardhjen e për b'ërjen e d'asmës. ...ti për shëngj'ergj, si për... për sev'ap, t'i th'emi, 'ose

për at'ë mbarv'ajtjen e bakt'ive i çon të h'ajë edh'e ai, që s'ka. plug'imi t'okës kët'u fill'on në vjesht, n'shtat'or, 'ose në tet'or. me të h'edhur të gr'epit në lum, k'apet p'eshku.
të plugu'arit e t'okës ësht i vësht'ir, si pr'oçes p'une po. ...me qëll'im, që t'mos v'inte luvg'ati at'y në shtëp'i të b'ënte n'onjë rrëzu'arje të 'enve.,
либо аблативной конструкцией:
në shtëp'in e dh'ëndrit prap i pr'isnin me këng, me xbr'azje 'armësh. mbj'ellje m'isri.
В говоре возможно образование субстантивных композитов на основе сочетаний с объектным значением типа *frymëm'arrje* (ср.: *marrje frymë*): *ke një shqets'im në z'ëmbër ap'o në frymëm'arrje, edh'e të z'ihet.*

7.2.2. Возможен ли обратный порядок слов при отглагольном существительном?

Обратный порядок слов при отглагольном существительном невозможен.

7.2.3. Может ли отглагольное существительное управлять прямым объектом дистантно?

Отглагольное существительное не управляет прямым объектом в аккузативе, см. 7.2.1.

В контекстах, предусмотренных программой, отмечены особые глагольные формы, могущие управлять прямым объектом, в том числе и в стилистически окрашенных употреблениях дистантно, и образованные предложной конструкцией *me të, për të* + причастие (*me, për* + отглагольное существительное):
me të h'edhur në lum gr'epin, k'apet p'eshku.
Ср. управление глагольных форм, образованных с помощью частиц *pa, duke* + причастие: *duke hedhur në lum grepin, kapet peshku.*

7.2.4. Какой тип синтаксической связи отмечается у отглагольных существительных в словосочетаниях с субъектным значением?

В словосочетаниях с субъектным значением отглагольные существительные управляют либо генитивом:
peri'udh e kal'imit të d'imrit, ...se kal'oj d'imri tash'ithi. l'indja e di'ellit. perënd'imi di'ellit.,
либо аблативом: *dh'imbje k'oke.*

8. Адъективное словосочетание

8.1. Примыкание, падежное или предложное управление (какое именно) отмечается в определительных конструкциях со значением вещества при главном слове - прилагательном?

Прилагательное *i p'asur* „богатый“ управляет предложной конструкцией *me* + аккузатив: *i p'asur me tok dhe me bagët'i.*
Наречие *plot* „полный“ управляет беспредложным аккузативом:
ai m'errte n'onjë v'ezë në at'o ç'antat t'ona, se 'ishin plot v'ezë ç'antat...,
предложной конструкцией *me* + аккузатив (*plot me njerëz*):
...edh'e nevojt'ore ha'urit rr'inte plot me ta.,
или предложной конструкцией *nga* + номинатив:
i p'ari do t'v'inte nd'onjë fëm'ijë, që 'ishte me pr'indër, 'ose edh'e i rr'itur, po t'k'ishte pr'indër, t'k'ishte nj'erëz, t''ishte plot nga nj'erzit.

8.2. Как выражается значение рус. *бледен лицом*, серб. *блед лицем / у лицу*?

Данное значение выражается предложной конструкцией *në* + аккузатив: *ësht i v'erdhur në fyt'yrë. ai 'është zv'erdhur në fyt'yr.*

8.3. Как выражается мера различия в компаративных конструкциях?

Мера различия в возрасте в компаративных конструкциях выражается беспредложным аблативом:
un jam tre vjeç më i math se vëll'ai. ...ësht ai d'aja 'ynë i ber'atit, ai ësht dhjet vjeç a pesëmbdhj'et vjeç më i madh na aq'ifi.
Ср. употребление аблатива в некомпаративных конструкциях типа *jam tre vjeç.*
Мера различия в длине в компаративных конструкциях выражается беспредложным аккузативом:
ai ësht më i gj'atë, ai ësht një pëll'ëmbë, 'ose, një çepir'ok, 'ose, një shupl'akë më i gj'atë se sa ti, 'ose se sa 'unë.

9. Количественное словосочетание

9.1. Примыкание или предложное управление отмечается в субстантивных количественных сочетаниях?

В субстантивных количественных сочетаниях отмечается либо беспризнаковый падеж (совпадающий с формой номинатива-аккузатива неопределенной формы и в зависимости от падежа главного слова ко-

личественного словосочетания управляющий номинативом либо аккузативом определения):
këtu është një thes grurë {i pjekur}. një pik ujë {i ftohtë}.
i solla një thes grurë {të pjekur}. m'u tha goja për një pik uj {të ftohtë}.
merr pes gjasht k'okrra v'ezë, tërh'oll dhjet pet.
mu'arrë tre a k'atër m'ushka dru. i f'unin një kr'ahë mistr'ishta nën të. një d'orë asht'u i h'idhnin, një d'orë ur'of. nem një nx'arre 'arrë!
bl'eva një p'alë rr'oba të r'eja.,
либо аблатив:
më tha m'ua, do t'më m'arrësh dy k'okrra k'umblle, se vd'iqa për 'ujë. m'arrim një k'okërr v'eze të pazj'errë. k'okrra v'eze u nx'irrnin. h'idhet kësht'u, si nd'onjë k'okërr m'isri, fsh'ikëz. ...budallall'ëqe j'anë m'arrë dhe asnj'ë k'okërr l'eku s'k'anë fshtj'ellë.,
либо предложная конструкция *me* + аккузатив:
...e shp'inin br'ënda, n'usja, do t'i l'inin një tas me gr'urë ta d'erdhte me k'ëmbë.

9.2. Имеется ли особая счетная форма существительных при употреблении в конструкциях с числительными (количественными наречиями) или употребляется форма множественного числа?

Особая счетная форма существительных отсутствует. В конструкциях с числительными от 2 и более существительное употребляется в форме мн.ч., например:
dy fëm'ijë. tri k'afe.
ne p'esë sh'okët. dy qe. dy qyt'ete.

9.3. В какой форме употребляется существительное с числительным *половина*?

С существительным *gj'ys/ëm, -a* „половина" употребляется генитив или аблатив:
(ген.) *gj'ysma e fsh'atit u çkul.*
(абл.) *ha gj'ysmë m'olle! nëm një gj'ysëm k'ile or'is!*

9.4. В какой форме употребляется существительное с количественным числительным типа *тридцать один*?

В данном случае употребляется форма мн.ч. существительного:
ai 'erdhi me tridhjetenj'ë qe, dyzetenj'ë kr'erë qe.

9.5. Число существительного в конструкции с количественным числительным типа *тридцать один* в косвенных падежах?

В данном случае употребляется форма мн.ч. существительного:
ai 'erdhi me tridhjetenj'ë qe.

9.6. Имеется ли счетная форма у существительного *день*?
Нерелевантный вопрос, см. **9.2.**

9.7. Имеется ли счетная форма у существительного *отец*?
Нерелевантный вопрос, см. **9.2.**
Ср. количественную конструкцию с мн.ч.: *dy baball'ar.*

9.8. Имеется ли счетная форма у существительных, означающих принадлежность к какому-либо народу, религии, профессии или населенному пункту (типа мак. на *-ин*, *-ец*)? Есть ли счетная форма у других существительных на *-ец*?
Нерелевантный вопрос, см. **9.2.**

9.9. Счетная форма или форма мн. ч. существительных - названий птиц (*петух*, *орел*) обычнее при числительном *два*?
Нерелевантный вопрос, см. **9.2.**

9.10. Есть ли предпочтение в употреблении счетной формы односложных существительных?
Нерелевантный вопрос, см. **9.2.**

9.11. Возможно ли употребление счетных форм в конструкциях, в которых одно существительное атрибут другого?
Нерелевантный вопрос, см. **9.2.**

9.12. Употребляется ли счетная форма существительного, имеющего адъективное определение?
Нерелевантный вопрос, см. **9.2.**

9.13. Есть ли различие в форме существительного при количественных наречиях в вопросительных и восклицательных предложениях?
Нерелевантный вопрос, см. **9.2.**
Существительное при количественном наречии *sa* „сколько“ в вопросительных и восклицательных предложениях употребляется в форме мн.ч.:
sa qe ka nas'ipi?
sa qe p'aska nas'ipi!

9.14. В какой форме употребляется личное местоимение при количественном числительном в конструкциях типа рус. *Нас три* / *мы три*, серб. *Идемо ми три заједно* / *нас три заједно*, мак. *Тие обата дојдоа*, болг. *Вие трите* (*двете*) *влате тук*?

Личное местоимение при количественном и собирательном числительном в указанных конструкциях употребляется в форме номинатива мн.ч.:
(личн.) *ne j'emi pes shok.*
(собир.) *edh'e rrugt'onim të dy n'eve... ne të tre du'alëm bashk nga g'uri k'iklit.*

9.15. В какой форме употребляется прилагательное, определяющее существительное ж. р. в сочетании с количественным числительным *две*?

Прилагательное, определяющее существительное ж. р. в сочетании с количественным числительным, согласуется с существительным в женском роде и мн. числе: *i kam të d'yja du'artë të p'ista.*

9.16. В какой форме употребляется указательное местоимение и прилагательное, определяющее существительное ср. р. в сочетании с количественным числительным *два*?

Нерелевантный вопрос.

9.17. В какой форме употребляется указательное местоимение, определяющее существительное м., ср. и ж. р. в сочетании с количественным числительным *пять*?

Указательное местоимение, определяющее существительное в сочетании с количественным числительным, согласуется с существительным в роде и числе:
k'ëta pes nj'erëz kërk'ojnë kom'unën.
kët'o dhjet k'okrra v'ezë j'epja feruz'es!

9.18. Какая форма существительного употребляется после лично-мужских числительных (количественных существительных) типа болг. на *-ма*, *-има*, *-ина*, *-ица*?

Нерелевантный вопрос, см. 4.4.

9.19. В какой форме употребляется личное местоимение с собирательным числительным?

Личное местоимение имеет падежную форму, соответствующую его синтаксической функции в предложении, и согласуется с собирательным числительным, см. например: (ном. мн.ч.) *ne të pesë do shkojm në mal.* (дат. мн.ч.) *neve të pesëve na ra shorti të shkojm në mal.*

9.20. В какой форме употребляется притяжательное местоимение и прилагательное, определяющее собирательное существительное в конструкции с числительным?

Собирательное существительное выступает в конструкции с числи-

тельным в форме мн.ч. Притяжательное местоимение и прилагательное согласуются с таким существительным в роде и числе: *dy vëllazëritë tona kanë qenë në grindje.*

9.21. Как звучит следующая конструкция: рус. *эти десять крупных яиц*, серб. *то десеторо крупних jaja / та десеторо крупна jaja*?

Искомой конструкции соответствуют:
kët'o dhjet v'ezë të mbëdh'a j'epja feruz'es!
kët'o dhjet k'okrra v'ezë të mbëdh'a j'epja feruz'es!

9.22. В какой форме употребляется существительное pluralia tantum в конструкции с числительным?

Существительные pluralia tantum вне конструкции с именем существительным *p'al/ë, -a* „пара" (см. 9.23.) могут сочетаться только с собирательными числительными и выступают закономерно в форме мн.ч.: *më dërgoi gruaja të tre pantallonat, qe i kam harruar* (= *të tre palët*).

9.23. Употребляются ли существительные, обозначающие парные предметы, с количественными, собирательными числительными или в конструкциях с лексемой *пара*? В каком числе координируется глагол с количественным словом *пара*?

Существительные pluralia tantum обычно выступают в сочетании с именем существительным *p'al/ë, -a* „пара", закономерно употребляющимся с количественными числительными:
më dërg'oj gru'aja një p'alë pantall'ona. bl'eva dy p'alë rr'oba të r'eja.
С существительным *p'alë* глагол координируется в зависимости от его формы, т.е. в ед.ч. при числительном 1 и во мн.ч. при остальных числительных:
më dërg'oj dy pal çor'ape, nj'ëra pal 'ishte prej l'eshi, 'ishte pe l'eshi, p'ala tj'etër 'ishte pej pamb'uku. ...jan vr'arë dy pal kr'ushnje.

9.24. Вставляется ли слово *зерно* между числительным и существительным при указании на количество маленьких объектов?

Употребление существительных *k'ok/ërr, -a* „зерно" при указании на количество маленьких и больших объектов и *k'oq/e, -ja* „зерно" при указании на количество маленьких объектов отмечено в примерах типа *dy k'okrra vez = dy k'oqe vez = dy vezë*:
dy k'okrra m'ollë. njëz'et k'okrra 'arra. po m'orra tre k'okrra bost'an, si i th'emi ne, bost'an.

9.25. Как выражается значение рус. *три дня пути*, алб. *dy sahat udhë*, *tri vjet udhë*, мак. *три месеци пат*?

Искомое значение выражается конструкцией типа (ср.: **9.1.**):
dy or rrug. po më p'ara th'uhësh, 'është dy sëh'at rrug.,
ср.: *v'inin at'ije b'ënin dy or muh'abet.*

9.26. Выражается ли значение „голова скота" словосочетанием с главным словом „голова" или „нога"?

Значение „голова скота" выражается обычно словосочетанием с главным словом *k'ok/ë, -a* „голова":
kam gj'etur një kok d'ele at'ije. në t'ufën e t'ija ka tridhj'et kok dhën. po 'ujku zakon'isht, ha nëntëdhj'et e nënt kok bakët'i, po t'i gj'ejë. edh'e i mj'elin veç e veç kto bakt'it, pas k'okvet që ke.
В том же значении употребляется и форма мн.ч. существительного *kr'ye, kr'erë* (мн.ч.) „голова": *dyzetenj'ë kr'erë qe.*

9.27. Употребляются ли словосочетания существительное *кусок* + название лица в значении пренебрежительного указания на данное лицо?

Существительное *c'op/ë, -a* „кусок" может употребляться в искомом значении: *m'orra një cop gr'ua edh'e un, si gjith të tj'erët, ja. një cop kry'etar* (= *një p'alo kry'etar*).

10. Предлоги

10.1. Пространственные значения

10.1.1. Предложная или беспредложная конструкция употребляется для обозначения цели движения и местонахождения?

Для обозначения цели движения употребляются, например, следующие предложные конструкции:
në + аккузатив: *v'ajta në çorrov'od. m'errmim b'altë edh'e e s'illnim në shtëp'i*;
në më + аккузатив: *kul'eçët i çingël'isnin në më një shesh*;
në + локатив: *dy djem shku'an në malt*;
më + аккузатив (редко): *e 'enim ne kshu l'ëmshe, e b'ënim liv'ar, e h'idhim më një tel v'igë at'ije, at'ije v'inim v'egët*;
për në + аккузатив: *'iku për në tir'an*;
te(*k*) + номинатив: *v'enë te shtëp'i e n'uses.*

Для обозначения местонахождения употребляются, например, предложные конструкции:
në + аккузатив: *'isha në çorrov'od. jam në shtëp'in e vj'errit. në mb'udhë*;
në + локатив: *at'ije në malt ësht 'ujët*;
më + аккузатив (редко): *larg'onte kuk'udhi rr'inte më një vënd të caktu'ar. rr'inin veç e veç, në mu'abet, b'urrat më një dh'omë, gr'atë më një dh'omë. po të k'ishte njer'i më shtpi, rr'inte dy j'avë*;
te(k) + номинатив: *ç'k'ishe at'y rreth e rr'otull shtëp'isë... e te shtëp'ia*;
nga + номинатив (редко): *kras'ijnë pj'ergullat... ven e pr'esin me gërsh'ërë. në jan'ar, o në shkurt, në v'ënde të, në jan'ar na kët'a v'ëndet e ngr'ota, po në shkurt edh'e në mars, si përsh'ëmbull ktej nga n'eve, që j'emi malës'i, në shkurt edh'e në mars*;
ndër + аккузатив: *un 'isha ndër v'egë.*
Ср. употребление в пространственно-объектном значении предложной конструкции *në* + аккузатив: *gru'aja 'ime di të pun'ojë në veg.*

10.1.2. В случае употребления беспредложной пространственной конструкции, отмечается ли ее удвоение формой местоимения?

Беспредложные пространственные конструкции искомого типа не употребляются, см. **10.1.1.**

10.1.3. Какой предлог (*в*, *на*, *за*) употребляется при глаголах движения с названиями населенных пунктов и стран в значении цели?

Для обозначения цели движения в населенные пункты, страны и т.п. употребляются следующие предложные конструкции:
në + аккузатив: *v'ajta në çorrov'od. u n'isa në tir'anë*;
për + аккузатив: *u n'isa për tir'anë*;
për në + аккузатив: *'iku për në tir'an.*

10.1.4. Какой предлог (*за*, *по*, *после*, *след*) употребляется для обозначения движения вслед за чем-то?

Для обозначения движения вслед за чем-то или кем-то употребляются следующие предложные конструкции:
pas + аблатив: *'iksi shkoj pas sefed'init*;
mbas + аблатив: *un vij mbas t'eje. i ndal'onte at'ije në rrug dhe i thosh, ti do viç mbas m'eje, ti mbas kët'ij, ti mbas at'ij*;
mbr'apa + аблатив: *un vij mbr'apa t'eje.*

10.1.5. Какой предлог (*к, до, на, при*) употребляется для обозначения цели движения в дом какого-либо лица, в чью-либо сферу действия?

Для обозначения цели движения в дом какого-либо лица, в чью-либо сферу действия используется предложная конструкция *te*(*k*) + номинатив:
shkoj tek kushër'iri. shkoj tek m'iku. dërg'ova dj'alin te mj'eku dhe mj'eku erdhi tek un. pasand'aj v'inte dh'ëndri te n'usja.
h'ajde te n'ëna!

10.1.6. Какой предлог (*к, до, на, при*) употребляется для обозначения местонахождения в доме, сфере действия какого-либо лица?

Для обозначения местонахождения в доме какого-либо лица, в чьей-либо сфере действия используется предложная конструкция *te*(*k*) + номинатив:
jam tek vj'erri. un 'isha te mj'eku. 'ishte hysmeq'ar kët'u tek j'uve, kët'u 'ishte te xha sin'ani 'ishte hysmeq'ar ai. jo, kët'u tek n'eve jo.
Ср. также употребление предлога *nga* в примере:
...po në shkurt edh'e në mars, si përsh'ëmbull ktej nga n'eve që j'emi malës'i, në shkurt edh'e në mars, edh'e në mars më sh'umë se 'është ngr'otë.

10.1.7. Употребляется ли наречие *где* в качестве предлога со значением „*у*", „*к*"?
Вопросительное наречие *ku* „где" в качестве предлога не употребляется, ср.: *shk'ova te mj'eku, po nuk e gj'eta dhe py'eta, ku ësht mj'eku?*

10.1.8. Каким предлогом (*из* или *от*) выражается значение движения из дома какого-либо лица?

Значение движения из дома какого-либо лица выражается предложными конструкциями *n*(*g*)*a* + номинатив и *p*(*r*)*ej* + аблатив, типа: *erdha nga sefedini. erdha prej sefedinit* (в говоре редко).

10.1.9. Какой предлог употребляется в значении источника?
Значение одушевленного источника может быть выражено дативом:
gaz'iut i k'ishte m'arrë dy lloj f'are...,
а также следующими предложными конструкциями:
n(*g*)*a* + номинатив: *kët'ë mushk e bl'eva nga një jevg në çorrov'od. ...na'ilja se ku kish marr ktej na ju, ktej na feruz'eja...*;
te(*k*) + номинатив: *kam bl'erë k'alin te sefed'ini. kët'ë mushk e bl'eva tek një j'evgë në çorrov'od.*

Значение неодушевленного источника может быть выражено предложной конструкцией *n(g)a* + номинатив типа *dalin nga toka* и конструкцией *p(r)ej* + аблатив:
po mez'et do t'ja u shtr'onin pe at'yre karam'elevet, që s'illnin, e llok'umet.

10.1.10. Какой падеж или предложная конструкция употребляется в случае: рус. *Он искал помощи у / от Марко*, серб. *Искао је помоћ Марку / код Марка / у Марка / од Марка*?
В искомом контексте возможно употребление беспредложного датива (*i kërkova ndihëm nasipit*), а также следующих предложных конструкций:
te(k) + номинатив: *kërk'ova ndim te nas'ipi*;
n(g)a + номинатив: *kërk'oj nd'imë nga sefed'ini. kërk'oj nd'imë na nas'ipi*;
p(r)ej + аблатив (редко): *kërk'oj nd'imë prej nas'ipit. do të kërk'oj nd'imë pej nas'ipit.*

10.1.11. Какой предлог (*из* или *от*) употребляется для обозначения движения изнутри наружу?
Для обозначения движения изнутри наружу употребляется предложная конструкция *n(g)a* + номинатив: *në mëngj'es dal na shtp'ia.*

10.1.12. Какой предлог (*с*, *от*, *из*) употребляется для обозначения движения сверху вниз?
Для обозначения движения сверху вниз употребляется предложная конструкция *n(g)a* + номинатив: *ra na k'ali.*

10.1.13. Как выражается значение типа „от дома к дому"?
Значение „от дома к дому" выражается конструкцией типа *d'erë më d'erë*: *në sab'a d'elnin për v'ezë d'erë më d'erë. grat shkojn shtëp'i më shtëp'i.*

10.1.14. Какой предлог употребляется в пространственном значении „вокруг"?
В пространственном значении „вокруг" употребляется предложная конструкция *rreth* (*e rr'otull*) + аблатив:
rreth strumbull'arit. sel'ishta ësht rreth shtëp'is, ky ësht kupt'imi sel'ishtës. ç'k'ishe at'y rreth e rr'otull shtëp'isë... e te shtëp'ia.

10.1.15. Какой предлог употребляется в пространственном значении „через", „сквозь"?
В пространственном значении „через; сквозь" употребляется конструкция *përm'es* + аблатив: *shk'ova përm'es p'yllit. shko përm'es k'opshtit!*

10.1.16. Какой предлог употребляется в пространственном значении „через“, „над“?

В пространственном значении „через“, „над“ употребляется конструкция *mbi* + аккузатив: *'ura u ndërt'ua mbi l'umë.*

10.1.17. Имеются ли пространственные предлоги типа *из* + *под*? Сохраняют ли они свое аблативное значение?

Удвоенные пространственные предлоги искомого типа не употребляются, ср.: *ku 'është q'ëni? - p'oshtë tavol'inës. - nx'irre nga p'oshtë!*

10.1.18. Какой предлог употребляется во временном значении „осенью“, „зимой“, „весной“, „летом“?

Во временном значении „зимой“ и т.п. употребляются предложные конструкции *gjat(ë)* + аблатив (*gjat dimrit*) и *në* + аккузатив:
kull'osin gjat k'ohës d'imrit., ср. также: *gj'atë dr'ekës.*
në d'imër tek ne bën shum flot.

Ср. также возможность употребления беспредложного датива в значении „в течение праздника; каждый раз на праздник“: *bajr'amit. shëngj'ergjit.*

10.2. Временные значения

10.2.1. Какой предлог употребляется во временном значении „вслед за“, „после“?

Во временном значении „вслед за“, „после“ употребляются предложные конструкции:
pas + аблатив: *do t''iki n'usja, pas një j'ave. pas novr'uzitë, v'inte barj'am*;
mbas + аблатив: *fëm'ija ngr'iet në k'ëmbë mbas një v'iti. mbas novr'uzit vjen barj'ami math. mbas gjasht mu'ajsh do tak'oemi përsër'i*;
mbr'apa + аблатив: *mbr'apa barj'amit fill'on p'una.*

10.2.2. Каким предлогом выражается временное значение „через год“?

Во временном значении „через год“ употребляется предложная конструкция *mbas* + аблатив:
mbas një v'iti do sh'ihemi përsër'i. fëm'ija ngr'iet në k'ëmbë mbas një v'iti., ср. также конструкцию *pas* + аблатив: *pas një j'ave.*

10.3. Объектные значения

10.3.1. Какой предлог употребляется для обозначения цели действия при неодушевленном объекте?

Для обозначения цели действия при неодушевленном объекте употребляется предложная конструкция *për* + аккузатив:
e dërg'ova n'usen për uj. paz'aja në sab'a d'elnin për v'ezë d'erë më d'erë.

10.3.2. Какой предлог употребляется для обозначения цели действия при одушевленном объекте?

Для обозначения цели действия при одушевленном объекте употребляется предложная конструкция *për* + аккузатив:
kam dërgu'ar dj'alin për mj'ekun (= *për të marr mj'ekun*).

10.3.3. Какой предлог употребляется в объектном значении при глаголе *жениться*?

В объектном значении при глаголе *mar'toj* „женить" в форме пассива употребляется предложная конструкция *me* + аккузатив:
'unë jam martu'ar me një vajz të b'ukur. ai mart'ohet me gru'an e dyt (= *ai mar'tohet përsëd'yti*).

10.3.4. Какой предлог употребляется в объектном значении при глаголах *жаловаться, говорить, кричать*?

В объектном значении при глаголе *ank'ohem* „жаловаться" в форме пассива употребляется предложная конструкция *për* + аккузатив:
un ank'ohem për komsh'iun tim.
Возможно также употребление предложной конструкции *n*(*g*)*a* + номинатив: *un ank'ohem nga fshat'aret. pse ank'ohesh? - nga k'oka.*

10.3.5. Какой предлог (или беспредложное управление) употребляется в объектном значении при глаголе, обозначающем игру на музыкальном инструменте?

В объектном значении при глаголе *b'ie* в значении „играть на музыкальном инструменте" употребляется беспредложный датив:
dj'ali im i b'ie fy'ellit, di t'i bj'erë.

10.3.6. Какой предлог (*о, от, за, для*) употребляется в объектном значении с глаголами речи?

В объектном значении с глаголами речи употребляется предложная конструкция *për* + аккузатив:
ne k'emi folur për nas'ipin. edh'e po të fl'isnje keq për të... edh'e un kam

py'etur për ab'as al'inë dhe bab'a al'inë. py'et v'etëm për v'ajzat. nëq'oftse fl'asim për një k'ohë...

10.3.7. Какой предлог употребляется в объектном значении с глаголами мысли?

В объектном значении с глаголами мысли употребляется предложная конструкция *për* + аккузатив: *k'onxhja mend'on gjithm'on për djemt e saj.*

10.3.8. Какой предлог употребляется в объектном значении с глаголами *вытереть, разбить, треснуть, ударить*?

Глаголы *fshij* „вытереть“, *hedh* „бросить“, *përpl'as* „бросить“, *thy'ej* „разбить“ управляют в объектном значении предложными конструкциями *në* + аккузатив (*fshij duart në peshqir*):
e h'odhi në tok. e k'apën dhe e përpl'as në tok (ср.: *e kisht h'edhur për tok*)., и *tek* + номинатив:
fsh'iji du'art te këm'isha.
g'odën e m'orra dhe e th'eva te m'uri. e th'eva k'okën tek p'ema. ja u thy'enin tek k'oka një filxh'an a një g'odë...

10.4. Разные значения

10.4.1. Каким предлогом (*от* или *из*) выражается значение материала?

Значение материала выражается конструкциями с аблативом типа *lug dr'uri* или предложной конструкцией *prej* + аблатив типа *lug prej dr'uri*, см. 7.1.8.

10.4.2. Какой предлог (*из* или *от*) употребляется в значении причины?

В значении причины употребляется предложная конструкция *n(g)a* + номинатив:
nas'ipi e tha ll'afin na in'ati. kët'o i ka th'ënë na in'ati. kët'o i ka bër nga resp'ekti.
sot nuk pun'ohet nga dëb'ora.

10.4.3. Каким предлогом (причинным *из-за* или целевым *ради*) выражается значение причины? Четко ли разграничены их значения?

В предусмотренных программой контекстах отмечены сложные причинные предлоги *për shkak, për ars'ye* + генитив:
ai nuk 'ishte në shk'ollë për shkak të sëm'undjes, për shkak, 'ose, për ars'ye të sëm'undjes.

10.4.4. Какой предлог употребляется в значении „несмотря на"?

В значении „несмотря на" употребляется сложный предлог *megj'ith* + аккузатив: *megj'ith dësh'irën e t'ija, ai nuk studj'oj dot.*

10.4.5. Какой предлог употребляется с глаголом *быть похожим на*?

Глагол *ngjaj* „быть похожим на" отмечен в конструкции с беспредложным дативом: *i ngjan n'ënës së tij.*

10.4.6. Какой предлог употребляется в лишительном значении?

В лишительном значении употребляется предложная конструкция *pa* + аккузатив: *pun'on pa këm'ish. n'usja 'ishte si një dru i... si të thu'ash një njer'i pa, pa g'ojë.*

10.4.7. Каким предлогом выражается значение *кроме*?

В значении „кроме" употребляется предлог *veç* + аблатив:
nuk e ka d'itur njer'i, për kët'ë probl'em, veç xhel'alit. s'kam pun tj'etër veç kës'aj, mbar'ova.

10.4.8. Возможно ли отсутствие ограничительного предлога *кроме* в конструкциях типа *ничего другого, кроме*?

Отсутствие ограничительного предлога *veç* невозможно.

10.4.9. Какой предлог выражает значение приблизительности „примерно", „около"? Имеет ли аблативный предлог *от* значение „примерно"?

Значение приблизительности может быть выражено предложной конструкцией *rreth* + аблатив:
se nuk ja di tam'ëm, at'ë datl'indjen, edh'e i thot rreth tridhj'et vjeç. Ср. также: *v'ajta te një fam'ilje at'ije, nd'ënjta rreth nja dy mu'aj at'ije dhe 'erdha.*

10.4.10. Переведите: рус. *слеп на один глаз*, серб. *слеп у једно око, сакат у једну руку.*

В качестве соответствия искомой конструкции в говоре отмечен предлог *me* с аккузативом:
qorr me një sy. sak'at me një sy, 'ose, me një dor, 'ose, me një këmb.
Возможно также употребление предложной конструкции *n(g)a* + номинатив *qorr nga njëri sy.*

10.4.11. Переведите: рус. *к Рождеству*, серб. *к Божићу.*

В качестве соответствия искомой конструкции в говоре отмечен предлог *për* с аккузативом: *e ru'ajmë q'ëngjin për sullt'an novr'uz.*

10.4.12. Переведите: рус. *Оставь это на осень*, серб. *Остави то за пут јесени.*

В качестве соответствия искомой конструкции в говоре отмечен удвоенный предлог *për në* с аккузативом:
l'ëre kët'ë pun për në vjesht (= *l'ëre kët'ë pun, b'ëje në vjesht*).

10.4.13. Переведите: рус. *Ты сделаешь это из любви ко мне*, серб. *Учинићеш то с моје љубави.*

В качестве соответствия искомой конструкции в говоре отмечено употребление предложных конструкций *n(g)a* + номинатив + *për* + аккузатив: *ai e b'ëri nga dashur'ia për m'ua.*

10.4.14. Переведите: рус. *Об этом говорили за обедом.*

В качестве соответствия искомой конструкции в говоре отмечено употребление предложных конструкций *në* + аккузатив или *gjat* + аблатив: *për kët'ë tem diskutu'am në drek, 'ose, gjat dr'ekës.*

10.5. Предлог - эквивалент слав. *за* „для"

10.5.1. Имеет ли предлог - эквивалент слав. *за* целевое значение?

В предусмотренном программой контексте отмечена предложная конструкция *për* + аккузатив: *ky fshat ka nev'ojë për një mull'i.*

10.5.2. Имеет ли предлог - эквивалент слав. *за* объектное значение?

В предусмотренных программой контекстах отмечены предложные конструкции *për* + аккузатив: *nj'erzit, kur vallz'ojnë, zi'en dor për dor.*,
и *p(r)ej* + аблатив: *kët'a miq du'allën edh'e p'anë d'ashin, që 'ishte l'idhur pej k'oqesh.*

10.5.3. Имеет ли предлог - эквивалент слав. *за* пространственное значение места?

В предусмотренных программой контекстах отмечены следующие предложные конструкции:
mbi + аккузатив: *nas'ipi 'ishte 'ulur mbi m'isrit. nas'ipi 'ishte 'ulur mbi shtëp'i*;
pas + аблатив: *nas'ipi 'ishte 'ulur pas shtëp'isë*;
j'ashtë + аблатив: *aj'o sh'apka ësht j'ashtë d'erës. h'idhe sh'apkën j'ashtë d'erës!*

10.5.4. Имеет ли предлог - эквивалент слав. *за* временное значение „во время"?

В предусмотренных программой контекстах отмечены следующие предложные конструкции:

gjat + аблатив: *gjat k'ohës së env'erit.*,
në + аккузатив: *në k'ohën e env'erit. në mbl'edhjen e m'isrit.*

10.5.5. Имеет ли предлог - эквивалент слав. *за* значение временной последовательности?

В предусмотренных программой контекстах отмечены сложные наречия *d'ita d'itës, përd'ita, çast më çast, mom'ent për mom'ent*:
'unë pres d'ita d'itës, që të më vij një hab'er i mir.
një gjuetar shk'onte përd'ita në mal edh'e çdo dit i d'ilte një ujk përp'ara.
un pres çast më çast, që të bjer sh'iu.
un pres tasht'i mom'ent për mom'ent, që të bjer sh'iu.
Ср. также: *ësht gj'ysëm për gj'ysëm d'imri.*

10.5.6. Употребляется ли предлог - эквивалент слав. *за* в количественном значении в сравнительных конструкциях?

Мера различия в возрасте в компаративных конструкциях выражается беспредложным аблативом или аккузативом, см. **8.3.**:
un jam tre vjeç më i math se vëll'ai.
ai ësht një çepir'ok më i gj'atë se sa ti.

10.5.7. Имеется ли целевая конструкция *для, за* + инфинитив?

В целевом значении употребляется особая причастная конструкция *për të* + причастие (*për* + отпричастное существительное типа *të shku'ar*):
ne pregat'itemi për të pr'erë last'arët e pj'ergullave.

10.5.8. Имеется ли целевая конструкция *быть* + *для, за* + инфинитив?

В целевом значении и в модальном значении необходимости употребляется сочетание *'është* + особая причастная конструкция *për të* + причастие (*për* + отпричастное существительное типа *të shku'ar*):
kjo hist'ori nuk 'është për t'u besu'ar, për të besu'ar. ky lajm nuk ësht për të besu'ar.

10.5.9. Отглагольное существительное или причастие употребляется в целевых конструкциях с предлогом *для, за*?

В целевом значении употребляется особая причастная конструкция *për të* + причастие (*për* + отпричастное существительное типа *të shku'ar*):
at'a 'ishin për të q'eshur. gog'oli ësht kshu një diçk'a e saju'ar për të tr'ëmbur fëm'ijën. nuk 'është rr'itur për të shku'arë brisk në faqe.
kam bl'erë tri ll'amba për të ndr'itur n'atën. i lëç'onte n'onjë gjë për të ngr'ënë.

Возможны также сочетания предлога *për* с суффиксальным отглагольным существительным:
s'illte ai b'urri, i fiju'ari s'illte... n'anjë c'opë për v'eshje për tr'upin.

10.6. Предлог - эквивалент слав. *при*

10.6.1. Имеет ли предлог - эквивалент слав. *при* пространственное (местное и целевое) значение?

В предусмотренных программой контекстах отмечены следующие предложные конструкции, не всегда являющиеся полными семантическими эквивалентами друг друга:
te(*k*) + номинатив: *te der e shtëp'is na v'inin një ibr'ik me 'ujë. 'ulemi te s'oba*;
pran + аблатив: *un 'ula pran sefed'init. un u 'ula pr'anë m'urit*;
pas + аблатив: *un u 'ula pas m'urit. u mbësht'eta pas m'urit. un 'ula pas sefed'init.*

10.6.2. Имеет ли предлог - эквивалент слав. *при* временное значение?

В предусмотренных программой контекстах употребляются не предложные конструкции, а придаточные обстоятельственные предложения времени: *un kur 'isha në l'eshnje, nuk b'inte dëb'or.*
Ср. *mb'asi 'iku ah'iri, nuk ra dëb'orë asnjëh'erë në l'eshnje.*

10.6.3. Имеет ли предлог - эквивалент слав. *при* значение сравнения?

В предусмотренных программой контекстах употребляется предложная конструкция *përp'ara* + аблатив:
kët'a fëm'ij nuk jan gjë përp'ara at'yre të dj'eshmëve. un nuk jam gjë përp'ara sefed'init.

10.6.4. Имеет ли предлог - эквивалент слав. *при* значение сопровождающего признака?

В предусмотренных программой контекстах употребляется предложная конструкция *me* + аккузатив:
un jam ak'oma me m'ëndje të kthj'ellët. un jam ak'oma me par'a, dometh'ën, i p'asur.

10.7. Предлог - эквивалент слав. *по*

10.7.1. Имеет ли предлог - эквивалент слав. *по* пространственное значение „вслед за"?

В предусмотренных программой контекстах употребляются следующие предложные конструкции:
pas + аблатив: *shkoj pas sefed'init*;
mbas + аблатив: *un vij mbas t'eje. i ndal'onte at'ije në rrug dhe i thosh, ti do viç mbas m'eje, ti mbas kët'ij, ti mbas at'ij*;
mbr'apa + аблатив: *un vij mbr'apa t'eje.*

10.7.2. Имеет ли предлог - эквивалент слав. *по* временное значение „после"?

В предусмотренных программой контекстах употребляются следующие предложные конструкции:
pas + аблатив: *do t''iki n'usja, pas një j'ave a pas... pas novr'uzitë, v'inte barj'am*;
mbas + аблатив: *fëm'ija ngr'iet në k'ëmbë mbas një v'iti. mbas novr'uzit vjen barj'ami math. mbas gjasht mu'ajsh do tak'oemi përsër'i;*
mbr'apa + аблатив: *mbr'apa barj'amit fill'on p'una.*

10.7.3. Имеет ли предлог - эквивалент слав. *по* пространственное значение направления?

В предусмотренных программой контекстах употребляются следующие предложные конструкции:
gjat + аблатив: *shko gjat kët'yre shtëp'ive! shko gjat kët'yre p'emve dhe del në funt!*;
pas + аблатив: *shko pas kët'yre p'emëve dhe dil at'ije! dr'idhu pas kët'yre p'emve dhe dil at'ije!*

10.7.4. Имеет ли предлог - эквивалент слав. *по* дистрибутивное пространственное значение?

В предусмотренных программой контекстах употребляются следующие предложные конструкции:
pas + аблатив: *shkon gjithm'on pas kafen'eve, kur b'ëhet fj'ala për një kafexh'i, që ndjek kaf'et*;
nëp'ër + аккузатив: *ath'ere kur 'ishte thats'ir e m'adhe kshu, v'inin e th'errnin kurb'an nëp'ër teq'et. edh'e shpërnd'ajn nëp'ër fshat, nëp'ër fam'iljet. ja i përz'inim nëp'ër k'atër q'oshet e shtëp'is.*

10.7.5. Имеет ли предлог - эквивалент слав. *по* дистрибутивное значение при существительных - названиях лиц?

В предусмотренных программой контекстах употребляются следующие предложные конструкции:
pas + аблатив: *shkon pas gr'ave*;
nëp'ër + аккузатив: *...edh'e shk'onte b'ënte l'odra nëp'ër grat.*

10.7.6. Имеет ли предлог - эквивалент слав. *по* с названиями дней недели временное значение „каждый раз по"?

В данном значении употребляются не предложные конструкции, а беспредложный аккузатив:
mos pun'o të pr'emten, se ësht gjyn'a! të pr'emten grat nuk pun'ojn.
d'asmat b'ëhen të dj'elën.,
или беспредложный аблатив мн.ч.: *d'asmat b'ëhen të dj'elave.*

10.7.7. Имеет ли предлог - эквивалент слав. *по* дистрибутивное объектное значение?

В предусмотренных программой контекстах употребляется предложная конструкция *nga* + номинатив существительного с неопределенным артиклем:
'unë kam sj'ellë një q'ese 'arrë dhe i kam dh'ënë sejc'ilit nga një grusht.
edh'e m'errin nga një ç'ikë të t'ërë.

10.7.8. Имеет ли предлог - эквивалент слав. *по* значение посредника?

В предусмотренных программой контекстах употребляются следующие предложные конструкции:
n(g)a + номинатив: *l'ajmet e f'undit i kam dëgju'ar nga televiz'ori. l'ajmet e f'undit nga dj'ali im, i m'orra nga xhel'ali*;
p(r)ej + аблатив: *e kam dëgju'ar prej televiz'orit. dj'alin e kam në tir'an dhe m'orra l'ajmin e f'undit pëj xhel'alit.*

10.7.9. Имеет ли предлог - эквивалент слав. *по* значение „по мнению"?

В предусмотренных программой контекстах отмечена предложная конструкция *simb'as* + аблатив: *simb'as m'eje, bëj si të du'ash!*

10.7.10. Имеет ли предлог - эквивалент слав. *по* причинное значение?

В предусмотренных программой контекстах употребляются предложные конструкции *n(g)a* + номинатив и *p(r)ej* + аблатив:
e ka z'ili nga zgjuars'ia.
e kam z'ili prej zgjuars'is.

10.8. Удвоение предлогов

10.8.1. Отмечается ли удвоение предлогов? Какие предлоги чаще всего вступают в сочетания?

Удвоение предлогов в говоре отмечается; например *për në, për te(k), deri në* и др.

10.8.2. Употребляется ли предлог - эквивалент слав. *до* в качестве первой части удвоенной конструкции?

В предусмотренных программой контекстах употребляются следующие предлоги с первой частью частицей *d'eri* „до" - *te(k), në, më, mbi*:
ka arr'itur d'eri te sh'elgu.
kur 'ishim të v'egjël k'emi vallëzu'ar b'ashkë d'eri në mëngj'es. dhjet'ori d'eri në korr'ik.
d'eri më një prill, kët'o tre d'itë r'uhemi neve në çdo vit.
vend'osësh d'ita e d'asmës, cakt'oheshin kr'ushnjet, mbi, d'eri mbi dymbëdhj'et kr'ushnje, trembëdhj'et, edh'e katërmbëdhj'et k'anë v'ajtur.
Ср. также предлог с первой частью частицей *gjer* „до" + *në*:
për dit v'ere vi'ej një kërc'u që të gdh'iet gjer në mëngj'es me zjarr.

10.8.3. Употребляется ли предлог - эквивалент слав. *от* в качестве первой части удвоенной конструкции?

Удвоенные предлоги с первой частью *n(g)a, p(r)ej* не отмечены.

10.8.4. Употребляется ли предлог - эквивалент слав. *за* „для" в качестве первой части удвоенной конструкции?

В предусмотренных программой контекстах употребляются следующие удвоенные предлоги с первой частью предлогом *për* „для, за" + *në, te(k)*:
u n'isa për në tir'an. ...kurs'e për në vërzh'ezhë kam dëgju'ar.
e di rr'ugën ti, i tha, për te shtëp'ia j'ote?

10.8.5. Употребляется ли предлог - эквивалент слав. *на* в качестве первой части удвоенной конструкции?

В говоре отмечаются очень редкие удвоенные предлоги с первой частью *në* „в, на", например: *kul'eçët i çingël'isnin në më një shesh.*

10.8.6. Утраиваются ли предлоги?

Утроения предлогов невозможно.

Отмечены сложные предлоги типа *nëpërmj'et, nëpërm'es* „посредством; с помощью", образованные от имени существительного *mes, -i; mjet, -i* „середина":
'avulli kth'ehet në rak'i, 'avulli, që krij'on br'ënda ai, kth'ehet në rak'i nëpërmj'et at'ij llull'ajit, që ka.

10.9. Разное

10.9.1. Возможно ли образование формы компаратива предлога?

Предлоги не образуют формы компаратива, ср. 3.4.5.
Отмечено редкое сочетание наречия *më* „еще, более" с предлогом *me* в сочетании *me rëndës'i* в адъективном значении „важный":
në një krah u l'ihej edh'e v'ëndi kr'ushnjëvet, doem'os, se 'ishin më me rëndës'i at'a, se k'ishin b'ërë p'unë, k'ishin v'ajtur, k'ishin m'arrë n'usen. zakon'isht në fshat m'iqet u dërg'oej ft'esa, aj'o 'ishte më me rëndës'i, e shkru'ar.

10.9.2. Отмечаются ли комбинации предлогов с усилительными частицами?

В говоре возможна редкая комбинация усилительной частицы *bil'e* „даже" с предлогами:
un shk'ova, bil'e d'eri tek l'umi.

10.9.3. Какие предлоги могут находиться в постпозиции к существительному?

Предлоги не могут находиться в постпозиции к существительному.

10.9.4. Употребляется ли удвоенный предлог *между*?

В значении „между" употребляется предложная конструкция с неудваиваемым предлогом *mid'is*:
mid'is + аблатив: *l'eshnja 'është mid'is m'alit dhe l'umit. l'eshnja 'është mid'is gost'ënckës dhe vël'ushës.*
Предлог *në mes* „посреди, между", сочетающийся с аблативом:
e do ta nx'irrnje at'ije në mes një l'agjeje.,
допускает в конструкцию препозитивный артикль:
në mes të l'ëmit k'ishte një strumbull'ar. në mes të m'alit dhe l'umit. në mes të m'alit dhe të l'umit.

10.9.5. Как выглядит синтаксическая конструкция при употреблении несинонимичных предлогов при одном существительном?

При употреблении несинонимичных предлогов отмечена конструкция с повторением существительного:
kur k'emi 'ujra shum, 'ujët rrjedh në mes të g'urëvet edh'e mbi g'urët.
Возможны также конструкции:
ujët rrjedh nën e mbi gurë.
ujët rrjedh në mes të gurëve e mbi ta.

10.9.6. Повторяется ли предлог, относящийся к двум и более одинаковым членам предложения, перед каждым из них?

Предлог, относящийся к двум и более одинаковым членам предложения, может повторяться перед каждым из них:
do të nd'imoj me l'ekë dhe me pasur'i. do të ndim'oj me lek, me pasur'i, me ç'të kem. qumësht'ori b'ëhet me v'ezë, me q'umësht. nëp'ër dy'ert e nëp'ër penxh'eret.,
но может и не повторяться:
u kujt'ua për n'ënën, b'abën, për mall dhe për gjë. 'është bër në r'adësh, në grad'ec, gr'evë.

10.9.7. Беспредложная или предложная конструкция употребляется в сравнительных оборотах?

В сравнительных оборотах отмечены следующие беспредложные конструкции:
номинатив: *i ka s'ytë shqip'onjë*;
si + номинатив: *i ka s'ytë si shqip'onjë*;
si + генитив: *i ka s'ytë si të një shqip'onje.*

11. Сочинительные союзы

11.1. Какие сочинительные союзы употребляются в утвердительном предложении?

В утвердительном предложении употребляются, например, сочинительные союзы *e, (e)dh'e, pa*:
n'ëna e m'otra 'ishin në shtëp'i. n'ëna dh'e m'otra 'ishin në shtëp'i. i k'anë pr'erë 'ujët e b'ukën, edh'e i k'anë prer 'ujët dhe b'ukën.
e l'anim pa e blu'anin, e b'ënin mj'ell.
В значении „как, так и" в утвердительном предложении возможны, например, союзы *si...(e)dh'e, si...si, hem...hem*, наиболее обычен, однако, *(e)dh'e...(e)dh'e*:
edh'e n'ëna, edh'e m'otra 'ishin në shtëp'i. edh'e, do zi'esh edh'e v'ezët, për

v'ete, edh'e për at'a, që vin, t'u 'apësh. edh'e në mëngj'es, edh'e në dark b'ëjnë. b'ëheshin dy, edh'e dr'eka, edh'e d'arka.

11.2. Какие сочинительные союзы употребляются в отрицательном предложении?

В отрицательном предложении возможны те же сочинительные союзы, что и в утвердительном, - *e, (e)dh'e, si...(e)dh'e, si...si, (e)dh'e ...(e)dh'e, hem...hem*: *n'ëna e m'otra nuk 'ishin në shtëp'i.*

В говоре, как и в албанском языке в целом, имеются отрицательные сочинительные союзы *as* „ни", *as...as* „ни...ни", *as edh'e* „ни", употребляющиеся только в отрицательных предложениях, см. **14.2.**:

në at'ë k'ohë s'kish as g'ëlqere, që i p'iknim. një buk, jo shum e m'adhe, as shum e v'ogël.

jo, nuk v'inte vet as dh'ëndri te n'usja, as n'usja te dh'ëndri. mos e bëç as gjalp, as djath. 'unë nuk ru'anj as lop, as d'erra, ru'aj v'etëm dhënt.

nuk lër'ojnë, asnj'ë gjë s'pr'esin, as edh'e një p'emë ap'o një gjë, jo s'pr'esin.

11.3. Какой сочинительный союз употребляется для присоединения смыслового глагола к глаголу начала действия?

Связь между фазовым и смысловым глаголом может быть оформлена постановкой смыслового глагола в форму индикатива с сочинительным союзом *e, (e)dh'e* (ср.: **6.11.3.**):

at'a zun e vrap'ojn. ky z'uri dhe vrap'oj.

В конструкциях типа „берем и..." глагол *marr* имеет лексическое значение „брать", ср.: *kur th'errnin bagt'it, që e th'errnin, përsh'ëmbull, e m'errnin edh'e e shik'onin.*

Ср. пример, в котором глагол *marr* может быть интерпретирован и как полнозначный „брать", и как фазовый:

...mbar'ohësh mu'abeti, dhe m'errnin dh'ëndrin tan'i e ç'onin tek n'usja.

11.4. Какой сочинительный союз употребляется для присоединения придаточного следствия?

Части сложного сочинительного предложения следствия соединяются союзами *prand'aj, ndaj* „поэтому":

i ft'onte, që në fil'an 'orë k'emi d'asmën e dj'alit, prand'aj të urdhr'oni për d'asëm.

f'oshnja, th'irri tri h'erë në b'arkut, jab'allëm, edh'e ndaj ka mb'etur kjo.

С оттенком значения следствия в сложных предложениях могут употребляться сочинительные союзы *e, (e)dh'e*:

ju rr'ini k'ëmba mbi k'ëmbë dhe ne detyr'ohemi të pun'ojm edh'e për ju.
При однородных сказуемых возможно как употребление сочинительных союзов: *e h'anin për sev'ap, ven e han nj'erzit.*,
так и их отсутствие:
ai v'ajti m'orri një n'use and'ej na lesk'ova e tomor'icës. u ngr'itën v'atën e m'orrën f'atën përp'osh, v'ajti f'atua e haxh'iut.

11.5. Отмечается ли обязательное употребление союза *и* при сравнительном союзе *как*?
Употребление союза *edh'e* при сравнительном союзе *si* „как" возможно, но не обязательно, ср.:
ai u përgj'egj si edh'e më par.
ai u përgj'egj si më p'arë.

11.6. Какие противительные союзы употребляются в говоре?
В говоре употребляются следующие противительные союзы:
po(r) „а, но": *ai nuk tha asnj'ë fj'alë, po dik'ush ja kujt'oj për të f'olur. di'elli perënd'oj, po ësht ak'oma d'itë. ...në të cilën bëhet kontrolli i rezervave ushqimore, por nuk festohet*;
kurs'e „а, но": *shenj me gj'akun e shel'ekut b'ëhesh novr'uzit, më n'ëntë mars, kurs'e shëngj'ergjit jo. për një m'ajin nuk d'onte të d'inte njer'i gjë, zyrtar'isht e kam ll'afin, kurs'e si p'opull fet'ar d'itën e një m'ajit e q'uante dit t'shkret*;
mirp'o „а, но": *ne fest'ojmë dhe dy barj'amë, mirp'o tasht'i un s'jam në gj'endje të t'them, që barj'ami ësht në k'ëtë dat*;
ndërs'a „а, но": *po vijn kr'ushnjët, ndërs'a kët'u në l'eshnje nuk e k'emi p'atur kët'ë, ...nuk e k'emi përd'orur flam'urin n'l'eshnje. po t'ja shk'elte dh'ëndri, i m'errte shënd'enë n'uses, gj'ëra që, ndërs'a po t'ja shk'elte kjo, n'usja i m'errte shënd'enë dh'ëndrit*;
Ср. возможность употребления сочинительных союзов *dhe* „и", *pa* „и" или бессоюзной связи в контекстах с противительным значением:
ju rr'ini k'ëmba mbi k'ëmbë dhe (= ndërs'a) ne detyr'ohemi të pun'ojm edh'e për ju.
p'ara dy tre vj'ete 'isha në st'amboll, edh'e më th'oshin at'a të tj'erët pa un s'm'errnja vesh...
ti shik'on, un pun'oj. ju rr'ini k'ëmba mbi k'ëmbë, n'eve pun'ojmë.

11.7. Противительный союз (типа рус. *а*) или сочинительный союз *и* употребляется перед утвердительным предложением, следующим за отрицательным?
Перед утвердительным предложением, следующим за отрицательным,

в противительном значении употребляется противительный союз *po* „а, но“:
ai nuk tha asnj'ë fj'alë, po dik'ush ja kujt'oj për të f'olur.
nuk kan qën dy, po kan qën tre. jo grat, po b'urrat.
При отсутствии противительного значения употребляются сочинительные союзы *e, (e)dh'e* „и“:
ai nuk tha asnj'ë fj'alë, dhe dik'ush ja kujt'oj për të f'olur.

11.8. Какие разделительные союзы употребляются в говоре?

В говоре употребляются следующие разделительные союзы:
a „или“: *at'a e mb'anin mat'em... mb'anin dymbëdhj'etë d'itë, a n'ëntë a dymbëdhj'etë nuk p'inin 'ujë. th'errnin, ja un të thash që, na një shel'ek, a na një pul a, na një qëngj a na një pul, ktë th'errnin*;
ap'o „или“: *ësht bab'ai yt tan'i në shtëp'i, ap'o ësht në pun? q'ëngjat ap'o k'ecat*;
o „или“: *ven e pr'esin me gërsh'ërë, në jan'ar, o në shkurt*;
'ose „или“: *po t'kem çpu'ar, na ha bakt'inë nep'ërka 'ose gj'alpri*;
'ose...'ose „или...или“: *merr 'ose moll, 'ose dardh, kë të pëlq'ej! bab'anë e gjen 'ose në shtëp'i, 'ose tek 'ara*;
o...'ose „или...или“: *o në shtëp'i, 'ose në 'arë*;
ja...ja „или...или“: *merr ja një m'ollë, ja një d'ardhë!*;
jo... jo „или...или“: *i sj'ellin n'onjë gjë kshu, jo p'etulla, jo byreksheq'ere, jo l'ekë, ja kët'o i sj'ellin, i s'illnin*;
qoft...qoft „или...или“: *kur kënd'on kukumj'açka, ka një diçk'a, qoft në fshat, qoft si shtet.*
Отмечены также примеры употребления в функции сочинительного разделительного союза подчинительного союза *se* „что“:
po aj'o s'lint, s'ka, se b'urri e ka f'ajin, se gru'aja e ka, nuk e di.,
а также частицы *mu* „именно там“:
po dhe bulm'etin do t'ja pr'ishte, nd'ynte mu te gj'alpi, mu te gj'iza.

11.9. Какой харакер синтаксической связи (подчинение или сочинение) отмечается в социативных конструкциях?

В социативных конструкциях возможно как подчинение:
ti me sefed'inin, si gjuht'arë që 'ini, d'uhet t'i përcakt'oni kto pun. komsh'iu megj'ith gru'an e t'ija shku'an në 'arë.,
так и сочинение:
'unë e nas'ipi 'ishim të v'egjël. komsh'iu dhe gru'aja e t'ija shku'an në 'arë.

11.10. Имеются ли субстантивные комплексы, состоящие из двух или более членов, в которых существительные (конкретные и абстрактные) выступают в неопределенной форме, соединяются союзом *и* и выражают единое целое?

Искомые субстантивные комплексы, соединенные союзами *e*, (*e*)*dh'e* „и“, отмечены в примерах:
e b'ëri shtëp'in shkrumb e hi. mb'asi e kap hajd'utin e lith kok e k'ëmbë dhe e çon në polic'i. 'ozi e b'ozi b'ënin.

11.11. Отмечается ли удвоение существительных типа болг. *наредели се купове-купове жени*, алб. *t'ëmbëla lloi lloi* „сладости разных сортов“, рум. *oamenii umblau cete cete prin cetate, oamenii se strongeau polcuri-polcuri*?

Искомое удвоение существительных отмечено в примерах:
gru'aja pregat'it lloj lloj ëmbëls'irash. kët'u në l'eshnje prodh'ohen, 'ose, b'ëhen lloj lloj fas'ule, lloj lloj f'arë fas'ule.
Ср.: *kët'u në l'eshnje prodh'ohen shum lloj rak'ije, rak'i rr'ushi, rak'i k'umbulle, rak'i th'ane.*

11.12. Как выражается значение „один-два дня“?

В значении приблизительности типа „один-два дня“ отмечены следующие конструкции:
një + существительное + противительный союз + *dy* (+ существительное): *e h'idhte në krev'at at'ë z'onjën, që l'intte, rr'inte at'ije na një j'avë a dy. pres d'itën, cakt'oen për një mu'aj a për dy. v'inë komsh'injtë... rrin na një 'orë a dy*;
një + существительное + *dy* (+ существительное): *ju nuk më l'atë m'ua të fl'isnja dhe un, po ju e mu'arrët fj'alën gjithm'on, të fl'isnja dhe un një llaf, dy, jo v'etëm ju, po do flas edh'e un. ai qëndr'oj në l'eshnjë një jav, dy.*

11.13. Имеется ли конструкция *мало-много*?

В говоре отмечена конструкция из наречий *pak* „мало“ и *shum* „много“, соединенных союзом *a*, имеющая значение „более менее“:
'ishe në d'asëm? - po. ng'ele i kën'aqur? - pak a shum po, thot ai.

11.14. Имеется ли конструкция *хорошо-плохо*?

Искомая конструкция в говоре не образуется. В значении „ни хорошо, ни плохо“ отмечена конструкция с отрицательным сочинительным союзом *as...as* „ни...ни“: *si 'ishte d'asma? - as mir, as keq.*

12. Структура простого предложения

12.1. Структура связочного предложения

12.1.1. Возможно ли опущение связки при именном сказуемом? Нейтральны или экспрессивны такие предложения?

Опущение глагола при именном сказуемом возможно очень редко в экспрессивных предложениях (и в ряде других контекстов):
sa budall'aqja qjo!
mb'yllësh dh'ëndri, në d'erët, po kët'u rrez'ik ai, që e mb'yllte dh'ëndrin 'ishte njëç'ikë marifetç'i, se e god'isnin dh'ëndrin. po shp'uzë aj'o ç'upa e fil'anit, nga g'oja, nga k'ëmbët, e shp'ejtë.

12.1.2. Возможно ли опущение связки в составном именном сказуемом в придаточном предложении?

Опущение связки в составном именном сказуемом в придаточном предложении в предусмотренных программой контекстах невозможно, ср.: *ne nuk pun'ojmë, kur 'ështëfest.*
Ср., однако: *...edh'e p'emët të l'agta, nuk lej'ohësh të pr'isnin, se gjyn'a, nuk lej'ohësh.*

12.1.3. Возможно ли опущение связки в составном именном сказуемом в вопросительном предложении?

Опущение связки в составном именном сказуемом в вопросительном предложении невозможно, ср.: *d'oli nas'ipi, th'irri at'y: ku 'është n'ekua, tha.*

12.2. Составное именное сказуемое

12.2.1. Какие глаголы со значением „стать", „сделаться (кем, чем-либо)" могут входить в главную часть составного именного сказуемого?

В предикативных конструкциях с именной частью со значением „стать", „сделаться" употребляется пассивная форма глагола *bëj* „делать":
më përp'ara ka q'ënë kjo, që b'ëheshin luvg'at. aj'o, kërc'en shel'eku, se hyn, b'ëhet njëvjeç'ar, shkon dash. gj'ashtë vjet aj'o paraliz'ohësh f'are dhe hiç, as h'ante, u bë dru f'are.

В предикативных конструкциях с именной частью могут употребляться также формы пассива полнозначных глаголов типа *tregohem,*

hiqem; emërohem, zgjidhem; kthehem; shkruhem, zihem, vishem (например, *kth'ehem* „возвращаться“, *ngj'allem* „оживать“):
'avulli kth'ehet në rak'i. kur vd'iste njer'i, th'oshin, që u ngjall luvg'at. ai u zgju'adh kry'etar.,
а также формы актива некоторых полнозначных глаголов движения (например, *shkoj* „идти“, *dal* „выходить“):
aj'o, kërc'en shel'eku, se hyn, b'ëhet njëvjeç'ar, shkon dash.
gr'atë kur ngjy'enin, m'errnin zh'apa 'arre, dhe d'ilte e k'aftë, m'errnin zh'apa sh'elgu, d'ilte e k'uqe.

12.2.2. Какие глаголы со значением „сделать“, „считать (кем, чем-либо)“ могут входить в главную часть составного именного сказуемого?

В предикативных конструкциях с именной частью со значением „сделать“ употребляется глагол *bëj* „делать“:
m'errmim b'altë... e gatu'anim e b'ënim pon'ica. ...dhe b'ënin t'ymra i nd'isnin. l'etër e pashkru'ar e bën ai, ja kësht'u e bën. m'arrin m'sysh gj'irin, dhe sëm'uret l'opa, e bën q'umështin gjak. i b'ëra qet pënd.
В предикативных конструкциях с именной частью могут употребляться также формы актива полнозначных глаголов типа *tregoj, heq; emëroj, zgjedh; shkruaj, zë, vesh* и др. (например, *nis* „посылать“):
n'isa dj'alën usht'ar. ...sa të jep, th'oshte fil'ani ty, që t'ka marr hysmeq'ar? ai r'usi k'ishte q'ënë usht'ar në rus'i, edh'e e k'ishin k'apur rob gjerm'anët.
Ср. с употреблением глагола *kam* „иметь“: *fil'anë e kam selam'as.*

12.2.3. В какой форме выступает имя существительное в составе именного сказуемого со связкой *быть*?

В составе именного сказуемого со связкой *esse* существительное употребляется обычно в беспредложном номинативе:
kur 'isha djal, jet'onja në l'eshnje. ësht zanatç'i.
ky 'është i vëll'ai dalland'yshes.,
а также в формах косвенных падежей с предлогами и в форме генитива (*ai është i pushkës*), например: *pasand'aj qiv'uri ësht me shkr'onja.*

12.2.4. В какой форме выступает имя существительное в составе именного сказуемого при других глаголах?

В предикативных конструкциях с глаголами, рассмотренными в п. 12.2.1., существительное обычно употребляется в беспредложном номинативе неопределенной формы:

ai u zgju'adh kry'etar. aj'o, kërc'en shel'eku, se hyn, b'ëhet njëvjeç'ar, shkon dash.

В предикативных конструкциях с глаголами, рассмотренными в п. **12.2.2.**, существительное употребляется обычно в беспредложном аккузативе неопределенной формы: *n'isa dj'alën usht'ar.*

В обоих случаях возможно оформление существительного в беспредложном генитиве, а также в аккузативе или аблативе с предлогами, например: *'avulli kth'ehet në rak'i. unë të marr ty për kollov'ar.*

12.2.5. В какой форме выступает существительное в функции именной части сказуемого при глаголе *учиться*?

Глагол *mës'oj* „учить" в форме актива управляет прямым объектом:
ai mës'oj zan'at.,
или предложной конструкцией *për* + аккузатив:
ai mës'oj për zan'at.
ai mës'oj për zanatç'i (= *ai mës'oj për t'u b'ërë zanatç'i*).

12.2.6. Может ли в состав именного сказуемого входить прилагательное?

Прилагательное может входить в состав именного сказуемого со связкой *esse*:
kur 'isha un i v'ogël... i f'ortë jam 'unë, që e mbaj kët'u, i tha.,
а также употребляться в предикативных конструкциях с другими глаголами: *ai ra i sëm'ur.*

12.2.7. Может ли в состав именного сказуемого входить действительное причастие?

В состав именного сказуемого со связкой *esse* может входить отпричастное прилагательное с препозитивным артиклем или без него, см. **6.3.3.**, **6.9.1.**:
ag'imi ësht i 'ikur. po si dit ësht e nj'ohur.
ja j'epnin at'ije, ku 'ishte h'ipur në k'alët, edh'e e thy'ente b'ukën.
Ср. также: *aj'o pl'aka, që ësht at'y te rr'uga j'onë, gj'ashtë vjet qe shum sëm'urë, magj'i e p'ati.*

В предикативных конструкциях с другими глаголами возможно употребление как отпричастного прилагательного с препозитивным артиклем или без него (*e gjeta (të) ulur*), так и причастия (*e gjeta ulur*).

12.2.8. Может ли в состав именного сказуемого входить страдательное причастие?

См. **6.3.3.** и **12.2.7.**

12.3. Координация

12.3.1. Имеются ли нарушения в координации подлежащего и сказуемого в лице, зависящие от включенности говорящего?

Сказуемое координируется с подлежащим, выраженным именем существительным, обозначающим группу лиц, в форме мн.ч. с неопределенным местоимением *dis'a, ca* „несколько“, в форме 1 л. и 2 л. мн.ч. в зависимости от включенности говорящего или слушающего: *jemi mbledhur ca burra... jeni mbledhur disa burra...*

В контекстах, предусмотренных программой, употребляется личное местоимение 1 л. мн.ч.: *b'ënin shejdull'a në teq'et, se ne myslim'anët k'emi teq'et...*

12.3.2. В каком числе координируется со сказуемым подлежащее, выраженное социативной конструкцией?

Сказуемое при подлежащем, выраженным социативной конструкцией, отмечено в форме мн.ч.:

sefed'ini me dj'alin shk'onin në ar. komsh'iu megj'ith gru'an e t'ija shku'an në 'arë.

12.3.3. В каком числе координируется со сказуемым подлежащее, выраженное сочинительным словосочетанием?

Сказуемое при подлежащем, выраженным социативной конструкцией, отмечено как в форме мн.ч., так и в форме ед.ч.:

(мн.ч.) *n'usja dhe fëm'ijët 'erdhën.*

(ед.ч.) *n'ëna dhe bab'aj q'ante, se 'iku g'oca. ...dy fëm'ijë me një d'itë, ka l'indur dj'ali im dhe s'akua.*

12.3.4. В каком числе координируется личная форма глагола с конструкциями количественное числительное + существительное м. р., ж. р.?

Сказуемое при подлежащем, выраженным количественной конструкцией, употребляется во мн.ч.:

dy djem shku'an në malt. dy nj'erëz të panj'ohur 'erdhën në l'eshnje.

12.3.5. В каком числе координируется личная форма глагола с конструкциями собирательное числительное + собирательное существительное?

Сказуемое при подлежащем, выраженным количественной конструкцией, употребляется во мн.ч.: *të tre vëllazërit ishin të pirë.*

12.3.6. В какой форме координируется (согласуется) сказуемое, выраженное причастием, с подлежащим, выраженным конструкцией количественное числительное + существительное м. р. и ср. р.?
См. **12.3.4.**

12.3.7. В какой форме согласуется причастие (прилагательное) с конструкциями собирательное числительное + собирательное существительное?
См. **12.3.5.**

12.3.8. Может ли причастие в экспрессивном высказывании принимать форму среднего рода при подлежащем - существительном м. и ж. р.?
Нерелевантный вопрос.

12.3.9. Отмечается ли согласование между подлежащим, выраженным указательным местоимением, и именным сказуемым?
Соласование между подлежащим, выраженным указательным местоимением, и именным сказуемым обязательно:
(м.р.) *ky ësht bujk.*
(ж.р.) *kjo ësht bujk'eshë. s'e d'imë, ç'ushtr'i ësht kjo. tan'i dit e v'erës, un jam vj'erra, kjo ësht n'usja...*

12.4. Порядок слов: глагольные клитики

12.4.1. Возможна ли постановка кратких форм глагола *быть* в начале предложения?
Нерелевантный вопрос, поскольку албанский язык не располагает краткими формами глагола *esse.*

12.4.2. Место краткой формы глагола *быть* в предложении, начинающемся с атрибутивной синтагмы?
Нерелевантный вопрос, см. **12.4.1.**

12.4.3. Может ли между формой глагола *быть* и причастием в (плюсквам)перфекте вставляться другой член предложения?
Нерелевантный вопрос, см. **12.4.1.**

12.4.4. Какова позиция краткой формы глагола *быть* в (плюсквам)перфекте при отрицании?
Нерелевантный вопрос, см. **12.4.1.**

12.4.5. Какова позиция формы вспомогательного глагола *хотеть* и *иметь* относительно смыслового глагола?

Вспомогательный глагол *habere* в формах индикатива находится всегда в препозиции относительно формы причастия смыслового глагола:
d'ije kam 'ardhur nga tomor'ica.

12.4.6. Возможна ли частица футура в начале предложения?

Частица футура может находиться в начале предложения:
do të shkoj në l'umë. do shkoj.

12.4.7. Возможна ли частица футура в начале вопросительного предложения?

Частица футура может находиться в начале вопросительного предложения: *do pun'ojm ap'o jo?*

12.4.8. Какова позиция вопросительной частицы *ли* относительно частицы футура?

Вопросительная частица всегда находится в препозиции относительно частицы футура: *a do të pun'ojm sot?*

12.5. Порядок слов: местоименные клитики

12.5.1. Может ли местоименная клитика занимать начальное место в предложении?

Местоименная клитика может находиться в начале предложения:
e k'emi par fil'anin? i ka dh'ënë gji fëm'ijës.

12.5.2. Какова позиция полной удвоенной местоименной формы относительно глагола?

Полная удвоенная местоименная форма может находиться как в препозиции, так и в постпозиции к глаголу, ср.:
m'ua më kërk'ojn. m'ua fil'ani ma dha ç'upën.
më kërk'on m'ua. e di, bar'iun e di, më tha ç'uni m'ua.

12.5.3. Какова позиция местоименных клитик относительно глагола в настоящем времени индикатива?

Местоименная клитика может находиться только в препозиции к глаголу в форме настоящего времени индикатива:
e shoh. i jap fëm'ijës një moll.

12.5.4. Какова позиция местоименных клитик в настоящем времени индикатива в середине предложения при отрицании?

Местоименная клитика может находиться только в препозиции к глаголу в форме настоящего времени индикатива при отрицании и в постпозиции к отрицательной частице:
sot nuk të sho dot. ç'u b'ëre, që s'të shoh?

12.5.5. Какова позиция местоименных клитик в настоящем времени индикатива в начале предложения при отрицании?
Местоименная клитика может находиться только в препозиции к глаголу в форме настоящего времени индикатива при отрицании и в постпозиции к отрицательной частице: *nuk të sho dot. s'të sho dot.*

12.5.6. Какова позиция краткой формы личного местоимения относительно вспомогательного глагола и причастия в (плюсквам)перфекте?
Местоименная клитика может находиться только в препозиции к форме вспомогательного глагола: *e k'emi p'arë fëm'ijën.*

12.5.7. Какова позиция краткой формы личного местоимения относительно вспомогательного глагола и причастия в (плюсквам)перфекте при отрицании?
Местоименная клитика может находиться только в препозиции к форме вспомогательного глагола и в постпозиции к отрицательной частице:
nuk e kam kërku'ar kryet'arin. s'të kam par për një jav.

12.5.8. Какова позиция краткой формы личного местоимения относительно вспомогательного глагола и причастия в (плюсквам)перфекте глагола 3 л.ед.ч. при отрицании?
См. **12.5.7.**

12.5.9. Какова позиция краткой формы личного местоимения относительно частицы футура?
Местоименная клитика может находиться только внутри формы конъюнктива смыслового глагола после частицы *të*:
ai do të më jap një k'okërr moll.
ai do më jap një k'okërr moll.

12.5.10. Какова позиция местоименных клитик относительно глагола в императиве?
Местоименная клитика в форме аккузатива находится в постпозиции относительно положительной формы императива: *m'erre s'ille!*,
в то время как при отрицании эта клитика находится в препозиции к глаголу и в постпозиции к отрицательной частице: *mos e merr!*
Местоименная клитика в форме датива может находиться как в пост-

позиции относительно положительной формы императива, так и в препозиции к ней:
thu'aji at'ij!
i thu'aj at'ij!,
в то время как при отрицании эта клитика находится в препозиции к глаголу и в постпозиции к отрицательной частице: *mos i thu'aj at'ij!*
В формах 2 л. мн.ч. возможна постановка местоименной клитики внутри глагольной формы перед флексией императива:
kët'a, që v'inin nga and'ej, i th'oshin: lëç'oni rr'ugën ju! at'a th'oshin: lëç'ojeni ju rr'ugën! asnj'ëra p'alë s'pran'oj.
Ср. аналогичную позицию частицы пассива *u*: *shk'oni l'auni në l'umë!*

12.5.11. Какова позиция местоименных клитик в двойном императиве?
В двойном императиве местоименная клитика может занимать как межглагольную позицию, так и позицию при втором глаголе, ср.:
shko e l'idh d'elen!
shko l'idhe d'elen!

12.5.12. Какова позиция возвратной частицы в форме перфекта 3 л. ед. ч.?
Нерелевантный вопрос, поскольку в албанском языке отсутствует возвратная частица.

12.5.13. Какова позиция возвратной частицы относительно краткой формы личного местоимения при глаголе в форме настоящего времени индикатива?
Нерелевантный вопрос, см. **12.5.12.**

12.5.14. Какова позиция местоименной энклитики в составном глагольном сказуемом с опущенным показателем конъюнктива?
Местоименная клитика может находиться только внутри формы конъюнктива смыслового глагола после частицы *të*; при опущении частицы конъюнктива позиция клитики не изменяется (ср.: *fillova t'i punoja arat* и *fillova i punoja arat*): *edh'e v'inin e m'errnin n'usen.*

12.5.15. Какова позиция дативной посессивной энклитики в вопросительных предложениях?
Вопрос нерелевантен, поскольку албанский язык не располагает дативной посессивной клитикой, ср. закономерное употребление притяжательных местоимений: *shk'olla ju'aj ku ësht? bab'aj i kët'ija ku 'është?*

12.6. Порядок слов: тема - рематическое членение

12.6.1. Отмечается ли обратный порядок слов, при котором член предложения, на который падает логическое ударение, находится в начале предложения?

Выдвижение члена предложения, на который падает логическое ударение, в начало предложения возможно, ср. прямой порядок слов:
e ushq'en me m'isër. e mban mënd s'osen?,
и обратный:
ti selim'en e mban mënd? n'shëm'itër qaf'osen dhënt, n'shëm'itër dhënt qaf'osen. me m'isër e ushqy'eka ai?

12.6.2. Возможна ли постановка подлежащего в конец предложения?

Постановка подлежащего в конец предложения возможна:
at'ij mbl'esit m'undet t'i j'epte nd'onjë p'alë këp'ucë ai. ndër du'ar m'errte st'apin ai. po pr'apë t'më f'alni, se t'ëra nuk i di 'unë.

12.6.3. Возможна ли постановка сказуемого в конец предложения?

Постановка сказуемого в конец предложения возможна:
ky djal b'urri yt do t'b'ëhet.

12.6.4. Возможна ли постановка обстоятельства в конец предложения?

Постановка обстоятельства в конец предложения возможна:
h'ëngri një bakt'i at'ije. un s'kam qën në l'eshnje ath'ere.

12.6.5. Какова позиция подлежащего в предложениях, распространенных деепричастным оборотом (предложной конструкцией)?

В герундиальных конструкциях подлежащее может находиться в любой позиции, за исключением позиции между частицей *d'uke* и причастием:
at'a 'ikën d'uke qar. sefed'ini d'uke h'ecur rr'ugës ka gj'etur l'opën.
a nuk të k'apa un dy her ty d'uke vj'edhur?
d'uke q'ënë i 'afërti dj'alit 'unë, i propoz'ova të j'atit t'v'ajzës.
В предложных причастных конструкциях со значением второстепенного действия подлежащее может находиться в любой позиции, за исключением позиции между предлогом и причастием:
me të hyr në ob'orr, b'urri i bërt'iti gru'as.
b'urri me të hyr në ob'orr, një të bërt'itur gru'as, o gr'ua, e ke bër dr'ekën!
me të 'ardhur kryet'ari ri në fshat, fillu'an të përmirs'ohen p'unët.
një të xbr'itur nga k'ali ai e rr'ahu at'ë fshat'arin.

12.6.6. Встречается ли удвоение типа алб. *Jula, erdhi Jula?*

Удвоение данного типа отмечено: *po haxh'iu, 'është mir haxh'iu?* Ср., однако: *'erdhën vajzat? po v'ajzat 'erdhën? po 'ujin e ç'ove s'ipër?*

13. Экзистенциальное и посессивное предложение

13.1. Структура экзистенциального предложения

13.1.1. Существуют ли экзистенциальные конструкции типа глагол *быть* в 3 л. ед. ч. + группа существительного?

В говоре имеются экзистенциальные конструкции со спрягаемым глаголом *esse*:
(ед.ч.) *mbi tavol'inë ësht një mbul'es e b'ardhë. kët'o pl'akat, dar'eja 'ishte, ref'iko 'ishte, fetan'eja, i kam gj'etur kët'o un t't'ëra. ja, tha, tek ësht 'ujët.*
(мн.ч.) *e at'ë b'ëjmë për barj'am, barj'amin e v'ogël, se jan dy barj'ame, i math edh'e i v'ogël i th'emi. kjo f'esta e tom'orit, prap kët'u jan ca gab'ime... i thon edh'e sot te v'arri kr'ushnjevet, at'ije j'anë g'urët.*

13.1.2. Существуют ли экзистенциальные конструкции типа глагол *иметь* в 3 л. ед. ч. + группа существительного?

В говоре имеются безличные экзистенциальные конструкции с глаголом *habere*, выступающим только в форме 3 л. ед.ч.:
(ед.ч.) *mbi tavol'inë ka një mbul'es të bardh. se kët'u l'ule t'tj'era në at'ë k'ohë nuk ka. br'ënda k'ishte një lek. po ja n'eve pl'akat, po k'ishte s'ose, e mban mënd s'osen?*
(мн.ч.) *bil'es k'ishte ca, që d'elnin që në d'arkë. fj'ala vjen, k'ishte nj'erëz të v'arfër... k'ishte të rr'itur, djem të m'oshës më të m'adhe.*

13.1.3. Существуют ли экзистенциальные конструкции типа глагол *делать* в 3 л. ед. ч. + группа существительного?

В говоре имеются безличные экзистенциальные конструкции, образованные формой 3 л. ед.ч. глагола *bëj* „делать“ + группа существительного: *bën mj'egull.*

13.1.4. Структурная схема экзистенциального предложения (в том числе при отрицании) типа рус. *Там был монастырь Святой Богородицы / Там не было монастыря Святой Богородицы. В горах были разбойники / В горах не было разбойников?*

Экзистенциальное предложение обычно образуется на основе глагола

habere, выступающего только в форме 3 л. ед.ч., и является безличным. Именная группа в ед. или мн.ч. выступает в аккузативе неопределенной формы:
në rr'ethin e skrap'arit s'ka p'asur ujk. në mal k'ishte hajdut.
При образовании более редких экзистенциальных предложений на основе личного спрягаемого глагола *esse* именная группа обычно выступает в номинативе определенной формы: *ath'ere në mal 'ishin hajd'utët.*

13.1.5. Структурная схема экзистенциального предложения (в том числе при отрицании) типа рус. *У соседей скандал*, болг. *Родопы у Петрофцех има бобут'. У нас има гу'лам мъмър?*

Экзистенциальные предложения данного структурного типа образуются на основе глагола *habere*, выступающего только в форме 3 л. ед.ч., и являются безличными:
te komsh'ija ka sherr. te komsh'ija s'ka sherr.

13.1.6. Структурная схема экзистенциального предложения (в том числе при отрицании) типа рус. *Там есть наши школы. Там есть вода / Там нет воды?*

Экзистенциальное предложение обычно образуется на основе глагола *habere*, выступающего только в форме 3 л. ед.ч., и является безличным. Именная группа в ед. или мн.ч. выступает в аккузативе неопределенной формы: *në mal ka uj.*
При образовании более редких экзистенциальных предложений на основе личного спрягаемого глагола *esse* именная группа обычно выступает в номинативе определенной формы: *at'ije në malt ësht 'ujët.*

13.1.7. Существуют ли конструкции бытийный глагол в 3 л. ед. ч. + группа существительного, обозначающие отрезки времени?

В безличных конструкциях с существительными, обозначающими отрезки времени, употребляется глагол *esse*, выступающий только в форме 3 л. ед.ч.: *ç'dit ësht sot? - e mërk'ur. sot ësht vjesht. 'ishte gusht.*

13.1.8. Существуют ли экзистенциальные конструкции бытийный глагол в 3 л. ед. ч. + адвербиальная группа?

В безличных конструкциях с адвербиальной группой употребляется глагол *esse*, выступающий только в форме 3 л. ед.ч., ср. 13.1.9.:
në dh'omën e drejt'orit 'ishte ftot.

13.1.9. Существуют ли экзистенциальные конструкции глагол *делать* в 3 л. ед. ч. + адвербиальная группа?

В безличных конструкциях с адвербиальной группой употребляется глагол *bëj* „делать“ в форме 3 л. ед.ч., ср. **13.1.8.**:
në dh'omën e drejt'orit bën ftot. bën vap.

13.1.10. Структурная схема количественного предложения (в том числе при отрицании) типа рус. *Нас трое*, серб. *Нас je три / Ми смо три*, мак. *Ние сме пет*?

Структурная схема количественного предложения данного типа представлена номинативом местоимения + личный спрягаемый глагол *esse* + номинатив количественной конструкции:
ne j'emi tre. j'emi ne të tre, k'emi njëqintepezj'et d'ele...
Ср. также: *sa 'ishin at'o?*

13.1.11. В какой форме употребляется подлежащее бытийных предложений (падеж, опр. или неопр. форма)?

О структурных схемах экзистенциальных предложений см. **13.1.6.**

13.2. Структура посессивного предложения

13.2.1. Структурная схема посессивного предложения (в том числе при отрицании) типа рус. *У деда было три сына / *Дед имел трех сыновей. У нас есть цветной телевизор. У них есть собака*, серб. диал. *Он je имао лепу ћерку / У њега je била лепа ћерка*?

В говоре отмечена следующая конструкция, соответствующая искомым программой, образованная по модели посессор (именная группа в номинативе) + личный спрягаемый глагол *habere* + объект (именная группа в аккузативе):
po ti përsh'ëmbëll ke një tuf bakt'i edh'e ke fillu'ar q'umësht, un s'kam...
Экзистенциальные конструкции типа *tek sefed'ini ka pak bakt'i* выражают одновременно посессивное отношение, в котором имплицируется коллективный посессор.

13.2.2. Структурная схема посессивного предложения (в том числе при отрицании) типа рус. *Всему есть свое время. По крайности, царю будет слуга. Ему там есть занятие*, мак. *Денес ми je роденден / Денес имам роденден*?

В говоре отмечены следующие конструкции, соответствующие искомым программой:

посессор (именная группа в номинативе) + личный спрягаемый глагол *habere* + объект (именная группа в аккузативе):
sot kam datl'indjen. ai kish një zak'on të till. kët'ë zak'on ka p'atur fsh'ati 'ynë.,
глагол *esse* + именная группа, в которой посессор выражен притяжательным местоимением:
kshu ka qën zak'oni i t'ija. sot ësht datl'indja t'ime.

13.2.3. Структурная схема посессивного предложения (в том числе при отрицании) типа рус. *Ему сорок лет*, серб. *Било му је шеснаест година. Како ти је име?*, мак. *Името му беше Јусуф?*

Краткие формы личных местоимений в дативе в посессивном значении при имени существительном не употребляются.
В говоре отмечены следующие конструкции, соответствующие искомым программой:
посессор (именная группа в номинативе) + личный спрягаемый глагол *habere* + объект (именная группа в аккузативе):
si e ke 'emrin? ai e k'ishte 'emrin is'uf (ср.: *si të qu'ajn? k'ishin një kryet'ar at'a, selam'as q'uhësh ai*).,
экзистенциальная конструкция глагол *esse* + именная группа, в которой посессивное значение выражено притяжательным местоимением (конструкция имеет очевидный литературный характер):
is'uf 'ishte 'emri i tij.

13.2.4. Структурная схема посессивного предложения (в том числе при отрицании) типа рус. *У меня болит рука*, серб. *Очи су му биле пуне суза. Друга нога му је била дрвена / И ја имам дрвену ногу*, болг. *Ръката ми е болна?*

Краткие формы личных местоимений в дативе в посессивном значении при имени существительном не употребляются.
В качестве соответствия конструкции *у меня болит рука* в говоре отмечено глагольное сочетание с клитической формой личного местоимения в дативе, имеющее посессивный компонент в значении:
më dhëmb d'ora. (*i dhëmb d'ora at'ij*).
В качестве соответствия конструкции *друга нога му је била дрвена* в говоре возможны посессивная (*e kishte këmbën prej druri*) и экзистенциальная (*këmba e tij ishte prej druri*) конструкции.
В качестве соответствия конструкции *и ја имам дрвену ногу* в говоре возможна посессивная конструкция (*edhe unë kam një këmbë prej druri*).
В качестве соответствия конструкции *ръката ми е болна* в говоре возможна экзистенциальная конструкция (*dora ime është e sëmurë*).

13.2.5. Структурная схема посессивного предложения (в том числе при отрицании) типа рус. *Кони у него слепые*, серб. *Коњи су му ћорави*?

Краткие формы личных местоимений в дативе в посессивном значении при имени существительном не употребляются.

В говоре отмечены следующие конструкции, соответствующие искомым программой:

посессор (именная группа в номинативе) + личный спрягаемый глагол *habere* + объект (именная группа в аккузативе):

at'a k'alin e kanë qorr.,

экзистенциальная конструкция глагол *esse* + именная группа, в которой значение посессивности выражено притяжательным местоимением:

ku'ajt e tij jan q'orra.

Экзистенциальные конструкции типа *tek at'a k'ali ësht qorr* выражают одновременно посессивное отношение, в котором имплицируется коллективный посессор, см. **13.2.1.**

В говоре возможны глагольные сочетания с клитической формой личного местоимения в дативе, имеющие посессивный компонент в значении и независимые от именной группы:

bakt'it na ka vr'arë. më 'ikën m'ua q'umështi, më 'ikën q'umshti m'ua.

13.2.6. Структурная схема посессивного предложения (в том числе при отрицании) типа серб. *Где ти је капут*, болг. *Къде ти са очите, сляп ли си*?

Краткие формы личных местоимений в дативе в посессивном значении при имени существительном не употребляются.

В говоре отмечены следующие конструкции, соответствующие искомым программой:

посессор (именная группа в номинативе) + личный спрягаемый глагол *habere* + объект (именная группа в аккузативе):

ku i ke syt, qorr je?,

экзистенциальная конструкция глагол *esse* + именная группа, в которой значение посессивности выражено притяжательным местоимением:

ku ësht p'alltua j'ote?

13.2.7. Структурная схема посессивного предложения (в том числе при отрицании) типа рус. *Дочка у него студентка*, серб. *Ћерка му је студенткиња*, болг. *Баща му е инженер*?

Краткие формы личных местоимений в дативе в посессивном значении при имени существительном не употребляются.

В говоре отмечены следующие конструкции, соответствующие искомым программой:

посессор (именная группа в номинативе) + личный спрягаемый глагол *habere* + объект (именная группа в аккузативе):
bab'anë e kam kryet'ar.,
экзистенциальная конструкция глагол *esse* + именная группа, в которой значение посессивности выражено притяжательным местоимением:
bab'ai im është kryet'ar.
В говоре возможны глагольные сочетания с клитической формой личного местоимения в дативе, имеющие посессивный компонент в значении и независимые от именной группы:
eh kur më ka vd'ekur n'ënja, si sot e mbaj mënt... po kur më vdiq b'urri, i bën alam'et, me çim'ento.

14. Коммуникативная направленность высказывания

14.1. Вопросительные предложения

14.1.1. Могут ли вопросительные предложения, содержащие общий вопрос, образовываться с помощью интонации?

Вопросительные предложения, содержащие общий вопрос, могут образовываться с помощью интонации:
kshu th'oshin, në grad'ec ka luvg'at, ke dëgju'ar ti? ke k'orrur m'isrin? n'çorrov'od qe, o? tan'i ju dy vëll'ezër j'ini?

14.1.2. Может ли общий вопрос образовываться с помощью частицы конъюнктива?

Общий вопрос может образовываться формой конъюнктива:
të jet ky qengj? të jet ky qingj, apo t'mos jet? të j'etë 'ujë, apo rak'i? të jet, a të mos jet?
kush b'ëhesh luvg'at? të vdes un e të ngj'allem, o?

14.1.3. Может ли вопросительное предложение образовываться с помощью вопросительной частицы (типа серб. *ли*)?

Общий вопрос может образовываться с помощью вопросительной частицы *a*:
a shkoj me bagët'in në lum? a e ke par at'ë? a e bes'on ti? a je mir? a 'ishin mir at'a fëm'ija? a ngj'allet i vd'ekuri, ja? a e pi rak'inë ai r'usi, se j'anë mësu'ar me v'otkë kët'a?
a të shk'ojë hal'iti me bagët'in në lum?
'erdhi a?

14.1.4. Может ли вопросительное предложение образовываться с помощью вопросительной частицы (типа серб. *ли*) при глаголе в форме кондиционала?

Общий вопрос при глаголе в форме кондиционала может образовываться с помощью вопросительной частицы *a*: *a do të vije në dasëm, po të të ftonte?*

14.1.5. Возможна ли препозиция тематического аргумента в вопросительных конструкциях?

В вопросительных конструкциях возможна как пре-, так и постпозиция тематического аргумента, ср.:
a ka 'ardhur sefed'ini? ku b'ëni paz'ar?
sefed'ini ka 'ardhur? shk'olla ju'aj ku ësht?

14.1.6. Какова позиция вопросительной частицы (типа серб. *ли*) в общем вопросе в форме плюсквамперфекта?

Вопросительная частица *a* в общем вопросе находится перед формой вспомогательного глагола плюсквамперфекта:
a k'ishte marr sefed'ini në telef'on, kur v'ajti n'çorrov'od?

14.1.7. Каков порядок следования энклитических форм местоимений и вопросительной частицы (типа серб. *ли*) в общем вопросе в форме плюсквамперфекта?

Клитические формы местоимений находятся после вопросительной частицы *a* и перед формой вспомогательного глагола плюсквамперфекта: *a i k'ishe thën at'ij për të 'ardhur në mbl'edhje?*

14.1.8. Каков порядок следования энклитических форм местоимений и вопросительной частицы (типа серб. *ли*) в общем вопросе в форме футура?

Вопросительная частица *a* в общем вопросе находится перед формой частицы футура *do*. Клитические формы местоимений находятся закономерно после частицы конъюнктива *të*:
a do ta sh'ohësh sefed'inin n'çorrov'od?

14.1.9. Может ли частный вопрос образовываться путем постановки вопросительной частицы (типа серб. *ли*) после члена предложения, к которому относится этот частный вопрос?

Частный вопрос путем постановки вопросительной частицы *a* после соответствующего члена предложения не образуется, ср.:
në lum ka shku'ar gru'aja 'ime?

14.1.10. Может ли вопросительная частица (типа серб. *ли*) употребляться как самостоятельное вопросительное слово?

Нерелевантный вопрос, см. **14.1.3.**

14.1.11. Употребляется ли вопросительная частица (типа серб. *ли*) в эмфатическом значении?

Вопросительная частица *а* в эмфатическом значении в предусмотренных программой контекстах не употребляется, ср.:
q'ënka e m'adhe kjo lop!
sa budall'aqja qjo!

14.1.12. Могут ли вопросительные предложения, содержащие общий вопрос, образовываться с помощью отрицания и вопросительной интонации?

Вопросительные предложения, содержащие общий вопрос, могут образовываться с помощью отрицания и вопросительной интонации:
nuk pi duh'an ti? nuk to v'inte s'akua, ë?
s'e k'ini kërku'ar?

14.1.13. Используется ли отрицание при образовании вопросительного придаточного предложения?

При образовании вопросительного придаточного предложения отрицание не используется:
bab'aj 'erdhi në shtëp'i dhe py'eti, nës'e ësht gj'ella g'ati ap'o jo.
nuk u mu'arr vesh, a 'ishte gj'allë, ap'o k'ishte vd'ekur.

14.1.14. Могут ли вопросительные предложения, содержащие общий вопрос, образовываться с помощью отрицания и вопросительной частицы (типа серб. *ли*)? Имеют ли вопросительные предложения с отрицанием значение смягченного вопроса?

Вопросительные предложения, содержащие общий вопрос, могут образовываться с помощью отрицания и вопросительной частицы *а*:
a nuk ka 'ardhur mem'eti? a nuk na v'odhën, kur 'ishim në tir'an? a nuk të k'apa dy her d'uke vj'edhur, pse vjedh prap?

14.1.15. Употребляется ли вопросительная частица *нет + ли* (типа мак. *нели*)? Ожидается ли при этом положительный ответ на вопрос?

Вопросительная частица данного типа не образуется.

14.1.16. Какова позиция вопросительной частицы (типа серб. *ли*) в вопросе с отрицанием в форме будущего времени?

Возможный порядок слов *a nuk* не зафиксирован, поскольку с формой будущего времени при отрицании отмечены только вопросительные конструкции без частицы *a*:
nuk do vish tek ne n'esër? nuk do ma thu'ash at'ë histor'in?

14.1.17. Какое вопросительное слово употребляется в вопросе о причине?

В вопросе о причине употребляются вопросительные наречия *pse* „почему; зачем“ и *përs'e* „почему; зачем“:
pse ank'ohesh? pse qan? pse e s'olle?
përs'e qan ti vogl'ush? e parandj'ej kësht'u, se përs'e q'eshni.,
и предложные конструкции *nga* „от, из“ + вопросительное местоимение *ç(f)arë* „что“: *nga çar ank'ohesh? nga çfar qan?*
Ср. употребление наречия образа действия *si* „как“ в конструкциях со значением удивления, упрека с оттенком причинности:
si s'v'ata ta sh'ihnja një ç'ikë 'unë.

14.1.18. Какое вопросительное слово употребляется в вопросе о цели?

В вопросе о цели употребляются вопросительные наречия *pse* „зачем; почему“ и *përs'e* „зачем; почему“:
pse shk'ove at'ije? pse b'ëhesh bud'all?
përs'e shk'ove at'ije?

14.2. Отрицательные предложения

14.2.1. Возможна ли полинегация? Если в предложении более одного отрицания, то результат утвердительный или отрицательный?

Полинегация с общим отрицательным результатом возможна:
ai nuk d'inte asgj'ë. kur vdiq, asnj'ë s'i v'ajti. asnj'ëra p'alë s'pran'oj, ath'ere fill'oj dyf'eku. as ti s'di asgjë.

14.2.2. Возможно ли частное отрицание типа рус. *Не я начал*, мак. **Не јас почнав. *Не Марко ми помогна / Не сум јас тој што почна. Не е Марко тој што ни помогна*; мак. Эгей. *Не магаре, а кон си купи. Не човек, а кучеести тој?*

Частное отрицание в простом предложении типа *не я начал* невозможно, ср.: *nuk jam un fajt'ori. nuk e fill'ova un, e fill'oj sefed'ini. nuk jam un ai, që fill'ova sh'errin.*
В говоре отмечены примеры частного отрицания с отрицательной частицей *jo* (ср. **14.2.7.**):

kur e kapërx'ejnë m'acet, jo njer'iu, m'acet... jo grat, po b'urrat.
e bëjm jo b'ukë të 'ardhur, po e bëjm kul'aç.
dometh'ën kud'o i vend'osnin, jo n'trup të njer'iut, po rreth ban'esës, shtëp'is.
speci'ale b'ëhesh aj'o dometh'ën, një buk jo shum e m'adhe, as shum e v'ogël.

14.2.3. Используется ли отрицание при образовании придаточного предложения?

В предусмотренных программой контекстах отмечены придаточные предложения, в которых невозможно отрицание:
un pres, sa të vij ai. 'unë do pun'oj, sa të vdes.
dhe nuk flas hiç, gjers'a dal përj'ashta.
Возможны, однако, конструкции с отрицанием в придаточном предложении типа *unë do punoj, sa të mos më mbaj më kurrizi.*

14.2.4. Возможны ли отрицательные конструкции типа алб. *Kur martohet djali, do shikuar, që vajza të mos të jetë një grua e leshuëm / të mos jetë e fisit?*

Отрицательные конструкции данного типа возможны:
tër at'ë uj si ta zër kuç'edra, e të mos të vij ty e m'ua?

14.2.5. Раздельная или слитная отрицательная форма глаголов *хотеть* и *иметь* употребляется в диалекте?

„Слитные" формы глаголов не образуются, ср.:
d'ua - nuk d'ua, s'd'ua; kam - nuk kam, s'kam;
po nuk ka q'ënë, kët'u tek n'eve nuk ësht festu'arë.

14.2.6. Противопоставлено ли именное отрицание глагольному?

В говоре имеются частицы *s', nuk, mos,* специализированные только для глагольного отрицания. Частицы *s'* и *nuk* употребляются в индикативе, адмиративе и кондиционале, а *mos* в конъюнктиве, императиве и оптативе.
Ср., однако: *e po se mos e di, se mos e di atj'e un.*
Отрицательная частица *jo* употребляется для именного отрицания.

14.2.7. Употребляется ли отрицательная частица (типа серб. *не*) в сложносочиненных предложениях со значением оппозиции содержанию второго предложения?

В сложносочиненных предложениях со значением оппозиции содержанию второго предложения употребляется отрицательная частица *jo*:

po ka nj'erëz sh'umë, që i përcakt'ojnë, pa jo se i përcakt'onj 'unë, ka shum nj'erëz, që i përcakt'ojnë.
të t'ërë kr'ushqet siç e k'ishin m'arrë, at'y do v'inin ta sh'inin, po si ta sh'inin, jo të t'okshin me të, po r'ynin n'd'erët.

14.2.8. Имеются ли частицы, усиливающие отрицательный ответ?
Для усиления отрицания в говоре используется частица *as*:
në at'ë k'ohë s'kish as g'ëlqere, që i p'iknim, po 'ishte një dh'eri b'ardhë.,
а также лексема *hiç* „ничто":
'unë s'di hiç. dhe nuk flas hiç, gjers'a dal përj'ashta.
'unë nuk e d'ua kët'ë hiç. at'ë dit bulm'etin nuk d'uet ta fshtj'ellëç hiç.
f'utësh br'ënda, hiç asgj'ë.
Ср. также: *më s'ka më; më s''është më për të ngr'ënë.*

14.2.9. Используется ли конструкция типа *как нет* при обозначении того, что вопрос был излишен?
При обозначении того, что вопрос был излишен, используются конструкции *si jo*, *pos'i* и *pos'i jo*: *po ka p'atur, pos'i, pos'i jo, edh'e tu, tu.*

14.3. Частицы

14.3.1. Какая утвердительная частица употребляется в говоре?
В говоре употребляется утвердительная частица *po* „да". Ср. также редко употребляемую частицу *e de* „да" (*quhet kallkan? - e de, kallk'an*).

14.3.2. Возможно ли употребление полной формы глагола *быть* в значении утвердительной частицы?
Албанский язык не располагает „полными" и „краткими" формами глаголов; употребление глагола *esse* в значении утвердительной частицы в предусмотренных программой контекстах невозможно.
В положительном ответе на вопрос может повторяться глагол вопроса, например: *është babai në shtëpi? - është. po shkon në shkoll ti? - po shkoj.*

14.3.3. Возможно ли употребление полной отрицательной формы глагола *быть* в значении отрицательной частицы?
Албанский язык не располагает „полными" и „краткими" отрицательными формами глаголов (см. **14.2.5.**); употребление глагола *esse* в зна-

чении отрицательной частицы в предусмотренных программой контекстах невозможно.
В отрицательном ответе на вопрос может повторяться глагол вопроса, например: *është babai në shtëpi? - nuk është. po shkon në shkoll ti? - nuk po shkoj.*

14.3.4. Может ли указательная частица выполнять предикативную функцию? Какую падежную форму имеет при этом существительное?

Предикативную функцию может выполнять указательная частица *ja* „вот", существительное и местоимение имеет при этом форму номинатива: *ja shtëp'ie nas'ipit* (*=ja shtëpia e nasipit*). *ja sefed'ini! ja ai!*

14.3.5. Используются ли указательные частицы в сочетании с указательными местоимениями (и какими именно)?

Указательная частица *ja* „вот" употребляется в сочетании с указательными местоимениями *ky, kjo; ai, ajo* в ед. и мн.ч., например:
ja aj'o shtëp'i at'ije.
e thy'ejnë n'pj'ergullt, ku ka pj'ergulla, ja kët'yre pj'ergullave, që jan j'ashtë, last'ar.

14.3.6. Имеются ли слитные комплексы указательных частиц и местоимений?

Слитные комплексы указательных частиц и местоимений не образуются.

14.3.7. Какие слова выполняют роль «паразитов»?

В даной функции выступают лексемы и сочетания *dometh'ën* „так сказать", *fj'ala vjen* „так сказать", *përsh'ëmbull* „например":
b'ëheshe t'ymi, që dometh'ën, që 'iku aj'o, d'imri.
po, fj'ala vjen, gj'eta një k'okë d'ele.
tasht'ithi, h'anin d'arkë, rr'inin kënd'onin, e vallz'onin, e do ta m'errte nj'ëri, të t'ërë at'ije, edh'e tasht'i, përsh'ëmbull, e f'unin dh'ëndrin br'ënda, f'unin edh'e n'usen.

14.3.8. Какая частица выражает значение „именно"?

Значение „именно" выражают частицы *tam'am* и *mu*:
kur do shk'onte të m'errte n'usen, i ndal'onte at'ije në rrug dhe i thosh, ti do viç mbas m'eje, ti mbas kët'ij, ti mbas at'ij, 'ishin të detyru'ar at'ije, ku t'u thosh ai, tam'am si aj'o sku'adra e usht'arëvet.
...h'ipte në çat'i të vr'iste, h'idhte dërr'asën mu te str'ea.

Отмечен также недостоверный пример употребления в этом значении частицы *bash*:
kët'ë d'ele do th'errim për sullt'an novr'uz, ti pyet, aj'o ësht aj'o, që k'emi thën ne? un them, bash kjo ësht.

15. Сложноподчиненное предложение

15.1. Придаточные изъяснительные предложения

15.1.1. Какой союз употребляется для ввода придаточных изъяснительных (дополнительных) предложений после глагола *знать*?

Для ввода придаточных изъяснительных (дополнительных) предложений после глагола *di* „знать" отмечены союзы *që* и *se*:
ai e d'inte, që bab'aj pun'onte në ar. kur shk'onte at'ije në teq'et, e d'inte ai bab'aj at'ije, a derv'isht, e d'inin, që ky 'ishte mëh'yp.
nuk e di, se n'ç'dat 'ishte kjo, po q'uhesh shëngj'ergj.

15.1.2. Какой союз употребляется для ввода придаточных изъяснительных (дополнительных) предложений после глаголов чувственного восприятия (типа *видеть*, *слышать*)?

Для ввода придаточных изъяснительных (дополнительных) предложений после глаголов чувственного восприятия употребляются союзы *që* и *se*:
e pash, që ngj'inte m'alin përpj'et. 'unë edh'e e dëgj'ova, që po q'ante ai i b'iri.
do th'errje mish se s'bën novr'uzit, po nuk 'ishe e thën, që të th'errje bagët'i. po s'k'isha dëgju'ar, që të 'ishte dj'egur kuk'uth.
shik'o, se e gj'eta d'elen at'ije, r'ipe dhe m'erri m'ishin.
Вместо придаточных изъяснительных в говоре могут употребляться формы герундия и конъюнктива:
e pash d'uke ngj'itur m'alin përpj'et.
e pash të ngj'itej m'alit përpj'et.

15.1.3. Какой союз употребляется для ввода придаточных изъяснительных предложений при передаче чужой речи?

Для ввода придаточных изъяснительных предложений при передаче чужой речи употребляются союзы *që* и *se*:
than, që na 'erdhi sh'iu. th'oshin, që më shum djeg gjëlpër'injtë, kto rruf'eja, i vret.

th'onë, se 'është, 'është ur'atë edh'e për nj'erzit. e kam të dëgju'ar nga pl'aka, ...se th'oshin shenjtan'as.,
которые могут также вводить прямую речь:
u kthy'en mbrapsh fshat'arët 'erdhë dhe kur i py'etëm, që a mu'arrët gjë? na than...

15.1.4. Какие союзы используются после глаголов желания при несовпадающих субъектах действия в главном и придаточном предложениях?

После глаголов желания при несовпадающих субъектах действия в главном и придаточном предложениях используется союз *që*:
'unë d'ua, që të vish edh'e ti. nuk d'ua, që të rrish kët'u.

15.1.5. Может ли придаточное изъяснительное вводиться конструкцией типа мак. *за да*?

Придаточное изъяснительное может вводиться союзом *që*:
i thash n'uses, që të pj'ekë b'ukën.
Вместо придаточных изъяснительных в говоре может употребляться особая причастная конструкция *për të* + причастие (*për* + отпричастное существительное):
i thash n'uses për të pj'ekur b'ukën. i thash gru'as për të pson'isur në paz'ar.,
и форма конъюнктива:
i thash n'uses, të pj'eki b'ukën. i thash n'uses, të pjek b'ukën.

15.1.6. Возможно ли опущение союза при введении придаточного изъяснительного предложения?

В говоре отмечаются примеры бессоюзного подчинения:
edh'e th'oshin, ky u bë plak. posht e gj'etën, p'inte duh'an.

15.1.7. Имеются ли придаточные изъяснительные предложения типа болг. *От дека я узна ти камилата, оти е куца*, алб. *E dij mbreti, se ish djal i tij* „король верил, что он его сын"?

Для ввода придаточных изъяснительных (дополнительных) предложений после глаголов употребляются союзы *që* и *se*, см. **15.1.2.**
Причинный союз *sepse* „потому что" в придаточных изъяснительных предложениях не употребляется, см. **15.2.11.**

15.1.8. Имеются ли придаточные изъяснительные предложения типа алб. *të shomë tata tshë të bënjë* «посмотрим, что делает отец»?

В предусмотренном программой контексте отмечаются изъяснительные придаточные предложения, образованные по модели вопросительное

местоимение *çfarë* „что" + футур: *të sh'ohim, ç'to të bëj bab'aj.*, в том числе с союзом *se*: *të shik'ojm bab'an, se ç'do të bëj.*

15.1.9. Возможна ли трансформация изъяснительного предложения в отглагольное существительное?

Трансформация изъяснительного предложения в отглагольное существительное возможна, ср.:
më erdhi shumë keq, kur mësova, që vdiq.
më erdhi shumë keq, kur mësova për vdekjen e tij.
më erdhi shumë keq, kur mësova vdekjen e tij.

15.2. Придаточные обстоятельственные предложения

15.2.1. Какой союз употребляется для ввода придаточных предложений времени?

Для ввода придаточных предложений времени употребляются, например, следующие союзы:
kur „когда": *edh'e kur 'iknim ne përp'ara, ai m'errte n'onjë v'ezë në at'o ç'antat t'ona se 'ishin plot v'ezë ç'antat*;
sa „до того как; как только; в течение": *e fshtjell me jorg'an edh'e e ru'an at'ije, sa t'i v'inte v'akti që ta, ta varr'osin. sa 'erdha kët'u, b'ëri h'ajër. sa të h'ynte dh'ëndri, past'aj d'elte ky njer'iu i 'afërt;*
d'eri sa „до того как": *ne pr'esim, d'eri sa të vij bab'aj*;
si „после того как": *për novr'uzin ngr'ihëshin në mëngj'es edh'e si l'anin du'art e s'ytë, do th'errësh shel'eku. si mbush v'itin, i b'ëjnë qiv'urin*;
mb'asi „после того как": *mb'asi si u mart'ua, v'inin nj'erzit e ç'upës*;
pasand'aj „после этого": *e mb'anje, sa v'inte gr'uri ri, pasand'aj ja u h'idhje p'ulave*;
p'ara se „до того как": *p'ara se të zbr'iste n'usja, ja j'epnin, që e thy'ente at'ë b'ukën kshu.*

В говоре отмечена возможность комбинации средств сочинения и подчинения: *kur mj'elim bakt'it, dhe th'emi u mbush v'edra me q'umësht.*

О способах выражения предшествующего и одновременного главному второстепенного действия в предложении (типа *me të h'yrë fill'oj e sh'au* и др.) см. **6.9**.

15.2.2. Как оформляются придаточные предложения времени с отрицанием типа рус. *Не успел он войти, как загорелся свет*, мак. Эгей. *Оште попадијата не удавена, попот станува*?

Придаточным предложениям типа *не успел он войти, как...* в говоре соответствуют особые формы приватива (причастные конструкции *pa* + причастие) со значением предшествования:
pa hyr bab'aj në oborr, q'ëni e sulm'oj.
Ср. употребление приватива в значении „пока не“:
me një fj'alë, pa kalu'ar pl'akat, s'ka 'ardhur beh'ari.

15.2.3. Возможно ли опущение глагола во временном придаточном предложении с союзом *когда*?

Опущение глагола во временном придаточном предложении с союзом *когда* не отмечено, ср.:
kur u h'edhin tagj'in k'afshve, d'erdhur tagj'ija dhe mb'ushur me pleh.

15.2.4. Может ли числительное *один* вводить придаточные предложения времени?

Значение второстепенного действия в предложении, предшествующего главному действию, может быть выражено конструкцией неопределенный артикль + отглагольное существительное, см. **6.9.2.5.**:
sa u përgat'itn at'a, një të v'ajtur, një t'kërcy'er teneq'et e g'azit, vap shkr'epset, u doq.

15.2.5. Может ли придаточному предложению времени предшествовать предлог *от*?

Предлог *nga* „от“ не может предшествовать придаточному предложению времени, ср. употребление союза *që kur*:
u m'erret p'ara gj'irit, që kur të pj'ellin d'elet, kur të pjell d'elja, që të mos p'ijë q'ëngji q'umësht...

15.2.6. Какой союз употребляется для ввода придаточных образа действия с отрицанием?

В контекстах, предусмотренных программой, отмечены формы приватива (причастные конструкции *pa* + причастие):
me një fj'alë, pa kalu'ar pl'akat, s'ka 'ardhur beh'ari. pasand'aj z'inin hajv'anët e sh'inin, më përp'ara n'eve, pa bër koperat'ivë. n'isi të haj me shpejts'i, pa bër llaf.
Ср. с полупредикативным употреблением формы приватива:
'ujku po t'i gjej v'etëm bakt'it, nëntëdhj'et e nënt ha, po të jen njëq'int, v'etëm një lë pa ngrën. po gr'uri, gr'uri, që mb'eti pa k'orrur, do t'a korr n'esër.

15.2.7. Отмечается ли паратаксис вместо придаточного с союзом типа мак. *без да*? Какой сочинительный союз при этом употребляется?

Употребление паратаксиса с сочинительным союзом *edh'e* отмечено в примере: *mund t'ja m'arrësh v'ezët z'ogut edh'e z'ogu të mos i kupt'oj* (= *pa e kuptu'ar z'ogu*).

15.2.8. Какой союз употребляется для ввода финально-целевых придаточных предложений?

В финально-целевых придаточных предложениях независимо от совпадения или несовпадения субъектов главного и второстепенного действия употребляются следующие союзы:
që „чтобы“: *kam 'ardhur, që të të them të vërt'etën. e lëp'inte n'usja, që ta d'onte vj'errën, ta d'onte vj'errën. v'ishshin me g'una, që t'mos nj'ifeshin. prand'aj b'ëhesh zj'arri ...në largës'i, që të mos dëmt'ohësh l'agjja, se ka jo, gj'ëra që d'igjen. gru'aja tan'i u trëmb, h'ipi në p'emët, që të b'inte fëm'ija e të vd'iste. i th'oshin dordol'ec, që të bj'erë shi. po kjo b'ëhej më t'epër, që të j'etë j'eta e 'ëmbël*;
se „чтобы“: *ka par m'ajtas dhe dj'athtas, se mos sh'ihte p'ulat e dhit. asht'u, at'ë kish aj'o, mbul'oësh kshu, se mos sh'ihte n'usja, po*;
me qëll'im që „чтобы“: *th'oshin, ësht i mir, ësht kshtu, ësht ashtu, me qëll'im që t'mos v'inte luvg'ati at'y në shtëp'i të b'ënte n'onjë rrëzu'arje të 'enve.*
Отмечены также придаточные предложения, оформленные конъюнктивом без союзов:
kam 'ardhur të të them të vërt'etën. e m'orra yxh'ym un, t'm'errja 'ujë.
e ke dërgu'ar dj'alin të flas me haxh'in?
В целевом значении употребляется особая причастная конструкция *për të* + причастие (*për* + отглагольное существительное):
...prand'aj b'ëhesh zj'arri, edh'e llaf'osëshin për të largu'ar të l'igat. ...edh'e v'anë për ta dj'egur. v'ishëshin si b'urra edh'e f'utshin në dh'omën e b'urrave, për të argëtu'arë.
e dërg'ove dj'alin për të f'olur me haxh'in?
Интересны примеры употребления союза *që* в нерасчлененном причинном и целевом значении:
at'a, që 'ishin fukar'enj, që s'k'ishin, d'elnin dy dit përp'ara, që ju 'epnin më shum m'isra.
...dhe kur vin, që çl'odhen kët'a kr'ushqit e l'eshnjës, mat'anë mull'irit...

15.2.9. Возможна ли трансформация финально-целевого предложения в отглагольное существительное?

Трансформация финально-целевого предложения в отглагольное существительное возможна:
do shkojm në ar për k'orrje. ne do shkojm në ar për grumbull'im.

15.2.10. Какое наклонение глагола (какая глагольная форма) используется в финально-целевом придаточном предложении?

В финально-целевом предложении обычно используется конъюнктив, см. **15.2.9.**

15.2.11. Какой союз употребляется для для ввода придаточных предложений причины?

Для ввода придаточных предложений причины используются, например, следующие союзы:
se „потому что": *aj'o, kërc'en shel'eku, se hyn, b'ëhet njëvjeç'ar, shkon dash. n'ëna dhe bab'aj q'ante, se 'iku g'oca. po edh'e një tj'atri, po t'kem gab'im, i them më fal or'e, se kam gabu'ar*;
seps'e „потому что": *ai u ç'ua në spit'al, seps'e 'ishte i sëm'ur*;
pse „потому что": *th'erri koç'iu njëh'erë një kap'osh at'y, e nxu'arrë karikat'urë, pse th'erri për novr'uz, e nxu'arrë karikat'urë*;
m'eqë „потому что": *po e th'ashë at'ë, që, m'eqë shën'ohet aj'o peri'udh e kal'imit të d'imrit, v'ënë z'ile, vën këmb'orë, vën gj'ëra kshu po. kjo treg'onte, që, m'eqë bëm kët'ë, mot do ket prodh'im.*

15.2.12. Имеется ли приименной причинный оборот, состоящий из предлога *как, в качестве* + относительное предложение?

Данный причинный оборот представлен в примерах:
nas'ipi, si bujk që ësht, ka shum pun.
ti me sefed'inin, si gjuht'arë që 'ini, d'uhet t'i përcakt'oni kto pun.

15.2.13. Какой союз употребляется для ввода придаточных уступительных предложений?

Для ввода придаточных уступительных предложений употребляются союзы *megj'ithse* „хотя" и *edh'e pse* „хотя":
ne 'ishim në pyll, megj'ithse ra shi.
edh'e pse ësht i p'asur, nuk ka fat.
Ср. употребление частицы со значением уступки *makar'i* „хотя бы и":
e gdhijn nj'erzit, kët'a të 'afërtit, makar'i edh'e miq. e k'ishte p'ikën mu në shp'atull e k'ishte, makar'i në krah'ore t'p'ulës. makar'i 'unë, më fal'ë, i them.

15.2.14. Употребляется ли вместо уступительного союза *хотя* условный *если*?

В говоре условный союз *nëq'oftse* „если“ в значении уступительного не употребляется, ср. **15.2.13.**:
jan edh'e sot at'ije, nëq'oftse s'jan pr'ishur tan'i.

15.2.15. Отмечается ли паратаксис вместо придаточного следствия? Какой сочинительный союз при этом употребляется?

В предусмотренных программой контекстах паратаксис вместо придаточного предложения следствия не употребляется, ср:
ç'jan kët'o moll, që të jen kaq të shtr'enjta?

15.2.16. Используется ли конструкция досл. *сколько для* в значении „лишь для“?

Наречие *sa* „сколько“ может сочетаться с особой причастной конструкцией *për të* + причастие (*për* + отпричастное существительное) со значением „лишь для“, ср.:
h'odha një çik në goj, sa për t'lar g'ojën. un do shkoj në paz'ar, sa për të shiku'ar, për të par.
e ft'ova fil'anin për të bër ad'etin.

15.3. Придаточные определительные предложения

15.3.1. Обязательно ли указательное местоимение в роли подлежащего главного предложения при придаточном определительном?

Указательное местоимение в роли подлежащего главного предложения при придаточном определительном обычно не употребляется:
kush ta gj'ente at'ë l'ekun, k'ishte kësm'et. kush s'di gjë, s'd'uhet të bëj sham'at.
ai që ka, therr shel'ekun, therr d'ashin, ai që s'ka, therr p'ulën, kap'oshin.
ai q''ishte çob'an, m'errte grr'abën. ai 'ishte martall'os, që d'elte, martall'ozi d'itës v'erës.
Ср. примеры с наличием указательного местоимения:
at'ij që i zi'et pj'ergulla, ësht shpirtm'irë ai, at'ij që si z'ihet, 'është shpirtk'eq ai. ai që k'ishte kop'e të m'adhe, b'ënte drek ai.

15.3.2. Какие относительные союзы употребляются в говоре?

В говоре употребляются союзы *që, se* и местоимения *që, i c'ili, e c'ila* и др.

15.3.3. Употребляется ли наречие *где* в роли относительного союза?

Наречие *ku* „где" употребляется в роли относительного союза с дополнительным пространственным значением:
shk'olla, ku u mblu'adhëm ne, ësht lark.
Ср. невозможность его употребления в контекстах, предусмотренных программой: *gj'etëm një çup, që i k'ishte vd'ekur e 'ëma.*

15.3.4. Может ли изъяснительный союз употребляться как относительный?

Лексемы *që, se* функционируют в говоре, как и в албанском языке в целом, как изъяснительные союзы (см. 15.1.):
e d'inin, që ky 'ishte mëh'yp.
и как относительные местоимения:
gj'etëm një v'ajzë, që 'ishte shum e b'ukur.

15.3.5. Какой союз (относительное местоимение) употребляется для присоединения придаточного предложения, определяющего одушевленное существительное - подлежащее в придаточном предложении?

В данном случае обычно употребляется относительное местоимение *që*:
m'isër binj'ak, si një gr'ua, që bën dy fëm'ijë. at'a, që d'elnin t'p'arët, m'errnin vez më shum. një, që i v'inte nd'orësh, që k'ishte sevd'a për at'ë p'unë, e b'ënte për fëm'ijët.

15.3.6. Какой союз (относительное местоимение) употребляется для присоединения придаточного предложения, определяющего одушевленное существительное - прямой объект в придаточном предложении?

В данном случае обычно употребляется относительное местоимение *që*:
e cakt'onin një fëm'ijë, që do t'i ç'onin n'uses përp'ara. një komsh'i, që un nuk e d'ua, 'ose, ai s'më do m'ua, vjen te k'opshti...
Возможно также употребление относительного местоимения *i c'ili, e c'ila*: *dj'alin, të c'ilin e tak'ova në paz'ar, e nj'ifja shum mir.*

15.3.7. Какой союз (относительное местоимение) употребляется для присоединения придаточного предложения, определяющего неодушевленное существительное - прямой объект в придаточном предложении?

В данном случае обычно употребляется относительное местоимение *që*:
'ujin, që nuk e k'emi pir, mund ta fl'akësh. ...mat xhenaz'enë, sa 'është xhenaz'eja, mat arqiv'olin, që e b'ëjnë.
...n'ëna e kët'ij dj'alit, që na s'olli rak'inë, që p'imë. kjo qe rr'uga, që bën at'ije, kjo qe sadak'aja, që mu'arrë.

15.3.8. Какой союз (относительное местоимение) употребляется для присоединения придаточного предложения, определяющего одушевленное существительное - косвенный объект в придаточном предложении?

В данном случае обычно употребляется относительное местоимение *që*: *komsh'iu, që ne i sh'esim q'umështit, pret te d'era. gj'etëm një çup, që i k'ishte vd'ekur e 'ëma. at'ij që i zi'et pj'ergulla, ësht shpirtm'irë ai, at'ij që s'i z'ihet, 'është shpirtk'eq ai.* Возможно также употребление относительного местоимения *i c'ili, e c'ila*: *gj'etëm një çup, së c'ilës i k'ishte h'umbur e 'ëma.*

15.3.9. Какой союз (относительное местоимение) употребляется для присоединения придаточного предложения, определяющего одушевленное существительное - предложный объект в придаточном предложении?

В данном случае обычно употребляется относительное местоимение *që*: *'erdhi gr'uaja, që 'ishim mbrëm me të.*

Возможно также употребление относительного местоимения *i c'ili, e c'ila*: *'erdhi gru'aja, me të c'ilën ne 'ishim mbrëm.*

Ср. аналогичное употребление относительных местоимений при неодушевленных существительных:

nj'ihet si d'itë... në të c'ilën b'ëhet kontr'olli i rez'ervave ushqim'ore.

v'edra i th'emi n'eve at'yre, që m'ilen bakët'ia. një bletërr'itës e njeh, na ç'l'ule 'është mbl'edhur mj'alti, se at'o j'anë shumëllojshmër'i l'ulesh, që mbl'idhet mj'alti.

15.3.10. Какой союз (относительное местоимение) употребляется для присоединения придаточного предложения с притяжательным значением, определяющего существительное - название лица мужского пола?

В данном случае отмечен недостоверный пример употребления относительного местоимения *që*:

mat'anë jan 'ulur ca pleq, që grat e t'yre kan vd'ekur p'ara ca k'ohësh.

15.3.11. Какой союз (относительное местоимение) употребляется для присоединения придаточного предложения с притяжательным значением, определяющего одушевленное существительное?

В данном случае отмечен недостоверный пример употребления относительного местоимения *që*:

në ktë vath k'emi dh'èntë, dhënt, që shq'erat e t'yre, që q'ëngjat e t'yre jan th'errur për novr'uz.

15.3.12. Какой союз (относительное местоимение) употребляется для присоединения придаточного предложения с притяжательным значением, определяющего неодушевленное существительное?

В данном случае употребления придаточного определительного предложения не отмечено, ср.:
ne k'emi 'ardhur në kët'ë fshat, banor'ët e kët'ij fsh'ati j'anë shum punt'or.

15.3.13. Какой союз (*что* / *когда*) употребляется для присоединения придаточного, определяющего существительное со значением времени?

В данном случае обычно употребляется относительное местоимение *që*:
i mb'anin, i ushq'enin, m'ajmëshin dhe do t'i th'errnin d'itën, që gëdh'ihësh novr'uz. po at'ë dit, që vjen n'usja, i sjell që and'eja. at'ë d'itë, që z'inin q'umështit...
gr'uri prash'itet në k'ohën, që rr'itet. po kjo pun am'an 'është b'ërë që në k'ohën, që kët'u sund'onte turq'ia.
Ср., однако: *'imf, 'imf 'është aj'o, në k'ohën, kur mb'yllet, i th'emi 'imf.*

15.4. Согласование времен

15.4.1. Отмечается ли согласование времен между главным и придаточным предложением при глаголах чувственного восприятия и мысли в главном предложении в настоящем времени?

При глаголах чувственного восприятия и мысли в форме настоящего времени индикатива в придаточном предложении возможны различные темпоральные формы индикатива, ср.:
shoh, që bie shi.
shoh, që ka rënë shi.
shoh, që kishte rënë shi.
shoh, që do të bjerë shi.

15.4.2. Отмечается ли согласование времен между главным и придаточным предложением при глаголах чувственного восприятия и мысли в главном предложении в претерите?

При глаголах чувственного восприятия и мысли в форме перфекта, аориста и плюсквамперфекта индикатива в придаточном предложении возможны темпоральные формы перфекта, аориста, имперфекта и плюсквамперфекта, ср.:
kam parë, që ka rënë shi.
kam parë, që ra shi.

kam parë, që binte shi.
kam parë, që kishte rënë shi.
При глаголах чувственного восприятия и мысли в форме имперфекта в придаточном предложении возможны темпоральные формы имперфекта и плюсквамперфекта, ср.:
shihja, që binte shi.
shihja, që kishte rënë shi.

III. Лексика

Тематический словарь

Структура словаря

Первый и второй столбцы словаря представляют собой соответственно номер и формулировку вопроса Лексической программы МДАБЯ.

В третьем столбце даны албанские диалектные слова, словосочетания и предикативные конструкции, сгруппированные тематически по крупным предметно-понятийным разделам программы и представляющие собой ответы на ее вопросы, полученные при работе с информантами.

В четвертом столбце с использованием системы помет представлены необходимые грамматические и лексикографические комментарии к диалектному лексическому материалу. В случае отличия диалектной формы от соответствующей стандартноязыковой в четвертом столбце приводится стандартноязыковой вариант.

В случае омонимии имени существительного и прилагательного в столбце комментария напротив каждого из них ставится соответствующая грамматическая помета (сущ. или прил.). Особо помечаются случаи адъективного употребления имен существительных и субстантивного употребления имен прилагательных.

Для словосочетаний и предикативных конструкций в столбце комментария указывается их структурная схема, записанная в соответствии с албанской стандартной орфоэпией и орфографией.

В случае неполного семантического соответствия записанной в говоре лексемы дефиниции вопроса программы в столбце комментария приводится ее значение.

В случае грамматического несоответствия записанной в говоре лексемы вопросу программы в столбце комментария дается соответствующая грамматическая информация.

Во многих случаях вследствие большой семантической дробности и специализированности вопросов были получены описательные ответы, часто импровизируемые информантами и лишь частично соответствующие семантике вопроса.

При отсутствии ответа на вопрос программы соответствующее поле третьего столбца остается незаполненным.

Природа

Ландшафт

1.001	Возвышенность (о.н.) (высокая гористая или холмистая местность)	*vent i ngr'itur*	*vend, -i* + прил. *i ngr'itur*
1.002	Возвышенность, поросшая лесом	*pyll, -i*	
1.003	Небольшая возвышенность, холм	*bre/k, -gu* *k'od/ër, -ra*	*breg, -u* „холм больший, чем *brek*"
1.004	Пригорок в равнинном лесу		
1.005	Урочище (участок, отличный от окружающей местности, напр. болото среди поля, лес среди поля)	*vent për ishall'ah* *vent i but*	*vend, -i* + предл. *për* + акк. от *ishall'ah* *vend, -i* + прил. *i but*
1.006	Горное урочище (участок в горах, отличный от окружающей местности, например, ровное место, отдельная роща на горе)	*pll'ajë e shtru'ar*	*pll'aj/ë, -a* + прил. *e shtr'uar*
1.007	Гора	*mal, -i*	
1.008	Вышина (пространство, расстояние от земли вверх)	*ç'uk/ë, -a* *m'aj/ë, -a*	„вершина" „вершина ниже, чем *ç'ukë*"
1.009	Верх	*m'aj/ë, -a*	
1.010	Низ	*rr'ëza e m'alit*	*rr'ëz/ë, -a* + ген. от *mal, -i*
1.011	Отдельно стоящая гора	*mal i shkëp'utur, i veç'antë*	*mal, -i* + прил. *i shkëp'utur, i veç'antë*

1.012	Гора, поросшая лесом	*mal me p'yje*	*mal, -i* + предл. *me* + акк. мн.ч. от *pyll, -i*
1.013	Крутая гора, поросшая лесом	*mal i pj'errët*	*mal, -i* + прил. *i pj'errët*
1.014	Небольшая гора	*pll'aj/ë, -a*	
1.015	Высокий	*i/e lart*	
1.016	Низкий	*i/e 'ulët*	
1.017	Ровный	*shesh* *i/e shesht*	прил. *vend shesh*
1.018	Крутой	*i/e pj'errët* *br'inj/ë, -a*	 сущ., ср. 1.024
1.019	Пологий	*mal i shtru'ar*	*mal, -i* + прил. *i shtr'uar*
1.020	Теневая сторона горы	*so'isht/ë, -a*	
1.021	Освещенная солнцем сторона горы	*sh'ull/ë, -ri*	
1.022	Склон горы	*f'aqe e m'alit*	*f'aqe, -ja* + ген. от *mal, -i*
1.023	Ровное место на склоне	*vent i shtru'ar* *shesh, -i*	*vend, -i* + прил. *i shtr'uar*
1.024	Склон горы с пересеченным рельефом	*br'inj/ë, -a*	
1.025	Отлогий склон горы	*pëll'aj/ë, -a*	ср. *vënd i koll'ajë; vënt, që shk'elet*
1.026	Крутой склон горы		
1.027	Обрывистый склон горы	*kër* *kër, -i* *grem'in/ë, -a*	прил. *vend kër* „обрыв" „обрыв"
1.028	Обрыв (крутой откос горы)	*grem'in/ë, -a* *kër, -i*	
1.029	Ровное место над обрывом	*b'uzë e grem'inës*	*b'uz/ë, -a* + ген. от *grem'in/ë, -a*
1.030	Пропасть	*grem'in/ë, -a*	

1.031	Горный обвал [1] (падение отделившейся части горы)	*grem'iset* *sh'embet* *vidh'iset*	3 л. ед.ч. от *grem'isem* 3 л. ед.ч. от *sh'embem* 3 л. ед.ч. от *vidh'isem*
1.032	Горный обвал [2] (снежные глыбы или обломки скал, обрушившиеся с горы)	*g'urë, -t* *shkëmb'inj, -të*	мн.ч. от *gur, -i* мн.ч. от *shkëmb, -i*
1.033	Осыпь камней (нанос вследствие осыпания горной породы, камней)	*g'urë, -t*	мн.ч. от *gur, -i*
1.034	Каменистая земля на склоне	*v'endi shkëmp*	*vend, -i* + адъект. употр. от *shkëmb, -i*
1.035	Каменистый склон	*v'ëndi shkëmp*	*vend, -i* + адъект. употр. от *shkëmb, -i*
1.036	Травянистый склон	*vënt i b'utë*	*vend, -i* + прил. *i b'utë*
1.037	Подножье возвышенности (горы, холма)	*rr'ëzë e m'alit*	*rr'ëz/ë, -a* + ген. от *mal, -i*
1.038	Грязевой поток с гор, сель		ср. *dr'urë, -t* „дерево“ и *g'urë, -t* „камень“
1.039	Скала (каменистый утес с острыми выступами)	*g'urë, -t*	мн.ч. от *gur, -i*
1.040	Глубокая щель, трещина в скале, расщелина	*gr'yk/ë, -a*	
1.041	Скалистая местность	*vënt shkëmb'or* *vënt me g'urë sh'umë*	*vend, -i* + прил. *shkëmb'or* *vend, -i* + предл. *me* + акк. мн.ч. от *gur, -i*
1.042	Выход на поверхность земли скалистых пород	*gur, -i*	
1.043	Каменная глыба, большой обломок горной породы	*gur, -i*	

1.044	Глыба, упавшая с горы	*gur, -i*	
1.045	Большой камень	*gur, -i*	
1.046	Небольшой камень	*hal'iç* *hal'iç, -i*	прил. *gur hal'iç* сущ.
1.047	Каменный завал (нагромождение, скопление камней, препятствующих проходу)	*mur, -i*	
1.048	Вершина горы	*ç'uk/ë, -a* *m'aj/ë, -a*	ср. 1.008 ср. 1.009
1.049	Заоблачная вершина		
1.050	Вершина горы, поросшая лесом	*m'aj/ë, -a*	
1.051	Скалистая вершина горы, не заросшая лесом	*ç'uk/ë, -a*	
1.052	Пик на вершине горы	*ç'uk/ë, -a*	
1.053	Куполовидная вершина	*mal, -i* *m'ali pa ç'ukë*	 *mal, -i* + предл. *pa* + акк. от *ç'uk/ë, -a*
1.054	Снежный покров на вершине горы		
1.055	Снежная лавина (массы снега, снежных глыб, быстро несущиеся с гор)	*vrot'omet, -i* *ort'ek, -u*	ср. опис. *u këp'ut m'ali* нов.
1.056	Гора со снежной вершиной		
1.057	Горный перевал (место на горном хребте, доступное для перехода)	*q'af/ë, -a* *gr'yk/ë, -a*	 „расщелина; перевал“
1.058	Ущелье (узкая и глубокая с обрывистыми склонами долина в горах)	*ngusht'ic/ë, -a*	
1.059	Узкое ущелье в горах	*gr'yk/ë, -a*	
1.060	Узкое место между горой и рекой, где пролегает дорога	*ngusht'ic/ë, -a* *gr'yk/ë, -a*	
1.061	Ровное поле в горах	*liv'a/th, -dhi*	ср. 1.073
1.062	Горное пастбище	*kull'ot/ë, -a*	
1.063	Гора с пастбищем	*mal i b'utë*	*mal, -i* + прил. *i b'utë*

1.064	Горный хребет (горная цепь, сплошной ряд гор)	*vargm'al, -i*	
1.065	Горный хребет без леса	*mal i xhv'eshur*	*mal, -i* + прил. *i zhv'eshur*
1.066	Горный хребет, поросший кустарником	*mal me shkorr'etra*	*mal, -i* + предл. *me* + акк. мн.ч. от *shkorr'et, -i*
1.067	Низкорослый кустарник в горах		
1.068	Горный хребет, поросший лесом	*shkorr'etra, -t*	мн.ч. от *shkorr'et, -i* „кустарник“
1.069	Лес, растущий на хребте, возвышенности		ср. *mal i v'eshur*
1.070	Отрог, ответвление от основной горной цепи	*mal aps'aq* *mal i k'undërt*	*mal, -i* + прил. *aps'aq* *mal, -i* + прил. *i k'undërt*
1.071	Горный кряж (невысокая горная цепь, гряда холмов)	*vargm'al i 'ulët*	*vargm'al, -i* + прил. *i 'ulët*
1.072	Горный массив, основная наиболее высокая часть горной местности		
1.073	Плоскогорье (местность, лежащая высоко над уровнем моря с равнинной или холмистой поверхностью)	*ça(h)'ir, -i* *lu'adh, -i*	„пастбище“ „пастбище“, ср. 1.061
1.074	Овраг (глубокая длинная впадина)	*gërh'ot, -i*	
1.075	Овраг с (непроходимым) кустарником		
1.076	Овраг с пологими склонами	*gr'op/ë, -a*	
1.077	Овраг с крутыми склонами	*gërh'ot, -i*	
1.078	Овраг с ручьем на дне	*a'us, -i*	
1.079	Склон оврага	*f'aq/e, -ja*	
1.080	Начало оврага		
1.081	Лог (широкий и длинный овраг)	*gr'opë e m'adhe*	*gr'op/ë, -a* + прил. *e m'adhe*

1.082	Балка (лощина большой протяженности с поросшими травой склонами)		
1.083	Углубление, поросшее лесом	*gr'op/ë, -a*	
1.084	Котловина (впадина с отлогими боками среди холмов и гор, обычно защищенная от ветра)	*v'ëndi th'ellë, i mbru'arë*	*vend, -i* + прил. *i th'ellë, i mbru'arë*
1.085	Пещера	*shp'ell/ë, -a*	
1.086	Карстовая воронка	*vr'im/ë, -a*	
1.087	Каменоломня	*gur'or/e, -ja*	нов.
1.088	Равнина (ровная без холмов и гор земная поверхность)	*shesh, -i* *f'ush/ë, -a*	ср. 1.089 „приречная равнина“
1.089	Предгорная равнина	*shesh, -i*	„большая равнина“
1.090	Долина (удлиненная впадина среди гор или вдоль речного русла)	*lug'in/ë, -a*	
1.091	Верхняя часть горной долины		
1.092	Впадина, небольшая долина между возвышенностями	*gr'op/ë, -a*	
1.093	Низменность (равнина не выше 200 м над уровнем моря)	*ultës'ir/ë, -a* *vënd i 'ulët* *vërr'i, -ja*	„приречная низменность“ *vënd, -i* + прил. *i 'ulët* „теплое место“, ср. 1.084
1.094	Холмистая низменность	*v'ende të ngr'itura*	мн.ч. от *vënd, -i* + прил. *i ngr'itur*
1.095	Низменное место, покрытое лесом	*pll'ajë me pyll*	*pll'aj/ë, -a* + предл. *me* + акк. от *pyll, -i*
1.096	Низина, низменное место	*pëll'aj/ë, -a* *ultës'ir/ë, -a*	„низина в горах“ „приречная низина“

1.097	Оползень (оседание поверхностных пластов земли вниз по склону горы)	*vidh'iset*	3 л. ед.ч. от *vidh'isem*
1.098	Горный провал (провалившееся место, углубление)	*gr'op/ë, -a*	
1.099	Вода	*'ujë, -t,* *'uj/ë, -i*	ср.р. м.р.
1.100	Река (о.н.)	*l'um/ë, -i*	
1.101	Течь (о реке, воде)	*shkon*	3 л. ед.ч. от *shkoj* „идти"
1.102	Большая река	*l'um/ë, -i*	
1.103	Небольшая речка	*përr/'ua, -oi*	
1.104	Река, берущая начало в горах	*l'um/ë, -i*	
1.105	Река, берущая начало в озере	*'ujët e liq'enit*	*'ujë, -t* + ген. от *liq'en, -i*
1.106	Равнинная спокойная река	*l'umë i shtru'ar*	*l'um/ë, -i* + прил. *i shtr'uar*
1.107	Ручей	*përr/'ua, -oi*	*përr/'ua, -oi*
1.108	Высохший ручей	*përr'ua i th'atë*	*përr/'ua, -oi* + прил. *i th'atë*
1.109	Пересыхать - о реке, ручье	*shtron*	3 л. ед.ч. от *shter'oj*
1.110	Водоемы, озерки на месте русла пересохшей реки	*pell/k, -gu* *pellg'osk/ë, -a*	
1.111	Лесной ручей	*përr'ua i p'yllit*	*përr/'ua, -oi* + ген. от *pyll, -i*
1.112	Горный ручей	*përr'ua i m'alit*	*përr/'ua, -oi* + ген. от *mal, -i*
1.113	Ручеек после дождя	*v'ijë 'uji* *r'ëke, -ja*	*v'ij/ë, -a* + абл. от *'uj/ë, -i*
1.114	Мостик через ручей	*'ur/ë, -a* *kapërx'im, -i*	„мост" „временный мостик, настил из подручного материала"
1.115	Глубокий - о воде	*i/e th'ellë*	

1.116	Мелкий - о воде	*i/e c'ekët*	
1.117	Приток (река, впадающая в основную реку)	*d'egë l'umi*	*d'eg/ë, -a* + абл. от *l'um/ë, -i*
1.118	Левый приток		
1.119	Правый приток		
1.120	Поток (стремительно текущая водная масса, река, ручей)	*l'umi rrëmb'yshëm*	*l'um/ë, -i* + прил. *i rrëmb'yeshëm*, ср. опис. (*po vjen*) *rreb'esh i madh* „большое количество воды"
1.121	Русло реки (углубление в почве, по которому течет водный поток)	*rr'uga e l'umit* *shtrat, -i*	*rr'ug/ë, -a* + ген. от *l'um/ë, -i* нов.
1.122	Рукав реки (ответвление от основного русла реки, главным образом в ее устье)	*degëz'ohet* *nd'ahet në d'y d'egë*	3 л. ед.ч. от *degëz'ohem* 3 л. ед.ч. от *nd'ahem* + предл. *në* + акк.
1.123	Слияние двух рек	*bashk'ohet* *b'ëhet tok*	3 л. ед.ч. от *bashk'ohem* 3 л. ед.ч. от *b'ëhem* + нар. *tok*
1.124	Мыс, образуемый слиянием двух рек		
1.125	Извилистая - о реке	*gjalpër'on*	3 л. ед.ч. от *gjalpër'oj*
1.126	Фарватер (наиболее глубокая часть реки)	*a'us, -i*	
1.127	Старица (старое высохшее русло реки)	*d'egë e l'umit*	*d'eg/ë, -a* + ген. от *l'um/ë, -i*
1.128	Сухое русло небольшой речки, покрытое камнем		ср. *i/e rrëmb'y-shëm* „бурный"
1.129	Галька (мелкий гладкий округлой формы камень на берегу или дне реки)	*zall, -i;* мн.ч. *z'aje, -t*	

1.130	Излучина реки (крутой поворот, изгиб реки)		ср. *merr hark* 3 л. ед.ч. от *marr* + акк. от *hark, -u*
1.131	Берег излучины реки	*br'inj/ë, -a*	
1.132	Берег (о.н.)	*bre/k, -gu*	
1.133	Крутой (высокий, обрывистый) берег	*kër, -i*	ср. 1.027
1.134	Пологий (некрутой, покатый, отлогий) берег	*br'inj/ë, -a*	
1.135	Низменный берег	*br'inj/ë, -a*	
1.136	Более возвышенный участок низкого берега	*breg'ol/e, -ja*	
1.137	Болотистый, заболоченный берег	*gj'ir/ë, -a*	
1.138	Лес, растущий на заболоченном берегу реки		ср. *v'endi i ngj'irës*
1.139	Верховье реки, исток	*bur'im, -i*	
1.140	Болотистый исток	*bur'im i ngj'irës*	*bur'im, -i* + ген. от *gj'ir/ë, -a*
1.141	Низовье реки, устье	*gr'yk/ë, -a*	„расщелина", ср. 1.040 ср. *v'ajti* 3 л. ед.ч. аор. от *v'ete* „идти"
1.142	Узкое место реки	*ngusht'ic/ë, -a* *v'endi i th'ellë*	 *vend, -i* + прил. *i th'ellë*
1.143	Узкое место горной реки, зажатое с обеих сторон скалами	*ngusht'ic/ë, -a* *v'endi i th'ellë*	 *vend, -i* + прил. *i th'ellë*
1.144	Горный поток (стремительно текущая вода - река, ручей - в горах)	*përr'ua i m'alit*	*përr/'ua, -oi* + ген. от *mal, -i*
1.145	Течение (направление потока воды)	*rr'uga e l'umit*	*rr'ug/ë, -a* + ген. от *l'um/ë, -i*, ср. 1.121
1.146	С быстрым течением - о реке, ручье	*i/e rrëmby'eshëm*	ср. 1.120: *l'umi rrëmb'yshëm*

1.147	Камни, пороги на реке		ср. 1.120: *l'umi rrëmb'yshëm*
1.148	Начало речного порога	*prag l'umi*	*prag, -u* + абл. от *l'um/ë, -i*
1.149	Самый большой речной порог на данной реке		
1.150	Имеющая пороги - о реке		
1.151	Водопад	*çërrç'ok, -u*	
1.152	Быстрина, стремнина (место с быстрым течением)		ср. *rrëmb'im, -i*
1.153	Место в реке с замедленным течением		
1.154	Омут [1] , водоворот в реке (место, в котором два встречных течения образуют вращательное движение воды)	*dr'idhet uj*	3 л. ед.ч. от *dr'idhem*
1.155	Омут [2], глубокое место в реке	*a'us, -i*	
1.156	Углубление в проточной воде, где стирают белье	*vend i shtru'ar*	*vend, -i* + прил. *i shtr'uar*
1.157	Коса (идущая от берега узкая полоса земли в виде отмели)		
1.158	Глубокое место в реке перед косой		
1.159	Перекат, мелководье [1] (мелководный участок в русле реки)	*kapërx'im, -i*	ср. 1.114, 1.164
1.160	Прибрежная полоса воды		
1.161	Мель (неглубокое место в реке)	*vent i ngr'itur*	
1.162	Мель, отмель, расположенная вдоль берега	*vent i ngr'itur*	ср. *br'egu i l'umit*
1.163	Каменистая мель	*kapërx'im, -i*	ср. 1.114, 1.159
1.164	Песчаная мель		
1.165	Резкий переход от мели к глубине		

1.166	Глубокое место посреди мели		
1.167	Брод (мелкое место в реке, удобное для перехода)	*va, -u*	
1.168	Переходить (реку) вброд	*u h'odha*	1 л. ед.ч. аор. от *h'idhem*
1.169	Дно (почва под водой реки)	*shtrat, -i*	
1.170	Каменистое дно	*shtrat me g'urë*	*shtrat, -i* + предл. *me* + акк. мн.ч. от *gur, -i*
1.171	Песчаное дно	*shtrat me ç'akull*	*shtrat, -i* + предл. *me* + акк. от *ç'akull, -i*
1.172	Недостаток воды в реке в результате засухи, мелководье [2]	*l'umë i v'ogël*	*l'um/ë, -i* + прил. *i v'ogël*
1.173	Время мелководья	*thatës'ir/ë, -a*	
1.174	Весеннее половодье (разлив реки при таяньи снега)	*mbyt*	3 л. ед.ч.
1.175	Ручей, образовавшийся весной от таянья снега	*rëk'e, -ja*	
1.176	Выходить из берегов, разливаться - о реке	*mbyt*	3 л. ед.ч. от *mbyt*
1.177	Входить в свои берега	*gj'eti rr'ugën*	3 л. ед.ч. аор. от *gjej*
1.178	Дождевые паводки (поднятие уровня воды в реке от ливней)	*përr/'ua, -oi*	
1.179	Ложбина, углубление в земле, по которому течет вода во время половодья	*pellg'ock/ë, -a*	ср. 1.238, 1.110
1.180	Впадина, яма, образованная весенними водами	*gropç'ele, -ja*	
1.181	Утонувшие в реке деревья	*sjell dr'urë*	3 л. ед.ч. от *sjell* + акк. мн.ч. от *dru, -ri*

1.182	Дерево, сгнившее в воде	*sjell kërç'ep*	3 л. ед.ч. от *sjell* + акк. мн.ч. от *kërç'ep, -i*
1.183	Проток, речка, соединяющая два водоема		
1.184	Родник, ключ (водный источник, текущий из глубины земли)	*bur'im, -i*	
1.185	Минеральный источник (родник с соленой, солоноватой, горьковатой водой)	*'ujë, që mban vaj* *uj i pap'astër*	*'uj/ë, -i* + отн. мест. + гл. *'uj/ë, -i* + прил. *i pap'astër*
1.186	Минеральная вода	*'ujë, që b'ie 'erë*	*'uj/ë, -i* + отн. мест. + гл.
1.187	Горячий источник		
1.188	Вмонтированная в скалу труба, по которой идет вода источника	*t'uba e 'ujit*	*t'ub/ë, -a* + ген. от *'uj/ë, -i*
1.189	Иссякнуть, истощиться, исчезнуть - об источнике	*ka shtrur*	3 л. ед.ч. перф. от *shter'oj*, ср. *bur'im i th'atë*
1.190	Кусты, растущие над рекой	*shelgj'isht, -a* *shk'oz/ë, -a*	
1.191	Трава, растущая по берегу реки	*moç'al, -i*	
1.192	Лес, растущий по берегам рек	*pyll, -i*	
1.193	Дорога (о.н.)	*rr'ug/ë, -a* *'udh/ë, -a*	
1.194	Перепутье, перекресток (место, где сходятся дороги)	*rr'uga kryq*	*rr'ug/ë, -a* + прил. *kryq*
1.195	Горная дорога	*'udha e m'alit*	*'udh/ë, -a* + ген. от *mal, -i*
1.196	Горная дорога, по которой овцы идут на пастбище	*'udha e m'alit*	*'udh/ë, -a* + ген. от *mal, -i*

1.197	Горная дорога-серпантин для транспорта	*'udhë l'agje-l'agje* *rr'uga gjarpër'ore*	*'udh/ë, -a* + нар. *l'agje-l'agje* *rr'ug/ë, -a* + прил. *gjarpër'ore*
1.198	Дорога через лес	*'udha e p'yllit*	*'udh/ë, -a* + ген. от *pyll, -i*
1.199	Просека, используемая в качестве дороги	*'udhë e h'apur*	*'udh/ë, -a* + прил. *e h'apur*
1.200	Дорога в поле	*rr'uga në f'ushët*	*rr'ug/ë, -a* + предл. *në* + акк. от *f'ush/ë, -a*
1.201	Тропинка (узкая дорожка, протоптанная пешеходами)	*rrug'ic/ë, -a*	
1.202	Протоптанная дорожка в снегу	*rr'uga e dëb'orës*	*rr'ug/ë, -a* + ген. от *dëb'or/ë, -a*
1.203	Дорога, тропа, протоптанная зверем	*vrat'ic/ë, -a*	
1.204	Дорога в ущелье		
1.205	Дорога в долине		
1.206	Дорога через перевал		ср. *q'afa e m'alit*
1.207	Дорога вдоль реки	*rr'uga b'uzë l'umit*	*rr'ug/ë, -a* + предл. *b'uzë* + абл. от *l'um/ë, -i*
1.208	Ухаб, яма на дороге	*gropç'ele, -ja*	
1.209	Выбоина от копыт на дороге	*gj'urma k'ali* *gj'yrma k'ali*	*gj'urm/ë, -a* + абл от *k'al/ë, -i*
1.210	Неровная, с выбоинами - о дороге	*rr'ugë e pr'ishur*	*rr'ug/ë, -a* + прил *e pr'ishur*
1.211	Торная, наезженая дорога	*rr'uga e m'irë*	*rr'ug/ë, -a* + прил *e m'irë*
1.212	Неторная, ненаезженая дорога	*rr'uga e k'eqe*	*rr'ug/ë, -a* + прил *e k'eqe*
1.213	Большая дорога	*rr'ugë e gj'ërë* *xhad'e, -ja*	*rr'ug/ë, -a* + прил *e gj'ërë*

1.214	Проселочная дорога (грунтовая дорога между небольшими населенными пунктами)		
1.215	Дорога через село	*rr'ug/ë, -a*	
1.216	Подъем - об участке дороги	*e përpj'eme* *e përpj'em/e, -ja*	прил. сущ.
1.217	Спуск под гору - об участке дороги	*e tatëpj'etë* *e tatëpj'et/ë, -a*	прил. сущ.
1.218	Изгиб дороги, поворот	*kth'es/ë, -a*	
1.219	Объездная дорога (дорога, позволяющая объехать стороной, минуя что-нибудь)	*rr'ugë e h'apur*	*rr'ug/ë, -a* + прил. *e h'apur*
1.220	Разъезд на дороге (расширение на дороге для встречного транспорта)	*rr'ugë e h'apur*	*rr'ug/ë, -a* + прил. *e h'apur*
1.221	Часть дороги, пути	*pj'esë e rr'ugës*	*pj'es/ë, -a* + ген. от *rr'ug/ë, -a*
1.222	Обратный путь	*rr'ugë e kth'imit*	*rr'ug/ë, -a* + ген. от *kthim, -i*
1.223	Дорожная колея (канавка, углубление от колес)	*rr'ug/ë, -a*	ср. *lë rr'ugët*
1.224	Обочина дороги (боковая часть, край дороги)	*rr'uga e nj'erzve*	*rr'ug/ë, -a* + ген. мн.ч. от *njer'i, -u*
1.225	Придорожная канава	*v'ij/ë, -a*	
1.226	Топкая, проходящая по болотистой местности дорога	*rr'uga me ngj'ira*	*rr'ug/ë, -a* + предл. *me* + акк. мн.ч. от *gj'ir/ë, -a*
1.227	Гать (топкая дорога с настилом, покрытием из веток, сучьев, бревен)		
1.228	Скользкая - о дороге	*rr'ugë e ngr'irë*	*rr'ug/ë, -a* + прил. *e ngr'irë*
1.229	Дорога, покрытая снегом	*rr'ugë e mb'ushur me dëb'orë*	*rr'ug/ë, -a* + прил. *e mb'ushur* + предл. *me* + акк. от *dëb'or/ë, -a*

1.230	Дорога во время оттепели или таянья снега		
1.231	Дорога, размытая дождем	*rr'ugë e pr'ishur*	*rr'ug/ë, -a* + прил. *e pr'ishur*
1.232	Мощеная дорога (дорога с настилом, покрытием из камня или другого твердого материала)	*rr'ugë e kalldr'ëmit*	*rr'ug/ë, -a* + ген. от *kalldr'ëm, -i*
1.233	Грунтовая дорога (дорога немощеная, не крытая камнем, естественного грунта, земли)	*rr'ugë e shtru'ar*	*rr'ug/ë, -a* + прил. *e shtr'uar*
1.234	Каменистая дорога		
1.235	Пыль на дороге	*pl'uhur, -i* *tym, -i*	
1.236	Жидкая грязь на дороге	*b'alt/ë, -a*	
1.237	Замерзшая грязь на дороге	*b'altë e ngr'irë*	*b'alt/ë, -a* + прил. *e ngr'irë*
1.238	Лужа на дороге	*pellg'osk/ë, -a*	ср. 1.179
1.239	Запылиться , покрыться пылью - о пешеходе, путнике	*b'ëhem me pl'uhur*	1 л. ед.ч. *b'ëhem* + предл. *me* + акк. от *pl'uhur, -i*
1.240	Уставать - о пешеходе, путнике	*l'odhem*	
1.241	Отдых в пути	*çl'odhj/e, -a*	
1.242	Пешеход (человек, идущий пешком)	*këmbs'or, -i*	
1.243	Путник (человек в пути, в дороге)	*rrugët'ar, -i* *udhët'ar, -i*	нов.

Метеорология: Погода, атмосферные явления, осадки

2.001	Погода (о.н.) (состояние атмосферы в данном месте в данное время)	*k'oh/ë, -a* *mot, -i*	
2.002	Теплый (дающий тепло, содержащий тепло)	*ngr'otë* *i/e ngr'otë*	нар. *ngr'ohtë* прил.

2.003	Холодный (с низкой температурой)	*ft'otë* *i/e ft'otë*	нар. *ft'ohtë* прил.
2.004	Теплая погода	*k'ohë e ngr'o(h)të*	*k'oh/ë, -a* + прил. *e ngr'ohtë*
2.005	Холодная погода	*k'ohë e ft'ohtë* *k'ohë e k'eqe*	*k'oh/ë, -a* + прил. *e ft'ohtë* *k'oh/ë, -a* + прил. *e k'eqe*
2.006	Хорошая погода (ясная, солнечная)	*k'ohë e m'irë*	*k'oh/ë, -a* + прил. *e m'irë*
2.007	Жаркая погода, жара, зной	*k'ohë e nx'etë* *zagush'i, -ja*	*k'oh/ë, -a* + прил. *e nx'etë*
2.008	Засуха, засушливая погода	*thats'ir/ë, -a*	
2.009	Ненастье (мокрая, дождливая холодная погода)	*jagall'ëk*	ср. *po b'ëri jagall'ëk*
2.010	Стать ненастной - о погоде	*pr'ishet k'oha*	3 л. ед.ч. от *pr'ishem*
2.011	Безветренная погода	*mot i q'etë* *d'itë e q'etë*	*mot, -i* + прил. *i q'etë* *d'it/ë, -a* + прил. *e q'etë*
2.012	Ветреная погода	*mot me 'erë*	*mot, -i* + предл. *me* + акк. от *'er/ë, -a*
2.013	Пасмурная погода (погода, когда небо покрыто облаками, предвещающими дождь)	*k'ohë e vr'enjtur* *mot i vr'enjtur*	*k'oh/ë, -a* + прил. *e vr'enjtur* *mot, -i* + прил. *i vr'enjtur*
2.014	Проясниться, стать чистым от туч, ясным - а) о небе, б) о погоде	а) *u kthi'ell* б) *mot i kthj'ellët*	3 л. ед.ч. аор. от *kthi'ellet* *mot, -i* + прил. *i kthj'ellët*
2.015	Стать пасмурным, начать хмуриться, покрыться облаками - а) о небе, б) о погоде	*u vrenjt*	3 л. ед.ч. аор. от *vr'enjtet*

2.016	Небо, чистое от облаков	*i/e kthj'ellët*	
2.017	Пасмурное небо, небо, покрытое облаками	*i/e vr'enjtur*	
2.018	Облако	*re, -ja*	
2.019	Небольшое светлое недождевое облако	*re, -ja*	
2.020	Большое дождевое кучевое облако	*re, -ja*	
2.021	Тонкое вытянутое облако	*re, -ja*	
2.022	Туча (большое темное густое облако, грозящее какими-либо осадками)	*re, -ja*	
2.023	Небольшая туча	*re e v'ogël*	*re, -ja* + прил. *e v'ogël*
2.024	Большая туча	*re e m'adhe*	*re, -ja* + прил. *e m'adhe*
2.025	Грозовая туча, туча, предвещающая грозу	*re, -ja*	
2.026	Туча, приносящая град	*re, -ja*	
2.027	Туча в безветренную погоду	*re, -ja*	
2.028	Туча, предвещающая ветер	*re, -ja*	
2.029	Туча, предвещающая снег	*re, -ja*	
2.030	Туча, закрывающая солнце	*re p'ara dj'ellit*	*re, -ja* + предл. *p'ara* + абл. от *djell, -i*
2.031	Красные тучи при восходе и заходе солнца	*re të k'uqe*	мн.ч. от *re, -ja* + прил. *e k'uqe*
2.032	Двигаться, плыть - об облаке, туче	*lëv'iz*	3 л. ед.ч. от *lëv'iz*
2.033	Таять, исчезать - об облаке	*u shpërnd'an (r'etë)*	3 л. мн.ч. аор. от *shpërnd'ahet*
2.034	Осадки (атмосферная влага, падающая на землю в виде дождя, снега, града)		
2.035	Дождь (о.н.)	*shi, -u*	
2.036	Капля дождя	*p'ik/ë, -a*	

2.037	Небольшой кратковременный дождь	*(ra) një v'esë shi*	*(një) v'es/ë, -a + shi, -u*
2.038	Приятный дождь	*shi i b'utë*	*shi, -u* + прил. *i b'utë*
2.039	Затяжной ненастный дождь	*jagall'ëk*	ср. 2.009
2.040	Мелкий дождь		ср. *cërk'on*, 3 л. ед.ч. от *cërk'oj*
2.041	Очень мелкий дождь, морось		ср. *cërk'on v'esa*
2.042	Теплый 'грибной' дождик (теплый дождь в солнечную погоду)	*shi me di'ell*	*shi, -u* + предл. *me* + акк. от *di'ell, -i*
2.043	Ливень (сильный продолжительный дождь)	*rreb'esh, -i*	
2.044	Дождь со снегом	*ll'oh/ë, -a*	
2.045	Дождь, идущий с перерывами	*v'esa-v'esa*	нар. от *v'es/ë, -a*
2.046	Дождь, сопровождаемый ветром	*shi me 'erë* *shtërng'at/ë, -a*	*shi, -u* + предл. *me* + акк. от *'er/ë, -a*
2.047	Дождь в безветренную погоду	*shi i q'etë*	*shi, -u* + прил. *i q'etë*
2.048	Дождь с градом	*br'esh/ër, -ri*	ср. 2.071
2.049	Весенний дождь		
2.050	Осенний дождь	*shi vj'eshte*	*shi, -u* + абл. от *vj'esht/ë, -a*
2.051	Летний дождь	*shi v'ere*	*shi, -u* + абл. от *v'er/ë, -a*
2.052	Зимний дождь	*shi d'imri*	*shi, -u* + абл. от *d'im/ër, -i*
2.053	Дождь, прошедший ранним утром	*ves e mëngj'ezit*	*v'es/ë, -a* + ген. от *mëngj'e/s, -zi*
2.054	Дождь, мешающий сенокосу	*rreb'eshje, -t*	мн.ч. от *rreb'esh, -i*
2.055	Дождь, наносящий вред растениям	*rreb'esh, -i*	
2.056	Дождь, размывающий землю	*shi i rrëmby'er*	*shi, -u* + прил. *i rrëmb'yer*

2.057	Дождь, падающий стеной		
2.058	Дождь, падающий тонкими струйками	*shi lit'ar*	*shi, -u* + адъект. употр. от *lit'ar, -i*
2.059	Дождь, падающий двумя скрещивающимися потоками	*shi i përz'ierë*	*shi, -u* + прил. *i përz'ierë*
2.060	Дождь, падающий косо	*shi i pj'errët*	*shi, -u* + прил. *i pj'errët*
2.061	Дождь, падающий прямо	*shi i dr'ejtë*	*shi, -u* + прил. *i dr'ejtë*
2.062	Один прием дождя		
2.063	Идти - о дожде	*b'ie shi* *qëmt'on*	 3 л. ед.ч.
2.064	Начинаться, накрапывать - о дожде	*fill'on sh'iu*	3 л. ед.ч. от *fill'oj*
2.065	Моросить (накрапывать очень мелкими каплями)	*cërk'on* *b'ie shi*	3 л. ед.ч.
2.066	Сильно идти, лить - о дожде	*sh'iu b'ie rrëmby'er*	*shi, -u* + гл. *b'ie* + нар.
2.067	Пузыри на лужах во время сильного дождя	*s'umbull, -a*	
2.068	Дождливый (день и т.п.)	*d'itë me shi*	*d'it/ë, -a* + предл. *me* + акк. от *shi, -u*
2.069	Укрываться, прятаться от дождя	*mbr'ohem nga sh'iu*	*mbr'ohem* + предл. *nga* + ном. от *shi, -u*
2.070	Отсутствие дождя	*thatës'ir/ë, -a* *k'ohë e th'atë*	 *k'oh/ë, -a* + прил. *e th'atë*
2.071	Град	*br'esh/ër, -ri*	ср. 2.048
2.072	Градина (одна крупинка, шарик града)	*k'okërr br'eshri*	*k'okërr, -a* + абл. от *br'esh/ër, -ri*
2.073	Градобитие (уничтожение градом посевов, растений)	*dëmt'im,-i*	ср. *dëmt'on* 3 л. ед.ч. от *dëmt'oj*
2.074	Роса	*v'es/ë, -a*	
2.075	Туман (непрозрачный воздух, насыщенный водяными парами)	*mj'ergull, -a*	

2.076	Мгла (воздух, непрозрачный от сумерек, тумана, пыли)	*tym, -i*	
2.077	Гроза (бурное ненастье с громом и молнией)	*shtërng'at/ë, -a* *stuh'i, -a*	
2.078	Грозовая ночь со сверкающей молнией		
2.079	Гром (грохот, сопровождающий молнию во время грозы)	*gjëm'im, -i*	
2.080	Раскатистый, длительный удар грома	*gjëm'im i th'ellë*	*gjëm'im, -i* + прил. *i th'ellë*
2.081	Кратковременный, резкий, как выстрел, удар грома	*gjëm'im i th'ellë*	*gjëm'im, -i* + прил. *i th'ellë*
2.082	Молния [1] (вспышка, которая сверкает на небе)	*vetët'im/ë, -a*	
2.083	Молния [2] (которая может убить человека)	*shkrept'im/ë, -a*	
2.084	Молния без грома, блеск отдаленной молнии	*vetët'im, -a*	
2.085	Молния без дождя и туч	*vetët'im për së kthj'ellti*	*vetët'im, -a* + предл. *për* + абл. от *të kthj'ellët*
2.086	Шаровая молния	*rruf'e, -ja*	
2.087	Изломанная молния	*shkrept'imë e rruf'esë*	*shkrept'im/ë, -a* + ген. от *rruf'e, -ja*
2.088	Молния, освещающая все небо с раскатистым ударом грома	*vetët'im/ë, -a*	
2.089	Греметь - о громе	*gjëm'on*	только 3 л. ед.ч., ср. *gjëm'oj*
2.090	Сверкать - о молнии	*vetët'it*	только 3 л. ед.ч.
2.091	Громкий	*i/e f'ortë*	
2.092	Яркий	*i/e ndr'itur*	
2.093	Сухой	*i/e th'atë*	
2.094	Мокрый	*i/e l'agët* *i/e nj'omë*	
2.095	Радуга	*ylb'er, -i*	

2.096	Снег (о.н.)	*dëb'or/ë, -a* *b'or/ë, -a*	
2.097	Первый снег (здесь и далее до № 2.113 - о падающем снеге)	*b'orë e q'enit*	*b'or/ë, -a* + ген. от *q'en, -i* с отриц. коннотацией „неожиданный, первый снег“
2.098	Весенний снег		
2.099	Крупный снег, падающий большими хлопьями	*dëb'orë flokëm'adhe*	*dëb'or/ë, -a* + прил. *flokëm'adhe*
2.100	Пушистый, рыхлый снег	*dëb'orë e b'utë*	*dëb'or/ë, -a* + прил. *e b'utë*
2.101	Мелкий снег	*dëb'orë e 'imët*	*dëb'or/ë, -a* + прил. *e 'imët*
2.102	Мокрый снег	*ll'oh/ë, -a* *dëb'orë e ll'ubërt*	*dëb'or/ë, -a* + прил. *e ll'ubërt*
2.103	Мокрый снег с дождем	*ll'oh/ë, -a* *dëb'orë e ll'ubërt*	*dëb'or/ë, -a* + прил. *e ll'ubërt*
2.104	Снег с льдинками	*dëb'orë e gr'ivët*	*dëb'or/ë, -a* + прил. *e gr'ivët*
2.105	Снежинка (одна пушинка, кристаллик снега)	*fl'okë-fl'okë*	нар. от *flok, -u*
2.106	Метель, вьюга (сильный ветер со снегом)	*turfa'n, -i*	*tufa'n, -i*
2.107	Сильная метель, буран (снежная буря)	*turf'an, -i* *fërt'un/ë, -a*	*tufa'n, -i*
2.108	Поземка (метель, во время которой дует низовой ветер, снег стелется по земле)	*dredh me 'erë*	опис. 3 л. ед.ч. от *dredh* + предл. *me* + акк. от *'er/ë, -a*
2.109	Снег, падающий без ветра	*dëb'orë e q'etë*	*dëb'or/ë, -a* + прил. *e q'etë*
2.110	Снег, падающий в солнечную погоду	*dëb'orë e b'utë*	*dëb'or/ë, -a* + прил. *e b'utë*
2.111	Снег, падающий в теплую погоду		

2.112	Кратковременный снег	*një pra dëb'orë*	грамматические характеристики лексемы *pra* неясны; ср., однако, аналогичную конструкцию *një v'esë shi*
2.113	Снежный покров на земле	*shtr'es/ë, -a* *c'ergë dëb'ore*	 *c'erg/ë, -a* + абл. от *dëb'or/ë, -a*
2.114	Плотный снежный покров на земле	*shtr'es/ë, -a* *c'ergë dëb'ore*	 *c'erg/ë, -a* + абл. от *dëb'or/ë, -a*
2.115	Нетронутый снежный покров	*dëb'orë e pashk'elur*	*dëb'or/ë, -a* + прил. *e pashk'elur*
2.116	Снег на ветвях деревьев		опис. *j'anë ngarku'ar p'emët* 3 л. мн.ч. перф. от *ngark'ohem*
2.117	Слежавшийся на крыше снег	*shtr'es/ë, -a*	
2.118	Снег, выпавший в большом количестве за один раз		
2.119	Голое, не покрытое снегом место	*ujs'ir/ë, -a*	*ujës'ir/ë, -a* „влажное место“, ср. 2.120
2.120	Проталина (место, где растаял снег)	*vend lar'ush* *ujs'ir/ë, -a*	*vend, -i* + прил. *lar'ush*
2.121	Отсутствие или малое количество снега	*d'imër i th'atë*	*d'im/ër, -ri* + прил. *i th'atë*
2.122	Сугроб (наметенная ветром большая куча снега)	*tog, -u*	
2.123	Снежный ком (уплотненный округлой формы кусок снега)	*top, -i*	
2.124	Идти, падать - о снеге	*b'ie b'orë*	

2.125	Падать крупными хлопьями - о снеге	*b'ie fl'okë-fl'okë*	*b'ie* + нар. *fl'okë-fl'okë*, от *flok, -u*
2.126	Таять - о снеге, льде	*çkrin*	3 л. ед.ч. от *shkrij*
2.127	Оттепель (теплая погода зимой с таяньем снега, льда)	*çkrin*	3 л. ед.ч. от *shkrij*
2.128	Мороз	*ngr'ic/ë, -a*	ср. 2.130
2.129	Мерзнуть	*mbërdh'ij*	
2.130	Заморозки (легкий утренний мороз в теплое время года)	*ngr'ic/ë, -a*	ср. 2.128
2.131	Изморозь (туман во время сильного мороза)	*murrj'an, -i*	
2.132	Заносить, засыпать - о снеге (покрыть полностью)	*mbul'on*	3 л. ед.ч. от *mbul'oj*
2.133	Ледяной наст на снегу (твердая корка на снегу после короткой оттепели)		опис. *ka ngr'irë një c'ergë*
2.134	Покрыться настом - о снежном покрове на земле		опис. *ka ngr'irë një c'ergë*
2.135	Гололедица (время, когда земля покрыта слоем льда без снега, а также сама такая поверхность)		опис. *ka ngr'irë t'oka*
2.136	Обледенеть (покрыться льдом)	*ka ngr'irë*	3 л. ед.ч. перф. от *ngrij*
2.137	Сосулька (обледеневшая при стоке жидкость в виде заостренной палочки)	*cirr'onj 'akulli*	мн.ч. от *cirr/'ua, -oi* + абл. от *'akull, -i*
2.138	Иней (тонкий снежный слой, образующийся благодаря испарениям на охлаждающейся поверхности в холодные ночи)	*br'ym/ë, -a*	
2.139	Густой пушистый иней на деревьях	*br'ym/ë, -a*	

2.140	Покрыться инеем		опис. *ka r'ënë br'ymë*, 3 л. ед.ч. перф. от *b'ie br'ymë*
2.141	Слякоть (растаявший на земле снег, превратившийся в жидкую грязь)	*dëb'orë e ll'ubërt* *ll'uc/ë, -a* *b'alt/ë, -a*	*dëb'or/ë, -a* + прил. *e ll'ubërt*
2.142	Лед (замерзшая вода)	*'akull, -i*	
2.143	Кусок льда, льдина	*c'opë 'akull*	*c'op/ë, -a* + ном./акк. от *'akull, -i*
2.144	Обледенелая дорога	*rr'uga me 'akull*	*rr'ug/ë, -a* + предл. *me* + акк. *'akull, -i*
2.145	Ледяные узоры на стекле		опис. *'është v'eshur xh'ami*, 3 л. ед.ч. перф. от *v'ishem* + *xham, -i*
2.146	Замерзшая без снега земля		опис. *ka ngr'irë*
2.147	Покрываться льдом	*mbul'on* *zë 'akull*	3 л. ед.ч. от *mbul'oj* 3 л. ед.ч. от *zë* + *'akull, -i*
2.148	Ветер (о.н.)	*'er/ë, -a*	
2.149	[Названия ветров в зависимости от направления]	*ver'i, -u,* *stoç'en, -i* *j'ug/ë, -a* *er e l'indjes*	„северный“ „северный“ „южный“ „восточный“
2.150	Попутный ветер (ветер, дующий в одном направлении с кем-либо или с чем-либо)	*të b'ie nga mbr'apa*	опис., 3 л. ед.ч. от *b'ie* + предл. *nga* + нар. *mbr'apa*
2.151	Встречный ветер (ветер, дующий навстречу кому или чему-либо)		
2.152	Ветер, дующий в одном направлении		

2.153	Ветер, дующий со всех сторон		
2.154	Ветер с гор	*er e m'alit*	*'er/ë, -a* + ген. от *mal, -i*
2.155	Ветер с моря	*j'ug/ë, -a*	ср. 2.149
2.156	Ветер, дующий с верховьев реки		
2.157	Ветер, дующий с низовьев реки		
2.158	Ветер, дующий параллельно берегу		
2.159	Ветер в верхних слоях воздуха		
2.160	Боковой ветер, ветер, дующий в бок чему-либо	*më b'ie në br'injët*	опис., 3 л. ед.ч. от *b'ie* + предл. *në* + акк. мн.ч. от *br'inj/ë, -a*
2.161	Сильный ветер	*'erë e f'ortë* *fërt'un/ë, -a*	*'er/ë, -a* + прил. *e f'ortë*
2.162	Вихрь (порывистое круговое движение ветра)		ср. *dredh* 3 л. ед.ч.
2.163	Буря (ненастье с сильным разрушительным ветром)	*stuh'i, -a*	
2.164	Пыльная буря (сильный разрушительный ветер, несущий песок)	*tyms'ir/ë, -a*	
2.165	Легкий ветерок	*'erë e let*	*'er/ë, -a* + прил. *e l'ehtë*
2.166	Порыв ветра (внезапное резкое усиление ветра)		
2.167	Холодный ветер	*er e ft'otë*	*'er/ë, -a* + прил. *e ft'ohtë*
2.168	Теплый ветер	*er e ngr'otë*	*'er/ë, -a* + прил. *e ngr'ohtë*
2.169	Сухой, знойный ветер	*er e th'atë*	*'er/ë, -a* + прил. *e th'atë*

2.170	Безветрие, затишье, отсутствие ветра	*mot i q'etë*	*mot, -i* + прил. *i q'etë*
2.171	Резкий - о ветре (проявляющийся с большой силой, остротой, пронизывающий)	*më çpon*	опис., 3 л. ед.ч. от *shpoj*
2.172	Осенний ветер	*er vj'eshte*	*'er/ë, -a* + абл. от *vj'esht/ë, -a*
2.173	Летний ветер	*er v'ere*	*'er/ë, -a* + абл. от *v'er/ë, -a*
2.174	Весенний ветер	*er pranv'ere*	*'er/ë, -a* + абл. от *pranv'er/ë, -a*
2.175	Зимний ветер	*er d'imri*	*'er/ë, -a* + абл. от *d'im/ër, -ri*
2.176	Утренний ветер	*er mëngj'ezi*	*'er/ë, -a* + абл. от *mëngj'e/s, -zi*
2.177	Ветер, не приносящий осадков	*er e l'etë*	*'er/ë, -a* + прил. *e l'ehtë*
2.178	Ветер, проясняющий небо, разгоняющий облака		ср. *e kthj'elli q'ellin*
2.179	Ветер, предвещающий дождь	*er e r'ëndë*	*'er/ë, -a* + прил. *e r'ëndë*
2.180	Ветер, предвещающий бурю	*er e f'ortë*	*'er/ë, -a* + прил. *e f'ortë*
2.181	Ветер, предвещающий снег	*er e dëb'orës*	*'er/ë, -a* + ген. от *dëb'or/ë, -a*
2.182	Дуть - о ветре	*fryn*	3 л. ед.ч. от *fryj*
2.183	Поднимать столбом пыль, кружить - о ветре	*ngre pl'uhur*	3 л. ед.ч. от *ngre* + *pl'uhur, -i*
2.184	Заметать - о ветре со снегом (засыпать полностью)	*mbul'on*	3 л. ед.ч. от *mbul'oj*
2.185	Место, защищенное от ветра	*gji, -ri*	

Человек

Анатомические названия

3.001	Тело человека (организм человека в целом)	*trup, -i*	
3.002	Туловище (тело человека без головы и конечностей)	*trun/k,-gu*	
3.003	Плечо (часть туловища от шеи до руки)	*sup, -i*	
3.004	Грудь (верхняя часть передней стороны туловища)	*krah'or,-i*	
3.005	Грудь женская	*s'is/ë, -a* *gjoks,-i* *krah'or,-i*	
3.006	Сосок (наружная часть молочной железы человека в виде шишечки, из которой ребенок сосет молоко)	*k'oka e s'isës*	*k'ok/ë, -a* + ген. от *s'is/ë, -a*
3.007	Живот (часть туловища, в которой расположены органы пищеварения)	*bark,-u*	
3.008	Пупок (маленькая впадина на середине живота, рубец, остающийся после отпадения пуповины)	*kërth'izë,-a*	
3.009	Спина (часть туловища от шеи до крестца)	*kurr'i/s, -zi* *shp'in/ë, -a*	
3.010	Поясница (часть спины несколько ниже пояса)	*me/s,-zi*	
3.011	Пояс или талия (наиболее узкая часть туловища между грудью и животом)	*me/s,-zi* *bejl, -i*	 *bel, -i*
3.012	Бок (правая или левая сторона туловища, тела)	*'inj/ë, -a*	*'ij/ë, -a*
3.013	Зад (часть тела человека ниже спины)	*të nd'ënjura, -t*	мн.ч. от *e nd'ënjur, -a*

3.014	Ягодица	*e nd'ënjur, -a* *moll'aq/e, -ja*	
3.015	Кожа (наружный покров тела человека)	*lëk'ur/ë, -a*	
3.016	Голова	*k'ok/ë, -a*	
3.017	Темя (верхняя часть головы между лобными, височными и затылочными костями)	*ç'açka e k'okës*	*ç'açk/ë, -a* + ген. от *k'ok/ë, -a*
3.018	Затылок (задняя часть головы)	*mbr'apa k'oke*	предл. *mbr'apa* + абл. от *k'ok/ë, -a*
3.019	Макушка (верхняя часть головы)	*t'ëmbli k'okës*	*t'ëmbl, -i* + ген. от *k'ok/ë, -a*
3.020	Череп (костная основа головы, скелет головы)	*skel'eti i k'okës*	*skel'et, -i* + ген. от *k'ok/ë, -a*
3.021	Головной мозг	*tru, -ri*	
3.022	Висок (боковая часть черепа от уха до лобной кости)	*të'ëmbltit e k'okës*	*t'ëmblt, -i* + ген. от *k'ok/ë, -a*, ср. 3.019
3.023	Лицо	*fyt'yr/ë, -a*	
3.024	Лоб	*ball,-i*	
3.025	Надбровье (часть лба над бровями, надбровные дуги)		
3.026	Бровь	*v'etull, -a*	
3.027	Глаз	*sy, -ri*	
3.027а	Веки (подвижные складки кожи, прикрывающие глаза)	*kap'ak, -u*	
3.027б	Ресницы (волоски, расположенные по краю век)	*qimp'all/ë, -a*	*qep'all/ë, -a*
3.028	Зрачок	*dr'ita e s'yrit*	*dr'it/ë, -a* + ген. от *sy, -ri*
3.029	Радужная оболочка (часть оболочки глаза, по цвету которой различают цвет глаз)		
3.030	Белок глаза (выпуклая оболочка глаза белого цвета)	*e b'ardha e s'yrit*	*e b'ardh/ë, -a* + ген. от *sy, -ri*

3.031	Нос	*h'und/ë, -a*	
3.032	**Переносица**		
3.033	Ноздря	*fy'ell i h'undës* *fy'ejt e h'undës*	мн.ч. от *fy'ell, -i* + ген. от *h'und/ë, -a*
3.034	Кончик носа	*m'aja e h'undës*	*m'aj/ë, -a* + ген. от *h'und/ë, -a*
3.035	Крылья носа (боковые части носа)	*'ana e h'undës*	*'an/ë, -a* + ген. от *h'und/ë, -a*
3.036	Щека	*f'aq/e, -ja*	
3.037	Скула (выпуклая кость черепа ниже глаз, над верхней частью челюсти)	*k'ocka e f'aqes*	*k'ock/ë, -a* + ген. от *f'aq/e, -ja*
3.038	Рот	*g'oj/ë, -a*	
3.039	Губа	*b'uz/ë, -a*	
3.040	Верхняя губа	*b'uzë e s'ipërmë*	*b'uz/ë, -a* + прил. *e s'ipërmë*
3.041	Нижняя губа	*b'uzë e p'oshmë*	*b'uz/ë, -a* + прил. *e p'oshtmë*
3.042	Подбородок	*mj'ek/ër, -ra*	
3.043	Челюсть (лицевая кость, в которой укреплены зубы)	*n'ofull, -a*	
3.044	Зуб	*dhëm/p, -bi*	
3.045	Передний зуб плоской формы, резец	*dh'ëmbi i p'arë*	*dhëmb, -i* + прил. *i p'arë*
3.046	Коренные зубы (задние пять зубов с каждой стороны обеих челюстей)	*dhëmb'all/ë, -a*	
3.047	Клык (зуб, находящийся между резцами и предкоренными зубами)	*dh'ëmbi i s'yrit*	*dhëmb, -i* + ген. от *sy, -ri*
3.048	Молочные зубы	*dh'ëmbë q'umshti*	*dhëmb, -i* + абл. от *q'umësht, -i*

3.049	Зуб мудрости (большой коренной зуб, последний в зубном ряду каждой челюсти, прорезывающийся после 20 лет)	*dhëmb'alla e 'anës* *dhëmb'alla e pjekur'isë*	*dhëmb'all/ë, -a* + ген. от *'an/ë, -a* *dhëmb'all/ë, -a* + ген. от *pjekur'i, -a*
3.050	Щель между зубами		
3.051	Корень зуба	*rr'ënj/ë, -a*	
3.052	Десна (мышечная ткань, покрывающая корни зубов)	*m'ishi i dh'ëmbve*	*mish, -i* + ген. мн.ч. от *dhëmb, -i*
3.053	Язык	*gj'u(h)/ë, -a*	
3.054	Нёбо (верхняя часть полости рта)	*q'ellz/ë, -a*	
3.055	Ухо	*vesh, -i*	
3.056	Ушная раковина (наружная часть уха)	*vr'ima e v'eshit*	*vr'im/ë, -a* + ген. от *vesh, -i*
3.057	Мочка уха	*pj'esa e b'utë e v'eshit*	*pj'es/ë, -a* + прил. *e b'utë* + ген. от *vesh, -i*
3.058	Козелок уха		
3.059	Шея	*q'af/ë, -a* *zverk, -u*	 „задняя часть шеи"; см. 3.061
3.060	Передняя часть шеи	*g'ush/ë, -a*	
3.061	Задняя часть шеи	*gr'opa e zv'erkut*	*gr'op/ë, -a* + ген. от *zverk, -u*
3.062	Горло (полость позади рта, заключающая в себе начало пищевода и дыхательных путей)	*gurm'a/s,-zi*	
3.063	Кадык	*gurm'a/s,-zi*	
3.064	Волосы (на голове)	*fl'okë, -t*	мн.ч. от *flok, -u*
3.065	Борода	*mj'ek/ër, -ra*	
3.066	Усы	*must'aqe, -t* *must'eqe, -t*	мн.ч. от *must'aqe, -ja*
3.067	Рука (верхняя конечность человека от плечевого сустава до кончиков пальцев)	*kra, -u*	*krah, -u*

3.068	Рука (от запястья до кончиков пальцев), кисть	*d'or/ë, -a*	
3.069	Плечо анат. (верхняя часть руки от плечевого сустава до локтя)	*m'uskul, -i*	
3.070	Подмышка (внутренняя часть плечевого сгиба)	*sq'etull, -a*	
3.071	Часть руки от локтевого сустава до кисти	*ll'ëra e d'orës*	*ll'ër/ë, -a* + ген. от *d'or/ë, -a*
3.072	Локоть	*brryl,-i*	
3.073	Запястье (часть кисти руки, прилегающая к предплечью)	*k'yçi i d'orës*	*kyç, -i* + ген. от *d'or/ë, -a*
3.074	Ладонь	*pëll'ëmb/ë, -a*	
3.075	Кулак	*grusht, -i*	
3.076	Тыльная сторона руки (поверхность кисти)	*kurr'izi i d'orës*	*kurr'iz, -i* + ген. от *d'or/ë, -a*
3.077	Пальцы (руки)	*gisht, -i;* мн.ч. *gishtr'inj*	ср. 3.101
3.078	Большой палец	*g'ishti i math*	*gisht, -i* + прил. *i madh*
3.079	Указательный палец		
3.080	Средний палец		
3.081	Безымянный палец		
3.082	Мизинец	*g'ishti i v'ogël*	*gisht, -i* + прил. *i v'ogël*
3.083	Костяшка (сустав, выступающий углом при сложении руки в кулак или сгибании пальцев)	*n'yjë e g'ishtit*	*n'yj/ë, -a* + ген. от *gisht, -i*
3.084	Ноготь	*th/'ua, -oi*	
3.085	Кончик пальца, его мягкая часть, подушечка	*m'ullza e g'ishtit* *m'aja e g'ishtit*	*m'oll/ëz, -za* + ген. от *gisht, -i* *m'aj/ë, -a* + ген. от *gisht, -i*
3.086	Нога	*çap'ok, -u*	
3.087	Правая нога	*çap'oku i dj'athtë*	*çap'ok, -u* + прил. *i dj'athtë*

3.088	Левая нога	*çap'oku i m'ajtë*	*çap'ok, -u* + прил. *i m'ajtë*
3.089	Бедро (часть ноги от таза до коленного сгиба)	*e tr'asha e çap'okut* *çap'ok, -u*	*e tr'ash/ë, -a* + ген. от *çap'ok, -u*
3.090	Мясистый покров бедренной кости, ляжка	*e tr'asha e çap'okut*	*e tr'ash/ë, -a* + ген. от *çap'ok, -u*
3.091	Колено	*gju, -ri*	
3.092	Коленная чашечка (надколенная кость)	*k'upa e gj'urit*	*k'up/ë, -a* + ген. от *gju, -ri*
3.093	Голень (часть ноги от колена до стопы)	*kërc'i, -ri*	
3.094	Икра (округлые мышцы на задней стороне голени)	*t'ulja e kërc'isë*	*t'ule, -ja* + ген. от *kërc'i, -ri*
3.095	Лодыжка или щиколотка (выступающее по бокам ноги сочленение костей голени с костями стопы)	*n'oçkat e k'ëmbës*	*n'oçk/ë, -a* + ген. от *k'ëmb/ë, -a*
3.096	Стопа (часть ноги от щиколотки вниз, опирающаяся на землю ступней)	*k'ëmb/ë, -a* *tr'upi i k'ëmbës*	*trup, -i* + ген. от *k'ëmb/ë, -a*
3.097	Ступня (нижняя часть стопы, при ходьбе соприкасающаяся с землей)	*shu'alli i k'ëmbës*	*sh'uall, -i* + ген. от *k'ëmb/ë, -a*
3.098	Плюсна (часть ступни между пяткой и пальцами)		
3.099	Предплюсна (часть стопы между плюсной и голенью)		
3.100	Пятка (задняя часть ступни)	*th'und/ër, -ra*	
3.101	Пальцы (ноги)	*g'ishtrat e k'ëmbës*	мн.ч. от *gisht, -i* + ген. от *k'ëmb/ë, -a*
3.102	Подъем (выпуклая часть ноги от пальцев к щиколотке, над ступней)	*kurr'izi i k'ëmbës*	*kurr'iz, -i* + ген. от *k'ëmb/ë, -a*, ср. 3.076
3.103	Свод стопы	*gr'opa e k'ëmbës*	*gr'op/ë, -a* + ген. от *k'ëmb/ë, -a*

3.104	Скелет (совокупность костей, составляющих твердую основу тела человека)	*skel'et, -i*	
3.105	Позвоночник (спинной хребет, образуемый цепью костей, идущих вдоль спины и заключающих в себе спинной мозг)	*sht'ylla e kurr'izit*	*sht'yll/ë, -a* + ген. от *kurr'i/s, -zi*
3.106	Позвонок (отдельная кость позвоночника)	*rru'az/ë,-a*	
3.107	Грудная клетка		
3.108	Ребро	*br'inj/ë, -a*	
3.109	Таз (часть скелета, костный пояс в нижней части туловища, служащий опорой для позвоночника)	*gong'all/ë, -a*	
3.110	Крестец (место соединения костей таза с позвоночником)		
3.111	Копчик (нижняя, конечная часть позвоночника)		
3.112	Сердце	*z'ëm/ër, -a*	
3.113	Легкие (орган дыхания)	*mushkr'i, -a*	
3.114	Пищевод (трубка, соединяющая полость рта с желудком)	*gurm'a/s, -zi*	
3.115	Желудок	*stom'ak, -u*	
3.116	Печень (орган человека, вырабатывающий желчь)	*mëlç'ia z'ezë*	*mëlç'i, -a* + прил. *e z'ezë*
3.117	Селезенка (орган человека, участвующий в кроветворении)	*shpr'etk/ë, -a*	
3.118	Почки (орган, выделяющий мочу)	*veshk, -a*	
3.119	Мочевой пузырь		
3.120	Желчный пузырь		

3.121	Матка (внутренний орган женщины, в котором развивается зародыш)	*m'it/ër, -ra*	
3.122	Женский половой орган	*p'içk/ë, -a*	
3.123	Мужские половые органы	*mas'ur, -i* *k'oq/e, -ja*	
3.123а	Кишка (мягкая эластичная трубка, являющаяся частью пищеварительного тракта человека)	*z'orrë, -t*	мн.ч. от *z'orr/ë, -a*
3.124	Кость (твердое образование в теле человека, являющееся частью скелета)	*k'ock/ë, -a*	
3.125	Плоть, мышцы	*mish, -i* *tul, -i*	
3.126	Кровь	*gjak, -u*	
3.127	Жила или кровеносный сосуд		

Особенности человека

4.001	Человек высокого роста, высокий	*skërfy'ell* *skërfy'ell, -i*	прил. сущ.
4.002	Человек чрезмерно высокого роста и худой	*sh'ufër lajth'ie* *thatan'ik* *thatan'ik, -u*	*sh'uf/ër, -ra* + абл. от *lajth'i, -a* прил. сущ.
4.003	Человек высокого роста и толстый	*burr i math*	*b'urr/ë, -i* + прил. *i madh*
4.004	Человек маленького роста, низкорослый	*shkurtab'iq* *shkurtab'iq, -i*	прил. сущ.
4.005	Карликовый (человек ненормально маленького роста)	*xhuç* *xhuxh, -i*	прил. сущ.
4.006	Человек маленького роста, и худой	*i/e p'akët*	

4.007	Человек маленького роста, и толстый	*bullaf'iq* *bullaf'iq, -i*	прил. сущ.
4.008	Человек среднего роста, пропорционально сложенный, физически хорошо развитый	*burr i m'esëm*	*b'urr/ë, -i* + прил. *i m'esëm*
4.009	Костлявый/костистый человек (человек, имеющий широкие, крупные, выступающие кости)		
4.010	Сутулый (немного сгорбленный, со слегка согнутой спиной и выдвинутыми вперёд плечами)	*i/e k(ë)rr'usur*	
4.011	Кособокий (с косым, кривым боком)	*i/e shtr'ëmbër*	
4.012	Горб	*b'ong/ë, -a* *g'ung/ë, -a* *xh'ung/ë, -a*	
4.013	Горбатый человек (человек, имеющий горб)	*kurrizd'alë* *kurrizd'al/ë, -i*	прил. сущ.
4.014	Горбун (горбатый человек с горбом на спине)	*gung'aç* *gung'aç, -i*	прил. сущ.
4.015	Горбун (горбатый человек с горбом на груди)	*gung'aç* *gung'aç, -i*	прил. сущ.
4.016	Пузатый (человек с большим животом)	*bark'aç* *bark'aç, -i*	прил. сущ.
4.017	Урод, уродливый человек (человек с физическими недостатками)	*shtrëmbal'uq* *shtrëmbal'uq, -i*	прил. сущ.
4.018	Среднего роста	*b'urrë i m'esëm*	*b'urr/ë, -i* + прил. *i m'esëm*
4.019	Полный, толстый	*b'urrë i shënd'oshë*	*b'urr/ë, -i* + прил. *i shënd'oshë*
4.020	Худой, тонкий	*b'urrë i p'akët*	*b'urr/ë, -i* + прил. *i p'akët*

4.021	Головастый (человек с несоразмерно большой головой)	*kokëm'ath* *kokëm'a/th, -dhi*	прил. сущ.
4.022	Человек с маленькой головой	*kokëv'ogël* *kokëv'og/ël, -li*	прил. сущ.
4.023	Лобастый (человек с большим лбом)	*ballël'artë* *ballël'art/ë, -i*	прил. сущ.
4.024	Бровастый (человек с густыми бровями)	*vetullm'ath* *vetullgj'erë* *vetullm'a/th, -dhi* *vetullgj'er/ë, -i*	прил. прил. сущ. сущ.
4.025	Безбровый (человек без бровей, а также имеющий малозаметные брови)		
4.026	Щекастый (человек с большими щеками)	*bullaf'iq* *bullaf'iq, -i*	прил. сущ.
4.027	Мордастый (человек с толстым широким лицом)		
4.028	Веснушки		
4.029	Веснушчатый (покрытый веснушками, с веснушками)	*pikal'osh* *pikal'osh, -i*	прил. сущ.
4.030	Родинка (врождённые изменения кожи в виде пятнышка или бугорка)	*nish'an, -i*	
4.031	Родимое пятно (врождённый порок развития кожи)	*nish'an i l'indur*	*nish'an, -i* + прил. *i l'indur*
4.032	Бородавка	*nish'an, -i*	
4.033	Морщинистое лицо	*i/e rudh'osur*	
4.034	Скуластое лицо (с широкими выступающими скулами)		
4.035	Круглолицый		
4.036	Остролицый (человек с узким, худым лицом)	*fytyrëzgj'atur* *fytyrëzgj'atur, -i*	прил. сущ.
4.037	Зубастый (человек с крепкими, большими зубами)	*dhëmb'aç* *dhëmb'aç, -i*	прил. сущ.
4.038	Беззубый (человек без зубов или имеющий мало зубов)	(*njer'i*) *pa dh'ëmbë*	предл. *pa* + акк. мн.ч. от *dhëmb, -i*

4.039	Красивый человек (имеющий привлекательные черты лица)	*bukur'osh* *bukur'osh, -i*	прил. сущ.
4.040	Безобразный человек	*i/e shëmtu'ar*	*i/e shëmt'uar*
4.041	Глазастый (человек с большими глазами)	*sym'ath* *sym'a/th, -dhi*	прил. сущ.
4.042	Глазастый (человек с глазами навыкате)	*syd'alë* *syd'al/ë, -i*	прил. сущ.
4.043	Человек с маленькими глазами	*syv'ogël* *syv'og/ël, -i*	прил. сущ.
4.044	Темноглазый	*syz'i* *syz'i, -u*	прил. сущ.
4.045	Светлоглазый	*syb'ardhë* *syb'ardh/ë, -i*	прил. сущ.
4.046	Человек с глазами разного цвета		
4.047	Иметь острое зрение	*e p'aske s'yrin x'ixë*	опис., *sy, -ri* + адъект. употр. от *x'ix/ë, -a*
4.048	Иметь слабое зрение	*syshk'urtër* *sy i d'obët*	 *sy, -ri* + прил. *i d'obët*
4.049	Быть дальтоником		
4.050	Быть дальнозорким		
4.051	Быть близоруким		
4.052	Смотреть прямо	*shoh në sy*	*shoh* + предл. *në* + акк. *sy*
4.053	Смотреть искоса (не прямо, скосив глаза, боковым взглядом)	*shoh v'ëngërt*	*shoh* + нар. *v'ëngër*
4.054	Смотреть исподлобья (из под насупленных, нахмуренных бровей)	*shoh i vr'ënjtur*	*shoh* + прил. *i vr'ënjtur*
4.055	Бельмо на глазу	*c'ip/ë, -a* *k'or/e, -ja* *p'erd/e, -ja*	
4.056	Слепой	*qorr, -i* *i/e v'erbër*	сущ. прил.

4.057	Слепой на один глаз	*qorr me një sy*	*qorr, -i* + предл. *me* + акк. от *sy, -ri*
4.058	Зрячий		
4.059	Косоглазый (человек с косящими глазами)	*vëng'ash* *vëng'ash, -i*	прил. сущ.
4.060	Косоглазый (человек, страдающий косоглазием)		
4.061	Косоглазие (болезнь глаз - неодинаковое направление зрачков)		
4.062	Носатый человек (человек с большим носом)	*hundëm'ath* *hundëm'a/th, -dhi*	прил. сущ.
4.063	Курносый нос (короткий и вздёрнутый нос)	*hundëpërpj'etë* *hundëpërpj'et/ë, -i*	прил. сущ.
4.064	Горбатый нос, нос с горбинкой	*hundëgr'abë* *hundëb'ejkë* *hundëgr'ab/ë, -a* *hundëb'ejkë*	прил. прил. сущ. сущ.
4.065	Человек с длинным носом	*hundëgj'at* *hundëgj'at, -i*	прил. сущ.
4.066	Человек с прямым носом	*h'undë si qir'i*	*h'und/ë, -a* + сравнит. част. *si* + *qir'i, -ri*
4.067	Говорить в нос, гнусавить (говорить с носовым призвуком)	*flet me h'undë*	*flet* + предл. *me* + акк. от *h'und/ë, -a* ср. *hund'aç, -i* „гнусавый человек“
4.068	Нюхать	*nuh'as*	
4.069	Заложило нос (болезненное ощущение тяжести в носу при насморке)	*më j'anë z'ënë h'undët*	3 л. ед.ч. перф. от *z'ihen h'undët*
4.070	Насморк	*rr'uf/ë, -a*	
4.071	Иметь насморк	*jam me rr'ufë*	*jam* + предл. *me* + акк. от *rr'uf/ë, -a*
4.072	Сопли	*q'urr/e, -ja*	
4.073	Чихать	*tesht'is*	

4.074	Сопеть (тяжело дыша, издавать носом свистящие, сиплые звуки)	*marr fr'ymë*	*marr* + акк. от *fr'ym/ë, -a*
4.075	Человек с большим ртом	*gojëm'ath* *gojëm'a/th, -dhi*	прил. сущ.
4.076	Человек с маленьким ртом	*gojëv'ogël* *gojëv'og/ël, -li*	прил. сущ.
4.077	Губастый (человек с большими толстыми губами)	*buzm'ath* *buzm'a/th, -dhi*	прил. сущ.
4.078	Человек с маленькими губами	*buzv'ogël* *buzv'og/ël, -li*	прил. сущ.
4.079	Заячья губа (ненормальное врождённое раздвоение губы у человека)		
4.080	Волчья пасть (врождённое уродство, заключающееся в недоразвитости верхней челюсти и твёрдого нёба, в результате чего получается расщелина, соединяющая полости рта и носа)		*hund'aç, -i,* ср. 4.067
4.081	Заикаться (говорить с затруднением, непроизвольно повторяя одни и те же звуки)	*i mb'ahet g'oja*	3 л. ед.ч. от *mb'ahem* + *g'oj/ë, -a*
4.082	Заикание (порок речи, заключающийся в затруднённом произношении некоторых звуков)		
4.083	Заика (человек, страдающий заиканием)	*mem'ec, -i*	
4.084	Шепелявить (произносить свистящие звуки как шипящие, например, 'скорей'- как 'шкорей')		
4.085	Картавить (произносить неправильно, нечисто звуки 'р' или 'л')		

4.086	Немой	*mem'ec, -i* *goj'ac, -i*	„немой“
4.087	Глухонемой	*shurthmem'ec, -i*	
4.088	Ушастый (с большими оттопыренными ушами)	*llap'ush* *llap'ush, -i*	прил. сущ.
4.089	Иметь тонкий слух	*i ka v'eshët bilb'il*	опис., *vesh, -i* + *bilb'il, -i*
4.090	Иметь плохой слух, быть тугоухим	*shurth* *shur/th, -dhi*	прил. сущ.
4.091	Глухой	*shurth* *shur/th, -dhi*	прил. сущ.
4.092	Глухой на одно ухо		
4.093	(Ему) заложило уши	*na u z'unë v'eshët me dyll*	3 л. мн.ч. аор. от *më z'ihen v'eshët* + предл. *me* + акк. от *dyll, -i*
4.094	Звенит в ухе		
4.095	Стоит звон в ушах		
4.096	Черноволосый	*flokëz'i* *flokëz'i, -u*	прил. сущ.
4.097	Светловолосый		
4.098	Рыжий	*flokëk'uq* *flokëk'uq, -i*	прил. сущ.
4.099	Седой	*i/e th'injur* *i/e b'ardhë*	
4.100	Русый	*flokëgësht'enjë* *flokëgësht'enjë*	прил. сущ.
4.101	Лысый	*tull'ac* *tull'ac, -i*	прил. сущ.
4.102	Кудрявый	*kaçur'el* *kaçur'el, -i*	прил. сущ.
4.103	Коса (женская)	*gërsh'et, -i*	
4.104	Чёлка	*bal'uk/e, -ja*	
4.105	Усы	*must'aq/e, -ja*	
4.106	Усатый человек	*mustaqëll'i* *mustaqëll'i, -u*	прил. сущ.
4.107	Борода	*mj'ek/ër, -ra*	

4.108	Бородатый человек	*mjekr'osh* *mjekr'osh, -i*	прил. сущ.
4.109	Белобрысый (человек с очень светлыми волосами, бровями, ресницами)	*bardh'osh* *bardh'osh, -i*	прил. сущ.
4.110	Рукастый (человек с большими руками)	*dorëm'ath* *dorëm'a/th, -dhi*	прил. сущ.
4.111	Длиннорукий (человек с очень длинными руками)	*krahëgj'atë* *krahëgj'at/ë, -i*	прил. сущ.
4.112	Короткорукий	*krahëshk'urtër* *krahëshk'urt/ër, -ri*	прил. сущ.
4.113	Криворукий	*krahpërdr'edhur* *krahpërdr'edhur, -i*	прил. сущ.
4.114	Косорукий (человек с искривлённой кистью руки, страдающий косорукостью)	*dorëpërdr'edhur* *dorëpërdr'edhur, -i*	прил. сущ.
4.115	Косорукость (неправильное положение кисти руки по отношению к предплечью)	*paral'iz/ë, -a*	
4.116	Сухорукий (человек, плохо владеющий или совсем не владеющий рукой, - вследствие атрофии мышц)	*sak'at* *dor'ac* *sak'at, -i* *dor'ac, -i*	прил. прил. сущ. сущ.
4.117	Левша (тот, кто владеет левой рукой лучше, чем правой)	*mëngjar'ash* *mëngjar'ash, -i*	прил. сущ.
4.118	Правша		
4.119	Длинноногий (человек с очень длинными ногами)	*këmbëgj'atë* *këmbëgj'at/ë, -i*	прил. сущ.
4.120	Коротконогий	*këmbëshk'urtër* *këmbëshk'urt/ër, -ri*	прил. сущ.
4.121	Кривоногий	*këmbështr'ëmbër* *këmbëpërdr'edhur* *këmbështr'ëmb/ër, -ri* *këmbëpërdr'edhur, -i*	прил. прил. сущ. сущ.
4.122	Быстроногий	*këmbëshp'ejtë* *këmbëshp'ejt/ë, -i*	прил. сущ.

4.123	Косолапый (человек, который при ходьбе ставит ступню носком внутрь)	*bajm'ak, -u*	
4.124	Косолапый (человек, страдающий косолапостью)		
4.125	Косолапость (искривление стопы с поворотом её внутрь и в сторону подошвы)		ср. 3 л. ед.ч. *'ikën mënj'anë*
4.126	Сухоногий (человек, плохо владеющий или совсем не владеющий ногой, - вследствие атрофии мышц)	*çalam'an* *çalam'an, -i*	прил. сущ.
4.127	Хромой	*çalam'an* *çalam'an, -i*	прил. сущ.
4.128	Безногий	*këmb'uc* *këmb'uc, -i*	прил. сущ.
4.129	Плоскостопие (физический недостаток ноги, выражающийся в образовании плоской стопы)	*dystab'an* *dystab'an, -i*	прил. „плоскостопый“ сущ. „плоскостопый человек“
4.130	Лёгкая походка	*'ecën l'e(h)të* *'ikën si sork'ath*	3 л. ед.ч. от *'eci* + нар. *l'ehtë* 3 л. ед.ч. от *'iki* + сравнит. част. *si* + *sork'ath*
4.131	Тяжёлая походка	*'ecën r'ëndë*	3 л. ед.ч. от *'eci* + нар. *r'ëndë*
4.132	Ходить вразвалку	*'ecën si top'all*	3 л. ед.ч. от *'eci* + сравнит. част. *si* + *top'all*
4.133	Ходить на цыпочках	*'ecën l'e(h)të* *'ecën në m'ajë të g'ishtave*	3 л. ед.ч. от *'eci* + нар. *l'ehtë* 3 л. ед.ч. от *'eci* + предл. *në* + акк. от *m'ajë e g'ishtave*

4.134	Ходить, шаркая ногами	*i heq k'ëmbët zv'arrë*	*heq* + мн.ч. от *k'ëmb/ë, -a* + нар. *zv'arrë*
4.135	Ходить босым, босиком	*(shkoj) xb'athur*	нар. *zb'athur*
4.136	Родить ребёнка	*lint*	*lind*
4.137	Беременная женщина	*shtatz'an/ë, -a* *me b'arë*	 предл. *me* + акк. от *b'ar/ë, -a*
4.138	Быть на сносях (на последнем месяце беременности, скоро должна родить)	*gr'ua e r'ëndë*	*gr'ua, -ja* + прил. *e r'ëndë*
4.139	Роженица (женщина в период родов, а также только что родившая)	*leh'on/ë, -a*	
4.140	Родильница (женщина, недавно родившая)	*leh'on/ë, -a*	
4.141	Родимчик (болезненный припадок, сопровождающийся судорогами и потерей сознания (у беременных, рожениц и маленьких детей))	*sëm'undja e t'okës*	*sëm'undj/e, -a* + ген. от *t'ok/ë, -a*
4.142	Родиться, появиться на свет (о ребёнке)	*lint*	*lind*
4.143	Родиться в сорочке	*lint me këm'ishë*	*lind* + предл. *me* + акк. от *këm'ish/ë, -a*
4.144	Родиться раньше срока	*lind shtatan'ik*	*lind* + акк. *shtatan'ik*
4.145	Новорождённый	*b'ebe, -ja*	
4.146	Недоношенный ребёнок	*shtatan'ik* *shtatan'ik, -u*	прил. сущ.
4.147	Роднички (мягкие, неокостеневшие участки черепа новорожденных)		
4.148	Грудной ребенок	*b'ebe, -ja* *përgj'ish*	 прил.

4.149	Отнять от груди (перестать кормить материнским молоком)	*e xv'ordhi nga gj'iri*	*zvjerdh* + предл. *nga* + ном. *gj'iri*
4.150	Ползун (ребенок, который еще не умеет ходить, передвигается ползком)		
4.151	Ребёнок в возрасте до 3-х лет	*f'oshnj/ë, -a* *çilim'i, -u*	
4.152	Ребёнок в возрасте от 3-х до 7-и лет	*i v'ogël* *kalam'a, -u* *çilim'i, -u*	
4.153	Ребёнок в возрасте от 7-и до 11-и лет	*i v'ogël* *kalam'a, -u* *çilim'i, -u*	
4.154	Ребёнок в возрасте от 11-и до 15-и лет	*çilim'i, -u*	
4.155	Подросток	*çun, -i*	
4 156	Юноша	*dj'al/ë, -i*	
4.157	Девушка	*ç'up/ë, -a*	
4.158	Мужчина	*b'urr/ë, -i*	
4.159	Женщина	*gr'ua, -ja*	
4.160	Старик	*plak, -u*	
4.161	Старуха	*pl'ak/ë, -a*	
4.162	Жить	*jet'oj*	
4.163	Прожить долгую жизнь	*jet'oj sh'umë*	*jet'oj* + нар. *sh'umë*
4.164	Находиться в расцвете лет	*p'iqem*	
4.165	Быть очень старым, дряхлым	*i/e moshu'ar* *plak*	прил.
4.166	Быть при смерти	*jep e merr*	3 л. ед.ч. от *jap* + союз *e* + 3 л. ед.ч. от *marr*
4.167	Умереть	*vdes*	
4.168	Здоровый человек	*i/e shënd'etshëm* *i/e shënd'osh*	
4.169	Бодрствовать	*i/e squ'ar*	*i/e zgj'uar*
4.170	Испытывать жажду	*kam 'etje*	*kam* + акк. от *'etj/e, -a*

4.171	Рот пересох	*mu poq g'oja*	3 л. ед.ч. аор. от *më p'iqet* + ном. от *g'oj/ë, -a*
4.172	Испытывать голод	*kam ur'i*	*kam* + акк. от *ur'i, -a*
4.173	Потерять аппетит	*s'kam or'eks*	*kam* + акк. от *or'eks, -i*
4.174	Спать	*fle*	
4.175	Бессонница	*s'më zë gj'umi*	3 л. ед.ч. от *zë* + ном. от *gj'um/ë, -i*
4.176	Страдать бессонницей	*vu'aj nga pagjumës'ia*	*v'uaj* + предл. *nga* + ном. от *pagjumës'i, -a*
4.177	Больной человек	*i/e sëm'urë*	
4.178	(Ему) холодно	*kam ft'ohtë* *mbërdh'inj*	*kam* + акк. от *ft'ohtë, -t* *mbërdh'ij*
4.179	Посинеть от холода		ср. 4.200
4.180	(У него) окоченели руки		ср. *me m'ardhë*
4.181	Быть простуженным, простудиться	*u b'ëra kall'ëp*	1 л. ед.ч. аор. от *b'ëhem* + ном. от *kall'ëp, -i*
4.182	(Ему) тепло	*jam ngr'otë*	*jam* + нар. *ngr'ohtë*
4.183	(Ему) жарко	*kam v'apë*	*kam* + акк. от *v'ap/ë, -a*
4.184	Вспотеть от жары	*dërs'it*	3 л. ед.ч.
4.185	Быть трезвым	*'esëll*	нар.
4.186	Быть пьяным, напиться	*i/e p'irë* *i/e ng'opur*	
4.187	Быть в горячке, иметь высокую температуру	*nxetës'i, -a*	*nxehtës'i, -a*
4.188	Лихорадить	*(kam) të ngj'ethura*	мн.ч. от *e ngj'ethur*
4.189	Быть в бреду	*(flas) përç'at*	нар.
4.190	Потерять сознание, упасть в обморок	*hump toru'an*	*humb* + акк. от *tor'ua*

4.191	(Его) знобит	*kam dr'idhje* *kam 'ethe*	*kam* + акк. мн.ч. от *dr'idhj/e, -a* *kam* + акк. мн.ч. от *'eth/e, -ja*
4.192	(Его) тошнит, рвет	*vjell*	
4.193	Икать	*l'em/ëz, -za*	
4.194	Кашлять	*koll'item*	ср. *k'oll/ë, -a* „кашель“
4.195	Зевать	*guh'as*	
4.196	Судорога (непроизвольное сокращение мышц - от боли, холода, при некоторых заболеваниях)	*më 'është p'irë k'ëmba*	3 л. ед.ч. перф. от *mp'ihem, më mp'ihet* + ном. от *k'ëmb/ë, -a*
4.197	Краснуха (заразная бо лезнь, обычно детская, сопровождающаяся красноватой сыпью на теле)	*fruth, -i*	
4.198	Желтуха (болезнь печени, сопровождающаяся пожелтением кожи)	*të v'erdhët*	сущ.
4.199	Золотуха (болезнь, возникающая чаще всего в раннем грудном возрасте и проявляющаяся в виде желтых чешуек на голове и бровях ребенка, которые, наслаиваясь друг на друга, образуют толстые пласты)	*q'erre, -ja*	
4.200	Синюха, синюшность (синеватая окраска кожи и слизистых оболочек при некоторых заболеваниях сердца и легких)	*b'uzë mav'i*	*b'uz/ë, -a* + прил. *mav'i*
4.201	Синяк (посиневший кровоподтек на теле как след удара, ушиба)	*vurr'atë e z'ezë*	*vurr'at/ë, -a* + прил. *e z'ezë*

4.202	Синяки под глазами (темные с синеватым оттенком круги под глазами)	*sy të 'ënjtur*	мн.ч. от *sy, -ri* + прил. *i 'ënjtur*
4.203	Паралич	*ul'ok, -u*	
4.204	Отняться (лишиться способности действовать вследствие паралича - о частях тела, - напр., отнялась рука, отнялись ноги)	*'është z'ënë ul'ok*	3 л. ед.ч. перф. от *z'ihem ul'ok*
4.205	Добрый (расположенный к людям, исполненный сочувствия и готовности помочь)	*buj'ar* *buj'ar, -i* *i/e m'irë*	прил. сущ. прил.
4.206	Злой (исполненный чувства недоброжелательности, враждебно настроенный к людям)	*i/e lik* *i/e keq*	
4.207	Сдержанный, спокойный (не причиняющий беспокойства окружающим, умеющий владеть собой, сдерживать себя в проявлении своих чувств)	*i/e q'etë*	
4.208	Вспыльчивый, несдержанный (не умеющий владеть собой, сдерживаться, легко приходящий в раздражение гнев)	*i/e rrëmby'er*	
4.209	Нахальный (ничем не стесняющийся, пренебрегающий правилами приличия, вежливости)		опис. *nuk di (të s'illet)*
4.210	Вежливый (соблюдающий правила приличия, умеющий себя вести)	*i/e pj'ekur*	

4.211	Обманщик (тот, кто обманывает кого-л., намеренно вводит в заблуждение, сказав неправду)	*i/e lik* *gënjesht'ar* *gënjesht'ar, -i* *rrëm'all* *batakç'i* *batakç'i, -u*	прил. прил. сущ. прил. прил. сущ.
4.212	Честный (проникнутый искренностью и прямотой, склонный говорить правду)	*i/e sinq'ertë* *i/e dr'ejtë*	
4.213	Гостеприимный	*mikpr'itës* *buj'ar* *mikpr'itës, -i* *buj'ar, -i*	прил. прил. сущ. сущ.
4.214	Негостеприимный	*nuk 'është buj'ar*	
4.215	Скромный (сдержанный в обнаружении своих достоинств, заслуг)	*nuk mb'urret*	отриц. част. + 3 л. ед.ч. от *mb'urrem*
4.216	Хвастливый (любящий хвастаться, неумеренно восхвалять что-то свое, свои достоинства, часто мнимые)	*mburrav'ec* *mburrav'ec, -i*	прил. сущ.
4.217	Трудолюбивый (отличающийся любовью к труду, усердием в труде)	*punt'or* *punt'or, -i*	прил. сущ.
4.218	Ленивый (склонный к лени, к праздности, избегающий труда)	*demb'el* *demb'el, -i*	прил. сущ.
4.219	Старательный (относящийся к работе, к делу с любовью и старанием, стремящийся выполнить работу как можно лучше)	*punt'or* *punt'or, -i* *qefl'i për p'unë*	прил. сущ. *qefl'i, -u* + предл. *për* + акк. от *p'un/ë, -a*
4.220	Халтурщик (относящийся к делу без должного внимания, выполняющий работу небрежно)	*hileq'ar* *hileq'ar, -i*	прил. сущ.

4.221	Расторопный (быстрый и ловкий в деле)	*i/e shp'ejtë*	
4.222	Медлительный (долго приступающий к работе, действующий медленно, неторопливо)	*i/e ngad'alshëm*	
4.223	Умелый (умелый и искусный работник, человек, способный хорошо выполнить свое дело)	*zanatç'i* *zanatç'i, -u*	прил. сущ.
4.224	Неумелый (не обладающий умением делать что-либо, не обладающий опытом и навыками в выполнении чего-либо)		опис. *s'di (të pun'ojë)*
4.225	Жадный (стремящийся взять себе, получить, иметь у себя как можно больше чего-либо)	*tamaq'ar* *tamaq'ar, -i*	прил. сущ.
4.226	Щедрый (охотно делящийся с другими своими средствами, имуществом, не жалеющий тратить, расходовать что-либо)	*buj'ar* *buj'ar, -i*	прил. сущ.
4.227	Богатый (обладающий большим имуществом, в том числе денежным)	*i/e p'asur*	
4.228	Бедный (не имеющий достаточных или необходимых средств к существованию)	*fukar'a* *fukar'a, -i*	прил. сущ.
4.229	Вор (тот, кто похищает принадлежащее другим, присваивает себе чужое)	*vjedhac'ak* *hajd'ut* *vjedhac'ak,-u* *hajd'ut, -i*	прил. прил. сущ. сущ.
4.230	Честный (не способный украсть, присвоить себе чужое)	*i/e nd'ershëm*	

4.231	Болтливый (чрезмерно говорливый, любящий много и легкомысленно говорить)	*llafaz'an* *llafaz'an, -i*	прил. сущ.
4.232	Молчаливый (не любящий много говорить)	*i/e pl'ogët* *i/e q'etë*	
4.233	Красноречивый (такой, кто умеет хорошо говорить, обладает способностью говорить красиво и убедительно)		опис. *flet drejt* 3 л. ед.ч. от *flas* + нар. *drejt*
4.234	Пустослов (тот, кто болтает вздор, пустяки, кто любит бесполезные разговоры)		опис. *pre mos kras'it* 3 л. ед.ч. от *pres* + отриц. част. *mos* + 3 л. ед.ч. от *kras'it*
4.235	Косноязычный (тот, кто невнятно произносит слова, неспособен произносить некоторые звуки)		опис. *nuk i shkoq'it ll'afet shkoq'is* + акк. мн.ч. от *llaf, -i*
4.236	Косноязычный (тот, кто не владеет речью, не умеет говорить свободно, не спотыкаясь)		опис. *s'di (të fl'asë)*
4.237	Сплетник (тот, кто распространяет слухи о ком-либо, о чем-либо, основанные на неточных или заведомо неверных, измышленных сведениях)	*mynaf'ik* *llafaz'an* *llafaz'an, -i*	прил. прил. сущ.
4.238	Сквернослов (тот, кто употребляет в речи непристойные, неприличные слова и выражения)	*i/e nd'yrë*	

Семья и семейный этикет

5.001	Род (ряд поколений, происходящих от одного предка)	*fis, -i*	
5.002	Родство кровное (отношения между людьми, создаваемые наличием общих предков)	*l'idhje gj'aku*	*l'idhj/e, -a* + абл. от *gjak, -u*
5.003	Свойство, т.е. родство не по крови (отношения между людьми, создаваемые браком)	*krushnj'i, -a*	
5.004	Родной (находящийся в кровном родстве по прямой линии)	*kushr'i, -ri*	
5.005	Родственник (тот, кто находится в кровном родстве с кем-либо)	*kr'ushk, -u* *mik, -u*	
5.006	Свойственник (тот, кто находится в свойстве с кем-либо)	*krushnj'i, -a*	*krushq'i, -a*
5.007	Родня (родственники)	*miq*	мн.ч. от *mik, -u*
5.008	Родня со стороны отца	*kushr'injtë e bab'ait*	мн.ч. от *kushr'i, -ri* + ген. от *bab'a, -i*
5.009	Родня со стороны матери	*kushr'injtë e n'ënës*	мн.ч. от *kushr'i, -ri* + ген. от *n'ën/ë, -a*
5.010	Поколение (совокупность родственников одной ступени родства по отношению к общему предку)	*bre/s, -zi*	
5.011	Предок (старший родственник по отцовской или материнской линии, обычно далее деда, бабки или прадеда, прабабки)	*para'ardhësit e mij*	*para'ardhës, -i* + притяж. мест.
5.012	Предки со стороны отца	*para'ardhësit e bab'ait*	мн.ч. от *para'ardhës, -i* + ген. от *bab'a, -i*

5.013	Предки со стороны матери	*para'ardhësit e n'ënës*	мн.ч. от *para'ardhës, -i* + ген. от *n'ën/ë, -a*
5.014	Потомок (человек по отношению к тому, от кого он ведет свой род)	*mbas'ardhs, -i*	
5.015	Потомство (молодое, новое поколение по отношению к старшему, к родителям)	*mbas'ardhësit*	мн.ч. от *mbas'ardhës, -i*
5.016	Потомки со стороны отца	*mbas'ardhësit e bab'ait*	мн.ч. от *mbas'ardhës, -i* + ген. от *bab'a, -i*
5.017	Потомки со стороны матери	*mbas'ardhësit e n'ënës*	мн.ч. от *mbas'ardhës, -i* + ген. от *n'ën/ë, -a*
5.018	Семья	*fam'ilj/e, -a*	
5.019	Большая семья (семья из нескольких малых семей)	*fam'ilje e m'adhe*	*fam'ilj/e, -a* + прил. *e m'adhe*
5.020	Глава семьи	*pl'aku shtëp'isë*	*plak, -u* + ген. от *shtëp'i, -a*
5.020a	Члены семьи, домочадцы		
5.021	Отец	*bab'a, -i* *prin/t, -di*	
5.022	Мать	*n'ën/ë, -a*	
5.023	Отчим	*njerk, -u*	
5.024	Мачеха	*nj'erk/ë, -a*	
5.025	Родитель, родители	*pr'indër, -it*	мн.ч. от *prind, -i*
5.026	Ребенок	*fëm'ij/ë, -a*	
5.027	Все дети (собират.), рожденные в одном браке	*fëm'ijtë*	мн.ч. от *fëm'ij/ë, -a*
5.028	Первый ребенок (мальчик)	*ç'uni i p'arë*	*çun, -i* + прил. *i p'arë*
5.029	Первый ребенок (девочка)	*ç'upa e p'arë*	*ç'up/ë, -a* + прил. *e p'arë*
5.030	Последний ребенок	*fëm'ija i v'ogël* *fëm'ija i f'undit*	*fëm'ij/ë, -a* + прил. *i v'ogël* *fëm'ij/ë, -a* + прил. *i f'undit*

5.031	Единственный ребенок	*fëm'ijë i v'etëm*	*fëm'ij/ë, -a* + прил. *i v'etëm*
5.032	Внебрачный ребенок	*doç, -i* *dob'iç, -i* *kop'il, -i*	
5.033	Близнецы	*të njëll'ojtë*	мн.ч. от прил. *i njëll'ojtë*
5.034	Близнец (мальчик)		
5.035	Близнец (девочка)		
5.036	Двойня	*binj'akë, -t*	мн.ч. от *binj'ak, -u*
5.037	Один из двойни	*binj'ak, -u*	
5.038	Сын	*çun, -i* *dj'al/ë, -i*	
5.039	Старший сын	*dj'ali math*	*dj'al/ë, -i* + прил. *i madh*
5.040	Младший сын	*dj'ali i v'ogël*	*dj'al/ë, -i* + прил. *i v'ogël*
5.041	Средний сын	*dj'ali, i m'esmi*	*dj'al/ë, -i* + субст. употр. прил. *i m'esëm*
5.042	Самый младший из сыновей, с которым обычно живут в старости родители	*dj'ali i pr'indërve*	*dj'al/ë, -i* + ген. мн.ч. от *prind, -i*
5.043	Дочь	*ç'up/ë, -a*	
5.044	Старшая дочь	*ç'upa e m'adhe*	*ç'up/ë, -a* + прил. *e m'adhe*
5.045	Младшая дочь	*ç'upa e v'ogël*	*ç'up/ë, -a* + прил. *e v'ogël*
5.046	Средняя дочь	*ç'upa e m'esme*	*ç'up/ë, -a* + прил. *e m'esme*
5.047	Пасынок (ребенок - мальчик - от предыдущего брака мужа или жены)	*dj'alë i gj'etur*	*dj'al/ë, -i* + прил. *i gj'etur* „найденный сын"
5.048	Падчерица (ребенок - девочка - от предыдущего брака мужа или жены)	*ç'upë e gj'etur*	*ç'up/ë, -a* + прил. *e gj'etur* „найденная дочь"
5.049	Приемный сын	*dj'alë i m'arrë*	*dj'al/ë, -i* + прил. *i m'arrë*

5.050	Приемная дочь	*ç'upë e m'arrë*	*ç'up/ë, -a* + прил. *e m'arrë*
5.051	Сирота (мальчик)	*jet'im* *jet'im, -i*	прил. сущ.
5.052	Сирота (девочка)	*jet'ime* *jet'im/e, -ja*	прил. сущ.
5.053	Сирота, не имеющий только матери	*pa n'ënë*	предл. *pa* + акк. от *n'ën/ë, -a*
5.054	Сирота, не имеющий только отца	*pa bab'a*	предл. *pa* + акк. от *bab'a, -i*
5.055	Брат	*vëll'a, -i*	
5.056	Братья (собир.)	*vllazër'i, -a*	собир.
5.057	Старший брат	*vll'ai i math*	*vëll'a, -i* + прил. *i madh*
5.058	Самый старший из братьев	*vll'ai më i math*	*vëll'a, -i* + прил. суп. от *i madh*, ср. 5.067
5.059	Младший брат	*vll'ai i v'ogël*	*vëll'a, -i* + прил. *i v'ogël*
5.060	Самый младший из братьев	*vll'ai më i v'ogël*	*vëll'a, -i* + прил. суп. от *i v'ogël*, ср. 5.067
5.061	Брат только по отцу или только по матери	*vëll'ezër me një bab'a* *vëll'ezër me një n'ënë*	мн.ч. от *vëll'a, -i* + предл. *me* + акк. от *bab'a, -i* мн.ч. от *vëll'a, -i* + предл. *me* + акк. от *n'ën/ë, -a*
5.062	Молочный брат		
5.063	Побратим, названный брат	*vëll'am, -i*	
5.064	Сестра	*m'ot/ër, -ra*	
5.065	Сестры (собирательное)		
5.066	Старшая сестра	*m'otra e m'adhe*	*m'ot/ër, -ra* + прил. *e m'adhe*

5.067	Самая старшая из сестер	*m'otra e m'adhe* *m'otra më e m'adhe*	*m'ot/ër, -ra* + прил. *e m'adhe*, ср. 5.058. при наличии более двух сестер
5.068	Младшая сестра	*m'otra e v'ogël*	*m'ot/ër, -ra* + прил. *e v'ogël*
5.069	Самая младшая из сестер	*m'otra e v'ogël*	*m'ot/ër, -ra* + прил. *e v'ogël*, ср. 5.060
5.070	Сестра только по отцу или только по матери	*m'otra me një bab'a* *m'otra me një n'ënë*	мн.ч. от *m'ot/ër, -ra* + предл. *me* + акк. от *bab'a, -i* мн.ч. от *m'ot/ër, -ra* + предл. *me* + акк. от *n'ën/ë, -a*
5.071	Молочная сестра		
5.072	Названная сестра		
5.073	Дед	*gjysh, -i*	
5.074	Дед по отцу (отец отца)	*gjysh nga bab'ai*	*gjysh, -i* + предл. *nga* + ном. от *bab'a, -i*
5.075	Дед по матери (отец матери)	*gjysh nga n'ëna*	*gjysh, -i* + предл. *nga* + ном. от *n'ën/ë, -a*
5.076	Бабка	*gj'ysh/e, -ja*	
5.077	Бабка по отцу (мать отца)	*gj'yshe nga bab'ai*	*gj'ysh/e, -ja* + предл. *nga* + ном. от *bab'a, -i*
5.078	Бабка по матери (мать матери)	*gj'yshe nga n'ëna*	*gj'ysh/e, -ja* + предл. *nga* + ном. от *n'ën/ë, -a*
5.079	Прадед	*stërgj'ysh, -i*	
5.080	Прабабка	*stërgj'ysh/e, -ja*	
5.081	Внук	*nip, -i*	
5.082	Внук (сын сына)	*nip, -i*	
5.083	Внук (сын дочери)	*nip, -i*	
5.084	Внучка	*mb'es/ë, -a*	

5.085	Внучка (дочь сына)	*mb'es/ë, -a*	
5.086	Внучка (дочь дочери)	*mb'es/ë, -a*	
5.087	Дядя по отцу (брат отца)	*xhaxh'a, -i*	
5.088	Старший дядя по отцу	*xhaxh'ai i math*	*xhaxh'a, -i* + прил. *i madh*
5.089	Младший дядя по отцу	*xhaxh'ai i v'ogël*	*xhaxh'a, -i* + прил. *i v'ogël*
5.090	Дядина жена (жена брата отца)	*e 'emt/ë, -a*	
5.091	Тетя по отцу (сестра отца)	*h'all/o, -ua*	
5.092	Старшая тетя по отцу	*h'allo e m'adhe*	*h'all/o, -ua* + прил. *i m'adhe*
5.093	Младшая тетя по отцу	*h'allo e v'ogël*	*h'all/o, -ua* + прил. *e v'ogël*
5.094	Тетин муж (муж сестры отца)	*b'urri i h'allës*	*b'urr/ë, -i* + ген. от *h'all/o, -ua*
5.095	Дядя по матери (брат матери)	*d'aj/o, -ua*	
5.096	Старший дядя по матери	*d'ajo i math*	*d'aj/o, -ua* + прил. *i madh*
5.097	Младший дядя по матери	*d'ajo i v'ogël*	*d'aj/o, -ua* + прил. *i v'ogël*
5.098	Дядина жена (жена дяди по матери)	*h'all/o, -ua*	
5.099	Тетя по матери (сестра матери)	*t'ez/e, -ja*	
5.100	Старшая тетя по матери	*t'eze e m'adhe*	*t'ez/e, -ja* + прил. *e m'adhe*
5.101	Младшая тетя по матери	*t'eze e v'ogël*	*t'ez/e, -ja* + прил. *e v'ogël*
5.102	Тетин муж (муж тети по матери)	*b'urri i t'ezës*	*b'urr/ë, -i* + ген. от *t'ez/e, -ja*
5.103	Двоюродный брат	*kushër'i, -ri*	
5.104	Двоюродные братья (собират.)	*kushër'injtë*	мн.ч. от *kushër'i, -ri*
5.105	Сын дяди по отцу	*kushër'i i p'arë*	*kushër'i, -ri* + прил. *i p'arë*

5.106	Сын дяди по матери	*kushër'i i p'arë*	*kushër'i, -ri* + прил. *i p'arë*
5.107	Сын тети по отцу	*kushër'i i p'arë*	*kushër'i, -ri* + прил. *i p'arë*
5.108	Сын тети по матери	*kushër'i i p'arë*	*kushër'i, -ri* + прил. *i p'arë*
5.109	Двоюродная сестра	*kushër'ir/ë, -a*	
5.110	Двоюродные сестры (собират.)	*kushër'irat*	мн.ч. от *kushër'ir/ë, -a*
5.111	Дочь дяди по отцу	*kushër'irë e p'arë*	*kushër'ir/ë, -a* + прил. *e p'arë*
5.112	Дочь дяди по матери	*kushër'irë e p'arë*	*kushër'ir/ë, -a* + прил. *e p'arë*
5.113	Дочь тети по отцу	*kushër'irë e p'arë*	*kushër'ir/ë, -a* + прил. *e p'arë*
5.114	Дочь тети по матери	*kushër'irë e p'arë*	*kushër'ir/ë, -a* + прил. *e p'arë*
5.115	Племянник	*nip, -i*	
5.116	Племянники (собират.)	*n'iprit*	мн.ч. от *nip, -i,*
5.117	Племянник (сын брата)	*nip, -i*	
5.118	Племянник (сын сестры)	*nip, -i*	
5.119	Племянница	*mb'es/ë, -a*	*mb'es/ë, -a*
5.120	Племянницы (собират.)	*mb'esat*	мн.ч. от *mb'es/ë,-a*
5.121	Племянница (дочь брата)	*mb'es/ë, -a*	
5.122	Племянница (дочь сестры)	*mb'es/ë, -a*	
5.123	Брак (семейный союз мужчины и женщины)	*mart'es/ë, -a*	
5.124	Вступать в брак	*mart'oj*	
5.125	Находиться в браке	*jam i martu'ar*	*jam* + прил. *i mart'uar*
5.126	Расторгать брак	*u nd'ava*	1 л. ед.ч. аор. от *nd'ahem*
5.127	Жениться	*mart'ohet*	3 л. ед.ч. от *mart'ohem*
5.128	Выходить замуж	*mart'ohet*	3 л. ед.ч. от *mart'ohem*
5.129	Муж	*b'urr/ë, -i*	
5.130	Жена	*gr'ua, -ja*	

5.131	Женатый мужчина	*b'urrë i martu'ar*	*b'urr/ë, -i* + прил. *i mart'uar*
5.132	Замужняя женщина	*gr'ua e martu'ar*	*gr'ua, -ja* + прил. *e mart'uar*
5.133	Холостяк	*beq'ar, -i*	
5.134	Незамужняя женщина	*beq'ar/e, -ja*	
5.135	Вдовец	*b'urrë pa gr'ua*	*b'urr/ë, -i* + предл. *pa* + акк. от *gr'ua, -ja*
5.136	Вдова	*gr'ua pa b'urrë* *gr'ua e ve*	*gr'ua, -ja* + предл. *pa* + акк. от *b'urr/ë, -i* *gr'ua, -ja* + прил. *e ve*
5.137	Свекор (отец мужа по отношению к жене сына)	*vjerr, -i*	*vj'eh/ërr, -rri*
5.138	Свекровь (мать мужа по отношению к жене сына)	*vj'err/ë, -a*	*vj'eh/ërr, -rra*
5.139	Тесть (отец жены по отношению к мужу дочери)	*vjerr, -i*	*vj'eh/ërr, -rri*
5.140	Теща (мать жены по отношению к мужу дочери)	*vj'err/ë, -a*	*vj'eh/ërr, -rra*
5.141	Невестка (жена сына)	*n'use e dj'alit*	*n'us/e, -ja* + ген. от *dj'al/ë, -i*
5.142	Зять (муж дочери)	*dh'ënd/ër, -ri*	
5.143	Деверь (брат мужа)	*kun'at, -i*	
5.144	Шурин (брат жены)	*kunat'oll, -i*	
5.145	Золовка (сестра мужа)	*kun'at/ë, -a*	
5.146	Свояченица (сестра жены)	*baxhan'ak/e, -ja*	
5.147	Как называются между собой мужья сестер?	*baxhan'akë, -t*	мн.ч. от *baxhan'ak, -u*
5.148	Как называются между собой жены братьев?	*kun'ata, -t*	мн.ч. от *kun'at/ë, -a*
5.149	Зять (муж сестры)	*dh'ënd/ër, -ri*	
5.150	Невестка (жена брата)	*kun'at/ë, -a*	
5.151	Муж сестры мужа	*kun'at, -i*	
5.152	Муж сестры жены	*baxhan'ak, -u*	
5.153	Жена брата мужа	*kun'at/ë, -a*	

5.154	Жена брата жены	*kun'at/ë, -a*	
5.155	Крестный отец		
5.156	Крестная мать		
5.157	Крестник (крестный сын)		
5.158	Крестница (крестная дочь)		
5.159	Кум (крестный отец по отношению к родителям крестника и к крестной матери)		
5.160	Кума (крестная мать по отношению к родителям крестника и к крестной матери)		
5.161	Как обращаются родители к детям маленького возраста		по имени
5.162	Как обращаются (маленькие) дети к отцу	(*o*) *b'abi*	
5.163	Как обращаются дети к деду	(*o*) *b'abi*	
5.164	Как обращаются дети к старшему в доме мужчине	(*o*) *gjysh* (*o*) *bab'a*	*gjysh, -i* *bab'a, -i*
5.165	Как обращаются дети к матери	(*o*) *mam'a*	*mam'a, -ja*
5.166	Как обращаются дети к бабушке	(*o*) *gj'yshe* (*o*) *n'ëne*	*gj'ysh/e, -ja* *n'ën/e, -ja*
5.167	Как обращаются дети к старшей в доме женщине	(*o*) *gj'yshe* (*o*) *n'ëne*	*gj'ysh/e, -ja* *n'ën/e, -ja*
5.168	Как обращаются к самой старой женщине в семье другие женщины	(*o*) *h'anko* (*o*) *hank'oçe*	*h'ank/o, -ua* *hank'oçe, -ja*
5.169	Как обращаются дети к старшему брату	(*o*) *vlla* (*o*) *buraz'er* (*o*) *kardh'ash*	*vëll'a, -i* *buraz'er, -i* *kardh'ash, -i*
5.170	Как обращаются дети к старшей сестре	(*o*) *m'otër* (*o*) *buraz'erkë*	*m'ot/ër, -ra* *buraz'erk/ë, -a*
5.171	Как обращаются дети к дяде (по отцу и по матери)	(*o*) *xh'axhi*	*xhaxh'a, -i*
5.172	Как обращаются дети к тёте (по отцу и по матери)	(*o*) *d'ajo*	*d'aj/o, -ua*

5.173	Как обращается муж к жене	(*o, oj*) *gr'ua*	*gr'ua, -ja*
5.174	Как обращается жена к мужу		в диалоге по имени; в разговоре с другими при указании на мужа употребляется личное местоимение *a'i*
5.175	Обращаются ли супруги друг к другу по имени?	да	
5.176	Как обращаются к свекрови, к тёще	(*o*) *n'ëne*	*n'ën/e,-ja*
5.177	Как обращаются к свекру, к тестю	(*o*) *bab'a*	*bab'a, -i*
5.178	Как обращаются свёкор и свекровь к невестке	(*o*) *n'use*	*n'us/e, -ja*
5.179	Как обращаются тесть и тёща к зятю	(*o*) *dh'ëndër*	*dh'ënd/ër, -ri*
5.180	Обращение невестки к брату мужа (обычно к старшему из них)	(*o*) *kun'at*	*kun'at, -i*
5.201	Приветствие при встрече в любое время дня		
5.202	Приветствие при встрече утром	*mirmëngj'ez!*	ср. *si u gëdh'ive?*
5.203	Приветствие при встрече днем	*mird'ita!*	
5.204	Приветствие при встрече вечером	*mirmbr'ëma!*	ср. *si u ngr'yse?* *a u ngr'yse m'irë?*
5.205	Приветствие при встрече ночью (перед сном)	*natnem'irë!*	
5.206	Ответ собеседника на приветствие при встрече	*mirmëngj'ez!* *mird'ita!* *mirmbr'ëma!* *natnem'irë!*	

5.207	Приветствие подростков, друзей, близко знакомых людей	*mirmëngj'ez!* *mird'ita!* *mirmbr'ëma!* *natnem'irë!*	
5.208	Слова уходящего при расставании не на долгое время	*ditnem'irë!*	
5.209	Ответ собеседника на 5.208	*ditnem'irë bëfsh edh'e ti!*	
5.210	Слова уходящего при расставании на долгое время (при отъезде)	*mirup'afshim!*	
5.211	Ответ собеседника на 5.210	*mirup'afshim!* *rr'ugë të mb'arë!*	ответ уходящего *falemind'erit!*
5.212	Слова хозяина пришедшему гостю	*mirs'erdhe!*	
5.213	Слова пришедшего в дом гостя	*mirsetëgj'eta!*	
5.214	Слова гостя при наличии в доме новорожденного	*të rr'onjë, me j'etë të gj'atë!*	
5.215	Ответ хозяев на 5.214	*falemnd'erit*	
5.216	Слова гостя при появлении приплода у скота	*beh'ari gëzu'ar!*	
5.217	Ответ хозяев на 5.216	*falemnd'erit*	
5.218	Слова гостя, соседки, соседа, пришедшего во время каких-либо хозяйственных работ в доме (тканье, доение и т.п.)	*të 'arthtë mb'arë!*	
5.219	Ответ хозяев на 5.218	*falemnd'erit,* *mirs'erdhe!*	
5.220	Приветствие по поводу любого праздника	*f'esta gëzu'ar!* *gëzu'ar f'esta!*	*u z'ëntë gëzu'ar m'arsi!* *gëzu'ar dit e v'erës!* *gëzu'ar novr'uzi!*
5.221	Слова гостя при приходе в день рождества		

5.222	Ответ хозяев на 5.221		
5.223	Слова гостя при приходе в день Нового года	*gëzu'ar v'iti ri!* *për sh'umë vjet!*	
5.224	Ответ хозяев на 5.223	*të z'ëntë gëzu'ar dhe ty!* *gëzu'ar t'na z'ërë !*	
5.225	Благопожелание первого гостя на рождество или в один из предшествующих ему зимних праздников		
5.226	Ответ хозяев на 5.225		
5.227	Благопожелание первого гостя на Новый год	*u z'ëntë gëzu'ar v'iti ri!* *gëzu'ar v'iti ri!* *për sh'umë vjet!*	
5.228	Взаимное приветствие-благопожелание в первые дни наступившего года	*gëzu'ar v'iti ri!* *për sh'umë vjet!* *të z'ëntë gëzu'ar dhe ty!* *gëzu'ar t'na z'ërë !*	
5.229	Слова, предваряющие просьбу		
5.230	Слова, предваряющие утвердительный ответ собеседника		
5.231	Слова, предваряющие отрицательный ответ собеседника		
5.232	Просьба (требование) участников ритуальных об-ходов домов (колядующих и др.) о вознаграждении		см. *d'ita e v'erës*
5.233	Положительный ответ хозяев на 5.232		
5.234	Отрицательный ответ хозяев на 5.232		
5.235	Благодарность за оказанную помощь	*falemnd'erit!*	
5.236	Ответ собеседника на 5.235	*s'ka gjë*	
5.237	Благодарность гостя	*falemnd'erit!*	

5.238	Ответ хозяев на благодарность гостя	*s'ka gjë* *rr'ugë të mb'arë e të f'ala!*	
5.239	Благодарность участников ритуальных обходов домов (колядующих и др.)	*falemnd'erit!*	
5.240	Ответ хозяев на 5.239	*s'ka gjë*	
5.241	Эмоциональное восклицание, подтверждающее высказывание, аналогичное русскому 'ей-богу'		*bet'ohem për k'okën t'ime!* *bet'ohem për k'okën e dj'alit!* *zë be!*
5.242	Родительское проклятие	*mos u bëfsh!* *mos të z'ëntë d'ita!*	
5.243	Проклятие при ссоре	*ti i t'illi!* *ti i kët'illi!*	
5.244	Проклятие колядующих, не получивших угощение		ср. *lok, lok tepil'ok, të z'ëntë m'arsi ul'ok!*
5.245	Извинение родственника	*më fal*	
5.246	Извинение малознакомого человека	*më fal*	

Трудовая деятельность человека

Животноводство

6.001	Мелкий рогатый скот (о.н.)	*të 'imta, -t*	мн.ч., субст. употр. прил. *i/e 'imët*
6.002	Порода (о.н.)	*r'ac/ë, -a*	
6.003	Породистый (скот с ярко выраженными признаками хорошей породы)	*r'acë më e m'irë*	*r'ac/ë, -a* + прил. суп. от *e m'irë*

6.004	Мелкий рогатый скот, оставляемый летом в деревне для молока (не выгоняемый на горные пастбища)	*t'ufë e v'ogël*	*t'uf/ë, -a* + прил. *e v'ogël*
6.005	Блеять - об овце	*blegër'in*	3 л. ед.ч.
6.006	Блеять - о козе	*vërr'et*	3 л. ед.ч.
6.007	С большим количеством шерсти, густошерстный - о мелком рогатом скоте	*lesht'ore* *lesht'or/e, -ja*	прил. сущ.
6.008	С сильно шерстистой мордой - о мелком рогатом скоте	*b'ufkë* *b'ufk/ë,-a*	прил. сущ.
6.009	Самка мелкого рогатого скота с хохолком на лбу	*ç'afka, -t*	мн.ч. от *ç'afk/ë, -a*
6.010	Плешивый - о мелком рогатом скоте	*rrj'epa, -t*	мн.ч. от *rrj'ep/ë, -a*
6.011	Маленькая, тощая, заморенная овца или коза	*i/e d'obët*	
6.012	Хромой (мелкий рогатый скот, имеющий одну укороченную или больную ногу)	*këmb'uckë* *ç'alë* *këmb'uck/ë, -a* *ç'al/ë, -a*	прил. прил. сущ. сущ.
6.013	Хромать, ходить, ковыляя из-за одной укороченной или больной ноги	*çal'on*	3 л. ед.ч. от *çal'oj*
6.014	Искалеченный - о мелком рогатом скоте	*sak'at* *sak'ate* *sak'at, -i* *sak'at/e, -ja*	прил. м.р. прил. ж.р. сущ. сущ.
6.015	Длиннохвостый - о мелком рогатом скоте	*bishtgj'at* *bishtgj'atë* *bishtgj'at, -i* *bishtgj'at/ë, -a*	прил. м.р. прил. ж.р. сущ. сущ.
6.016	С куцым хвостом - о мелком рогатом скоте	*bisht'ok* *bisht'oke* *bisht'ok, -u* *bisht'ok/e, -ja*	прил. м.р. прил. ж.р. сущ. сущ.

6.017	Мелкий рогатый скот с рогами, загнутыми назад	*brikur'orë* *brikur'or/ë, -a*	прил. сущ.
6.018	Мелкий рогатый скот с крупными рогами	*br'iç/o, -ua*	
6.019	Мелкий рогатый скот с широко расставленными рогами	*brih'apur* *brih'apur, -i* *brih'apur, -a*	прил. сущ. сущ.
6.020	Мелкий рогатый скот с прямыми и длинными рогами		
6.021	Бодать(ся), бить, колоть рогами	*vr'iten*	3 л. ед.ч. от *vr'item*
6.022	Бодливый, имеющий обыкновение бодаться	*agres'or* *ngacam'onjës*	прил.
6.023	Подзывные слова для овец	*pr'y-pr'y-pr'y, h'ej, pr'y-pr'y*	
6.024	Подзывные слова для коз	*c'apo-c'apo*	
6.025	Отгонные слова для овец и коз	*rr'ë-rr'ë*	
6.026	Подзывные слова для ягнят и козлят	*v'ej-v'ej*	
6.027	Овца (о.н.)	*d'ele, -ja*	
6.028а	Породы овец. а: короткотощехвостая	*r'acë v'endi*	*r'ac/ë, -a* + абл. от *vend, -i*
6.028б	Породы овец. б: длиннотощехвостая		
6.028в	Породы овец. в: короткожирнохвостая		
6.028г	Породы овец. г: длинножирнохвостая		
6.028д	Породы овец. д: курдючная		
6.029	Баран-производитель, баран, производящий потомство	*v'argës* *v'argës, -i*	прил. сущ.
6.030	Овца-гермафродит (овца с половыми признаками обоего пола - овцы и барана)		

6.031	Полностью кастрированный баран	*skop'ec* *skop'ec, -i*	прил. сущ.
6.032	Неполностью кастрированный баран	*skop'ec* *skop'ec, -i*	прил. сущ.
6.033	Некастрированный баран, у которого не в порядке половые органы	*mënj'ë* *ad'ëm*	предл. *me* + числ. *një* неясная лексема
6.034	Двугодовалый баран до соединения с овцами	*mil'or* *mil'or, -i* *dash i këp'utur*	прил. сущ. *dash, -i* + прил. *i këp'utur*
6.035	Трехгодовалый (взрослый) баран	*dash, -i*	
6.036	Двугодовалая овца-ярка (еще не ягнившаяся овца в возрасте двух лет)	*r'urëz* *r'urëz, -a*	прил. сущ.
6.037	Взрослая овца (овца в возрасте 3,5-4 года)	*d'ele, -ja*	
6.038	Старая овца (овца старше 6 лет)	*d'ele pl'akë*	*d'ele, -ja* + прил. *pl'akë*
6.039	Тощая овца	*i/e d'obët*	
6.040	Толстомордая овца	*d'ele abll'ake*	*d'ele, -ja* + прил. *abll'ake*
6.041	Овца с вытянутой мордой		
6.042	Бородатая - об овцах		
6.043	Вислоухий - о баране, овце	*llap'ush* *llap'ushe* *llap'ush, -i* *llap'ushe, -ja*	прил. м.р. прил. ж.р. сущ. сущ.
6.044	Корноухий - о баране, овце	*ç'uk/ë* *ç'uk/ë, -a*	прил. сущ.
6.045	Безрогий - о баране, овце	*shyt* *shyt, -a*	прил. *dash shyt, d'ele shyt* сущ.
6.046	Короткорогий - о баране, овце	*krr'utë* *krr'ut/ë, -a*	прил. *dash krrut, d'ele krr'utë* сущ.

6.047	Однорогий - о баране, овце	*br'iç/o, -ua* *br'içe* *br'iç/e, -ja*	сущ. прил. *d'ele br'içe* сущ.
6.048	С поврежденными рогами, рогом - о баране, овце	*brithy'er* *brithy'er, -i* *brithy'er, -a*	прил. сущ. сущ.
6.049	Рогатая овца	*krr'ut/ë, -a*	ср. 6.046
6.050	Баран с большими крутыми рогами	*brikur'orë* *brikur'or/ë, -a*	прил. *dash brikur'orë* сущ.
6.051	Баран с завитыми рогами, направленными в стороны	*brikur'orë* *brikur'or/ë, -a*	прил. *dash brikur'orë* сущ.
6.052	Баран с раздвоенными рогами	*br'iç/o, -ua* *katar'osh* *katar'osh, -i*	 прил. сущ. „четверорог"
6.053	Половые органы барана	*mas'ur, -i* *k'oqe, -ja* *b'ole, -ja*	 „яички" „яички"
6.054	Половые органы овцы	*p'içk/ë, -a* *v'ete e d'eles*	 *v'et/e, -ja* + ген. от *d'el/e, -ja*
6.055	Случаться - об овцах	*ndërz'ehen*	3 л. мн.ч. от *ndërz'ehet*
6.056	Овца в состоянии охоты	*ka 'ardhur n`afsh*	3 л. ед.ч. перф. от *vjen* + предл. *në* + акк. от *afsh, -i*
6.057	Баран в состоянии охоты	*kërk'on*	3 л. ед.ч. от *kërk'oj*
6.058	Яловая (бесплодная) овца	*sht'erpë* *ber'onjë* *sht'erp/ë, -a* *ber'onj/ë, -a*	прил. прил. сущ. сущ.
6.059	Яловеть, быть яловой - об овце, становиться бесплодной	*shterp'oj* *u shterp'ua*	3 л. ед.ч. аор. от *shterp'on* 3 л. ед.ч. аор. от *shterp'ohem*, ср. 6.224

6.060	Беременеть - об овце	*mb'arset*	3 л. ед.ч.
6.061	Суягная (беременная) - об овце	*b'arsë* *b'ars/ë,-a*	прил. сущ.
6.062	Преждевременные роды, выкидыш овцы, козы	*sht'ëni/e, -a*	
6.063	Выкидывать, рожать раньше положенного срока	*sht'ie*	3 л. ед.ч.
6.064	Плацента, послед мелкого рогатого скота	*c'ip/ë, -a* *plac'ent/ë, -a*	 нов.
6.065	Воды во время окота овец, коз	*l'ëngjet*	мн.ч. от *lëng, -u*
6.066	Овца-первородка	*mil'ore* *r'urëz* *mil'or/e. -ja* *r'urëz, -a*	прил. прил. сущ. сущ.
6.067	Родившая годовалая ягня (овца, родившая раньше положенного возраста)	*palig'açe, -ja* *shel'ege, -ja*	
6.068	Овца, родившая во второй раз	*përbinj'ore* *përbinj'ore, -ja*	прил. сущ.
6.069	Овца, родившая в третий раз	*d'ele, -ja*	
6.070	Овца, у которой умер ягненок	*'enj/ë, -a*	
6.071	Ягненок, у которого умерла матка	*jet'im, -i*	
6.072	Ягненок, козленок - выкормыш у другой матки		
6.073	Объягниться, котиться, родить - об овце	*pjell*	
6.074	Ягненок (о.н.)	*qengj, -i*	
6.075	Родившийся позже других - о ягненке, козленке	*kërth'i, -u*	
6.076	Самый старый ягненок в весеннем периоде	*i l'ashtë* *i l'asht/ë, -i*	прил. сущ.

6.077	Ягненок, оставленный на Юрьев день	*kurb'an, -i* *p'irës, -i*	режется также на день прихода весны, новруз, байрам и т.д. „ягненок, вскормленный только молоком"
6.078	Ягнята-близнецы	*binj'ek*	мн.ч. от *binj'ak, -u*
6.079	Овца, родившая двойню	*d'yshe*	прил.
6.080	Овца, регулярно приносящая двойню	*dy'are*	прил.
6.081	Ягненок-сосунок м.р.	*qengj, -i*	
6.082	Ягненок-сосунок ж.р.	*qengj, -i*	
6.083	Кормить детеныша молоком - об овце, козе	*e ka në gji*	*kam* + предл. *në* + акк. от *gji, -ri*
6.084	Вымя	*zhëng, -u* *gji, -ri* *s'isë, -t*	 мн.ч. от *s'is/ë, -a*
6.085	Вымя, полное молока	*gj'iri i pap'irë*	*gji, -ri* + прил. *i pap'irë*
6.086	Увеличиваться от накопив-шегося молока - о вымени	*rr'itet*	3 л. ед.ч. *rr'item*
6.087	Сосок вымени	*s'is/ë, -a*	
6.088	Дойная овца	*pëll'ej* *pëll'ej, -a*	прил. сущ.
6.089	Овца, коза, дающая много молока	*qumësht'ore* *qumësht'or/e, -ja*	прил. сущ.
6.090	Овца, коза, дающая мало молока	*cang'alle* *cang'alle, -ja*	прил. сущ.
6.091	Овца, коза, не дающая молока	*sht'erpë* *sht'erp/ë, -a*	прил. сущ.
6.092	Овца, коза с маленькими сосцами, тугодойная	*g'unga*	прил. мн.ч. от *g'ungë*
6.093	Овца, коза с неразвитым выменем		
6.094	Овца, коза с одним бесполезным соском	*mënjar'ake* *mënjar'ake, -ja*	прил. сущ.

6.095	Овца, коза с мягким выменем, легко доящаяся	*'ule*	неясная лексема
6.096	Овца, коза с большим выменем		
6.097	Овца, коза с больным выменем	(*d'ele, dhi*) *me gji të r'ënë*	предл. *me* + акк. от *gji i r'ënë* ср. *u b'ie gj'iri*
6.098	Подсосная матка (кормящая других детенышей)	*dy'are*	прил.
6.099	Ягненок, сосущий двух или более маток	*mendar'ak* *mendar'ak, -u*	прил. сущ.
6.100	Ягненок с момента отлучения от матки до одного года	*shel'e/k, -gu*	
6.101	Отлучать сосунка от матки	*shkëp'us* *ndaj*	
6.102	Годовалый ягненок (м.р.)	*shel'e/k, -gu*	
6.103	Ягненок-самка до года	*shel'eg/e, -ja*	
6.104	Годовалая ягня (ж.р.)	*shel'eg/e, -ja*	
6.105	Ручной ягненок, обычно повсюду сопровождающий чабана	*og'iç* *man'ar* *og'iç, -i* *man'ar, -i*	прил. прил. сущ. сущ.
6.106	Ягненок от годовалой овцы	*qengj nga shel'egja*	*qengj, -i* + предл. *nga* + ном. от *shel'eg/e, -ja*
6.107	Ягнята и козлята (собират.)	*të 'imta, -t* *të v'ogla, -t*	
6.108	Ягнята или козлята одного года	*vërsn'ik*	прил.
6.109	Ягненок, козленок-недоносок, слабенький	*i lashtu'ar*	
6.110	Грубошерстный - об овцах (длина шерсти 10-15 см)	*leshgj'atë*	прил. *d'ele leshgj'atë*
6.111	Длинношерстный, полутонкорунный - об овцах (длина шерсти до 40 см)		

6.112	Мягкошерстный, тонкорунный - об овцах (длина шерсти 5-7 см)	*leshshk'urtër* *r'udë* *r'ud/ë, -a*	прил. *d'ele leshshk'urtër* прил. *d'ele r'udë* сущ.
6.113	Белый баран	*bardh'ok*	прил.
6.114	Белая овца	*bardh'oke* *b'ejkë* *b'ejk/ë, -a*	прил. *d'ele bardh'oke* прил. *d'ele b'ejkë* сущ.
6.115	Белый ягненок	*qengj i b'ardhë*	*qengj, -i* + прил. *i b'ardhë*
6.116	Желтовато-белый баран		
6.117	Желтовато-белая овца		
6.118	Овца с белыми ушами (ухом)	*kal'eshe* *kal'esh/e, -ja*	прил. *d'ele kal'eshe* сущ.
6.119	Овца с белым брюхом	*l'arë* *l'ar/ë, -a*	прил. *d'ele l'arë* сущ.
6.120	Овца с белым хвостом	*b'alë* *l'arë* *b'al/ë, -a* *l'ar/ë, -a*	прил. *d'ele b'alë* прил. *d'ele l'arë* сущ. сущ.
6.121	Белоногий баран, овца	*l'arë* *l'ar/ë, -a*	прил. *d'ele l'arë* сущ.
6.122	Белоголовый баран	*bal'ash* *bal'ash, -i*	прил. *dash bal'ash* сущ.
6.123	Белоголовая овца	*b'alë* *b'al/ë, -a*	прил. *d'ele b'alë* сущ.
6.124	Беломордый баран	*bal'ash* *bal'ash, -i*	прил. *dash bal'ash* сущ.
6.125	Беломордая овца	*b'alë* *b'al/ë, -a*	прил. *d'ele b'alë* сущ.
6.126	Беломордый ягненок	*b'alë* *b'al/ë, -a*	прил. *qengj b'alë* сущ.
6.127	Баран с белым пятном на лбу	*bal'ash* *bal'ash, -i*	прил. *dash bal'ash* сущ.
6.128	Овца с белым пятном на лбу	*b'alë* *b'al/ë, -a*	прил. *d'ele b'alë* сущ.

6.129	Белое пятно на лбу овец	*p'ullë e b'ardhë*	*p'ull/ë, -a* + прил. *e b'ardhë*
6.130	Белая овца с черным пятном на лбу	*laram'ëne* *laram'ëne, -ja*	прил. *d'ele laram'ëne* сущ.
6.131	Желтый баран (светло-рыжий)		
6.132	Желтая овца		
6.133	Баран с желтой мордой		
6.134	Овца с желтой мордой		
6.135	Желтовато-рыжий баран		
6.136	Желтовато-рыжая овца		
6.137	Овца с рыжими пятнами	*l'arë* *l'ar/ë, a*	прил. *d'ele l'arë* сущ.
6.138	Рыжий баран	*ku'ac* *ku'ac, -i*	прил. *dash ku'ac* сущ.
6.139	Рыжая овца	*ku'ace* *ku'ace, -ja*	прил. *d'ele ku'ace* сущ.
6.140	Баран с рыжим брюхом		
6.141	Овца с рыжим брюхом		
6.142	Рыжеголовая овца		
6.143	Баран с рыжей мордой	*ku'ac* *ku'ac, -i*	прил. *dash ku'ac* сущ.
6.144	Овца с рыжей мордой	*ku'ace* *ku'ace, -ja*	прил. *d'ele ku'ace* сущ.
6.145	(Белый) баран с рыжими пятнами на морде	*ku'ac* *ku'ac, -i*	прил. *dash ku'ac* сущ.
6.146	(Белая) овца с рыжими пятнами на морде	*ku'ace* *ku'ace, -ja*	прил. *d'ele ku'ace* сущ.
6.147	Баран с рыжими ушами		
6.148	Овца с рыжими ушами		
6.149	Черный баран	*d'ashi i zi* *ar'ap* *ar'ap, -i*	*dash, -i* + прил. *i zi* прил. subst.
6.150	Черная овца	*b'alë* *b'al/ë, -a*	прил. *d'ele b'alë* сущ.
6.151	Черный ягненок	*qengj i zi*	*qengj, -i* + прил. *i zi*

6.152	Черноголовый баран	*bal'ash* *bal'ash, -i*	прил. *dash bal'ash* сущ.
6.153	Черноголовая овца	*b'alë* *b'al/ë, -a*	прил. *d'ele b'alë* сущ.
6.154	(Белый) баран с черной мордой	*kal'esh* *kal'esh, -i*	прил. *dash kal'esh* сущ.
6.155	(Белая) овца с черной мордой	*kal'eshe* *kal'esh/e -ja*	прил. *d'ele kal'eshe* сущ.
6.156	Овца с черными пятнами на (белой) морде	*kal'eshe* *kal'esh/e -ja*	прил. *d'ele kal'eshe* сущ.
6.157	Баран с черными пятнами на (белой) морде	*kal'esh* *kal'esh, -i*	прил. *dash kal'esh* сущ.
6.158	Черноухий баран	*kal'esh* *kal'esh, -i*	прил. *dash kal'esh* сущ.
6.159	Черноухая овца	*kal'eshe* *kal'esh/e -ja*	прил. *d'ele kal'eshe* сущ.
6.160	Пестрый баран	*lar'ush* *lar'ush, -i*	прил. *dash lar'ush* сущ.
6.161	Пестрая овца	*lar'ushe* *lar'ush/e -ja*	прил. *d'ele lar'ushe* сущ.
6.162	Овца с шеей, по цвету отличающейся от всего тела	*gjerdh'an/e, -ja*	ср. 6.283
6.163	Овца с мордой, по цвету отличающейся от всего тела	*v'akër* *v'ak/ër, -ra*	прил. *d'ele v'akër* сущ.
6.164	Полосатый баран		
6.165	Полосатая овца (с белыми полосами по туловищу)		
6.166	Баран с белой полосой вдоль спины		
6.167	Овца с белой полосой вдоль спины		
6.168	Баран с черными пятнами вокруг глаз	*s'ysk/o, -ua*	сущ.
6.169	Баран с темными пятнами вокруг глаз	*s'ysk/o, -ua*	сущ.
6.170	Баран с рыжими пятнами вокруг глаз	*ku'ac* *ku'ac, -i*	прил. *dash ku'ac* сущ.

6.171	Овца с черными пятнами вокруг глаз	*s'yskë* *s'ysk/ë, -a*	прил. *d'ele s'yskë* сущ.
6.172	Овца с темными пятнами вокруг глаз	*s'yskë* *s'ysk/ë, -a*	прил. *d'ele s'yskë* сущ.
6.173	Овца с рыжими пятнами вокруг глаз	*ku'ace* *ku'ace, -ja*	прил. *d'ele ku'ace* сущ.
6.174	Черный баран с белыми пятнами вокруг глаз	*kal'esh* *kal'esh, -i*	прил. *dash kal'esh* сущ.
6.175	Черная овца с белыми пятнами вокруг глаз	*kal'eshe* *kal'esh/e -ja*	прил. *d'ele kal'eshe* сущ.
6.176	Баран с крапинками вокруг глаз	*m'isk/o, -ua*	сущ.
6.177	Овца с крапинками вокруг глаз	*m'iskë* *m'isk/ë, -a*	прил. *d'ele m'iskë* сущ.
6.178	Баран с крапинками на ушах		
6.179	Овца с крапинками на ушах		
6.180	Баран с крапинками на морде	*m'isk/o, -ua*	сущ.
6.181	Овца с крапинками на морде	*m'iskë* *m'isk/ë, -a*	прил. *d'ele m'iskë* сущ.
6.182	Серый баран		
6.183	Серая овца		
6.184	Баран с серой мордой	*gr'iv/o, -ua*	сущ.
6.185	Овца с серой мордой	*gr'ivë* *gr'iv/ë, -a*	прил. *d'ele gr'ivë* сущ.
6.186	Темный баран серой масти		
6.187	Темная овца серой масти	*m'urrë* *m'urr/ë, -a*	прил. *d'ele m'urrë* сущ.
6.188	Темный баран рыжей масти (коричневого оттенка)		
6.189	Темная овца рыжей масти (коричневого оттенка)		
6.190	Баран с коричневой мордой (темно-рыжей)	*ku'ac* *k'uqo* *ku'ac, -i* *k'uq/o, -ua*	прил. *dash ku'ac* прил. *dash k'uqo* сущ. сущ.

6.191	Овца с коричневой мордой (темно-рыжей)	*ku'ace* *ku'ace, -ja*	прил. *d'ele ku'ace* сущ.
6.192	Баран с черными крапинками на ногах	*sorr'ak* *sorr'ak, -u*	прил. *dash sorr'ak* сущ.
6.193	Овца с черными крапинками на ногах	*sorr'ake* *sorr'ake, -ja*	прил. *d'ele* *sorr'ake* сущ.
6.194	Баран с белыми полосами на ногах	*laram'ën* *laram'ën, -i*	прил. *dash* *laram'ën* сущ.
6.195	Овца с белыми полосами на ногах	*laram'ëne* *laram'ëne, -ja*	прил. *d'ele* *laram'ëne* сущ.
6.196	Овца со щеками разного цвета	*ku'ace* *v'akër* *ku'ace, -ja* *v'ak/ër, -ra*	прил. *d'ele ku'ace* прил. *d'ele v'akër* сущ. сущ.
6.197	Баран с черными губами	*kal'esh* *kal'esh, -i*	прил. *dash kal'esh* сущ.
6.198	Овца с черными губами	*kal'eshe* *kal'esh/e -ja*	прил. *d'ele kal'eshe* сущ.
6.199	Баран с белыми губами	*laram'ën* *laram'ën, -i*	прил. *dash* *laram'ën* сущ.
6.200	Овца с белыми губами	*laram'ëne* *laram'ëne, -ja*	прил. *d'ele* *laram'ëne* сущ.
6.201	Баран с пестрыми губами, с белым пятном на губах	*laram'ën* *laram'ën, -i*	прил. *dash* *laram'ën* сущ.
6.202	Овца с пестрыми губами, с белым пятном на губах	*laram'ëne* *laram'ëne, -ja*	прил. *d'ele* *laram'ëne* сущ.
6.203	Баран с черными точками, пятнами вокруг губ	*kal'esh* *kal'esh, -i*	прил. *dash kal'esh* сущ.
6.204	Овца с черными точками, пятнами вокруг губ	*kal'eshe* *kal'esh/e, -ja*	прил. *d'ele kal'eshe* сущ.

6.205	Овца с характерным цветом 'бровей'	*bal'ashe* *bal'ash/e, -ja*	прил. *d'ele bal'ashe* сущ.
6.206	Коза	*dhi, -ja*	
6.207	Козел некастрированный, племенной	*përç'ak* *përç'ak, -u*	прил. *cjap përç'ak* сущ.
6.208	Козел кастрированный	*skopc* *skop'ec* *skopc, -i* *skop'ec, -i*	прил. *cjap sk'opc* прил. *cjap skop'ec* сущ. сущ.
6.209	Гермафродит козы (коза с половыми признаками обоего пола, козы и козла)		
6.210	Старый козел (старше 7-8 лет)	*cjap i madh* *cjap plak* *cjap cap'itës*	*cjap, -i* + прил. *i madh* *cjap, -i* + прил. *plak* *cjap, -i* + прил. *cap'itës*
6.211	Козленок-сосунок	*kec, -i*	
6.212	Козлята-близнецы	*binj'ek*	мн.ч. от *binj'ak, -u*
6.213	Коза, родившая двойню	*d'yshe*	прил.
6.214	Козленок до года	*kec, -i*	
6.215	Козленок годовалый	*ftuj'ak* *ftuj'ak, -u* *karç'in, -i*	прил. *cjap ftuj'ak* сущ. сущ.
6.216	Козел-двухлетка	*ftuj'ak* *ftuj'ak, -u*	прил. *cjap ftuj'ak* сущ.
6.217	Козел-трехлетка	*cjap, -i*	
6.218	Коза, родившая на втором году жизни	*palig'açe* *palig'aç/e, -ja*	прил. *dhi palig'açe* сущ.
6.219	Коза-первородка	*ft'ujë* *ft'uj/ë, -a*	прил. *dhi ft'ujë* сущ.
6.220	Коза, родившая во второй раз	*dhi, -ja*	
6.221	Дойная коза	*pëll'ejë* *pëll'ej/ë, -a*	прил. *dhi pëll'ejë* сущ.
6.222	Коза-двухлетка	*dhi, -ja*	

6.223	Яловая, бесплодная коза	*sht'erpë* *sht'erp/ë, -a*	прил. *dhi sht'erpë* сущ.
6.224	Быть яловой, яловеть - о козе	*u shterpër'ua*	3 л. ед.ч. аор. от *shterpër'ohet*, ср. 6.059
6.225	Половые органы козла	*mas'ur, -i* *k'oqe, -ja*	 „яички“
6.226	Половые органы козы	*v'ete e dh'isë*	*v'et/e, -ja* + ген. от *dhi, -ja*
6.227	Случаться - о козах	*përç'iten* *(e) përç'it*	3 л. мн.ч. от *përç'itet* 3 л. ед.ч.
6.228	Коза, овца, рожающая регулярно, плодовитая	*pjell'ore*	прил. *dhi pjell'ore*
6.229	Коза, овца, рожающая нерегулярно		
6.230	Коза, овца, родившая раньше положенного возраста	*kec i sht'irë*	*kec, -i* + прил. *i sht'irë*
6.231	Крупная, толстая коза	*ber'onjë* *ber'onj/ë, -a*	прил. *dhi ber'onjë* сущ.
6.232	Козлиная борода	*mj'ek/ër, -ra*	
6.233	Бородатый - о козлах, козах	(*cjap*) *me mj'ekër*	предл. *me* + акк. *mj'ek/ër, -ra*
6.234	Безбородый - о козлах, козах	(*cjap*) *pa mj'ekër*	предл. *pa* + акк. от *mj'ek/ër, -ra*
6.235	Вислоухий - о козлах, козах	*llap'ush* *llap'ush, -i*	прил. *cjap llap'ush* сущ.
6.236	Корноухий - о козлах, козах	*çip*	прил. ж.р. *dhi çip* прил. м.р. *cjap çip*
6.237	Безрогий - о козлах, козах	(*dhi*) *sh'ytë* (*cjap*) *shyt* *sh'ytë, -a*	прил. ж.р. прил. м.р. сущ.
6.238	Однорогий - о козлах, козах	*br'iç/o, -ua*	
6.239	Козел с раздвоенными рогами	*cjap katar'osh* *katar'osh, -i*	
6.240	Белый козел	*cjap i b'ardhë* *bardh'ok, -u*	

6.241	Белая коза	*dhi e b'ardhë* *bardh'ishk, -a*	
6.242	Белый козленок	*kec i b'ardhë* *bardh'onj, -i* *bardh'ush, -i*	
6.243	Желтовато-белый козел	*lar'ush* *lar'ush, -i*	прил. *cjap lar'ush* сущ.
6.244	Желтовато-белая коза	*lar'ushe* *lar'ushe, -ja*	прил. *dhi lar'ushe* сущ.
6.245	Коза с белыми ушами (ухом)	*dhi kab'açe* *kab'aç/e, -ja*	
6.246	Коза с белым брюхом	*lar'ushe* *lar'ushe, -ja*	прил. *dhi lar'ushe* сущ.
6.247	Коза с белым хвостом	*lar'ushe* *lar'ushe, -ja*	прил. *dhi lar'ushe* сущ.
6.248	Белоногий - о козле, козе	*bal'ashk/ë, -a*	сущ.
6.249	Белоголовый козел	*bal'ash* *bal'ash, -i*	прил. *cjap bal'ash* сущ.
6.250	Белоголовая коза	*barxh*	прил.
6.251	Беломордый козел	*bal'ash* *bal'ash, -i*	прил. *cjap bal'ash* сущ.
6.252	Беломордая коза	*bal'ashe* *bal'ash/e, -ja*	прил. *dhi bal'ashe* сущ.
6.253	Беломордый козленок		
6.254	Козел с белым пятном на лбу	*bal'ash* *bal'ash, -i*	прил. *cjap bal'ash* сущ.
6.255	Коза с белым пятном на лбу	*bal'iskë* *bal'isk/ë, -a*	прил. *dhi bal'iskë* сущ.
6.256	Белая коза с черным пятном на лбу	*bal'iskë* *bal'isk/ë, -a*	прил. *dhi bal'iskë* сущ.
6.257	Желтый (светло-рыжий) козел	*verdh'an, -i*	сущ.
6.258	Желтая (светло-рыжая) коза	*dhi e v'erdhë* *v'erdh/ë, -a*	
6.259	Желтовато-рыжий козел	*kab'aç* *kab'aç, -i*	прил. *cjap kab'aç* сущ.
6.260	Желтовато-рыжая коза	*kab'açe* *kab'aç/e, -ja*	прил. *dhi kab'açe* сущ.

6.261	Рыжий козел	*i kuqer'em* *c'arr/o, -ua*	
6.262	Рыжая коза	*e kuqer'eme* *carr, -a*	
6.263	Козел с рыжим брюхом	*kab'aç* *kab'aç, -i*	прил. *cjap kab'aç* сущ.
6.264	Коза с рыжим брюхом	*kab'açe* *kab'aç/e, -ja*	прил. *dhi kab'açe* сущ.
6.265	Рыжеголовый козел	*kokëk'uq* *kokëk'uq, -i*	прил. *cjap* *kokëk'uq* сущ.
6.266	Рыжеголовая коза	*kokëk'uqe* *kokëk'uq/e, -ja*	прил. *dhi* *kokëk'uqe* сущ.
6.267	Козел с рыжей мордой	*surr'at kuq*	
6.268	Коза с рыжей мордой	*surr'at k'uqe*	
6.269	Черный козел	*kor/p, -bi* *x'eb/o, -ua*	
6.270	Черная коза	*x'ebë* *x'eb/ë, -a*	прил. *dhi x'ebë* сущ.
6.271	Черный козленок	*kec i zi*	
6.272	Черноголовый козел	*kokëz'i* *kokëz'i, -u*	прил. *cjap kokëz'i* сущ.
6.273	Черноголовая коза	*kokëz'ezë* *kokëz'ez/ë, -a*	прил. *dhi kokëz'ezë* сущ.
6.274	Белый козел с черными пятнами на морде	*sorr'ak* *sorr'ak, -u*	прил. *cjap sorr'ak* сущ.
6.275	Белая коза с черными пятнами на морде	*sorr'ake* *sorr'ak/e, -ja*	прил. *dhi sorr'ake* сущ.
6.276	Черная коза с рыжими ногами	*këmb'ajkë* *kab'açe* *këmb'ajk/ë, -a* *kab'aç/e, -ja*	прил. *dhi* *këmb'ajkë* прил. *dhi kab'açe* сущ. сущ.
6.277	Черная коза с темно-рыжей (коричневой) мордой	*fytyrk'uqe* *fytyrk'uq/e, -ja*	прил. *dhi* *fytyrk'uqe* сущ.

6.278	Пестрый, пятнистый козел	*lar'ash* *lar'ash, -i*	прил. *cjap lar'ash* сущ.
6.279	Пестрая, пятнистая коза	*lar'ashe* *lar'ash/e, -ja*	прил. *dhi lar'ashe* сущ.
6.280	Коза с мордой, по цвету отличающейся от цвета всего тела	*kab'açe* *kab'aç/e, -ja*	прил. *dhi kab'açe* сущ.
6.281	Черная коза с белым брюхом или белой полосой на брюхе	*barkb'ardhë* *barkb'ardh/ë, -a*	прил. *dhi barkb'ardhë* сущ.
6.282	Рыжая коза с белым брюхом и белыми ногами	*c'arrë* *barkb'ardhë* *c'arr/ë, -a*	прил. *dhi c'arrë* прил. сущ.
6.283	Коза с шеей, по цвету отличающейся от цвета всего тела	*gjerdh'ank/ë, -a*	ср. 6.162
6.284	Полосатый козел (белый с черными полосами, черный с белыми)	*br'esk/o, -ua*	
6.285	Полосатая коза (белая с черными полосами, черная с белыми)	*br'eskë* *br'esk/ë, -a*	прил. *dhi br'eskë* сущ.
6.286	Козел с белой полосой на спине	*lar'ush* *lar'ush, -i*	прил. *cjap lar'ush* сущ.
6.287	Коза с белой полосой на спине	*lar'ushe* *lar'ush/e, -ja*	прил. *dhi lar'ushe* сущ.
6.288	Черная коза с белым носом (белой полосой на морде к носу)	*hundëb'ardhë* *vetull'ushe* *hundëb'ardh/ë, -a*	прил. *dhi hundëb'ardhë* прил. сущ.
6.289	Коза с белыми пятнами на морде	*lar'ushe* *lar'ush/e, -ja*	прил. *dhi lar'ushe* сущ.
6.290	Козел с рыжими пятнами вокруг глаз	*syk'uq* *syk'uq, -i*	прил. *cjap syk'uq* сущ.
6.291	Коза с рыжими пятнами вокруг глаз	*syk'uqe* *syk'uq/e, -ja*	прил. *dhi syk'uqe* сущ.

6.292	Черный козел с белыми пятнами вокруг глаз	*sylar'osh* *sylar'osh, -i*	прил. *cjap sylar'osh* сущ.
6.293	Черная коза с белыми пятнами вокруг глаз	*sylar'ushe* *sylar'ush/e, -ja*	прил. *dhi sylar'ushe* сущ.
6.294	Козел с крапинками на морде	*pikal'osh* *pikal'osh, -i*	прил. *cjap pikal'osh* сущ.
6.295	Коза с крапинками на морде	*pikal'oshe* *pikal'osh/e, -ja*	прил. *dhi pikal'oshe* сущ.
6.296	Серый козел	*i ç'ilëm*	прил.
6.297	Серая коза	*e ç'ilme*	прил.
6.298	Черная коза с серыми ногами, ушами и брюхом		
6.299	Козел с серой мордой	*surratgr'i* *surratgr'i, -u*	прил. *cjap surratgr'i* сущ.
6.300	Коза с серой мордой	*surratgr'i* *surratgr'i, -ja*	прил. *dhi surratgr'i* сущ.
6.301	Козел с серыми ушами	*veshgr'i* *veshgr'i, -u*	прил. *cjap veshgr'i* сущ.
6.302	Коза с серыми ушами	*veshgr'i* *veshgr'i, -ja*	прил. *dhi veshgr'i* сущ.
6.303	Козел темно-серого оттенка	*kërp* *kërp, -i*	прил. *cjap kërp* сущ.
6.304	Коза темно-серого оттенка	*k'ërpe* *k'ërp/e, -ja*	прил. *dhi k'ërpe* сущ.
6.305	Козел темный коричневого оттенка	*i kaft*	
6.306	Коза темная коричневого оттенка	*e kaft*	
6.307	Козел, у которого шерсть на ногах (на одной ноге) по цвету отличается от всего тела	*këmb'ajk* *këmb'ajk, -u*	прил. *cjap këmb'ajk* сущ.

6.308	Коза, у которой шерсть на ногах (на одной ноге) по цвету отличается от всего тела	*këmb'ajkë* *këmb'ajk/ë, -a*	прил. *dhi këmb'ajkë* сущ.
6.309	Козел с белыми полосами (кольцами) на ногах	*lar'ush* *lar'ush, -i*	прил. *cjap lar'ush* сущ.
6.310	Коза с белыми полосами (кольцами) на ногах	*lar'ushe* *lar'ush/e, -ja*	прил. *dhi lar'ushe* сущ.
6.311	Козел с боками другого цвета, чем все тело	*brinjëb'ardh* *brinjëz'i* *br'esk/o, -ua*	прил. *cjap brinjëb'ardh* прил. *cjap brinjëz'i* сущ.
6.312	Коза с боками другого цвета, чем все тело		
6.313	Коза со щеками разного цвета	*faqez'ezë* *faqez'ez/ë, -a*	прил. *dhi faqez'ezë* сущ.
6.314	(Черный) козел с белыми губами	*buzëb'ardh* *buzëb'ardh, -i*	прил. *cjap buzëb'ardh* сущ.
6.315	(Черная) коза с белыми губами	*buzëb'ardhë* *buzëb'ardh/ë, -a*	прил. *dhi buzëb'ardhë* сущ.
6.316	Козел с пестрыми губами, с белым пятном на губах	*buzëpikal'osh* *buzëpikal'osh, -i*	прил. *cjap buzëpikal'osh* сущ.
6.317	Коза с пестрыми губами, с белым пятном на губах	*buzëpikal'oshe* *buzëpikal'osh/e, -ja*	прил. *dhi buzëpikal'oshe* сущ.
6.318	Коза с характерным цветом 'бровей'	*vetull'ushe* *vetull'ush/e, -ja*	прил. *dhi vetull'ushe* сущ., ср. опис. *v'etull* + цвет
6.319	Содержать скот, ухаживать за скотом	*kam* *mbaj*	
6.320	Выращивать скот	*shtoj* *rris*	
6.321	Кормить скот	*ushq'ej*	

6.322	Откармливать скот на убой	*ushq'ej* *majmër'os*	
6.323	Поить скот	*jap 'ujë*	*jap* + акк. от *'uj/ë, -i*
6.324	Давать скоту соль	*hedh kr'ipë*	*hedh* + акк. от *kr'ip/ë, -a*
6.325	Емкость, в которой дают скоту соль	*gur, -i* *kor'it/ë, -a*	„камень“ „выдолбленная в дереве или камне емкость“
6.326	Подстилка в овчарне для (окота) овец	*rog'o/s, -zi* *mind'er, -i*	
6.327	Корм (о.н.)	*ushq'im, -i* *zair'e, -ja*	 „зимний корм“
6.328	Подножный корм (о.н.)		
6.329	Трава (о.н.)	*bar, -i*	
6.330	Пойло из отрубей		ср. *h'im/e, -ja* ср. *kr'und/e, -ja*
6.331	Зимние сухие корма	*zair'e, -ja*	
6.332	Сено (скошенная и высушенная трава для скота)	*bar i th'atë*	
6.333	Силос	*sil'azh, -i*	нов.
6.334	Объедья (остатки от еды скота, обычно сенная труха)	*mbetur'in/ë, -a*	
6.335	Жевать жвачку - о скоте, вторично пережевывать пищу	*përt'ypsin*	3 л. мн.ч. от *përt'yp*
6.336	Жвачка (вторично пережеванная пища, возвращающаяся из желудка)	*përt'ypj/e, -a*	
6.337	Помет мелкого рогатого скота	*b'ajg/ë, -a* *kërk'adhi, -a*	„овечий, коровий помет“ *kak'ërdhi, -a* „козий помет“
6.338	Испражняться - о мелком рогатом скоте	*bën b'ajgë* *bën kërkadh'i*	3 л. ед.ч. от *bëj* + акк.
6.339	Метить скот	*shën'oj*	

6.340	Метка (о.н.) (знак, которым отмечают скот, напр., чтобы не перепутать скот разных хозяев)	*nish'an, -i* *sh'enj/ë, -a*	
6.341	Клеймо [1] (знак, полученный в результате прижигания раскаленным предметом)	*vr'im/ë, -a*	
6.342	Клеймо [2] (орудие меченья, которое раскаляют на огне)	*h'ekur, -i* *m'ash/ë, -a*	
6.343	Патрон для сквозной метки на ушах путем протыкания	*kaps'oll/e, -ja*	
6 344	Дырявить уши патроном скоту	*bëj sh'enjë*	*bëj* + акк. от *sh'enj/ë, -a*
6.345	[Виды сквозных меток на ушах овец в зависимости от их формы]	*kll'ap/ë, -a* *ç'arj/e, -a* *gësh'ër/ë, -a* *rrëzu'arj/e, -a*	
6.346	Укорачивать уши, хвост с целью меченья	*pres*	
6.347	Отмечать краской с целью меченья	*bëj me b'ojë* *bojat'is*	*bëj* + предл. *me* + акк. от *b'oj/ë, -a*
6.348	Голова скота как единица счета	*k'ok/ë, -a*	
6.349	Поголовье (общее число голов скота в стаде или хозяйстве)	*kr'erë*	только в мн.ч.
6.350	Стадо (о.н.) (группа скота одного вида, пасущегося вместе)	*t'uf/ë, -a* *kop'e, -ja*	„небольшое стадо“ „большое стадо“
6.351	Отара (большое стадо овец)	*t'ufë e m'adhe* *kop'e, -ja*	*t'uf/ë, -a* + прил. *e m'adhe*
6.352	Часть отары, отделившаяся от основной массы	*bisht, -i* *t'ufë e v'ogël*	 *t'uf/ë, -a* + прил. *e v'ogël*

6.353	Гурт (маленькое стадо овец)	*t'ufë e v'ogël* *bisht, -i*	*t'uf/ë, -a* + прил. *e v'ogël* см. 6.352
6.354	Стадо коз	*t'uf/ë, -a*	
6.355	Смешанное стадо мелкого и крупного рогатого скота	*t'ufë e përz'ierë*	*t'uf/ë, -a* + прил. *e përz'ier*
6.356	Стадо ягнят и козлят	*t'ufë e përz'ier* *rim'ont, -i*	*t'uf/ë, -a* + прил. *e përz'ier* нов.
6.357	Отара яловых овец	*t'ufë sht'erpash*	*t'uf/ë, -a* + абл. мн. ч. от *sht'erp/ë, -a*
6.358	Отара молочных овец	*t'ufë pëll'ejë*	*t'uf/ë, -a* + прил. *pëll'ejë*
6.359	Вожак в стаде (самец, который водит за собой стадо)	*dash përç'or* *dash cap'itës* *përç'or, -i* *cap'it/ës, -si*	*dash, -i* + прил. *përç'or* *dash, -i* + прил. *cap'itës* сущ. сущ.
6.360	Баран - вожак стада	*dash përç'or* *d'ashi i këmb'orës*	*dash, -i* + прил. *përç'or* *dash, -i* + ген. от *këmb'or/ë, -a*
6.361	Козел - вожак стада	*cjap përç'or* *cjap i z'iles*	*cjap* + прил. *përç'or* *cjap* + ген. от *z'il/e, -ja*
6.362	Животное, пасущееся в одиночку, отдельно от основной массы отары	*arak'at/e, -ja* *brav'ar/e, -ja*	
6.363	Непослушная, беспокойная овца	*arak'at/e, -ja*	
6.364	Собирать в стадо скотину	*mbledh*	
6.365	Пасти, следить за скотом во время выгона на подножный корм	*kull'os*	
6.366	Пасти скот до восхода солнца		

6.367	Пасти скот после полудня		
6.368	На время полуденного зноя пригонять скот в деревню	*mërz'ej*	
6.369	На время полуденного зноя пригонять скот на стойбище	*çoj për mërz'im*	*çoj* + предл. *për* + акк. от *mërz'im, -i*
6.370	Проводить жару в тени, отдыхать в полдень - о скоте	*mërz'im, -i*	
6.371	Место в тени, где скот проводит полуденную жару	*a'u i v'etëm* *imsh, -a*	*ah, -u* „бук“ + прил. *i v'etëm* значение неясно
6.372	Пастись, быть на подножном корму - о скоте	*kull'osin*	3 л. мн.ч.
6.373	Хрупать, щипать траву, листья, издавая характерный звук - о скоте	*(m)bllaç'itj/e, -a*	
6.374	Разбрестись, отбиться от стада - о скоте	*k'anë 'ikur*	3 л. мн.ч. перф. от *'iki*
6.375	Гнать скот на пастбище	*çoj te liv'adhi* *çoj te kull'ota* *çoj për të kull'otur*	*çoj* + предл. *te*(*k*) +ном. от *liv'adh, -i* *çoj* + предл. *te*(*k*) + ном. от *kull'ot/ë, -a* *çoj* + глагольная констр. *për të kull'otur*
6.376	Прогонять скот, заставлять скот уйти с какого-либо места	*përz'ë* *ndjek*	
6.377	Выходить летом со скотом на горные пастбища	*shtegt'oj* *çoj për ver'im*	 *çoj* + предл. *për* + акк. от *ver'im, -i*
6.378	Проводить лето со скотом на горном пастбище	*ver'oj*	
6.379	Переход скота с долин в горы	*shtegt'im, -i*	

6.380	Образовывать весной пастушье стойбище	*ndërt'oj st'anin*	*ndërt'oj* + акк. от *stan, -i*
6.381	Убирать осенью стойбище перед уходом домой в деревню	*heq st'anin* *prish st'anin*	*heq* + акк. от *stan, -i* *prish* + акк. от *st'an, -i*
6.382	Спускаться с горного пастбища (осенью)	*shtegt'oj*	
6.383	Скотник (тот, кто ухаживает за скотом в стойле)	*nd'imës, -i* *stall'ier, -i*	*nd'ihmës, -i* нов.
6.384	Пастух (о.н.) (тот, кто пасет скот)	*çob'an, -i* *bar'i, -u*	
6.385	Пастушка (о.н.)	*çob'ank/ë, -a* *bar'esh/ë, -a*	
6.386	Чабан (тот, кто пасет овец, мелкий рогатый скот)	*çob'an, -i*	
6.387	Пастушка, которая пасет мелкий рогатый скот	*çob'ank/ë, -a*	
6.388	Тот, кто пасет только баранов	*çob'an i d'eshve*	*çob'an, -i* + ген. мн.ч. от *dash, -i*
6.389	Тот, кто пасет коз	*çob'an i dh'ive*	*çob'an, -i* + ген. мн.ч. от *dhi, -ja*
6.390	Тот, кто пасет козлят	*çob'an i k'ecravet*	*çob'an, -i* + ген. мн.ч. от *kec, -i*
6.391	Тот, кто пасет домашних овец, оставляемых летом в деревне для молока	*çob'an i bagët'ive të shtëp'isë*	*çob'an, -i* + ген. мн.ч. от *bagët'ia e shtëp'isë*
6.392	Тот, кто пасет яловых овец	*çob'ani sht'erpave*	*çob'an, -i* + ген. мн.ч. от *sht'erp/ë, -a*
6.393	Тот, кто пасет молочных овец	*çob'ani pëll'ejave*	*çob'an, -i* + ген. мн.ч. от *pëll'ej/ë, -a*
6.394	Тот, кто пасет ягнят	*çob'ani rim'ontit*	*çob'an, -i* + ген. мн.ч. от *rim'ont, -i*
6.395	Пастух, проводящий лето в горах	*kryebar'i, -u*	

6.396	Пастух, ухаживающий за скотом на стойбище	*ekonom'at, -i*	
6.397	Старший пастух-сыровар на стойбище	*çeln'iku i st'anit*	*çeln'ik, -u* + ген. от *stan, -i*
6.398	Женщина-сыровар на стойбище	*ekonom'at, -ja*	
6.399	Помощник-ученик сыровара на стойбище	*nd'imës, -i* *ekonom'at, -i*	
6.400	Подпасок (мальчик, подросток - помощник пастуха)	*nd'imës, -i* *nx'ënës, -i*	
6.401	Помощник пастуха, следящий за очагом на стойбище	*ekonom'at, -i*	
6.402	Пастух, который гонит овец на дойку	*ng'ar/ës, -si*	
6.403	Владелец или организатор стойбища	*ag'a, -i*	
6.404	Объединение пастухов для совместной пастьбы	*bar'injtë*	мн.ч. от *bar'i, -u*
6.405	Объединяться для совместной пастьбы	*ngre st'anin*	*ngre* + акк. от *stan, -i*
6.406	Член пастушеского объединения, стойбища	*bar'i, -u*	
6.407	Семейное пастушеское объединение		
6.408	Член пастушьей общины, имеющий мало овец	*fukar'a, -i*	
6.409	Наемный пастух	*ysmeq'ar, -i*	
6.410	Нанимать пастуха	*marr*	
6.411	Натуроплата наемному пастуху		*me l'ekë* „денежная оплата“, предл. *me* + акк. от *lek, -u*
6.412	Налог пастухов на пастбище	*xhel'ep, -i*	
6.413	Налог на рогатый скот	*tat'im, -i*	
6.414	Потрава (порча, истребление скотом посевов или трав)	*zar'ar, -i* *dëm, -i*	

6.415	Штраф за потраву	*pagu'aj d'ëmin*	*pag'uaj* + акк. от *dëm, -i*
6.416	Кнут, бич	*kamzh'ik, -u*	
6.417	Хворостина	*sh'uf/ër, -ra*	
6.418	Пастуший посох, загнутый на конце	*shk'opi i gërr'abës*	*shkop, -i* + ген. от *gërr'ab/ë, -a*
6.419	Крючок на конце пастушьего посоха	*g(ë)rr'ab/ë, -a*	
6.420	Большая пастушья палка с набалдашником		
6.421	Набалдашник, утолщение на конце пастушьей палки		
6.422	Волынка	*g'ajd/e, -ja*	
6.423	Пастушья свирель, дудка	*fy'ell, -i*	
6.424	Музыкальный инструмент, состоящий из нескольких соединенных вместе (в ряд) пастушьих свирелей (разной длины)	*dyj'ar/e, -ja*	
6.425	Пастуший рожок		
6.426	Музыкальный инструмент пастухов в виде деревянной длинной трубы (2-4 м), 'трембита'		
6.427	Провизия, пищевые запасы пастуху в дорогу, на пастбище (собират.)	*b'uk/ë, -a*	
6.428	Хозяйственная утварь чабана, перевозимые им вещи (собират.)		
6.429	Пастушья сумка, торба	*ç'ant/ë, -a* *t'orb/ë, -a*	
6.430	Кожаный мешочек пастуха, кисет из пузыря или бурдючка		ср. *tërv'aç, -i* „кожаный мешочек для сыра“
6.431	Переметная сума (перекидываемая через седло, плечо двойная сумка)	*hib'e, -ja* *dy t'orba të l'idhura*	 мн.ч. от *t'orb/ë, -a* + прил. *e l'idhur*

6.432	Ствол с обрубленными сучьями, на который пастухи вешают вещи, посуду, мешки со стекающим сыром	*mb'ajtse për t'orbat*	*mb'ajtës/e, -ja* + предл. *për* + акк. мн.ч. от *t'orb/ë, -a*
6.433	Деревянная ложка пастухов	*l'ug/ë, -a*	
6.434	Деревянная (с крышкой) посуда пастуха для принятия и хранения молочной пищи	*k'up/ë, -a*	
6.435	Собака пастуха, стерегущая стадо	*qen kop'eje*	*qen, -i* + абл. от *kop'e, -ja*
6.436	Аркан, веревка с петлей для поимки скота	*lit'ar, -i*	
6.437	Звучащий предмет, подвешиваемый на шею животным (колокольчик, бубенчик и проч.)	*këmb'or/ë, -a* *z'il/e, -ja*	„колокольчик из тонкой меди с одним язычком“ „медный колокольчик с двумя-тремя язычками“
6.438	Язычок колокольчика, бубенчика и проч.	*gj'uz/ë, -a* *rr'as/e, -ja*	*gj'uh/ëz, -a* „медный язычок“ „медный язычок“
6.439	Ошейник для подвешивания скоту колокольчика	*rreth, -i*	
6.440	Звенеть колокольчиком - о скоте	*b'ie*	
6.441	Пастбище (о.н.) (место, где пасется скот)	*kull'ot/ë, -a*	
6.442	Пастбище на равнине	*f'ush/ë, -a* *kull'otë fush'ore*	 *kull'ot/ë, -a* + прил. *fush'ore*
6.443	Пастбище в лесу	*kull'otë mes p'yllit* *liv'a/th, -dhi*	*kull'ot/ë, -a* + предл. *mes* + абл. от *pyll, -i*

6.444	Залежное пастбище, пар под пастбищем (поле, оставленное на одно лето незасеянным, на котором пасется скот)		ср. *t'okë bat'alle* „невозделанная земля“
6.445	Пожнивное пастбище (пастбище на месте скошенных хлебов)	*h'ambull,-i*	
6.446	Выгон (постоянное общее пастбище возле села)	*kull'ota kolekt'ive*	*kull'ot/ë, -a* + прил. *kolekt'ive*
6.447	Пространство между выгонами соседних селений	*sin'or, -i*	
6.448	Огороженное пастбище	*liv'a/th, -dhi*	ср. 1.073
6.449	Пастбище, выгон для коз возле жилья	*m'ezhd(ë), -a*	
6.450	Пастбище для дойных овец	*kull'otë e but* *kull'otë e 'ëmbël*	*kull'ot/ë, -a* + прил. *e b'utë* *kull'ot/ë, -a* + прил. *e 'ëmbël*
6.451	Зимнее пастбище	*mer'a, -ja*	„пастбище в низине“
6.452	Осеннее пастбище	*kull'otë dimër'ore* *kull'otë vjesht'ore*	*kull'ot/ë, -a* + прил. *dimër'ore* *kull'ot/ë, -a* + прил. *vjesht'ore*
6.453	Весеннее пастбище	*kull'otë ver'ore*	*kull'ot/ë, -a* + прил. *ver'ore*
6.454	Летнее горное пастбище пологое в зоне лесов	*kull'otë ver'ore*	*kull'ot/ë, -a* + прил. *ver'ore*
6.455	Летнее горное пастбище выше зоны лесов на горных лугах (см. 1.062)	*kull'otë ver'ore*	*kull'ot/ë, -a* + прил. *ver'ore*
6.456	Использованное пастбище, с которого сгоняют скот на новое место	*mer'a e ngr'ënë*	*mer'a, -ja* + прил. *e ngr'ënë*
6.457	Тропинка, прогон, по которому скот идет на пастбище, водопой и т.п.	*rrug'ic/ë, -a* *vr'ag/ë, -a*	

6.458	Место отдыха, ночевки скота	*mon'e, -ja*	
6.459	Водопой у естественного водного источника	*në l'umë* *në përr'ua*	*l'um/ë, -i* *përr/'ua, -oi*
6.460	Яма со стоячей водой в горах, используемая для водопоя	*st'er/ë, -a* *l'er/ë, -a* *pellg, -u*	„яма с водой для скота" „яма с водой для скота" „лужа, яма с водой" ср. *top'il/ë, -a* „яма с водой для полива"
6.461	Деревянная колода для поения скота	*kor'it/ë -a*	
6.462	Загон (о.н.) (загороженное место для скота)	*v'ath/ë, -a*	
6.463	Загон для скота в поле	*v'ath/ë, -a*	
6.464	Загородка, ограда загона	*gar/th, -dhi*	
6.465	Проход для человека в загоне в виде плетеной калитки	*tr'in/ë, -a*	
6.466	Проход для человека в загоне в виде перелаза		
6.467	Летний загон для овец	*v'ath/ë, -a*	
6.468	Зимний (крытый) загон для овец	*kas'oll/e, -ja* *st'all/ë, -a*	 нов.
6.469	Зимний загон для ягнят	*buf'ar, -i*	„зимний загон для ягнят и козлят"
6.470	Укрытие для ягнят, рожденных зимой	*buf'ar, -i*	ср. 6.469
6.471	Загон для дойки овец	*v'ath/ë, -a*	
6.472	Узкий проход для овец в загоне для дойки	*shtr'ung/ë, -a*	
6.473	Загон, в котором стоят овцы перед дойкой	*v'athë e p'arë*	*v'ath/ë, -a* + прил. *e p'arë*

6.474	Загон, куда выгоняют овец после дойки	*v'athë e d'ytë*	*v'ath/ë, -a* + прил. *e d'ytë*
6.475	Переносной загон для унавоживания земли	*v'athë për pler'im*	*v'ath/ë, -a* + предл. *për* + акк. от *plehër'im, -i*
6.476	Унавоженное место, где раньше стоял загон	*pj'esë e pleru'ar*	*pj'es/ë, -a* + прил. *e plehër'uar*
6.477	Пастушье стойбище (совокупность загонов и скотоводческих построек, образуемая летом пастухами в горах)	*stan, -i*	ср. *b'axho, -ua* „место переработки молока поблизости от села"
6.478	Загон для коз	*v'ath/ë, -a* *st'all/ë, -a*	 нов.
6.479	Огражденное место в загоне или отдельный загон для дойных овец	*v'athë e pëll'ejave*	*v'ath/ë, -a* + ген. мн.ч. от *pëll'ej/ë, -a*
6.480	Огражденное место для окота овец	*koç'ek, -u*	недостоверно, ср. 9.053
6.481	Загон для яловых овец	*v'athë e sht'erpave*	*v'ath/ë, -a* + ген. мн.ч. от *sht'erp/ë, -a*
6.482	Загон для отбивки молодняка	*v'athë e shq'eravet*	*v'ath/ë, -a* + ген. мн.ч. от *shq'er/ë, -a*
6.483	Загон для отбивки овец разных хозяев	*vath e gaz'iut*	*v'ath/ë, -a* + ген. от имени собств.
6.484	Овчарня (хлев, крытое помещение для овец)	*kas'oll/e, -ja*	
6.485	Ясли (кормушка для скота в виде решетки, наклонно прикрепленной к стене хлева)	*gra/sht, -zhdi*	
6.486	Затишь (легкая постройка для скота, навес-укрытие)	*rreth'ake me l'esa* *v'athë me l'esa*	*rreth'ake, -ja* / *v'ath/ë, -a* + предл. *me* + акк. мн.ч. от *l'es/ë, -a*

6.487	Место для хранения зимних кормов в хлеву, в доме	*mull'ar, -i*	
6.488	Помещение для мелкого рогатого скота в доме	*kat/'ua, -oi* *s'ob/ë, -a*	
6.489	Постройка для переработки молока на стойбище	*qil'ar, -i*	
6.490	Специальная постройка для сушки и хранения молочных продуктов на стойбище в виде полки под навесом	*mbërdh'es/ë, -a* *shtëp'i bulm'eti*	*shtëp'i, -a* + абл. от *bulm'et, -i*
6.491	Навес для дойки овец	*str'eh/ë, -a*	
6.492	Скамеечка для пастуха под навесом для дойки	*gur, -i*	„камень"
6.493	Хозяйственная часть стойбища, кладовая для хозяйственной утвари		опис. *mban materi'alet*
6.494	Погреб	*bodr'um, -i*	
6.495	Пастушья хижина	*kas'oll/e, -ja* *kol'ib/e, -ja*	
6.496	Землянка как жилище пастуха		
6.497	Оседлое пастушеское селение		ср. *fshat, -i* „село"
6.498	Забивать скот, убивать скот на бойне	*therr* *pres (k'okën)*	
6.499	Свежевать тушу, очищать от шкуры и потрошить убитый скот	*rrjep*	
6.500	Сдирать шкуру, очищать тушу от шкуры	*rrjep (me thik, me d'orë)*	
6.501	Снимать жир с туши	*mbleth (c'ipën, dhj'amin)* *fshtj'ell* *heq (dhj'amin, c'ipën)*	*mbledh*
6.502	Потрошить, вынимать внутренности (у мелкого рогатого скота)	*hap* *çaj b'arkun* *heq të br'ëntshmet*	
6.503	Мясо (о.н.)	*mish, -i*	

6.504	Баранина	*mish d'ashi*	*mish, -i* + абл. от *dash, -i*
6.505	Козлятина	*mish dh'ie*	*mish, -i* + абл. от *dhi, -ja*
6.506	Мясо ягненка	*mish q'engji*	*mish, -i* + абл. от *qengj, -i*
6.507	Мясо козленка	*mish k'eci*	*mish, -i* + абл. от *kec, -i*
6.508	Кусок мяса	*th'el/ë, -a* *fel, -a* *cop mish*	*th'el/ë, -a* *c'op/ë, -a* + ном./ акк. *mish, -i*
6.509	Постное, нежирное мясо	*mish i d'obët*	*mish, -i* + прил. *i d'obët*
6.510	Жилистое, жесткое мясо	*mish i m'ajmur*	*mish, -i* + прил. *i m'ajmur*
6.511	Туша (освежеванное и выпотрошенное тело)	*mish, -i* *kuf'om/ë, -a*	
6.512	Туша без ног и головы	*trun/k, -gu*	
6.513	Половина туши, разрубленная вдоль	*gj'ysma e m'ishit* *gj'ysma e kuf'omës*	*gj'ys/ëm, -ma* + ген. от *mish, -i* *gj'ys/ëm, -ma* + ген. от *kuf'om/ë, -a*
6.514	Брюхо	*bark, -u*	
6.515	Внутренности животного (желудок и кишки)	*të br'ëntshme, -t*	*të br'endshme, -t*
6.516	Желудок животного	*plënc,-i* *pl'ënci i vërt'etë*	 *plënc,-i* + прил. *i vërt'etë*
6.517	Рубец (часть желудка жвачного)		
6.518	Сычуг (часть желудка жвачного)	*m'ull/ëz, -za*	
6.519	Книжка (часть желудка жвачного)		
6.520	Сетка (часть желудка жвачного)	*mus'af, -i*	

6.521	Ливер животного (легкие и сердце)	*z'em/ër, -a* *mëlç'ija e bardh* *mushkr'i, -a*	„сердце“ „легкие“ „легкие“
6.522	Печень животного	*mëlç'ija e z'ezë*	*mëlç'i, -ja* + прил. *e z'ezë*
6.523	Почки животного	*veshk, -a*	*v'eshk/ë, -a*
6.524	Голова скота анат.	*k'ok/ë, -a*	
6.525	Рог	*bri, -u*	
6.526	Морда	*tur'eçk/ë, -a*	
6.527	Губа животного	*buz, -a*	*b'uz/ë, -a*
6.528	Шея животного	*q'af/ë, -a* *zverk, -u*	
6.529	Горло, глотка животного	*gurm'a/s, -zi* *kapërx'ër, -i*	
6.530	Холка, загривок (часть шеи, смежная с хребтом)	*xverk, -u*	*zverk, -u*
6.531	Хребет, верхняя часть спины животного	*kurr'i/s, -zi*	
6.532	Бедренная часть туши, окорок [1]	*k'ofsha e pr'asme*	*k'ofsh/ë, -a* + прил. *e pr'asme*
6.533	Мясистый покров с бедренной кости, окорок [2]	*t'ulet e k'ofshës*	мн.ч. от *t'ul/e, -ja* + ген. от *k'ofsh/ë, -a*
6.534	Хвост	*bisht, -i*	
6.535	Копыто	*th'und/ër, -ra*	ср. *dy thundr'akë*
6.536	Сало (о.н.)	*dhjam, -i*	
6.537	Сало наружное	*cip dhj'ami*	*c'ip/ë, -a* + абл. *dhj'am/ë, -i*
6.538	Сало нутряное	*cip dhj'ami*	*c'ip/ë, -a* + абл. *dhj'am/ë, -i*
6.539	Позвоночник	*kurr'i/s, -zi*	
6.540	Позвонок	*rru'az/ë,-a*	
6.541	Голень (часть ноги животного от колена до копыта)	*k'ofsha e k'ëmbës s'p'arë*	*k'ofsh/ë, -a* + ген. от *k'ëmba e p'arë*
6.542	Кость (о.н.)	*n'yj/ë, -a* *k'oçk/ë, -a* *k'ock/ë, -a*	
6.543	Бедренная кость животного	*kofsh, -a*	*k'ofsh/ë, -a*

6.544	Кость с мясом	*k'oçk/ë, -a* *k'ock/ë, -a*	
6.545	Реберная кость	*br'inj/ë, -a*	
6.546	Мясник, бьющий скот	*kas'ap, -i*	
6.547	Шкура (снятая со скота кожа с шерстью)	*lek'ur/ë, -a*	
6.548	Овчина ((выделанная) овечья шкура)	*lëk'urë d'eleje*	*lëk'ur/ë, -a* + абл. от *d'el/e, -ja*
6.549	Козлина ((выделанная) козья шкура)	*lëk'urë dh'ije*	*lëk'ur/ë, -a* + абл. от *dhi, -ja*
6.550	Смушка (шкурка новорожденного ягненка)	*lëk'urë q'engji*	*lëk'ur/ë, -a* + абл. от *qengj, -i*
6.551	Мерлушка (шкурка годовалого ягненка)	*lëk'urë q'engji*	*lëk'ur/ë, -a* + абл. от *qengj, -i*
6.552	Выделанная шкурка мелкого рогатого скота, используемая в быту в качестве подстилки	*p'oste, -ja*	
6.553	Кожа [1] (выделанная шкура скота)	*lëk'ur/ë, -a*	
6.554	Кожа [2] (наружный покров тела животного под шерстью)	*lëk'ur/ë, -a*	
6.555	Бешенство мелкого рогатого скота	*tërb'im, -i*	
6.556	Чесотка на коже овец, вызываемая чесоточным клещом Psoroptes ovis	*zgj'eb/e, -ja*	
6.557	Акароз		
6.558	Хориоптоз (внутрикожная честока овец; вызывается клещами-кожеедами)	*q'err/e, -ja*	
6.559	Парша		
6.560	Фасциолез (глистное заболевание овец)	*lëng'at/ë, -a*	

6.561	Ценуроз, вертячка (развитие в головном мозге овец личинок ленточных червей-ценуров)	*trull'osj/e,-a*	
6.562	[Названия паразитов в шерсти и коже овец]	*këp'ush/ë, -a* *rr'iq/ën, -na*	
6.563	Опухоль горла у скота		опис. прил. *d'ele e h'umbur* „потерянная овца"
6.564	Заболевание селезенки у скота	*pl'as/ë, -a*	
6.565	Кастрировать, удалять половые органы у самцов (баранов, козлов)	*skop'is*	
6.566	Кастрированный - о мелком рогатом скоте (см. №№ 6.031 и 6.206)	*i skop'itur*	
6.567	Тот, кто кастрирует		
6.568	Линять, менять шерсть, сбрасывать старый шерстяной покров	*ndërr'on* (*q'imen*)	3 л. ед.ч. от *ndërr'oj*
6.569	Околеть, подохнуть - о скоте	*ngordh*	3 л. ед.ч.
6.570	Падеж, смерть скота	*ng'ordhje në m'asë*	*ng'ordhj/e, -a* + предл. *në* + акк. от *m'as/ë, -a*
6.571	Мор скота (повальная смертность скота от какой-либо болезни)	*murt'aj/ë, -a*	
6.572	Падаль, труп скота	*k'ërm/ë, -a*	
6.573	Остатки съеденной волком скотины	*k'ërm/ë, -a*	
6.574	Мертворожденный детеныш мелкого рогатого скота		

Птицеводство

7.001	Курица (о.н.)	*p'ul/ë, -a* *p'ulë shqer'ake*	*p'ul/ë, -a* + прил. *shqer'ake*
7.002	Курица, которая несется, кладет яйца	*p'ul/ë, -a* *p'ulë shqer'ake*	*p'ul/ë, -a* + прил. *shqer'ake*
7.003	Курица, еще ни разу не несшая яиц	*z'og/ë, -a*	
7.004	Курица, не несущая яиц вообще	*sht'erpë*	прил. *p'ulë sht'erpë*
7.005	Курица-наседка, курица, которая высиживает или уже высидела цыплят	*kll'oçk/ë, -a*	
7.006	Курица, высидевшая цыплят более одного раза	*kll'oçk/ë, -a*	
7.007	Курица, которая высидела и водит гусят	*p'ul/ë, -a*	
7.008	Курица, которая высиживает яйца без ведома хозяйки	*p'ulë f'erre*	*p'ul/ë, -a* + абл. от *f'err/ë, -a*
7.009	Курица, которая водит цыплят	*p'ulë e m'adhe*	*p'ul/ë, -a* + прил. *e m'adhe*
7.010	Молодая курица	*z'og/ë, -a*	
7.011	[Названия куриц по цвету]	*e z'ezë* *e m'urrme* *laram'ane* *laram'an/e, -ja*	прил. прил. прил. сущ.
7.012	Курица, поющая петухом и не несущая яиц		опис. *p'ula kënd'on*
7.013	Петух	*kap'osh, -i*	
7.014	Громко поющий петух	*kap'osh i madh*	*kap'osh, -i* + прил. *i madh*
7.015	Петух, который клюется	*kap'osh, -i*	
7.016	Клеваться - о петухе, бить, щипать клювом	*ndërs'yt*	3 л. ед.ч.
7.017	Цыпленок, птенец курицы	*z'og/ë, -a*	

7.018	Птичий зоб (расширенная часть пищевода, где предварительно перерабатывается пища)	*g'ush/ë, -a*	
7.019	Клюв курицы	*sqep, -i*	
7.020	Мясистая часть, висящая под клювом		ср. *f'yjet e h'undës* „ноздри“
7.021	Крыло курицы	*krah, -u*	
7.022	Хвост петуха	*bisht, -i*	
7.023	Перо	*p'end/ë, -a*	
7.024	Птичий помет	*gël'as/ë, -a*	
7.025	Куриная ножка	*k'ofsh/ë, -a* *k'ëmb/ë, -a*	
7.026	Шпора на ноге петуха	*th/'uo, -oi*	
7.027	Мясо курицы	*mish p'ule*	*mish, -i* + абл. от *p'ul/ë, -a*
7.028	Яйцо	*v'ez/ë, -a*	
7.029	Яичная скорлупа	*guzh'al/ë, -a*	
7.030	Яйцо, снесенное без скорлупы	*v'ezë pa guzh'alë*	*v'ez/ë, -a* + предл. *pa* + акк. от *guzh'al/ë, -a*
7.031	Яйцо с мягкой, тонкой скорлупой	*v'ezë cipëh'ollë*	*v'ez/ë, -a* + прил. *cipëh'ollë*
7.032	Яичный белок	*e b'ardh/ë, -a*	
7.033	Яичный желток	*e v'erdh/ë, -a*	
7.034	Яйцо с двумя желтками	*v'ezë e m'adhe*	*v'ez/ë, -a* + прил. *e m'adhe*
7.035	Протухнуть - о яйце	*v'ezë e pr'ishur*	*v'ez/ë, -a* + прил. *e pr'ishur*
7.036	Издавать звуки, крики - о курице	*k'a-k'a-k'a*	ономатоп., ср. гл. *kakar'is*
7.037	Издавать звуки, крики - о курице-наседке	*kll'onj-kll'onj*	ономатоп., ср. гл. *kllonjgj'it*
7.038	Издавать крики - о курице, собирающейся снести яйцо		
7.039	Издавать крики - о курице, снесшей яйцо	*k'a-k'a-k'a*	

7.040	Кукарекать - о петухе	*k'i-k'i-k'i*	ономатоп., ср. гл. *kënd'on*
7.041	Издавать звуки - о цыплятах	*kakar'is*	
7.042	Нестись, класть яйца	*bën v'ezë* *shtron zogj*	3 л. ед.ч. от *bëj* + акк. мн.ч. от *v'ez/ë, -a* 3 л. ед.ч. от *shtroj* + акк. мн.ч. от *zog, -u*
7.043	Не нести яйца из-за жира	*p'ulë e shend'oshë*	*p'ul/ë, -a* + прил. *e shend'oshë*
7.044	Нести яйца без скорлупы	*bën v'ezë pa guzh'ale*	3 л. ед.ч. от *bëj* + акк. мн.ч., ср. 7.030
7.045	Гнездо курицы, где она кладет яйца	*furr'ik, -u*	
7.046	Высиживать цыплят	*shtron zogj*	3 л. ед.ч. от *shtroj* + акк. мн.ч. от *zog, -u*
7.047	Насиженное курицей яйцо	*v'ezë kll'oçkë*	*v'ez/ë, -a* + прил. *kll'oçkë*
7.048	Зародыш		
7.049	Яйцо без зародыша	*v'ezë e pr'ishur*	
7.050	Испорченное яйцо, из которого не выведется цыпленок	*v'ezë e pr'ishur*	
7.051	Яйцо, проклюнутое цыпленком	*v'ezë e çuk'itur*	*v'ez/ë, -a* + прил. *e çuk'itur*
7.052	Скорлупа, оставшаяся после выхода цыпленка из яйца	*guzh'al/ë, -a*	
7.053	Яйцо, которое оставляют в гнезде, пока курица несется	*v'ezë furr'ik*	*v'ez/ë, -a* + прил. *furr'ik*
7.054	Кусок мела в виде яйца, покладываемый под курицу- наседку		

7.055	Вылупляться из яйца - о цыпленке	*del nga v'eza*	3 л. ед.ч. от *dal* + предл. *nga* + ном. от *v'ez/ë, -a*
7.056	Выводок (цыплята одной матери, еще не отделившиеся от нее)	*zogj*	мн.ч. от *zog, -u*
7.057	Водить цыплят - о курице		ср. *kll'oçk/ë, -a*
7.058	Неоперившийся цыпленок	*lakur'iq*	прил.
7.059	Не вылупившийся из яйца, задохнувшийся цыпленок	*ka ng'ordhur në v'ezët*	опис. 3 л. ед.ч. перф. от *ngordh* + предл. *në* + лок. от *v'ez/ë, -a*
7.060	Слабый, хилый цыпленок	*zog i d'obët*	*zog, -u* + прил. *i d'obët*
7.061	Цыпленок, появившийся с запозданием	*i porog'itur*	
7.062	Начать покрываться перьями - о цыпленке	*i d'alin p'endët*	3 л. мн.ч. от *dal* + ном. pl от *p'end/ë, -a*
7.063	Поменять перья	*i d'alin p'ëndë të r'eja*	3 л. мн.ч. от *dal* + ном. pl от *p'endë e re*
7.064	Облысеть, лишиться перьев		ср. прил. *lakur'iq*
7.065	Чистить клювом перья	*kr'uhet*	3 л. ед.ч. от *kr'uhem*
7.066	Стучать, ударять клювом	*çuk'it*	3 л. ед.ч.
7.067	Щипать траву - о курице	*ha bar*	3 л. ед.ч.
7.068	Разрывать, разгребать землю в поисках пищи - о курице	*rrëm'it*	3 л. ед.ч.
7.069	Нахохлиться, ежиться, взъерошивая перья	*u buf'at p'ula*	3 л. ед.ч. от *mbuf'atem*
7.070	Резким движением обтряхнуться - о курице	*shkunt kr'ahët*	3 л. ед.ч. от *shkund*
7.071	Скликать куриц для кормления	*ndjell t'ërr-t'ërr*	

7.072	Корм для куриц	*m'is/ër, -ri* *gr'urë, -i*	„кукуруза" „пшеница"
7.073	Клевать корм, зерно - о курицах	*çok'it*	3 л. ед.ч.
7.074	Откармливать куриц на убой	*majmër'oset*	3 л. ед.ч.
7.075	Каплун (кастрированный петух, откармливаемый на мясо)	*gjel i majm* *gjel i shënd'oshë*	*gjel, -i* + прил. *i m'ajmë* *gjel, -i* + прил. *i shënd'oshë*
7.076	Пулярка (жирная откормленная курица)	*p'ulë e m'ajme* *p'ulë e shënd'oshë*	*p'ul/ë, -a* + прил. *e m'ajme* *p'ul/ë, -a* + прил. *e shënd'oshë*
7.077	Подрезать крылья	*pres*	
7.078	Метить куриц	*bëj sh'ënjë*	*bëj sh'enjë*
7.079	Курятник	*q'yme/s, -zi* *kot'ec, -i*	
7.080	Место в доме для содержания кур		
7.081	Клетка для куриц	*vath, -a*	
7.082	Загородка, в которой кормят цыплят и куда не может проникнуть другая домашняя птица	*rreth'ak, -u*	
7.083	Насест (жердь, перекладина в курятнике, на которой ночуют курицы)	*dr'urë, -t* *tra, -u*	мн.ч. от *dru, -ri/ -ja*
7.084	Поилка для кур	*gov'atë dr'uri*	*gov'at/ë, -a* + абл. от *dru, -ri*
7.085	Тот, кто разводит кур, ухаживает за курами		
7.086	Подзывные слова для кур	*ndjell*	„подзывать"
7.087	Подзывные слова для куриц-наседок	*ndjell t'ëk-t'ëk-t'ëk*	
7.088	Подзывные слова для куриц с цыплятами	*ndjell t'ëk-t'ëk-t'ëk*	

7.089	Подзывные слова для цыплят	*ndjell c'ëk-c'ëk-c'ëk*	
7.090	Слова, которыми отгоняют куриц	*shshsh-h'uj-h'uj*	
7.091	Ощипывать курицу, выдергивать перья из убитой птицы	*rrjep*	
7.092	Потрошить курицу, вынимать внутренности (ср. 6.500)	*i heq të br'ëndëshmet*	*heq* + акк. от *të br'ëndëshme, -t*
7.093	Опаливать курицу, обжигая пламенем, очищать кожу от остатков перьев	*përcëll'oj*	

Пчеловодство

8.001	Пчела медоносная домашняя	*bl'et/ë, -a*	мн.ч. *bl'etë, -t*
8.002	Пчела медоносная дикая (пчела, живущая на воле, не в улье)	*bl'et/ë, -a* *bl'etë e gj'etur*	 *bl'et/ë, -a* + прил. *e gj'etur* „найденные пчелы“, используются бортником
8.003	Рабочая пчела (пчела, производящая полезную работу в пчелиной семье; самка не способная к спариванию)	*bl'eta punt'ore*	*bl'et/ë, -a* + прил. *punt'ore*
8.004	Трутень (самец в пчелиной семье, оплодотворяющий матку, не собирающий мед)	*m'eshkuj*	мн.ч. от *m'ashkull, -i*
8.005	Пчела-кормилица (пчела, ухаживающая за пчелиными личинками)	*bl'etë e re*	*bl'et/ë, -a* + прил. *e re*

8.006	Пчела-матка (самка-производительница у пчел)	*n'ën/ë, -a* *mbretër'esh, -a* *m'atk/ë, -a*	
8.007	Откладывать яички - о пчеле-матке	*lësh'on*	3 л. ед.ч.
8.008	Личинка пчелы (первая стадия развития пчелы)	*fëm'ij/ë, -a* *l'arv/ë, -a*	
8.009	Куколка рабочей пчелы и трутня	*imf, -a*	
8.010	Выводиться - о пчелах, появляться на свет	*del bl'eta* *popull'on*	3 л. ед.ч. от *dal* 3 л. ед.ч.
8.011	Пчелиный расплод (молодое поколение пчел в пчелиной семье)		опис. *'është populIu'ar* 3 л. ед.ч. перф. от *popull'ohet*
8.012	Расплодное гнездо в улье		
8.013	Молодая пчела	*bl'etë e re* *fëm'ij/ë, -a*	*bl'et/ë, -a* + прил. *e re*
8.014	Пчелиное 'молочко', маточное 'молочко' (особое вещество, выделяемое рабочими пчелами-кормилицами, которым они кормят личинок и матку)	*q'umësht bl'ete*	*q'umësht, -i* + абл. от *bl'et/ë, -a*
8.015	Жало (орган защиты и нападения у пчел)	*thumb, -i*	
8.016	Пчелиный яд	*helm, -i*	
8.017	Жалить - о пчеле, ранить жалом, кусать	*pisk'on*	3 л. ед.ч. от *pick'oj*
8.018	Кусать друг друга - о пчелах	*kafsh'on*	3 л. ед.ч. от *kafsh'oj*
8.019	Собирать мед - о пчелах	*mbleth* *grumbull'on*	3 л. ед.ч. от *mbledh* 3 л. ед.ч. от *grumbull'oj*
8.020	Медосбор [1] (сбор меда пчелами за сезон)	*mj'alti i mbl'edhur*	*mj'alt/ë, -i* + прил. *i mbl'edhur*

8.021	Медосбор [2] (время сбора пчелиного меда)	*k'oha e mbl'edhjes*	*k'oh/ë, -a* + ген. от *mbl'edhj/e, -a*
8.022	Дикое пчеловодство (охота за медом и воском, когда пчелиные соты разыскиваются в дуплах деревьев)		ср. *merr (mj'altë)* 3 л. ед.ч. от *marr*
8.023	Бортевое пчеловодство (содержание пчел в дуплах деревьев для получения меда и воска)	*gj'etj/e, -a*	
8.024	Естественная борть (естественное дупло с сотами)	*trung, -u* *gor'ub, -i*	
8.025	Искусственная борть (искусственное, выдолбленное человеком дупло с сотами)	*'ark/ë, -a* *kosh'er/e, -ja* *synd'yq, -i*	
8.026	Сноз (крест для укрепления сотов внутри дупла)	*kryq, -i*	
8.027	Должея (длинное отверстие для сбора меда из дупла)		
8.028	Пасека (пчеловодческое хозяйство, место, где расположены ульи)	*v'endi i bl'et(ë)ve* *p'arku i bl'et(ë)ve*	*vend, -i / park, -u* + ген. мн.ч. от *bl'et/ë, -a*
8.029	Разводить пчел - давать пчелам расплодиться, ухаживать за пчелами	*rris* *mbaj kosh'ere*	ср. *shtoj kosh'ere*
8.030	Улей (о.н.) (специальный деревянный ящик или долбленая колода для пчел)	*kosh'er/e, -ja* *shtëp'i e bl'etës* *zgj'/ua, -oi*	 *shtëp'i, -a* + ген. от *bl'et/ë, -a*
8.031	Долбленый из колоды улей, неразборный, поставленный стоймя на подставку или прямо на землю		
8.032	Подставка под колоду (указать какая: доска, плоский камень и проч.)	*kambal'ec prej dr'uri*	*kambal'ec, -i* + предл. *prej* + абл. от *dru, -ri*

8.033	Круглый плетенный из соломы улей, часто обмазанный глиной	*kosh'er/e, -ja*	
8.034	Плетенный из веток кустарника конусообразный улей, часто обмазанный глиной	*kosh'er/e, -ja*	
8.035	Melissa officialis (душистая трава, которой натирают плетеный улей, чтобы привлечь улетевший рой)	*b'ari i bl'etës*	*bar, -i* + ген. от *bl'et/ë, -a*
8.036	Улей из досок, современный разборный улей с подвижными рамками	*kosh'er/e, -ja*	
8.037	Леток (отверстие для пролета пчел в улье)	*d'er/ë, -a* *h'yrj/e, -a*	
8.038	Полочка перед летком, на которую садятся пчелы	*ver'and/ë, -a*	
8.039	Вылетать из улья	*'ikin*	3 л. мн.ч. от *'iki*
8.040	Верхняя часть рамочного улья, крыша	*çat'i, -ja*	
8.041	Нижняя часть рамочного улья, дно	*dyshem'e, -ja*	
8.042	Корпус улья с рамками	*korp'usi (i p'arë)*	*korp'us, -i*
8.043	Вертикальный улей-стояк (улей, где для расширения гнезда пчел сверху основного корпуса ставят корпусные надставки)	*kosh'ere e l'artë*	*kosh'er/e, -ja* + прил. *e l'artë*
8.044	Горизонтальный улей-лежак (улей, где гнездо расширяют добавлением рамок в основном корпусе)	*kosh'ere e sh'eshtë*	*kosh'er/e, -ja* + прил. *e sh'eshtë*
8.045	Безматочный улей	*kosh'ere pa n'ënë*	*kosh'er/e, -ja* + предл. *pa* + акк. от *n'ën/ë, -a*
8.046	Маленький улей для разведения маток	*nukle'us, -i*	

8.047	Подставка под улей (указать какая)		
8.048	Рамка с медом в улье	*k'ati plot*	*kat, -i* + прил. *plot*
8.049	Маломедная рамка	*k'ati bosh*	*kat, -i* + прил. *bosh*
8.050	Многомедная рамка	*k'ati plot*	*kat, -i* + прил. *plot*
8.051	Доставать рамки с медом из улья	*heq k'atin*	
8.052	Рой, семья пчел	*r'ojk/ë, -a*	
8.053	Роение пчел (размножение пчел, когда пчелы стремительно покидают улей, поднимаются в воздух с маткой, кружатся и прилепляются к ветке дерева, затем улетают и строят новое гнездо)	*ro'it*	3 л. ед.ч., ср. опис. *peri'udha e shumëz'imit*
8.054	Старый рой		
8.055	Молодой рой	*r'ojk/ë, -a*	
8.056	Сильный рой	*r'ojkë e f'ortë*	*r'ojk/ë, -a* + прил. *e f'ortë*
8.057	Слабый рой	*r'ojkë e d'obët*	*r'ojk/ë, -a* + прил. *e d'obët*
8.058	Коробка, корзина, в которую собирают рой	*shp'ort/ë, -a* *s'it/ë, -a*	„сетка" „сито"
8.059	Ловить рой		ср. *mbl'edhj/e, -a*
8.060	Мед (о.н.)	*mj'alt/(ë), -i*	*mj'alt/ë, -i*
8.061	Мед цветочный	*mjalt livadh'or*	*mj'alt/ë, -i* + прил. *livadh'or*
8.062	Названия видов меда		
8.063	Мед падевый (очень клейкий мед из сладких выделений на листьях и стеблях растений)	*mjalt m'ënje*	*mj'alt/ë, -i* + абл. *m'ënj/ë, -a*
8.064	Смешанный мед	*mjalt i përz'ier*	*mj'alt/ë, -i* + прил. *i përz'ier*

8.065	Взяток (мед, собранный пчелами за известный период времени)		
8.066	Летать за взятком		
8.067	Чистый, лучшего качества - о меде	*mjalt livadh'or*	*mj'alt/ë, -i* + прил. *livadh'or*
8.068	Цветочная пыльца	*pol'en, -i*	
8.069	Нектар растений	*nekt'ar, -i*	
8.070	Падь (сладкий налет на листьях некоторых деревьев и растений (дуб, виноград), выделяемый тлями, червецами и другими насекомыми, собираемый пчелами и перерабатываемый в мед)	*m'ënj/ë, -a*	
8.071	Соты	*korn'iz/ë, -a*	
8.072	Ячейка сот (одно углубление, дырочка в сотах)	*p'or/e, -ja* *qel'iz/ë, -a*	
8.073	Маточник (наиболее крупная ячейка сот в улье, куда помещают матку)	*çib'uk, -u* *p'ore n'ënës*	 *p'or/e, -ja* + ген. от *n'ën/ë, -a*
8.074	Маточник роевой (маточник на ребрах сота)	*çib'uk, -u*	
8.075	Маточник свищевой (маточник на плоскости сота часто с молодыми личинками)		
8.076	Пчелиные ячейки сот (ячейки, где живут рабочие пчелы)	*p'ora femër'ore*	*p'or/e, -ja* + прил. *femër'ore*
8.077	Трутневые ячейки сот	*p'ora mashkull'ore*	*p'or/e, -ja* + прил. *mashkull'ore*
8.078	Переходные ячейки сот		
8.079	Строить соты - о пчелах	*bën* *ndërt'on*	3 л. ед.ч. от *bëj* 3 л. ед.ч. от *ndërt'oj*
8.080	Закладывать маточник - о пчелах	*bën çib'uk*	3 л. ед.ч. от *bëj*

8.081	Запечатывать мед в сотах - о пчелах, закрывать соты восковыми крышечками	*vë kap'ak* *cip'oset*	3 л. ед.ч. от *vë* + акк. от *kap'ak, -u* 3 л. ед.ч.
8.082	Печатный - о меде (мед, содержащийся в еще закрытых сотах)	*mjalt i mb'yllur*	*mj'alt/ë, -i* + прил. *i mb'yllur*
8.083	Инструмент пчеловода для распечатывания ячеек сот	*th'ik/ë, -a* *pir'u, -ni*	 *pir'un, -i*
8.084	Подрезать соты	*pres me th'ikë* *çjerr me pir'u*	*pres* + предл. *me* + акк. от *th'ik/ë, -a* *çjerr* + предл. *me* + акк. от *pir'un, -i*
8.085	Воск	*dyll, -i*	
8.086	Вощина [1] (пустые пчелиные соты, неочищенный воск)	*shor'etk/ë, -a*	
8.087	Вощина [2] (искусственный восковый лист, вставляющийся в улей)	*p'it/e, -ja*	
8.088	Инструмент, при помощи которого вставляется искусственная вощина в рамку	*ryl, -i*	
8.089	Добывать воск из вощины, топить воск	*çkrij*	*shkrij*
8.090	Воскотопка	*kaz'an, -i*	
8.091	Отходы от воска	*mbetur'inat e d'yllit*	мн.ч. от *mbetur'i-n/ë, -a* + ген. от *dyll, -i*
8.092	Прополис (пчелиный клей; при хранении твердеет; используется в медицине)	*prop'olis, -i* *ngj'itës, -i*	 недостоверно
8.093	Неочищенный нетопленый мед	*mjalt i pakullu'ar*	*mj'alt/ë, -i* + прил. *i pakull'uar*
8.094	Медогонка	*centrif'ug/ë, -a*	
8.095	Цедить мед, пропускать через сетку для очистки	*kull'oj*	

8.096	Выжимать мед из сотов вручную, предварительно завернув в редкий хлопчатобумажный материал	*shtrydh*	
8.097	Металлическая сетка для процеживанитя меда	*kull'esë plast'ike*	*kull'es/ë, -a* + прил. *plast'ike*
8.098	Кусок редкого материала для процеживания меда	*n'ap/ë, -a* *kull'es/ë, -a*	
8.099	Бочка для хранения меда	*qyp, -i*	
8.100	Человек, занимающийся пчеловодством	*blet'ar, -i* *bletërr'it/ës, -si*	нов.
8.101	Сетка, надеваемая на голову пасечника, маска пчеловода	*rrj'et/ë, -a* *m'ask/ë, -a*	
8.102	Дымарь, прибор для окуривания пчел	*t'yms/e, -ja*	
8.103	Окуривать пчел, обрабатывать дымом пчел, чтобы они не жалили и давали возможность собирать мед	*tym'os*	ср. результат окуривания *qet'ohen* 3 л. мн.ч.
8.104	Нож пчеловода	*th'ik/ë, -a*	
8.105	Инструмент пчеловода - стамеска	*skrap'el, -i* *l'ev/ë, -a*	
8.106	Изгонять осенью трутней из улья - о пчелах	*dëb'oj* *përz'ë*	
8.107	Зимовать - о пчелах	*dimër'on*	3 л. ед.ч. от *dimër'oj*
8.108	Зимовник (помещение для содержания пчел зимой)	*v'endi i bl'etëve* *p'arku i bl'etëve*	*vend, -i* / *park, -u* + ген. мн.ч. от *bl'et/ë, -a*
8.109	Соломенная прокладка на зиму в улье	*mbështj'ell me k'ashtë th'ekre*	*mbështj'ell* + предл. *me* + акк. *k'asht/ë, -a* (+ абл.)
8.110	'Клуб' (ком, который пчелы образуют во время зимовки внутри улья)	*l'ëmshi i bl'etës*	*lëmsh, -i* + ген. от *bl'et/ë, -a*, ср. *u tufëzu'an* 3 л. мн.ч. аор. от *tufëz'ohem*

8.111	Корка 'клуба' (внешний слой кома пчел, состоящий из плотно прижавшихся друг к другу почти неподвижных пчел)	*vath, -a*	*v'ath/ë, -a*
8.112	Распадаться - о корке 'клуба' весной	*pr'ishin v'athën* *pr'ishin l'ëmshin*	3 л. мн.ч. от *prish* + акк. от *v'ath/ë, -a* / *l'ëmsh, -i*
8.113	Гнилец пчелиного расплода (инфекционное заболевание личинок пчел)	*myk, -u*	
8.114	Паралич пчел		
8.115	Браулез		
8.116	Браула, пчелиная вошь (бескрылое насекомое 1-1,5 мм длиной красно-бурое)	*varat'oz/ë, -a*	
8.117	Убивать пчел, чтобы взять у них мед	*mbyt bl'etët*	
8.118	Мед, разведенный водой, служащий для подкормки пчел	*shur'up mj'alti*	*shur'up, -i* + абл. от *mjalt, -i*
8.119	Сахарный сироп, служащий для подкормки пчел	*shur'up sheq'eri*	*shur'up, -i* + абл. от *sheq'er, -i*
8.120	Подкармливать пчел	*ushq'ej*	
8.121	Хоботок пчелы	*gj'uh/ë, -a*	
8.122	Ножки пчелы	*k'ëmb/ë, -a*	
8.123	Щеточки на задних ножках пчелы для переноса пыльцы	*shp'ort/ë, -a*	ср. *me shp'orta*
8.124	Брюшко пчелы	*bark, -u*	
8.125	Ройливые - о пчелах	*r'ojkë e mb'arë*	*r'ojk/ë, -a* + прил. *e mb'arë*
8.126	Злобивые - о пчелах	*bl'etë e 'egër*	*bl'et/ë, -a* + прил. *e 'egër*
8.127	Незлобивые - о пчелах	*bl'etë e b'utë*	*bl'et/ë, -a* + a dj. *e b'utë*

8.128	Пчелиный волк (одиночная оса 12-14 мм длиной; охотится на медоносных пчел)	*greth, -i* *'ujku i bl'etës*	*ujk, -u* + ген. от *bl'et/ë, -a*

Полеводство (Кукуруза)

9.001	Кукуруза	*m'is/ër, -ri*	
9.002	Кукуруза, посеянная на зеленый корм скоту	*faragj'er* *faragj'er, -i*	прил. сущ.
9.003	Поле, засеянное кукурузой	*m'is/ër, -ri*	ср. *shkoj te m'isri*
9.004	Участок возле дома, засеянный кукурузой	*sel'isht/ë, -a*	
9.005	Участок поля, на котором не взошла кукуруза	*sht'erpë*	прил.
9.006	Мотыга	*sh'at/ë, -a* *prash'ajk/ë, -a*	„клинковая мот." „мот. с зубцами"
9.007	Мотыжить кукурузу	*prash'is*	
9.008	Сеять кукурузу (сажать семена кукурузы в почву)	*mbjell*	
9.009	Борона (орудие в виде рамы с зубьями для мелкого рыхления почвы)	*l'es/ë, -a* *br'an/ë, -a*	
9.010	Боронoвать, разрыхлять бороной	*les'oj* *bran'oj*	
9.011	Междурядье (пространство между рядами посаженной кукурузы)	*bre/k, -gu*	
9.012	Росток кукурузы (стебель в самом начале его развития)	*spik, -u* *fënd'ye, -lli*	*fënd'yell, -i*
9.013	Прорастать	*ka d'alë spik*	3 л. ед.ч. перф. от *dal*
9.014	Окучивать кусты кукурузы, взрыхляя, наваливать кучкой землю вокруг	*mbush* *mbath*	
9.015	Кучка земли вокруг окученного куста кукурузы	*gr'umbull, -i* *breg'ol/e, -ja*	

9.016	Кукурузный початок (о.н.)	*nxjerr kall'i* *zë kall'i*	3 л. ед.ч. от *nxjerr* 3 л. ед.ч. от *zë*
9.017	Початок в обветках без рыльцев	*kall'i, -ri*	
9.018	Початок без оберток, но с зернами	*kall'i, -ri*	
9.019	Основание стержня початка	*koç'an, -i*	
9.020	Стебель кукурузы без початков, но с листьями	*mishtr'isht(ë), -a*	*misër'isht/e, -ja*
9.021	Стебель кукурузы без початков и без листьев	*kërcy'ell, -i*	
9.022	Толстые опорные корни на нижних узлах стебля, предохраняющие стебель от полегания	*rr'ënj/ë, -a*	
9.023	Узел стебля	*n'yj/e, -a*	
9.024	Пасынки стебля кукурузы	*koç'ol, -i*	
9.025	Зерно кукурузы	*k'okërr m'isri*	*k'ok/ërr, -rra* + абл. от *m'is/ër, -ri*
9.026	Обвертки початка	*lup'eshkë, -a*	
9.027	Кукурузные рыльца пестиков початка	*must'aq/e, -ja* *must'eq/e, -ja*	ср. 3.066
9.028	Мужское соцветие-метелка	*xh'ufk/ë, -a*	
9.029	Кукуруза молочной спелости		опис. *ka m'arrë / ka nxj'errë s'irmën* 3 л. ед.ч. перф. от *marr / nxjerr* + акк. от *s'irm/ë, -a*
9.030	Кукуруза молочно-восковой спелости	*(m'isër) i sh'enjur*	ср. *u shenj* 3 л. ед.ч. аор. от *sh'enjet*
9.031	Наливаться - о зерне, стать полным, сочным, зрелым	*u poq*	3 л. ед.ч. аор.
9.032	Очищать початок от оберток	*xhvesh*	

9.033	Лущить початок, очищать початок от зерен	*shkoq*	
9.034	Очищенный от зерен початок	*gr'uçk/ë, -a*	
9.035	Жать, срезать кукурузу	*korr* *pres*	
9.036	Пенек кукурузного стебля	*f'undi i m'isrit* *kallam'ishte m'isri*	*fund, -i* + ген. от *m'is/ër, -ri* *kallam'isht/e, -ja* + абл. от *m'is/ër, -ri*
9.037	Пенек кукурузного стебля, вырванный из земли	*rr'ënjë m'isri*	*rr'ënj/ë, -a* + абл. от *m'is/ër, -ri*
9.038	Сноп кукурузы (связка сжатых стеблей с початками)	*kap'ul/e, -ja*	
9.039	Завязка снопа	*k'ulp/ër, -ra*	
9.040	Вязать снопы кукурузы	*lidh kap'ulen*	
9.041	Скирда кукурузы (сложенные регулярным образом снопы для хранения под открытым небом)	*kap'ule e m'adhe*	*kap'ul/e, -ja* + прил. *e m'adhe*
9.042	Круглая копна кукурузы (сложенная беспорядочно, в кучу кукуруза)	*kap'icë m'isri* *gr'umbull, -i*	*kap'ic/ë, -a* + абл. от *m'is/ër, -ri*
9.043	Полова кукурузы		ср. *byk, -u* „полова пшеницы“
9.044	Проволочники - вредители кукурузы, личинки жуков	*urth, -i* *krimb, -i*	наносит вред только початку наносит вред также и стеблю
9.045	Гусеницы подгрызающих совок		
9.046	Стеблевой мотылек		
9.047	Хлопковая совка		
9.048	Фузариоз		
9.049	Бель початков		
9.050	Нигроспороз початков		
9.051	Пыльная головня		
9.052	Пузырчатая головня		

9.053	Хранилище для кукурузы	*koç'ek, -u* *hamb'ar, -i*	 обычно для муки
9.054	Кукурузное масло		
9.055	Кукурузная мука	*mi'ell m'isri*	*mi'ell* + абл. от *m'is/ër, -ri,* ср. *b'ukë e m'isërt*
9.056	Кукурузная крупа		
9.057	Лепешка из кукурузной муки	*b'ukë e m'isërt* *përv(ë)l'ak, -u*	*b'uk/ë, -a* + прил. *e m'isërt*
9.058	Мамалыга	*oshm'ar, -i* *mëmël'ig/e, -ja*	
9.059	Деревянная дощечка с ручкой, на которую выкладывают мамалыгу	*tas, -i*	
9.060	Деревянная мешалка для мамалыги	*l'ugë dr'uri*	*l'ug/ë, -a* + абл. от *dru, -ri*

Огородничество (Лук)

10.001	Лук (о.н.)		
10.002	Репчатый лук (сходный по виду с репой лук)	*q'ep/ë, -a*	
10.003	Шелуха лука (негодная в пищу сухая оболочка лука)	*lëv'or/e, -ja*	
10.004	Внутренние сочные чешуи лука	*c'ip/ë -a*	
10.005	Луковица лука без зеленых перьев, головка лука	*një k'okërr q'epe*	*k'ok/ër, -rra* + абл. от *q'ep/ë, -a*
10.006	Луковица лука с зелеными перьями	*q'ep/(ë), -a*	*q'ep/ë, -a*
10.007	Корневище лука (мочковатый корень с утолщением)	*rr'ënjët e q'epës*	мн.ч. *rr'ënj/ë, -a* + ген. от *q'ep/ë, -a*
10.008	Пучок лука (связка луковиц с зелеными листьями)	*t'uf/ë, -a*	

10.009	Плетеная связка лука - способ хранения на зиму	*kur'orë me q'ep(ë)*	*kur'or/ë, -a* + предл. *me* + акк. мн.ч. от *q'ep/ë, -a*
10.010	Многолетний лук-сеянец (лук, выращенный из семян и живущий, всходящий несколько лет)		
10.011	Лук-севок (лук с луковицами диаметром 1,5-2 см, вырастающий в первый год жизни)	*qep'ujk(ë), -a*	
10.012	Лук-выборок (лук с луковицами диаметром более 3 см, вырастающий на второй год жизни)		
10.013	Перья лука (зеленые сочные листья лука в виде трубок, полые внутри)	*fl'etë q'epe*	*fl'et/ë, -a* + абл. от *q'ep/ë, -a*
10.014	Молодой зеленый лук, молодые зеленые свежие листья лука	*q'epë e nj'omë*	*q'ep/ë, -a* + прил. *e nj'omë*
10.015	Стрелка лука (зеленый плотный трубкообразный цветочный стебель лука с соцветием-головкой)	*rab'ush, -i*	
10.016	Головка стрелки лука	*k'aç/e, -ja* *k'okë e rab'ushit* *far'ok, -u* *rab'ush, -i*	 *k'ok/ë, -a* + ген. от *rab'ush, -i*
10.017	Зацветать - о луке	*nxu'arrn rab'ush(ë)t*	3 л. мн.ч. аор. от *nxjerr*
10.018	Семена лука	*f'ar/ë, -a*	
10.019	Лук-порей	*presh, -i*	
10.020	Дергать лук из земли, собирать лук вместе с луковицами	*çkul q'epë*	*shkul*

10.021	Щипать перья лука, отрывать перья лука от луковицы, остающейся в земле	*këp'ut*	
10.022	Ложная мучнистая роса		
10.023	Мозаика лука (болезнь лука) - листья желтеют, иногда на них появляются узкие бледно-желтые параллельные полосы	*b'ast/ër, -ra*	
10.024	Шейковая гниль лука		
10.025	Корневой луковый клещ		
10.026	Луковая муха		
10.027	Луковая моль		
10.028	Луковая журчалка		
10.029	Участок огорода, засеянный луком	*grad'in/ë, -a*	
10.030	Проверять семена на всхожесть		
10.031	Наклюнуться - о семенах		
10.032	Засеять участок семенами	*mbjell me f'arë q'epe*	*mbjell* + предл. *me* + акк. от *f'ar/ë, -a*
10.033	Рассада (молодые растения, выращенные в доме и предназначенные для посадки в гряды)	*fid'an, -i*	
10.034	Всходы семян или лука-севка, молодые ростки, только что показавшиеся из земли	*spik, -u*	
10.035	Всходить, прорастать, показываться из земли - о семенах лука или севке	*ka d'alë spik*	3 л. ед.ч. перф. от *dal*, ср. 9.013
10.036	Луковая грядка (узкая полоса вскопанной в огороде земли, на которой растет лук)	*(bëj) post'ak* *(bëj) l'eë*	*bëj* + акк. от *post'ak, -u* *bëj* + акк. от *l'eh/ë, -a*

10.037	Борозда между грядами	*boshll'ëk, -u* *rrug'ic/ë, -a*	
10.038	Копать (о.н.)		
10.039	Копать, делать грядки	*bëj*	
10.040	Лунка (небольшое углубление в земле, ямка для посева или посадки)	*gr'op/ë, -a*	
10.041	Делать лунки	*bëj gr'opa*	ср. *bëj gr'opa me çap*
10.042	Орудие, с помощью которого делают лунки	*çap, -i*	
10.043	Прореживать (пропалывать, удаляя часть мешающих проросших посевов)	*rrall'oj*	
10.044	Поливать	*vad'is*	
10.045	Лейка	*ibr'ik, -u*	
10.046	Сорная дикорастущая трава на грядках, заглушающая посевы	*b'arëra të këq'ija*	мн.ч. от *bar, -i* + прил. *i keq*
10.047	Зарасти, покрыться сорняками - о грядках	*ka z'ënë bar*	3 л. ед.ч. перф. от *zë* + акк. от *bar, -i*
10.048	Полоть, очищать огород, грядки от сорных растений	*tërh'ar*	
10.049	Рыхлить землю	*prash'is*	
10.050	Удобрять землю	*hedh ple* *pler'oj*	*hedh* + акк. от *pleh, -u* *plehër'oj*
10.051	Удобрение (о.н.)	*ple, -u*	*pleh, -u*
10.052	Скороспелый сорт	(*q'epë*) *të h'ershme*	прил.
10.053	Позднеспелый сорт	(*q'epë*) *të v'onshme*	прил.
10.054	Созревать (становиться спелым, созревшим)		ср. прил. (*q'epë*) *të pj'ekura*

Питание человека: Пища, напитки и их приготовление

Молочное производство и молочная пища

11.001	Доить	*mjel*	
11.002	Тот, кто доит		
11.003	Доить корову	*mjel*	
11.004	Доить понемногу, тонкой струйкой - овец	*mjel* *cërk'oj*	 чтобы выдоить все молоко
11.005	Процеживать свежевыдоенное молоко, пропускать молоко для очистки через что-либо фильтрующее, чистящее	*kull'oj* *filtr'oj*	 нов.
11.006	Цедильное полотно, цедилка для молока	*n'ap/ë, -a* *çemb'er, -ri* *f'ilt/ër, -ra*	 нов. нов.
11.007	Подставка для цедилки в виде переплетенных прутьев, проволоки, веревок	*këmbal'ec, -i*	
11.008	Долбленый подойник для овец		ср. *kus'i, -ja* ср. *k'ov/ë, -a*
11.009	Клепаный деревянный подойник для овец	*v'ed/ër, -ra*	
11.010	Железный подойник для овец	*v'ed/ër, -ra*	
11.011	Деревянный подойник для коров	*v'ed/ër, -ra*	
11.012	Железный подойник для коров	*kus'i, -ja* *tenxh'er/e, -ja*	
11.013	Измерять выдоенное молоко	*mas*	
11.014	Палочка с зарубками для измерения молока	*shkop për m'atjen e q'umshtit*	*shkop, -i* + предл. *për* + акк. от *m'atj/e, -a*
11.015	Сосуд-мера для молока	*qill'osh/e, -ja*	
11.016	Молоко	*q'umësht, -i*	

11.017	Парное молоко (только что надоенное, еще теплое)	*q'umësht, -i*	
11.018	Свежее молоко (недавно надоенное, сегодняшнее)	*q'umësht, -i*	
11.019	Утреннее молоко	*q'umështi i mëngj'ezit*	*q'umësht, -i* + ген. от *mëngj'ez, -i*
11.020	Вечернее молоко	*q'umështi i d'arkës*	*q'umësht, -i* + ген. от *d'ark/ë, -a*
11.021	Утренняя дойка	*mj'elja e mëngj'ezit*	*mj'elj/e, -a* + ген. от *mëngj'ez, -i*
11.022	Вечерняя дойка	*mj'elja e d'arkës*	*mj'elj/e, -a* + ген. от *d'ark/ë, -a*
11.023	Пена на парном молоке (пузырчатая жидкая масса на только что надоенном молоке)	*shk'um/ë, -a*	
11.024	Пенка на кипяченом молоке (пленка на остывшем после кипячения молоке)	*'ajk/ë, -a*	
11.025	Кипятить молоко	*q'umështi z'ien* *val'on, vlon*	3 л. ед.ч. от *z'iej* 3 л. ед.ч. от *val'oj*
11.026	Кипяченое молоко	*q'umështi i valu'ar*	*q'umësht, -i* + прил. *i val'uar*
11.027	Сырое некипяченое молоко	*q'umështi i pavalu'ar*	*q'umësht, -i* + прил. *i paval'uar*
11.028	Горячее подслащенное молоко-напиток	*q'umësht, -i*	
11.029	Горячее неподслащенное молоко-напиток	*q'umësht, -i*	
11.030	Молозиво (жидкость, выделяющаяся из вымени сразу после родов)	*kull'osht/ër, -ra*	
11.031	Жирное, неснятое молоко без отделенных сливок		
11.032	Сливки (густой жирный верхний слой свежего отстоявшегося молока)	*'ajk/ë, -a* *c'ip/ë, -a*	ср. *ka v'ënë 'ajkë, ka v'ënë c'ipë*

11.033	Снимать сливки	*heq (c'ipën)* *heq ('ajkën)*	
11.034	Киснуть - о молоке, делаться кислым от естественного брожения без подквасы	*pr'ishet* *thart'ohet*	3 л. ед.ч. 3 л. ед.ч.
11.035	Кислое молоко	*q'umësht i thartu'ar*	*q'umësht, -i* + прил. *i thart'uar*
11.036	Молочные продукты (собират.)	*bulm'etra*	мн.ч. от *bulm'et, -i*
11.037	Масло	*gj'alp/ë, -i* *gj'alpë, -t*	м.р. ср.р.
11.038	Маслобойка	*t'undës, -i* *dyb'ek, -u*	
11.039	Пест маслобойки	*fier'iç, -i*	
11.040	Конец песта маслобойки в виде колесика, плетеного кольца и пр.	*rr'ot/ë, -a*	
11.041	Пахтать, сбивать масло из сливок или сметаны	*tunt*	*tund*
11.042	Пахта (жидкость, образующаяся при сбивании масла)	*dh'all/ë, -i*	
11.043	Крошки масла, образующиеся при сбивании	*thërr'ime gj'alpi*	*thërr'im/e, -ja* + абл. от *gj'alp/ë, -i*
11.044	Ком масла	*top gj'alpi*	*top, -i* + абл. от *gj'alp/ë, -i*
11.045	Творог (сгустившиеся частицы заквашенного коровьего молока, отделенные от сыворотки)	*djath, -i*	*dj'ath/ë, -i*
11.046	Несоленый творог	*djath t'aze*	*dj'ath/ë, -i* + прил. *t'aze*
11.047	Подсоленный творог	*djath i kr'ipur*	*dj'ath/ë, -i* + прил. *i kr'ipur*
11.048	Простокваша (сырое густое закисшее молоко)		
11.049	Сметана (густой жирный верхний слой закисшего молока)	*'ajk/ë, -a*	

11.050	Снятая простокваша (нижняя часть простокваши после снятия сметаны)	*q'umësht, -i*	
11.051	Снимать сметану	*heq*	
11.052	Сычужная закваска (вещество из сычуга жвачных животных, чаще ягненка, вызывающее кислое брожение молока)	*m'ullëz, -a*	
11.053	Некипяченое створоженное (заквашенное) закваской овечье молоко		
11.054	Кипяченое или подогретое створоженное (заквашенное) закваской овечье молоко	*kos, -i*	
11.055	Свежий овечий неферментированный сыр	*djath (i b'utë)*	
11.056	Первичная густая сыворотка (жидкий отстой свернувшегося молока), стекшая из цедилки для сыра	*h'ir/ë, -a*	
11.057	Деревянная мешалка для разбивания и сбора сквашенного молока (сырообразной массы)	*traz'us, -i* *fier'iç, -i*	
11.058	Большая деревянная ложка-черпак, используемая при изготовлении овечьего сыра	*l'ugë dr'uri*	*l'ug/ë, -a* + абл. от *dru, -ri*
11.059	Стекать, капать - о сыре	*kull'on*	3 л. ед.ч.
11.060	Цедилка для отжимания сыра	*kull'onjës/e, -ja*	
11.061	Ком свежего отжатого сыра (сырообразной массы)	*f'etë dj'athi*	*f'et/ë, -a* + абл. от *dj'ath/ë, -i*

11.062	Приспособление для подвешивания над огнем котла с сывороткой в виде изогнутой палки или П-образное из трех палок	*çëng'el/e, -ja*	
11.063	Тренога над очагом	*perost'i, -a*	
11.064	Котел для кипячения первичной сыворотки	*kaz'an i h'irës*	*kaz'an, -i* + ген. от *h'ir/ë, -a*
11.065	Вторичный сыр худшего качества из сыворотки	*gj'iz/ë, -a*	
11.066	Мешалка в виде узкой зубчатой дощечки для изготовления вторичного сыра	*lop'at/ë, -a*	
11.067	Вторичная переваренная сыворотка с еще не выделенным сыром	*gj'izë e pakullu'ar*	*gj'iz/ë. -a* + прил. *e pakull'uar*
11.068	Вторичная жидкая сыворотка после снятия вторичного сыра	*h'irë e gj'izës*	*h'ir/ë, -a* + ген. от *gj'iz/ë, -a*
11.069	Деревянный плоский сосуд для сцеживания сыворотки из сыра	*kall'ëp, -i*	
11.070	Сыворотка с готового сыра с крупинками сыра (сырное молоко)	*h'ir/ë, -a*	
11.071	Пресс для сыра (приспособление для сильного сжатия свежего сортового сыра с целью его уплотнения)	*dërr'asë g'uri*	*dërr'as/ë, -a* + абл. от *gur, -i*
11.072	Прессовать сыр	*kull'oj*	ср. 11.005
11.073	Брынза (специальным образом приготовленный для хранения подсоленный овечий сыр)	*djath i rr'ahur*	*djath, -i* + прил. *i rr'ahur*
11.074	[Названия высших сортов брынзы]		
11.075	Копченый овечий сыр		

11.076	Рассол для брынзы (соленая жидкость для хранения брынзы)	*shëll'ir/ë, -a*	
11.077	Кол для разбивания брынзы в бочке	*shkop, -i*	
11.078	Бочка для приготовления и хранения брынзы	*k'ad/e, -ja* *v'oz/ë, -a* *fuç'i, -a*	нов.
11.079	Форма для сыра		
11.080	Червь в сыре	*kr'imba*	мн.ч. от *krimb, -i*
11.081	Бурдюк (мешок из шкуры или желудка животных для заквашивания или хранения сыра)	*sh'akull, -i* *lëk'ur/ë, -a*	
11.082	Полотнище, в котором переносят готовые сыры	*n'ap/ë, -a* *thes, -i*	„мешок“
11.083	Молочная пища (собират.)	*bulm'etra*	мн.ч. от *bulm'et, -i*
11.084	Готовить пищу	*bëj b'ukën* *gatu'aj*	
11.085	Варить(ся)	*z'iej*	
11.086	Жарить(ся)	*skuq* *pjek*	
11.087	Печь(ся)	*pjek*	
11.088	Кипятить	*z'iej* *val'oj*	
11.089	Кипяток	*'ujë i valu'ar*	*'uj/ë, -i* + прил. *i val'uar*
11.090	Солить	*krip*	
11.091	Класть в пищу сахар	*ëmbëls'oj*	
11.092	Приправлять маслом, сметаной, салом и т.п.	*hedh*	
11.093	Молочная приправа	*s'alc/ë, -a*	
11.094	Резать на куски	*pres*	
11.095	Тереть на терке	*grinj*	*grij*
11.096	Топить масло	*çkrij*	*shkrij*
11.097	Топленое масло	*gj'alpë i çkr'irë*	*gj'alp/ë, -i* + прил. *i shkr'irë*

11.098	Запаривать (молоко) на медленном огне	*z'iej* *vak*	
11.099	Фигурные сырки из пареного сыра		
11.100	Еда из овечьего молока и кукурузной муки		
11.101	Мамалыга на сметане (см. № 9.058)	*oshm'ar, -i* *mëmël'ig/ë, -a*	
11.102	Суп из овечьего сыра		
11.103	Рулет (слоеный пирог) из теста с сыром, брынзой	*byr'ek, -u*	
11.104	Блин с начинкой из сыра		
11.105	Кусок мамалыги с брынзой		
11.106	Вареники с творогом, сыром		
11.107	Пирожки с творогом, сыром		

Семантика некоторых лексических балканизмов

Введение

Ареалогическое исследование лексики в проекте МДАБЯ/KBSA включает и такой аспект, как семантическая верификация уже установленных балканизмов в каждом из подлежащих обследованию пунктов с их последующим картографированием. В настоящей главе представлены результаты сбора материала по семантической части Лексической программы МДАБЯ [Лексическая программа 1997: 70-73, автор раздела Г. П. Клепикова] в говоре Лешни.

При презентации полевого материала сохраняется структура программы: все фиксируемые ответы делятся на 5 групп в соответствии с предполагаемой программой этимологией общебалканской лексемы (грецизмы, латинизмы, турцизмы, славизмы, субстратные элементы). В качестве заглавного слова словарной статьи дается лексема языка-предполагаемого источника (ее значение в этом языке опускается), затем отмечается либо отсутствие, либо наличие требуемой лексемы в системе албанского говора; в последнем случае приводится его значение (или значения). Словарные статьи снабжены фразовыми примерами.

Грецизмы

001. αγίασμα, άγιασμα: слова не зафиксировано.

002. (α)μούργος: *m'urr/ë, -a* сущ. „серая овца"; *m'urrë* прил. „серый". (*dele murrë*).

003. αρέσω: слова не зафиксировано.

004. αργάτης: *arg'at, -i* сущ. „работник, нанимаемый на короткий срок для разных работ; помощник за еду". В значении „работник, нанимаемый на год за деньги", отмечена лексема *punët'or, -i* сущ. (*për gj'ithë v'itin i th'emi punët'or, punët'or me l'ekë, ndërs'a arg'at 'është f'alas. po pa pag'esë, mund ta m'arrësh një d'itë, m'undet dy, për çdo lloj p'une, arg'at, do me th'ënë në kupt'imin e gj'uhës, nd'imë, nd'imë, arg'at. v'etëm dr'ekën, një v'aktë buk, arg'atit*).

005. γομάρι: *gom'ar, -i* сущ. „осел". (*gom'ar i th'emi n'eve. gj'uhë k'afshësh u th'emi ndr'yshe, po kjo përd'oret tek n'eve, gom'ar*).

006. δάσκαλος: слова не зафиксировано. В значении „школьный учитель" отмечены существительные *mës'us, -i* (стар.) и *arsimt'ar, -i* (нов.). (*mës'us 'ose arsimt'ar. dik'ur i th'oshim mës'us*).

007. δάφνη: *daf'in/ë, -a* сущ. „лавр; лавровый лист". Следует отметить, что в округе лавр не растет. (*nuk e nj'ofim kët'ej n'eve at'ë, s`'është as xhimbr'icë, as rig'on. un s`e di. un të mar vesh, po nuk daf'ina 'është p'emë. dëgj'o, kët'ë e përd'orin, kët'ë përd'orim për gj'ellra, për gr'amë, i jep një f'arë sh'ije, e përd'orin sh'umë kët'ë, e përd'orin kët'o v'azot, që i përpun'ojnë, jo me, ku di un, si të them, me tursh'i, me gj'ëra, u h'edhin nga aj'o, fl'etë daf'ine, kët'o kons'ervat*).

008. δικέλλι: слова не зафиксировано. В значении „двузубая мотыга" отмечены существительные *c'apj/e, -a* и *prash'ajk/ë, -a*. Для обработки земли используются также следующие инструменты: *k'asëm, k'asma* сущ. „кирка", *shat, -i* сущ. „плоская мотыга", *lop'at/ë, -a* сущ. „лопата", *bel, -i* сущ. „штыковая лопата". (*prash'ajkë 'është me dy gr'epa*).

009. δισάκκι(ον): слова не зафиксировано. В значении „двойной мешок" отмечено существительное *hib'e, -ja* pl. tant. (*hib'e, më fal, e m'err g'ati si sh'umës, se 'është me të dy kr'ahët. një pal hib'e*).

010. δρόμος: слова не зафиксировано. В значении „путь, дорога" отмечены существительные *'udh/ë, -a* и *rr'ug/ë, -a*.

011. ζευγάρι: слова не зафиксировано. В значении „пара коней" отмечено существительное *ç'ift, -i*, в то время как „пара быков" обозначается конструкцией *p'endë q'e*. (*ku'ajve ne u th'emi çift, dy ku'aj çift, ndërs'a q'eve u th'emi p'endë qe*).

012. καλύβα: *kol'ib/e, -ja* сущ. „хижина пастуха"; „бревенчатая хижина". Отмечен также синоним *kas'oll/ë. -ja* сущ. *(kol'ibe e çob'anve. kol'ibe, kas'ollë. dëgj'o, e marr vesh, dëgj'o, zakon'isht kjo fj'alë kol'ibe 'është përd'orur dhe për shtëp'itë, do ngre një kol'ibe, dometh'ënë, në një gj'uhë, si të them 'unë, gj'uhë fukarall'ëku 'është kjo, dometh'ënë, do ngre një kol'ibe të fut k'okën, një të v'ogël. e nj'ëjta p'unë me dru, mund ta bëç me dërr'asa pej g'uri, mund ta bëç me k'ashtë, që e k'orrin, mund ta bëç 'edhe me dh'oga nga kët'o. po, ta thash, që kol'ibe q'uhet si një gjë fukarall'ëk, gjë e p'akët me një fj'alë, kol'ibe*).

013. κάμαρα: *kam'ar/e, -ja* сущ. „ниша (в т.ч. без дверцы)". (*e po dëgj'o ti, ndaj th'ashë, mus'ëndra, j'anë ndr'yshe, në fund të shtëp'isë, 'ose i th'oshin t'alva dik'ur, po at'o j'anë të h'apura, ndaj se, ky tha të mb'yllura. kam'are l'ëmë një diçk'a, në b'allë të shtëp'isë. dhe v'ëmë një dërr'asë, dometh'ënë të thj'eshtë, kam'are, e f'utur, at'y mbl'ojmë diçk'a. zakon'isht e përd'orin pl'akat 'ose pl'eqtë e shtëp'isë kët'ë. edh'e pa d'erë, ka f'orma të ndr'yshme*).

014. κάματος: *kam'at, -i* сущ. (нов.) „долговой процент". Отмечен синоним *f'ajde, -ja* сущ. (*f'ajde. kur i kërk'oj, i kërk'oj h'ua. 'ose, nëq'oftëse vë kët'ë, që i th'onë inter'es sot, i th'oshin f'ajde, f'ajdet. kam'ati 'ishte më v'onë, se s`'është nj'ohur kam'ati dik'ur, se ja them un at'o, kam'at, ndaj thash borxh, h'ua*).

015. κατά, κάθε: слова не зафиксировано.

016. κελλάρι: *qil'ar, -i* сущ. „постройка для переработки молока на пастушьем стойбище" (ответ получен на вопрос 6.489 лексической ча-

сти); „место хранения, кладовая в помещении". В значении „погреб" отмечены существительные *bodr'um, -i* и *b'inx, -a*. (*qil'ari 'është një diçk'a e veç'antë dhe e përd'or e z'onja e shtëp'isë. qil'ari, j'anë dis'a gj'ëra, që b'ëhet si në an'eks më v'ete dhe q'uhet qil'ar, që mbl'ohen gj'ëra, jo se b'ëhet p'oshtë shtëp'isë. m'und ti th'emi dhe bodr'um kët'ija p'oshtë. tan'i mund ti th'emi bodr'um, mund ti th'emi b'inxë, kët'o*).

017. κεραμίδι: слова не зафиксировано. Традиционные дома покрывают плоским камнем (*dërr'asë g'uri*), в изобилии находящимся в округе, в настоящее же время используется черепица (*tj'egull, -a*); информанту известно, что в районе Корчи плоский камень для покрытия крыш называют *pll'oç/ë, -a*. (*me dërr'asë, me dërr'asë g'uri. po, tan'i me tj'egull. e marr vesh, ne i th'emi dërr'asë, se zakon'isht dërr'asë përd'oret dh'oga, i th'onë dërr'asë, n'eve i th'emi dërr'asë g'uri, 'ose pll'oçë, po pll'oçë nuk e përd'or z'ona j'onë kët'ej, pll'oçë e ka z'ona e op'arit, k'orça e and'ej i th'otë pll'oçë, dometh'ënë c'opa g'uri nga kaq, më të mëdh'aja, po pe g'uri j'anë. edh'e at'o për të mbulu'ar*).

018. κομμάτι: слова не зафиксировано. В значении „кусок" отмечено существительное *cop, -a*. (*një cop kul'aç*).

019. λείπω (аор. έλειψα): *më l'ipset* глаг. „быть нужным". (*d'ua dhj'etë g'ozhdë, 'ose më nevoj'iten, ti them h'ua. më d'uhen, ndërs'a kur kam ndërm'end të të kërk'oj, them, më l'ipsen dhe kaq, ke t mi napç? fj'ala vjen, d'ua dy m'ijë lek, ose dhjetm'ijë lek. më l'ipsen dhjetm'ijë lek, ke t mi napç? kët'o kësht'u i përd'orim*).

020. μάντρα: *m'ëndër, m'ëndra* сущ. „загон"; „пастушье стойбище". В значении „загон" (ср. 6.462) основной лексемой говора является *vath, -a*, в значении „стойбище" (ср. 6.477) - *stan, -i*. (*i th'emi, kam m'ëndrën at'ije s'ipër, po m'ëndrën, fj'alë e vj'etër sh'umë. kam m'ëndër, dometh'ënë v'ëndi, ku m'undet të jet'ojnë, të kem të kufizu'ar dhe kam një tuf me bagët'i. m'ëndër sot, kjo 'është, kam st'anet, kam st'anin në malt. e pra, 'është përd'orur stan pos'i, stan edh'e dik'ur, edh'e m'ëndër. stan u th'oshin, i përd'ornin*).

021. μύρισμα: слова не зафиксировано. В значении „запах" отмечено существительное *'er/ë, -a*. (*'erë të m'irë. l'ules i marr 'erë*).

022. πείσμα: *pizm'osem* глаг. „оскорбляться". (*u pizm'ua, u prek*).

023а. περόνι: *per'ond/ë, -a* сущ. „строительный гвоздь". В общем значении „гвоздь (строительный, для подков и т.д.)" отмечено существительное *g'ozhd/ë, -a*. (*edh'e i th'emi, tan'ithi ë, g'ozhdë. kët'u i nd'ajmë më dysh, se per'ondës i th'emi g'ozhdë ndërt'imi tan'ithi, dhe g'ozhda, g'ozhdë k'afshësh*).

023б. πηρούνι: *pir'un, -i* сущ. „вилка; прялка (двурогая)".

024. ποτήρι: слова не зафиксировано. В значении „чаша" отмечено существительное *k'up/ë, -a*. (*po si të th'emi ne, dik'ur u k'anë th'ënë k'upa at'yre, k'upa dr'uri*).

025. πριόνι: слова не зафиксировано. В значении „пила" употребляется существительное *sh'arr/ë, -a*. (*sh'arrë dërr'ase*).

026. προίκα, προικιά: слова не зафиксировано. В значении „приданое в вещах" отмечено существительное *p'ajë, -a*.

027. πυροστιά: *perust'i, -ja* сущ. „треножник (над огнем)".

028. στείρα. В значении „рожать преждевременно, выкидывать" (ср. 6.062) отмечен глагол *sht'ie*, в значении „преждевременные роды, выкидыш" - существительное *sht'ënie*. В значении „яловая (напр., овца)" отмечены два синонимичных существительных: *sht'erp/ë, -a* и *ber'onj/ë, -a*.

029. στομάχι: *stom'ak, -u* сущ. „желудок человека". В значении „желудок животного" отмечено существительное *pl'ënc, -i*.

030. σύνορο(ν): *sin'or, -i* сущ. „граница села; межа". (*nd'ajmë sin'oret*).

031. σώνω (аор. έσωσα): *u sos* глаг., 3 л. ед.ч. аор. „кончаться"; „избавляться". (*u s'osa, 'është fj'alë turq'isht. u s'osën. për një diçk'a i th'emi, të shkëp'utemi nga kjo, 'ose një të këq'ijë, 'ose një fëm'ijë, 'ose një diçk'a, u sos. mund t`i th'emi, k'emi pasur'i, po kjo u mbar'ua tan'i, u sos, më, s`ka më*). Имеется также личное имя, даваемое последней девочке в семье, когда в семье не желают больше девочек, - *s'ose*. (*ne kët'ë d'imë, mba-*

r'im. f'undi, 'ose nëq'oftëse ka v'ajza, dhe pr'esim dj'alë, i v'ëmë një 'emër mbar'ime - s'ose. 'emra ka s'ose).

032. τράπεζα: *trap'ez/ë, -a* сущ. (нов.) „стол“. Традиционный низкий круглый стол называется *s'ofr/ë, -a* сущ. (*...'ose s'ofrës dik'ur. s'ofra 'është një diçk'a tj'atër, kjo 'është trap'eza. jo, s'ofra 'është një rreth'ake e m'adhe*).

033. τριαντάφυλλο: *trëndaf'il, -i* сущ. „роза“.

Латинизмы

034. [*bastone]: *bast'un, -i* сущ. „палка; трость“. Отмечен синоним *shk'op, -i* сущ.

035. [*capistrum]: *kap'istër, -tra* сущ. „узда“. Информанту известна также лексема *kapist'all, -i* сущ., в том же значении. (*e ka të zak'onshme k'ali kap'istrën, kapist'all dhe b'ishti i kap'istrës. v'ihet në g'ojë dhe ka dy r'ipa, kap'istër. po ne më t'epër e përd'ornim, 'është përd'orur zakon'isht kap'istër. po dhe kapist'all e nj'ohim, mund të përd'oret kapist'all*).

036. [*colostra]: *kull'oshtër, -tra* сущ. „молозиво“.

037. [*fortuna]: *fërt'un/ë, -a* сущ. „сильный ветер; буря (в т.ч. снежная)“, см. также вопросы 2.108 и 2.161. (*er e f'ortë, fërt'unë*).

038. [*furca]: *furk, -a* сущ. „прялка (двурогая)“, ср. 023б. Отмечена также лексема *cfurk, -u* сущ. „вилы“. (*cfurk, ka dhe pe h'ekuri, dhe pe dr'uri. po qe pe h'ekuri, ka bisht dr'uri, b'ishtin e gj'atë, kurs'e pe dr'uri b'ëhet kompl'et dhe e përd'or për kasht, për pl'ehra, për të sht'ytur, dometh'ënë, i dr'urit 'është me dy, i h'ekurit me tre dhe me k'atër [dh'ëmbë]*).

039. [*furnus]: *furr, -a* сущ. „печь“. (*f'urr b'uke*).

040. [*fustanum]: *fust'an, -i* сущ. „платье“.

041. [*geusiae]: *g'ush/ë, -a* сущ. „горло“. Отмечен также синоним *gr'ykë, -a* сущ., имеющий и дополнительные значения „глубокая щель в скале“ (1.040), „узкое ущелье в горах“ (1.059). (*gr'ykë 'ose g'ushë*).

042. [*mustacea]: *must'eqe, -t* и *must'aqe, -t* сущ. pl. tant. „усы“. (*po dik'ur b'urri l'inte k'oknë për at'o, must'eqe*).

043. [*vessica]: *fsh'ikës, fsh'ikëza* сущ. „прыщ“. (*e po n'eve e përd'orim, se del diçk'a kët'u si tamball'ace, ka d'alë një fsh'ikëz, vr'itesh, del një fsh'ikëz, njëll'oj si pl'agë, po e parez'ikshme, h'idhet si p'ufkë, fsh'ikëz, h'idhet kësht'u, si nd'onjë k'okërr m'isri, fsh'ikëz. fll'uska 'është ndr'yshe, del një p'uçërr, del vetvet'iu me një fll'uskë*).

Турцизмы

044. baca: *baxh'a, -ja* сущ. „окошко под крышей или в крыше для освещения и вентиляции“. (*baxh'a i bën një si p'unë korn'ize, si p'unë korn'ize s'ipër, dhe 'është me xham aj'o, mund ti lësh një 'ose dy baxh'a për ajr'osje, për dr'itë, baxh'a. dik'ur edh'e çat'ive të shtëp'isë u v'inin, një c'opë xham at'ije, edh'e për të m'arrë dr'itë, baxh'a, për ajr'osje dhe për shik'im. i lë dhe në çat'it, s'ipër në dërr'asa, po dhe përp'ara, se i nxj'errin, fj'ala vj'en, i th'emi kallk'an n'eve, i th'urrim at'a, e de kallk'an, dhe i lën një drit'are të v'ogël at'ije, kës'aj i thon baxh'a, kallk'anit*).

045. boya: *b'oj/ë, -a* сущ. „краска“. (*b'ojë shkr'imi, b'ojë ngjy'erje, b'ojra. dërr'asat, do l'yhet me b'ojë, me b'ojë të z'ezë, me b'ojë të k'uqe, jesh'ile, dometh'ënë, na ll'ojet të ndr'yshme*).

046. çember: *çemb'er, -i* сущ. „платок“ (*çemb'er i b'ardhë*).

047. çerga: *c'erg/ë, -a* сущ. 1. „сеть паука“; 2. „ветошь для покрывания головы“; 3. „лачуга“. (1. *j'anë dis'a pisll'ëqe, që krij'ojnë merim'angat, c'ergë, 'ose në fj'alë ndr'yshe. e kët'o j'anë c'ergat, që krij'ojnë pisll'ëqe, c'ergat, b'ëhen kaq kësht'u, at'o, b'ëhen si, i b'ëjnë merim'angat*; 2. *h'odhi moj një c'ergë në k'okë, një diçk'a*; 3. *c'ergë, do ngre një c'ergë, fj'alë e vj'etër, e përd'orin fukarallëkçez'i, do ngre një c'ergëz at'ije s'ipër, e, një shtëp'i, një ndërt'esë të v'ogël, kjo 'është c'erga. thjesht c'ergë p'opulli 'ynë e ka përd'orur nga vari'ante më të ndr'yshme, si t`u paraq'itësh vari'anti, th'ashë, gjithm'onë fukarall'ëk, c'ergë. ngr'iti një c'ergë, f'uti k'okën br'enda, një diçk'a, që fukarall'ëk, ngre një shtëp'i, a çf'arë, një c'ergë, ndaj them, që përd'oret nga vari'ante të ndr'yshme c'erga*).

048. çizme: *ç'izm/e, -ja* сущ. „сапоги“. (*ç'izme, 'është nj'ohur m'irë, që me k'ohë, ç'izme. mb'atha ç'izmet*).

049. çoha: *coh, -a* сущ. „вид материи“. (*mund t`i th'emi një c'opë, që i th'oshim c'ohë n'eve, c'ohë, dometh'ënë, një diçk'a, c'opë, 'është materi'ali i at'ija, që i th'oshin c'ohë, 'unë nuk e njoh faktik'isht, si c'opë, po ta shoh nuk them, që aj'o 'është c'ohë, ndërs'a të p'arët e mij e nj'ihnin c'ohë, po ka q'ënë diçk'a për v'eshje, e b'ukur, që e përd'ornin dik'ur. c'ohë, kët'ë përd'orin at'a, jo stof l'eshi, stof nga kët'a të h'ollët, dometh'ënë një diçk'a e b'ukur, siç ma th'oshin, se s`e kam nj'ohur, nuk ja vë dot 'emrin vet, po c'ohë ka q'ënë diçk'a e m'irë, coh*).

050. dohan: *duh'an, -i* сущ. „табак“.

051. dolab: *doll'ap, -i* сущ. „стенной шкаф“; „шкаф“ (нов.). (*e përd'orin, se k'ohët e f'undit d'olën kët'o doll'apët e tj'erë, që i bl'ejnë kësht'u. ...doll'ap, ai në murt, po doll'ap*).

052. gerdan: *gjerd'an, -i* сущ. „ожерелье“. (*gjerdh'an, e v'arin gr'atë për gj'ëra zbukur'imi*).

053. mehalle: *mëh'all/ë, -a* сущ. „квартал“. Отмечается новый синоним *l'agj/e, -ja* сущ. (*ndal ti numër'ojë tash'ithi. k'atër mëh'allë, i th'emi nebill'arë, jam 'unë, l'askë, j'uve, u b'ënë dy, br'egu, tre, zakll'arët, k'atër. kët'a të tj'erët rr'ëza, po kët'a k'anë 'ikur, më m'irë k'atër, që ekzist'ojnë. kët'o k'anë q'ënë, po simb'as f'iseve. nebill'arë, mamoll'arë. mëh'alla 'ose l'agje, po dik'ur mëh'allë i th'oshin, mëh'allë, turq'isht. e përd'orin mëh'a-llë pl'eqtë zakon'isht, ndërs'a më v'onë - l'agje*).

054. papuc: *pap'uç/e, -ja* сущ. „тапок“. (*pap'uçet përd'oreshin edhe me d'orë, prej l'eshi, po dhe i b'ënin kët'a këpuc'arët, i b'ëjnë të b'ukura, që i m'errnin zak'onisht n'uset, se kush mban. i mb'athin at'y br'enda përbr'en-da. këp'ucët j'ashtë, pap'uçet br'ënda*).

055. peşkir: *peshq'ir, -i* сущ. „полотенце“.

056. pencere: *penxh'er/e, -ja* сущ. „окно“. Отмечен также новый синоним *drit'are, -ja*. (*drit'are 'ose penxh'ere, dik'ur*).

057. raqi: *rak'i, -ja* сущ. „местный шнапс“. (*rak'ija 'është e m'irë, e f'ortë 'ose e d'ashur*).

058. sahan: *sah'an, -i* сущ. „вид плоской металлической посуды“.

059. teneke: *teneq'e, -ja* сущ. „жестяная мерка для зерна“; „жесть“. В значении „деревянная мерка“ отмечена лексема *karr'oqe, -ja*. (*një lloj m'atje, që m'asnin prodh'imin përp'ara, një diçk'a e m'adhe, teneq'e, si p'unë, si ta shpjeg'oj 'unë, si p'unë kët'o fuç'ive, po me një katr'ore kjo, edh'e m'asim, për dr'ithat, m'isër, gr'urë, nga kët'o, që mbj'ellim, aj'o 'ishte teneq'eja. kilogr'amët i k'ishte br'ënda, 'ishte si p'unë m'ate ai. 'ose karr'o-qe, aj'o 'ishte prej dr'uri, po e nj'ëjta gjë, v'etëm kjo dru, kjo 'ishte prej llamar'ine, teneq'eje*).

060. tencere: *tenxh'er/e, -ja* сущ. „кастрюля“. (*'enë guzh'ine, tenxh'ere*).

Славизмы

061. [*košъ]: *kosh, -i* сущ. „мельничный короб“. (*kosh në mull'i, ku h'idhnim at'ë dr'ithin, që mblu'ajnë g'urët e mull'irit. h'idhet dr'ithi, që e mban, past'aj b'ie te g'urët e mull'irit, at'ij i th'emi k'osh n'eve*).

062. [*kotara / *kotarъ]: слово не зафиксировано.

063. [*obor]: *oborr, -i* сущ. „двор“. (*ob'or. ne e përd'orim k'opësht, avll'i, ob'orr*).

064. [*podъ]: слово не зафиксировано.

Субстратные элементы

065. [balEga <?>]: *b'ajg/ë, -a* сущ. „навоз“. (*b'ajgë, d'alje e k'afshëve*).

066. [cap <?>]: *cjap, -i* сущ. „козел“. (*cjap i dh'ive. 'është m'ashkull, gjin'i-ja mashkull'ore*).

067. [čuka <?>]: *ç'uk/ë, -a* сущ. „вершина горы“; „корноухий баран“. (*ç'ukë, mund ta m'arrësh 'emër v'endi, 'ose mund ta març nga k'afshët*

past'ajthi, j'anë pa v'eshë, 'është një d'ele pa v'eshë, i th'emi ç'ukë. m'undet të j'etë diçk'a më e ngr'itur, ç'ukë, te ç'uka. k'emi dy a tre r'aste, dometh'ënë, te ç'uka. m'undet të j'etë, m'undet të j'etë v'endi i zbukuru'ar, 'ose mund të j'etë me shk'urre, i mbj'ellur me p'emë, ç'ukë, nuk ka dall'im).

068. [kačula <?>]: слово не зафиксировано. В значении „капюшон" отмечено существительное *kap'uç, -i*.

069. [kopil <?>]: *kop'il, -i* сущ. „внебрачный ребенок". Сочетание *çels kop'il* имеет значение „отмычка". (*qysh ta shpjeg'oj 'unë kop'il. përp'ara i thu'esh kësht'u, kur 'ishte një fëm'ijë, i th'oshin doç, dometh'ënë, e ka kop'il fil'ani, dometh'ënë, njer'i jo i fam'iljes, po i aneksu'ar, i as'aj fam'ilje po e ka b'ërë gru'aja e tij me një tj'atër, kop'il. tan'i i th'emi dhe ç'elsat dhe kët'yre, dometh'ënë, çels kop'il*).

070. [pVrVi <?>]: *përr'ua, përr'oi* сущ. „ручей; речка". (*përr'ua, ky 'është i nj'ohur. përr'ua, vend më i th'ellë, mund të j'etë me g'urë, shkon 'uji, përr'ua, i përsht'atet l'umit, po 'është më i v'ogël, përr'ua me 'ujë. dis'a rëk'e b'ëjnë një përr'ua. edh'e ky mund të sht'erri, mund të k'etë 'ujë vazhdim'isht, m'undet të j'etë edh'e përr'oi i th'atë, s`ka 'ujë. edh'e mund të k'etë 'emër p.sh. përr'oi i zerdel'isë në l'eshnjë. mund t`i th'emi, ka m'arrë dhe 'emrin e l'agjes, përr'oi i zakll'arëve, që 'është kët'u*).

071. [spuZa <?>]: *shp'uz/ë, -a* сущ. 1. „горячие угли"; 2. „изобилие"; 3. „проворный, сообразительный человек". (*'është fj'alë e përd'orçme, po në dis'a vari'ante.* 1. *ne e përd'orim shp'uzë, kur bën zjarr dhe ng'elet i nd'ezur, po nuk ka thëngj'ij të mëdh'enj, 'është një diçk'a e nx'ehtë, po jo të k'etë th'elpa të mëdh'aja, të v'ogla, po j'anë të nx'ehta, të dj'egin, shp'uzë;* 2. *'ose kur mbin diçk'a, domethënë, ka sh'umë, jo të n'umërta, 'ose kur them diçk'a mb'iu, ka mb'irë shp'uzë. diçk'a, që mbin nga t'oka, ka mb'irë, si ka mb'irë, shp'uzë ka mb'irë, sh'umë, ka mb'irë sh'umë, dometh'ënë, shp'uza 'është një gj'uhë e sh'umtë.* 3. *[po për fëm'ijët] po shp'uzë, 'është një gjë e përd'orçme në çdo f'arë drejt'imi për m'irë. po shp'uzë aj'o ç'upa e fil'anit, nga g'oja, nga k'ëmbët, e shp'ejtë*).

072. [stopan <?>]: *stop'an, -i* сущ. „обработчик молока в селе". (*stop'ani 'është një vend, që përd'oret për, i th'oshin, për bulm'etin, stop'an, pr'esin dj'athë, pr'esin gj'izë, dj'athë stop'ani, 'ose gj'izë stop'ani e rr'ahin, që i th'onin dyb'ek, e jo t'undës, e jo ku e di 'unë at'o stop'an. ai, që e*

përpun'on. po e rr'ahin, një kad'ishte e m'adhe, mb'ushin me q'umësht e me kos, e rr'ahin at'ë dhe nxj'errin ynd'yrnat past'ajthi).

073. [vatra <?>]: *v'atër, -tra* сущ. „место перед очагом". (*në dh'omë, tan'i më s`përd'oret, se 'ishin dik'ur me oxh'ak shtëp'itë, k'ishin të rrethu'ar me dërr'asa, plus dyshem'eja p'oshtë at'ije, kës'aj i th'oshin v'atër. e pra j'ashtë zj'arrit, fj'ala vjen, dh'oma, kët'u 'është gr'opa e zj'arrit, kët'u rreth'ohesh me dërr'asa, me një mjet tj'etër, me dërr'asa, me pll'oça g'uri, me një fj'alë, se kët'ej 'është dyshem'e dhe prej kët'u p'oshtë e shtr'onim me dërr'asa. kës'aj i th'onim v'atër. gr'opë e zj'arrit, vend'osin dr'utë kët'u. v'atra, gr'opë e zj'arrit, oxh'aku*).

IV. Этнолингвистика

0. Введение

Материал по духовной культуре села Лешня в основном собирался по Этнолингвистической программе МДАБЯ [Плотникова 1996; 1998]. Вопросы к информантам строились как „от значения к слову", так и „от слова к значению". Записывались также и свободные описания информантами отдельных тем (обрядов, мифологических персонажей и т.д.).

Оглавление рубрик в разделах „Народный календарь", „Хозяйственные и другие обряды и обычаи" и „Семейная обрядность" дано по-албански и снабжено русским переводом. В разделе „Мифология" оглавление дается по-русски, затем указываются основные албанские лексемы раздела, значение которых не всегда полностью соответствует русскому обозначению (например, „Нечистая сила: Shejtani").

При представлении народного календаря, хозяйственных и других обрядов, народной мифологии вначале дается краткое описание явления по его основным отличительным признакам в соответствии с сообщениями информантов. Затем приводятся ответы на лексические вопросы этнолингвистической программы. Далее следуют тексты, записанные от различных информантов и связанные с данной темой. В случае, если в беседе принимало участие более одного информанта, тексты приводятся в диалогической форме.

Наряду с полно описанными темами, предусмотренными программой, даются также отдельные фрагментарные сведения о других явлениях, зафиксированных в ходе экспедиции.

На большое число вопросов программы, например на бóльшую часть вопросов раздела „Народный календарь", на часть вопросов раздела „Мифология" и на бóльшую часть дополнительных вопросов ответов от информантов не было получено, что не отмечается особо в настоящей главе. С другой стороны, отсутствие рубрикации вопросов в отдельной лексикографической статье означает, что программой не предусмотрены эти праздники, обряды и т.п.

В случаях, когда на лексические вопросы от информантов были получены отрицательные ответы типа „такого слова нет", „это не делается" и т.п., ставится знак прочерка „-".

1. Народный календарь

Описания праздников и особых дней народного календаря расположены в хронологическом порядке начиная с января. Как в собственно языческом празднике „День весны“, так и в других календарных праздниках и особых днях обнаруживаются языческие элементы.

В генетическом отношении дни народного календаря Лешни представляют собой сложную систему языческих, христианских (Shejtanasi, Shëngjergji, Shënmitri и др.) и мусульманских (Sulltan Novruzi, Festa e Tomorit и др.) названий и обрядов. Обозначение Shëndreu сохранилось лишь как название месяца.

Будучи связанными с датами календарных праздников или особых дней, они атрибуируются в соответствии с двумя календарями, юлианским (allaturka) и григорианским (allafrënga), но в целом подразумевается, что старики отмечают их в соответствии с юлианским календарем.

(M.Z.):
dit e v'erës, dit e novr'uzit. dit e v'erës më një mars, dometh'ën, më një mars, siç e k'ishim dik'ur allafshat'arçe, allat'urka më një mars, që tan'i i b'ie më katërmbëdhj'et mars, dit e v'erës, novr'uzi, n'ëntë d'eri dymbëdhj'et mars allat'urka, sa i b'ie, se trembëdhj'et kal'on përp'ara, i b'ie më njëz'et e, po njëzted'y, njëztetr'e kshtu i bie novr'uzi, mars. shëngj'ergji, shëngj'ergji i b'ie më njëzetetr'e prill, allat'urka kurdoh'erë, allat'urka, dometh'ënë allat'urka njëztetr'e prill, trembëdhj'et, na d'ata gjasht shtat maj kshtu. barj'ami. kur b'ie. lëviz, barj'ami lëv'iz, barj'ami v'ogël dhe i m'adhi. nuk më kujt'ohet, çf'arë f'este fet'are tj'atër.

Shejtanasi (18 / 31 января)

Этот день отмечает середину зимы или середину периода, начинающегося с момента сбора урожая. Производится инвентаризация пищевых запасов, чтобы определить, хватит ли их на вторую часть зимы. Не празднуется; следами ранее отмечавшегося праздника являются рифмованные стихи, сохранившиеся до сегодняшнего дня: *shejtan'as o shejtan'as, sa ke ngr'ënë, do të haç!* „*shejtan'as o shejtan'as,* сколько ты съел, столько съешь!“; *shenjtan'as o shenjtan'as, qesh shel'ek, u b'ëra dash!* „*shejtan'as o shejtan'as,* я был ягненок, стал баран!“.

Лексика, предусмотренная программой

1. Название праздника: *shejtan'as, -i / shenjtan'az, -i / shënthan'as, -i*
2. Следующий день, когда строго соблюдается ряд запретов, чтобы не заболеть, не умереть: -

(G.Y.):
„shenjtan'as o shenjtan'as, qesh shel'ek u b'ëra dash". aj'o, kërc'en shel'eku, se hyn, b'ëhet njëvjeç'ar, shkon dash. „sa ke ngr'ënë, do të haç", ësht gjysm e d'imrit. b'ëhet invent'ari shpis, i gj'alpit, e i dj'athit, e i gj'izës. ja në shenjtan'as. tetëmbdhj'et jan'ar. „shejtan'as o shejtan'as", thon at'a, „qesh shel'ek, u b'ëra dash", thot q'ëngji, se b'ëhet një vjeç. „shejtan'as o shejtan'as, sa ke ngr'ënë, do të haç", ësht gj'ysëm për gj'ysëm d'imri, ke ngr'ënë kaq, ke dhe aq, rez'erva ng'elet.

(T.G.):

1

at'o, s'e di, s'e mbaj mënt. „sa ke ngr'ënë, do të haç", i thon të jan'arit. ◀ *jan'arit i th'emi n'eve, më, në njëz'et e, në pesëmbëdhj'et jan'ar i th'emi që, dëgj'o, kët'o d'itët e vj'eshtës edh'e në jan'ar i th'emi, që k'emi mbl'e-dhur kët'o ushq'imet, që k'emi ngr'ënë, e në jan'ar i th'emi: „shejtan'as, o shejtan'as, sa ke ngr'ënë do të haç", saç k'emi ngr'ënë në vj'eshtët, do të h'amë edh'e t'utje, që në shëjtan'az, në shkurt, mars, prill, maj kshu, i th'emi gjasht mu'aj, kshu, nd'ahetë gjashtmu'ajshi, kshu. e, ja, kshu i th'onë.* ▶

(S.K.):

2

◀ *shik'o si q'uheshin... e kam të dëgju'ar nga pl'aka, 'ose nga pleqt, se th'oshin: „shenjtan'as, o shenjtan'as, sa ke ngr'ënë, do t'hash", dometh'ën, fill'onte një jan'ari, a nuk e di kshu, edh'e d'eri në gushtë, dometh'ën d'eri në gusht, sa i, si i b'ie kshu, dometh'ën sa ke ngrën, do t'hash, dometh'ën ktu 'ishte aj'o k'oha e, e bereq'etit, që grumbull'onin bereq'et, edh'e d'uhësh që d'eri në kët'ë peri'udh, d'uhet të k'ishte përsër'i shenjtan'as, po nga e ka prej'ardhjen kjo fj'alë, po kshu k'aq e di.* ▶

(M.K.):
shënthan'asi. shënthan'as. shënthan'as. në tetëmbëdhj'et jan'ar. po nuk ka q'ënë, kët'u tek n'eve nuk ësht festu'arë, po si dit ësht e nj'ohur, që më tetëmbëdhj'et jan'ar ësht dit shënthan'asi, po n'eve nuk e fest'onim kshu. nuk b'ëhej.

Dita e verës „День весны“ (1 / 14 марта)

Календарный праздник, отмечающий окончание зимы и начало весны. Считается самым большим и важным праздником года. В этот день не работали.

Накануне производилась уборка дома (см. также Përzënja e minjve „Изгнание мышей“), двери и окна украшались имеющейся в это время обрядовой зеленью (например, shpëndra „морозник“, lulet e thanës „цветы кизила“, manushaqja „фиалка“). Вечером в канун праздника зажигался большой костер, причем старались, чтобы дыма было больше, чем в соседних махалах или окрестных селах. Дым символизировал конец зимы и приход теплого времени. Верили, что это также последний день туманов и плохой погоды, после которого наступает теплое время.

Готовился kulaç („особый плоский хлеб“), который мыли утром в день праздника в источнике махалы или села для удачи (mbarësi). У источника оставляли знак, чтобы пришедшие мыть свой kulaç позже, поняли, что удача (kësmet) уже досталась кому-то до них. Затем дети несли kulaç на пригорок, откуда скатывали его вниз. Верили, что если он упадет верхней стороной, то это принесет удачу (fat); плохим предзнаменованием считалось, если он упадет нижней стороной. Kulaç ели на завтрак. Затем дети с колокольчиками (me zile e këmborë) группами обходили село от дома к дому и поздравляли с днем весны. Участник обхода назывался martallos. Хозяева угощали их прежде всего вареными крашеными яйцами, а также яблоками, орехами, вареной кукурузой, медом, вареньем и т.д. Вечером, в канун праздника, то же самое делали и более взрослые юноши, переодетые до неузнаваемости и с намазанными сажей лицами.

Во время обхода пели:

'ozi e b'ozi, 'erdhi martall'ozi,
'erdhi dit e v'erës, h'iqi ll'ozë d'erës,
ngr'eu moj h'anko, hap qil'arë,
të gost'isësh kta beq'arë,
të mos shk'ojnë d'uke q'arë,
po të shkojn duke këndu'ar.
ag'a bej, të zgju'am na gj'umi,
të l'igat t'i m'arrtë l'umi.

„'ozi e b'ozi, пришел martall'ozi,
пришел день весны, отодвинь дверной засов,

вставай moj h'anko, открывай кладовку,
чтобы угостить этих холостяков,
чтобы они ушли не плача,
а чтобы они ушли с песнями.
ag'a bej, мы пробудили тебя,
все плохое, что у тебя есть, да возьмет река!"

В случае, если участники обхода не получали яиц, они проклинали:
lok, lok tepil'ok,
të z'ëntë m'arsi ul'ok, или
pe, pe, peksim'e,
ti s'na dhe një kok'ërr ve,
ver'a mos të zënt gëzu'ar.
„lok, lok tepil'ok,
пусть застанет тебя март парализованным (вариант перевода: пусть март тебя парализует)", или
„pe, pe, peksim'e,
ты нам не дал яйца,
пусть лето не застанет тебя радостным".

Лексика, предусмотренная программой

1. Название дня: *d'ita e v'erës / d'itë v'ere*
2. Украшение из разноцветных ниток, которое носят в этот день на руке, на одежде, привязывают животным и т.д.: -; ср. *ver'or/e, -ja*, что известно информантам из других областей (Эльбасан)

(F.D.):

3

◀ *fëm'ija nd'esnin tym, paz'aja në sab'a d'elnin për v'ezë d'erë më d'erë. kërk'onin, u j'epte vet i z'oti shtëp'isë, nuk kërk'onin, v'enin d'erë më d'erë, v'inin at'ije, at'ije, d'elnin në martall'oz, të ka llaf'osur ha'iri. „'ozi e b'ozi" b'ënin, k'okrra v'eze u nx'irrnin, m'isre të zj'erë, gj'ëra, 'arrë, ...kët'o gj'ërat e p'ara. i z'oti i shtëp'isë u d'elte, u nx'irrte gj'ëra, v'ezë u nx'irrte, 'arrë u nx'irrte. po, „u z'ëntë gëzu'ar m'arsi". „gëzu'ar të z'ëntë dhe ty", i th'oshim ne. kul'eçët i çingël'isnin në më një shesh edh'e mbl'ithnin shp'ëndra. për d'itën e v'erës, thy'enin d'ega th'ane, i v'inin nëp'ër drit'aret, nëp'ër kët'o buf'etë, i v'inin ç'unat, m'errnin shp'ëndra, e u th'oshin n'ënat kur d'elnin: „mirs'erdhe të k'eqen n'ëna, u z'ëntë gëzu'ar, u z'ëntë gëzu'ar".* ▶

kur s'u del njer'i, th'oshin kshu, që 'iknin, „lok, lok tepil'ok, të z'ëntë m'arsi ul'ok, pse s'na dhe".

(K.Y.):

kët'o f'estat që b'ënim n'eve më përp'ara më kujt'ohet m'ua, që fest'onim sh'umë, edh'e kjo na ka l'ënë dhe një mbr'esë nga i shkr'eti karem'an, se th'oshte, që d'ita e m'arsit, th'oshte, 'është f'estë beh'ari. d'ita e m'arsit, e n'eve kët'ë fest'ojmë më sh'umë, th'oshte, e j'uve nuk d'uhet ta lëft'oni th'oshte kët'ë, se sist'emi atëh'ere e luft'onte sh'umë, kto fet'aret, edh'e th'oshte ju gjyn'ah, d'ita e m'arsit ësht dit v'ere th'oshte, gëz'oet njer'iu që 'iku d'imri edh'e 'erdhi v'era, mirp'o ne ah'ere fest'onim ti, f'estën më të p'arë të v'itit at'ë k'ishim, se v'itin e ri nuk p'ara e fest'onin sh'umë, p'ara d'itës së m'arsit nuk v'ihësh asnj'ë gjë. d'itën e m'arsit e fest'onin në rr'adhë të p'arë, njëh'erë kta pleqt t'anë l'inin një shel'ek. shk'onin dhënt në myz'eqet, at'a e l'inin ktu, edh'e e l'ithnin at'y në guzh'inët, at'y ku gatu'anin gr'atë at'o c'opat e b'ukës i h'ante ai at'y, e l'ithnin atj'e në k'ëmbzët m'agjes, edh'e at'ije ai, edh'e b'ëhesh ai. shel'ekun kët'a e th'errnin për d'itën e novr'uzit, d'itë fet'are, po për d'itën e m'arsit b'ënin kul'aç, b'ënin v'ezë të zj'era, l'inin m'ollë, 'arrë, veç'an për at'ë d'itë, ft'onjë, edh'e e fest'onin kshu, th'errnin kshu na kto p'ula e gj'ëra kshu, kap'osh. kul'açin e b'ënin edh'e e nx'irrnim n'eve në dëb'orët at'y në kr'ye të sel'ishtës nas'ipit, në kr'ye të shtëp'ive t'nas'ipit, edh'e e rrëngëll'isnim at'ë kul'açin, edh'e po të b'inte kul'açi na të mb'arët k'emi p'aqe th'oshin, po të b'inte kshu na kongj'injtë, nënt'ë, na p'iqësh, th'oshim nuk ka rën mb'arë, imagjën'ohësh se kjo treg'on luft th'oshin, nd'iznim ca gj'ëra kshu, edh'e d'elnim pas'ajthi, na b'ënin na një, na b'ënin na një ç'antë me l'ule edh'e d'elnim d'erë më d'erë, në funt t'fsh'atit e në kry'et, na qër'asnin, na j'epnin v'ezë të zj'era, 'arrë, po d'ale ti, 'arrë, m'ollë, ftonj, edh'e na i mb'ushnin at'ë ç'antën. e më kujt'oet si tan'i 'unë e nas'ipi 'ishim të v'egjël, përpar'imi na th'oshte 'ikni përp'ara, edh'e kur 'iknim ne përp'ara ai m'errte n'onjë v'ezë në at'o ç'antat t'ona se 'ishin plot v'ezë ç'antat, q'eshnin at'a edh'e kënd'onim past'ajthi, më d'arkë d'elnin kta të rr'iturit, një d'itë p'ara se të v'inte m'arsi e kënd'onin „'ozi e b'ozi, 'erdhi martall'ozi, 'erdhi dit e v'erës, h'iqi ll'ozë d'erës", th'oshin, „ngr'eu moj h'anko hap qil'arë, të gost'isësh kta abeq'arë", dometh'ën kta beq'arë, „të mos shk'ojnë d'uke q'arë, po të shkojn d'uke këndu'ar", „ag'a bej", th'oshin, „të zgju'am na gj'umi të l'igat t'i m'arrtë l'umi", edh'e i kupt'on ai. edh'e i th'oshin për t'z'onë e shtëp'isë, „ag'a be të zgju'am na gj'umi, të l'igat t'i m'arrtë l'umi", ca fj'alë të tj'era past'aj kshu, edh'e i mbaj mënt kto 'unë, e. novr'uzi past'aj, th'errnim at'ë

shel'ekë. d'ita e v'erës, d'ita e m'arsit. d'ita p'ara ish e shk'urtit, po një dit p'ara në shkurt n'eve nd'isnim tym, grumbull'onim dëll'inja dhe kush ta b'ënte t'ymin më të math, edh'e kapin'ovën k'ishim përb'allë n'eve. b'ëheshe t'ymi që dometh'ën, që 'iku aj'o, d'imri, edh'e sot ka tym, mj'ergulla, n'esër ësht beh'ar, të n'esërmen gdh'ihësh m'arsi, t'ymin e nd'isnim sot në shkurt, në dark. në sab'a. e d'itën e m'arsit, e, në mëngj'es. jo d'elnin që ditn e p'arë. që ditn e p'arë. 'ozi e b'ozi kshu. shtr'ohej në mëngj'es, në mëngj'es, në mëngj'es. e me të ngr'ënë e me të p'irë, e në mëngj'es. për fëm'ijët, e për fëm'ijët v'ezët. i b'ënin me l'ule me b'ojë ksh'uthi, që ua j'epnin fëm'ijëve kshu. i zbukur'onin kshu. i zbukur'onin kshu me v'ija, kshu. boj t'k'uqe. jo, jo i b'ënin me v'ija, me v'ija, kshu, edh'e i b'ënin të b'ukra, kshu, dometh'ën për të b'ërë q'efin at'yre të v'egjëlvet. k'ishte b'ojë, që e bl'inin. b'ënin. po kto, më kujt'ohet m'ua kur ngjy'enin, gr'atë kur ngjy'enin, m'errnin zh'apa 'arre dhe d'ilte e k'aftë, m'errnin zh'apa sh'elgu, d'ilte e k'uqe. i përd'ornin. për ngjy'erje. që më d'arkë, që gëdh'ihësh për mëngj'es, një që i v'inte nd'orësh, që k'ishte sevd'a për at'ë p'unë, e b'ënte për fëm'ijët. po ne i k'ishim n'myzeq'et bagt'it, i k'ishim n'myz'eqe, në l'ushnje, se mb'anin shum kta pleqt, mb'anin mbi pesq'int k'okë.

(M.Z.):
për ditn e v'erës zakon'isht zj'enin v'ezë, kët'o 'ishin kryes'oret për fëm'ijët, v'ezë, b'ënin b'ukë gr'uri, të rregullu'ara gr'atë, siç d'inin at'o, i zbukur'onin. kul'aç. v'ezë të zbukuru'ara, 'arrë, ç'arë gj'ëra k'ishin, kshu fj'ala vjen grat, që mbl'onin për ditn e v'erës, pekm'es, që e prodh'onin nga, mj'altë, th'ela pastërm'aje i mb'anin gjith d'imrin, i rezerv'onin për ditn e v'erës prap, kët'o gj'ëra ushqim'ore n'fam'ilje, d'ilnin dhe për viz'ita për ditn e m'arsit. fëm'ijët d'elnin d'erë më d'erë. t'ymrat, t'ymra, sh'enja që po vjen dit e v'erës, b'ëheshin t'ymra. kët'o mund t'i b'ëje me mbetur'ina, me kashtur'ina, me dëll'inja, i pr'isnin, i grumbull'onin, mbetur'ina me një fj'alë, dhe b'ënin t'ymra i nd'isnin. nuk k'ishte vënd të caktu'ar, sec'ila fam'ilje do b'ënte se s'bën tym për dit v'ere, sec'ila fam'ilje, në largës'i që të mos dëmt'ohësh l'agjja se ka jo, gj'ëra që d'igjen. jo, jo, fëm'ijët i b'ënin më sh'umë, fëm'ijt e sht'ëpis. l'osnin fëm'ija, t'unin z'ile e këmb'orë, l'osnin at'ije, dometh'ën gjë q'efi për fëm'ijët më t'epër, se sa për të moshu'arët, kjo zj'arrin që e nd'isnin zj'arrin. si sh'ënjë që na 'erdhi dit e v'erës, se dit e d'ytë gdh'ihësh dit v'ere, prand'aj b'ëhesh zj'arri, edh'e llaf'osëshin për të largu'ar të l'igat, dometh'ën kalu'am d'imrin dhe po na vjen beh'ari. kul'eçrët 'ishin ditn e v'erës në mëngj'es, i m'errnim, ngr'ihëshim, se dhe un si kam ndj'ekur shum at'o, se 'ardhmë në një peri'udhë tj'atër, d'elnim i

rrëngëll'isnim nëp'ër një parc'ellë, dhe si do b'inte kul'açi, mb'arë ap'o pr'apë, e shik'onim, nëq'oftse b'inte mb'arë, dometh'ën k'ishe at'ë vit mbarës'i, nëq'oftse b'inte sëpr'ap, sik'ur s'u v'inte m'irë, kjo 'ishte. l'ule, l'ule, çfard'o lloj l'ule p'emësh që k'ishin, m'irrmim th'anë, se do t''ishin dis'i të zbukuru'ara kët'o, thy'ente gast'aren na kaq, mbl'ithmim shp'ëndra që k'ishin mb'irë, l'ule manush'aqe dhe v'arur nëp'ër drit'are, nëp'ër dy'er, dometh'ën kud'o i vend'osnin, jo n'trup të njer'iut, po rreth ban'esës, shtëp'is. l'ule. t'ufë l'ule, zbukur'im, zbukur'im, pr'esim v'erën. të thash që për ditn e v'erës at'o që 'ishin, se zakon'isht edh'e simb'as fuq'isë, përd'ornin mish, kul'açi po e po, v'ezë, zj'enin m'isër, i h'ithnin m'isër, asht'u 'arrë, mjalt, pekm'es që e prodh'ojnë nga rr'ushi, nga kët'o gj'ëra kshtu. m'ishi, v'etë e prodh'onin vet. bagët'i k'ishe dhe kët'u, k'ishin detyrim'isht k'ishin edh'e pastërm'an e d'imrit, po mb'anin edh'e og'iç nëp'ër shtëp'i. th'errnin dhe gj'ela, simb'as fuq'isë me një fj'alë, simb'as fuq'isë, për ditn e v'erës.

(G.Y., N.Y.):

- n'dit v'ere d'elnin, nëp'ër shp'ira v'inin'fëm'ija, m'errnin v'ezë. „'ozi b'ozi", kënd'onin k'ëngën.

4

- ◀ „'ozi b'ozi ka dal matrall'ozi, 'erdhi dit e v'erës h'iqi ll'ozin d'erës, ngr'eu moj h'anko hap qil'ar, të gost'iç beq'ar. pe, pe, peksim'e, ti s'na dhe një kok'ërr ve, ver'a mos të zënt gëzu'ar", ▶ th'oshin.

- do kënd'onin k'ëngën, pasand'aj do d'elte t'ju j'epte v'ezë, a ç'to t'ju j'epte aj'o e zonj e shpis, bil'es k'ishte ca që d'elnin që në d'arkë, natën, ca të moshu'arët, të rr'itur 'ishin, nx'iheshin me kongj'ill, me g'unat n'kok edh'e 'ishin të rr'itur u v'inte turp, edh'e d'elnin që në dark...

- edh'e ha'iri jot munt të ket dal...

- që në d'arkë d'elnin edh'e'fsht'illnin vez at'a, at'a që d'elnin t'p'arët m'errnin vez më shum. v'ishshin me g'una që t'mos nj'ifeshin, t'mos nj'ifshe se 'ishe andr'ea ti për sh'embull, po mask'ohesh kshu, edh'e kënd'onte, dhe do t'i j'epnin v'ezën, as e nj'inin dot. merr rr'obë kshu e h'idhte n'k'okë, g'unën, v'ishej me, me b'ojë.

- nx'ihësh na tur'injt mos nj'ifësh, b'ëheshin o b'ëheshin me kongj'ill.

- ai 'ishte martall'os, ai 'ishte martall'os, që d'elte, martall'ozi d'itës v'erës. dy, tre b'ëheshin...

- pes.

- po më shum një dy, se kur 'ishin pak m'errnin v'ezë. po 'ishin shum s'u j'epte vez aj'o, dy tre b'ëheshin, aq një, dy. ndër du'ar m'errte st'apin ai, me stap e me g'unë h'edhur. pe dr'uje. jo grr'abë, jo, edh'e grr'aba h'iqësh. laj-

th'i, th'anë. ai q''ishte çob'an m'errte grr'abën, me grr'abët e 'ikte ai, se d'elnin edh'e çob'anët, çob'anët d'elnin më sh'umë.

(G.Y.):
për v'erë edh'e për novr'us v'ihet d'egë th'ane dhe na aj'o shp'ëndra, që sap'o del, aj'o del e p'ara, th'ana, e v'ien nëp'ër dy'er, nëp'ër drit'are, nëp'ër, p'ortën. si q'uhet? do vësh gj'ethe të nj'oma, asgj'ë s'q'uhesh, edh'e h'apësh më përp'ara th'ana, 'ikën d'imri 'erdhi v'era. th'ana dhe shp'ëndra h'apen më përp'ara, ç'elin me një fj'alë. ç'elin l'ule, aj'o ka shum lez'et, që në d'imër aj'o çel e p'ara, që d'ukej.

(N.Y., G.Y.):
- dëgj'o, fill'onte kto 'ozi b'ozi, një jav m'përp'ara. tre k'atër dit, d'elte tre k'atër dit m'përp'ara, jo at'ë dit o ti k'onxhe, dy tre dit d'elnin.
- at'a që 'ishin fukar'enj, që d'elnin për m'isra.
- po për m'isër, për çdo gjë d'elnin. d'elnin d'itën e p'arë.
- me një fj'alë, at'a që 'ishin fukar'enj, që s'k'ishin, d'elnin dy dit përp'ara, që ju 'epnin më shum m'isra, kall'inj m'isri, siç xhv'eshëm n'eve sot, gj'ëra të, buk...
do bësh kul'açin. kul'açi v'erës, edh'e do zi'esh edh'e v'ezët, për v'ete edh'e për at'a që vin, t'u 'apësh, pasand'aj në... kush mund të ngr'ihësh më i p'ari n'atën e do v'inte n'ç'esëm ta l'ante kul'açin, që kush 'ishte më i p'ari e fit'onte at'ë, m'orri gj'ithë kësm'etet, gjith të m'irat, v'ajta un përp'ara, edh'e v'ete m'përp'ara lë një shënj at'ije, që ka v'ajtur i p'ari, ka shku'ar i p'ari, edh'e do ta rrëngëll'izësh kul'açin si e lan, si b'ie mb'arë ap'o prap, po na ra pr'apë, ësht keq thon, po ra mbar, ësht mir. edh'e t'ymi b'ëhet që m'aksh'ëm, t'ymi b'ëhet, kur 'erret, në 'ora pes fill'ohet b'ëhet t'ymi. po ditn e p'arë. edh'e në mëngj'es edh'e në dark b'ëjnë. edh'e në dark edh'e në mëngj'es. dy. ç'unat e rinj e bëjn, edh'e t'unnjë z'ile këmb'ora edh'e. (n'atën, një). një, një. të th'ashë, d'alin ca më përp'ara, p'ara dy d'itësh, që jan fukar'enj, du'an t'u 'apësh, kshu, m'isër, jo b'ukë, jo. ditn e v'erës mo, e at'ë dit që t'b'ëhet t'ymi, n'dark d'alin. n'atën. më vjen keq, e k'emi sot në dark v'erën n'eve, at'a që j'anë të z'otë vin që në d'arkë, at'a ngr'ien shpejt, shum shpejt në mëng'es edh'e v'inë. kur ai i madh, del që në dark. ë, „ti s'gost'ise ca beq'arë, mos të zënt v'era gëzu'ar". „ngr'eu moj 'anko hap qil'arë, të gost'issh at'a beq'arë", aj'o s'u dha v'ezë, „mos të zënt v'era gëzu'ar" i th'oshin past'aj, ësht këng e gj'atë. bën m'ishin, ëmbëls'irën, pekm'ez e kul'açër, byreksheq'ere.

(T.G.):

dit e v'erës. 'ishte, 'ishte novr'uz i th'oshin. në funt d'itës v'erës. pas novr'uzitë, v'inte barj'am, i m'adhi, barj'am i v'ogël, mat'em, që mb'anin mat'em, mb'anin mat'em. nuk p'inin uj, pa kta krish'anët mb'aninë at'o, b'ënin at'o të krishtn'isë, ne j'emi mysl'yman. d'ita e shëngj'ergjit 'ishte një prill. një prill. jo, s'ka. s'ka p'asur, hë ja kto f'estat ë. f'esta s'ka, s'ka, jo, s'ka. s'e mbaj mënt, s'e di, s'e di atë o bir. h'ithmim kshu gj'ëra, gr'urë, m'isër, th'ekër, 'okër, tërsh'ërë, kto k'ishim, kët'o. i përzj'emim, po i përzj'emim. jo, jo, e po k'ishte, i b'ëmim, i h'ithmim, edh'e vazhd'onim ja u h'ithmim p'ulave. gatu'amim po, at'ë e gatu'amim n'eve, h'ithmim, përp'ara, pa tan'ithi nuk që po b'ëhen, përp'ara m'errmim edh'e th'ekër, që i th'emi, se ti nuk e, th'ekër, m'isër edh'e grur i b'ënim tok, edh'e i b'ëmim b'ukë, i h'anim. e b'ëhet aj'o. jo, jo, e veç'ant jo, s''ishe e veç'ant. jo, at'ë b'ëmim, at'ë b'ënim. d'elte nj'ëri, që d'elte na shtëp'ia, ngr'ihësh që me, që në mëngj'est edh'e d'elte na shtëp'ia, v'inte, b'ënte at'o gj'ërat edh'e, m'errte na një gjë kshu përj'asht edh'e e s'illte br'ënda, i th'emi n'eve na një deg th'ane, e at'o m'errnim ne s'illnim br'ënda, edh'e kur të v'inin, që v'inin nj'erëz kshu, „'ozi e b'ozi" i th'oshin, edha at'a v'inin, v'inin n'atën at'a. at'ë n'atë, at'ë n'atë. ja at'o b'ënim.

d'itën e v'erës, n'eve dit v'ere i th'oshim, dit v'ere at'ë dit'ë, e k'ishim dit v'ere, b'ënim t'ymat për k'ëta kalam'aqë, b'ënin, zi'enim v'ezë, b'ënim ushq'ime, e b'ënim edh'e ushq'im të m'irë, përgat'itshim, ushq'im të mir, mish a gj'ëra kshu i b'ënim për dit v'ere. i b'ëmim t'ymat, se vjen dit e v'erës th'oshin fëm'ija, m'errnin kët'a fëm'ija dhe 'ikën d'imri edh'e fill'on v'era, beh'ari i th'emi se s'm'erret, edh'e pazd'aj d'ilnin kët'a fëm'ija m'errnin z'ile u th'emi ne, këmb'orë, për, të bakt'ivet, edh'e i trokl'ijn fëm'ija bu, bu, bu at'ë dit, at'ë dit. po më d'arkë, në mëngj'es gdh'ihësh d'itë v'ere, d'itë v'ere gdh'ihësh. jo nuk pun'oet, jo s'pun'oet ditn e v'erës, edh'e ditn e novr'uzit jo. e b'ënim pastr'ime të m'adhe, u po vjen dit e v'erës, ly'erje, l'arje, pastr'im, e se vjen dit e v'erës, i k'ishim të përgat'itura për at'ë d'itë. ëh'ë me l'ule, me l'ule. th'anë, i th'emi ne shp'ëndra, na at'o shp'ëndrat e v'ogla edh'e i v'inim kshu nëp'ër dy'er. nëp'ër dy'ert e nëp'ër penxh'eret. e po ja. q'uhësh qjo, q'uhësh qjo se 'erdhi pranv'era, edh'e vjen me l'ule, ndaj i b'ënim kto, ja kshu. ditn e v'erës t'bakt'ivet, at'ë k'emi k'anë, k'anë, i parm'ëndës, m'arrim një k'okërr v'eze të pazj'errë dhe ja thy'ejmë k'aut në ballë d'itën e v'erës, tak, po përs'e ja thy'ejmë, ja thy'ejmë që e z'uri beh'ari k'anë dhe ja n'gëz'ime, ja për k'ëtë e bejm, e. për ditn e v'erës n'eve v'ezë, bakllav'a, bakllav'a e m'orre vesh?, bakllav'a b'ëmim, kul'aç, th'ermim na një p'ulë, ja kto b'ëmim, zi'enim m'isër, m'isër edh'e grur e b'ëmim tok, e

zi'emim, ja kto b'ënim. kul'aç, e b'ëmim kul'açin, e b'ëmim kul'açin ne, në mëngj'es kur ngr'ihëshim, at'ë kul'açin e m'errmim, ëmbëls'ira që k'ishim na një ëmbëls'irë a na një, i th'emi ne pekm'es e at'o gj'ëra, jo mjalt a pekm'es a gj'ëra kshu, edh'e vezt e zj'erra, edh'e i shtr'omim në tavol'inët e h'amim në mëngj'es, po shpejt h'erët, shpejt h'erët në mëngj'es i h'anim at'o n'eve, ja kto b'ënim. kul'aç, e bëjm jo b'ukë të 'ardhur, po e bëjm kul'aç. e pun'ojmë kul'açin, me s'odë, me kr'ipë edh'e e pj'ekim në at'o. v'etëm ditn e v'erës bëjm gjë, past'aj v'etëm dit e v'erës e pazd'aj s'ka gjë. ja një dit më përp'ara b'ëheshin kët'o përgat'itjet, b'ëmim kët'o përgat'itjet, kul'aç, bakllav'a, mish, kët'o gj'ërat dhe i h'anim d'itën e v'erës. at'ë dit, në mëngj'es, në mëngj'es. ëë ditn e v'erës, në sab'a. at'ë d'itë në mëngj'es.

(T.G.):
ditn e v'erës po, v'inin fëm'ija, d'itën e par, d'elnin fëm'ija ditn e par, v'inin edh'e kët'u na kët'a fsh'atrat edh'e „'ozi e b'ozi“, e u j'epnin v'ezë, që ditn e par, e u j'epnin vez. po fëm'ijë, v'ishshin, v'ishshin, prëgat'itshin, prëgat'itshin, me rr'oba kshu të m'ira, se 'erdhi, na 'erdhi pranv'era th'oshin. e m'errnin në dor ëh'ë, ndaj, e d'itke ti, një stap, një ç'antë e m'errnin në sup, ç'anta u th'emi ne, dhe shk'onin, v'inin d'erë më d'erë për v'ezë. n'eve jo, djemur'ia v'inin, jo, jo n'eve, n'eve kur 'ishim të v'egjël kshu si kjo v'inim, të v'egjëlit v'inin, d'ilnin d'erë më d'erë për v'ezë, kur 'ishin kshu të v'eckël fëm'ija, d'elnin, d'elnin, d'elnin fëm'ija, edh'e i b'ënin kët'o, se na 'erdhi v'era, kët'o v'ezët, ja kshu, se na 'erdhi dit e m'arsit th'oshin, mars, ja kshu. jo jo s'k'ishte, jo nuk k'ishte

(M.K.):
f'esta fet'are d'uke fillu'ar, f'esta të p'opullit kshu, 'është v'iti i ri, ta fill'ojm që na jan'ari, pasand'aj vim tek d'ita e v'erës. dit e v'erës ka q'ënë, e k'emi gj'etur edh'e n'eve të vj'etrit. d'ita e v'erës ësht një gëz'im, pr'itje e pranv'erës, vjen, dometh'ën kal'on d'imri, edh'e fest'ohet sip'as mundës'ive të nj'ërit e të tj'etrit, kshu kët'o i k'ishim zak'one, dometh'ën, të v'egjëlve, kalam'aqve u nx'irrnim v'ezë, 'arrë, e kët'o gj'ëra kshu, tëmbëls'ira. me kul'aç, b'ënin dhe kul'aç, e ç'onin edh'e n'ç'ezmë at'ë kul'açin në mëngj'es h'erët, si zak'on dometh'ën, që ta çojm at'ije, ta bëjm me pak uj, që të jet edh'e mbarës'i, kjo 'ishte p'una. e m'errnim e thy'enim, u j'epnim të tër pjest'arëve të fam'iljes na pak, at'ije b'ënin, b'ënin vepr'ime, t'th'ashë, i ç'onin n'ç'esmët, e l'agnin me 'ujë, e ç'onin në një form kshtu si pun e t'opit që e shpi'en at'a ç'unat për të rrëkëll'isur, e m'errnin shk'onin n'shpi. në mëngj'es, d'itën e v'erës në mëngj'es, fill'onin në çdo fam'ilje edh'e b'ëheshin

sip'as l'agjevet, një l'agje shk'onte ktej, një and'eja, po të gj'itha fam'iljet do t'vizit'oheshin nga, nga të v'egjlit. dit e v'erës, d'alin për dit v'ere. fëm'ijët që d'alin, ja kjo 'ishte, kurs'e k'ishte të rr'itur, k'ishte të rr'itur, djem të m'oshës më të m'adhe, at'a d'elnin edh'e n'atën, edh'e v'inin e kënd'onin nëp'ër shtp'ia. e po kush i mban mënt, „'ozi e b'ozi, po vjen martall'ozi", th'oshin, „'erdhi dit e v'erës j'epi v'ezën", e ku ta di 'unë, gj'ëra të vj'etra, se ka k'ohë që nuk b'ëhet kjo p'unë, po kshtu d'elnin edh'e n'atën d'elnin të rr'iturit. shtëp'it me se i zbukur'onin ath'ere, në at'ë k'ohë s'kish as g'ëlqe-re, që i p'iknim, po 'ishte një dh'eri b'ardhë, at'ë m'errnim kry'esisht që i p'iknim shtëp'it, kur gj'ëndësh edh'e gëlq'ere po flas, po me zbukur'im i b'ënim, i fsh'inin at'o. v'inin l'ule. at'o l'ule që i nx'irrte k'oha, dometh'ën, po t'kish 'ardhur koh e manush'aqes, manush'aqe, shp'ëndra, th'anë, që ç'elësh më shpejt nga të tj'erat, ja kto, se kët'u l'ule t'tj'era në at'ë k'ohë nuk ka. s'k'emi v'ajtur ak'oma te shëngj'ergji, j'emi në f'illim të v'erës.

Sulltan Novruzi „Султан Новруз" (9-12 / 22-25 марта)

Мусульманский религиозный праздник с ярко выраженными языческими чертами.

Отмечается как время рождения господа, еще во чреве матери крикнувшего трижды. Мать, полагая, что это дурной знак, забралась на вершину дерева, чтобы прыгнуть вниз и избавиться от этого зла. Однако дерево наклонилось к земле, и она родила 9 марта ребенка. На следующий день ребенок встал на ноги, а 12 марта получил имя Султан Новруз.

9 марта резали в качестве курбана ягненка (sheleg) или петуха, откармливавшегося особым образом именно к этому дню; верили, что он принесет благословение людям, скоту и природе. Поздравляли друг друга с праздником: „*gëzu'ar sullt'an novr'uzi! gëzu'ar novr'uzi!*". Маленьким детям кровью жертвы на лбу делали знак (bëj shenjë; shënoj). Также делали знак кровью жертвы на всех деревьях вокруг дома и на доме.

В этот день запрещалось рубить цветущие деревья (pemë e njomë), а также выполнять какие-либо работы. Верили, что если нарушить в этот день, например, запрет на шитье и работу с иглой, то змея укусит скотину. Запрещалось пахать, поскольку это повредит насекомым.

(K.Y.):

◀ *novr'uzi, jo, pas d'itës së m'arsit, po, pas d'itës m'arsit, të n'ëntën e m'arsit 'është novr'uzi, të n'ëntën e m'arsit. më n'ëntë mars, ësht d'ita e*

5

novr'uzit. d'ita e novr'uzit, na pl'akat që k'emi dëgju'ar n'eve, po k'emi ca gab'ime n'eve, gab'ime nga, nga k'oha, na sist'emi, po gab'ime dhe na vetv'etja, ti... që nuk k'emi py'etur, po të dëgju'arat, që llaf'osnin pl'akat ath'ere, 'ishte kshu, se pse ka mb'etur d'ita e novr'uzit? d'ita e novr'uzit ka mb'etur, se f'oshnja th'irri tri h'erë në b'arkut, f'oshnja, th'irri tri h'erë në b'arkut, jab'allëm, edh'e ndaj ka mb'etur kjo. gru'aja tan'i u trëmb, h'ipi në p'emët, që të b'inte fëm'ija e të vd'iste, se ç'ësht ky tersll'ëk, i kupt'oni j'uve? po, e kur h'ipën në p'emët, p'ema u fal, u rrëz'ua, ndaj ka ng'elur që at'o tre d'itë nuk pr'itet p'ema, se ësht gjyn'a, se p'ema ësht f'alur. ka l'indur ky të n'ëntën, të dymbëdhj'etën, të dhj'etën ju vu 'emri, të dymbëdhj'etën u ngrit në k'ëmbë, a më kupt'on, 'është ngr'itur në k'ëmbë, që fëm'ija ngr'iet në k'ëmbë mbas një v'iti, ai u ngrit në k'ëmbë të tr'etën e d'itës, ndaj ka ng'elur kjo, mirp'o kët'o k'anë histor'ira të mëdh'a, b'ota j'ashtë, ma merr m'ëndja m'ua, se t'urqia, arab'ia e gj'etkë e gj'etkë, që j'anë v'ënde të trashëgu'ara me fe, m'undet ta d'inë, m'undet ta d'inë njëç'ikë më më sh'umë at'ë, at'ë histor'inë e kët'yre gj'ërave. për novr'uz do të th'errnje shel'ek se s'bën, bil'e dhe sot n'eve th'errim shel'ek, se ësht gjyn'ah th'onë, se ësht mek'at e m'adhe për nj'erzit, mek'at e m'adhe ësht edh'e për bagt'inë, ësht gjyn'ah për bagt'inë, th'onë, th'erre d'itën e novr'uzit, th'onë, se 'është, 'është ur'atë edh'e për nj'erzit, po 'është ur'atë edh'e për bagt'inë, bil'e pl'eqtë t'anë e mb'anin një kët'u edh'e e th'errnin novr'uzit. për novr'uzin ngr'ihëshin në mëngj'es edh'e si l'anin du'art e s'ytë do th'errësh shel'eku. do l'anin du'art e syt, th'errësh shel'eku, edh'e gëzu'ar th'oshin sullt'an novr'uzi, gëzu'ar, gëzu'ar b'ënin të t'ërë. ne fëm'ijve na m'errnin n'onjë, nj'omnin g'ishtinë në gjakt edh'e na e v'inin ktu, na shën'onin, dometh'ën u shën'ove për novr'uzin, dometh'ën i b'ënin hat'ërin at'ija novr'uzit, edh'e shën'onin dhe p'emët me gjak, tak m'errte një shkop nj'ëri, një rr'eckë edh'e u b'inte p'emëve tak, tak. ç'k'ishe at'y rreth e rr'otull shtëp'isë. e te shtëp'ia, dometh'ën se 'ishte, 'ishte për sev'ap, se p'ema 'është f'alur. gëzu'ar novr'uzi, gëzu'ar t'na z'ërë. ▶ pos'i, gëzu'arë. kaq, kaq di 'unë, po ne, dëgj'o ti, ne i k'emi mb'ajtur fort ca gj'ëra, se na llaf'osnin h'allot e pl'akat më përp'ara, kshu ti, pa n'ukë, nuk të l'inin. th'erri koç'iu njëh'erë një kap'osh at'y, e nxu'arrë karikat'urë, pse th'erri për novr'uz, e nxu'arrë karikat'urë. gjyn'ah f'ortë, pse ç'ke.

(M.Z.):

novr'uzi, do th'errje mish se s'bën novr'uzit, po nuk 'ishe e thën që të th'errje bagët'i, edh'e më t'epër përd'orej nga kët'o të v'oglat, shp'ëndët, kënd'eza, p'ula, nga kët'o, i mb'anin i ushq'enin, m'ajmëshin dhe do t'i

th'errnin d'itën që gëdh'ihësh novr'uz. me kët'ë k'okën e kët'ija gj'elit, e m'errnin dhe pak gjak që b'inte në sëh'ant, e m'errnin, to v'inin edh'e at'a v'etë, fëm'ija, një gisht gjak kët'u në b'allë. në b'allë, po, past'aj fill'onin nëp'ër pem'ët i p'iknin, nëp'ër dy'ert e dh'omave, në drit'aret me k'okë e at'ija, no një çik gjak. sh'enjë, sh'enjë për novr'uz. për shënd'et th'oshin, po se si, për shënd'et e k'ishin.

(T.G.):
edh'e novr'uzit gjak i th'emi n'eve b'ëjmë. për novr'uz, kurb'an u th'oshin, kurb'an novr'uz. të n'ëntën e m'arsit e k'emi novr'uz n'eve, të n'ëntën, ngr'ihen në mëngj'es nj'erzitë, th'errin kurb'an. e ushq'ejm n'eve, e ush-q'ejm, i th'emi p'ulave, i ushq'ejm, e k'emi për d'itën e novr'uzit. kush ka bakt'i kshu, therr n'onjë shel'ek. e kto i k'emi edh'e i ham në dark. jo, jo s'bëjm, tri d'itë, tri d'itë. s'lej'ohej se b'ëhej. s'e lëm at'ë n'eve, se thon, edh'e, edh'e me pr'ova, që po t'kem çpu'ar na ha bakt'inë nep'ërka 'ose gj'alpri, për at'ë, për at'ë, op'o dhe nj'ersit, e k'emi të, i k'yçim, i k'yçim ne, tri dit s'zëm. jo, jo s'pun'ohej, s'pun'ojn t'okat. po ësht gjyn'ah thon, ësht gjyn'ah, për gjyn'ah, se ka l'indur edh'e d'itën e. po kush ka l'indur, po th'onë që perënd'ia ka l'indur, edh'e i ka vën 'emrin sullt'an novr'us, edh'e i thon sullt'an novr'us, e të n'ëntën ai ka l'indur, të njëmbëdhj'etën, të dy-mbëdhj'etën i kan vën 'emrin sullt'an novr'us, o b'iri n'ënes, edh'e nuk pu-n'ohet at'o tri d'itë, nuk lër'ojnë, asnj'ë gjë s'pr'esin, as edh'e një p'emë ap'o një gjë, jo s'pr'esin. mbas novr'uzit vjen barj'ami math.

(M.K.):
kurs'e përp'ara se të v'inim te shëngj'ergji n'eve k'emi p'asur një fest fet'are kët'u, që e përd'ornin at'ë, novr'uzi, edh'e novr'uzi b'ëhesh në nënt mars, po siç i thon fj'alës kët'ë s'e fest'onin të tër, v'etëm myslim'anët. as'aj i kusht'o-hej, novr'uzi, e k'ishim dëgju'ar dhe n'eve, po për fest fet'are, fest fet'are 'ishte, kshu, sullt'an novr'uzi i th'oshin. në at'o k'ohra fet'arët, që kan gj'e-tur, kan pësu'ar të këq'ija nga rregj'imet e k'ohës, edh'e ka mb'etur dit që fest'ohësh. edh'e ditn e novr'uzit th'errin kurb'an, bëjn gjak. ai që ka therr shel'ekun, therr d'ashin, ai që s'ka therr p'ulën, kap'oshin, po gjak do b'ëjë se s'bën.
shenj me gj'akun e shel'ekut b'ëhesh novr'uzit, më n'ëntë mars, kurs'e shën-gj'ergjit jo. m'errnin gjak me gisht e ja u v'inin kalam'aqve në ball, kshu.

Plakat „Старухи“ (30 марта - 1 апреля / 13-15 апреля)

Как „Дни старух“ (ditet e plakave) отмечаются, по всей видимости, два последних дня марта и первое апреля, особенно если принять во внимание названия каждого из дней: *plakë e mars* „старуха и март“, *plakë vetem* „старуха одна“, *plakë e prill* „старуха и апрель“. Однако, если принять во внимание отраженную в легенде просьбу марта к февралю дать ему в долг два дня, „Днями старух“ оказываются три последних дня марта. Информанты называют периоды от 29 до 31 марта или от 30 марта до 1 апреля.

Верят, что в эти дни очень холодно, падает снег и что, пока не прошли эти дни, нельзя говорить о наступлении весны (behari). Согласно легенде, в последний день марта три старухи выгнали скот в горы. Погода была очень хорошей, и старухи думали, что они распрощались с зимой и встретили весну. Поэтому одна из старух, увидев радовавшегося хорошей погоде быка по кличке Кази, пошутила: *b'ole, b'ole, kaz'i, b'ole, se d'itën e m'arsit e p'ordhe* „b'ole, b'ole, kaz'i, b'ole, что ты напердел на день марта“.

Март, который, как верили, был немного короче февраля, оскорбился и обратился к февралю со следующей просьбой: *o shkurt të kam vëll'a, do t'më napç dy d'itë h'ua, ta bëj pl'akën si të d'ua* „о февраль, ты мой брат, дай мне два дня в долг, чтобы я сделал со старухой то, что я хочу“. Февраль дал ему два дня и поэтому стал таким коротким. На следующий день в горах выпал сильный снег и старухи вместе со скотом замерзли.

Лексика, предусмотренная программой

1. Название первых (последних) дней марта, связанное с резким похолоданием в эти дни и легендами о рассерженной „бабе Марте“ или другом весеннем месяце, взявшем взаймы несколько дней у зимних месяцев: *pl'akat*
2. Живущие в воде мифические существа в образе женщин, которые активизируются в три первых, три средних или три последних дня месяца марта (а также в первые дни августа): -

(K.Y.):
në prill. dëgj'o, sh'umë b'ukur, dëgj'o, a dëgj'ove ti, sh'umë, shum i

vëm'ëndshëm q'ënka, q'ëka shum i... na, kto na i ka, i ka t'kt'ejshmet ap'o i ka t'and'ejshmet? të and'ejshmet? po pse të k'etë, të k'enë egzistu'ar kjo edh'e gjer and'ej? ◀ *dëgj'o si ësht p'una, në funtë të m'arsit, d'itën e, do gdh'ihësh mars, jo do gdh'ihësh pr'illi, 'ishin tri pl'aka, tri pl'aka, mu'arrë bagët'inë, edh'e shku'an në stant në malt, edh'e, kur van at'ije n'stant, në malt, 'ishte k'ohë, të përvël'onte di'elli, edh'e b'ëri sh'aka aj'o pl'aka, tha, se po blor'inte k'au, „b'ole, b'ole kaz'i, b'ole", tha, se po blor'inte k'au yyyy, po l'oste, a e kupt'on?, edh'e më fal për shpr'ehjen, aj'o, sik'ur i tha k'aut që „b'ole, b'ole, tha, kaz'i, b'ole", tha, se, më fal për shpr'ehjen, „d'itën e m'arsit e p'ordhe", i tha. ky tan'ithi, u mërz'it m'arsi, edh'e i tha shk'urtit, „o shkurt", i tha, ndaj ka mb'etur shk'urti me njëztet'et, „të kam vëll'a", i tha, që dometh'ën je 'afër, „të kam vëll'a", i tha, „do t'më napç dy d'itë h'ua", i tha, „ta bëj pl'akën si të d'ua", edh'e, sik'ur shk'urti ja dha dy dit, edh'e të n'esërmen kur u gëdh'i, u gëdh'i me tre k'atër pëll'ëmbë dëb'orë, a një m'etro, kshu që, ç'kisht at'ije në malt ng'ordhën dhe pl'akat vd'iqën, të tr'ijat, edhe ka ng'elur kjo tan'ithi, pl'akë e mars, pl'akë v'etëm, plak e prill, d'eri më një prill, kët'o tre d'itë r'uhemi neve në çdo vit, se kët'o shti'en dëb'orë, e k'anë ng'elur dometh'ën, ka ng'elur e trashëgu'ar prej asaj ndodh'ije edh'e egzist'on edh'e kal'on nëp'ër br'ezat, prand'aj ti, ti rrofsh se q'ëke sh'umë i, i vëm'ëndshëm, q'ëke sh'umë me, me pasi'on të math, dometh'ën, që trashëg'okëke, se ti je ç'uni ri, trashëg'okëke dometh'ën edh'e kët'o të f'esë, se kët'o jan pun fet'are. kët'o tre d'itët j'anë të m'arra, ndaj shk'urti ka mb'etur me njëztet'et, të t'ërë kan na tridhj'et, e na tridhj'et e një, ja ka marr h'ua m'arsi pr'illit, për ta b'ërë pl'akën, tha un, si të d'ua, se kjo u tall me m'ua. më njëz'et e, më njëz'et e n'ëntë ësht plak e mars, e, plak e mars, më tridhj'et ësht plak v'etëm, më tridhj'et e një ësht pl'ak e prill, edh'e kët'o ndaj k'anë ng'elur kët'o tre dit, se, për në fshat thoj ti? kjo, kët'o kth'ehen edh'e allafr'ënga, edh'e allat'urka, edh'e ndaj, se edh'e k'oha, k'oha, kur hyn mu'aji, gjithm'on, pr'ishet k'oha, edh'e kur hyn allafr'ënga, edh'e kur hyn allat'urka, edh'e kjo ndodh'i, kjo b'ëhet për allafr'ënga dhe për allat'urka, për d'atën, dometh'ën për të, për të mos u ngatëru'ar at'o. jo, jo, ne i ng'asim allat'urka, jo allafr'ënga. kët'o ng'iten allat'urka, se edh'e pl'eqtë m'përp'ara kto gj'ërat fet'are ng'itshin allat'urka, nuk ng'iten allafr'ënga.* ▶

(M.Z.):
po tan'i për pl'akat, dit e pl'akave ka qën kësht'u që, si na e treg'onin pl'eqtë, gojdh'ëna kto, ë pra pl'aka ka d'alë, se e treg'ojnë historik'isht që m'arsi ka q'ënë pak më i shk'urtër nga shk'urti, dhe pl'aka d'oli në stan, në malt edh'e me fj'alë fy'ese at'ije ofend'oj m'arsin, „d'olla, d'olla" tha,

„mars'in e ...“, tan'i m'arsi i kërk'oj shk'urtit, gojdh'ëna gjithnj'ëj ë, i tha „mor'e shkurt, mil'oç vëll'a a më nep dy dit h'ua, ta bëj pl'akën si të d'ua“. i dha dy d'itë shk'urti, u bë m'arsi me trethtenj'ë, dhe shk'urti ng'eli me njëztet'et, dhe me njëzten'ënt, po me njëzten'ënt zakon'isht, kshu e nj'inin dik'ur, dhe b'ëri furt'unë, ngr'inë at'ije siç qe pl'aka, k'adet, çob'anët, t'ufa, se d'oli megj'ithë t'ufë në malt kjo, ngr'inë, u kthy'en në shkëmbt. fërt'una, 'ftoht, fërt'unë, 'er e m'adhe, me dëb'orë, me br'eshër, fërt'unë.

(G.Y.):
në prill jan tre dit pl'akat, nëmër'oen çdo vit kto. jo 'ft'oet k'oha, b'ie dëb'orë, me një fj'alë pa kalu'ar pl'akat s'ka 'ardhur beh'ari, jan tre dit kto, plak e mars, fj'ala vjen, plak e mars ësht, fj'ala vjen, kush ësht më i m'adhi në 'fshat?, 'është myft'ari, fj'ala vjen, plak e mars, plak e prill, jan dy çift, burr e gr'ua, kush ësht? ësht vel'iu me dud'inë, plak prill v'etëm prap ësht hys'eni, kto tre dit, një dit jan dy ç'ifte, burr e gr'ua e dy jan të vetmu'arë. po pse ka ng'elur? po s'e di ky, ka ng'elur kshu, jan tre dit, 'është tridhj'eta, trethtenj'ishi dhe nj'ishi, ka ng'elur kshu, që ësht ng'elur nga m'arsi gj'atë, se b'ëri shum keq mu'aji mars, ngr'ica ç't't'them, edh'e pl'aka d'olli po t'irte me bosht, edh'e „ë mu bëfsh kurb'an i q'ënit“, tha, „ma m'orre të k'eqen, th'eve q'afën dhe sot ti“, i tha m'arsit, se 'ishte shum ft'otë, dhe m'arsi v'ajti i tha pr'illit, „më jep një dit h'ua i tha, ta ngri pl'akën ashtu si d'ua un“. pr'illit, edh'e pr'illi ja dha një dit h'ua m'arsit, edh'e pl'akën e ngr'iu f'are ai mu në malt, i tha, ti që më sh'ave, i tha, e ngr'iu pl'akën f'are, edh'e ka ng'elur tan'ithi, tridhj'eta ësht plak, plak e mars çift, trethtenj'ishi ësht v'etëm, ësht plak v'etëm, pr'illit një prap çift, se ka ngrir pl'aka, që ësht v'etëm at'ije.

(T.G.):
kët'o j'anë, dëgj'o, del m'arsi edh'e ryn pr'illi, edh'e i th'onë plak tri dit, plak e mars, edh'e plak v'etëm, v'etëm, i thon as'aj d'itës që ka një shtes mu'aji, m'kupt'on?, edh'e të, plak e prill kur ryn pr'illi, kto tri dit ka pl'aka. e po ja qysh ka ng'elur?, at'ë s'e di o bir qysh ka ng'elur, s'e di at'ë.

Shëngjergji (23 апреля / 6 мая)

День shëngjergji отмечает окончательное прощание с зимой и начало весны (behar) и, таким образом, начало нового полугодия, которое окончится в день shënmitri (см.), знаменующий начало зимы. Обряды в

день shëngjergji имеют скотоводческий характер. Резали курбан, обычно ягненка (qengj, pirës „ягненок, вскормленный только молоком“), и готовили особое блюдо из молока, яиц и муки (qumështor).

Овец пригоняли в этот день с зимовки в Мюзече (Myzeqe), ягнят и козлят отбивали от матерей, которых начинали доить. В ведра перед началом дойки клали крапиву (hithra) и другие травы для удачи (mbarësi), чтобы скот плодился так же хорошо, как растет трава и крапива. Надоенное в этот день молоко раздавали бедным семьям.

Скот гнали только снизу вверх, на пастбища над деревней, поскольку верили, что тогда он будет лучше расти.

Лексика, предусмотренная программой

1. Название праздника: *shëngj'ergj, -i*
2. Праздничный каравай: -
3. Хлеб в форме кольца (через который совершается первое доение): -
4. Жертвенное животное: *kurb'an, -i*
5. Первое доение: - (ср. опис. *mj'elja për her t'par*)
6. Следующий день: -

(M.Z.):

7

◀ *shëngj'ergji e thash un më njëzetetr'e prill. për shëngj'ergj k'ishim v'etëm kët'ë n'eve që b'ëhish nga blegtor'ia, i th'oshim qumështu'ar, b'ëhish në, në teps'i b'ëhish. përndr'yshe kull'oshtra, larg kull'oshtra, larg kull'oshtra. me q'umësht, me v'ezë. qumështu'ar b'ënin, qumështu'ar. nëp'ër fam'iljet, viz'ita rr'allë, dometh'ënë, në një rrj'etë të ng'ushtë sh'umë, me r'aste, gëz'imi 'ose larg q'oftë edh'e hidhër'imi, kush v'inte, i v'inte për shëngj'ergj, dometh'ën, k'ishte viz'ita të shk'urtra fam'ilje më fam'ilje, ndërs'a gr'umbull për ta festu'ar jo, gr'umbull, për ta festu'ar jo, k'ishte viz'ita më një rreth të ngusht edh'e fest'oësh në fam'ilje, kto. me bagt'inë, do th'errnin nd'onjë qengj, i th'oshin p'irës. po për shëngj'ergj, për shëngj'ergj th'errësh p'irsi. nd'anin, nd'anin, fj'ala vjen, k'ishte nj'erëz të v'arfër, dhe ja them'eli kët'yre nd'ante edh'e q'umësht, edh'e mish në afërs'i, at'y në l'agjet, dometh'ën, mish në l'agjet, ndërs'a q'umësht nd'anin në t'ërë fsh'atin, për shëngj'ergjin. q'umështi i at'ë d'itës. ditn e shëngj'ergjit, në mëngj'es, nd'ahësh. jo, jo, si zakon'isht m'ilësh, v'etëm kus'ivet u vi'ej një t'ufë bar, bar, me kupt'imin e fj'alës bar, bar i m'irë, bar me një ar'omë, çf'arë l'ule mund të 'ishte, por bar i p'astër, kjo 'ishte.* ▶

(N.Y., G.Y.):
- bagt'ia në kull'otë, kur fill'on për të mj'elë bagt'inë, d'itën e p'arë, m'arrin h'ithra, gr'urë e h'edhin në v'edrën kur e mj'elin, bakt'it...
- që të k'etë prodh'im shum...
- jo prodh'im, që të sht'ohet bakt'ia si h'ithra, si gr'uri, h'ithër t'jet, shp'uis...
- edh'e shpërnd'ajn nëp'ër fshat, nëp'ër fam'iljet.
- edh'e kur tunt 'unë...
- hedhn, s'efte në pranv'er kjo ësht.
- kur tunt un, në fill'im, at dit, i hedh v'edrës q'umshtit, që m'ilet v'edra, edh'e un at dit do tunt në mëngj'es, 'unë hedh edh'e at'ije h'ithër, marr një plis të njom h'ithër edh'e vë dhe një lëmsh kaq, që kaq gjalp të nxjerr.
- kush nuk ka munt t'i japç. kur pjell l'opa...
- jo, jo, ësht keq, s'k'anë q'umësht, shp'inin, ai që k'ishte, më i p'asuri, shpërnd'ante. vazhdim'isht j'epnin kta t'anët, vazhdim'isht.
- jo, jo nas'ip. un mend'oj kët'ë, që v'etëm për shëngj'ergj j'epet q'umësht kshu, që nd'ahet nëp'ër fshat, për mat'emin b'ëej 'ashri, e ai nd'ahet në gjith fsh'atin.

(T.G.):
d'itën e shëngj'egjit. shëngj'egj. qumështu'ar. qumështu'ari me mj'ell të m'isërtë edh'e me v'ezë, edh'e me q'umësht e bëjm, e qumështu'ar bëjn. kët'o gat'uhet, ky b'ëhesh. s'b'ëhet asnj'ë gjë. e at'a që v'inin na myzeq'eja asht'u e nd'anin për sev'ap, për sev'ap e nd'anin. jo, jo. që të sht'ohen bakt'ia. at'ë d'itë që z'inin q'umështit. që z'imim bakt'inë, mbas pj'elljes edh'e do t'i l'ëmë me shq'erat dy mu'aj a tre a, që, apo k'ecret edh'e do t'i zën bakt'in, i ndajn, i veç'ojn at'o, i veç'ojn, edh'e paz'aj i zëm e i mj'elim bakt'in. q'ëngjat ap'o k'ecat. nga t''ëmat. at'ë dit b'ëhet, nga at'a që v'inin na myze-q'eja, ja u nd'anin at'yre që s'k'ishin, at'yre që s'k'ishin pa jo rr'adhë, jo rr'adhë, se përsh'ëmbull un që kisha nuk më. t'thash un at'a b'ënin.

(T.G.):
e h'edhim, siç'ili, i mjel at'o, t'ëndet, t'imet, të kt'ija edh'e i mj'elin veç e veç kto bakt'it, pas k'okvet që ke, edh'e kaq ka 'imja, kaq ka j'otja, kaq e tj'etrit edh'e pazd'ajthi, pazd'aj vazhd'ojnë i mj'elin tok, po edh'e e ndajnë q'u-mshtit, sa q'umësht. h'edhin h'ithëra. e h'ithra, h'ithra, edh'e ësht edh'e një bar, ësht edh'e një bar, qumësht'ore edh'e at'ë i h'edhin, që të ken q'umësht bakt'ia, h'ithra po të sht'ohet. si h'ithra. kur ven nëp'ër malet, kshu, që i bëjn tok bakt'in, në mal, në mal. at'ë d'itën e m'arsit, v'etëm d'itën e m'arsit e k'emi n'eve, d'itën.

(S.K.):

8

◀ *shëngj'ergj edh'e shëm'itër. edh'e shëm'itër, shëngj'ergj e shëm'itër. shik'o, n'vj'eshtën e m'esme, 'ose në njëz'et tet'or, nuk e di saktës'isht kshu, se kur i b'ie, në tet'or b'ie kjo, 'është shëm'itri, shënm'itri, ktë e mbaj m'ëntë se, kur ru'ante pl'aku, kur kam p'atur pl'akun me blektor'i kshu, edh'e m'errte me rrog, edh'e ne pagu'anim, l'agjja 'ose dik'ush, ktu tek xha sin'ani më shum, edh'e i m'errte me rrog, i m'errte në maj, në maj 'ishte shëm'itër, q'uhej, shëngj'ergj në maj, në maj, dometh'ën nuk e di se n'ç'dat 'ishte kjo, po q'uhesh shëngj'ergj, ditn e shëngj'ergjit b'ënin qumësht'or pl'akat, edh'e i m'errte me rrog, nga kjo d'ata e m'ajit, 'ose mu'ajin maj, d'eri në shëm'itër, shëm'itër në tet'or, gjasht mu'aj sa v'inin kto, edh'e q'uhej shëngj'ergj edh'e shënm'itër, ne e fest'onim, ne myslym'anët, kët'ë, ja kshu, kjo, po se nga e ka prej'ardhjen kjo shëngj'ergj e shënm'itra un nuk, se ka diçk'a fet'are ktu. 'ose si dit e sh'enitë.* ▶

(M.K.):

mbas d'itës v'erës vjen shëngj'ergji, që pyet ky, ësht në prill, n'mu'ajn prill, më njëz'et e tre prill fest'ohet shëngj'ergji. për shëngj'ergj th'errin na një qengj, e kujt'ojn at'ë dit, dhe kjo dometh'ën shën'on peri'udhën e f'undit të d'imrit. po, d'eri ath'ere d'imri k'ishte të drejt të përd'orte f'orcat e t'ija, mbas shëngj'ergjit s'k'ishte të drejt, me përjasht'im që... kurb'an q'uhësh, kurb'an. po, e k'emi kurb'an për shëngj'ergj, 'ose og'iç për shëngj'ergj. n'jan'ar, dometh'ën, kët'u kan q'ënë f'esta të përgj'ithshme, kshu, se shëngj'ergjin, fj'ala vjen, e fest'ojnë edh'e katol'ikët edh'e myslim'anët.

(M.K.):

po, po t'ket po, ç'ohej. për ditn e shëngj'ergjit, për ditn e shëngj'ergjit, po ti përsh'ëmbëll ke një tuf bakt'i edh'e ke fillu'ar q'umësht, un s'kam, ti për shëngj'ergj, si për, i thon kës'aj fj'ale kshu, për sev'ap, t'i th'emi, 'ose për at'ë mbarv'ajtjen e bakt'ive, i çon të h'ajë edh'e ai që s'ka. si zakon'isht, në v'edrët, u ç'ojnë bar at'y, u ç'ojnë gjeth, u ç'ojnë at'y, v'edra i th'emi n'eve at'yre që m'ilen bakët'ia, u h'edhin nga kët'o br'ënda, kjo dometh'ën, që të na sht'ohen bakët'ia si b'ari e si gj'ethja edh'e nga kjo nd'ahësh edh'e. jo, un s'e mbaj mënt, s'e di. jo, kët'u tek n'eve jo, po e th'ashë at'ë që m'eqë shën'ohet aj'o peri'udh e kal'imit të d'imrit v'ënë z'ile, vën këmb'orë, vën gj'ëra kshu po. d'itën e shëngj'ergjit. ja u v'arin bakët'ivet, ja u var'in bakët'ivet. jo, mo jo mb'ajnë gjithnj'ë bakët'it z'ile, këmb'or, po mbajn, fj'ala vjen këmb'orë 'ose z'ile të v'ogla, që kull'osin gjat k'ohës d'imrit, 'ose ushq'ehen br'ënda, ndërs'a ath'ere kur vjen shëngj'ergji v'arin edh'e më të

mëdh'a këmb'orë e z'ile, se kal'oj d'imri tash'ithi, i tak'on t'ufës të ket edh'e z'ile të m'ira, këmb'or, e. si qysh i th'irri? s´k'ishte 'emër ai, og'içi shëngj'ergjit 'ose kurb'an. jo, kët'u te ne jo, si zakonisht.

(M.Z.):
jo s´ka q'ënë, nuk ka q'ënë kjo, v'etëm d'itën e shëngj'ergjit dhe të m'ajit, që nuk i lëç'onin posht bagët'inë, i lëç'onin vazhdim'isht lart. të m'ajit. më një m'ajit, po më shum ditn e shëngj'ergjit 'ishte kjo. p'oshtë, jo, i lëç'onin lart, me përjasht'im t´sin'anit, i lëç'onte dh'itë posht. për të b'ërë lart, për të b'ërë lart. simb'as të th'ënavet po. nuk e di.

Një maji (1 / 14 мая)

Это „несчастливый" день (ditë e shkretë), в который было запрещено работать. Молоко и молочные продукты, полученные в этот день, надо было съесть полностью в течение дня.

(M.K.):
pas d'itës së shëngj'ergjit, rrall e rrall fest'ohësh një m'aji, kjo, s´k'ishte. jo, një m'aji 'ishe edh'e kur s´ish zyrt'ar, se më përp'ara fj'ala vjen un s´e mbaj mënt që të fest'ohësh edh'e zyrtar'isht një m'aji, s´e mbaj mënt un, dik'ur, kur 'isha un i v'ogël, për një m'ajin nuk d'onte të d'inte njer'i gjë, zyrtar'isht e kam ll'afin, kurs'e si p'opull fet'ar d'itën e një m'ajit e q'uante dit t´shkret. dit e shkret, dometh'ën dit jo e mb'arë. po pse? çfar kish nd'odhur, dik'u, kush e di, edh'e at'a që më th'oshin m'ua përsh'ëmbëll, jo që e kam dëgju'ar un, po nuk të j'epnin n'onjë shpjeg'im tj'etër, po e qu'anin dit të shkret. hiç gjë, hiç gjë. nuk pun'onin, nuk pun'onin. po njer'i s´të ndal'onte, po kshu ish ai, gj'etur nga të p'arët edh'e kshu vepr'ohej, ty të mb'ushësh m'ëndja v'inje pun'oje, po un, un fj'ala vjen, që e k'isha, e d'ija kët'ë pun dhe asht'u, nuk v'inja në pun. asgj'ë, asgj'ë nuk b'ënte vak'i, asgj'ë nuk b'ënte vak'i. mbas një m'ajit s´k'ishte fest fet'are, dometh'ën v'inin kët'o f'estat e g'ushtit.

(G.Y.):
edh'e th'oshin në d'atën një maj, at'ë dit bulm'etin nuk d'uet ta fshtj'ellëç hiç, ta haç, ta konsum'oç, se zë kr'imba th'oshin pleqt, d'itën e një majit, allat'urka, at'ë bulm'et që ke at'ë dit, të tër q'umshtin që prodh'on ta haç, mos e bëç as gjalp, as djath, as, nuk lej'ohësh, th'oshin pl'akat më përp'ara, e tasht'i ne s´po ja py'esim.

Barjami / Bajrami „Байрам“

Подвижный мусульманский праздник, имеющий исключительно религиозный характер.

Празднуются „большой“ и „малый“ байрам. В день „малого“ байрама резали курбан, в то время как на „большой“ выпекали особый хлеб (çyrek) и делали халву (hallvë); раздавали подарки.

С байрамом связан также подвижный пост (matem, -i) секты бекташи, соответствующий рамадану (ramazan) других групп мусульман. 12 суток верующие не пили воды и постились (agjëroj, mbaj matem) в течение светового дня. В дни поста готовилась вареная пшеница (ashure), которую раздавали по селу.

(K.Y.):
mbas novr'uzit 'ishte barj'ami v'ogël, barj'ami m'athë. barj'ami v'ogël, do t'më f'alni po un me d'ata nuk e di, po më d'uket se 'ishte në qersh'or a korr'ik, kshu ti, nuk e di, i kan kët'a në televiz'or, t'i jep ai. a në maj më d'ukesh b'ëhesh. e njëll'ojtë, b'ëhesh barj'ami v'ogël, barj'ami math, b'ënin tëmbëls'ira, v'inin tak'ohëshin nj'erzit në fsh'atë, me at'a që k'ishin shku'arje, me at'a që k'ishin miqës'i, këmb'enin viz'ita kshu, e më th'otë plaka, e sot, kur ish barj'am i shkr'eti plak, xha sin'ani, thot, na m'errte të t'ërve na një fust'an, na një sham'i, për barjamll'ëk, na i j'epte th'otë, se ai 'ishte shum ash'tu.
'ishte mëh'yp, at'a e mb'anin mat'em, mb'anin mat'em, mb'anin dymbëdhj'etë d'itë, a n'ëntë a dymbëdhj'etë nuk p'inin 'ujë. kjo 'ishte në korr'ik, më kujt'ohet m'ua se njëh'erë një plak köt'u në fshat, 'ishte da'iu i pl'akës, një jash'ar, më tha m'ua, do t'më m'arrësh dy k'okrra k'umblle se vd'iqa për 'ujë, na i thash se v'ete mbar un 'ujë, i thash un, e m'orra yxh'ym un t'm'errja 'ujë, jo, jo, jo tha pa, pa, pa, se mbaj mat'em un tha, agjër'oj un tha, nuk pi uj tha, edh'e i m'orra dy k'umblla ja dhash un at'ij, edh'e nuk p'inte 'ujë, a n'ëntë d'itë, a dymbëdhj'et, nuk p'inte 'ujë, mb'anin mat'em, se ca i th'oshin ramaz'an and'ej p'oshtë, l'ushnja e kav'aja, po kav'aja 'ishte fet'ar sh'umë, se kam b'ërë ushtr'in un and'ej 'unë. ë ka edh'e për at'ë, po pr'apë t'më f'alni, se t'ëra nuk i di 'unë, se po të gjesh një me m'oshën shtatëdhj'et vjeç e përpj'etë, e te tetdhj'eta, ai di më sh'umë na 'unë, se 'unë pa një gjashtëdhj'et jam,e ai di më sh'umë na 'unë. po ka që nuk h'anin d'itën, po jo ktu te n'eve, posht, myzeq'eja, v'etëm n'atën, se si e shpjeg'onin at'a, që. kjo peri'udha ka q'ënë peri'udha e korr'ikut, më d'uket, a g'ushtit më d'uket, mb'anin më sh'umë köt'a myzeq'arët, që jez'iti i im'am hys'enit,

im'am has'anit, gj'oja sik'ur i k'anë pr'erë 'ujët e b'ukën, edh'e i k'anë prer 'ujët dhe b'ukën, kaq d'itë, mirp'o ai treg'onin pl'eqtë, u tha un asht'u u b'ëra q'efin j'uve, pa un 'ujët ja tek e kam, tha, edh'e ngr'iti p'osten ai at'ije dhe 'ujët i shk'onte nën të, ja, tha, tek ësht 'ujët.

(G.Y., N.Y.):
- për mat'emin b'ëej 'ashri, e ai nd'ahet në gjith fsh'atin.
- e di, i thash. për mat'em, e. ai ësht o, agjër'onin nj'erzit, pleqt t'anë, bab'aj.
- po s'ësht për barj'amin agjër'imi.
- qysh moj?
- për barj'amin ësht agjër'imi?
- jo bajr'am, bajr'ami ësht në fund f'are, po pleqt tan që 'ishin mëh'yp, agjër'onin, mat'em i th'oshin.
- një mu'aj që mb'anin 'ujin, që s'p'inin uj?
- s'p'inin uj at'a, p'inin dh'allë. nuk h'anin mish. jo, s'h'anin. jo nuk h'anin. buk po h'anin n'atën, po mish nuk h'anin. kët'o dymbdhj'et dit, a sa 'ishin at'o, dymbdhj'et dit?
- jo 'ishte një mu'aj.
- një mu'aj që agjër'onin pl'eqtë, më'yp u th'oshin at'yre. mëh'yp
- e tan'i të tër, të tër e mb'ajnë 'ujët, ramaz'an, edh'e.

(T.G.):
barj'amin bëjm çyr'ek edh'e hallv i th'emi n'eve, e at'ë b'ëjmë për barj'am, barj'amin e v'ogël, se jan dy barj'ame, i math edh'e i v'ogël i th'emi, at'ë të v'oglin kush ka therr pul a shel'ek a, i th'errnin at'a, at'ë bëjn për at'ë, bëjn gjak.
për të v'oglin? kurb'ant k'ishin. th'errnin, ja un të thash që, na një shel'ek, a na një pul a, na një qëngj a na një pul, ktë th'errnin, ktë k'ishin për barj'am.

(M.K.):
mat'emi qarkull'on, nuk ësht në dit të caktu'ar, kët'ë e d'inë v'etëm at'a që jan fet'ar, që i ndj'ekin at'o p'unë, se ne fest'ojmë dhe dy barj'amë, mirp'o tasht'i un s'jam në gj'endje të t'them që barj'ami ësht në k'ëtë dat, dhe un kur e dëgj'oj në televiz'or që e j'apin at'a të fes, se ai nëq'oftse ka rën si-vj'et, fj'ala vjen, në mu'ajin prill, barj'ami, mot b'ie në maj ay, a në qesh'or a, qarkull'on kshtu kjo pun që të them kot dometh'ën.

Festa e Tomorit „Праздник Томора“ (25 августа)

Праздник секты бекташей. В текке Аббас Али на горе Томор, где, согласно преданию, находится могила святого и сохранился след копыта его коня, совершается ежегодное паломничество. Там для решения различных семейных проблем и для удачи (mbarësi) верующие режут курбан. Мясо жертвы запекают и съедают на месте, в то время как шкуру дарят текке.

Согласно легенде, были два святых брата, Аббас Али и Баба Али (был, возможно, и третий, Шемси, в Круе (Shems'iu në Kr'ujë)). Первый был чабаном в горах Томора, второй - сапожником в Берате. Аббас Али посылал брату молоко в полотнище, а Баба Али возвращал полотнище с горящими углями, чтобы брат согрелся. Однажды Баба Али, измеряя размер ноги одной девушки, сказал ей: „Подними ногу!“. Аббас Али услышал это и расстроился за брата. С этого момента полотнище стало пропускать молоко. Баба Али сказал брату: „Почему ты расстраиваешься? Это я обладаю силой, поскольку занимаюсь таким ремеслом, а не ты, живущий один в горах“. Но и Аббас Али был очень силен; рассказывают, что он взял однажды пушечное ядро, упавшее в Томоре, и бросил его туда, откуда оно прилетело.

(K.Y.):

9

◀ *kjo f'esta e tom'orit, prap kët'u jan ca gab'ime, edh'e un kam py'etur përë ab'as al'inë dhe bab'a al'inë, th'oshin që j'anë dy vëll'ezër, dhe j'anë vëll'ezër të dy, ë, mirp'o kët'a p'askan q'ënë tre, p'aska qën dhe një shems'i në kr'ujë, nuk kan qën dy po kan qën tre, ky ka q'ënë, çob'an në malt, ky bab'a al'iu ka qën në ber'at këpuc'ar, bil'e treg'ojnë, që ky i ç'onte q'umësht, që na tom'ori, në n'apët, edh'e nuk rr'ithte n'apa, e po pse e pa të vll'anë ai i ç'onte, i`j'epte, i h'idhte qym'yr, i h'idhte zjarr në n'apët e mb'ante at'ije në maj t´m'alit, se ai s´k'ishte dr'urë at'ije, mirp'o qysh e gj'eti që i m'orri m'asën një këp'uce, një ç'upe i tha ngri k'ëmbën, i m'orri m'asën e këp'ucës, ky u dëshpër'ua, ab'azi, al'iu, ai i tha, kth'eu k'okën ai pa n'apën, pa n'apën, që po kull'onte, q'umësht, i tha çf'arë bën, i tha, pse pr'ishe z'ëmër, i tha, i f'ortë jam 'unë, tha, që e mbaj kët'u, i tha, e pun'oj në kët'ë zan'at, i tha, jo ti at'ije në malt, ti, tha, v'etëm, v'etëm ti at'ije në malt, po 'ishe i fort sh'umë ky, bil'e bil'e e treg'ojnë sik'urë peri'udhat e l'uftës d'ytë botr'ore, jo të mpërp'arshmet, sik'urë i k'anë sht'ënë me topt tom'orit, ky e ka kthy'er at'y dhe ja u ka h'edhur atj'e ku 'ishin, ath'ere, than at'a, h'oqën d'orë, th'anë t'utje na shqipr'ia th'anë. e, kurs'e kët'u, ka ng'elur aj'o f'esta, që v'enë atj'e,*

të tër që v'enë shpi'en, th'errin, n'onjë kurb'an, fj'ala vjen, nj'ëri v'ete për qef e therr kurb'anin, nj'ëri v'ete, se ka një ndodh'i në shtëp'i, ka një t'së-m'urë, ka t'aksur, për fëm'ijën si shkon mir a, për n'ënen a, për gru'an a, për një fatkeqës'i a, për një kshu a kët'ije, edh'e ka ng'elur at'o dy d'ata, po se si më t'epër, kët'o jan, jan gab'imet t'ona ca, po më më sh'umë jan të at'yre të tj'ervet. ▶

(M.K.):
festohësh tomori. po ai festohet edh'e sot. po at'a nj'erëz, që ven at'ije të tër m'arrin kurb'anë, shel'ek, dash, sh'të ket mundës'i ai, i mb'ushet m'ëndja, kët'ë do v'ete të therr at'ije thot, v'ete therr at'ije, lë lëk'urën, e merr m'ishin e futet në p'yllt e pjek, e ha, e ndan, të haj kush t'm'unjë. të tër detyrim'isht nuk v'enë, po un v'ajta sivj'et, fj'ala vjen, ti v'ete mot, po se mot mund të v'ete dhe 'unë. si dit e shenjt, si dit e shenjt.

Shënmitri (около 26 октября / 8 ноября)

Этот день отмечает границу между весенне-летним периодом (behari) и зимой, начало зимы и второго полугодия, которое закончится днем shëngjergji (см.).

Овец подготавливают к рождению ягнят в ноябре-декабре, выстригая им шерсть вокруг шеи и вокруг вымени (чтобы ягнята могли сосать молоко).

Точная дата не зафиксирована. Информанты полагают shënmitri в период с 20 октября по начало ноября, что связано как с контаминацией обоих календарей, так и с частичной утратой воспоминаний об этом дне.

Лексика, предусмотренная программой

1. Название праздника: *shënm'it/ër, -i / shëm'it/ër, -i*

(N.Y.):
n'shëm'itër qaf'osen dhënt, n'shëm'itër dhënt qaf'osen, u h'iqet g'usha dh'ënvet mos i han këp'ushët kët'u, një, u m'erret p'ara gj'irit, që kur të pj'e-llin d'elet, kur të pjell d'elja, që të mos p'ijë q'ëngji q'umësht, asht'u lesh, kur lind d'elja, që pj'ellin d'elet, e ka q'ethur te gj'iri edh'e pi q'ëngji q'u-

mësht, nuk pi lesh, se po p'iu lesh, ai nuk b'ëhet. në nënd'or, n'funt t'nën-t'orit kshu se si. në nënt'or, qaf'osen at'o, se në dhjet'or pj'ellin at'o.

(M.K.):
po ja më kujt'ohet tasht'i ky, që kur thash më përp'ara un, që nd'ajmë peri'udhën e d'imrit me të beh'arit, tan'i shëm'itri ndan peri'udhën e beh'a-rit me të d'imrit, dometh'ën nga shëm'itri f'utemi në d'imër, nga shën-gj'ergji hyjm në beh'ar. jo s'k'emi bër gjë. aj'o v'aret nga sh'to t'bëj k'oha. jo, jo s'ka koh të caktu'ar, n'eve th'emi sa më shum t'i mbajm at'ije në malt, aq më mir, po kur fill'on dëb'ora të detyr'on aj'o, nuk di as shëm'itër, as. në nënd'or s'ka.

(S.K.):
shëngj'ergj edh'e shëm'itër. edh'e shëm'itër, shëngj'ergj e shëm'itër. shik'o, n'vj'eshtën e m'esme, 'ose në njëz'et tet'or, nuk e di saktës'isht kshu se kur i b'ie, në tet'or b'ie kjo, 'është shëm'itri, shënm'itri, ktë e mbaj m'ëntë.

Shëndreu „декабрь"

Название сохранилось лишь в качестве обозначения 12-го месяца календаря.

Лексика, предусмотренная программой

1. Название праздника: *shëndr'e, -u / shënëndr'e, -u*
2. Угощение для медведя в этот день: -

(M.K.):
kam dëgju'ar, mu'aji shëndr'eut. mu'aji shëndr'e. ky ësht dhjet'ori dhe i thon shënëndr'e, të vj'etrit e përd'orin shënëndr'e, po ai q'uhet dhjet'or, mu'aji dhjet'or, po shënëndr'eu i th'oshin.

Viti i ri „Новый год“

Новый семейный праздник вечером 31 декабря.

Лексика, предусмотренная программой

1. Название праздника: *v'iti i ri*
2. Обрядовая вечерняя трапеза в канун праздника: -
3. Обрядовый хлеб: *kul'aç, -i*
4. Обычай новогоднего колядования: -
5. Новогодние ряженые: -
6. Деревянная палка, посох, с которым ходят ряженые, колядующие: -
7. Гадание с опусканием колец (других предметов) в сосуд с водой: -

(M.Z.):
v'iti i ri von, von. trap'eza plot pregat'itet, me t'gj'itha, me p'ije, me ngr'ëni-je, me ushq'ime, me t'gj'itha, me fr'uta, me çdo gjë për vit t'ri, tasht'i von ë.

(M.K.):
f'esta të p'opullit kshu, 'është v'iti i ri, ta fill'ojm që na jan'ari, pasand'aj vim tek d'ita e v'erës.

2. Хозяйственные обряды и обычаи

Plugimi „Пахота“

Пахота в Лешне начинается осенью, в сентябре или октябре. При посадке кукурузы землю обрабатывают два раза, при посеве пшеницы семя бросают в дважды вспаханную землю, а потом запахивают. Обрядов, сопутствующих первой пахоте, нет.

Раньше землю обрабатывали древянной сохой (parmënd druri), в которую впрягали быков, или вручную мотыгой (kazëm). Пара быков называется pëndë qe. Упряжь (zgjedhë) состояла из деревянных telviga, надевавшихся на голову быкам, кожаных qabushina, накладывавшихся быкам на шею, и деревянной shtiza, соединявшей упряжь с сохой. Соха (плуг) имела plor („нож“), dorëza („ручку“), направлявшую нож, и железные сочленения (hekurat), соединявшие shtizë, zgjedhë и parmënd.

Быков погоняли деревянным hosten, одна сторона которого оканчивалась острым dobec, а другая служила для очистки ножа плуга от земли.

Лексика, предусмотренная программой

1. Хлеб, который готовят для первого дня пахоты и едят в поле: - (ср.: *buk pon'ice*).

Korrja „Жатва"

Зерно и кукурузу жали вручную серпом (drapër). Пшеницу срезали пучками (tufa-tufa), затем связывали в снопы (du'aj). Кукурузу срезали по одному стеблю и затем связывали в снопы (kapule или kapicë). Снопы перевозились в село на конях, ослах и мулах.

Двойной колос (grurë me dy kallinj; binjak) чаще встречается у кукурузы, чем у пшеницы. Верили, что такой колос обещает большой урожай (bereqet); если же его съесть, то родится двойня. Из лучших колосьев делали kite (различных форм), которую вешали в доме для украшения.

Лексика, предусмотренная программой

1. Двойной колос (два колоска на одном стебле): *gr'urë me dy kall'inj / binj'ak*
2. Хлеб, который оставляют на недожатой ниве: -
3. „Борода", пучок из последних колосьев в поле, украшенный цветами, красной нитью и т.п.: - (ср.: *k'ite, -ja*)
4. Праздник жатвы: *f'esta e gr'urit*
5. Праздник по окончании молотьбы: *f'esta e l'ëmit*

Shirja në lëmë „Молотьба на току"

Молотили только пшеницу. У каждого дома имелся ток (lëmë), вымощенный камнями и окруженный каменной оградой. В середине помещался кол (strumbullar), к которому привязывали коня. До молотьбы

ток чистили, затем складывали на нем снопы. Конь, обегая ток в обоих направлениях, отделял зерно (kokërr e grurit) от половы (byk) и соломы (kashtë). После удаления соломы зерно провеивали (hedh në erë) на ветру. Затем его очищали, перетряхивая в решете (shoshë), а очень грязное мыли и сушили.

Кукурузу после отделения оберток початка (xhvesh) сушат в koçek, или же початки связывают по четыре-пять и подвешивают для просушки к балкам.

Bluarja në mulli „Размол на мельнице"

В Лешне используются водяные мельницы, у которых два жернова (gurët e mullirit) - неподвижный нижний (i poshtmi) и верхний, вращаемый при помощи çarg. Зерно засыпают в kosh e mullirit, из которого оно небольшими порциями, отмеряемыми при помощи trakaçkë, высыпается между жерновов. Оплата мельнику осуществляется зерном (ujem).

(M.K.):
n'shtat'or, tet'or. plug'imi t'okës kët'u fill'on në vjesht, n'shtat'or, 'ose në tet'or.
të plugu'arit ësht i vësht'ir. të plugu'arit e t'okës ësht i vësht'ir, si proç'es p'une po.

(M.K.):

10
◀ *b'ujku në k'ohët e p'ara ka p'asur vështirës'i shum, pun'onte, vu'ante shum edhe h'ante pak. po ath'ere me parm'ënd dr'uri, pun'ohej, që e tërh'iqnin qet, me k'azëm, me krah, pun'onte, ja kshu. bashk'im p'ënde. i b'ëra qet pënd. zgj'edha, parmënda, telvivat, që i fut kokën kaut. telvigat. ato jan hekura. shtiza, doreza, h'ekura, zgj'edha, telv'iva, qabush'ina, që i vën n'q'afë t'ka'ut edh'e, host'eni, që ai e çpon të 'iki t'utje. dob'ec. po si pun'ohet, tasht'i plug'ohet, nëq'oftse e k'emi për m'isër, do ta mbj'ellim m'isër, e plug'ojm, e pun'ojm edh'e një pun'im të d'ytë dhe past'aj fill'ojm b'ëjmë v'ija, hedh'im k'okrrën e m'isrit me dorë, kur s'ka maq'in, e s'ka p'asur maq'in mbj'ellje m'isri nonjëh'er kët'u, at'ije ku u dh'anë mundës'it për maq'inë, mb'illej me maq'inë, nëq'oftse do ta mbj'ellim grur tasht'i, që d'uhësh të mb'illnim tan'i n'eve, po t'k'ishte rën shi, e pun'ojm pun'imin e par, i bëjm pun'im të dyt, hedh'im far, e pun'ojm prap, e mbj'ellim, e*

mbul'ojm f'arën, past'aj në ar.... gr'uri prash'itet në k'ohën që rr'itet, del njëz'et pont, ath'ere prash'itet me çapr'ajka, 'ose me les h'ekuri, i shkon lesn e h'ekurit, i heth... m'isri prash'itet me krah, këtʼu te ne. rrall'ohet, prash'itet me sh'ata. rrall'ohet, se po qe i d'ëndur s, nuk zë kall'i ai. po këtʼu tek n'eve k'orret në korr'ik, në mu'ajin korr'ik k'orret. po qe se të 'erdhi mjet, e korr me mjet, me autokomb'ajn, përsh'ëmbull, këtʼu tek ne ka 'ardhur autokomb'anja, po qe nuk ka autokomb'anj, do ta korrç me dr'aprit, me dor. një tuf gr'uri, një tuf gr'uri. e korr, e lëç'on pala-pala, e lith. l'idhje. e b'ëra gr'urin du'aj. edh'e e merr past'aj e heth në maq'in. pa maq'in, po s'p'ate maq'in do ta shish me kal, kshu sh'ihësh përp'ara, me ku'aj, ja shtëp'ija ju'aj, që b'ënte tër at'ë bereq'et, të tër me ku'aj, xha sad'ushi, sa f'eksësh mëngj'ezi, i z'inte ku'ajt at'ije në lëm edh'e b'ënte hoj, hoj, hoj, hoj, i tër gr'uri me kal sh'ihësh. gr'uri në shtëp'i. në lëm i h'iqnin k'ashtën. l'ëmi ësht ky, çdo fam'ilje k'ishte një lëm te shtëp'ija, më përp'ara, çdo fam'ilje k'ishte një lëm, të shtru'ar me gur, të shtru'ar me gur. kur v'inte k'oha për të sh'irë, pastr'ohësh ai, po të kishte n'onjë bar, fsh'ihësh, edh'e h'ithnim gr'urët lart, du'ajt e gr'urit, e sh'inte me kal, mb'asi mbar'ohësh së sh'iri, e h'iqnim k'ashtën mënj'an, edh'e e grumbull'onim at'ë pj'esën tj'etër, që 'ishte gr'uri dhe b'yku, ai i h'olli f'are, edh'e e h'ithnim në 'erë kshu, 'era larg'onte at'ë b'ykun dhe veç'onte k'okrrën. byk i th'oshim at'ija ne, se i th'emi edh'e sot, byk i th'emi, se nga sh'irja e ku'ajve k'ashta rezist'onte dhe mb'etësh kasht, kurs'e kall'iri gr'urit, ka at'ë gëzh'olen e v'ogël ai, që ka fshtj'ell, ai q'uhet byk, edh'e e h'ithje në 'erët at'ë, veç'ohësh, past'aj e pun'onim me sh'osha, me kr'ahë kshu, që ja h'iqnin at'o pisll'ëket, 'ose nëq'oftse k'ishte pisll'ëqe edh'e e l'anim, e l'anim pa e blu'anin e b'ënin mj'ell. e ç'onin në mull'i. k'ishte, k'ishe. ndrysh'ohëshin, dis'a e dis'a nj'erëz kan qën mullixh'inj. kur 'ishte pr'ona priv'ate. mull'iri, mull'iri ka 'ujët një-h'er, at'y br'ënda b'ëhesh një god'in edh'e vend'osësh, në thellës'i të t'okës vend'osëshin dy gur, të bashku'ar at'a me një bosht h'ekuri dhe kët'ë gur, dometh'ën g'urin e l'artëm, supoz'ojm se këtʼu jan dy gur, ky ësht g'uri posht edh'e tj'etri ësht mbi kët'ë, ky i l'artmi ësht i l'idhur me ç'argun që ka posht pej dr'uri, fshtjell me rreth h'ekuri edh'e 'ujët tasht'i, kur b'ie nga lart, e vë në lëv'izje ç'argun, ç'argu vë në lëv'izje g'urin dhe bereq'eti b'ie ndërmj'et të dy g'urve, këtʼu, nga qarkull'imi që bën ky kshu me shpejts'i, kët'ej na nxjerr mj'ell edh'e e merr e ha ai fshat'ari. kosh. po aj'o ësht, aj'o e k'oshit që 'është ngushtu'ar, dometh'ën, për të ngushtu'ar, për ta shpën gr'urin nga pak. trak'açka.trak'açe mull'irit. mullixh'iun e pagu'ante dy k'ile drith, përsh'ëmbull, për një kunjt'al. uj'em, uj'em. ▶

(F.D.):

ai, si q'uhet ai gr'urë, kët'u s'kam p'arë me dy kall'inj gr'urë, un. kall'iri gr'urit i thon kshu binj'ak, kur ësht me dy kall'inj. e po b'ëhet th'oshin pleqt, kur 'ishin rr'allë, pa kur 'ishin d'ëndur nuk kish me dy kall'inj, kur 'ishin rr'allë lç'onte nd'onjë, si m'isri. edh'e sjell bereq'et, th'oshin kshu, sjell, pleqt llaf'osnin. llaf'osnin kur ësht gr'uri me dy kall'inj sjell mbarës'i thot, b'ëhet bereq'eti. jo, jo, jo nuk l'inim b'ukë n''arët, nuk l'inim. do v'ete ta korr, po t'n'esmet, po s'ia arr'ita dot. po gr'uri, gr'uri që mb'eti pa k'orrur do t'a korr n'esër. th'urrnin. k'ite, k'ite. e asht'u për bukur'i, kur 'ishte gr'uri m'irë v'inje m'errnje nd'onjë xh'ufkë dhe e v'arnje në shpi. k'ite kur v'erdhësh gr'uri, i v'inje n''arët e shik'onje, edh'e e m'errnje tëk, tëk, e b'ënje një kshu. ai i fill'imit ai m'i m'iri, t'a sh'ikonje, ai m'i m'iri, k'ishte d'alë mbi at'a të tj'erët ai. po i z'oti i 'arës, v'inte e b'ënte at'ije, e s'illte në shtëp'i e th'oshte, shik'o gr'uri si ësht b'ërë. e v'arte at'ije në murt. po e mb'anje at'ije ca k'ohë. e mb'anje sa v'inte gr'uri ri, pasand'aj ja u h'idhje p'ulave. b'ënim pos'i. fest e gr'urit, b'ënte koprat'iva, b'ënte. e po kush kish ah'ere, të b'ënte fest, po s'k'ishte ah'erezi, nj'erzit k'anë qën shum të v'arfër po tasht'i sik'ur j'anë krep'itur ca. andrr'onim tër ditn e d'itës, kshu, ja andrr'onim, sht'inim at'ë c'opën, andrr'onim e përthy'enim mbit'ë, po tasht'ithi, u them kët'yre n'useve nuk ka qën kshu siç ësht sot, se n'eve k'emi vu'ajtur, ne të p'arët, andrr'onim tër ditn e d'itës, po kët'o p'askan f'atin e t'yre, se tan'ithi kan kthy'er gj'ërat. më përp'ara 'ishin fukar'enj nj'erzit, se nuk k'ishin, nuk k'ishin, s'k'ishin, ja kur 'erdha 'unë s'k'ishim n'eve gjë prej gj'ëje, k'ishe një m'ushkë, një l'opë, b'urri, edh'e ja kët'o k'ishim ne, edh'e t'okë s'k'ishim ne, pak t'okë k'ishim, se 'ishin nd'arë kët'a, 'ishin, k'atër i k'ishin b'ërë t'okën. e sh'inin me ku'aj. e h'ithnim, nx'irrnim k'ashtën, e h'ithnim e mbl'ithnim, e h'ithnim me lop'atë kshu, vët e vët, e vët, koperat'iva edh'e b'ënte, po ne më p'arë nuk b'ënim se nuk k'ishim t'b'ënim, koprat'iva b'ënte kur mbar'onte gr'urë b'ënte. fest e gr'urit. u mbyll l'ëmi th'oshin. lëm'enjt i b'ënim kshu, me sqep'art. e ly'enim, e ly'enim at'ë l'ëmin me fsh'esët, th'anësh edh'e h'ithnim gr'urët nga strumull'ari, kshu rr'adhë e rr'adhë e rr'adhë, pasand'aj z'inin hajv'anët e sh'inin, më përp'ara n'eve pa bër kopera-t'ivë. po k'ishte, i z'oti shp'isë do t'a sh'inte gr'urin, do t'a sh'inte gr'urët, edh'e do t'a h'ithnin, do ta shp'inin. në mes të l'ëmit k'ishte një strumbull'ar, i th'oshin, at'ije l'idhësh hajv'ani, e sh'inin me hajv'an. pos'i, h'idhej në 'erë. në 'ert e hidhnim. se k'ishte byk. b'ykun e m'errte 'era. mbar'onte l'ëmi. e nuk kish ah'ere, nuk kish, secilid'o shik'onte at'ë hall e t'ija dhe.

(G.Y.):
binj'akët nuk d'uhet t'i h'ajë, nuk d'uhet t'i h'ajë binj'akët, se bën binj'akë vet ai fëm'ijë, l'innjë fëm'ijë, po h'ëngre gr'urë nga kta binj'ekët do bëç edh'e fëm'ijë dy. m'isri po, ka dy, ka tre, ka m'isri ka më shum. b'ëjnë si punë gërsh'ete me k'ashtën. me k'iten e gr'urit. bëjn mo bëjn, kta ç'unat.

(T.G.):
e ai gr'uri që ësht i mir e m'errnin edh'e e th'urrnin, edh'e e v'inin për bukur'i. gësh'et. e gësh'et e th'urrnin edh'e e v'inin, gr'urë, kall'i i math. k'i-te, k'ite ju th'oshim, k'ite. e k'ite gr'uri. e mban pak edh'e e fl'akim. e v'arim kshu, përsh'ëmbull në një per'ond at'y.

(M.K.):
kur k'orrësh gr'uri. ath'ere pregad'isnim një drek n'eve, të mir, at'ë dit që fill'onte k'orrja e gr'urit, e p'arë. asgj'ë, po 'ishte d'ita e par e k'orrjes gr'u-rit. pregat'itëshin të tërh'ollura, kul'aç, p'etulla, byr'ek, sip'as mundës'ive.

Qumështi dhe ndarja e tij „Молоко и его распределение“

Молозиво (молоко в течение 2-3 дней после рождения приплода у скота) называется kulloshtër.

Распределение молока между хозяевами, объединившими своих овец на одном stan, производится по числу овец, принадлежащих каждому.

Лексика, предусмотренная программой

1. Первое молоко у коровы после отела: *kull'osht/ër, -ra*
2. Праздник стрижки овец: -

(F.D.):
kull'oshtër. po ja e b'ëjmë past'içe, e b'ëjmë qumësht'or e, b'ëjmë. jo del aj'o për nja dy d'itë a tri, se e pret aj'o. tre d'itë, tre d'itë, past'aj e lan e bën q'umësht.

(M.Z.):
po ka p'atur, pos'i. pos'i jo, edh'e tu, tu. esnafër'isht. shtat tet shtëp'i. k'atër shtëp'i, pes shtëp'i, mbl'idhësh t'ufa e t'ërë sa 'ishin, por sec'ili... sa ke ti?,

ke pes, 'unë, kam tri, ka dhj'etë, e m'ilnin q'umështin, të t'ërë q'umështin, s´mb'ahësh q'umështi, edh'e e nd'anim pazd'aj, na sa u b'ie k'okve, na kaq, e veç'onim q'umështin e kjo 'ishte vazhd'onin, njëh'erë në j'avët përsër'i i kontroll'onin bakt'in, sa k'ishin r'ënë, se b'inin bakt'ia detyrim'isht, m'atësh prap q'umshti. jo, jo nuk k'ishe asht'u. jo s´ka p'atur, jo ne s´k'emi p'atur, se ksaj kam dëgju'ar dhe 'unë që i b'ënin bakt'inë kshu.

(G.Y., N.Y.):
- e o e, në shpi. b'ëhet, në stan e bëjn. kët'a l'agjja, mbas kr'erve, siç the ti. te ne jo s`b'ëhet. i nx'irrnin dhënt në stan, shkoj në mal, j'emi ne të tre, k'emi njëqintepezj'et d'ele, ti ke njëq'int, un kam njëztep'es, ai ka njëztep'es, mb'asi m'ilet q'umshti, pesh'ohet, pjest'ohet, e shpërnd'ajm.
- nuk do at'ë ai, nuk do at'ë ai, do gj'ëra të vj'etra...

(M.K.):
sejc'ilit. kur fill'onte mj'elja për her t´par, h'idhnin bar at'y, gjeth, l'ule. kjo, që të ken shum q'umësht, të sht'ohen bagët'ia. s´e k'emi përd'orur.

Gatimi „Приготовление пищи"

Несколько способов приготовления характерных для Лешни блюд, таких, как *qumeshtor, -i; bukë ponice; kulaç, -i; poganik, -u; byrek, -u; byreksheqer/e, -ja; petull, -a; bukval/ë, -ja* и др., частично описаны в нижеследующих текстах.

(F.D.):
buk pon'ice, buk e m'isërt, buk pon'ice. e ne at'ë h'anim n'eve. pos'i, dit e p'arë, kur v'inim nd''arë n'eve, u shpj'emim b'ukë, b'ëmim gj'ellë kshu me pat'ate a me mish a me se të k'ishim, e e shp'inim. ditn e p'arë b'ënim nd'onjë gjë të m'irë kshu, nd'onjë byr'ek me fas'ule. b'uka hë aj'o b'uke pon'icës. buk pon'ice. shik'o kur i th'emi b'uke pon'icës, m'errmim b'altë edh'e e s'illnim në shtëp'i, i h'idhmim v'alë, ca lesh pe dh'ije, e gatu'anim e b'ënim pon'ica, th'ahësh aj'o e h'ithnim në zjarrt val'onim 'ujët s'itnim mi'elltë edh'e e gatu'anim, e h'ithmim n´palar'et, e h'ithmim në at'ë pon'icët, e mbul'onim me fl'eta e me prush, kshu gatu'anim më përp'ara. më përp'ara asht'u gatu'anim n'eve at'ije n´pon'icë, gatu'anim, më përp'ara q´kur kam 'ardhur un, pasand'aj u la. pos'i k'ishim, buk për d'itën e p'arë,

gatu'anim past'aj, përd'ita gatu'anim, përd'ita. jo, or jo s''ishte e veç'ant, po u shp'imim nd'onjë gjë të m'irë kshu, kur fill'onim në fill'im.

kull'oshtër. po ja e b'ëjmë past'içe, e b'ëjmë qumësht'or e, b'ëjmë. jo del aj'o për nja dy d'itë a tri, se e pret aj'o. tre d'itë, tre d'itë, past'aj e lan e bën q'umësht.

qumësht'ori b'ëhet me v'ezë me q'umësht. eh edh'e me kull'oshtër, pak q'umësht, pak kull'oshtër, ato dit e bën, i m'irë b'ëhet goxh'a. ah'erezi ai që k'ishte kop'e të m'adhe b'ënte drek ai. drek, e fest e dh'ënvet. që h'anin dhënt, h'anin nj'erzet, b'ënin bukëv'ale, b'ënin, bukv'alja b'ëhesh kshu, me buk të m'isërt me dj'athë, me gj'alpë, e nakat'osje kshu, e p'iqje, e v'erthnje edh'e ja u nd'anje nj'erzvet. ap'o b'ënin byr'ek, b'ënin byr'ek me gj'izë, byr'ek me q'epë, b'ënin, ja.

(G.Y.):
qumësht'ori? q'umështin, merr pes gjasht k'okrra v'ezë, tërh'oll dhjet pet, ja hedh nënt'ë, një nga një, kshu me gj'alpit, h'idhe br'ënda, zi'eje at'ë mj'ellin, shum i m'iri b'ëet.

(F.D.):
pogan'iku, me mi'ell, brum e tërh'oll, e fërg'on me gj'alpë, kshu, e gatu'an pr'apë, e pjek pasand'aj.

Rakija „Ракия“

Краина Скрапар известна в Албании высоким качеством производимой здесь ракии. В качестве сырья используется виноград или слива.

Виноград, собранный осенью, давят и затем вместе с соком помещают в бочки (fuçi), в которых его оставляют для ферментации примерно на две недели (в зависимости от качества). Ферментированную массу (bërsi) варят по частям в особом казане, обмазанном тестом, и перегоняют через змеевик (llulla).

(M.K.):
◀ *rak'ija, v'ilet rr'ushi dhe h'idhet në fuç'i, sht'ypet, sht'ypet, që b'ëhet i l'ëngshëm, edh'e h'idhet në fuç'i, edh'e l'ihet dis'a dit, jo dit të caktu'ara, po l'ihet dis'a dit, kur ësht rr'ushi shum i m'iri, l'ihet përsh'ëmbull pesm'et dit,*

11

kur ësht dis'i, l'ihet edh'e më t'epër, që nuk ësht i mir, mbasand'aj e merr këť'ë, rr'ushin e sht'ypur a të, bërs'in i th'emi n'eve, nga fuç'ia e heth në kaz'ant, kaz'ani ësht me kap'ak, vul'oset, izol'ohet 'anash kap'aku me br'u-më gr'uri edh'e i v'ihet zj'arri nga posht. ai tash'i fill'on d'uke zjerr, 'avulli kth'ehet në rak'i, 'avulli, që krij'on br'ënda ai, kth'ehet në rak'i nëpërmj'et at'ij llull'ajit që ka, nga kap'aku i kaz'anit e jasht, nëpërmj'et at'ija rrjeth këť'u, ne vëm tenxh'eren, 'ose një diçk'a tjetër çfar të k'emi, ta mb'ushim me rak'i, po del në sas'i të p'akët, kur nxjerr shum, munt ta nxj'errësh kaq tr'a-shë, v'aret edh'e nga madhës'i e kaz'anit. ▶

Kafeja „Кофе"

Для приготовления кофе перемолотые зерна помещаются с сахаром в джезву (xhezve), заливаются водой и ставятся на огонь.

(M.K.):
m'arrim xhezv'enë, m'arrim l'ugën e k'afes, lug e k'afes, që ësht apostaf'at e h'edhim, m'arrim kaf'en e h'edhim në xhezv'e, mbas kaf'es h'edhim sheq'e-rin, mbas sheq'erit h'edhim 'ujin dhe e vend'osim në zjarr.

Vegët „Ткацкий станок"

Ткацкий станок называется *avlim'ënd, -i, v'egë, -t* или *tezgj'a, -u*. Традиционно из шерсти производились ковры (qilim), дорожки (rrugicë), по-крывала (velënxë).

(F.D.)
avlim'ënd. e po e avlim'ënd i th'oshin, v'eg u th'onë, v'eg. gr'atë at'y, sh'oqet feruz'e, fat'ushe, bukur'i, k'onxhe. h'ajde të shk'ojmë at'ë liv'arin. liv'ar i th'oshin. liv'ar ai që b'ënim v'egët. liv'ar i th'onë, që b'ëjmë v'egë, kshu. e po me v'egë, at'ij i th'oshin liv'ar, e 'enim ne kshu l'ëmshe, e b'ënim liv'ar, e h'idhim më një tel v'igë at'ije, at'ije v'inim v'egët, e at'ije pun'onte aj'o që b'ënte. po k'ishin jo këť'o gr'atë që j'anë këť'u k'onxhe feruz'e, fat'ushe, l'etë, lir'i. ta shkojm liv'arin. do bësh sht'iza at'ije, do ta shkosh në l'isat, l'isa. po edh'e me sht'izë, me at'ë kan'urkët. e te v'ega e. pos'i aj'o, llaf'osemi, aj'o bën ndër v'egë, aj'o, llaf'osemi, mos të këp'utet n'onjë i th'o-

të aj'o, se e lith 'unë. jo, dy a tri. h'ajde të shk'ojmë liv'arin, se do t'më ndim'oç. të më ndim'oç. do m'ndim'oç.

(M.K.):
kon'op? s'e kupt'oj kujt i thon kon'op. aj'o, ne s'i th'emi kon'op. i th'emi, l'ini, 'ose, mënd'afshi, l'ini, 'ose mënd'afshi, mënd'afshi ësht cilës'i e mir, dometh'ën që rr'itet nga kr'imbi mënd'afshit. l'ini ësht një gjë që mb'illet, që mb'illësh përp'ara në tok, pun'ohësh ai me at'ë. ne s'e k'emi punu'ar ne, zon e myzeq'es, v'ëndet e 'ulta. ne s'e nj'ohim as l'inin, as mënd'afshin, e nj'ohim, e nj'ohim, po se si b'ëhet e kush e bën. a, at'o jan v'egë, at'o jan v'egë, veng u th'emi ne. e m'arrim l'eshin përsh'ëmbull, e tj'errin grat, e tj'errin, e bëjn pe, past'aj e shkojn at'y në kr'ëhër, nga kr'ëhëri e shkon në l'isat e çon at'ë liv'arin të gjat at'ije përt'ej edh'e kët'u jan v'egët, edh'e fill'on aj'o, e heth më at'o p'enjët, her kët'ej, her kët'ej, një her and'ej, një her kët'ej edh'e e bën. past'aj e çon në dëst'il.

Larja dhe pastrimi i shtëpisë „Стирка и уборка дома"

Стирка и уборка дома осуществляются периодически, но более тщательно в начале весны, когда празднуются описанные выше весенние праздники dita e veres, dita e shengjergjit и dita e nje majit. Мусор выбрасывают на дорогу, веря, что таким образом из дома удаляется „зло зимы" (të ligat e dimrit).

(M.Z.):
jo d'itë të caktu'ar, i nxj'errin, i nxj'errin i pastr'ojnë. pastr'ojnë të l'igat e d'imrit, se po na vjen v'era, dometh'ën, gjë edh'e higjen'ike, edh'e për mirs'i.

(G.Y.):
ah'ere b'ëhet, se 'ikën d'imri vjen pranv'era, të t'ëra të jen të l'ara, të p'astra, të ajr'osura. jo mor, kur të du'ash, m'aji t'utje. ne e k'emi p'asur zakon'isht zak'on, në fakt, për një m'ajin, un si shpi edh'e si l'eshnje, për një m'ajin d'uhësh të, me një fj'alë, e h'eqim zj'arrin që kët'ej, që e mb'aja në an'eks 'unë s'obën edh'e e çoj atj'e ku jam tan'ithi, e kam si zak'on që për një m'ajin të kem të ly'er kët'ej tër dynj'an, ditn e një m'ajit. ly'ejm të gj'itha dh'omat, lajm dhe h'eqim zj'arrin, për një majn, kjo ësht dit caktu'ar.

(T.G.):
po, po, po të t'ëra. do r'ynte pr'illi at'ë b'ënin, at'ë, l'anin, ly'enin, fsh'inin, 'erdhi beh'ari, fl'aknim pocaq'it e d'imrit, pocaq'it e d'imrit, asht'u b'ënim. po, po ath'ere kur fsh'inin, spërnd'inin, kur b'ëheshin këto?, dëgj'o ti t'k'eqen n'ëna, b'ëheshin kët'o, fsh'inin, i th'oshin t'ymat, m'errnin na një dëll'injë, e kupt'on dëll'injën ti hë? m'errnim na një dëll'injë dhe i fsh'inim, se ath'ere s'k'ishte tav'ane, nuk k'ishte tav'ane ath'ere, po 'ishin shtëp'it në, në tr'arë u th'emi n'eve, edh'e i m'errrnim një dëll'injë e fsh'inim, h'ipnim tra më tra, i fsh'imim at'o pocaq'it edh'e i h'ithmim në një rr'ugë që t'kal'onin, se flak'im pocaq'in, th'oshim, edh'e, ja kshu. jo, jo, s'k'ishte, nuk k'ishte, jo r'ynte pranv'er, 'ishte pranv'er dhe, kshu. th'oshim, ta h'othëm pocaq'in, nj'ërit ap'o tj'etrit.

(M.K.):
po, një dit përp'ara d'itës v'erës [i nxj'errin rr'obat përj'ashta]. pastr'im, për dit f'este, për ta pr'itur sa më mir pranv'erën.

Përzënja e minjve „Изгнание мышей“

Очевидно, обряд изгнания мышей производился одновременно с изгнанием других зол из дома на „День весны“. Хозяйка дома брала скалку (okllai) и обстукивала ею весь дом, обязательно молча, про себя приговаривая: *po e heth n'kapin'ovë, po e heth n'krush'ovë, n'fsh'atrat e tj'erë, shq'ipen, m'iun, ç'j'anë ligës'irat e shpis i kam h'edhur n'fsh'atin tj'atër* „я выбрасываю орла, мышь в Капинову, выбрасываю в Крушову, в другие деревни, все плохое в доме я выбросила в другую деревню“.

(M.Z.):
nuk e di, si vepr'onin, ka p'atur, po jo d'itë, nga kë'to d'ata e caktu'ara, na kët'o, nuk e di a shëngj'ergj, a d'itë v'ere, a nuk e di, br'ënda kt'yre d'atave, e. po ku ta di 'unë, se at'a që thash 'unë, at'a i përz'inin m'injtë, me shkop e ku e di un se si rregull'oheshin, nuk e di ta shpjeg'oj dot.

(G.Y.):
tan'i dit e v'erës, un jam vj'erra, kjo ësht n'usja, e un marr oklla'inë edh'e i b'ie 'unë te doll'api, te buf'eja, t'ekë val'ixhja, t'ekë d'era, kjo më thot, çfar bën o m'ama? po përz'ë m'iun, them me v'eten t'ime 'unë, po e heth n'kapi-n'ovë, po e heth n'krush'ovë, n'fsh'atrat e tj'erë, shq'ipen, m'iun, ç'j'anë

ligës'irat e shpis i kam h'edhur n'fsh'atin tj'atër dhe nuk flas hiç gjers'a dal përj'ashta, kët'ë bëj, për m'iun e për. e b'ëra po nuk kish kush më py'este.

(T.G.):
hil'aç. ah, s'k'ishte. m'ace, m'ace mb'amim. e po xhë të them un k'orba, xhë di? po nuk di hiç gjë, mor korp. e bëjm. d'itën e m'arsit e b'ënim. ja i përz'inim nëp'ër k'atër q'oshet e shtëp'is, se kam përz'ën m'injtë, th'oshim, dhe ja kto b'ënim. b'ënim kshu, th'oshim k'emi përz'ën m'injtë, k'emi përz'ënë gj'ërat e këq'ija, ja kto. po ja, gjilpr'injtë, nep'ërkat, m'iṅjtë, ja kto k'ishim. fl'aken të t'ëra pocaq'it. dit e v'erës, aj'o. të t'ëra pocaq'it i th'emi n'eve, kët'o ligës'irat, ditn e v'erës i flak.

Vizitori i parë, i cili sjell kësmet „Первый гость, приносящий удачу“

Сохранились следы поверия о том, что первый гость на календарном или семейном празднике может принести удачу.

Например, в „День весны“ первый гость, человек из „полного дома“ (që e ka familjen plot) размешивает угли в очаге и желает семье хозяев столько добра, столько приплода у скота и под., сколько искр вылетает из огня.

Верят также, что хозяин дома имеет столько денег, сколько вылетает искр из очага, когда гость размешивает угли.

(M.Z.):
sjell kësm'et. kët'ë e kan, për ditn e v'erës e k'ishin, ai që v'inte i p'ari. po s'illte kësm'et. kësmetll'i, por am'a kta 'ishin shum të kufizu'ar se nuk të v'inte njer'i koll'aj, i p'ari do t'v'inte nd'onjë fëm'ijë, që 'ishte me pr'indër, 'ose edh'e i rr'itur, po t'k'ishte pr'indër, t'k'ishte nj'erëz, t''ishte plot nga nj'erzit. kët'ë, ai tak'ohësh dhe e qër'asnin kët'ë me gj'ërat që k'ishin. aq të m'ira p'açi. e pra ky që v'inte e rrëm'onte at'ë zj'arrë... lëç'onte x'ixa l'artë, th'oshte, aq të m'ira të k'etë kjo fam'ilje. e b'ënte, pos'i, në ditn e v'erës.

(G.Y.):
kët'ë s'e k'emi. kët'ë e di sa shkënd'ija zj'arri ka, aq par'a ka i z'oti shp'isë, i p'asur, th'oshin pl'akat, edh'e e ngacm'onin edh'e ja b'ënin vu shkënd'ijat, se 'ishte llaf i kot ai. na pl'akat.

(M.K.):
në një d'itë të veç'ant m'undet të v'ijë nj'ëri që vizit'on shpin. i kan përd'o-rur kët'o fjal po tasht'i kush i përd'or më. jo, jo, kët'u tek n'eve nuk ësht thën fest të caktu'ar. po kushd'o që v'inte, kur b'inte r'asti, kur b'inte r'asti e th'oshte at'ë. t'u sht'ofshin bagët'ia si kët'o shkënd'ija! v'inte në shpi m'iku, edh'e ti fj'ala, 'ose 'unë i k'isha th'errur një mish, 'ishte shtru'ar at'y h'ante p'inte, edh'e shpr'ehte dësh'irën tan'i, që të k'ishte shum bagët'i i z'oti shtë-p'is at'y, që sa her të v'inte ai të h'ante mish, të h'ante b'ishtin. të h'ante b'ishtin, b'ishtin e shel'ekut.

Nuk lejohej të punohej „Запрет на работы"

Запрет на работы имел место по пятницам. По понедельникам женщи-нам запрещалось стирать.

Также нельзя было работать в праздничные дни (см. dita e veres, dita e sulltan novruzit, dita e shengjergjit, dita e nje majit, barjami) и в день похорон. Верят, например, что если кто-либо будет пахать первого мая, то выпадет град, а если работать в пятницу, то заболят лопатки.

(K.Y.):
po, k'ishte më përp'ara kshu, që d'itën e m'artë nuk të l'inin të lër'onje, të pr'emten më d'uket, a të m'artën, a të pr'emten. e k'ishin për gjyn'ah. jo, jo në çdo d'itë që lër'onje.
edh'e ditn e m'ajit prap, po të lër'osh ditn e m'ajit, th'oshin b'ie br'eshër, dhe br'eshër b'inte vërt'et. e nuk të l'inin ditn e m'ajit pl'eqtë. e më një maj. nuk të l'inin të pun'onje, me ka, nuk të l'inin.

(M.Z.):
n'eve kët'u e k'ishim të xhum'anë, dometh'ën ditn e pr'emte, nuk pun'onin, nuk pun'onin. ësht gjyn'ah th'oshin, ësht gjyn'a.
kjo ka q'ënë novr'uzit, që tham ne, k'atër d'itët e novr'uzit nuk pun'onin. po nuk pun'onin, nuk pr'isnin, nuk pun'onin t'okën për ars'ye se t'oka ka gj'ëra të gj'alla, i merr më q'afë, gjyn'a, edh'e p'emët të l'agta, nuk lej'ohësh të pr'isnin se gjyn'a, nuk lej'ohësh, ndërs'a të th'atë, e pr'isje të th'atë, aj'o që 'ishte pa gjë, pa shpirt, dometh'ën nuk jet'onte, kët'ë e pr'isje, se gj'ëra tj'era jo nuk lej'oësh.
shëngj'ergjit t'p'arë nuk çp'ohësh, n'ukë, as me gërsh'ërë, as me gj'ilpërë. jo shëngj'ergjit jo.

të h'ënën. përsh'ëmbull nuk l'anin rr'oba, nuk val'onin 'ujë, 'unë s'kam v'ënë v'eshin xh'anëm, po kshu 'ishte l'igji mëp'arshëm.

(M.Z.):
po ka o vlla, d'itën e m'arsit nuk b'ënin, d'itën e novr'uzit nuk b'ënin, t'shëngj'ergjit jo, kurs'e dit tje'ra pazd'aj ku di un, të xhum'a th'oshin mos pun'o se t'dh'ëmbin shp'atullat.

(N.Y.,G.Y.):
- ditt e novr'uzit...
- edh'e dit e v'erës...
- edh'e dit e v'erës nuk pr'itësh.
- tre dit novr'uzi, një dit v'ere.
- as nuk çp'ohësh. as nuk a'epësh, as gjë hiç.
- se të han nep'ërkat, thon, po të çposh e po të pr'esësh.
- 'ose të xhum'an nuk pun'onin nj'erzit, të pr'emten, më përp'ara e xhum'a i th'oshim, tan'i i th'emi e pr'emte.
- nuk pun'oshin nj'erzit, as b'urrat nuk lër'onin.
- të pr'emten nuk pun'onte, e k'ishte për gjyn'ah.
- b'urrat njëh'erë nuk do t'lër'onin me q'etë, të pr'emten.
- nuk do pr'isnin me sp'atë.
- kurs'e gr'atë...
- nuk lër'onin me qe, asnj'ë pun nuk b'ënin at'o dit, b'ënin push'im.
- kurs'e gr'atë rr'oba njëh'er nuk do l'anin, jo f'injë në shtëp'i, as nuk do t'q'epnin, as nuk do t'çp'onin, as nuk do pr'isnin, asnj'ë gjë, p'unra t'za-k'onshme.
- vdes një njer'i s'ven në p'unë. at dit që vdes një njer'i nuk ven në pun nj'erzit, i tër fsh'ati jon nuk ven në pun.

(M.K.):
përp'ara kët'u, përp'ara kët'u nga 'ana e fes, nga 'ana e fes këshill'ohesh të mos pun'onin të pr'emten, past'aj kjo u kal'ua gradual'isht edh'e push'im ng'elet e dj'ela.

(M.K.):
novr'uzi, që e diskutu'am, nuk lej'ohej, fj'ala vjen, që të çp'onin me gj'ilpër e me sht'iza, kët'o gj'ëra, novr'uzi, edh'e nuk pun'onin në ar, d'uke h'equr të pr'emten që k'emi th'ënë, barj'amit, ditn e barj'amit nuk pun'onin. po,

barj'am jan dy, një dit për nj'ërin e një dit për tj'etrin, se at'a nuk bi'en një dit, barj'am sot, barj'am për tre mu'aj, e at'ë dit 'ishte push'im.

Pema, që s`prodhon „Неплодоносящее дерево"

Информанты еще помнят обряд, исполнявшийся у неплодоносящего дерева. Хозяин дома брал топор и шел к такому дереву, изображая намерение срубить его, в то время как кто-то из домочадцев за спиной хозяина произносил какие-то стихи.

Также в случае бесплодия дерева брали продырявленный камень и вешали на дерево на веревке. Верили, что в следующем году такое дерево будет плодоносить.

(M.Z.):
ka po 'unë s´e di. po po kjo ka q'ënë. si d'itë nuk e di, se c'ila d'itë. b'urri shtëp'isë m'errte sëp'atën, m'errte, nuk e di se çf'arë m'errte diçk'a tj'etër, që ja v'arte ksaj p'emës më v'onë, edh'e me sëp'atë b'ënte sik'ur e pr'iste, ndërs'a ai tj'atri, po kjo k'ishe edh'e një kur'an që ja kënd'onin, po 'unë s´ja di kto, dometh'ën llaf'oste bab'aj gj'ëra që s´na vl'enin, nuk, 'ishin kshu.

(M.K.):
kët'u tek n'eve, n'onjë pem që nuk prodh'onte, m'errnin një gur të çpu'ar e ja v'arnin at'ije në d'egët, kjo treg'onte, që m'eqë bëm kët'ë, mot do ket prodh'im. gur i çpu'ar. një gur me vrim, i v'ogël edh'e e v'arje n´d'egët m'ollës, a të k'umbllës, a të baj'ames, a.

Krasitja e hardhive „Обрезание виноградной лозы"

Обрезание виноградной лозы имеет место в феврале-марте; особых обрядов нет.

(T.G.):
ka që pr'esin last'arët e pj'ergullave, i pr'esinë në jan'ar, në jan'ar, kras'ijnë pj'ergullat. jo, jo asnj'ë gjë, ven e pr'esin me gërsh'ërë. në jan'ar, o në shkurt, në v'ënde të, në jan'ar na kët'a v'ëndet e ngr'ota, po në shkurt edh'e në mars, si përsh'ëmbull ktej nga n'eve që j'emi malës'i, në shkurt

edh'e në mars, edh'e në mars më sh'umë se 'është ngr'otë. jo, jo, asgj'ë s'ka, asgj'ë, v'ete sec'ili pret at'o të t'ijat edh'e.

(M.K.):
kët'u tek n'eve nuk ka ekzistu'ar dit e caktu'ar për kras'itjen e hardh'is. jo, or, jo, jo.

Parashikimi i motit „Погодные приметы"

Верили, что в августе, в течение его первых 12 дней, можно определить погоду на следующие 12 месяцев. Первый день соответствует самому августу, второй - сентябрю и т.д. Какова погода в этот день, такова она будет и в соответствующий месяц в течение года.

(M.Z.):
v'apë, apo kur nëmër'oen mu'ajt? se në gusht nëmër'oen mu'ajt. në një gusht d'eri në dymbëdhj'et, nëmër'oen mu'ajt e v'itit të t'ëra, siç bën at'o d'itë bën edh'e v'iti. po bën v'iti. po ka nj'erëz sh'umë që i përcakt'ojnë, pa jo se i përcakt'onj 'unë, ka shum nj'erëz që i përcakt'ojnë, dometh'ën dit e par e g'ushtit ësht g'ushti v'etë, numër'oj v'eten ai, e d'yta shtat'ori, e tr'eta tet'ori, nënt'ori, dhjet'ori d'eri në korr'ik, dometh'ën dymbëdhj'et d'itë. jo nëmër'oen mu'ajt, nëmër'oen mu'ajt, kët'ë kan p'atur.

Rrufeja, vetëtima „Молния"

Верят, что молния сжигает змей.

Припоминают, что в день shëngjergj из дома выносили черный предмет одежды или кусок черной ткани (rrobë e zezë), чтобы предотвратить наступление плохой погоды, молнию, гром, град.

(G.Y., N.Y.):
- th'oshin që më shum djeg gjëlpër'injtë, kto rruf'eja, i vret.
- gjëlpr'injtë, djeg një, edh'e thash më përp'ara ku ka p'emë, 'ose v'ëndet që j'anë më domin'use, të l'arta.
- ja n'ç'ukët ton lart.
- na vr'au ne, bakt'it na ka vr'arë, lop ka vr'arë e, m'ushka ka vr'arë e,

q'ënin mos e keç 'afër, p'ushkën mos ta mbaç me gryk lart, ç'adra mos ket metal'ike lart, se sht'ie rruf'eja kur ke ç'adrën.

(N.Y.):
kur ka bubull'ima, vetët'ima nuk rri nën h'ije t'p'emës, nën p'emët, nuk rri në v'ënde t'l'arta, në m'ale, në k'odra, në drit'are, te dy'ert, se të sht'ije vetët'ima, të vret rruf'eja.

(M.K.):
shëngj'ergjit, shëngj'ergjit nx'irrnin n'onjë rr'obe të zez jasht, me qëll'im që të mos b'ëhesh koh e k'eqe, mos b'ëheshin kët'o bubull'imat, mos b'inte br'eshër, kshu e qu'anin. e z'ezë, e z'ezë.

Riti i ndjelljes së shiut „Обряд вызывания дождя"

Во время засухи мальчика (или девочку), украшенного клематисами (kulpër) и листвой, жители села, собравшись, поливают водой, веря, что это вызовет дождь. Информанты припоминают лишь часть текста, который при этом пели окружающие:
h'idhu h'idhu dordol'ec,
që të bj'erë sh'iu,
h'idhu h'idhu e kënd'o,
që të bj'erë sh'iu zak'o.
„Прыгай, прыгай, dordol'ec,
чтобы пошел дождь,
прыгай, прыгай и пой,
чтобы дождь стал zak'o".

Наряду с этим, верили, что дождь можно вызвать, принеся животное в жертву (курбан). Или же в текке посылается shejdulla, т.е. две оки или два килограмма пшеницы или кукурузы.

Лексика, предусмотренная программой

1. Обряд вызывания дождя, во время которого участники (участницы) обходят дома, совершая ритуальные действия: -
2. Участницы обряда вызывания дождя, совершающие обходы домов: -
3. Основной персонаж процесии - мальчик (или девочка), украшенный

зеленью, который танцует перед домами, в то время как его поливают водой: *dordol'ec, -i*
4. Участники обходов вызывания дождя, собирающие дары: -
5. Кукла из глины или соломы, которую „хоронят" (закапывают или бросают в воду) с целью вызвать дождь: -

(G.Y.):
dordol'ecin t'thash. dordol'ecin. dordol'ecin do ta b'ënje, do ta v'ishnje me gj'ethe, me k'ulpra e do ta nx'irrnje at'ije në mes një l'agjeje, e do t'i h'ithnje 'ujë dordol'ecit, që t'b'inte shi, edh'e do t'i th'oshin ca k'ëngë, ca, s'mbaj mënt tan'i. b'ëhesh edh'e burr edh'e goc, ça ta b'ënje, edh'e gr'ua, po b'urrat b'ëheshin më shum dordol'ec, burra. në du'ar at'a s'k'ishin asgj'ë, v'etëm e v'ishnje me gj'ethe, me njomësht'ira dhe dot e l'anje me 'ujë kshu që t'b'inte shi, për shi, kto gj'ëra, un s'i mbaj mënt, po siç më th'oshin.

(T.G.):
e po kush e nd'illte o derb'ardhë, hiç asgj'ë s''ishte, hiç asgj'ë, v'etëm pres th'oshin që all'ahu ta shtj'er sh'inë. jo s'b'ënin asnj'ë gjë. jo, jo s'b'ënin. xhv'ishësh një njer'i, një djal, edh'e fsht'illësh me k'ulpra i th'emi ne, fsht'illësh kshu me k'ulpra edh'e v'inte vërd'all, i th'oshin dordol'ec, që të bj'erë shi. kur s'b'inte shi. po djal i math, o djal i math, po s''ishte gjë f'are, 'ishte gënj'eshtër. e për të bër, b'ëheshin, po s''ishte gjë, po s'ra sh'iu, s''ishte gjë hiç. lakur'iq. eo, dordol'ec, h'idhu h'idhu dordol'ec, i th'oshin. i kënd'onin. h'idhu h'idhu dordol'ec i th'oshe, që t'na bjer sh'iu, h'idhu h'idhu dordol'ec, që të bj'erë sh'iu, h'idhu h'idhu e kënd'o, që të bj'erë sh'iu zak'o, ja kshu i th'oshin. i h'edhin ëhë. me 'enë, ja e cpërk'ajmë kshu. e po në një vënt kshu, b'ënin. për nat'yrën të tër, jo, jo, për nat'yr e tër b'ëhesh, jo për v'ete t'ija, për tër.

(S.K.):
e dordol'ecit. ktu, ktu s', nuk. sh'iu nd'illet nga... nga t'oka, nga t'oka nd'illet kësht'u, për ne kët'u influenc'on p'ylli, p'yjet. n'k'ohra t'vj'etra kshu, v'inin më përp'ara, me sa kam dëgju'ar, se nuk e kam përjetu'ar at pun, shk'onin, b'ënin shejdull'a në teq'et, se ne myslim'anët k'emi teq'et, edh'e dërg'onin shejdull'a, shejdull'a do t'th'otë, kshu, kush j'epte dy 'okë, 'ose dy k'ile gr'urë, 'ose dy k'ile m'isër, 'ose një diçk'a tj'etër, dometh'ën, që kjo 'ishte. edh'e a b'inte, a s'b'inte sh'iu, po që kjo 'ishte.
jo j'epej një kurb'an, j'epej një kurb'an. jo shejdull'a, 'është tj'etër shejdull'aja dhe tj'etër. për sh'iun q'uhej kshu shejdull'a, për sh'iun, bil'e vlusha-

ll'injtë, kët'a fq'injët ktu, rastës'isht me një, edh'e vjet e parvj'et v'inin at'ije posht në l'umët, ësht një si pun sh'ënje kshu, si pun sh'ënje, dometh'ën, di-k'ush heth një lek, dik'ush pes lek, kshu, edh'e van e bën disa mu'abet kshu, dometh'ën shtru'an një mu'abet, një shel'ek at'ije dhe, edh'e than që na 'erdhi sh'iu, dometh'ën e kan p'asur, po jo kto k'ohët e, e si ta them un ty, e part'is p'unës, dometh'ën.

(M.K.):
ath'ere kur 'ishte thats'ir e m'adhe kshu, v'inin e th'errnin kurb'an nëp'ër teq'et, th'errnin kurb'an. në fshat asgj'ë, ju mb'ushësh m'ëndja, ku 'ishin teq'et, siç ka qën teq'e e b'ackës, teq'e e k'uçit, ka q'ënë një në krush'ovë, një në breër'imë, ka p'asur sh'umë p'ika fet'are ath'ere. dordol'ecin s'e di un. s'ësht përd'orur kët'u.

Insektet dalin nga toka „Выход насекомых на поверхность земли"

Верили, что при наступлении весны насекомые начинают выползать на поверхность земли. По мнению одного из информантов, это происходит в день праздника Султан Новруз. И поэтому, чтобы не навредить насекомым, в этот день нельзя пахать.

(M.Z.):
ka po nuk e di, ësht besu'ar tek n'eve, sec'ilën d'itë nga kët'o nuk e di. në mu'ajin mars, th'onë, të novr'uzit, d'alin të t'ëra ins'ektet përs'ipër dhe f'alen, f'alen si nj'ersit, ins'ektet, dometh'ën, kompl'et edh'e p'emë edh'e të t'ëra. që të mos dëmt'ohen, bil'e historik'isht e treg'ojnë, që nj'ëra zgj'ati k'okën në drit'aret edh'e në vënd që t'i th'oshte h'idhmë një çer'eke flor'i, i tha b'ëmë k'okën sa një çer'eke dhe i ng'eli k'oka në, j'ashtë drit'ares se se f'utte dot br'ënda, se ju rrit k'oka, dometh'ën gojdh'ëna.

(G.Y.):
s'ka dit të caktu'ar aj'o, kur ngr'ohet del ins'ekti, tër d'imrin, fj'ala vjen m'iza humb'et tan'ithi, hyn të ft'otët, dhe del kur f'illon të nx'etët. gjink'alla. nënt d'eri dymbëdhj'et, nënt dymbëdhj'et k'emi p'atur ne.

(T.G.):
po ath'ere, do t'kal'ojn nga të ngr'otët, të t'ëra na të ngr'otët kal'ojn, kur 'është ftot f'uten në dhet, kur 'është ngr'otë d'alin në, t't'ëra...

Kërcuri „Полено“

В ночь на „День весны“ в очаг клали большое полено (kërcuri i verës), которое должно было гореть до раннего утра.

(G.Y., N.Y.):
- ëh'ë, për dit v'ere, për dit v'ere vi'ej një kërc'u që të gdh'iet gjer në mëngj'es me zjarr. po ditn e v'erës. kërc'uri i v'erës i th'emi, ditn e v'erës, po, po v'iet ky, e di, që zj'arri nuk d'uet f'ikur at'ë dit f'are, të jet kërc'uri shum i m'adhi që ta plots'oj, gjer në mëngj'es të d'ali zjarr, të ket.
- të moshu'arit rr'inin o.
- për të ru'ajtur se ru'anin, po e di që nd'izësh dhe të 'ishte në mëngj'es
- fëm'ijve u v'inin ver'ore. ver'ore, penj me ngj'yra ditn e v'erës, dhe h'iqësh at'ë dit që d'ilte dallënd'yshja ditn e par, shkoj dallënd'yshja e do v'arje p'eun në majn e th'anës.
- n'eta qëk'ur 'ishte n'elbas'an, në shkoll t'elbas'anit mës'oj shum, pa ver'ore nuk rri tan'i aj'o, e mban dyz'et dit, sa t'd'ali dallënd'yshja. ka qën, po në elbas'an ka qën shum. b'urrat e s'illnin. kërc'u i v'erës. shkoj për të ndimu'ar.

(T.G.):
në v'atër, më përp'ara asht'u i v'inim, asht'u, v'inin një kërc'u të math, shtëp'ia kur 'ishte me oxh'ak, kur 'ishte shtëp'ia me oxh'ak, m'errnin një korc'u të math e v'inin në zjarr edh'e fsht'illshin të tër nj'erzit e shtëp'is, si i th'oshim ne, pas v'atre, e kupt'on?, pas v'atre kshu edh'e ngr'oheshin në at'ë, në zjarr.

Ndezja e zjarrit „Разжигание огня“

Информанты припоминают, что раньше огонь добывали трением двух кусков дерева. Лучше известен другой способ: брали растущую на деревьях губку (eshkë), помещали ее на особый (обычно речной) камень и били по ней металлическим огнивом (masat), вызывая искры, зажигавшие губку.

(N.Y.):
kët'ë e treg'onin, kshu, kur nuk k'ishte shkr'epse, se s'k'ishte shkr'epse në at'ë k'ohë, dhe b'ëshin dy dru, dy dru, i fërk'onte aq shumë sa nd'isshin

dr'uja, mb'asi nd'izësh dr'uja b'ënte zj'arrë, që ngr'ofësh. ëh'ë ësht nd'ezur, kam par dhe 'unë.

(M.K.):
me mas'at. zjarr, kët'ë e di dometh'ën, që kët'u përd'orësh, kur s'k'ishte çkr'epse e s'k'ishte kshu çakm'ak e kët'o pun, mas'ati, gur stërn'alli dhe eshk, edh'e çak nd'izje cig'aren. kur v'inte i shkr'eti karem'an, v'inte and'ej posht, n'eve kur v'inim me bakët'in në d'imër, edh'e v'inte n'onjë her ai, edh'e gj'ente at'ë vëll'an tim, ai e mb'ante kët'u at'ë çkr'epsen, një 'eshkë më zër i th'oshte, të ndes një cing'ar, se aj'o mb'ante 'erë të mir shum, 'eshka, edh'e k'ishte qef ai, n'eve q'eshnim.

Kurbani „Курбан“

Курбан, жертва животного или птицы с целью получения удачи (mbarësi), широко распространен. В селе отмечены следующие виды курбанов: курбан, который режут для удачи (mbarësi) в семье; праздничный курбан; курбан при постройке нового дома, чтобы он дольше простоял; курбан при засухе и др.

(M.Z.):
po kurdoh'erë b'ënin kurb'an. tan'i si ta shpjeg'oj 'unë, fj'ala vjen kërk'onte mësh'irë, tek, te nat'yra, te kët'a bektash'inj siç e k'ishin zak'onet, fj'ala vjen 'unë kam dj'alin usht'ar, 'ose n'isa dj'alën usht'ar, ab'as al'i të kam t'aksur një kurb'an të më kth'ehet shënd'osh dj'ali, ja kjo, 'ose kam një të sëm'urë, kam t'aksur një kurb'an të zi, ku në c'ilën t'eqe, në ab'as al'i, a në n'onjë t'eqe tj'atër, ku?, kurb'an, mund ta shpi'esh shel'ek, gat'i edh'e dash të madh dy tre vjeç, si ta përcakt'ojn, po do v'inte se s'bën kurb'ani, ja kjo ka q'ënë kshu.

(M.K.):
th'erreshin kurb'anë nëp'ër vak'ëfet, teq'et. kurb'an ësht. po për v'ete t'ënde v'ete pret at'ije. për v'ete t'ënde. jan përd'orur kurb'an, me një fj'alë, nëp'ër v'ëndet vak'ëfe, teq'e.

(M.K.):
po për kurb'an u thash, th'erret kurb'ani, nj'ëri therr shel'ekun, tj'etri therr d'ashin, tj'etri therr p'ulën, tj'etri therr gj'elin, sip'as mundës'ive, bën edh'e

kët'ë tj'etrën, bën tym, p'ara shtëp'is at'ije. ja shenj, për dit f'este. asgj'ë, asgj'ë nuk b'ëhet.

(F.D.):
nuk e kam gj'etur, s'e kam gj'etur. 'ishte kshu, kur b'ëheshin shtp'itë e r'eja, i z'oti shpis l'ithte një kap'osh at'ije, se të kënd'onte kap'oshi, edh'e kur v'ente vet past'aj e rregull'onte, v'inte vet. th'errte n'anjë gjë at'ije, b'ënte gjak. b'ënte gjak, th'errte n'anjë kurb'an që t'b'ëhesh gjak.

(S.K.):
jo j'epej një kurb'an, j'epej një kurb'an. jo shejdull'a, 'është tj'etër shejdull'aja dhe tj'etër. për sh'iun q'uhej kshu shejdull'a, për sh'iun, bil'e vlushall'injtë, kët'a fq'injët ktu, rastës'isht me një, edh'e vjet e parvj'et v'inin at'ije posht në l'umët, ësht një si pun sh'ënie kshu, si pun sh'ënje, dometh'ën, dik'ush heth një lek, dik'ush pes lek, kshu, edh'e van e bën disa mu'abet kshu, dometh'ën shtru'an një mu'abet, një shel'ek at'ije dhe, edh'e than që na 'erdhi sh'iu, dometh'ën e kan p'asur, po jo kto k'ohët e, e si ta them un ty, e part'is p'unës, dometh'ën.

(M.K.):
ath'ere kur 'ishte thats'ir e m'adhe kshu, v'inin e th'errnin kurb'an nëp'ër teq'et, th'errnin kurb'an. në fshat asgj'ë, ju mb'ushësh m'ëndja, ku 'ishin teq'et, siç ka qën teq'e e b'ackës, teq'e e k'uçit, ka q'ënë një në krush'ovë, një në breër'imë, ka p'asur sh'umë p'ika fet'are ath'ere. dordol'eci, dordol'eci, i th'onë, edh'e sot shkodr'anët, i thon dordol'ec at'ij që tj'errin grat. n'eve i th'emi bosht.

Shikimi i së ardhmes „Гадание о будущем"

Верят, что по лопатке животного или по грудке птицы можно предсказать будущее. После того как съедено мясо, смотрят, есть ли на кости черные точки или пятна. Если они есть, то это предвещает недоброе, например смерть.

Женщины гадают также на кофейной гуще.

(T.G.):
e shik'onim, e shik'onim. në shp'atullt e shik'onim, në shp'atullt edh'e në krah'oren e p'ulës. kur e th'errnin e h'anin. e k'ockën, e h'anin, e m'errnin,

ai që m'errte shp'atullën e m'errte, e h'ante edh'e e shik'onte, e shik'onte kshu, se po të k'ishe na një gjë të l'igë k'ishte një pik ai at'ije po t'k'ishte nd'onjë vd'ekje. e k'ishte p'ikën mu në shp'atull e k'ishte, makar'i në krah'o-re t'p'ulës. edh'e krah'ore e p'ulës ta j'epte kshu që, të k'eqen. kur s'ka ësht e l'arë, s'ka asgj'ë. kur th'errnin bagt'it, që e th'errnin, përsh'ëmbull, e m'errnin edh'e e shik'onin. makar'i kurd'o që e th'errnin, n'ver e n'd'imër. jo, jo ne i th'errim për pastërm'a i th'emi, tan'ithi në f'estën e njëztet'et, njëzten'ënt nënt'orit, at'ere th'errim pastërm'a, po kurs'e ng'orthte i th'emi ne a, e gjen një gjë kshu, e th'errim në d'imër, po në d'imër m'ishin e njom ne fsh'atrat nuk e h'anë, ne fsh'atrat, nuk e han, pastërm'a bëjn. jo k'okën, jo, k'okën jo. shp'atullat, shp'atullën e bakt'isë e pr'esin kshu edh'e e thajn, edh'e përsh'ëmbull e zj'ejmë n'eve d'itën e v'erës i th'emi, e bëjm me për-sh'esh, e kupt'on?, me përsh'esh me kul'aç, at'o i bëjm, 'ose vjen një mik që nuk ka 'ardhur, nuk ka 'ardhur m'iku, e m'arrim at'ë shp'atull, e pr'esim kshu, at'o th'elat edh'e pr'esim at'ë m'ikun.

(G.Y.):
arëxh'ofkat, jo arëxh'ofkat h'edhin fall, po ka gra, e p'inë filxh'an e k'afes, e kth'ejnë përmb'ys edh'e diçk'a shik'ojnë, si pun e shp'atullës q'engjit, edh'e thon, jo ka rr'ugë, kësht'u, jo ka vd'ekje, jo ka një h'aber të mir o një h'aber të keq, dis'a gj'ëra i nj'ofin me 'anën e filxh'anit k'afes, siç e p'ive k'afen, të thash, at'y jasht ti dhe un, e përmb'ys edh'e e shik'on, ti me xhel'alin si histor... gjuht'arë që 'ini d'uhet t'i përcakt'oni kto pun.

Shenjë e keqe / e mirë „Дурной и хороший знак“

Верили, что когда кукушка кукует днем, то это предвещает недоброе.

Также, когда с горы срывается большой камень (скала), то в той махале, в направлении которой он падает, случится несчастье (fatke-qësi).

Когда над селом пролетает стая птиц (cicojka), это предвещает хорошую погоду.

(S.K., N.Y.):
- po k'emi një sh'ënjë, kukumj'açka, aj'o kukumj'açka. ësht një zog. e n'atën. sh'ënjë tj'etër ësht k'emi ca at'o, thu'aja, cic'ojkat, cic'ojkat, kur shikoj at'o...
- re e zez...
- kur vijn cic'ojkat kët'u k'emi koh të mir.

- s´ka r'ënije.
- dometh'ën fryn ver'iu edh'e nuk b'ie shi, nuk b'ie b'orë. zoq, o zoq, më të mëdh'a, të zez.
- kurs'e kukumj'açka na ka bër vak'i sivj'et, kur vdiq e 'ëm e sad'ik hajd'init, ti s´ke qën n´vlush, në varr'eza n'eve, aj'o kënd'onte n´vlush, ç´ësht kjo, s´ka bër vak'i, s´k'emi dëgju'ar asnj'ëh'er d'itën, rrëz st'anit n´malt t'onë kënd'onte dhe d'itën aj'o, kënd'on at'ije, kurs'e kët'u ka këndu'ar at'ë ditn, ne 'ishim n´varr'ezat, varr'osnim një plak, aj'o kjau, kjau, kjau.
- kurs'e kët'o v'itet e traz'irës kukumj'açka ka këndu'ar shum her ktu tek ne, në ktë z'onën ton, ktu përr'eth dhe nga kta të p'arët, që kur kënd'on kukumj'açka ka një diçk'a, qoft në fshat, qoft si shtet, edh'e sht'eti ka pësu'ar disf'at, edh'e qëk'ur ka fillu'ar tranzici'oni në shqipër'i, edh'e vazhd'on edh'e sot, vjet, vjet, parvj'et kënd'onte shum, shum, më shum se çdo her tj'etër kukumj'açka, më shum se çdo her tj'etër, që u bë aj'o rrëm'uja, që u bën ato l'uftrat, u derth goxh'a gjak, po ne s´pam gjë xh'anëm.
- si shenj kshu, thon pleqt 'ose pl'akat, e lasht kjo, po ra shk'ëmbi në drejt'im të l'agjes ka vd'ekje.
- në l'agje...
- t'onë, fj'ala vjen, po të bjer, kët'u mbi shtëp'it e qat'ipit, ku ke qën ti pard'ije, po të bjer shk'ëmbi at'y thon se kush do vdes n´l'agjen ton, po t´bjer...
- t´'iki un. n'atën e mir b'ëfshi.

3. Семейная обрядность

Lindja „Рождение"

Бесплодная женщина называется описательно grua, që s´lind или shterpë (с негативной коннотацией). Беременная женщина называется grua shtatzënë / grua e rëndë / grua me barë. В первые месяцы беременности женщина может испытывать позывы тошноты. Это зависит от того, как она переносит бремя (si t´a merrte barra). Во время беременности нельзя поднимать тяжелые предметы, едят же и работают женщины, как обычно.

Новорожденного ребенка принимает либо одна из старух деревни (një nga plakat e fshatit), либо одна из подруг роженицы, имеющая опыт в этом деле. Она же перерезает пуповину. Роженица, называемая после родов lehonë, остается 2-3 недели в постели, в зависимости от обстоятельств в семье. Редко рождаются дети в рубашке (me cipë или

me këmishë), которую после родов закапывают в землю. Такой ребенок будет счастливым (ka mbarësi; fëmijë i mbarë), его не берет пуля. Также счастливым будет рожденный в пятницу.

На третий день после родов начинаются посещения роженицы (vizitë). Сначала приходят родственники и соседи, которые приносят petullë („вид мучного изделия наподобие плюшки"), яйца или другие угощения.

Через несколько дней устраивается праздничный ужин (gosti; darka e fëmijës), в течение которого ребенку дают имя. Готовят poganik („вид мучного изделия из слоеного теста с маслом"), в который кладут монету (lek). За ужином самый старший из присутствующих разламывает poganik на куски и раздает их. Получивший кусок с монетой считается счастливым. Эту монету мать затем зашивает в пеленку (xhimoskë). Посетители обычно не приносят подарков новорожденному. Праздничный ужин устраивается также, когда ребенку исполняется один год.

Ребенка, отлученного от груди, снова к ней не допускают, поскольку верят, что такой человек будет обладать способностью к сглазу (см. marr më sysh). Чтобы отлучить ребенка от груди, мать прикладывает к ней пучок черной овечей шерсти, а также пугает его gogoli.

Верят, что если роженица что-то одалживает кому-либо, то она при этом утрачивает молоко. Чтобы вернуть молоко (ndjell), она должна взять кусок хлеба (kafshatë „кусок, помещающийся в рот при откусывании"), пойти к источнику, намочить хлеб и позвать молоко: hajde, hajde, se më qau çupa apo djali „приди, приди, потому что у меня плачет дочь или сын". Это повторяется три раза. Затем мать съедает этот хлеб над головой ребенка, прижатого к груди.

Ритуала первой стрижки нет. Срезанные волосы и несколько капель молока, сохраненного с времени отлучения ребенка от груди, кладут вместе в ореховую скорлупку и хранят.

Внебрачный ребенок называется doç, dobiç или kopil.

Лексика, предусмотренная программой

1. Бездетная, бесплодная женщина: *gr'ua, që s'lint / gr'ua sht'erpë*
2. Беременная женщина: *gr'ua shtatz'ënë / gr'ua e r'ëndë / gr'ua me b'arë*
3. Роженица: *leh'on/ë, -a*
4. Повивальная бабка, акушерка: -

5. „Сорочка“ (околоплодный пузырь), в которой рождаются некоторые дети, считающиеся „счастливыми“ или наделенными свойствами демона: *këm'ish/ë, -a / c'ip/ë, -a*
6. Детское место, послед: *'en/ë, -a ('ena e fëm'ijës)*
7. Обрядовый хлеб - первое угощение на второй день после родов, на которое зовут женщин: -; (ср.: *p'etull, -a; byreksheq'er/e, -ja*)
8. Обрядовый хлеб - второе (или единственное) угощение для женщин на третий день после родов: -; (ср.: *p'etull, -a; byreksheq'er/e, -ja*)
9. Крошенный в воду с растопленным жиром хлеб в качестве угощения для женщин на третий день после родов: -
10. Праздник по случаю рождения ребенка, на который гости приносят подарки, как правило обрядовый хлеб (в день крещения или спустя одну-две недели): *gost'i,-a / d'ark/ë, -a (d'arka e fëm'ijës)*
11 Угощение, которое гости приносят для роженицы: *p'etull, -a* и т.п.
12. Подарки новорожденному ребенку: -
13. Женщина, посещающая роженицу и новорожденного и приносящая подарки: -
14. Обычай, связанный с первыми шагами ребенка: -
15. Ребенок, дважды отлученный от груди, в будущем - человек с дурным глазом: -; (ср.: *ai fëm'ijë të merr më sysh*)
16. Ритуал первой стрижки волос ребенка: -
17. Дети, родившиеся в один и тот же месяц, но в разные годы у одной матери, а потому связанные узами жизни и смерти на всю жизнь: -
18. Дети, родившиеся в один и тот же день недели у одной матери: -
19. Внебрачный ребенок: *doç, -i / dob'iç, -i / kop'il, -i*

(F.D.):
po aj'o s'lint, s'ka, se b'urri e ka f'ajin, se gru'aja e ka, nuk e di. e ja s'lint. po dhe sht'erpë ësht edh'e gru'aja. all'a, po si d'elja? ◀ *gru'aja më p'ara, kur ng'elësh shtatz'ane k'ishte të vj'ella, si t'a m'errte b'arra, k'ishte të vj'ella kshu, sa t'a ndj'ente gj'allë, pasand'ajthi mos ngr'inte gjë, h'ante për të ngr'ënë, pun'onte, kur v'inte k'oha për të l'indur, i v'inin at'o të pr'erat gru'as, edh'e, se kët'u kan l'indur, i v'inte një sh'oqe at'ije, l'intte fëm'ija, pr'iste kërth'izën, e h'idhte në krev'at at'ë z'onjën që l'intte edhe, rr'inte at'ije na një j'avë a dy, a sa të rr'inte, po të k'ishte njer'i më shtpi, rr'inte dy j'avë, po s'k'ishte, do ngr'ihësh nga e k'eqja, ashtu.* ▶ *po ja n'eve pl'akat. po k'ishte s'ose, e mban mënd s'osen? edh'e kët'o, ja, dud'i, s'ose, 'unë, selim'e, ti selim'en e mban mënd? kët'o pl'akat, dar'eja 'ishte, ref'iko 'ishte, fetan'eja, i kam gj'etur kët'o un t't'ëra. l'indi...* ◀ *leh'onë, s'd'elte jasht të kapër-*

12

x'ente pr'agjet, se i th'oshin leh'onë, e kshu rr'inte br'enda aj'o, atj'e i shër-b'ente aj'o që të k'ishte, vj'erra a kun'ata, çf'arë të k'ishte, i shërb'ente. e po nuk kisht viz'ita ah'ere mo, ne k'emi l'indur në shtëp'i, nuk ka, as spit'ale k'ishe, as na vizit'onte njer'i n'eve. ja një sh'oqe at'y, një kun'atë a një vj'e-rrë, a një, ja kët'o, ja kët'o ndim'ojnë nj'ëra tj'etrën, nuk 'ishte si tan'ithi, që v'ete në spit'ale, ah si ka q'ënë k'oha më p'ara mor bir, ou. ▶ *me c'ipë, me cip. asht'u e h'ollë kshu. ep'o th'oshin përp'ara kshu, po asht'u me cip... m'ua më k'anë l'indur n'use, dgj'o jo nuk k'ishin c'ipë. e këm'ish i th'oshin. pos'i kur l'intte fëm'ija të xhum'an i th'emi ne, tasht'i i thon të pr'emten, p'aska f'atin e m'irë, që l'indi d'itën e xhum'a. nuk kam p'arë kshu me cip, nuk kam bër nd'onjë pr'itje me cip. k'emi dëgju'ar kshu na pl'akat që lla-f'osnin, un s'kam pr'itur fëm'ijë me këm'ish. i fl'aknin, i fl'aknin, do pr'iste fëm'ijën, do ta, pr'iste kërth'izën, do t'a l'ithte. ep'o i b'inte 'ena, 'ena, 'ena e fëm'ijës. e fl'aknin e mbul'onin n'dhet, rrëm'in kshu past'aj e h'idhnin. vin të tr'etat, v'inin kët'o të 'afërtat v'inin më 'afër, i s'illnin n'onjë p'etull, n'onjë v'ezë, n'onjë për q'umshtit. u nxjerr nd'onjë gjë aj'o, nd'onjë p'etull kur u ka b'ërë, nd'onjë byreksheq'ere, n'onjë. n'onjë byreksheq'ere, u th'emi n'eve, n'onjë p'etull, i k'anë sj'ellë at'o të p'arat dhe ua lëç'onte kët'yre të d'ytavet. po kshu u th'onë p'etulla. leh'onës i b'ënin byreksheq'ere, p'etulla, n'onjë gjë të ngr'ohtë, i zj'enin gr'urë me sheq'er, e gj'erbte, për q'umështin. po të 'ishte lark i b'ënte një pshesh at'ij, po t''ishte i 'afërt i lëç'onte n'onjë gjë për të ngr'ënë, n'onjë gjë të ç'astit. përsh'esh po të 'ishte e l'argët, me kul'aç. pos'i do t'i v'imim 'emrin. d'arkë e fëm'ijës që ka l'indur. t'i v'inte 'emrin, t'i b'ënte pogan'ik, q'uhësh me pet, me gjalp, edh'e m'errin nga një ç'ikë të t'ërë. pogan'ik. pogan'iku, e thy'ente një pl'akë, pogan'iku, me mi'ell, brum e tërh'oll, e fërg'on me gj'alpë, kshu, e gatu'an pr'apë, e pjek pasand'aj edh'e e pret. br'ënda k'ishte një lek, kush ta gj'ente at'ë l'ekun k'ishte kësm'et, do t'ja q'epte në xhim'oskët fëm'ijës, e to t'a l'idhte at'ije, kaq. po ja qep edh'e e 'ëma. e gjen ai edh'e ja jep t'j'ëmës. po s'merr gjë ai, ha at'ë, at'ë dibl'en e byr'ekut, edh'e. po sa ja qep at'ije dhe e lith me xhi-m'oskën, mban mënd xhim'oskat ti. në dj'epet, dj'epja, e h'ithte në dj'epet edh'e e l'ithte me at'ë xhim'oskën. e me shpërg'enj, e l'ithte fëm'ijën, i h'ithte një p'ece na tur'injtë dhe e t'untte. i sj'ellin, i sj'ellin n'onjë gjë kshu. jo p'etulla, jo byreksheq'ere, jo l'ekë, ja kët'o i sj'ellin, i s'illnin. e b'ënte i z'oti shtëp'is, kur b'ënte gost'inë, që i v'inte 'emrin edh'e mbl'ithte kët'u nj'erëz, faref'is. po për fëm'ijën nuk s'illin gjë, ku k'ishte ah'ere gj'ëra të s'illnin. jo, jo, po s'k'ishte ah'ere, s'k'ishte, tan'i j'anë h'apur kët'o tu tu. po ç'të k'ishe 'emrin dud'i, s'ose, ref'iko, k'onxhe, feruz'e, jo, kjo fetan'e, kët'o kishim në l'agje, nexhib'enë e mban mënd. ja k'emi neve dj'alin. kur i vëm*

'emrin, ja vëm me gj'ëra kshu, thy'ejmë pogan'ikun, asht'u i b'ëjmë gj'ëra fëm'ijës, e merr e 'ëma e shp'ie tek ai pl'aku në buxh'akt, ai ja thy'en pogan'ikun kshu dhe i jep at'ë l'ekun kujt i b'ie e ja njgj'ijnë at'ije në xhim'oskët, han d'arkën paz'aj, pasand'aj han da'rkën. jo, kur mbush v'itin, kur mbush v'itin i b'ëjnë një d'arkë. d'arka që mb'ushi v'itin fëm'ija dhe i b'ëjnë një d'arkë. datël'indjen, i b'ëjnë datël'indjen, që ka l'indur, e i b'ëjnë një d'ark të v'ogël asht'u. qajn. jo nuk e kthen. po ka pas, po sh'umë të rr'allë r'astet se ai fëm'ijë që kth'ehet për së d'yti thon që ka sy, çdo që sh'ohinjë e merr më sysh, pr'andaj nuk e kthen për së d'yti, r'asti rr'allë ësht. pos'i h'idhte nd'onjë rr'otull, xhimbr'icë, gru'aja se i mbl'idhte q'umësht gj'oksi, e i h'idhte n'onjë s'apun me 'erë, ai rrall'oësh q'umshti pazd'aj, ëhë. e e për t'largu'ar fëm'ijën, e larg'onte na aj'o, i v'inte nd'onjë të z'ezë kët'u, një çik lesh pe d'ele të z'ezë, e sh'inte ai edh'e, të ha gog'oli i th'oshin. e po kush kish ah'erezi t'b'ënte dark, e q'ethte një që k'ishte l'indur më përp'ara, një ç'të kish at'y. i mbleth, tasht'i kush i ru'an tan'i. po ah'ere i mbl'ithnim n'eve i ru'anim edh'e q'umështin n'ëna kur e h'iqte, e shtr'ythte, e mb'yllte me një 'ashkë 'arre, e ly'ente me br'umë dhe e v'inte n'fund të val'ixhes, t'a kish at'ije. m'përp'ara, pa tan'i, nuk pyet tan'i njer'i. e q'ethëm th'oshin, e q'ethëm dj'alin. po dhe k'anë, s'e mbaj mënd. dy fëm'ijë me një d'itë ka l'indur dj'ali im dhe s'akua, s'akua ka l'indur në mëngj'ez, 'unë kam l'indur në 'orën k'atër. po se k'anë, at'ë e qu'ajnë s'ako, kët'ë ag'im. jo, jo s'jan binj'ak, nuk jan binj'ak. përp'ara e k'ishin keq. e th'oshin dob'iç, përp'ara. e po tj'etra, kët'o ja i th'oshin, 'ishte shum keq. pa tan'i se kan hall, tan'i. po 'ishte shum i k'eqi. po dj'alë a ç'upë, ç'arë t'i l'intte. përp'ara e k'ishin keq k'ëtë l'indje, përp'ara mart'ese, e e k'ishin keq. jo, jo s'ka, s'kam dëgju'ar. kam dëgju'ar kshu që llaf'osnin, përp'ara qe shum keq, pa tan'i ka m'arrë xhvill'im. shik'o ti...

(T.G.):
jo, jo nuk i f'utet. l'ekët i b'ëjmë, kur u vëm 'emrin fëm'ijvet, edh'e u th'emi pogan'ik at'yre, edh'e f'ujmë na një lek br'ënda, ja, kur e h'eqim, edh'e ja u njgj'ijmë fëm'ijvet në trup, kshu.

(T.G.):
e ndj'ellin q'umshtit. n'ëne fëm'ijës, vjen, se 'ikën thon q'umshti, 'ikën m'alevet, 'ikën, k'ullon nëp'ër m'alet, 'ikën d'uke dhën ty un, leh'onë, u th'ojim n'eve leh'on, që l'ijnë, edh'e të jap un një gjë ty, jam leh'on me q'umësht, të jap një gjë, më 'ikën m'ua q'umështi, më 'ikën q'umshti m'ua, edh'e e ndj'ellin q'umshtit, q'umshtit, merr një k'afshit buk edh'e v'ete te ç'esma, edh'e e

njom at'ë b'ukën me uj dhe e ndjell, h'ajde, h'ajde vrap'o, vrap'o, se më q'au çup ap'o dj'alë, ç'ta kesh, më qau fëm'ija, edh'e e m'arrin at'ë b'ukën edh'e e vën fëm'ijën në gjoks edh'e pazd'ajthi e han at'ë b'ukën te kok e fëm'ijës, edh'e vjen q'umështi, vjen do ta bësh tri dit. tri dit rradh, tri, edh'e vjen q'umështi i n'ënës.

(M.K.):
ka mbarës'i fëm'ija, aj'o treg'on mbars'i, se nuk l'inin të tër fëm'ijt me kë-mish, të rrall jan at'a që l'indin me këmish. jo nuk r'uhet. po ja ka mbars'i thon, ka mbars'i, fëm'ij i mbar.

Dasma „Свадьба"

Традиционная свадьба начинается со сватовства (mbleseri). Обычно парень и девушка не знакомы друг с другом. Сват (mbles), часто один из родственников или друзей отца парня, просит девушку у ее отца. Отец девушки, расспросив о семье парня, либо дает слово (jap fjalën), либо отказывает.

В случае согласия стороны позже обмениваются подарками (këmbej nishanet). Парень посылает девушке кольцо (unazë), серьги (vathë), ожерелье (varse) и др., в то время как девушка отправляет ему какой-нибудь небольшой подарок (ndonje peshqesh te vogël). Тогда же родители договариваются о дне свадьбы (pres ditën e dasmës).

За выполенную работу сват получает обычно пару обуви или другой подарок, о котором он договаривался заранее.

Перед днем свадьбы семья жениха определяет сватов (krushk), выбранных в соответствии с определенной иерархией из родственников жениха, которые должны в день свадьбы отправиться за невестой и привести ее в дом (marr nusen). Главный сват, руководящий церемонией привода невесты, называется selamas, krushku i parë, plaku i krushnjevet или kryekrushk. Следующие по рангу сваты называются „вторым", „третьим" и т.д. (krushku i dytë, krushku i tretë). Число сватов колеблется от 5 до 13, будучи обязательно всегда нечетным, чтобы при возвращении сватов с невестой их оказалось четное число.

Главная церемония свадьбы имеет место обычно в воскресенье, но празднование начинается на одну неделю раньше, чтобы закончиться в понедельник через неделю. Сваты несут в дом невесты одежду, в которой она должна войти в дом жениха (pajë), и сладости (kumtri) для

семьи невесты. Сватов, с песнями (këngë) и танцами (valle), отправляют за невестой. При приближении к дому невесты сваты стреляют в воздух, сообщая о своем прибытии. Их встречают с песнями и танцами. Сваты передают pajë, невеста переодевается и накрывает голову красным платком (duvak). Для сватов накрывают стол с ракией и закусками (meze) и через 2-3 часа отправляют их с невестой, исполняя песни и танцы. При приближении к границам села жениха selamas громко произносит: „Мы пришли к границе села, о парни!“, чтобы эти слова услышала невеста и выбросила вещи, которые ей дала мать, что символизирует ее окончательное расставание с родителями. Сваты стреляют в воздух, сообщая о своем прибытии к дому жениха; там их встречают с песнями и танцами.

Кто-либо из мужчин - ближайших родственников жениха - берет невесту за руку и вводит во двор, где свекровь дает ей букет и особый хлеб (çyrek; buk e nuses). Невеста разламывает çyrek, который затем свекровь раздает детям. Невеста обмакивает пальцы в мед или щербет и прикладывает их к дверям дома. Рядом с дверью ставят таз с зерном и кувшин с водой, которые она должна была с трех попыток опрокинуть перед входом в дом. Войдя в дом, невеста остается в комнате для гостей, где стоя принимает гостей (nusëroj). Обычное поздравление молодых (të trashëgohen!) означает пожелание прожить счастливую совместную жизнь и продлить свой род. Во дворе невесту сопровождает мальчик, что должно способствовать рождению у нее впоследствии мальчика. В доме этот мальчик разувает невесту и получает деньги, спрятанные в ее обуви.

Вечером начинается свадебный ужин (darkë) с большим количеством мяса, закусок, ракии. Ракию пьют с тостами (dolli), которые произносит тамада (dollibash). Мужчины и женщины находятся в разных комнатах. Во время ужина разговаривают, шутят и играют в свадебные игры (lodër): старик одевается старухой, отправляется в женскую комнату и шутит с женщинами; то же делает и одна из старых женщин в мужской комнате.

После ужина жених закрывается с невестой в комнате молодых. При входе жениха в спальню его оберегают от парней, которые стараются ударить его ладонью по голове. На пороге комнаты рассыпают горсть зерна (urov), чтобы жених поскользнулся. До его появления в комнате стелилась постель, готовя которую женщины танцевали. Войдя в комнату, молодые должны следить за тем, чтобы не наступить друг

другу на правую ногу, поскольку, по поверию, таким образом можно было лишить партнера здоровья.

Невесту, которую жених нашел „нечестной", возвращают в дом отца.

На следующий день, в понедельник, невеста продолжает принимать гостей. Затем она раздает подарки семье мужа (darovë или borçallëk), а на третий день новая семья проверяет ее умение замешивать тесто.

Лексика, предусмотренная программой

1. Посиделки - вечерние собрания девушек, женщин, молодежи: -
2. Кража невесты: *rrëmby'erj/e,-a*
3. Венчание в доме без свадебных обычаев: -
4. Молодая, венчавшаяся без свадебных обычаев: -
5. Сваты из родственников жениха, посредники, отправляемые в дом невесты: *mbles, -i*
6. Уговор о помолвке (или знакомство парня и девушки с целью женитьбы): -; (ср.: *jap fj'alën*)
7. Помолвка (в случае, когда она единственая): *fej'es/ë, -a*
8. Первая („малая") помолвка: -
9. Дар просватанной девушке: *nish'an, -i*
10. Основная помолвка, где оговариваются подробности предстоящей свадьбы: -; (ср.: *pres d'itën*)
11. Каравай, который получает невеста на основной помолвке (или перед свадьбой): *çyr'ek, -u / b'uk/ë, -a*
12. Помолвленная девушка, обрученная, будущая жена: *n'us/e, -ja*
13. Парень после помолвки, обрученный, будущий муж: *dh'ënd/ër, -ri*
14. Предсвадебное посещение семьи жениха или невесты, где стороны договариваются о подарках: -
15. Жених, мужчина в день свадьбы: *dh'ënd/ër, -ri*
16. Невеста, женщина в день свадьбы: *n'us/e, -ja*
17. Новобрачные: *çift, -i*
18. Свадьба: *d'as/ëm, -ma*
19. Центральный обрядовый персонаж на свадьбе (от семейства жениха): *selam'as, -si / kryekr'ushk, -u / kr'ushku i p'arë / pl'aku i kr'ushnjevet*
20. Второе почетное лицо на свадьбе, старый сват: -; (ср.: *kr'ushku i d'ytë*)
21. Свадебный персонаж, функция которого - веселить участников: -

22. Свадебное знамя: -
23. Свадебное деревце: -
24. Фата, покрывало невесты: *duv'ak, -u / v'ello, -ja* (нов.)
25. Ребенок, которого сажают на коня невесты или дают в руки, чтобы она его три раза подняла вверх: *dj'al/ë, -i* (сопровождает невесту при вводе в дом жениха)
26. Начальный комплекс свадебных ритуалов: *hap d'asmën*
27. Свадебный хлеб, каравай: *çyr'ek, -u / buk e n'uses*
28. Свадебный пир: *d'ark/ë, -a*
29. Дары невесте от жениха, посылаемые накануне свадебной церемонии: *p'aj/ë, -a / peshq'esh, -i*
30. Дары жениху от невесты: *dar'ov/ë, -a / borçall'ëk, -u*
31. Приданое, имущество, которое дают невесте при выходе замуж ее родные: *p'aj/ë. -a*
32. Дары сватов молодым: -
33. Символическая плата отца жениха за невесту во время свадьбы: -
34. Проводы молодоженов на первую брачную ночь: -
35. Танцевать: *vallz'oj / hedh v'alle / kërx'ej*
36. Играть на музыкальном инструменте: - ; ср. *i b'ie fy'ellit*
37. Обрядовый танец („открытый“ или „закрытый“ круг): *v'alle, -ja*

(R.G.):
po zakon'isht tasht'ithinë fëm'ijët dashur'ohen vet, nuk ka me mblesër'i ti lali. b'ëhet p'arja, i j'apin fj'alën njëritj'etritë ç'ifti, v'ënë në dij'eni pr'indrit, b'ëhet aj'o, v'enë pst'ajthi pr'indrit tek, pr'indrit e dj'alit v'enë më përp'ara, v'enë tek, kërk'ojnë d'orën e ç'upës tek pr'indrit e ç'upës, b'ëhet ai pëlq'imi. po më përp'ara k'ishte njëf'arë rreg'ulli, se dj'alin po s'k'aloj njëzetep'es vjeç, nuk e mart'onin. v'ajza d'uhësh të b'ëhesh tetëmdhj'et vjeç, tetëm'et njëz'et vjeç sidom'os kët'u në l'eshnjë, v'ajzat në, v'ajzat e l'eshnjës j'anë martu'ar mbi njëz'et vjeç, që të gj'itha. se si m'orri një, m'orri një rr'ugë ti... kët'u, qysh më përp'ara, flas për l'eshnjën, nuk ka d'alë asnj'ë nga kët'o v'ajzat e l'eshnjës, nuk ka d'alë asnj'ë vajz e, kshu me, me të m'eta, fj'ala vjen, mend'ore, ap'o, kan q'ënë shum të s'akta, edhe dj'emtë, që në at'o m'osha, që i nj'ohim n'eve, edh'e daj iz'eti, që e'rdhi m'orri kët'ë h'allon tu'aj kët'u e, dometh'ën, i gjurm'onin kët'o, në l'eshnje k'ishin z'ili shum, ky et'emi, që ka marr kët'ë kushër'irën t'onë, et'em bak'iasi ka marr t'eftën pe kët'ej, e, e kam ll'afin që mart'oheshin mbi njëz'et vjeç ç'upat e l'eshnjës, të pj'ekura dometh'ën, edh'e kjo 'ishte një 'anë e mir, një an e mir pozit'ive, se at'o v'inin të pjek'ura, at'ije ku v'inin, t'ekë, në shtp'i të b'urrit. at'o b'ë-

heshin me, me mblesër'i b'ëheshin edh'e me të py'etur, me të py'etur, fj'ala vjen, qysh 'është fil'anka, qysh 'është, qysh shkon e qysh ësht fam'ilja, nuk b'inin më drr'asë të k'albur, edh'e b'ëhesh pëlq'imi, vend'osnin edh'e d'itën e mart'esës, m'undet të vazhd'onte gj'ashtë mu'aj ap'o një vit, këť'ë k'ishin ash'tu si. b'ëhesh fej'esa. b'ëhesh një cerem'oni. nish'an u th'oshin ath'ere, më përp'ara. tan'i u thon peshq'eshe, pa ah'ere u... v'inin nish'an, s'illte ai b'urri, i fiju'ari, s'illte v'ëthë të flor'injtë, un'azë të flor'injtë, edh'e n'anjë c'opë për v'eshje për tr'upin, edh'e b'ëheshin këť'o, vend'osëshë d'ita e d'asmës, cakt'oheshin kr'ushnjet, mbi, d'eri mbi dymbëdhj'et kr'ushnje, trembëdhj'et, edh'e katërmbëdhj'et k'anë v'ajtur. e kr'ushnjet 'ishin tek, trembëdhj'etë, që të, fj'ala vjen, që të v'inin katërmbëdhj'etë tu, një n'usja, trembëdhj'etë që të vinin katërmbëdhj'etë, 'ose njëmbëdhj'etë që të v'inin dymbëdhj'etë. 'ishte ky zak'on. ç'të them tj'atër un, kto. kur v'inte n'usja i th'oshim ësht dark e n'uses, kur n'isëshin kr'ushnjet i th'oshin po b'ëhet drek e dh'ëndrit, b'ëheshin dy, edh'e dr'eka edh'e d'arka. ë, at'a të l'argëtit n'isëshin që në mëngj'es at'y, past'ajthi k'emi dr'ekën e dh'ëndrit, kur v'inte n'usja k'emi d'arkën e n'uses. kur h'ynte në d'erën e shtp'isë at'y, ajo, as'aj i ly'enin d'orën me, e pr'isnin me k'ëngë, me v'alle, me, i ly'enin d'orën me mj'altë, edh'e aj'o e ngj'iste në prak të d'erës. po kjo b'ëhej më t'epër që të j'etë j'eta e 'ëmbël, kshu 'ishte, e, aj'o e trashëg'uara, mj'alti 'është shum i 'ëmbël edh'e ja ly'enin at'o gishtër'injtë me, edh'e aj'o, e, në qem'er t'p'ortës, edh'e. ja j'epte n'ën e dj'alit, vj'erra, vj'erra. f'utej n'usja br'ënda nusër'onte past'aj n'usja at'y në k'ëmbë. po, mirs'erdhe të k'eqen n'ëna, do t'ja th'oshte këť'ë ll'afin. jo, mirse'erdhe të k'eqen n'ënja, i th'oshte, këť'o ll'afet më të 'ëmbla e më të m'irë. nusër'onte n'usja në funt të dh'omës. pr'itëshin doem'os viz'ita, vazhd'onte d'eri të h'ënën, nga, zakon'isht d'asmat b'ëhen të dj'elën, aj'o 'është më, d'ita më, më e m'irë për 'ardhjen e për b'ërjen e d'asmës, edh'e rr'inte vazhd'onte qysh të shtun që v'inin m'iqte l'argët, të dj'elën, të h'ënën, tre d'itë, v'inin past'ajthin viz'itorë, pothu'ajse t'ërë at'ë d'itën e h'ënë, të fsh'atit kë'tu edh'e nd'onjë që 'ishte, v'inin dhe na fsh'atra të tj'erë kur k'ishte nd'onjë mik të 'afërt e të, më të d'ashur edh'e na fsh'atrat e tj'era. po nj'erzit me një. më përp'ara me, me pos'ulle, ësht një ft'esë. po, zakon'isht në fshat m'iqet u dërg'oej ft'esa, aj'o 'ishte më me rëndës'i, e shkru'ar, m'iqet, fsh'ati past'ajthi, fsh'ati, dërg'oej një dj'alë edh'e u th'oshe d'erë më d'erë at'yre, i ft'onte, që në fil'an 'orë k'emi d'asmën e dj'alit, prand'aj të urdhr'oni për d'asëm. po këť'ija m'undet t'i th'emi edh'e kori'er, 'ose kori'er, po dj'ali fsh'atit, dj'ali shtëp'isë 'ishte ai, dj'ali shtëp'isë 'ishte. ft'orës m'undet t'i th'emi, që, m'eqë v'ajti ai për t'i flu'ar at'a bashkëfshat'arët, ft'orës. po ai edh'e v'ishesh p'astër, v'ishësh b'ukur, një ç'ikë më.

po, at'a, zakon'isht i j'epnin at'a, të shtëp'isë kt'ija, e qër'asnin, ky nuk m'errte me v'ete. po at'a të shtëp'isë i j'epnin llok'ume, i j'epnin v'ezë, i j'epnin kët'o gj'ërat që. organiz'ohej d'arka, nj'erzit v'ihëshin sip'as m'oshës, sip'as l'agjevet, i përfaqs'onte, fj'ala vjen, na l'agjja ju'aj do t'rr'inte ai më i m'adhi at'y 'afër, në krahn e, në krahn e dj'athtë zakon'isht, e me rr'adhë sip'as. u l'ihej v'ëndi, në një krah u l'ihej edh'e v'ëndi kr'ushnjëvet, doem'os, se 'ishin më me rëndës'i at'a, se k'ishin b'ërë p'unë, k'ishin v'ajtur k'ishin m'arrë n'usen. po zakon'ishtë ai m'errte një dhur'atë nga shtëp'ia e dj'alit, m'undet të m'errte një p'alë këp'ucë, ka bër vak'i, peshq'esh, një peshq'esh, ka b'ërë vak'i ti... m'eqë u hap ky llaf, ka q'ënë një punët'or, që pun'onte t'ekë gj'yshi yt, nga gost'ëncka, një f'arë kan'ani, edh'e b'ëri paz'ar ai, v'ajti m'orri një n'use and'ej na lesk'ova e tomor'icës, mirëp'o e b'ëri paz'ar, që t'i j'epte p'elën at'ija, mirëp'o p'ela 'ishte e shtr'enjtë ah'ere, 'ishte tre napol'ona flor'i, si m'orri n'usen ai, at'y, i tha ai, që ja bë'ri at'ë n'usen, ai mbl'esi, tan'ithin, i tha, paz'arin m'eqë të 'erdhi n'usja br'ënda, po prit o, i tha ai, prit njëh'er, i 'erdhi keq për p'elët at'ija, paz'ari ësht paz'ar, i tha, të s'olla n'usen, kjo p'unë ësht kshu, i tha ai, mend'er i ha ca asht'u sa ësht i ngr'otë, se po u fto nuk h'aet më, i tha, se kjo p'unë kësht'u v'ate, p'unë m'uti v'ate kjo, një të nxj'errë i shkr'eti p'elën na kat'oi ja dha at'ija. edh'e b'ëheshin nga më të ndr'yshmet për kët'o paz'aret e gr'ave, po as'i k'ohe, pa tan'ithin u zgju'an nj'erzit, u... p'ajë. po në p'ajë, ti... përfsh'ishin më sh'umë kët'o t'eshat e n'uses, t'eshat e n'uses. edh'e peshq'eshe për pr'indrit, e, që i s'illte n'usja. i dhur'onte, ja u j'epte kët'yre. i dorov'iste, se e m'errte të dh'ënat aj'o, fj'ala vjen, se 'ajo e d'inte që do gj'ente pr'indrit, vj'errin e vj'errën, do t'i j'epte një, një dar'ovë. ë, dar'ovat aj'o i nd'ante, si h'iqte at'o rr'obat e nusër'isë, të h'ënën, edh'e ja u j'epte at'o dar'ovat. tekstual'isht kshu. selam'azi ësht kryet'ari kr'ushnjëvet, kryet'ari kr'ushnjëvet, ai jep, 'është i plotfuq'ishëm për at'ë, për at'o njëzetek'atër 'orë që, që v'ete e merr n'usen edh'e e kthen, 'është i plotfuq'ishëm ai, ç'thot selam'azi dot b'ëhet, i plotfuq'ishëm dometh'ën. zakon'ishtë flam'urëtë kët'u në l'eshnje nuk i k'emi përd'orur n'eve, po që kam p'arë, që me flam'urë, ti... në kto krah'inat e tj'era, sidom'os kët'ej na k'orça, 'ikin dy v'eta përp'ara dhe aj'o ka, e bëjn më të h'ijshme at'ë, 'ikin më, dy, dy v'eta, cakt'ohen dy djem të, të rinj, h'ipur n'ku'aj edh'e 'ikin përp'ara kr'ushnjëvet at'a, v'enë te shtëp'i e n'uses, at'yre u th'onë lajmët'arë, lajmët'arë, ven at'ije past'aj v'inë, dometh'ën, e bëjn gëzu'ar at'a, që 'erdhë, po vijn kr'ushnjët, po vijn kr'ushnjët, ndërs'a kët'u në l'eshnje nuk e k'emi p'atur kët'ë, selam'azi ka q'ënë m'përp'ara, nuk e k'emi përd'orur flam'urin n'l'eshnje.

(F.D.):
tasht'ithi e fej'on ç'upën ti, ç'upa hë, e mart'on, pse o e mart'on, e fij'ove mart'oje, të vjen ai kollop'ani i b'otës, të rri nëp'ër shtëp'i. del e rryn ai nëp'ër k'ëmbët gr'avet. më përp'ara e k'ishin keq.
më përp'ara do t´i v'inte mbl'esi ta kërk'onte ç'upën, asht'u, do të thosh ai i z'oti ç'upës që, po d'ale o vëll'a të mend'oem, thosh, të py'es edh'e un siç ke py'etur ti, pasand'aj thosh ai, v'inte pr'apë mbl'esi, e or ti mik i th'oshte qysh e k'emi p'unën, po ja or vlla, t´më pr'esësh edh'e për një j'avë th'oshte ai, pr'apë e pr'iste ai, v'inte pr'apë ai, pasand'ajthi mbar'ohësh p'una, v'inte në shtëp'i dh'ëndri, do të fsht'illte at'a, të b'ënte gost'inë, se i v'inte n'usja, pasand'aj v'inte dh'ëndri te n'usja, më nge v'inte ai, do b'ënte d'asmën, do ta m'errte n'usen, do të tërh'ollnin gr'atë, të b'ënin bakllav'a, pes a gj'asht a, pasand'aj fill'onte d'asma, ft'orëset do v'inin. n'usen kr'ushnjët. i cakt'onte ai pl'aku i shtëp'isë, kam fil'anë, fil'anë, fil'anë, fil'anë e kam selam'as, th'oshte. selam'as i th'oshin. mbas selam'asit ai i d'yti, paz'aj i tr'eti. me rr'adhë. rr'adha e kr'ushnjevet. pl'aku i kr'ushnjevet, selam'as. ai i udhh'iqte at'a të tj'erët. po dhe k'ishte, si pun e ha'irit, më thërr'iste m'ua që and'ej, o fat'ushe, ë mo ç´ke i th'osha 'unë. më përp'ara e, pa, k'ishte kr'ushnje më përp'ara.

(F.D.):
dërg'oninë v'ellon. jo s´ka p'asur, nuk ka p'asur. jo, më përp'ara, v'inte, n'uses i nx'irrnin një t'ufë me l'ule, kur v'inte at'ije, i nx'irrnin dhe një b'ukë. kur v'inte ktu, një b'ukë. n'usja i mbl'ithte l'ulet tëk, tëk, tëk edh'e e thy'ente b'ukën kshu. n'usen e m'errte dh'ëndri e shp'inte br'ënda, at'o gr'atë, që 'ishin at'ije e nd'anin at'ë b'ukën e ja u 'epnin kalam'aqërvet. i b'inte t'asit me k'ëmbë, d'erdhte gr'urët. i ly'enin d'orën e ja v'inin atj'e në murt. të 'ishte e 'ëmbël si mj'alti. l'ulet i mbl'idhte aj'o kshu dhe ja shp'inte vj'errës, t´i v'inte vj'erra at'ije, t´i k'ishte kujt'im na n'usja. kur v'inte kët'u me hajv'an. ja nx'irrnin në b'ukët, i k'ishin vën kshu rradh e rr'adhë, e rr'adhë. t'ufën e b'ënte e zonj e shtëp'isë, vj'erra. vj'erra, vj'erra m'errte b'ukën e p'iqte, edh'e i v'inte at'o l'ulet, edh'e një d'egë trëndaf'ili kshu, kur 'ishte beh'ar, kur 'ishte d'imër me at'o l'ulet na kët'o, i mbl'idhte n'usja tëk, tëk, tëk. jo jo i mb'ante kët'u, thy'ente b'ukët dhe mbi b'ukët ja j'epte vj'errës at'o l'ulet, megj'ithë b'ukë, vj'erra paz'aj m'errte at'ë b'ukën e b'ënte kshu dhe ja u nd'ante kalam'aqëve. b'ukë, b'uk e 'ardhur. b'uk e n'uses, e h'anin kalam'anjt. me mi'ell, kshu si b'ukë që h'anim, si b'uka që h'anim, past'aj n'usen e m'errnin në kr'ahë, e shp'inin br'ënda, n'usja, do t´i l'inin një tas me gr'urë ta d'erdhte me k'ëmbë edh'e një ibr'ik me 'ujë, ta d'erdhte n'usja

me k'ëmbë, e do t'i ly'ente vj'erra d'orën me mj'altë, t'ja v'inte at'ije në oxh'akt. e po ku k'ishte v'ello, duv'ak. duv'ak i th'oshin, duv'aku i kuq, me një t'ufë asht'u tel kët'u në ç'açkët. duv'ak i kuq. i kuq me një t'ufë tel kët'u, të ndr'itur. asht'u, at'ë kish aj'o mbul'oësh kshu, se mos sh'ihte n'usja, po. i j'epnin, ja j'epnin at'ë t'i h'iqte këp'ucët ai fëm'ija, do t'ja xb'athte n'uses, n'usja k'ishte par'a në këp'ucët edh'e ja m'errte ai fëm'ija që i xb'athte këp'ucët. po kalam'an, si kët'a, të shtëp'isë a n'onjë faref'is të 'ishte. dj'alë, dj'alë, past'ajthaj i v'inin një pesëdhj'et l'ekshe at'je, që ja m'errte ai dj'ali, i zb'athte këp'ucët dhe i m'errte për v'ete ai at'o par'a, ai fëm'ija. e mb'ante një ç'ikë dhe e lëç'onte n'usja, n'usja do t'r'ynte br'ënda. fj'al e vj'etër, që t'i h'iqte këp'ucët ai, se th'oshin lint n'usja dj'alë, kur i vë dj'alën përp'ara, pl'akat e llaf'osnin kët'ë, th'oshin që kjo g'ocë do të l'indë dj'alë, do bëj n'usja dj'alë. në shtëp'in e dh'ëndrit. fill'oj d'asma xbr'asnin rev'olet dang, dang, dang, fill'oj d'asma th'oshin, do të v'inin komsh'injt. fill'oj d'asma se do t'v'inin komsh'injt, për d'asëm, që t'h'apësh d'asma, u hap d'asma. h'apej d'asma pas gjasht d'itë më përp'ara se t'vij n'usja ja xbr'aznin rev'ole, v'inë komsh'injtë, kënd'ojnë, kërx'ejnë, i qër'asin me llok'ume, me karam'ele, me rak'i, e kënd'ojnë at'y, rrin na një 'orë a dy, i përcj'ellim, 'ikin. pos'i, k'ëngë s'di 'unë, nuk mbaj mënt, s'mbaj mënt. çyr'ek. çyr'ek. për d'asëm, tan'ithi çyr'ek h'anë, po më p'ara, çyr'ek i th'oshin çyr'ek. e b'ënte aj'o e z'onjë e shtëp'isë, at'ë dit e b'ënte dhe aj'o dhe e l'inte at'ije më v'ete. po ja jan'i, mish, çorb or'izi b'ënin më përp'ara, pil'af, qeshq'ek, që u lç'onin n'd'asëm. po gj'ellë, gj'ellë, at'o, d'arka. në 'ora n'ëntë, në 'ora nënt e gj'ysëm shtr'ohej d'arka. e v'onë, sa përgat'itej. vazhd'onte nja dy 'orë kshu, nja dy or. të sht'unën. dh'ëndri nuk v'inte më përp'ara te n'usja. e po i shp'inte no një gjë kshu, n'onjë fust'an, n'onjë gjë. po tan'i, përp'ara nuk ç'onte njer'i. kur të v'inin kr'ushnjet i shp'inin p'ajën, p'ajën e n'uses. e shp'inte dh'ëndëri, që shk'onin kr'ushnjët, e përgat'inte at'y me val'ixhe, i k'yçte val'ixhet edh'e kumtër'inë, edh'e rr'obet edh'e i m'errnin kr'ushnjet kët'o, i shp'inin te n'usja, ja ç'onin n'uses. n'usja v'ishëshë, at'o që ng'elshin pa v'eshur i s'illte prap. ep'o edh'e dh'ëndri b'ënte, i pr'iste rr'oba, se do t'treg'oheshin at'o kur v'inin gr'atë e fsh'atit. edh'e kët'u treg'oheshin të dh'ëndrit kur i pr'iste, p'aja, kost'umin e t'ija, të n'uses. s'illte paj edh'e aj'o ç'k'ishte b'ërë, gj'ërat e s'aja. pos'i, dh'ëndri i shp'inte kost'umin, pallt'on e m'adhe, këp'ucë, sand'ale, ja shp'inte dh'ëndëri, edh'e aj'o s'illte at'o t's'ajat ç'kish b'ërë. e ku k'ishte jorg'an ah'ere. për të v'eshur v'etë. borçall'ëk, borçall'ëk, borçall'ëk, kshu u th'oshin ah'ere, që i s'olli vj'errës një borçall'ëk, edh'e vj'errit një borçall'ëk. se dar'ovës, një dar'ovë, borçall'ëk, i th'oshin dar'ovës, borçall'ëk, një dar'ovë ja ç'onte vj'errit, në k'ishte,

s'k'ishte op'ingën e sh'eros. një gjë, një fj'alë, borçall'ëk, dar'ovë. jo, jo, jo, kr'ushnjet s'illnin n'usen, edh'e h'anin d'arkën e 'iknin kr'ushnjet. jo, jo s'ka q'ënë, jo. at'ij mbl'esit m'undet t'i j'epte nd'onjë p'alë këp'ucë ai. tasht'ithi, h'anin d'arkë, rr'inin kënd'onin, e vallz'onin, e do ta m'errte nj'ëri, të t'ërë at'ije, edh'e tasht'i përsh'ëmbull e f'unin dh'ëndrin br'ënda, f'unin edh'e n'usen, e z'inte d'erën dh'ëndri, at'o të tjer'ët vazhd'onin më. muhab'et. një d'orë asht'u i h'idhnin, një d'orë ur'of, që të shk'iste dh'ëndri kur t'h'ynte në dh'omët, rrrrrët. e r'ynte br'ënda past'ajthit, e z'inte d'erën dh'ëndri. pos'i, kënd'onin te d'era. dh'ëndër mor'e dh'ëndër, i th'oshin, pr'apa v'eshit m'ëngjër, të d'altë një gj'ëndër. ja kshu. jo s'k'ishe shoqër'i, po u fut br'ënda dh'ëndri, z'ën d'erën dhe bëjn muhab'et, bëjn muhab'et past'ajthi t'tj'erët. t'u trashëg'oftë, j'etë të l'umtur t'kal'ojnë, th'onë. v'alle, v'alle b'urrash, v'alle grash. pos'i, at'a që d'inë vallz'ojnë, at'a që s'd'inë, at'a pl'eqtë, që jan si 'unë, rr'inë, mb'ajnë vesh.

(F.D.):

e rrëmb'eu 'iku, e rrëmb'eu ç'upën 'iku, qan n'ëna, qan bab'aj. e rrëmb'eu o, n'ënja dhe bab'aj qan. qan. një rrëmb'im, e rrëmb'eu. rrëmb'im. g'ocën. n'ëna dhe bab'aj q'ante se 'iku g'oca. po mir o ku ta rrëmb'ej, po kur shkon në ç'esmë, në rr'ugë v'ete në p'unë, e gj'eti e rrëmb'eu. kët'u në l'eshnje jo s'ka bër vak'i. po k'anë rrëmby'er, kam dëgju'ar, k'anë rrëmby'er, kët'u s'ka p'asur kshu. na kush? po ja o kshu që llaf'osemi ndonjëh'erë, kët'o që j'anë rrëmby'er tan'i tu tu, e na kët'o e, e rrëmb'eu, e h'ipi, në at'ë mak'inët edh'e 'iku, ja. jo, jo nuk k'ishte m'përp'ara ta rrëmb'enje kshu, si tan'i që i rrëmb'ejnë edh'e 'ikinë, pasand'aj v'ijnë edh'e nuk kund'ojnë me t''ëmn e me t''anë, past'aj e gj'ejnë pr'apthi dhe ven e v'inë, kshu. po jet'esë, jet'on mir ai tan'i, jo e shet, jo tan'ithi, vall a e mban. jet'ojnë së b'ashku. kët'a q'uhen asht'u, kët'a, qysh e m'orri, th'onë qysh e b'ëri, qysh e m'orri, nuk e k'anë mir p'unën. ku ta di 'unë se qysh jet'onte, aj'o e d'inte. e qu'anin keq. pse ta m'errte thon, pse ta m'errte. po ç'të t'them. po nuk ka nd'odhur tasht'i, nuk ka nd'odhur. nuk lint fëm'ijë th'onë ësht sht'erpë. po edh'e kur s'lint fëm'ijë. pa martu'ar, po ja ng'eli edh'e ng'eli edh'e ng'eli. që v'ete bën krushnj'inë? ai n'onjë shok, o n'onjë mik. mbl'esi. mbl'esi, ja e dërg'on ai i z'oti n'uses edh'e v'ete at'ije ai, i kërk'on ç'upën, do ma japç për fil'anë? edh'e n'onjë mik, n'onjë nip, n'onjë f'arë, n'onjë fis, n'onjë na kët'a kshu, i z'oti shp'isë e n'iste të v'inte. po ç'ka, asht'u siç 'ishte, se mos k'ishte. jo, po ai do v'inte t'ja kërk'onte njëh'erë, pasand'aj po t'ja 'epte. mbl'esi v'inte tek ai që ka kërku'ar n'usen i th'oshte fil'ani ma dha ç'upën. pos'i edh'e me at'ë. b'ënte marrv'eshje, ma dha ç'upën, të falemind'erit, i th'oshte, që m'b'ëre mik, i

thosh, e s'illte at'ë l'ajmin e m'irë, gëz'oëshin at'a t´shtp'isë, shyq'yr që feju'am dj'alën, b'ënin gost'in pasand'aj. gost'i. gost'ia b'ëhet kshu që vjen n'usja, pa m'arrë. si fij'ohet edh'e vjen tek dh'ëndri. vjen n'usja, pasand'aj v'ete dh'ëndri. fej'esa. fam'ilje q'uhet aj'o, fam'ilje. 'erdhi mbl'esi th'onë. bizet'oj, bizet'oj, i th'otë, m'ua fil'ani ma dha ç'upën. po një bis'edë, llaf'osje, gëz'ohen at'a të shtëp'isë që fej'ojnë dj'alën. të kërk'onte ç'upën. kërk'im. e o biz'edë, e do t´i thosh ai kshu kshu, pasd'aja un d'ua ç'upën për fil'anë edh'e ai i th'oshte dal të mend'ohem i th'oshte, se do py'es siç ke py'etur ti. shk'onte prap pasand'aj e mbar'onte edh'e v'inte te dh'ëndëri. i m'errte fj'alën e m'irë, që i tha, ta jap g'ocën, i tha, edh'e v'inte at'y i th'oshte. u fij'ua dj'ali. ceremon'ia b'ëhet, u fij'ua dj'ali, fij'esë, fij'esë. fij'esa, ja kshu b'ëhet vjen dhe, v'ete dh'ëndri at'ije, i bën dh'ëndrit gost'i. ku të vej, te n'usja. e vjen n'usja, pasand'ajthi e kthen viz'itën ai dh'ëndri. viz'itë, që vjen aj'o at'y tek dh'ëndri, d'uket, u fij'ua th'onë ç'upa edh'e dj'ali, edh'e do t´ b'ëjnë një gost'i at'y, vjen n'usja, do t´i pr'esin, do t´i përcj'ellin, do t''iki n'usja, pas një j'ave o pas. ja b'ënin mish, bakllav'a, gj'ëra, mez'era kshu që lç'onin, rak'i, 'uzo. po si të mbl'idhte ai kët'ë komsh'inë, dh'ëndri kët'u, b'ënin muh'abet, ngr'ihesh e zonj e shtëp'isë i j'epte n'uses nd'onjë gjë, nd'onjë gjë t´mir kshu, ja v'inte n´ç'antët, e përc'illte, 'iknin at'a, pas n'onjë j'ave v'inte dh'ëndri pasd'aj. viz'itë fij'esë. jo, jo fij'esë, u fij'ua th'oshe fil'ani me fil'ankën, fij'esë. i ç'onte n'onjë gjë të mir, n'onjë c'opë a n'onjë. po t´k'ishte i ç'onte n'onjë. rreth, un'azë. të t'ëra bashk, ja kshu një cop. nish'anët, një cop, n'onjë gjë kshu, n'onjë un'azë, a n'onjë p'alë vëth, a n'onjë çë të k'ishe kshu, n'onjë që k'ishte i ç'onte shum, n'onjë që s´k'ishte i ç'onte pak, një rreth a. llaf'osshin at'a, p'inin rak'i, bën'in d'olli. llaf'osshin kshu për p'unë miqs'ie dhe b'ënin doll'i, kr'ushku dhe kr'ushku tj'atër, edh'e p'inin, kënd'onin, jo ja merr ti, jo ja marr 'unë, i th'oshte, të kënd'oj i z'oti shtëp'is njëh'er, pasand'aj të kënd'oj ai i n'uses, i ç'upës. pos'i at'a rr'inin të dy bashk, dh'ëndri rri kët'u, n'usja rri ktu. për her t´p'arë, për her t´p'arë. kush e ka 'afër edh'e v'ete kshu, edh'e v'ete. te n'usja, i shp'ie gj'ëra. t´pr'esin d'itën. të pr'esim d'itën, të m'arrim n'usen, do t´v'enë te kr'ushku e t´i th'onë, në fil'an d'atë du'am n'usen. dy kr'ushnjët. krushnj'it. pres d'itën, cakt'oen për një mu'aj a për dy. bized'ojn ja kur do ta marr, kur do ma japç n'usen, për një mu'aj i thot ai, a për dy, edh'e. po cakt'ohen pos'i, se vin në d'asëm at'a dhe i cakt'on ai i z'oti shtpis, kam fil'an thot, fil'anë, fil'anë, ka selam'azë, mbas selam'azit. jo jo ai i z'oti shtpis i nis at'o. po bized'ohen at'o p'unë, sa do të dërg'oç, sa kr'ushnjë, sa, gjasht a shtat a pes a dhjet. kur e m'errnin n'usen lark u d'elte b'uka në mb'udhë, u d'elte një çyrj'ek, mish i pj'ekur, bakllav'a, e h'anin kr'ushnjet në mb'udhë, kur 'ishe lark. për

të marr n'usen e kam un. për në fij'esët, ja kët'o gj'ërat, kët'o që v'inin at'y at'a, pasand'aj e kth'enin kët'a viz'itën pr'apë. kshu, b'ënin buk, kshu, që h'anin at'ije, b'ënin bakllav'a, b'ënin buk, b'ënin, b'ënin. c'ila, n'usja? po g'oca o, g'ocë. po kur të v'ijë at'y i thon o n'use, kur të vij në der të b'urrit, at'ije i thon o goc, çup, ka njëq'int. po b'urri se mos ja di 'emrin un. po ja nefa'il. të na trashëg'ohet i th'onë. past'aj b'ëhet dh'ëndër. pos'i b'ëhet dh'ëndër. 'erdhi. çift, nuk mbaj mënt. ç'ifti ri. e dj'elë. të dj'elën na vjen n'usja. gëz'ohemi, d'alim kshu. b'ëjmë d'asëm, na v'inë ft'orset. selam'as.

(M.Z.):
jo, kjo përd'orësh nëp'ër d'asma l'oja. e nëp'ër d'asma përd'orësh, kur b'ënin l'ojna, në d'asëm. edh'e gr'atë v'ishëshin si b'urra e v'inin në dh'omën e b'urravet, se rr'inin veç e veç, në mu'abet, b'urrat më një dh'omë, gr'atë më një dh'omë, m'undet të v'ishnin gra pl'aka me kupt'imn e fj'alës, mund të m'errte dhe një fëm'ijë kjo pl'aka mbr'apa dhe v'ishëshin si b'urra edh'e f'utshin në dh'omën e b'urrave, për të argëtu'arë. l'ojë.

(M.Z.):
d'asma... se ky që ndërh'ynte, që rregull'onte n'usen i th'oshin mbles, dhe mbl'esi shk'onte kërk'onte v'ajzën e 'iksit, tasht'ithi mbas'i e kërk'onte, se dh'ëndri nuk nj'ihësh, d'ua v'ajzën për djaln e fil'anit, nëq'oftse ky e nj'inte, jam dak'ort me miqs'inë, po ama do pyes ak'oma, se v'ajza, nuk i m'errësh mend'imi as'i k'ohe, nuk i m'errësh mend'imi, mbas'i përfund'ohësh kjo, p'arje nuk k'ishte dj'ali me v'ajzën, arr'inte k'oha, që do ta kërk'onte për të martu'ar tan'i dj'alën ky i j'ati dj'alit, përsër'i mbl'esi, përsër'i mbl'esi, mbl'esi tan'ithi edh'e pag'uhësh, po si pag'uhësh?, jo me vl'erë, se kët'ë za-k'on ka p'atur fsh'ati 'ynë, munt t'i bl'ije një p'alë këp'ucë, dometh'ën, gj'ëra të l'eeta për t'i shly'er k'ëmbët th'oshin, jo me nd'onjë vl'erë të m'adhe se d'eri sa e fill'onte kët'ë mblesër'inë dhe d'eri sa bashk'ohëshin, që m'errësh n'usja, mbl'esi përgj'igjësh, dhe deri sa kth'ehëshin në t'p'arën h'erë, dometh'ën, mb'asi përfund'onte fej'esa, pr'iste d'itën mbl'esi me dy p'alët e kr'ushqevet, v'inin kr'ushqet, d'asma h'apesh gjasht dit i b'inte. jo gost'i, fij'esa b'ëhesh me gost'i, fij'esa, fj'ala vjen kur v'inte mbl'esi që s'illte njoft'imin që ma dha ç'upën fil'ani për dj'alë, ky b'ënte një dark b'ashkë me mbl'esin. n'usja jo, dik'ur jo, nuk v'inte. jo tan'i tu, tu, edh'e kur jam martu'ar 'unë - jo. jo në asnj'ë mën'yrë. tu, tu ka d'alë kjo, ath'erë v'etëm mbl'esi po them, m'undet, m'undet në part'inë e env'er h'oxhës, që v'inin b'ënin celibr'imet pa m'arrë, munt t'i b'ënin celibr'imet. e në k'ohët e vj'etra jo, s'b'ëhish, kët'u 'ishte h'oxha që do h'idhte nigj'anë. v'etëm kur të mb'y-

llëshin, në dh'omën e t'yre, v'etëm ath'ere, dhe bil'e n'usja nuk fl'iste me g'ojë, në asnj'ë mën'yrë, n'usja 'ishte si një dru i... si të thu'ash një njer'i pa, pa g'ojë, kur v'inte n'usja, do nusër'onte, në k'ëmbë nuk lëv'izte sik'ur edh'e m'izat t'ja pun'onin, po t'i v'inin m'izat, s'k'ishte, nuk fl'iste me goj n'usja, i l'inin, te d'era i l'inin një gjym, kur e zbr'isnin n'usen do ta zbr'isnin e do ta f'unin d'eri br'enda në kra n'usen, zakon'isht i kun'ati, dometh'ën, njer'iu më i 'afërt i dh'ëndrit, at'ije e lëç'onte, k'ishte v'ellon në k'okë, jo e zbulu'ar nga fyt'yra, me v'ello. po me v'ello, v'ello, duv'ak, i rr'allë 'ishte por e k'ishte të mbulu'ar fyt'yrën, at'ije kjo do t'i b'inte ibr'ikut me k'ëmbë, nëq'oftse e god'aste 'ishe e trashëgu'ar, dometh'ën shënj, po t'mos e god'aste, do t'i b'inte tri her g'ati, kryes'orja 'ishte me të p'arën t'i b'inte, p'ara se të h'ynte në fshat, k'ishte një diçk'a, mund t'i j'epnin nga, e ëm e n'uses që and'ej i j'epte ç'upës, dhe thërr'iste ai selam'azi, se do v'inin shtat, do 'ishin kurdoh'erë tek kr'ushnjet, jo çift, se zakon'isht me ku'aj v'inin, pes, shtat, nënt, njëmbëdhj'et, kësht'u v'inin dhe kur afr'oëshin që v'inin, fj'ola vjen, v'inin në l'eshnje, ku e ka sin'ornë l'eshnja? e ka në gost'ënckë, at'ije thërr'iste ai selam'azi, r'ymë në sinj'or t'l'eshnjes o djem, u th'oshte sh'okve t't'ija, që ta dëgj'onte n'usja de, n'usja çf'arë k'ishte do t'i h'idhte at'ije kët'o, dometh'ën la të l'igat and'ej dhe t'fill'onte rr'ugën e mb'arë kët'ej, kjo 'ishte, kur v'inte at'y paz'ajthi, e thash, që e zbr'iste njer'iu më i 'afërt i dh'ëndrit në kra n'usen, do ta f'utte br'ënda n'dh'omë at'ije, do t'i b'inte ibr'ikut q''ishte me 'ujë, mb'asi h'ynte n'dhom past'ajthi do kënd'onin grat, k'ëngë na më të ndr'yshmet, kët'u b'ënin l'oja kët'o pl'akat, tan'i se çf'arë l'oja, edh'e me 'ujë, edh'e me gj'ëra e me, v'ishëshin si b'urra. dometh'ën grat, m'errëshin me pl'akat me ç'upa at'y, kto grat kurdoh'er grat, ndërs'a miqt k'ishin dh'omën më v'ete, do v'inin kr'ushqet do ta sh'inin n'usen, dometh'ën të t'ërë kr'ushqet siç e k'ishin m'arrë, at'y do v'inin ta sh'inin, po si ta sh'inin, jo të t'okshin me të, po r'ynin n'd'erët edh'e f'utshin at'ije një ç'ikë në k'ëmbë, të trashëg'oet, edh'e shk'onin, shk'onin në dh'omët t'yre, pr'apë në muh'abet, selam'azi kryes'onte muh'abetin, selam'azi, cakt'onin or'arin, n'ç''orë do mb'yllet dh'ëndri? kur ta l'inin, në 'orën dymbëdhj'et, në 'orën një, kur ta l'inin me një fj'alë, v'inte 'ora, m'unde të mb'yllësh muh'abeti, m'unde të mb'yllësh dhe m'unde të mb'yllnin dh'ëndrin. në kët'ë rast b'ënte vak'i që dh'ëndri edh'e të ngulm'onte, të th'oshte pa mb'yllur mu'abeti un nuk mund të mb'yllem, m'unde ta shkurt'onin muh'abenë, mbar'ohësh mu'abeti, dhe m'errnin dh'ëndrin tan'i e ç'onin tek n'usja, d'elnin nj'erzit të t'ërë at'ije, 'ose m'undet të rr'inte një njer'iu i 'afërt i dh'ëndrit te n'usja, sa të h'ynte dh'ëndri past'aj d'elte ky njer'iu i 'afërt, ng'elesh n'usja me, dometh'ën, ng'elësh ç'ifti v'etëm, mb'yllësh dh'ëndri, në

d'erët, po kët'u rrezik, ai që e mb'yllte dh'ëndrin 'ishte njëç'ikë marifetç'i se e god'isnin dh'ëndrin. e g'odisnin pos'i, e god'isnin, qefll'inj djemur'ia t'i b'inin, ai që 'ishte marifetç'i e mbr'onte dh'ëndrin s'e god'inin dot, e m'err-te pak nën sq'etull, d'ale sa të h'api d'erën, sa të larg'oi nj'erzit, e sht'ynte, f'utësh br'ënda hiç asgj'ë, ng'elshin at'a q'eshnin, kënd'onin, ja m'errnin k'ëngës, do 'ishte shtru'ar jat'aku m'përp'ara, dometh'ën dysh'ek. dysh'eku 'ishte i shtru'arë dhe 'ishte h'equr dhe v'alle ktu te dysh'eku, te dysh'eku pa 'ardhur dh'ëndri, do ish rrëngëll'izur një djal që ish me n'ëne e me bab'a, rrëngëll'izur, 'ishe ngr'itur k'ishin shku'ar kto, r'yri dh'ëndri, dh'ëndri i h'iqte duv'akun n'uses, i fsh'inte dhe të kuqt me d'orë, në kët'ë k'ohë do k'i-she kujd'es edh'e dh'ëndri edh'e n'usja se 'ishin gj'ëra që, m'undet t'i shk'el-te k'ëmbën e dj'athtë, po t'ja shk'elte dh'ëndri i m'errte shënd'enë n'uses, gj'ëra që, ndërs'a po t'ja shk'elte kjo, n'usja i m'errte shënd'enë dh'ëndrit, kët'o 'ishin gj'ëra që. ath'ere në at'ë k'ohë përsër'i n'usja nuk b'ënte vepr'i-me, ngr'ihesh në mëngj'es, përsër'i në funt të dh'omës do t'nusër'onte, se v'inin gr'atë e'fsh'atit pr'apë, të h'ënë që në m'ëngjes, v'inin t't'ëra, dhe nuk e di n'c'ilën d'itë r'ynte që e f'unin në m'agje n'usen past'ajthi, a të tr'etat, a të sht'atat, nuk e di dot d'atën se kur. fill'onte p'unën n'usja e f'utnin në m'a-gjet, do b'ënte me çdo kusht një diçk'a të m'irë. kët'u v'etëm dh'ëndri, dh'ëndri, ai e përcakt'onte. ai d'inte. zakon'isht ath'erë nd'ahësh, nd'ahësh. po, e l'inte, nd'ahësh me të. tek ne jo. për fj'alë të tj'era po, për marrëz'ira të kr'ushqve at'ije ku m'orrën n'usen, ka b'ërë te një fshat'ari 'ynë, se v'anë e mu'arrën n'usen në krush'ovë, me sa e mbaj mënt 'unë, dhe zakon'isht, se v'inin me k'afshë, k'afshve u m'errnin tagj'i se u d'elte dhe b'uka n'rr'ugët, kr'ushqve në rr'ugë, do t'u d'elte se s'bën, kët'a të krush'ovës, në t'orbën e tagj'isë të ku'ajvet ja u k'ishin mb'ushur me b'ajga k'afshësh, tagj'inë e k'a-fshëve, dometh'ën se k'afshët i k'ishin at'o ç'antat të v'arura me tagj'in e t'yre, kët'a k'ishin mb'ushur, me pl'ehun e k'afshve, u k'ishin mb'ushur ç'an-tat, dhe kur vin që çl'odhen kët'a kr'ushqit e l'eshnjës, mat'anë mull'irit, mat'an 'arave tu'aja jan shtru'ar at'a, u h'ëngër dhe dr'eka, kur u h'edhin tagj'in k'afshve, d'erdhur tagj'ija dhe mb'ushur me pleh.

(G.Y., N.Y.):

- nëp'ër d'asma b'ëheshin kto më sh'umë, kur b'ëheshin d'asma edh'e grat v'ishshin si b'urra, me must'aqe, b'ëheshin me pantall'ona v'ishshin, edh'e b'urrat b'ëheshin si gra. pleqt...

- pl'aku d'asmës...

- pl'aku i d'asmës...

- të pr'emten...

- kur b'ëhesh d'asma...
- ditn e pr'emte b'ëhesh plak, ven grat, ditn e pr'emte. ja un do v'ishem shum keq, me rr'oba t'k'eqe...
- n'r'olin e pl'akut.
- të gr'isura, do b'ëhem plak...
- kjo 'ishte f'emër do b'ëhesh m'ashkull...
- një gr'ua, një burr d'uhesh të b'ëesh n'd'asëm...
- dy v'eta...
- dy, dy. dy.
- dy b'ëheshin, b'ënin sh'aka.
- plak e d'asmës, pl'aku me pl'akën. me rr'oba të vj'etra shum, të gr'isura, si pleq fukar'enj të d'ukshin dhe b'ënin l'odra kshu.
- fj'ala vjen, fj'ala vjen, m'errte shkop, m'errte shk'opin kjo gru'aja, gru'aja edh'e, në fakt 'ishte gr'ua po b'ënte r'olin e b'urrit...
- edh'e v'inte m'pusht'onte m'ua.
- e p'uthte f'emrat, kto grat larg'oheshin kshu, k'ishin frik, se 'ishte m'ash-kull, se i b'ënte takëm'et, m'errte një kall'i m'isri e mb'ante ndër sh'alë.
- na turpr'ove.
- me must'aqe dhe i b'ënte t't'ëra at'o, bëjn n'umra.
- dhe v'inte past'aj 'ishin grat rradh në dark, aj'o v'inte e kam un kët'ë, e d'ua, gj'oja 'ishte b'urrë ai, kurs'e aj'o gru'aja gj'oja, ai b'urri, ai larg'onte gratë, l'odra kot, kjo ësht n'd'asëm v'etëm që b'ëhet, nx'ihëshin me kongj'ill, thot kjo, b'ëheshin must'aqet.
- b'ënin çdo gjë artific'iale, jo natyr'ale.
- am'a kish lez'et, kish lez'et në d'asmat ath'erë, më përp'ara.
- hall e gjorgj'ovës b'ënte, m'otra e njaz'iut, aj'o b'ënte, kur ësht martu'ar a'iri, del'ili.
- edh'e ne k'emi p'atur një gr'ua çalan'oke, aj'o b'ëhesh gjithm'on nëp'ër fshat.
- e ëm e zen'iut.

(T.G.):
në d'asëm b'ënin, fsht'illshin, fsht'illshin përd'ita që kur pr'itësh d'ita e dj'alit, te dj'ali, edh'e fsht'illeshin b'ënin l'ojë, v'isheshin, një b'urrë b'ëhesh si gr'ua edh'e b'ënin shak'ara. si shak'a?, b'ëhesh n'use, m'errte një ç'upë pr'apa, dhe i th'oshte aj'o, aj'o ç'upës që a to t'mart'ohesh, nuk mart'ohem th'oshte aj'o, nuk mart'ohem un th'oshte, to të mart'onj i th'oshte ai, jo jo nuk mart'ohem un th'oshte, nuk mart'ohem, edh'e kshu shak'ara. v'ishshin edh'e grat, edh'e grat kshu b'ënin me must'aqe, v'ishshin, to m'errnin, v'inin

rrëmb'ente nj'ëra një n'use, n'use at'o, e rrëmb'ente ta marr un th'oshte, eu ja kto, kto 'ishin.

(T.G.):
nj'ëri r'yri, k'ishin një të kt'yret kta, edh'e r'yri ai. mik 'ishte, mik, k'ishte marr kët'u n'usen ai edh'e 'ishte dh'ëndër, edh'e i th'anë kta dhe r'yri, m'b'ëri m'ua, paz'aj bëm d'asmë që, as, me kr'ushnje un, me kr'ushnje, se tan'i ësht me mak'in, pa ath'ere me kr'ushnje, me kr'ushnje, nënt kr'ushnje edh'e v'inte m'errte n'usen, edh'e v'inin e m'errnin n'usen, po b'urri ath'ere s'v'inte, ja ath'ere b'urri nuk të v'inte, v'inin nj'erzit e shtëp'is edh'e, edh'e gra kshu s'dërg'onin, tan'i du'allë kto. te der e shtëp'is na v'inin një ibr'ik me 'ujë, edh'e i b'imim ibr'ikut kshu me këmb tak të trashg'ohësh, e d'erdhnim at'ë 'ujët, e kth'enim ibr'ikun kshu. po pse duhet d'erdhur, ja, sev'ap 'ishte, na ly'enin edh'e du'art me sheq'er, me t''ëmbël edh'e i v'imim në d'erët, që të rr'imim t''ëmbël. vj'errës, m'errnin at'ë d'orën e vj'errës e v'inim, e lëp'inte n'usja që ta d'onte vj'errën, ta d'onte vj'errën. 'ishte një, një burr i thy'er do t'vinte selam'az. v'inin kënd'onin o derb'arth, v'inin, kënd'onin, pa ath'ere nuk fl'inin kr'ushnjet, nuk fl'inin, v'inin një cop her i th'oshin, një cop h'erë, u h'apësh kumtr'ia, rr'obat, v'ishësh n'usja me at'o rr'obat e b'urrit edh'e. kumtr'i u th'oshin. karam'elevet, v'inte sheq'er, karam'ele, llok'ume edh'e ja u nd'anin at'yre nj'erzëvet që 'ishin at'y, të t'ëra at'o, i z'oti shtëp'is e b'ënte kët'ë, i z'oti ç'upës. kr'ushqit p'inin, do t'v'inin s'efte të p'inin k'afe, pazd'aj u shtr'onin mez'e, po mez'et do t'ja u shtr'onin pe at'yre karam'elevet që s'illnin e llok'umet, e pin kto nja dy her kshu, b'ënin një doll'i e v'inin vërd'allë dy h'erë kshu, aj'o muh'abeti edh'e pazd'aj ngr'iheshin, një or k'ishin, një or, dhe ngr'iheshin kr'ushqit 'iknin, m'errnin n'usen edh'e 'iknin. b'ënin. çyr'ek, çyr'ek, çyr'ek b'ënin. javn e p'arë b'ënte kto nd'ere, b'ënte, jo l'ante k'ëmbët, jo b'ënte, sht'ypte përp'ara, sht'ypshin pl'akat, që 'ishim pl'aka n'eve, i sht'ypnim. të m'arrën, se të h'ënën n'usja nuk lu'ante na karr'ikja, jo, e v'inin nj'erzit, që e sh'inin fsh'ati, edh'e nuk lu'ante, të m'arrën pazd'aj. të tr'etën e d'itës, të tr'etën, të tr'etën e f'unin në m'agjet, z'inin, i ly'enin du'art me sheq'er, që të b'ëhesh e 'ëmbël, t'mos z'ihëshin edh'e e f'unin tërh'ollte, tërh'ollte, b'ënte pet kshu, b'ënin bakllav'a, at dit për n'usen, që e ka bër n'usja bakllav'anë. past'aj, paz'aj zak'on, fsh'inte, l'ante, b'ënte kshu, kto k'ishte. ath'ere e k'ishin pesm'et dit, pas pesmbëdhj'et d'ite kth'eheshin. po, gost'i që kth'ente ç'upën, e kth'ente ç'upën. jo, jo ku v'inte dh'ëndër o derb'ardh, nuk v'inte o jo, v'intin nj'erzit e ç'upës. mb'asi si u mart'ua v'inin nj'erzit e ç'upës, k'atër a pes nj'erëz at'ije v'inin e m'errrnin ç'upën, pazd'aj pas pesëmbëdhj'et d'ite që të rr'inte aj'o në shtë-

p'in e t'et v'inin nj'erzit e b'urrit e m'errnin, po nj'erzit, jo b'urri. jo, jo edh'e mb'asi mart'oheshe 'ishte. jo, si të rr'inte ç'upa do ta b'ënin, si të rr'inte ç'upa at'ije, ath'ere v'inin nj'erzit e b'urrit. ëh kal'esë. që kal'onin m'iku tek m'iku.

(M.K.):

mb'asi k'ishin marr ll'afin e të d'yve, të dy p'alëvet, ç'onin nish'anet, nish'an 'ishin at'o pj'esët, n'uses, përsh'ëmbull, v'ëthë, un'az, sham'i. i ç'onte dh'ëndri. jo, nuk shk'onte, po dometh'ën të dh'ëndrit 'ishin kët'o që v'inin at'ije te n'usja, edh'e n'usja kth'ente dis'a peshq'eshe nga an e saj, si sham'i-ra. jo nuk v'inte vet as dh'ëndri te n'usja, as n'usja te dh'ëndri, mb'asi b'ë-hesh kjo pun, cakt'ohësh k'oha se kur dot b'ëhesh mart'esa, cakt'ohësh d'a-ta. kush e cakt'onte? kët'a të dy p'alët, b'inin dak'ort, fj'ala vjen më dhjet tet'or, do b'ëjmë d'asmën. jo, kjo nuk ësht fij'es, kjo ësht u pre d'ita, u pre d'ita, dometh'ën u cakt'ua d'ita, ath'ere një jav përp'ara fill'onte d'asma, shk'onin nj'erzit at'y kënd'onin, vallz'onin, një jav rresht, d'itën e shtun v'inin miqt, të shtun e të djel b'ëhej d'asma, të sht'unën n'dark 'ishin miqt siç thash, të dj'elë shk'onin kr'ushnjet, që v'inin e m'errnin n'usen. tet, nënt, dhjet, njëmbëdhj'et. k'ishin një kryet'ar at'a, selam'as q'uhësh ai, ai që shk'onte përp'ara q'uhej selam'as, v'inin at'ije b'ënin dy or muh'abet, m'err-nin n'usen. shtr'onin, p'ije. përp'ara shtëp'isë n'uses, ath'ere zakon'isht muh'abetet shtr'oheshin br'ënda, kur d'elte n'usja, past'aj fill'onte vallz'im përj'ashta. zbr'asnin arm kur afr'ohëshin, zbr'asnin një arm për të dhën shenj, që po vim, kshtu 'ishte, edh'e e p'atëm ll'afin tek aj'o përp'ara shtë-p'isë n'uses, veç kur d'elnin kr'ushnjet, ath'ere i përc'illnin at'a me këng, të zot e shtëp'is, dometh'ën nj'erzit e n'uses, i përc'illnin kët'a me këng, edh'e kur v'inin at'y, në shtëp'in e dh'ëndrit prap i pr'isnin me këng, me xbr'azje 'armësh edh'e b'ënin muh'abet, br'ënda për br'ënda, dometh'ën, rak'i, mez'e i th'oshim n'eve, i th'emi edh'e sot xh'anëm, po ll'afi, h'anin p'inin, mba-r'onte, të dj'elën më d'arkë mbar'onte d'asma. d'itën e d'asmës, përp'ara d'asme b'ënin ca l'ojra kshu të ndr'yshme, për të q'eshur, b'ënin n'onjë plak, b'ënin n'onjë si budall'a, fill'onte b'ënte n'umra at'y ai. po ja q'eshnin me dh'ëndrin, kët'o b'ënin, me n'onjë plak që 'ishte at'y edh'e me at'ë b'ënin n'umra. për grab'itjen e n'uses? m'arrja e n'uses, po m'arrja e n'uses, po kët'u s'ka bër vak'i veç. k'emi dëgju'ar. ◀ *kët'u, jasht kuf'irit t'skrap'arit, ësht një vënt, e, e merr k'orça at'ë vënt, po ësht kët'u në kuf'i 'afër l'eshnjës, i thon edh'e sot te v'arri kr'ushnjevet, at'ije j'anë g'urët, at'a g'urët që u v'ë-në te k'oka e te k'ëmbët kur i varr'osin, jan edh'e sot at'ije, nëq'ofise s'jan pr'ishur tan'i, që i kam par vet un. edh'e 'emri at'ij v'ëndi i ka mb'etur te*

13

*v'arri kr'ushnjevet, se kr'ushnjet jan vr'arë dy pal kr'ushnje, nj'ëri me
tj'etrin, u taku'an në rrug edh'e për kapriçoll'ëqet e t'yre, se kët'a, që v'inin
nga and'ej, i th'oshin lëç'oni rr'ugën ju, at'a th'oshin lç'ojeni ju rr'ugën,
asnj'ëra p'alë s'pran'oj, ath'ere fill'oj dyf'eku, pam pum, pam pum, u vr'anë
dy pal kr'ushnje, u vra dhe nj'ëra n'use, dhe aj'o n'usja që shpët'oj pa vr'a-
rë, 'ishte një djal i v'ogël at'y, një fëm'ij, që nuk e vr'anë, i tha at'ija aj'o
n'usja, e di rr'ugën ti, i tha, për te shtëp'ia j'ote, i tha, e di, i tha ai, h'iqe, i
tha, k'alin, edh'e v'ajti v'etëm aj'o, me at'ë fëm'ijën, v'ajti tek, tek bu'rri, po
kjo pun am'an 'është b'ërë, që në k'ohën, që kët'u sund'onte turq'ia, po nuk
ësht pushu'ar kjo gojdh'ën, dometh'ën kjo, po v'ëndi ësht te v'arri kr'ush-
njevet. ▶ bën vak'i. kjo q'uhet rrëmby'erje, rrëmby'erje. po m'arrje q'uhet
edh'e kur v'ete e merr ai simb'as zak'onit, kurs'e kjo që 'është jasht zak'onit
q'uhet rrëmby'erje. ka b'ërë vak'i që e kan m'arrë dhe me forc, past'aj 'ana
tj'etër që bjen në ujd'i, dometh'ën, në marrv'eshje dj'ali dhe v'ajza, në
mën'yr të fsh'ehtë nga të dy p'alët e fam'iljes, v'ete ai n'atën at'ije e merr e
'ikën, kjo q'uhet që e rrëmb'eu fil'ani. jo nuk ka, nuk ka 'emër të veç'ant. e
rrëmb'en me forc. at'ë e rrëmb'ejn me forc, v'ete ai dj'ali at'ije, me tre
k'atër v'eta të tj'erë edh'e përd'or f'orcën, e merr me f'orcë. kjo q'uhet rrë-
mby'erje. m'arrje me dashur'i. mbl'esi, mbl'esi 'është një njer'iu 'afërt i
dj'alit 'ose i v'ajzës, një njer'i i 'afërt, po nuk ësht e th'ënë që i nj'ëjti per-
s'on të jet mbles gjithmon. kam qën, po. m'ua nuk më cakt'oj kush, nuk më
ka caktu'ar njer'i, po mend'imi im që kam p'asur për v'ajzën e fil'anit, kam
v'ajtur e i kam propozu'ar at'ija, d'uke q'ënë i 'afërti dj'alit 'unë, i propo-
z'ova të j'atit t'v'ajzës, i dhash mend'im, kam mend'im që v'ajzën t'ënde ta
fij'oj me fil'anin, edh'e rrash dak'ort me të. k'emi bizetu'ar. po, po, me ba-
b'ain, me n'ënën e me vëll'ain e me gjith nj'erzit. po n'usja 'ishte në shtëp'in
tj'etër, do b'inin dak'ort me pr'indrit, past'aj 'ishte fj'ala me n'usen. shk'ova
un dir'ekt, 'unë nuk ja kam arr'itur as'aja që shpërbl'eheshin, dëgj'on, se
përp'ara, në k'ohën e kalu'ar edh'e shpërbl'ehësh ai që b'ënte k'ëto p'unë,
ndërs'a un s'ja kam arr'itur, bil'e as bab'ai im, edh'e n'eve kët'u si fshat e
k'emi p'asur tr'adit që nuk k'emi m'arrë kshu rryshf'ete, nuk k'emi m'arrë.
pregat'itej, pregat'itej një buk, speci'ale b'ëhesh aj'o dometh'ën, një buk jo
shum e m'adhe, as shum e v'ogël edh'e p'ara se të zbr'iste n'usja ja j'epnin
që e thy'ente at'ë b'ukën kshu, ja j'epnin at'ije ku 'ishte h'ipur në k'alët edh'e
e thy'ente b'ukën. jo, buk e n'uses. jo nuk kan 'emra të veç'ant, nuk kan
'emra, krushk. 'ishin caktu'ar, i cakt'onte vet ai, ai selam'azi mb'asi n'isësh
nga kët'eja, kur do shk'onte të m'errte n'usen, i ndal'onte at'ije në rrug dhe
i thosh, ti do viç mbas m'eje, ti mbas kët'ij, ti mbas at'ij, 'ishin të detyru'ar
at'ije ku t'u thosh ai, tam'am si aj'o sku'adra e usht'arëvet. kr'ushku i*

vj'etër? po kr'ushku i vj'etër m'undet t'i thon nj'ërit që, 'unë përsh'ëmbull, at'ije ku kam m'arrë n'usen e dj'alit, 'ose, kam dh'ënë ç'upën jam kr'ushk i vj'etër, nj'ëri m'undet të jet kr'ushku i ri, për shtëp'inë e nj'ërit, të dh'ëndrit, 'ose të n'uses. po po qe se k'ishte n'onjë b'ënte për të q'eshur, po s'kish. jo, jo, kët'u tek ne. barj'ak? barj'ak q'uhëshin fam'iljet e mëdh'aja, në ver'i k'emi p'asur n'eve barj'ak, kët'u tek ne s'ka ekzistu'ar barj'aku. po përp'ara me flam'ur i m'errnin, 'ose me duv'ak, q'uhej, i kuq. duv'ak. flam'uri 'ishte flam'uri kombët'ar. flam'urin e mb'ante fam'ilja përsh'ëmbull në rast d'asme. jo, jo nuk k'ishin kr'ushqit flam'ur, kjo ka qën simb'as zak'oneve të v'ëndit ah'era. duv'aku i h'idhësh n'uses, nga k'oka, kshu pj'ese përp'arme mbul'ohësh me të k'uqe, tasht'i kan d'alë kët'o të b'ardhat, që h'edhin v'ello, i th'emi ne. v'ellua 'është, qysh të th'emi n'eve, një tyl i b'ardhë, që i h'idhet n'uses, si fust'an, po shum i gj'ati e i gj'erë, me at'ë vjen n'usja. jo v'etëm për fyt'yrën, jo. për fyt'yrën n'eve, të th'ashë që me at'ë duv'akun e mbu-l'onte fyt'yrën n'usja, ndërs'a më v'onë që u hoq aj'o pun e duv'akut, fyt'y-rën e ka h'apur. po, kur v'inte n'usja asht'u si të thash për at'ë b'ukën, që pregat'itej edh'e e thy'ente n'usja, edh'e mbasand'aj i v'inin një fëm'ijë përp'ara, dj'alë, mundës'isht po të k'ishe dj'alë at'y, që n'usja të na l'inte djal. n'usja e m'errte e mb'ante një ç'ikë përp'ara dhe ja m'errnin prap gr'atë. kët'u përp'ara në k'alët ku ish h'ipur aj'o, m'errte dj'alin e mb'ante kët'u mbas tr'upit të saj. 'ishte caktu'ar ky dj'ali nga dasm'orët at'y, fil'ani, do ja j'apim n'uses, dometh'ën e cakt'onin një fëm'ijë që do t'i ç'onin n'uses përp'ara. çojn p'ajën e n'uses, çojn p'ajën e n'uses. p'ajën e n'uses e m'a-rrin kr'ushqit, kur m'errnin n'usen, m'errnin edh'e p'ajën e n'uses. po at'ë dit që vjen n'usja, i sjell që and'eja. megj'ithë p'ajën, megj'ithë rr'obet që ka pregat'itur aj'o për v'eten e saj. v'etëm rr'obe.

(M.K.):
at'ija i th'oshin plak, b'ëhesh nëp'ër d'asmat ai zakon'isht, m'errnin tek grat, b'ënin n'onjë vajz a n'onjë n'use, v'ishësh me rr'obe të ndr'yshme, do-meth'ën, ndrysh'onte at'ë p'amjen e v'eshjen edh'e shk'onte b'ënte l'odra në-p'ër grat, kurs'e një djal me b'urrat edh'e th'oshin ky u bë plak.

Vdekja „Смерть“

Умирающий человек расстается с душой (ep e merr досл. „дает и берет“); когда душа его покинет (i del shpirti), на губах появляется предсмертная пена (shkumë). Родственники подвязывают челюсть умершего и

связывают ему два первых пальца на каждой ноге, закрывают ему глаза, моют, бреют и т.п. и заворачивают в саван (qefin); в настоящее время покойного (xhenaze) одевают в новую одежду. Воду, которой его обмыли, выливают там, где люди не ходят. Покойного кладут на лежащий на полу матрас и следят за тем, чтобы через него не перепрыгнула кошка и он не стал вампиром (luvgat, см.); нельзя также, чтобы на покойного капали слезы. Женщины дома, собравшись в комнате, где лежит покойный, оплакивают его (qajnë të vdekurin) и ждут других женщин, приходящих с соболезнованиями (ngushëllim). Мужчины принимают соболезнования в другой комнате. Обычная формула соболезнования (të rroni vetë!) означает пожелание жизни родственникам покойного.

Затем покойного кладут на носилки (tabut), в настоящее время в гроб (arkivol), и выносят из дома на кладбище (varrezë). До двери дома его несут ближайшие родственники, затем другие жители деревни несут его на кладбище, где ими уже выкопана могила (është hapur varri). До этого с помощью виноградного прута (lastar pjergulle) измеряют рост покойного, в соответствии с которым выкапывается могила. Раньше могилу устилали стеблями кукурузы (nje krah mistrishta), над телом в могиле выстраивали что-то вроде косой крыши из стволов деревьев (иногда расщепленных надвое), называвшихся qeprat, patiqet или stranicat, которую засыпали землей. На могиле ставят две дощечки (dërrasë), в голове и в ногах. Покойного кладут головой на запад. Виноградный прут, которым измеряли его рост, кладут с ним в могилу, и если прут вырастает, то это означает, что покойный обладал хорошей душой (shpirtmirë), если же нет, то плохой (shpirtkeq / shpirtlig). Такой виноград едят „за душу покойного“ (për sevap). Верят, что те, кто делал в жизни добро, попадают в рай (xhenet), те же, кто делал зло, - в ад (xhenem). Также у головы покойного, уже засыпанного землей, разбивают стакан или чашку, из которых он пил воду.

После похорон устраивают обед (drekë varrimi), в котором участвуют родственники и гости. Затем принимают визиты с соболезнованиями, угощая посетителей ракией и кофе.

Похороны продолжаются семь дней, в течение которых близкие родственники остаются в доме умершего. На кладбище ходят на третий и на седьмой день (të tretat, të shtatat).

Умершего поминают (kujtoj; kujtohet) на 40-й день (të dyzetat), через три месяца (tremujori), через шесть (gjashtëmujori) и через год (viti). На сороковины выпекают несколько çyrek-ов („вид хлеба“), ко

торые разламывают каждый на четыре части и раздают по селу вместе с кусочками халвы, веря, что это предотвратит смешение душ в могилах.

Траур соблюдают (mbaj zi), как правило, в течение одного года.

Через год на могилу кладут могильный камень (qivur), на котором обозначают имя и годы жизни умершего.

Лексика, предусмотренная программой

1. Умирающий, человек в агонии: -; (ср.: *ep e merr*)
2. Агония, предсмертные страдания: -; (ср.: *vu'an / i del shp'irti*)
3. Умерший, покойник: *i vd'ekur, e vd'ekur / xhenaz'e, -ja*
4. Души умерших родителей: *shp'irti i n'ënës, shp'irti i bab'ait*
5. Душа человека: *shpirt, -i / rruh, -u*
6. Загробный мир, „тот свет“: -; (ср.: *'është në vënd*, *'është atj'e*)
7. Ад: *xher'em, -i*
8. Рай: *xhen'et, -i*
9. Похороны, погребение умершего: *varr'im, -i*
10. Гроб: *tab'ut, -i / arkiv'ol, -i* (нов.)
11. Могила: *varr, -i*
12. Кладбище: *varr'ez/ë, -a*
13. Саван, риза, полотно, которым покрывают покойника: *qef'in, -i*
14. Оплакивание покойника: *qaj*, *qaj me k'uje*
15. Женщины, которые оплакивают покойника: -
16. Хлеб, который едят при покойнике: -
17. Обрядовый погребальный хлеб: -
18. Хлеб „для мертвого“: -
19. Маленькие булочки без украшений: -
20. Поминальное блюдо из жита - кутья, коливо: -
21. Поминальная трапеза в доме после погребения: *dr'ekë varr'imi*
22. Поминки, сопроводающиеся посещением могилы в течение года: *të tr'etat, të sht'atat, të dyz'etat, tremuj'ori, gjashtmuj'ori*
23. Поминки по истечении года со дня смерти: *vit, -i*
24. Поминальные дни в течение календарного года: -
25. Обрядовый хлеб в форме креста на поминках: -
26. Маленькие булочки на поминках: -; (ср.: *çyr'ek, -u*, раздаваемый на сороковины)
27. Траур по покойнику: *zi, -a*
28. Повторное погребение трупа: -

29. Надгробный деревянный памятник (дощечка): *dërr'as/ë, -a*
30. Надгробный камень, плита: *qiv'ur, -i*

(F.D.):

14

◀ *oooh, kur vdes njer'iu rr'inë at'ije e ru'ajnë, sa i del ky, kur i del ky pazd'aj, e m'arrin me qem'er e l'idhin, e xhv'eshin, e v'eshin me rr'oba të r'eja. po tash'i si lan njer'i, e l'anin, e v'ishnin me rr'oba të m'ira, e shtr'itnin, e l'inin at'ije, i h'ithnin një mbul'esë mbit'ë. kur ka vd'ekur muham'eti, e mban mënt muham'etin ti. un isha ndër v'egë, kshu tezgj'a po b'ënja 'unë edh'e e dëgj'ova, që po q'ante ai i b'iri, kur d'olla un në k'ëmbët un, kshu, në çor'apet, ç'ke o zen'el, thash un, ç'ke o, na vdiq bab'aj tha, kur v'ajta un at'ije 'ishte në at'ë mom'ent muam'eti, i l'idha b'uzën muam'etit un, i l'idha dhe kët'a dy g'ishtat e k'ëmbës kshu, e shtr'itëm muham'etin... pa oh'u sa kam p'arë kshu të vd'ekur, ou. e ja kët'o i b'ënin, e v'ishnin, e rregull'onin, po të k'ishte rr'obe e v'ishnje, po kur s'k'ishte rr'obe do të 'iknin ku të gj'enin, ta v'ishnin, po më përp'ara nuk të v'ishte njer'i, se nuk k'ishte, e m'errnin, qef'in, i th'oshin, ym zj'arri, hum'ai, i th'oshin, qef'in, e q'epnin, edh'e e f'unin at'ije, e m'errnin me një, e shp'inin at'ije, i f'unin një kr'ahë mishtr'ishta nën të, i v'inin at'o q'eprat, i h'idhnin dh'enë, po tan'ithi ja b'ëjnë me çim'ento, e n'eve më përp'ara, ah kur më ka vd'ekur n'ënja, si sot e mbaj mënt, me... merr vesh ti kshu, me një krah mishtr'ishta nën të, e kan h'edhur kshu ja r-r-r-rët, e mbaj mënt atij'e, i v'unë ca q'epra kshu përmb'i të, i h'odhë dh'enë, po kur më vdiq b'urri, i bën alam'et, me çim'ento, e me asht'u e, me merm'er e. ja u thy'enin tek k'oka një filxh'an a një g'odë, a një, kur e mbar'onin së varr'osuri, me at'ë 'enën që ka p'irë, ja thy'enin at'y çëk, ja ja l'inin, ja ja thy'enin. nuk e lë v'etëm, do ta ru'aç, do të vin nj'erëzet, do të rriç atj'e, sa të v'erë ora dy, kur të varr'oset, ah'ere dhe, e shp'ie at'ije në v'ëndit edh'e e lë at'ije dhe 'ikën. po kshu th'onë, kshu th'onë, fj'alë e vj'etër. e, se mos ngj'allet, ëhë, po t'd'olli ky, s'ngj'allesh më. po e ru'an, ep e merr, po ep e po merr, i th'onë.* ▶ *'është në shk'allë të f'undit po ru'aje se. e po q'uhet, jam rr'ugës, kur th'onë mil'eti, ai 'është në vënd, ne j'emi rr'ugës, sa të v'emë at'ije. ai, nuk i del, mund'ohet, ka mund'im, mund'ohet në shp'irtit. ep e merr, th'onë, po ep t'i d'alë, fr'yma. vdiq, th'onë, mbar'ojti. xhenaz'e. shp'irti i gj'yshes, i gj'yshit, s'e kam gjetur un, nuk e kam gj'etur gj'yshen e shu'ar, s'ade e qu'anin. e n'onjë ç'ikë shk'umë, kshu. i d'olli shp'irti, mbar'oj tan'i, ja tan'i mbar'oj edh'e i b'ëjnë at'o hazërll'ëket. k'orbi avn'i, ai nx'orri shk'umë. heq kshu, heq. oh k'orbit neve. sh'iko ti, na 'ora n'ëntë 'erdhi feruz'eja kët'u, tha, edh'e avn'iu 'është pa qef, tha, si s'v'ata ta sh'ihnja një ç'ikë 'unë, u h'odha n'murt edh'e v'ajta un atj'e*

edh'e i ngr'ita jorg'anë, ç'bën o n'ike thash un, si zakon'isht, ëm, ëm ma b'ëri m'ua, në 'orën n'ëntë të d'arkës d'oli nas'ipi th'irri at'y, ku 'është n'ekua, tha, s'ësht kët'u thash un, u ngr'itën v'atën e m'orrën f'atën përp'osh, v'ajti f'atua e haxh'iut, i bën gj'ilpërë, v'ajti nef'aili në gost'ënckë, 'ishe një infermi'er a'tije, m'orri dhe at'ë, erdh at'y, v'ajta në sab'a prap, sik'ur po shkumbëz'onte ai, v'ajta prap, sik'ur nd'enjta ca at'ije, 'ika, sa 'erdha kët'u b'ëri h'ajër, q'anin at'o ç'upat edh'e aj'o trëndel'ina kush ish at'y, kur v'ajta 'unë, ja kaq u dogj avn'iu, nuk i mb'ushi njëzetek'atër 'orë, ka njer'i që vu'an e nuk i del shp'irti, ka njer'i që n'ukë vu'an, i b'ie asht'u dhe, po po të bj'erë asht'u ku e ke. ai 'është në b'otët tj'etër, n'eve j'emi rr'ugës sa t'vemë. po kët'u tok j'anë. e po se mos e di, se mos e di atj'e un, po kshu th'onë, që at'a që k'anë b'ërë keq sh'ohin keq at'ije. n'xhen'emt, n'xhen'emt, at'a që kan b'ërë m'irë sh'ohin m'irë, e çdo të sh'ohë atj'e ai o? at'a që bëjn m'irë, thon rrin m'irë, at'ije ku j'anë. n'xhen'et, at'a që shkojn n'xhen'emt, n'xhen'emt. xhen'em at'a që b'ëjnë keq, shkojn n'xhen'em, at'a që b'ëjnë m'irë ven në xhen'et. varr'im, varr'eza. arkiv'ol. po se mos k'ishim më përp'ara, s'kishim. tab'ut, i th'oshin. tab'ut, nuk mbaj mënt 'unë, kur më kujt'ohen i them. pej dr'uri. ja një dru and'ej, një dru and'ej edh'e e shp'inin në shpi të re. ep'o ku kish çat'i. at'a e h'ithnin asht'u dhe e shp'inin at'ije në vënt. me pj'ergull, me pj'ergull, mat xhenaz'enë sa 'është xhenaz'eja, mat arqiv'olin që e b'ëjnë. e thy'ejnë n'pj'ergullt, ku ka pj'ergulla, ja kët'yre pj'ergullave që jan j'ashtë, last'ar. e v'ënë kshu në varrt, kshu, kshu, kshu, dhe pazd'aj v'ënë xhenaz'enë, at'ij që i zi'et pj'ergulla, ësht shpirtm'irë ai, at'ij që s'i z'ihet, 'është shpirtk'eq ai. mbul'esë. qef'in i th'oshin at'ija që e fsht'illnin, pej pëlh'ure. q'anin, bërt'isnin, ai që e k'ishe të 'afërt, q'ante me k'uje, me k'uje e q'ante, ç'ta k'ishte bab'a, a xhaxh'a, e q'anin ç'upat, ç'upat e q'ajnë më sh'umë n'ënën dhe bab'anë. e or bir e. q'ajnë me k'uje. vaj i th'onë, po q'ajnë vaj, th'onë, fillu'an v'ajin th'onë. jo, faref'izi. përp'ara 'ishte kshu, më përp'ara qe kshu, të dyz'etatë që mb'ushte ai që vd'iste, i b'ënin çyr'ek. të dyz'etat edh'e e nd'anin nëp'ër fshat, një b'ukë e b'ënin më k'atër edh'e b'ënin h'allvë, i v'inin na një mit'ë, kshu na një l'ugë edh'e e nd'anin në teps'it, v'inin d'erë më d'erë u 'epnin na një c'opë na kaq, kshu 'ishte ah'ere, mbaj mënt kur më ka vd'ekur gj'yshja. e po th'oshin kshu që traz'ohen v'arret, th'oshin, e prand'aj b'ënin kët'ë. që mos traz'ohen, çdo traz'ohesh at'y, at'o t'trazu'ara 'ishin. han drek. drek e varr'imit, at'a të 'afërtit e tij, at'a të 'afërtit e tıj. s'h'ante gr'urë të zj'erë. për mat'emt ësht aj'o, kur mb'anin 'ujët. jo, jo buk zak'oni, buk zak'oni. ai që e ka të t'ijnë e kujt'on ai, po të tr'etat i v'inë nj'erëz të tr'etat, i vin at'o që i thon t'z'otët shp'isë të të rroç v'etë. të tr'etat i v'inë nj'erzit e i thon, të rr'ojnë dj'emtë, a

të rroç vet, a të rroç, i th'onë kshu. kaf'eja, kaf'eja, rak'ija. të sht'atat, pos'i, i b'ëjmë, të sht'atat, të dyz'etat. past'aj tremuj'ori, i ven at'a të 'afërtit e t'ija. gjashtëmuj'ori, edh'e kur mbush v'itin edh'e e mbyll h'allin ai. i v'inë nj'erëz as'aja, mbush v'itin edh'e më paz'aj mbar'on, d'arka për at'ë që ka vd'ekur, mb'ushi v'itin ai që vdiq edh'e pasand'ajthi, si mbush v'itin i b'ëjnë qiv'urin, kur mbush v'itin, ëhë qiv'ur i th'onë at'ij që fsht'illet kshtu. përmb'i varrt ja bëjn qiv'urin. ja d'uket përmb'i të qiv'uri, ka fotograf'inë, fotograf'inë i vd'ekuri at'ije, ka d'atën që ka vd'ekur, që ka l'indur, edh'e i ka at'ije ai. e ka qiv'uri at'ë dërr'asën te k'oka. k'ishte një dërr'asë te k'ëmbët një te k'oka. po dërr'asë e të vd'ekurit, s'ka as 'emër ai asgj'ë. at'ë dërr'asën k'ishte, më përp'ara at'ë k'ishte, një dërr'asë te k'oka, një te k'ëmbët, e k'ishte, pa shkr'onja. pasand'aj qiv'uri ësht me shkr'onja. përmb'i varrt b'ëhet qiv'uri. nuk e kan, nuk e k'anë kët'u, e ka, secilid'o e ka më v'ete, e ka më v'ete mbas ll'ojit e mbas xh'insit vazhd'on kshu v'argu, v'argu 'është, ja b'urri im ësht at'ije, ka dhe të j'ëmën, edh'e 'unë at'ije kur të v'ete, e do vazhd'onj. mb'ajnë zi. një vit, i b'ëjnë qiv'urë paz'aj. jo, bëjn b'uk të mëdh'a, buk b'ëj-në, po buk të mëdh'a, buk të mëdh'a. v'ete të dj'elë për të dj'elë. e dj'elë. viz'itë. v'ajta për një viz'itë në varr'ezat.

(T.G.):
qysh si përgat'itet? po do ta përgat'iç, do ta laç, ta çplaç, ta v'eçë, ta ujd'iç, ta bëç. ta rru'aç. e lan me uj të ngrot. e fl'akën 'ujin. në një vënt at'ije, të mos e shkel, t'mos e kapërx'ejm. e t'mos e kapërx'ejn, at'ë e ru'ajn, në q'of-të burr e ru'ajnë b'urrat, e n'isin b'urrat, në jo gr'ua. s'lë. e po th'onë që i b'ëhet 'ujë at'ije te v'arri, e at'ë i b'ëhet, i b'ëhet 'ujë te v'arri. e fshtjell me jorg'an edh'e e ru'an at'ije sa t'i v'inte v'akti që ta, ta varr'osin, paz'aj e m'arrin, e f'unjë at'ije. eh, e me se, me mishtr'ishta, pse b'ëhesh bud'all, po me mishtr'ishta b'iri n'ënës, me dor'as kasht edh'e me q'epra, i th'oshin, v'inin e pr'isnin tri, dy m'ushka qep, pat'iqe pe l'isi, v'inin e i ç'anin at'o. stran'ica u th'oshin, edh'e i l'inin e ua v'inin kshu mbit'ë, i v'inin e dy de-m'ek mishtr'ishte, nja tre a k'atër dor'as kasht edh'e. i h'idhnin dhen. me pj'ergull, edh'e at'ë pj'ergull e v'inin ath'ere kur të v'inin at'ë xhenaz'en, pj'ergullën e shtr'inin prap at'ije në at'ë, mbit'ë, edh'e z'ihësh aj'o pj'ergu-lla, edh'e z'ihësh, e b'ëhesh, aj'o pj'ergulla z'ihësh edh'e b'ëhesh te kok e njer'iut, pem, b'ëhesh pj'ergull. j'epte o, e h'anin për sev'ap, ven e han nj'erzit. rr'ushi. po nj'erëz, fsh'ati, fsh'ati ven at'ije h'apin gr'opën. po f'uten o f'uten në gropt, se në gropt do f'uten nj'erzit që do qër'ojn e ta ujd'isin, e ta, t'i bëjn m'ure, ta ly'ejn e, at'ije në gropt, s'ësht gjë at'ije. jo, jo s'ësht gjë, v'etëm xhenaz'eja ësht kshu, kur e kapërx'ejnë m'acet jo njer'iu, m'acet.

k'oka, k'oka. na perënd'imi, jo na l'indja. nëp'ër d'erë. e nxj'errin nj'erzit e, t'd'ashurit e t'ija, at'a të d'ashurit që ka, nip, a djal, a çup a, jo grat, po b'urrat, at'a të d'ashurit e t'ija dhe zën k'atër nj'erëz edh'e e nxj'errin at'ë arkiv'olin përj'ashta, pazd'aj e m'arrin të tj'erët, fsh'ati, e merr, e nxjerr edh'e e shpi'en te v'arri. e gdhijn nj'erzit, kët'a të 'afërtit, makar'i edh'e miq, kush vjen edh'e e gdhijn, e gdhijn, e gdhijn, nj'erzit do të rrin, të rrin tër n'atën, edh'e b'urrat, edh'e grat. e kan të t'yren kshu edh'e e gdhijn, edh'e si l'agje n'eve kshu, si vllazër'i. dr'ekë b'ëhet, han at'a dr'ekën, at'a miqt e t'yre, at'a të 'afërtit edh'e. drek q'uhet, drek, drek varr'imi q'uhet aj'o. e kujt'ojn edh'e të sht'atën e d'itës, të tr'etën, të sht'atën, të p'estën edh'e d'eri të dyz'etat. të p'estat edh'e të dyz'etën, dyz'et dit. e të p'estën, e të dyz'etat. po pazd'aj po të du'aç, një tremuaj'or, a një, v'itin a. d'itën vin at'a m'iqtë që nuk kan 'ardhur, edh'e bëjn një dark. në t'dyz'etën, vijn edh'e at'a nj'erzit, të d'ashurit e t'ija, se e varr'osin dhe rrin d'eri të sht'atat edh'e 'ikin, seç'ili, ç'upa, vëll'a a nj'erëz që i kan kshu at'a, të sht'atat vin prap, edh'e të dyz'etat vin prap, të sht'atat dhe të dyz'etat vin prap, edh'e paz'aj në vit, edh'e kur mbyll v'itin i th'emi n'eve, një vit. varr, varr'ezat. kujt'im, kujt'ohet, përkujt'ohet.

4. Мифология

Вампир и аналогичные ему демоны: Luvgati. Kukudhi.

Верят, что если через покойного перепрыгнет кошка, то он превратится в luvgat; также luvgat может стать плохой человек после смерти. Luvgat невидим, но иногда его описывают как нечто, оставляющее за собой пламя. Это душа человека (shpirti i njeriut / rruh), поднимающаяся из могилы обычно по ночам и наносящая лишь вред. Например, luvgat загрязняет молоко и молочные продукты, выпускает скот, душит спящих ночью людей (merr frymën), разрушает дом и др.

Верили, что если задобрить его хорошими словами или стихами, хорошей едой, то он не будет чинить зло.

На вопрос, видел ли кто-нибудь из информантов его лично, обычно отвечают, что luvgat бывает только в других селах, где его видели другие люди, рассказавшие об этом информантам.

Говорят также, что его можно сжечь в тот день, когда он не поднимается из могилы (называют пятницу или субботу). Для этого следует взять дрова и керосин (vajguri), вскрыть могилу и разложить там

костер, в то время как собравшиеся звоном колокольчиков (tundin zile e këmborë) приводят luvgat в замешательство. При вскрытии могилы он выглядит и ведет себя как живой человек (может, например, курить, открывать и закрывать глаза).

Верят, что через 40 дней несожженный или неполностью сожженный luvgat превращается в kukudh, которого представляют как более злого невидимого демона, хватающего людей за горло, пьющего их кровь и тем самым убивающего их.

Лексика, предусмотренная программой

1. Ходячий мертвец в облике животного или человека, тени: *luvg'at, -i*
2. Ходячий мертвец в облике человека, покрытого шерстью (или в облике волка, пса): -
3. Окостеневший вампир - мертвец, обретающий через 40 дней после смерти плоть и кровь: -; (ср.: *kuk'udh, -i*)
4. Дети, рожденные от вампира и обладающие способностью бороться с вампиром: -
5. Вампир, который прячется в рогах или шерсти домашних животных, выпивая у них кровь: -
6. Человек-вампир при жизни: -
7. Действие превращения в вампира: *b'ëhet luvg'at*

(G.Y.):

15

◀ *sh'umë k'ohë, që jo në k'ohën t'ime, që kur jam l'indur un, ka pas, th'onë, p'ara, që 'unë s'e mbaj mënt, më përp'ara ka q'ënë kjo, që b'ëheshin luvg'at, th'oshin edh'e shkakt'ojnë d'ëme, p'ara, po 'unë s'i mbaj mënt, p'ara pesdhj'etë vj'etëve. luvg'at, kuk'uth, luvg'at u th'oshin. b'ëhesh luvg'at njëh'erë, past'aj kur b'ëhej kuk'uth, th'oshin, të pi gj'akun f'are, më keq kuk'udhi. kuk'udh. edh'e luvg'at, kuk'uth. na k'anë llaf'osur pl'akat më përp'ara, që b'ëheshin kshu m'përp'ara, i vd'ekuri b'ëhesh kshu kuk'uth, luvg'at, edh'e b'ënte d'ëme, edh'e fr'ikë k'ishim, 'ishte shum fr'ikë e m'adhe na at'a. më sh'umë në faqek'uq b'ëhesh, në fsh'atin faqek'uq, b'ëheshin më sh'umë luvg'at at'ije, th'oshin pl'akat, të z'inte fr'ymën, ai luvg'ati, të 'ipte përs'ipër, n'atën më sh'umë, sh'umë tr'ëmbje m'adhe, th'oshin t'moshu'arët, po 'unë s'e, s'e mbaj mënt. po siç th'oshin, kshu e kam p'arë, th'oshin, mbasand'aj, që d'uhesh ta b'ëshin d'itën e sht'unë, d'itën e sht'unë, b'ëshin një zjarr të math e d'onin që ta d'iqnin luvg'atin, v'etëm d'itët e sht'unave.*

ta h'idhnin në zjarr të d'igjesh, se ai njëh'erë b'ëhesh tam'am njer'i, njëh'erë b'ëhesh një c'opë mish, njëh'erë b'ëhesh kshu, ndr'yshe, ndr'yshe b'ëhesh ç'do h'erë, e ndr'yshonte pikp'amjen luvg'ati, edh'e munt ta k'apnin, po ta k'apnin, që ta h'ithnin ta d'igjnin, am'a, po t'mos d'igjësh tam'am b'ëhesh kuk'uth ai edhe ah'ere 'ishte më keq ak'oma, siç th'oshin të m'oshuarit, që m'kan llaf'osur, edh'e b'ënte shum d'ëme të mëdh'a kuk'udhi më keq, thon m'përp'ara. po ç'p'amje, ja ç'po them 'unë, njëh'erë b'ëhesh si qën, njëh'erë si m'ace, njëh'erë si mish b'ëhesh, top mish th'oshin, kshtu, edh'e fsht'illej, v'inte nëp'ër bulm'etrat e ja u nd'ynte, e ja u, i fl'aknin e, të gj'itha gj'ërat, v'etëm të pr'ishte, jo, asgj'ë tj'atër, v'etëm në pr'ishje ish, të shpërdor'onte çdo gjë nëp'ër fam'ilje, i h'ithte, i h'ithnin p'oshtë at'a pasand'aj, do ta dj'egim th'oshin, do ta dj'egim, po, po t'mos d'igjësh i t'ërë b'ëhesh kuk'udh. po dhe flak, si flak e zj'arrit, b'ëhesh i th'oshin, h'idhësh zjarr, si ktu at'ije, 'ikte, si flak zj'arri po si njer'i jo, s'kam dëgju'ar. fl'akë zj'arri, th'oshin b'ëhesh edh'e e sh'ifnin kët'u, fup at'ije, fup atije, kshu. 'ishte më keq th'oshin nga luvg'ati, më keq ëhë, 'ishte më i keq. 'ishte më i keq. jo 'ishte gjë tj'etër, th'onë, gjë tj'etër. at'ë s'e di un. po n'atën, n'ata 'ishte më sh'umë, po n'atën më shum, n'ata. nuk e di, 'ishte më i h'imët, th'oshin edh'e më i pad'ukshëm kuk'udhi, më i pad'ukshëm. ai i shkakt'onte vd'ekjen th'oshin f'are, sik'ur, po t'th'ithte një ç'ikë gjak, th'oshin ai të l'inte të vd'ekur, siç e kam dëgju'ar, ku e di un. jo, të mb'yste. të mb'yste th'onë o të, të mb'yste te gr'yka. br'ënda, e di un, br'ënda në shpi, në zhdo shpi v'ete, po sidom'os tek një që ka in'at më keq, e po dëgj'ove, që e sh'ave bën më keq, po ta sh'anje?, se si th'oshin pl'akat, e lëvd'onin pl'akat, që të mos i b'ënte d'ëme, i th'oshin fj'alë të m'ira kshu, i kupt'onin at'o, që v'inte në shpi dhe i th'oshin fj'alë të m'ira, e lëvd'onin, edh'e nuk shkakt'onte d'ëme, po e sh'anje, ai b'ënte n'amin. edh'e gj'ëra për të ngr'ënë i b'ënin, 'ose p'etulla, 'ose kul'aç, 'ose, i b'ënin gj'ëra shum të m'ira, që t'i sh'inte at'o t'i m'errte, t'i gj'ente dhe t'mos b'ënte d'ëme në shtp'ia, i b'ënin gj'ëra shum të m'ira, me ll'afe kshu e lëvd'onin, i fl'isnin... m'irë, nuk e sh'anin. s'i mbaj mënt, kët'o s'i mbaj mënt. po e kapërx'evi m'acja th'oshin, ta ru'ash sh'umë, kur ësht i vd'ekur at'ije q'oftë, mos e kapërx'ej m'acja se b'ëhet luvg'at, edh'e tasht'ithi, edh'e tash'i n'ktë k'ohë e ru'ajmë, e, r'uhet nga m'acja. dhe njer'iu t'mos e kapërx'ejë, dhe njer'iu jo, me një fj'alë nuk kapërx'ehet, edh'e kur qan përsh'ëmbull tek ai, t'mos bj'erë lot mbi të vd'ekurin, jo lot mbi të vd'ekurin, t'mos bj'erë at'ije mbi at'ë, që e ru'an. po kshu at'a, munt të b'ëhesh një zjarr i math, edh'e t'unnjë z'ile dhe këmb'orë, sh'umë z'ile, e shum këmb'orë i t'unnjë, që ai të qorroll'epset nga at'o zh'urmat edh'e me vrap e h'edhin kshu, mu në zjarr, me cf'urqe kshu e me dru, se mez'i e, mez'i k'apej ai. ▶

(F.D.):
e po th'oshin më përp'ara që k'ishe luvg'at, th'oshin më përp'ara, po tan'i po, kur vd'iste njer'i th'oshin që u ngjall luvg'at, th'oshin. ç'b'ënte luvg'ati, b'ënte gj'ëra, m'errte hajv'anët, m'errte, 'ikte i s'illte pr'apë. hajv'anvet u h'ipte, siç th'oshin, tan'i pl'eqtë 'unë nuk kam p'arë, po a të vërt'eta j'anë kët'o, a ngj'allet i vd'ekuri, ja? n'atën, n'atën, th'oshin. në 'orën dymbë-dhj'et, a një, a ku ta di 'unë, th'oshin, pa nuk. e po xhë nj'ihnin, po h'apësh asht'u tevat'yr, kush b'ëhesh luvg'at? të vdes un e të ngj'allem o? po un s'ngj'allem më, se më ka d'alë fr'yma, po mbetur'ina 'ishin, gj'ëra të k'ota. un s'kam p'arë. th'oshin që kur asht'u të sht'unën luvg'ati d'elte na gr'opa edh'e gjezd'iste, th'oshin, llaf'osëshin, dëgj'onim kur 'ishim të v'egjël. s'kam p'arë, nuk kam p'arë. th'onë, th'onë që, qe luvg'at u bë kuk'uth, ky luvg'ati ësht b'ërë kuk'uth. ësht më i keq kuk'udhi na luvg'ati, llaf'osëshin e. po di 'unë se ç'b'ënte, nuk e di, s'ja u kam py'etur kët'yre gj'ërave 'unë. po treg'o-nin kshu gj'ëra kshu, mos mbaj mënt aq, nuk mbaj mënt un, ca nëp'ër të kshu, pa nuk mbaj mënt un.

(M.Z.):
simb'as pl'eqve po, simb'as pl'eqvet, ka kuk'uth th'oshte, ka luvg'at. në një peri'udhë të caktu'arë, dhe sidom'os n'atën, se në mbr'ëmje, nuk e di në ç'mu'aj e th'oshin ktë... se përsh'ëmbull, a dhjet'ori ka q'ënë, nuk e di se c'i-li mu'aj ka q'ënë, si mu'aj nuk e di dot, po ktë e th'oshin pleqt. po s'd'uhet nd'ënjtur përj'ashta se të zë lug'ati. tan'i gj'ëra të th'ëna j'anë kto, të zë me g'urë, th'oshin, të përq'esh, hedh n'gjell ndyrës'ira lug'ati, ktë bën. kuk'uthi e treg'ojnë mbas luvg'atit, se luvg'ati b'ëhesh kuk'uth th'oshin, kuk'udhi lar-g'onte, simb'as pl'eqvet, larg'onte kuk'udhi rr'inte më një vënd të caktu'ar. i lëvd'onin, po se si i lëvd'onin nuk e di. e pra u përgat'isnin, ja u l'inin pë-rj'ashta, po sek'ur ja u l'inin kët'ë nuk e di dot ë, s'e di dot, ë.

(N.Y.; G.Y.):
- kur 'ishim të v'egjël th'oshin që b'ëen të vd'ekurit, b'ëen luvg'at, e k'ishim fr'ikë të kal'onim kët'u te varr'ezat, kët'ë di.
- jo th'oshin, po j'anë b'ërë më përp'ara, 'është b'ërë me fakt, po po ësht b'ërë.
- e k'ishim fr'ikë të kal'onim at'y n'atën se t'ha luvg'ati.
- th'oshin, k'ishim fr'ikë, se ai të h'idhte me dërr'asa, h'ipte në çat'i të vr'i-ste, h'idhte dërr'asën mu te str'ea ë, të b'inte, v'etëm ta m'errje me të mir gjithm'on, th'oshin, edh'e bulm'etin ja u pr'ishte, ja u b'ënte nev'ojën e u b'ënte, kshu th'oshin më përp'ara, po f'utësh, po ai 'erë 'ishte or'e th'oshin, ku e sh'inje at'ë, si 'era, pse thon si flak e luvg'atit. po dhe bulm'etin do t'ja

pr'ishte, nd'ynte mu te gj'alpi, mu te gj'iza, th'oshin pl'akat, për çdo gjë të k'eqe ai ta b'ënte, edh'e po të fl'isnje keq për të, kshu th'oshin. e m'ernin me të mir, e lëvd'onin.

(T.G.):
në grad'ec 'ishte një. e 'ishte një. një b'urrë, një b'urrë në grad'ec u bë luvg'at, edh'e th'oshin që u bë luvg'at, edh'e e pam edh'e me sy kshu që ai 'ikte, se nuk d'ukësh ai, se ai er ësht, nuk d'ukësh ai, ai vup n'atën lëç'onte flak kësht'u, vup kët'u e vup kët'ije, vup kët'u e vup at'y e, edh'e i p'istë 'ishte. o luvg'ati 'ishte i p'istë, çdo, kto ushq'imet i m'errte i përzj'ente me çdo gjë, e me, i ndyr 'ishte. ëh, kuk'udhin s´e di, o vlla, s´kam, th'onë që po të rrij luvg'ati, të kapërx'ejë dyz'et d'itë b'ëhet kuk'uth. oh kuk'udhi thon, th'onë pa, të p'inte gj'akun kuk'udhi, le t´'ishe ti, po t´sh'inte me sy ai t´p'inte gj'akun edh'e vd'isje në vënt, ta thëth'inte gj'akun. kur 'ishim të v'egjël, po, kur 'ishim të v'egjël po, po, po. n´d'imër, n´d'imër, n´d'imër isht e k'eqja, në d'imër e po dëgj'o ti. ai, th'oshinë, që b'ëhet, 'është zëmërk'eq ai, a ësht kshu, a i t'illi edh'e b'ëhet luvg'at th'oshin, edh'e b'ëhet luvg'at. e kaq, kaq, ai të gj'ente kud'o të 'ishnje ti, jo, jo ai të gj'ente, ai, v'etëm me at'ë, si r'uhëshe dot, ja tek j'emi n'eve ktu, ne s´e sh'ihnim, ai na sht'inte g'urë, na b'ënte, hajv'anet sam'arit, i m'errte hajv'anët e sam'arit n'atën edh'e u h'ipte, po të 'ishte b'urrë dhe i tërb'onte, i b'ënte. luvg'ati.

(T.G.):
 16

◀ *ke fr'ikë, na q'entë, na nj'erzit. na luvg'ati, s´ka, kur ka luvg'at, s´ka kët'ej nga ne, s´ka, ah'u ka koh ai luvg'at, se as un s´e di, jo njëh'er edh'e më, më s´u bë. njëh'er, njëh'er, b'ëri, b'ëri vak'i. në grad'ec, edh'e pun'onte, 'ishte hysmeq'ar kët'u tek, tek j'uve, kët'u 'ishte, te xha sin'ani 'ishte hysmeq'ar ai, edh'e vdiq ai, e th'onin, e th'oshin l'ime, nga grad'eci, edh'e u bë luvg'at, h'oqën shum kët'u at'a ath'ere, edh'e v'ajti xha sin'ani pazd'aj, i h'ipi m'u-shkës dhe at'y e në grad'ec v'ajti u tha të shtëp'is, u bezd'isa tha, me të, v'a-në at'a pazd'aj mu'arrë teneq'e g'azi, gas, mu'arrën teneq'et e g'azit, bën dru, e d'oqën të shtun, e gj'etën në varrt. e gj'etën, e d'oqën, edh'e më. posht e gj'etën, p'inte duh'an. p'inte duh'an, p'inte duh'an. e mu'arrë, fsh'ati i t'ërë u mblu'adh, mu'arrë tre a k'atër m'ushka dru, edh'e teneq'et e g'azit, edhe ësht... një th'oshte 'është, jo, jo th'oshte ai tj'etri, nuk 'është, kur th'oshte, nuk ësht, ai fap h'apte syt, kur th'oshin, s´ësht, ai fëp i mb'yllte syt, na një, sa u përgat'itn at'a, një të v'ajtur, një t´kërcy'er teneq'et e g'azit, vap shkr'epset, u doq edh'e paz'aj z'ile dhe këmb'or bababum, bababum, bababum, se të pr'ishësh m'ëndja, e d'oqën e më, më s´ka më, s´ka p'asur.*

dëgj'o ti, k'afshëvet ai, t'i nxjerr na kat'oi edh'e u h'ipën e gj'ezdis, kush ësht b'urrë kshu, kush ësht gr'ua, që ësht gr'ua, i merr edh'e të t'unte fëm'i-jën n'atën, ti s'e d'inje, e t'unte fëm'ijën ai, të h'ipte, të sht'ypte, të sht'ypën ai, të h'ipën e të sht'ypën kështu në trup, o b'urra kshu, m'errnin paz'ajthi kush k'ishe bulm'et, a kush, nder jush m'irrnim një fek'ale dhe ta h'ithte mu në bulm'et ta traz'onte, ta, ta, ta pr'ishte, 'ishte i ndyr, pal'e kur, të 'ishte kshu, të k'ishte in'at, të vr'iste ai me... ai të xbërth'ente shtëp'in e ta h'ithte mu në mb'ërdhe e ti s'sh'ihnje gjë, v'etëm kur të b'inin g'urët edh'e dërr'a-sat bam, e s'sh'ihnje gjë f'are. er, se mos të ngr'ihet trup, po rr'uhu, o rr'u-hu njer'iut o derb'ardh, rr'uhu, pa se mos të ngr'ihet si trup, më s'ngr'ihet ai se k'albet, po rr'uhu, fr'yma. kuk'udhi, bëh'et ky luvg'ati to ta ru'aç sh'u-më, se po të bj'eri një p'ikë në mbërdh'e, ai b'ëhet kuk'udh. një pik uj pe at'ija, ai b'ëhet kuk'udh. kuk'udhi të pin gj'akun o, ai, ai të bën kshu gj'ëra pa, ai të pi gj'akun, ai të pa ty, të p'ati in'at, makar'i të pa ty të, ai të, ai të pi gj'akun e vdes në vënt e ti s'e di, ta thith. jo kët'ë ka ai, kët'ë ka ai. ai luvg'at b'ëhet ai. at'ë e ru'ajn at'ë, m'acen, s'l'ënë kur vdes njer'i, po e ka-përx'eu b'ëhet luvg'at, ath'ere do të rrin nj'erzit kshu t'mos e kapërx'ej m'acja, jo, b'ëhet luvg'at ai. ▶

(G.Y., N.Y.):

- luvg'ati edh'e mund të jet, ka qën shpirtl'ig u bë luvg'at, shpirtk'eq.

- dëgj'o, dëgj'o, se q'eshin kto, për luvg'atin, dëgj'o ti kur kal'onim te va-rr'ezat kët'u posht n'eve, un, jam tr'ëmbur un, k'ishim frik nuk 'iknim. del luvg'ati.

- sidom'os kur e kapërx'ente m'acja ish keq, b'ëhesh...

- prand'aj e ru'ajnë m'acen s'e lën te xhenaz'eja.

- koll'aj po th'oshin er, o er ësht, pu kët'u e pu at'ije shkon, si flak zj'arri kshu th'oshin ish i pad'ukshëm, er th'oshin ësht, po që pr'ishte pun, pr'ishte th'oshin, at'a që b'ëhesh me ll'afe. k'ishte in'ate, pr'ishte, ju pr'ishte bylm'e-tin, ju v'inte nd'ynte nëp'ër gj'alpët, nëp'ër gj'izrat. sin'ani kshu, e b'ëri kshu.

(S.K., N.Y.):

luvg'ati, all'a un, sa kam dëgju'ar, ai ësht i sakt, sa kam dëgju'ar un ai ësht saktës'i.

- a t'kujt'ohet kur k'ishim frik që 'iknim na v'arras n'eve?

- po ne ath'ere 'ishim të v'egjël, g'ati...

- e u thash kt'yre.

- 'ishte, si me thën, 'ishte e pran'ishëm, që e llaf'osnin nj'erzit as'i k'ohe edh'e ne e dëgj'onim edh'e fr'ikën e k'ishim.

- ...te varr'ezat... si tan'i më kujt'ohet.

- pl'eqtë treg'onin, që në l'eshnje nuk ësht bër njer'i luvg'at, apsolut'isht. 'është bër në r'adësh, 'është bër në vërzh'ezhë, në grad'ec, gr'evë. në r'adësh un nuk dëgju'ar n'onjë që ta mbaj mënt kshu, kurs'e për në vërzh'ezhë kam dëgju'ar, kam dëgju'ar kshu, një gr'ua 'ishte bër luvg'at, një gr'ua, gr'ua 'ishte bër luvg'at, gru'aja 'ishte edh'e shtatz'an edh'e 'ishte bër luvg'at at'ije në varrt edh'e luvg'ati d'itën e xhum'a nuk lu'ante, nuk d'ilte na, na v'arri edh'e v'anë për ta dj'egur, van për ta dj'egur se i d'iqnin, m'errnin gas ë, vajg'ur, vajg'uri, dru shum, h'apnin v'arrin edh'e h'ithnin drut at'ije mbit'ë edh'e e d'iqnin, po pl'aka m'ua, n'ënja më treg'on, se e 'emta e saj, pa ba-b'aj dhe xhaxh'aj po e po, po k'ishte v'ajtur e 'emta e saj, e 'emta, shpje-g'oja, n'use xhaxh'ajt, edh'e e k'ishte par me sy, që 'ishte luvg'ati, kur i th'o-shin që ësht aj'o h'apte syt, luvg'ati, ajo, pers'oni, e o ai i vd'ekuri, kur i th'oshin s'ësht i mb'yllte, ja kshu. a e bes'on ti? thu'aja, bes'on, th'ua m'undet?

(M.K.):

përp'ara th'oshin që ka luvg'at. kur vd'iste n'onjë njer'i, mbas një k'ohe, th'oshin që ësht bër luvg'at, edh'e kët'ë luvg'at, rr'inte ca k'ohë, rr'inte ca k'ohë, dometh'ën aj'o ka qën një gjë e fshet, një gjë që se sh'inje dot me sy, po e dëgj'onje si fj'alë, fj'ala vjen, ju e dëgj'oni nga un, e un e k'isha dë-gju'ar nga të tj'erët, luvg'at, luvg'at, luvg'at, po asgj'ë në shesht nuk k'ishte, po fr'ikën e k'ishin të m'adhe, kalam'ajt e k'ishin të m'adhe, grat e k'ishin të m'adhe fr'ikën, po at'o më tep'ër i bën'in at'a që m'erreshin me maskara-ll'ëqe, me, me gënj'eshtra, me kto pun. e lëvd'onin grat me nj'ëra tj'etrën at'ije, th'oshin, ësht i mir, ësht kshtu, ësht ashtu, me qëll'im që t'mos v'inte luvg'ati at'y në shtëp'i të b'ënte n'onjë rrëzu'arje të 'enve, n'onjë pr'ishje, n'onjë, ja kshu.

po s'd'igjësh, po nuk d'igjësh luvg'at, po nuk d'igjësh, th'oshin që b'ëhesh kuk'uth. nga luvg'ati b'ëhesh kuk'uth, po kuk'udhi b'ëhesh i rrez'ikshëm, se kuk'udhi th'oshin të ha, th'oshin që të ha, po njer'i s'e kish p'arë as luv-g'atin as kuk'udhin. po kshu th'oshin m'përp'ara, që ka p'asur. po un kam dëgju'ar që k'ishte luvg'at në grad'ec, kshu th'oshin, në grad'ec ka luvg'at, ke dëgju'ar ti? ha th'oshin, të ha. jo, jo kuk'uthin s'e lëvd'onin dot se, kuk'u-thin, s'k'ishin nge se i h'ante. luvg'ati m'eqë s'paraq'iste rrez'ikshmëri... po s'k'isha dëgju'ar, që të 'ishte dj'egur kuk'uth, luvg'at k'isha dëgju'ar, që e d'ogjnë th'oshin.

Ведьма: Shtriga / Magjistrecka

Shtrigë или magjistreckë называют в селе „плохую“ старуху, занимающуюся колдовством (bën magji), насылающую на людей и скот зло, болезни и др. Информантам неизвестно, как это делается; кроме того, граница между колдовством и сглазом (marr më sysh) четко не проводится.

Лексика, предусмотренная программой

1. Женщина, обычно преклонного возраста, обладающая сверхъестественными свойствами, которые она использует для нанесения вреда людям: *shtr'ig/ë, -a / magjistr'eck/ë, -a*
2. Соответствующий мужской персонаж: -
3. Собрание, слет, „шабаш“ ведьм: -
4. Девушка-ведьма, способная к оборотничеству и мучающая по ночам людей, сдавливая им грудь: -; (ср.: *luvg'at, -i*)

(G.Y.):
po shtr'igë, n'eve shtr'igë u th'emi at'yre pl'akave të këq'ija që b'ëjnë magj'ira, që b'ëjnë, kshu t'kq'ija, gj'ëra, që t'bën magj'i, t'bën, t'sëm'ur, të lë nëp'ër v'ënde, edh'e shtr'iga pl'aka u th'emi, k'ishim një kët'u në l'agje ne po na 'iku, k'ishim një shtr'igë pl'akë, e k'ishim fr'ikë. ja kët'u posht nën ne 'ishe, as'aj i th'oshim shtr'igë pl'akë dhe b'ënte shum t'kq'ija, b'ënte magj'ija. një shtr'igë bën të kq'ija shum, bën magj'i. po bën magj'i ti, s'më do m'ua, më b'ëri magj'i, më sëm'ur, ja me fakt, k'emi një kët'u 'afër, gj'ashtë vjet aj'o qe shum r'ëndë, prap se ku e pr'ishi e se ku e rregull'oj tek një tj'atër u shër'ua tan'i ësht tam'am, edh'e i th'emi shtr'igë as'aj n'eve, shtr'igë e magj'ive. munt të bëj të k'eqe prap. po dhe mund. m'arrin m'sysh gj'irin. dhe sëm'uret l'opa, e bën q'umështin gjak. e bën gjak l'opa. po ca po t'i bëj nd'onjë të k'eqe kjo shtr'iga, ca thon e p'iu thithl'opa. del q'umshti, tam'am q'umësht, po ësht gjak, del h'irë me gjak. na e ka b'ërë dhe ne njëh'erë l'opa. jo, jo.

(F.D.):
po shtr'iga. më përp'ara u th'oshin shtr'igat që nuk 'epnin, nuk fqinjër'onin, kjo shtr'igë th'oshin, i ka du'art të mb'yllura, th'oshin, ja kët'o. po, po kur llaf'osshin nonjëh'erë, që kam dëgju'ar na pl'eqtë, që th'oshin kjo shtr'igë

as ep, as merr, as, ja kshu. po di un o vëll'a, kto kam dëgju'ar, kto them. po di 'unë or'e. i bën magj'i. po shtr'iga, di 'unë, kam dëgju'ar, po s' kam p'arë me sy.

(T.G.):
magjistr'ecka u th'oshin, b'ënin magj'ira. magjistr'eck ësht gru'aja. magjistr'i, po më shum grat, grat, grat jan magjistr'ecka, bëjn gj'ëra të m'arrin m'qaf, të tërb'ojn, të bëjn, të fshtj'ellin, nish'ant tënt, të tr'upit edh'e qoft at'o, i kënd'ojnë, i bëjn, i he'dhin në l'umët ap'o i h'edhin në zjarr e t'i dj'egin, t'i mb'yjnë, edh'e s'b'ëhet derm'ani pazd'aj, ja ta h'edhin n'ushq'imt, në k'afet, ja po në, të xhind'osin, të xhind'osin, të bëjn magj'i edh'e të bëjn mos z'otit. v'etëm at'o, se ti, un jam kët'u, përsh'ëmbull 'erdhi fat'ushja m'ua ktu, ma b'ëri një magj'i m'ua, magj'i, po se qysh b'ëhet or'e bir at'o i d'inë, se nuk i dim n'eve dic'a, seç i kënd'ojn, seç u bëjn, seç. jo, jo s'ka, jo, jo, kët'u s'ka, te n'eve s'ka.

(G.Y., N.Y.):
- po grat, që bëjn magj'i. po grat. ka, at'o ka dhe sot, at'o ka, bil'e jan nja dy a tri kët'u n'fshat t'onë, nexhib'eja, b'arja, sal'ushe gaz'iut. bëjn ti, po si e bëjn, kush i she at'o si e bëjn, më të fsh'ehur e bëjn, kush i she. b'ëjnë që jam mir e b'ukur dhe më sëm'urin.
- h'umbet m'ëndja, 'ikën, çakërd'isen...
- të sëm'urin, ja fat'usha asht'u e p'ati, gj'ashtë vjet vazhd'oj kjo, fat'ushja që v'ajtët j'uve, sëm'urë, sëm'urë, mu n'vij të 'ujët...
- n'ëna e kët'ij dj'alit që na s'olli rak'inë që p'imë.
- aj'o pl'aka që ësht at'y te rr'uga j'onë, gj'ashtë vjet qe shum sëm'urë, magj'i e p'ati, ja b'ëri mu aj'o e 'afëra ...
- v'ajti nëp'ër h'oxhët gjet'i derm'an...
- gj'ashtë vjet aj'o paraliz'ohësh f'are dhe hiç, as h'ante, u bë dru f'are, u shër'ua tan'i, ësht bër norm'al prap. ka dhe gra të tj'era që e pr'ishin at'ë magj'i që ka bër tj'atra. po njëll'oj, magjistr'eckë u th'ua të d'yjave.
- magjistr'eckë që prish p'unë, magjistr'eckë që ndreq p'unë. boll tan'i. ësht bër, të ysht, të ysht, kur merr sy, e tham kët'ë, e k'emi sqaru'ar kët'ë. ka shum gra që m'erren me kto pun, asht'u siç m'erren me kto il'açet e v'ëndit, që ka t'sëm'urë.
- shtr'igë i thoj asaj që bën magj'inë, ne kshu i th'emi magjistr'eck, shtrig, bëjn shum të k'eqe.

(S.K.):
ë magj'ia, magj'ia, magj'in edh'e un vet nuk e bes'oj, që po llaf'osemi bashk, edh'e un nuk e bes'oj se si b'ëhet aj'o edh'e se si munt ta katand'isësh, siç shpjeg'ohet xh'anëm, edh'e at'a që e kan frik, që po të b'ëri magj'i ti b'ëhesh kshu e b'ëhesh asht'u e, sëm'uresh e ku ta di un e, po, nuk di ta shpjeg'oj si munt të b'ëhet edh'e kush, edh'e kush mund ta bëj, edh'e kush munt ta bëj kët'ë.

(M.K.):
shtr'iga jan qu'ajtur at'o gr'atë magjistr'ecka, at'o që jan m'arrë me ligës'ira, dometh'ën me magj'i, me kto pun, at'o jan qu'ajtur shtr'iga. ja kët'o b'ënin, m'errëshin me magj'i. po për çfar? për çfar, përsh'ëmbull, ja aj'o të b'ënte kshu, ti je djal e do mart'ohesh, aj'o të bën një magj'i, që të lith ty, që ti ta sh'ikosh n'usen me sy edh'e të bësh seh'ir, e ja kshu. ksaj s'i mbr'ohesh dot, ksaj nuk i mbr'ohesh dot, ksaj nuk i mbr'ohesh dot, po d'eshi ta bëj aj'o, ta bën. jo magj'i, ka marr më sysh, jo magj'i, se magj'ija ësht tj'etër edh'e s'yri ësht tj'etër. po, ja kët'ë magj'i që të thash. të tj'era, të tj'era b'ëhen sa të du'ash, bëjn shum. po për bakt'it të bën, për k'afshën të bën. për bakt'it të bën at'ë që të mos sht'ohen bakt'ia, të mos sht'ohet l'opa, të ng'ordhi k'afsha, ja kët'o. edh'e për fëm'ijët të bën. i bën at'ë që të mos l'indi fëm'ijë. për q'umësht s'ka ç'bën. jo bre s'ësht gjë aj'o. jo, jo s'kam dëgju'ar, bil'e at'o rr'inë shum të masku'ara, shum mbr'ohen të mos bi'en në sy, që të mos i urr'ej opini'oni, të mos, se ka n'onjë që edh'e e vret.

Водяные, демоны воды: Kuçedra

Kuçedra известна как демон, останавливающий или пускающий воду.

Лексика, предусмотренная программой

1. Дух, демон воды: *kuç'ed/ër, -ra*
2. Предводитель водяных духов: -
3. Живущий на дне озера или моря змей-дракон (змея-дракон): -
4. Живущие в глубоких местах рек существа женского пола с распущенными волосами, с помощью которых они топят людей: -
5. Хозяин реки или колодца, происходящий от утопленника: -

(F.D.):
nuk e di, nuk i di k'ëto gj'ëra. e po th'oshin më përp'ara që, nuk qe kuç'edër që mb'ylli 'ujët. po xhë th'oshin, nuk i marr vesh kto gj'ërat un.

(T.G.):
ku mbaj mënt un, ku, th'oshin pleqt e p'arë, pa, edh'e ka mb'etur qjo, që e z'uri kuç'edra 'ujët, përsh'ëmbull rr'adhën e 'ujët, të th'emi n'eve k'emi rradh 'ujë që vad'ijmë k'ofshtrat kshu, që vad'ijm k'ofshtrat n'eve, ti nuk d'ua t´ma napç, e ke ç'esmën ti, nuk [mna] jep 'ujë ti m'ua, edh'e thot, them 'unë, ë mo e ka mb'ajtur kuç'edra 'ujët, nuk ma nep, nj'erzit o nj'erzit, nj'erzit, ja kshu, kshu ësht.
të zi'et fr'yma, të b'ëhet fr'yma, fr'yma, kshu të zi'et fr'yma, fr'yma të z'ihet, e s´merr dot frym, ke një shqets'im në z'ëmbër ap'o në frymëm'arrje, edh'e të z'ihet. jo, jo s´ta zë asnj'ë... ke fr'ikë. na q'entë, na nj'erzit.

(T.G.):
po pse thon u bë kuç'edër, ka mb'ajtur 'ujët thon, kuç'edra. po hë o pse, ja kshu un e kam dëgju'ar kuç'edër, am'an se u b'ëre kuç'edër ti mban 'ujët, e ka zën 'ujët kuç'edra th'oshin, e ka zën 'ujët kuç'edra edh'e s´e lëç'onte. 'ujit, ç'esma, 'ujit, 'uji, e ka zën kuç'edra th'oshin më përp'ara. po di'et se qysh? kuç'edrat th'oshin... e ka zën kuç'edra 'ujët, po se qysh ësht dr'ejtimi z´di'et. jo, asnj'ë s´e sheh. e po z´di'et, ësht bër më përp'ara pa tan'ithi, ç´mbaj.

(N.Y., G.Y.):
- po pse moj sefed'ini thot sa her d'elja, un s´jam kuç'edër t´u ndal'oj 'ujët, thot, thot, ka ng'elur ai llaf, po, pse ka ng'elur ai llaf?
- po m´përp'ara ka pas.
- ka pas m´përp'ara!
- ka ng'elur si llaf, un se di. si e z'inte 'ujët kuç'edra, si? tër at'ë uj si ta zër kuç'edra, e të mos të vij ty e m'ua? ësht gjë e kot.
- e zë o, ja kthen përru'an mat'an dhe...
- k'emi dëgju'ar...
- edh'e tan'i, ja s´ka pes gjasht vjet, ky sefed'ini... n'eve nuk j'emi kuç'edër, se 'ujët e k'ishte rr'ugën v'inte ktu, kan'ali, te kjo ç'esma ktu, e l'agjes ton, kur rëm'ijti t'okën ky, që u prish sist'emi, l'artë d'olli 'ujët at'ije, u pakës'ua ne ktu, b'ëmë sherr, l'uftë me kta, ai e m'orri 'ujët at'ije, at'ë 'ujët që d'olli at'ije s'ipërt, e m'orri e shp'uri te shtpi e t'ija, e na e përd'or kët'ë fj'alën na thot, që un nuk jam kuç'edër t´ja u ndal'oj 'ujët j'uve të mos p'ini uj, 'ujë

h'ajde mb'ushni për të pir na thot, po v'ete un që e kam vëll'a 'ose kushër'i, ti që s'e ke gjë nuk v'ete, se thot ai tj'atri çdo te ç'esma 'ime. e at'ije te c'epi shpi.
- un kët'ë se kam... kjo kuç'edra gjë e gj'allë ka qën?
- po gjë e gjall, si e z'uri?
- ja, siç e z'uri sefed'ini.
- po, gjë, k'afshë ka qën, si, kjo ësht gjë kot.

(M.K.):
kuç'edra th'oshin, v'inte fj'ala për 'ujin, merr 'ujë at'ije thosh, se 'ujët v'etëm kuç'edra e mban... e kshu 'ishte fj'ala që kur nd'othte nd'onjë gjë që s'të j'epte njer'i gjë, ath'ere th'oshin, v'etëm kuç'edra nuk jep, nuk të lë të pish uj.

(S.K.):
një kshu si, një fj'alë që zmadh'on një diçk'a, e zmadh'on një gjë të f'ortë, të gëllt'it shum gj'ëra kuç'edra [u th'osha un kt'yre mbr'ëmë, u th'osha, k'ishim probl'emin e 'ujit, i thash kt'ija, e ja sqar'ova kt'ija kshu kshu, e thosh sefed'ini ç'k'ini o vlla un nuk jam kuç'edër...]. kuç'edra ha nj'erëz thon, mbyt nj'erëz, prr'alla, se kshu nuk ësht prrall o prall, si pun e nastrad'init, se nastrad'ini nuk ësht njer'i i vërt'et o, po nastrad'ini, jan prrallë edh'e thon që ka thën nastrad'ini, po hajt ta dish.

Демоны дома: Gjarpëri i shtëpisë

Верят, что существует змея, живущая в доме и охраняющая его от зла.

Лексика, предусмотренная программой

1. Покровитель какого-либо места, строения, источника, колодца, дерева, надела земли: -
2. Дух какого-либо строения, хранитель дома, происходящий от тени человека (или самого человека), замурованной в стену строения: -
3. Змея - хранительница дома, живущая под порогом, очагом, в каменных стенах дома и т.д., приносящая счастье дому: *gj'alpër shtëp'ie*
4. Покровитель села: -
5. Клад, охраняемый демоном-поковителем: -

(M.K.):
po 'është përd'orur kjo fj'alë, ka gj'alpër shtëp'ie, th'onë, ka gj'alpër shtëp'ie, po ai nuk bën dëm, thon. kjo q'uhet, gj'alpër shtëp'ie, gj'alpër shtëp'ie, po kush e sheh, e kush, ka mb'etur. th'uhet, th'uhet, po nuk e sheh njer'i. gj'alpër, gj'alpër.

Нечистая сила: Shejtani

Очень неотчетливы представления информантов о shejtan, сидящем на крутых песчаных склонах у потоков (nëpër ripa); иной информации получить невозможно.

В современном говоре лексема shejtan имеет значение „отъявленный негодяй“.

Лексика, предусмотренная программой

1. Собирательное название нечистой силы, „дьявольщины“: -
2. Дьявол - покрытое шерстью грозное существо, совмещающее черты человека и животного, с рогами, хвостом, крыльями: -; (ср.: *shejt'an, -i*)
3. Ночные существа, способные превращаться в животных и сбивающие людей с пути: -
4. Невидимая злая сила, ночные существа, нападающие на людей, душащие их и ездящие верхом: -

(T.G.):
e po ç'ësht shejt'ani?, ja ka mb'etur shejt'an, po me sy s'kam par gjë, nuk k'emi par gjë me sy, po shejt'an thon, po ja dhe fëm'ijs kur i flet, hik mor shejt'an, gjë e k'eqe ësht, gjë e k'eqe ësht shejt'an, po me sy s'ka par nj'eri gjë shejt'an.

(G.Y., N.Y.):
- shejt'ani 'është kriju'ar njer'iu.
- shejt'an xhel'ali, xhel'ali shejt'an, tan'i u bë i mir.
- shejt'an majm'un, njëll'oj. majm'un, shejt'ani na majm'uni, shejt'ani ka dal njer'iu, kshu ësht.
- majm'un ësht d'ori, shejt'an ësht l'ali.
- i shenjtan'osur, nëp'ër r'ipat rri ai.

- *nëp'ër r'ipat rri ai, përr'enjve, nëp'ër r'ipa rri shejt'ani, majm'uni.*

(M.K.):
po th'onë që ka shejt'an, po njer'i s'e ka p'arë, po fj'ala shejt'an përd'oret, shejt'an, shejt'an, shejt'an, kush e ka p'arë? asnj'ë.

Страшилища, пугала: Gogoli

Gogol представляется как дикое черное существо, которым пугают детей: „Съест *gog'oli*!“.

Лексика, предусмотренная программой

1. Старуха, забирающая непослушных детей: -
2. Персонификация великого поста - старуха, забирающая не соблюдающих пост детей и требующая за них выкуп пасхальными яйцами: -
3. Страшилище в облике животного: -; (ср.: *gog'ol, -i*)
4. Привидение: -; (ср.: *gog'ol, -i*)

(N.Y., G.Y.):
- *rrug'aç. b'ënin marrz'ira në shtpi, edh'e i th'oshim rrug'aç.*
- *mistr'ec.*
- *mistr'ec, rrug'aç 'është, m'erret me praps'ira, z'ihet me nj'ersit, h'idhet ktu e prej at'ije, m'erret me vj'edhje me gj'ëra.*
- *e tr'ëmpnim, të h'ëngri gog'oli, kur e tr'ëmpje, që b'ënte praps'ira, hësht se të h'ëngri gog'oli.*
- *fli gjum. gog'oli të mb'yste.*
- *gog'oli, gog'ol i zi.*
- *të mb'yste, të mb'yste.*
- *e po, kshu i tr'ëmpnim fëm'ijët më përp'ara. gog'ol, erës'ir e z'ezë.*

(M.K.):
i tr'ëmbnin, i tr'ëmbin edh'e sot. të ha gog'oli, të ha gog'oli. çfar 'ishte, ja një gjë dometh'ën e 'egër, që i trëmb kalam'aqët, po gog'ol s'ka sht'azë, që të shik'oç, të thu'aç ky ësht gog'oli, po ka mb'etur ky llaf kshu edh'e shshshët, i th'oshte, se po vjen gog'oli.

(S.K.):
gog'ol, jo, gog'oli ësht kshu një diçk'a e saju'ar për të tr'ëmbur fëm'ijën, 'ose, një epit'et, që më je bër o nas'ip si gog'ol [pa rr'ojtur, pa v'eshur mir], një epit'et, një gjë kshu, nuk 'është gjë gog'oli [pa q'ethur].

Порча, сглаз: Marr më sysh

Верят, что ребенок, дважды отлученный от груди, будет обладать способностью к сглазу (ka sy), сможет, например, взглядом вызвать болезнь человека или животного, отнять молоко и т.п. (marr më sysh).

Лексика, предусмотренная программой

1. Сглаз: *sy i keq*
2. Наносить порчу: *marr më sysh*
3. Человек, обладающий способностью к сглазу: -
4. Подвергнуться порче, сглазу: *m'errem më sysh*
5. Результат порчи, сглаза: -

(T.G.):

17

◀ *ai fëm'ij që pi, thon, dy her sis, të t'sh'ohi ty, një lop, a një ka, a një bakt'i, ai e merr m'sysh, të pëlc'et, a na gj'iri bakt'ia l'opa të sm'uret, se ka pir dy her sis, thon, ka pir dy her, ësht e k'eqe të p'ijë, le t'q'ajë fëm'ija, le të bëj, am'a dy her s'isë n'ënja t'mos i j'api. jo, s'd'uhet t'i j'api dy sis, se t'merr m'qaf, ti përsh'ëmbull ke v'eshur një gjë apo një kshu, të pa ai, të p'iku, të p'iku ai, të sm'uri, të sm'uri. e po, qysh të mbr'onet, ja k'emi n'eve një kët'u, një hak'i, e di hak'inë ti na vl'usha, e hak'i vl'usha, ai ka p'irë dy h'erë sis, ka pir dy her sis ai, 'ishnja at'y te shtëp'it e astr'itit un d'ije me l'opët dhe m'u smur l'opa, më tha m'ua, e kujt ësht kjo lop?, tha, po 'imja ësht i thash un, më th'irri dj'ali astr'itit edh'e dj'ali haxh'iut, u-u-u më th'anë m'ua ta m'orri më sysh hak'iu l'opën, ik or dreq, tha se nuk e marr më sysh, më ka ndr'yshuar l'opa, më ka ndr'yshuar, ja kësht'u, ësht e k'eqe, le të qaj fëm'ija, v'etëm sis t'mos pij dy her, se merr më q'afë.* ▶

Защита от колдовства и сглаза: Prishja e magjisë dhe e syrit të keq

Верят, что колдовство может быть снято знахаркой (magjistreckë). Верят также, что его может снять или от него может предохранить ходжа, написав hajmali, nuskë или du'a, которые носят на шее. В этих же целях можно резать курбан.

Для защиты строящегося дома или урожая от сглаза перед домом или в поле ставят чучело (наподобие огородного пугала).

Лексика, предусмотренная программой

Знахарка
1. Знахарь: -
2. Знахарка: *magjistr'eck/ë, -a*
Магия
1. Магические действия: *magj'i, -a*
2. Заговор: -
3. Околдовать любовными чарами: -; ср. *aj'o të bën një magj'i, që të lith ty...*
Амулет
1. Талисман, защищающий от порчи, сглаза, а также от демонов и болезней: (ср.: *hajmal'i, -ja*; ср. также *tesl'im, -i*)
2. Металлическое (или из воска) изображение человека, части его тела, животного, которое приносят в церковь для исцеления от болезни: -
3. Магическая формула, записанная где-либо и охраняющая человека: *hajmal'i, -ja / du'a, -ja / n'usk/ë, -a*

(G.Y., N.Y):
- gj'ashtë vjet aj'o paraliz'ohësh f'are dhe hiç, as h'ante, u bë dru f'are, u shër'ua tan'i, ësht bër norm'al prap. ka dhe gra të tj'era që e pr'ishin at'ë magj'i që ka bër tj'atra. po njëll'oj, magjistr'eckë u th'ua të d'yjave.
- magjistr'eckë që prish p'unë, magjistr'eckë që ndreq p'unë.

(T.G.):
po të shkru'aç thon në kta fet'arët, në kta fet'arët të shkru'aç. po ja në kta derv'ishët. po, derv'ishët shkojm, e i kënd'ojn at'a me at'o gj'uhët e t'yre, i kënd'ojn dhe i vën hajmal'i, të bëjn një cop hajmal'i kshu, e bën me një musham'a edh'e e var në qaf, e nuk të merr më sysh, nuk të merr më sysh. l'e-

tër ja, l'etër pa, kto, l'etër e pashkru'ar e bën ai, ja kësht'u e bën, se t'th'eva l'ibrin, ja, ja, ja kaq e bën.

(M.K.):
të mos shk'ojë s'yri keq, vëm një diçk'a at'ije, bën një ndërt'es ai edh'e vë ca rr'ecka at'ije, ca gj'ëra kshu, që të mos i bj'erë më sysh p'una që ka b'ërë, 'ose ka një prodh'im të mir at'y në një vënt edh'e v'ete vë një dru at'ije, vë dhe at'o kshu në form kr'yqi me rr'ecka, edh'e at'y shik'ojn nj'erzit, u ven syt tek ai, nuk u ven te prodh'imi math, që ka, përsh'ëmbull.

(M.K.):
me të shkru'ara, me të këndu'ara, edh'e me il'açe v'ëndi. me të shkru'ara. nëp'ër vak'ëfet, nëp'ër teq'et. vak'ëf, teq'e. v'inte shkru'ante at'ije, v'inte i l'utësh at'ija, 'ose t'akste kurb'an, t'akste një kurb'an, fj'ala vjen, n'teq'et, në një teq'e që t'i mb'ushësh m'ëndja at'ija. at'o 'ishin du'a, du'a. v'inte, fj'ala vjen, ti v'inje n'teq'et at'ije, edh'e ai të shkru'ante, ai bab'aj që 'ishte at'y, 'ose derv'ishi, të b'ënte një du'a. du'a q'uhësh, e m'errte ja v'arte kala-m'aqit, fj'ala vjen ai në qaf, 'ose një të m'adhi ja njgj'iste kët'u që të shër'o-hesh. [po nusk?] nusk aj'o 'ishte. [po hajmal'i çf'arë 'është?] aj'o ësht, haj-mal'i. n'uskë, n'uskë, hajmal'i 'ose du'a, kësh'u e k'emi përd'orur n'eve. at'o 'ishin, at'a që i b'ënin i d'inin at'o, b'ënin mjek'ime, me il'açe nga kto që mbl'ithnin l'ule, gj'ëra kshu edh'e i përd'ornin at'a që... l'ulja? zakon'isht në mu'ajin maj. po kush i di, se mos kam përd'orur un, po th'oshin fil'ani bën il'açe v'ëndi.

(T.G.):
po asgj'ë, sëm'ureshin e vd'isnin, se mos k'ishe dokt'or ap'o gj'ëra ath'ere. jo mor'e, asgj'ë, asgj'ë b'ënin at'ere, sëm'urësh edh'e në shtëp'onte shtëp'o-nte, në mos, se s'k'ishte as dokt'or, as hil'açe s'k'ishte, i ngr'onin, ja ktë t'i b'ënin, i b'ënin zjarr, e ngr'onin kshu me kto ngr'otsirat, pa se mos k'ishe il'açet o bir të b'ënin ë, përp'ara s'k'ishte, mos shik'o tan'i ti. aj'o s'd'ihet, nat'yra th'oshin e bën k'ëtë, nat'yra e bën. e po xhë të b'ënet, shum keq, pa nd'ima, kur s'ka ndim edh'e vdes gru'aja, d'uke shku'ar... emor'agji shum, shkatërr'ohet vdes, kull'on tr'upi edh'e vdes.

Teslim, -i

Янтарная звезда с большим количеством лучей (наподобие зубчатого колеса), которую носят на шее верующие из секты бекташей. После смерти кладется в могилу.

(M.K.):
tesl'imi, tesl'imi. ai vet e mb'ante, ai pers'oni që 'ishte besimt'ar, e mban në qaf, 'ishte kshu aj'o në f'ormë rr'ethi me ca shkallëz'ime 'anës, i çpu'ar, që i v'ihësh ai rr'ipi, që e v'arte n'qaf. dometh'ën aj'o treg'onte që ky 'ishte nje-r'i besimt'ar, kur shk'onte at'ije në teq'et, e d'inte ai bab'aj at'ije, a der-v'isht, e d'inin që ky 'ishte mëh'yp, dometh'ën 'ishte njer'i i besu'ar i teq'es, se s''ishin të tër, fj'ala vjen, në k'ohën e env'er h'oxhës s''ishin të tër ko-mun'ist, 'ishin ca, po at'a që 'ishin komun'ist k'ishin një dokum'ent me v'ete, edh'e f'eja u k'ishte dhën dokum'entat, i k'ishte besimt'ar. n'varr. sa mir e p'aska gj'etur lir'ija, shik'o, shik'o.

5. Разное

Lutje „Просьбы"

(F.D.):
ke t'më napç një ç'ikë, një pl'açkë a një gjë, a ç'të kërk'onj, po të ket'ë do më jap, po s'p'ati, th'otë s'kam. po falemnd'erit kur s'ke, 'ikën. po, po më dha, i them falemnd'erit që më dha. të l'utem, si th'emi. po p'ate të kërk'onj, më jep, po s'p'ate. po s'më dha, s'më dha, 'iki. nuk kam, th'otë, nuk kam th'otë. falemnd'erit. s'ka gjë, th'otë, të l'utem. po 'unë ca nuk i mbaj mënt or'e, s'i mbaj mënt 'unë.
n'onjë gjë kshu. ke asht'u mërzit'i, ke kshu, të vjen kshu e mërz'itesh, gj'umi s'të zë, të b'ëhet dynj'aja plesht, kshu.

Urime „Поздравления"

(F.D.):
rrug të mb'arë, të f'ala na bëç. falemind'erit, t'f'ala paç, thot, po t'f'ala paç thot.

(M.Z.):
ditn e v'erës? ditn e v'erës, ditn e v'erës d'elnin fëm'ija d'erë më d'erë. çf'arë u j'epte fam'ilja. v'inin fëm'ija, dometh'ën, v'inin kët'u fëm'ija, dhe çf'arë të k'ishim përgat'itur v'ezë, 'arrë, nga kto gj'ërat ushqim'ore ja u j'epnim fëm'ijve, fëm'ija i m'errnin, ur'onin na mot gëzu'arë, kët'ë k'ishin na mot gëzu'arë. na mot gëzu'arë, na mot gëzu'arë, ktë k'ishin. grup fëm'ijësh.

Mallkime „Проклятия"

(F.D.):
ja kshu i mallk'onim. mos u bėfsh, i thosh.

00056179

V. Тексты

(M.Z):

një çun e kam në përm'et, një e kam në pograd'ec. ësht ofic'er. ai që treg'o-va. d'obët sh'umë ësht nga ekonom'ia. po në p'unë ësht, ësht, po ësht pa shtëp'i. nuk i sh'iti për f'irmat, po atëh'ere në at'ë k'ohë i sh'iti, se k'ishte m'arrë shtëp'i në leskov'ik, se në leskov'ik rr'inte ky, k'ishte m'arrë shtëp'i at'ije, u çkri brig'ata e leskov'ikut, transfer'ohet ky, kal'oi në përm'et. shtë-p'itë në leskov'ik ç'i d'onte... i sh'iti, i f'uti në v'efët, 'ikën l'ekët. pag'uhet në b'azë, siç e k'anë kët'ë rr'egullin kët'a, të përq'indjes të b'urrit, se ka q'ënë në p'unë edh'e p'unë s'ka, pag'uhet. nuk e di sa merr a pesëdhj'etë përq'int a gjashtëdhj'etë përq'int të rr'ogës së b'urrit, nuk e di sa merr. ky është arsimt'ar. e k'emi bl'erë në pall'at. dy, një e kam kët'u në skrap'ar, në vër-zh'ezhë, nj'ërën, të m'adhen, kurs'e të v'oglën e kam në k'orçë, në podgor'ie të k'orçës. m'irë j'anë, sidom'os kjo e vërzh'ezhës me ekon'omi ësht m'irë sh'umë, po ç'e do - l'odhen, l'odhen sh'umë. at'ë, se d'alën and'ej, që blen kësht'u gj'ëra, shtr'enjtë th'onë, kam edh'e m'otrën at'ije në pograd'ec 'unë, i th'ashë 'unë, po si moj thoj shtr'enjtë, i th'ashë 'unë, ç'up e djalit tënd e mbar'oj kl'asën e t'etë, në mëngj'ez aj'o th'otë të mos ndi'ej anj'eza, se 'është në gj'umë, ngr'ihet anj'eza, prit sa të v'ete të dal të loz me dis'a fëm'i-jë at'y në ob'orr përj'ashta, po ai fëm'ija e fshat'arit, moj, që pa h'apur d'i-ta, që i th'emi ç'elzë n'eve, aj'o fj'alë, 'ishte në k'ohën t'ënde me shq'era, me k'eca, gj'ithë d'itën nd''arë me dhi, me dhën, me l'opë. kësht'u që fsh'ati vëll'a sa të du'aç, se s'j'anë k'ushtet të at'illa. 'unë edh'e at'ije ngr'ihesha, si do ta ngrys d'itën sot, ndërs'a kët'u fill'ova mbledh ca k'umbulla, që të nxjerr rak'i, se me at'o m'errsha 'unë, mirëp'o më blloku'an, më l'odhë, po i th'ashë gru'as, i th'ashë 'unë, a u ng'opa një h'erë me p'unë, pa n'ami le të b'ëhet. tan'i ju dy vëll'ezër j'ini?, të dy kët'u në tir'anë j'ini? afërs'isht kësht'u p'unë njëh'erë, ku e k'ini kryes'oren e p'unës? je i m'adhi ti, ë? nga ekonom'ia kush 'është më në gj'endje, ti apo vëll'ai tj'etër? mop'o nëq'oftse m'erresh me nd'onjë diçk'a tj'etër, pa po qe nga rr'oga e sht'etit sot për sot... po kët'a mo xhel'al, kët'a djemt e karem'anit, tre djem ka karem'ani, ku j'anë kët'a në tir'anë? përpar'imi ku 'është xh'anëm? k'emja rron apo jo njëh'erë? rron kemja! me tër mend, rron k'emja?! e di, bar'iun e di, më tha ç'uni m'ua, kur vdiq, më tha m'ua, d'uhet të veç të pish një kaf'e, që and'ej, le që von e m'orra, se e dëgju'am kësht'u në televiz'or, s''isha at'y 'unë, më

s''erdha dot troç muhab'eti, e di për bar'iun. u tak'ova njëh'erë kët'u, po 'ishe leqend'isur goxh'a bar'iu, që më p'ara, se e tak'ova nja dy h'erë më përp'ara kët'u në l'eshnjë me të, kur mart'oi kudr'eti v'ajzën, jam taku'ar me të. përpar'imi? at'y 'është, ë? k'emja te përpar'imi ri? sa gjyn'ah ai k'emja. m'irë o m'irë shyq'yr. dhe 'unë jam dak'ort, jam, se një f'arë, e parandj'ej kësht'u se përs'e q'eshni, po të them diçk'a am'an, se pse thash j'emi shqi-pt'arë, nuk d'ihet nat'yra seç bën, larg q'oftë i th'emi fj'alës ne, larg q'oftë. po am'a, jo po rri me një fëm'ijë, të shënd'oshesh ti v'etë, bëj një fëm'ijë, të p'aktën dhe një fëm'ijë tj'atër. 'është ndr'yshe kur nuk e bën dot.

(M.Z.):

kjo q'epa, dëgj'o, kët'ë kërk'on ai, kët'ë, se e kupt'ova 'unë, mbjell q'epën e m'adhe, dometh'ën, k'okrrën e m'adhe, q'epën e mbjell, a dëgj'ove, e mbjell q'epën e m'adhe, kjo lësh'on kërcy'ellin, njëll'oj si gj'ethet e tj'era dhe kët'u na nxjerr një kërcy'ell të tr'ashë, të gj'atë, 'ecën lart, me l'ule, me k'oçe në kr'ye, kët'ë e lë p'iqet, në kët'ë k'ohë ai mbl'idhet, k'açja e t'ija, kjo k'açja ka kokërr'iza të z'eza br'enda s'aja, f'ara, të 'imta. e merr kët'ë, 'është e th'atë e shkoq edh'e e hedh past'ajthi në fund, kur të them 'unë, në fund të shk'urtit, në mars, e heth në pj'esë të v'ogëla, që u th'emi ne grad'ina at'yre, me, do t'i hethç një centim'etër pleh përs'ipër kës'aj f'arës, mbin kjo fil'iza tam'am si p'una e pr'eshit, të v'ogëla. k'orren fl'etët, ka dhe k'okrrën, po k'okrra të v'ogla, 'është j'ashtë m'ase e d'endur, kjo 'është shp'uzë, e d'ëndur, e çkul në fund të korr'ikut ose në gusht, k'okrra të v'ogla, i mban, kët'o i mbjell past'ajthi, që b'ëhen k'okrra për të ngr'ënë. k'okrrat e mëdh'aja nxj'errin rrab'ush, ndërs'a kët'o qep'ujkat që b'ëjmë kët'o s'd'alin, se po nx'orri rra-b'ush aj'o 'është mashkull'ore. i than në dj'ellë, zakon'isht q'epa e mbron lagësht'irën, se ka at'o lagësht'irën v'etiu br'enda aj'o, e than në dj'ellë, e mban dhe e mbjell past'ajthi në mars ose në shkurt, mbjell për kët'o, aj'o nxjerr kët'o kokërdh'oket, ësht e d'ëndur, mb'inë ca, ca th'ahen, ca b'ëhen, e rrit k'okrrën. po jo, s'jep dot prodh'imin aj'o. po e lë o. mbin, mbin aj'o, se q'epa mbin dhe tan'ithi, zmadh'ohet, k'albet, b'ëhet, dometh'ën shpërdo-r'ohet, nuk manipul'ohet në kët'ë mën'yrë. ta shpjeg'ova që në fill'im, 'është q'epa, që 'është m'arrë nga k'ëto, nga k'ëto q'epë, ësht k'okërr e m'adhe, që kjo konsum'ohet, kjo h'aet, dhe e mbjell. kur mbjell q'epët vë dhe nga kët'o, kur mbjell kët'o qep'ujkat mbjell dhe nga kët'o, nga të mbëdh'ajat. po vit'in e p'arë, që i kam p'atur q'epë, mbjell kët'o qep'ujkat, kët'o prodh'ojnë rrab'ushin, kët'o prodh'ojnë rrab'ushin. po si të të them unë tan'ithi, m'erre si të du'ash kët'ë, nxu'arrë rrab'ushët, nxu'arrë rrab'ush.
në dis'a 'enë të mbëdh'aja h'edhim dh'e, h'edhim pleh, e përzi'ejmë edh'e

mbj'ellim at'ije, mb'ijnë, për të mbr'ojtur, nga ngrohtës'ira, kët'u 'është p'u-na, mb'ijnë at'o, ngr'ohet k'oha, i nxj'errim, past'ajthi dis'a d'itë i l'ëmë për-j'ashta dhe në f'azë i ndërr'ojmë dhe i v'ëmë në 'arët. dom'ate, sp'ecka, nga kët'o k'emi përd'orur. gr'ua 'enën e sp'eckave, nxirr 'enën e sp'eckave, merr rr'eze di'elli, kur j'anë në zhvill'im, nxirr 'enën e sp'eckave ose dom'ateve. pun'on t'okën, i hedh pleh, e çkrift'on pr'apë. hedh f'arën në grad'inët, hedh f'arën në sipërf'aqe, po f'arën e sp'eckës, a të q'epës, a të l'akrës, a të k'uja të hethç, përs'ipër f'arës i hedh, po një gj'ysëm p'ondi me pleh, pleh i çkr'ifët, pleh i dj'egur, i kalbëzy'er pl'ehu.

(R.G.):

...në fol'e, dhe kësh'tu që aj'o gradual'isht, gradual'isht, nëq'öftse nuk i ndërr'ohet për tre vjet pj'ekja, aj'o zvogël'ohet nga aj'o këm'isha e s'aja edh'e del p'akëz më e v'ogël, kët'ë ndrysh'im ka kjo. po bl'etën e shtëp'is, ne blet i th'emi, bl'eta. past'ajthi ne, kjo bl'eta ka m'arrë edh'e kurr nuk th'emi n'eve ngorth bl'eta, po th'emi vdes, ka kët'ë, i shërb'en njer'iut sh'umë, më sh'umë se çdo. aj'o bl'eta zakon'isht nd'ahet, bl'etët nd'ahen në tre gr'upe, në tre gr'upe nd'ahen bl'etët, bl'eta e f'ushës, bl'eta e shtëp'is, edh'e bl'etët e r'eja, d'uken bl'etët e r'eja që j'anë pas'ardhëset. kjo bl'eta e f'ushës del edh'e mbledh nekt'ar, del kjo në rr'ezen e saj, që e ka tre kilom'etra rr'ezen, edh'e e mbledh nekt'arin edh'e e sjell në zgj'ua, at'y e pr'esin bl'etët e r'eja, bl'etët e shtëp'isë dhe e m'arrin nëpërmj'et, ndërmj'et g'ojës, e përpun'ojnë at'ë nëpërmj'et gj'ëndrave edh'e e lëç'ojnë nëp'ër p'orret at'ë mjalt'in edh'e q'umështin që ushq'ejnë fëm'ijët. bl'eta punët'ore i th'emi ne kësht'u që, po dhe bl'eta e shtëp'isë. bl'etë punët'ore, bl'eta e ka m'arrë at'ë punët'ore, se pun'on sh'umë. m'eshkujt j'anë tj'etër at'a, m'eshkujt j'anë në prez'encë të zgj'uait, 'është e domosd'oshme që të j'etë m'ashkulli at'ije. jo mbretër'esh q'uhet n'ëna, i th'emi n'ëna, ësht mbretër'esha, 'ose m'atka. i th'emi të dy ne, edh'e mbretër'esha edh'e m'atka edh'e n'ëna, ne kët'u në fshat me sh'u-më i th'emi n'ëna, n'ëna e bl'etëve. m'eshkuj, i th'emi ne at'ija. kët'a që-ndr'ojnë ti lali d'eri tasht'ithi në mu'ajt, pesëmbëdhj'etë shtat'or, k'anë at'ë j'etën kolekt'ive, past'ajthin aj'o i dëb'on, se aj'o pun'on në një mën'yrë, që nuk i k'anë gj'etur dot f'undin, d'eri se qysh, po aj'o i dëb'on dhe mban fort pak në prez'encë për d'imrin, ka r'aste që i dëb'on dhe kur fryn er e kr'ipës, si i th'emi ne, fryn kjo er e elbas'anit, që e than at'ë pol'enin, kur fryn kjo er e elbas'anit, nuk ka as dr'ithë kët'u tek n'eve edh'e gr'uri edh'e çdo gjë vjen e tk'urrur dhe ç'bën tan'ithi aj'o i p'ërzë, një të v'ënë u bën pr'itën at'ije edh'e i nxjerr më v'ete, at'a vd'esin, se si lë më të f'uten aj'o, at'a vd'esin nga ur'ia dhe mban at'y në zgj'ua të r'injtë, mban në zgj'ua të r'injtë për të

'ardhur pranv'era, se kët'u tek n'eve në 15 tet'or edh'e më tu aj'o fill'on edh'e dimër'on, mbleth at'ë l'ëmshin dhe dimër'on aj'o, b'ie në gjum aj'o, d'eri në 15 shkurt, b'ie në gjum. bl'eta, që ushq'en të v'egjlit, 'është zakon'isht bl'etë e re, bl'etët e r'eja m'arrin dhe at'o rr'inë at'y në shtëp'inë e vet për dis'a d'itë, se aj'o e ka j'etën sh'umë të shk'urtër, se tretegj'ashtë d'itë rron aj'o, në k'ohën e p'unës së s'aja, dhe për sa k'ohë që aj'o të form'ohet, e të forc'ohet, at'y aj'o ushq'en të v'egjlit. jo, 'unë nuk kam mësu'ar, edh'e në at'o, aj'o bl'etë e re, aj'o nuk ka, bl'etë e re, se nd'ahen sip'as m'oshave at'o at'y në zgj'ua. për l'arva, l'arvë. ne i th'emi o l'arvë, o fëm'ijë. v'ezët. po me v'ezët, kjo i... aj'o i lë v'ezët nëp'ër p'orret, kët'ë p'unë ka kjo, m'ëma, 'ose m'atka, 'ose mbretër'esha, kët'ë funksi'on ka kjo, lësh'on v'ezët në p'orret. kjo v'eza ushq'ehet, e ng'opin me q'umësht at'o punt'oret dhe kjo b'ëhet l'arvë past'ajthi, del l'arvë, për njëzetëenj'ë d'itë aj'o del past'ajthin. po del aj'o past'ajthi, b'ëhet bl'etë, b'ëhet m'izë. 'imf, 'imf 'është aj'o, në k'ohën, kur mb'yllet. i th'emi 'imf. past'aj i th'emi n'eve del bl'eta, nga 'imfa del bl'etë. k'oha e inkubaci'onit, nga v'eza d'eri sa të d'alë. po aj'o, si të ta them 'unë, aj'o pjell përd'it, se aj'o pjell përd'it, edh'e kur popull'ohet aj'o, aj'o në k'ohën e shumëz'imit, aj'o ri sh'umë akt'ive në pj'ellje. popull'ohet. ne th'emi, që 'është popullu'ar sh'umë. po, gjener'atë e re i th'emi n'eve, gjener'at e re 'ose u popull'ua, 'është popullu'ar, kur e hap atë zgju'an kësht'u, ooho q'ënka popullu'ar, ka l'indur, ose th'emi ka l'indur. po tasht'ithi, si ta them unë ti... aj'o nd'onjë vend të veç'antë ku popull'ohet, aj'o e t'ërë ësht shtëp'ia, aj'o nuk ka nd'onjë vend të veç'antë, po të flas për kët'ë mën'yrën e shumëz'imit, at'ij i th'onë zgj'ua, edh'e kësht'u që aj'o nuk ka nd'onjë lloj. i gj'ithi, u popull'ua në zgj'ua, ap'o q'ënka, 'është shtu'ar, kët'o j'anë. ndërs'a ka ndr'yshe aj'o past'ajthi, aj'o mën'yra se si shumëz'ohet, se si shumëz'ohet fj'ala vjen, se aj'o n'ëna nuk fekond'ohet br'ënda në zgj'ua, aj'o del në nat'yrë. bl'etët e r'eja, 'ose fëm'ijët. r'ojkë q'uhet aj'o që shkëp'utet, kur ro'it aj'o, që shumëz'ohet edh'e nd'ahet. ep'o tasht'ithin fëm'ijë j'anë at'a, se j'anë të v'egjël, kur b'ëhet aj'o blet e f'ushës, past'aj aj'o 'është bl'eta më e m'adhe e f'ushës 'është më e rr'itura, blet e f'ushës, se sa kët'o bl'etët që rr'inë në shtëp'i. me q'umësht bl'ete. th'umbi. aj'o të pisk'on, të thumb'on. ka helm ai, në dyz'etë pisk'ime ose thumb'ime j'anë b'aras me një gj'arpër. helm, h'elmi bl'etës. pr'apsen me kr'ahë, pr'apsen kësht'u, po nuk thumb'ohen at'o me nj'ëra tj'etrën. po kafsh'im me at'o g'ojët edh'e pr'apsen kësht'u me 'anën e kr'ahëve me 'anën e k'ëmbëve, që pr'apsin at'o, po për të thumbu'ar at'o thumb'ojnë në nj'erëz dhe në k'afshë, edh'e k'afshët i thumb'ojn. po për të mbl'edhur atë pol'enin, nekt'arin edh'e pol'enin. po mbledh, mbledh. kët'ë k'emi n'eve si mj'altë. po ai mj'alti nd'ahet sip'as,

fj'ala vjen një bletërr'itës e njeh na ç'l'ule 'është mbl'edhur mj'alti, se at'o j'anë shumëllojshmër'i l'ulesh, që mbl'idhet mj'alti. u m'erret, nuk u v'idhet, se një që e gjen, një që e gjen bl'etën, e ka të t'ijnë ai at'ije, v'ete i vë sh'ënjën dhe e ka të t'ijën, v'ete e vjel v'etë, një special'ist nuk e dëmt'on at'ë, e merr, e hap at'ë tr'ungun, i merr mj'altin dhe e çon at'ë në zgj'ua dhe e sjell në shtëp'i, në zgj'ua mod'ern. at'o primit'ivet, kët'ë kryq i v'ëmë n'eve, i b'ëjmë një kryq at'ije lart, edh'e h'arkës ap'o edh'e tr'ungut, i b'ëjmë një kryq at'ije për të ndihmu'ar, për të v'ënë at'o p'itet 'ose shor'etkën, p'ite ose shor'etkë. jo ky 'është nd'ihmësi, ky 'është pe dr'uri, po kr'yqi, kryq i th'onë, dy c'opë rist'ela, dy c'opë rist'ela i v'ëmë at'ije, dy c'opë rist'ela at'ije, i vë at'ije, në h'arkët, 'ose në at'ë për të ndihmu'ar. po at'ë zakon'ishtë, jo aj'o do të h'apet, do h'apet aj'o, do të pr'itet, do sharr'ohet. po v'etëm për t'i m'arrë mj'altin, edh'e at'ë e ru'an edh'e at'ë, bl'etën, e ru'an bl'etën, s'e merr, i merr mj'altin, po do të, po fill'ove as'aj, at'ë p'unë, do ta marrç, past'aj do ta h'edhëç në zgj'ua mod'ern, do ta sj'ellëç në shtëp'i, s'ke pse ta humb'aç. te p'arku i bl'etëve, p'arku. at'o ti... ai trung, po u pre, nuk vlen më, zakon'isht m'arrim dru, m'erret një dru tj'etër, që e përpun'on në sh'arrë e në plan, që e bën at'ë. th'upra sh'elgu, e b'ënte ai si kosh, e ly'enin, pos'i e ly'enin edh'e br'enda. po kosh'ere q'uheshin at'o, kosh'ere pe th'upra sh'elgu. mont'ohen at'o, po t'i ç'mont'oç, e ripar'on, i heq një pj'esë, që e ka, 'është e k'albur, ap'o ka m'arrë lagësht'i sh'umë, edh'e e ripar'on, h'idhi një c'opë tj'etër. kosh'ere q'uhet, kosh'ere riparu'ar, e riparu'ar. at'ë k'orpusin të një barab'artë, kurs'e at'a k'atet j'anë sa gj'ysma e k'orpusit, a e kupt'on. nëq'ofitse prodh'ojmë n'ëna, at'ije kët'ij i th'emi nukle'us n'eve, që prodh'ojmë dis'a n'ëna, ky 'është i destinu'ar v'etëm për të prodhu'ar n'ëna 'ose për të prodhu'ar çib'uk, edh'e çib'uk i th'emi n'eve, se edh'e i m'arrim, se i th'emi edh'e n'ënës së 'arthçme çib'uk, se aj'o b'ëhet sa një çib'uk, ja kaq edh'e ka m'arrë edh'e 'emrin dhe 'është e destinu'ar aj'o për të prodhu'ar çib'uk 'ose n'ëne të r'eja. nukle'us q'uhet, nukle'us q'uhet. kur 'është në një p'emë të l'artë, v'ëmë një shp'ortë, ti, e spërk'atim me pak sherb'et sheq'eri edh'e, që s'ngj'itemi dot, 'ose kur k'emi shk'allë e shpi'em v'etë at'ije edh'e e l'ëmë at'ije, aj'o f'utet në shp'ortët. shp'orta, shp'ortë i th'emi n'eve, se kosh nuk m'unde t'i thu'aç as'aja, se aj'o 'është një send, që po e mbl'edhim r'ojën se 'është në një p'emë edh'e i v'ëmë një shp'ortë a një s'itë a, edh'e një s'itë i vë që, vetëm që aj'o të j'etë e ajr'osur kshu, shp'orta dhe s'ita të j'etë e ajr'osur, që të j'etë e ajr'osur, fj'ala vjen, që të mos j'etë, të k'etë edh'e një si nx'ënësi br'enda, të k'etë edh'e një si m'asë. po për ta mbl'edhur r'ojen edh'e e hedh në, e hedh në kosh'eret pas'ajthi, e merr që and'eja edh'e e hedh në kosh'eret. që e pres, e sh'arroj

at'ë d'egën at'ije, d'egën e p'emës edh'e e sjell mbi zgj'ua, e shkund at'ije, i th'emi d'egë, d'egë p'eme, në pamundës'i tasht'ithi që të pr'esësh d'egën, çon at'ë shp'ortën at'ije. të borzil'okut, ka të, që jan të luledi'ellit, ka e të mar'es, ka shumëllojshmër'i mj'altesh. këta j'anë shumëllojshmër'i, mj'altë, fj'ala vjen, se e di, që kët'u ka l'ule di'elli edh'e nj'ihet mj'alti l'ules së di'ellit, nj'ihet edh'e mj'alti mar'es, edh'e i gësht'enjës, kët'o j'anë, ka shumëllojshmër'i mj'altesh. mj'altë i l'uleve të liv'adheve, liv'adhore. kjo m'ënjë, m'ënjë i th'emi, e m'ënjë, kjo 'është j'ashtë, kjo m'ënja 'është jashtëq'itëse e dis'a ins'ekteve, që kjo e lëç'on, jashtëq'itësen e lëç'on nëp'ër fl'etat e gj'etheve, të kët'yre muzhdr'avavet, të l'isit e të ç'do p'eme kësht'u, po në lis më sh'umë edh'e në muzhdr'avë. kët'o j'anë ca ins'ekte, si mushk'onja j'anë at'o, v'etë at'o e lëç'onjnë kët'ë m'ënjën, i th'emi m'ënjë, kët'o j'anë jashtëq'itset e kët'yre, i th'emi m'ënjë n'eve, e m'arrin bl'etët, e përpun'ojnë, e kth'ejnë në mj'altë. i th'emi m'ënjë n'eve. në lis, në muzhdr'avët, në ç'do p'emë b'ie aj'o m'ënja. m'ënjë i th'emi n'eve në gj'uhën popull'ore, nd'ërsa në gj'uhën shkenc'ore i th'onë, jashtëq'itset e ins'ekteve. mj'altë m'ënje, se d'uket ai mj'alti. më i m'iri, mj'alti, 'është mj'alti livadh'or.

edh'e gj'yshi k'ishte bl'etë. 'unë v'etë k'amë njëz'et vjet, v'etë kam njëz'et vjet që rris bl'etë. bletërr'itës, ose blet'ar. 'është t'ymsja, kët'o k'emi, th'ikat.

p'orrja bosh, e m'esit, po tasht'ithin at'o, dëgj'o ti... zakon'isht, po aj'o korn'iza nd'ahetë në tri pj'esë me p'orre. kr'eu, zakon'isht, kr'eu i p'orres, siç 'është korn'iza kësht'u, kr'eu, zakon'isht j'anë p'orret mashkull'ore. s'ipër, kre'ut, j'anë më të mëdh'aja at'o, për arës'ye s'epse m'ashkulli 'është më i math nga bl'eta punët'ore, më p'oshtë past'ajthin v'ijnë p'orret femër'ore, c'epevet, në fund f'are, mb'ejnë at'o p'orret e n'ënave, çib'uqet që th'amë n'eve. tan'ithi kët'o p'orret bosh, nuk e kupt'oj 'unë, se kët'o, kët'o j'anë të t'ëra të njëll'ojta 'ose bosh 'ose plot me mj'altë, 'ose plot me fëm'ijë, kët'ë p'orre bosh në mest se kupt'oj, se kët'o j'anë të t'ëra plot, 'ose të t'ëra bosh, kur j'anë bosh, se kur j'anë bosh, kur j'anë bosh kët'o, j'anë o bosh f'are pa fëm'ijë edh'e pa mj'altë, zvogël'ohen past'ajthin, që zvogël'ohet t'ufa, që vjen sidom'os tash'ithi në kët'ë k'ohë, at'o j'anë të mb'ushura, të përmb'ushura plot me mj'altë, edh'e bosh kjo e tr'eta nuk e kupt'oj, se s''është bosh, 'është o e t'ëra plot, o e t'ëra bosh, at'o k'anë, at'o j'anë të barab'arta. kët'o j'anë, bl'eta, j'anë çib'uqet edh'e kët'o zvogl'ohen gj'atë k'ohës, po që. bl'eta m'atkë ka d'alë at'ije, ka d'alë bl'eta m'atkë. aj'o njëh'erë bën çib'uk, në vit, fj'ala vjen. bën çib'uk njëh'erë në vit edh'e kët'a çib'uket past'ajthi zvogël'ohen, dhe kët'a rr'inë bosh. ndërt'ojnë çib'ukun me at'o, e bën at'ë t'orren e s'aja aj'o nëq'oftë se asht'u edh'e e lë bosh past'ajthin, aj'o rri bosh, rri e zvogëlu'ar aj'o, aj'o rri pa, ajo kry'en funksi'onin sa rrit n'ënën edh'e past'aj rri

bosh aj'o. një kap'ak. kap'ak. edh'e i v'ihet kap'aku. ose cip'oset. ose i v'ihet kap'ak, po cip'oset më m'irë, se i vë një c'ipë përs'ipër aj'o me dyll. kjo 'është e mb'yllur, e mb'yllur. e mb'yllur 'ose e izolu'ar. 'është i izolu'ar. i izolu'ar, i mb'yllur, mj'altë i mb'yllur, se 'është edh'e i h'apur, kur s'ka kap'ak, 'është edh'e i mb'yllur, kur s'ka kap'ak. e pr'esim. me th'ikë 'ose e çj'errim me një pir'u, po e pr'esim zakon'ishtë me th'ikën, 'ose e çj'errim me një pir'u. çjerr. pir'u, pir'u, nga kët'a zakon'isht. pir'u 'është na at'a që ha. kur e pr'esim, e pr'esim me th'ikët, kur e çj'errim e çj'errim me pir'ut. unë zakon'isht i kam përd'orur të d'yja at'o met'oda, edh'e e kam çj'errë, edh'e e kam pr'erë, sip'asë. me d'yllë. korn'izë e pl'otë. po edh'e i th'ua shor'etkë, edh'e i th'ua shor'etkë, edh'e as'aj m'undet t'i th'uash shor'etkë, shor'etkë i th'onë edh'e korn'iza, m'eqë 'është korn'iza 'ose shor'etka. në korn'izë dr'uri. aj'o mbësht'etet, aj'o mbësht'etet në t'ela, mbësht'etet në t'ela, edh'e përs'ipër past'ajthin 'është një ryl, një ryl 'është ai pej met'ali, e ngroh at'ë, e ngroh pak, jo sh'umë edh'e e shkon at'ë mbi telt. aj'o kur e ngroh, aj'o e çkrin pak d'yllin edh'e i izol'on past'ajthin, t'eli futet br'ënda në, se 'është i h'ollë ai t'eli, edh'e futet br'enda në p'ite edh'e qëndr'on aj'o e izolu'ar br'ënda t'elin në p'ite, kësht'u që ai ka, mban, funkcion'on, që të mb'ajë edh'e p'iten, po 'është dhe i izolu'ar at'ije, që mj'alti tasht'ithinë n'ukë b'ie në kont'akt me kët'ë t'elin, nuk b'ie në kont'akt me t'elin se, se 'është i izolu'ar t'eli nga d'ylli. e zj'ejmë d'yllin. d'yllin past'ajthi si e zj'ejmë, çkrin, çkrin nga temperat'ura. në një 'enë e h'edhim. tenxh'ere ose kaz'an sip'as madhës'isë, që të përd'orim. e po tasht'ithin, zakon'isht at'o 'enët e blet'arit rr'inë më v'ehte, ai kaz'ani ose tenxh'erja rr'inë më v'ete, aj'o nuk përzi'ehet me, me at'o 'enët e tj'era të guzh'inës. tasht'ithi, b'ëjmë p'ite pej at'ija. po at'o mbetur'inat j'anë mbet'urina të, mbetur'inat e d'yllit. po at'o mbetur'ina, fj'ala vjen, se që j'anë, që e di prej se j'anë mbetur'inat, j'anë nga këm'ishat e fëm'ijëve, që k'anë d'alë at'ije, nga këm'ishat e fëm'ijëve, që k'anë d'alë at'ije, at'o mbetur'inat, se at'o p'orret prej d'ylli b'ëhen, gj'atë, aj'o rri tre vjet at'ije, bën funksi'onin e saj tre vjet, që rrit fëm'ijët, më v'onë past'ajthi mb'ushet me mj'altë, në vj'eshtë, mb'ushet me mj'altë edh'e fill'on, rifill'on v'itin tj'etër past'ajthin, për tre vj'etë, sez'oni i saj ka tre vjet edh'e kët'o j'anë mbetur'ina të kët'yre. ai 'është propol'isi, propol'isi, ngj'itës, kët'ë ka si 'emër, ngj'itës. shor'etka ësht e vend'osur në korn'izë. past'aj, i th'onë në centrifugë. më përpar'a, kjo zakon'isht ti... që pl'eqtë kët'u, që i k'ishin kët'a, i pr'isnin se, shor'etkat edh'e i h'idhnin në një teps'i, i sht'ypnin me k'ëmbë, në një m'ëngë, në m'ëngën e, i th'oshin as'aj, aj'o m'ënga 'është një si p'unë gov'ate kësh'u, edh'e ka një kor'itë që del mj'alti, dhe e sht'ypnin kësht'u me, l'anin at'o, 'ose me k'ëmbë, 'ose me du'ar që,

sip'as, kur k'ishte sh'umë f'utshin me, l'anin k'ëmbët dhe e sht'ypnin me k'ëmbë. në një m'ëngë, i th'oshin as'aja, p'ara se të d'elte centrıf'uga. e kull'on. me një kull'esë. aj'o kull'esa 'është o n'apë, 'ose, ka kull'esa na kët'o kull'esatë pej kauç'uku, po pa d'alë kauç'uku në at'o k'ohërat në një n'apë, në një bullur'uk 'ose çemb'er. e shtryth, e shtryth. në bid'ona. më përp'ara në q'ypa. do të q'eshi b'abi 'ytë, se ne na th'onë qyp. kësh'u na th'onë n'eve, e k'emi një si t'itull ne. edh'e kur th'oshin at'a pl'eqtë, th'oshin h'ajde se do të v'emë na at'a q'ypërit, përp'oshë. q'ypi 'është pe b'alte, zakon'isht pe b'alte, nga kët'o poçer'itë. bletërr'itës 'ose blet'ar. do v'emë tek ai blet'ari, th'onë, kësh'u, po blet'ar. m'askë qu'het, rrj'etë. aj'o 'është m'askë dhe aj'o 'është e përb'ërë prej, mbr'apa ka at'ë b'ezen, përp'ara ka një rrj'etë t'eli. po t'elë, edh'e një nejl'on, po të hedhç një, nd'onjë kap'ele bën, se ka f'orma nga më të ndr'yshmet të m'askavet. më përp'ara kët'ë përd'ornin at'a, t'elat, që j'anë at'o pe s'itave të b'ukës, tasht'ithinë edh'e ai 'është t'eli, po që k'anë edh'e ca rrj'eta pej kauç'uku. j'anë sh'umë të h'olla at'o edh'e i qep në mak'inë me. t'ymsja. at'o qet'ohen, at'o qet'ohen me t'ymin, qet'ohen, nuk të h'anë, nuk të pisk'ojnë kur k'anë prez'encë t'ymi përs'ipër. po ai pun'on me t'ymsen. mas'i dhe e hap, f'utet edh'e pun'on, hap, ngre tav'anin lart edh'e pun'on në zgj'ua br'ënda, i ngre at'o korn'izat. e tym'os, e tym'os. një l'evë, 'ose kaçav'idë, 'ose th'ikë. po th'ikë, th'ikë, 'ose skrap'ello, po th'ikë më m'irë, th'ikë e mj'altit. po ja skrap'elua ka një f'ormë si l'ugë, si l'ugë e kthy'er kësh'u, ka një. edh'e për të kru'ajtur shërb'en aj'o d'yllin, edh'e për të ngr'itur pr'apë at'ë korn'izën l'artë. l'evë 'ose skrap'elo, 'ose skrap'ellë. e po më përp'ara i th'oshin kësh'u, kët'o, edh'e një c'opë h'ekur i th'oshin at'a pl'eqtë, po që d'uhet një c'opë materi'ali, pej met'ali, n'ukë ka m'undësi ndr'yshe pa. kët'a i dëb'ojnë, 'ose i përz'ënë, q'uhet me dy fj'alë aj'o dëb'im ose i përz'ë, ka fillu'ar t'i përz'ërë, kur, zakon'isht kur shik'ojmë n'eve, o tan'i ka fillu'ar t'i përz'ërë m'eshkujt. bl'eta tasht'ithin rra në gj'umë. dimër'oj, ka r'ënë në gj'umë dhe tan'i po dimër'on bl'etët, po dimër'ojnë. dimër'ojnë, kët'ë e k'emi, tan'i bl'etët po dimër'ojnë, se zakon'isht në d'imër at'o. at'o, at'o zakon'isht përj'ashta rr'inë bl'etët, po i v'ëmë në një, pas një m'uri, pas një m'uri kësh'u në kundër'im të j'ugut, pas një m'uri. po tek v'ëndi i bl'etëve 'ose tek p'arku i bl'etëvet, tek v'ëndi 'ose tek p'arku. e po i f'ujmë at'ije në një, në një dh'omë, 'unë kam p'atur r'aste që i kam mb'ajtur edh'e në një dh'omë, nd'onjë të d'obët, e fut në dh'omë, në një dh'omë. kët'o kosh'eret, ti lali, zakon'isht i mbështj'ellim, aj'o kartons'era 'është e m'irë 'ose me k'ashtë th'ekre, me k'ashtë th'ekre. e i mbështj'ellim. b'allin, nuk e mbështj'ellim b'allin, ndërs'a kr'ahët, tre pj'esë i mbështj'ellim, se aj'o 'është me k'atër f'aqe, tre f'aqe ja mbështj'ellin, ndërs'a b'alli nga 'është ver'anti i

d'erës e l'ëmë të h'apta. i th'emi 'ose u tufëzu'an, 'ose 'është b'ërë l'ëmshi, bl'etës, k'emi dy, dy mën'yra, dy fj'alë dometh'ën, o u mbloth, o u bë lëmsh. ep'o, sipërf'aqja e, si t'ta them 'unë ti... m'undet t'i th'emi edh'e, po si ta, s'po e kupt'oj 'unë kët'ë, 'anët, 'anët s'ke si i thoj 'anët, 'anëve ato. l'ëmshi 'është. po vath, m'undet t'i thu'aç as'aja. vath, vath. at'o qëndr'ojnë qysh në mu'ajin tet'or, sidom'os kët'u tek n'eve, edh'e e pr'ishin v'athën past'ajthi na fill'imi i m'arsit. e pr'ishin v'athën, 'ose pr'ishin l'ëmshin. ka, at'o j'anë sh'umë llojshmër'i sëm'undjesh, ti, edh'e shk'aku 'është varrat'oza, shk'aku 'është varrat'oza, 'është një, kjo 'është një. po edh'e për l'arvat. v'etëm për l'arvat, po aj'o varrat'oza, ky 'është, edh'e m'yku, sidom'os m'yku 'është për, për fëm'ijët, po edh'e m'yku pr'apë shkakt'ohet nga varrat'oza. aj'o 'është një sëm'undje e k'eqe se, kjo bashkëjet'on br'ënda në qel'izën e fëm'ijës, sidom'os në at'o qel'izat mashkull'ore, kët'u aj'o lint edh'e zhvill'ohet b'ashkë me fëm'ijët, kur çel fëm'ija, që h'apet kap'aku i as'aj, aj'o del dhe kësh'u që shumëz'ohet sh'umë aj'o, kjo 'është sëm'undja që pothu'aj, kjo sëm'undja në të gj'ithë evr'opën. 'është ins'ekt aj'o, 'është një gjall'esë, 'është një gjall'esë kjo. 'është si, si, me, me, me shumëk'ëmbsh, 'është shumëk'ëmbëshe, edh'e kjo past'ajthi gj'atë k'ohës rri në, u rri bl'etëve përs'ipër edh'e ushq'ehet me. po kjo, 'është edh'e një p'esta, po kjo p'esta, amerik'ane që 'është p'esta, j'anë dy ll'oje p'esta, edh'e amerik'anja edh'e evropi'anja, kjo amerik'anja 'është më e, më e fortë, dhe m'undet t'i thu'aç edh'e murt'ajë, edh'e murt'ajë i thoj, kës'aj p'estës amerik'ane, që kjo 'është e pashër'ushme, nëq'oftse 'është at'y, at'y kjo kur 'është në prez'encë. i paraliz'on, nuk më kujt'ohet ti... kjo. shk'aku, 'unë kam q'ënë edh'e në kët'o semin'aret kët'u në tir'anë, ka 'ardhur edh'e një ital'an, që, edh'e posaçër'isht, posaçër'isht, edh'e kët'ë foli ai për kët'ë, shk'aku i të gj'itha sëm'undjevet 'është varr'oja. varrat'oza, aj'o 'është shkakt'ari i të gj'itha kët'yre sëm'undjeve, që v'ijnë. po kjo s'po më kujt'ohet, kjo që paraliz'ohet. tasht'ithin ky m'yku... vdes fëm'ija at'ije, vdes fëm'ija në qel'izë edh'e at'y, po si të ta them 'unë ty... aj'o varr'oset at'y, aj'o fëm'ija pr'apë në qel'izë, varr'oset at'y në qel'izë edh'e e nxj'errin at'o bl'etët mas'i th'ahet. edh'e e nxj'errin j'ashtë. po mbas'i vdes at'y në, në p'orret. p'orre dhe qel'izë. i k'emi th'ënë at'y n'eve edh'e p'orre edh'e qel'izë, që, 'është në të dy. mbas'i t'erret at'y aj'o që, ah'ere e nxj'err bl'eta, e nxj'errin bl'etët punt'ore, që e pastr'ojnë. keqb'ërësit, më m'irë t'u th'emi keqb'ërsit. mb'ytja e bl'etve, mb'ytja. po shur'up i th'emi ne 'ose lënk, po të dy kët'a shur'up i ka, po ndërt'oj shur'up për bl'etët, pej, prej sheq'eri dhe prej mj'alti. ja u h'edhim ble'tvet. i ushq'ejmë bl'etët, i ushq'ejmë bl'etët, i ushq'ejmë më mirë se për të ushqy'er po i v'ëmë n'eve, 'ose për të nx'itur. gj'uha, gj'uha e bl'etës, ka at'o ant'enat, ka at'o dy

ant'enat. po g'ojë, o, g'oja e bl'etës. gj'uha 'është br'ënda, aj'o 'është g'oja e bl'etës, n'ofulla. k'oka, aj'o 'është e përb'ërë, k'oka edh'e n'ofullat, se ka dy n'ofulla aj'o. po gj'uhën, me gj'uhën lëp'in aj'o. me gj'uhë, nekt'arin, ndërs'a pol'enin e mbledh me k'ëmbë. me shp'orta. jo, jo i ka me shp'orta. b'arku i bl'etës, b'arku i bl'etës, dhe ka dhe q'ime bl'eta, ësht e nd'arë në segm'ente kësh'u. në bark i ka q'imet aj'o edh'e pothu'ajse t'ërë tr'upin me q'ime e ka, e ka at'ë p'ushin. një bl'etë kur lëç'on një r'ojkë të m'irë, r'ojkë e mb'arë, r'ojkë e mb'arë. r'ojkë e m'esme, 'ose e d'obët. q'ënka e 'egër kjo. aj'o 'është e b'utë. gr'ethi. gr'ethi. ai 'është, i th'emi, 'ujku i bl'etës, 'ujku i bl'etës, 'është sh'umë i rrez'ikshëm ai, ai na dëmt'onte sh'umë at'ije n'eve. v'etëm në r'aste të rr'alla ti që e mb'ysnin. se ai 'është, ai gr'ethi 'është sh'umë m'i, sh'umë m'i fuq'ishëm na bl'etët, 'është i math, edh'e at'ij i th'onë 'ujku i bl'etës.

(R.H.):
...që p'iqësh nga di'elli, past'aj e m'errte aj'o e pr'iste të v'ogla e të v'ogla, përsh'ëmbëll nga kaq edh'e e h'ithte në sh'akull, h'ithte edh'e pak gj'izë, dj'athë sh'akulli, po 'është dj'athë, dj'athë i rr'ahur ai. dj'athi 'është sh'umë i b'utë dhe djath kaçkav'all. kaçkav'all i th'emi at'ij ne, që b'ëhet kësht'u në rr'otë, po nuk ja merr ynd'yrën at'ija. kur merr pak e vë at'ije dhe ai lëç'on më sh'umë gj'alpë. kët'ija s'i k'ishin l'ënë ynd'yrë at'o, se ja k'ishin m'arrë. ë për të rru'ajtur tasht'i kët'ë, kët'ë do ta marrç edh'e do ta hethç, do të keç një v'oze, 'ose k'ade, çf'arë të k'etë dometh'ën, çf'arë të nd'odhet, dhe do bëç shëll'irë. se mund të d'alë kaq aj'o, do ta pr'eçë at'ë past'aj c'opa c'opa, e hedh at'ije dhe e lë dis'a d'itë në shëll'irë kët'ë, pasand'aj do ta ndër'oç at'ë shëll'irë, do i bëç shëll'irë tj'atër, ta futç pr'apë, nëq'oftse do ta mbaç gj'atë. dometh'ën kr'imba q'uhen at'a, po 'është bulm'et i pr'ishur ai pasand'aj, ka pr'ishur at'ë, ësht, më s'ësht më për të ngr'ënë.

(R.G.):
vazhd'on, pun'on at'ije dhe. po kamari'er j'anë që të dy at'a, të p'aktën pun'ojnë br'ënda, pa për t'u l'odhur, l'odhen sh'umë. at'ë qëll'im k'anë, po të shik'ojmë. të shik'ojmë njëh'erë, d'uke p'arë, d'uke b'ërë. po ai, edh'e ai at'ije nd'ënji, në at'o kl'ubet pun'on, sik'ur e k'anë f'utur kët'ë vit pas një guzhini'eri at'ije, grek, ka m'undësi që t'ja m'arrë d'orën at'ij guzhin'erit, siç më tha në telef'on, po i v'ogël ai nja shtatëmbëdhj'et vjeç 'është, se s'e ka mbl'edhur ak'oma kallaball'ëkun, l'eka merr sh'umë, po s'i qëndr'ojnë në xhept f'are. po 'është njëzetesht'at i m'adhi. për ofic'er. po ky 'është ky. e la që dy vjet, vazhd'ovi v'itin e p'arë at'ije dhe siç nd'odhën at'o, edh'e 'iku.

po, mos, mos, i la at'o, i la at'o, i la, nuk po, s'i d'ilte, past'aj d'onte, n'ukë, nuk 'eci dot më. jo, jo asht'u 'është, ja kam. sa ng'elën at'o. po rr'ini o rr'i-ni. po vazhd'ojmë o, vazhd'ojmë.

(R.G.):
s'u bë gjë, ë, s'u bë gjë them. falemnd'erit. ja q'ofshi të gëzu'ar, mb'arë ju v'aftë dhe kjo p'unë, e në d'asëm të ç'unit ti. jo ore jo. gj'ithë d'ita, gj'ithë d'ita. at'a k'anë edh'e at'ë 'arën lark. e po do 'ujë, o... ja 'unë u l'odha sh'u-më sivj'et, se m'osha bën të v'etën edh'e u forc'ua aj'o t'oka, ah'ere na m'aji, edh'e nuk, dhe ne lër'ojmë me ku'ajt, nuk m'u b'indën at'a ku'ajt, si mb'ajta dot edh'e e mb'olla at'ë m'isrin sh'umë v'onë, më v'onë na sh'okët, edh'e at'a sh'okët po e pr'esin tan'i 'unë e kam jesh'il ak'oma, dhe ka or ka vështi-rës'i sh'umë kët'u ka, po do z'oti u b'ëhet mb'arë at'yre dj'emvet, se kësh'u thon edh'e at'a. s'kam asnj'ë të rregullu'ar ti... ja ai dj'ali, th'otë. i l'odhin o, i l'odhin, i l'odhin. ja e kam at'ije, në një l'okal pun'on, edh'e j'anë fshtj'ellë pothu'ajse nja, edh'e kët'a dj'emtë e shkëlq'imit. edh'e n'usja at'ije 'është, edh'e kam edh'e një ç'upë, megj'ithë dh'ëndrin, at'ije j'anë at'a, të p'aktën shyq'yr që j'anë kësh'u, se all'ahu na rru'ajtë. edh'e dj'ali taulla'it at'ije 'është. at'ije 'është, ka at'ë h'ernien disk'ale ai, ti... edh'e ai 'është një ç'ikë më hall na të tj'erët. s'pun'on dot, ka punu'ar ca k'ohë, ja tan'i më th'anë, më th'anë m'ua at'a dj'emtë, që pa p'unë 'është ak'oma se. a e pi ra-k'inë ai r'usi, se j'anë mësu'ar me v'otkë kët'a? ky 'është i m'adhi. ne ti na i v'odhën kët'o bl'etët, edh'e j'emi pa një bl'etë. se ne i shtekt'onim and'ej na at'o m'alet and'ej. edh'e na i v'odhën. në at'ë fill'imin qëk'ur, në at'o rrë-m'ujat, edh'e nuk k'emi, k'emi ng'elur asht'u bosh edh'e j'emi, sidom'os ne që j'emi mësu'ar me to. po i v'odhën ti... past'ajthin i h'apën, një pj'esë i mu'arrë dhe i mb'ytën me 'ujë të valu'ar, i k'ishin f'utur nëp'ër at'o st'allat e ish koperat'ivës and'eja, i k'ishin h'edhur 'ujë, që, mb'ysnin bl'etën, që të m'errnin mj'altin, kremin'ela, kremin'ela, 'ishin ca ç'una at'a, 'ishin kremi-n'ela edh'e s'u ka 'ecur hiç, me p'unëra të p'ista j'anë m'arrë at'a, se k'anë shku'ar në kakr'ukë tasht'ithi, at'a të krush'ovës, dhe 'ikën në greq'i and'eja, me at'o p'unëra, budallall'ëqe j'anë m'arrë dhe asnj'ë k'okërr l'eku s'k'anë fshtj'ellë, as j'anë mbl'edhur për shtëp'i, as, asht'u e k'anë kalu'ar at'ë j'etën at'a. ai i j'ati 'ishte b'urrë i m'irë. më vjen turp, më tha m'ua, kur të shik'oj, tha, nuk të shik'oj, më tha, kësh'u ti r'izo, kur të shik'oj, të tak'oj nuk i ngre dot s'ytë, tha, të të shik'oj, se ai 'ishte b'urrë i m'irë i shkr'eti, po mall tha, kur s'bën nd'onjë budall'ëk tj'etër, e k'ishte ll'afin që m'undet të të vr'isnin edh'e ty. po asht'u 'është. po m'erre o m'erre at'ë av'ash av'ash. at'ë, at'ë k'afen qysh e p'ini. av'ash av'ash b'ëje dhe k'afen.

po (R.G.):
urdhr'o 'ulu! qysh kal'on ti, qysh i ke nga shp'ia? ha'iri, p'ara se të, ky 'është i vëll'ai dalland'yshes, i vëll'ai gru'as t'ime, kur v'ajti u bë koperat'i-vë l'eshnja edh'e v'ajti i tha të j'atit të kët'ija, 'unë pr'isha shp'inë t'ime, i tha, kam 'ardhur të prish edh'e shp'inë t'ënde, edh'e. i falemind'erit që inte-res'ohet për k'ëtë shq'ipen.

(K.Y.):
sa vjeç po b'ëhet ç'uni? a e di si e qu'aj t'ënden 'unë, t'ënden e qu'aj kë-sht'u, rreth pes gjasht vjet, si shk'ojnë. e k'anë at'ë, man'inë e as'aj dash'u-risë për. m'ua më b'ëhet q'efi, që th'otë për at'ë at'ije, përs'e? se at'ë e ka na b'abi, e ka na b'abi at'ë. kët'u, dëgj'o ti, 'është fir'akë, n'ovaj me dobr'ushën nd'ajnë, nish'ova 'është në mest, kësht'u që.
sa v'ajti 'ora dj'alë? jo, jo mëngj'es h'ëngrët a s'h'ëngrët. 'unë k'ohë, më z'utë në sek'ond, se gjeç shk'ova. pa n'esër, se mb'atha një ç'ikë k'alin un, se un n'esër rrez'ik t'shkoj and'ej na, për t'shpën ç'upën, do t'shkoj ktej na dush'ari. po s'kam xhë bëj, kët'ej s''eci dot un, nuk dur'oj dot mak'inat. e o e, t'i kërk'oj k'alin shkëlq'imit, ndaj d'esha që mos dërg'oja n'onjë pej kt'y-re, 'ose kam frik të dërg'oj n'onjë pej kt'yre, po kam hall se mos i thot jo, mos i m'errja dhe k'alin at'ija, edh'e k'alin tim. hall e hat'ërit tu'aj kam, se d'ua t'u bëj hat'ërin j'uve, mirp'o. a do të rr'ini më ju? e po mir, mir. ç'ësht ai atj'e? ta m'arrë k'alin një rr'ugë, po ne na d'uet, një rr'ugë v'etëm të marr k'alin, na d'uet. e mb'atha un. kush ësht oj? po ai gom'ari s'ësht në rr'egull, po merr një rr'ugë k'alin. do shkoç n'esër doem'os ti? e po dëgj'o, ai gom'ari, dëgj'o, dëgj'o or'e, ai, at'ë e ka z'ënë sam'ari or. 'unë po mund'ohem të gjej edh'e një k'alë tj'atër tan'ithi or'e, na z'ure keq sot, or ti, të th'emi të dr'ejtën, oi më z'uri keq m'ua sot ai, sot s'e ndim'oj dot.

(K.Y.):

18
i z'ure dyz'et at'ije? ◀ *ej, ej, edh'e dhjet vjet ke t'ëndet. mbaj mënd ç'kam thën un. dëgj'o, një plak, kët'u pe ktij fsh'atit mat'anë th'oshte kësht'u, e shpr'ente mersel'e jetn e njer'iut, edh'e th'oshte kshu gj'eje, th'oshte, ç'j'anë njëzetep'es lj'epura, dhj'etë 'ujqëre, dhj'etë dh'elpra, dhj'etë dhi, dhj'etë p'ula, dhj'etë ve, th'oshte, kush e gjen kët'ë mersel'e. j'epnim e m'errnim ne s'e gj'enim dot. i kupt'on t't'ëra ai o? njëzetep'es lj'epurat th'oshte j'anë njëzetep'es vj'eçët, e f'ike at'ë ti? e njëzetep'es vj'eçët e njer'iut, njëzetep'es lj'epurat, dometh'ën njer'iu shkon si lj'epuri, nuk mban gjëk'undi se ësht i ri. dhj'etë 'ujqëret, dometh'ën nga njëzetep'es te tridhjetep'esa ësht i fort si 'ujku, po t'z'uri, t'kp'uti, th'oshte. dhj'etë dh'elprat, th'oshte, d'eri n'dyzetep'es,*

th'oshte, i dr'idhet h'allit, th'oshte, s'pun'on dot më siç ka punu'ar, nuk ësht i fuq'ishëm. past'aj mbas pesëdhj'etës th'oshte b'ëhet si dh'ia, kur i thërr'et, th'oshte, qëndr'on, s'i th'irre, mir th'oshte, shkon th'oshte, b'ëhet dhi, mbas pesëdhj'etës. pasand'aj th'oshte na gjashtëdhj'eta th'oshte e përpj'etë th'oshte, vjen vërd'all si p'ula, past'aj th'oshte mb'etet në vënt ve, gjers'a vdes, kjo ësht mersel'e th'oshte e njer'iut, edh'e 'unë dik'ur, p'ara dhj'etë vj'ete, m'errnja th'ezë me zair'e për t'ja u h'edhur hajv'anve dhe nuk kth'ehesha ktu të v'ija n'shpi t'ime po shk'oja te feruz'eja, atj'e te feruz'eja ka një prit me dërr'asa, që pret 'ujët aj'o, e h'idhja k'ëmbën at'ije, u th'osha un... na rru'ajç o m'ëndje ku v'ajte, ku je edh'e kth'ehesha, po i turpëru'ar mo më sh'ihte njer'i tj'atër, me thes edh'e në vënt që të kal'oja kët'ej kal'oja and'ej, tan'i, i th'oshja l'akes ndonjëh'erë un e bëj kshu kshu, nuk e bes'onte aj'o, tan'i aj'o, e shoh ndonjëh'er 'unë rri në at'ë l'ëmit, në sab'a, pi k'afen ap'o bëj n'onjë pun asht'u kshu, edh'e v'ete at'ije në kas'ollet edh'e nuk kth'ehet at'ije po shkon t'utje, v'ete gjer mat'anë... me thes në krah. ç'ke o l'ake i them un? 'ajde, 'ajde thot, ku do v'erë m'ëndja jon thot, ku do t'qëndr'ojë thot. harr'onje ti njëh'erë thot, tan'i thot kam fillu'ar 'unë, thot, se u bë aj'o pesëdhj'et e ca dhe harr'oj un thot tan'i thot, edh'e njer'iu at'o mem'olje, at'o mem'olje, at'o saktës'ira edh'e at'o vendosmër'ira, që qëndr'ojnë nën pesëdhj'etën nuk j'anë kurr më mbas, se'fill'ojnë e paks'ohen, fill'ojnë e dobs'ohen mem'oljet, forca e të dëgju'arit, e të shiku'arit, e të mendu'arit e të gj'itha gj'ërat, edh'e fill'ojn njer'iu konsum'oet, konsum'oet edh'e mbar'on past'aj, harr'on, s'gjyk'on sa d'uhet, b'ëhet nevr'ik, ça s'krij'ohen past'aj, ça s'krij'ohen, prand'aj njer'iu ësht i p'astërt d'eri në m'oshën pezdhj'et vjeç, ësht i p'astërt, do thoç ti, edh'e një ç'ikë tërh'iqem kët'u, se të t'ërë nuk b'ëhen kshu, se marr një sh'ëmbull tj'atër un, dis'a nj'erzve, pa vd'ekur gru'aja jan goxh'a b'urra, pa vd'ekur gru'aja, goxh'a b'urra, si i vdes gru'aja b'ëet, pl'ee, bërn'ut, pse? se e mban gru'aja kr'ahun, mip'o ndër kët'a, nuk munt të regjistr'ojmë të tër kët'a, kam dy sh'ëmbulla un, k'emi aq'ifin n'eve, xhaxh'anë e kt'ija, i vdiq gru'aja e re, sa vjet po b'ëhen që ka vd'ekur, u bën nja pesëmbëdhj'et vjet? ë mbi pesëmbëdhj'et po b'ëen. e re i shk'oi, e, mirp'o ai mb'ajti ekul'ibër, mb'ajti ekul'ibër shum të fort, bil'e edh'e kur vjen i them un, je shum i fort, se ësht shum i forti, ësht sh'umë sh'umë me gjyk'im, edh'e me at'o rr'egullat njerëz'ore, me at'o rr'egullat njerëz'ore dometh'ën, v'ete vjen, jo përkr'a pl'akën, jo përkr'a at'o ç'upat, jo and'ej po kët'ej, jo kësh'u jo kët'ije, edh'e at'o e përkr'ain e mbajn mir kshu, and'ej e kët'ej, edh'e vë v'eshin edh'e ai vëll'ai k'onxhes prap edh'e ai qëndr'oi i fort, at'ij i shk'oi më e re, edh'e i mb'ajti ç'upat, e i mart'oj e, kish pes ç'upa e... kurs'e vë v'eshin një pj'esë të tj'erve un, ësht ai d'aja 'ynë i ber'atit, ai ësht

dhjet vjeç a pesëmbdhj'et vjeç më i madh na aq'ifi, jo or d'onte gr'ua ai, bezd'isi dynj'anë, s'i ka trut në vënt, n'uset që ka ai e dj'emt që ka ai s'i ka asnj'ë, me kult'urë, me sj'ellje, me resp'ekt, me dashur'i, me të t'ëra kët'o që i d'uhen njer'iut, mirp'o ai, e dreq'osi. m'arrim një has'an, kushër'i të p'arë ka pl'aka kët'u, ...i vdiq gru'aja i thash 'unë, p'ara nja t'etë vj'ete, i thash 'unë, të vdiq gru'aja has'an, më vdiq, më tha m'ua, e po thash un, gjer m'sot, thash un, ke qën b'urrë, thash un, ke qën si ke qën thash un, ke qën me at'ë thash un, sot e tutje, sot e t'utje do shik'oesh, c'ili je ti. e dreq'osi f'are, u nda dj'ali me të e përfund'oi në burg, me sherr e shamat'a, e shk'oi në l'ushnje, nd'ënjti nja gj'ashtë mu'aj e 'erdhi pr'apë në l'eshnje e, njëq'int trakal'ira, njëq'int ç'normal'ira, e mos më keq, kshu që, edh'e at'ë që thash un mos u demoraliz'oni j'uve se, ndër kët'a ka dhe që j'anë më të fort, v'ete edh'e tetëdhj'et vjeç, v'ete edh'e nëntëdhj'et vjeç, mem'oljen edh'e at'o ci-ls'itë, e at'o ç'i du'en në jet i mban të fr'eskëta, i mban të f'orta. po ka pe kët'yre që shkatërr'oen përnjëh'ere, shkatërr'oen përnjëh'ere, prand'aj, ju j'ini më të rinj mos u asht'u. për të p'arat? pos'i, o pos'i. ▶

(R.G.):

usht'arët, ti dj'alë, b'ënin kr'yqe. kshtu l'odhemi edh'e na m'ëndja, po për ca p'unë l'odhemi dhe na m'ëndja, po l'odhemi na m'ëndja ne, oj, ja po t'them un, mb'ille j'onxhë kompl'et, mos l'ërë asnj'ë pëll'ëmbë, mbaj tri l'opë, k'orri j'onxhë h'idhjau, nuk të l'odhin at'o, m'ili l'opët edh'e rri r'ehat, nuk të peng'on ty se m'orre gjasht kunt'al mj'ell ti, ç'i do ti më sh'umë se gjasht kunt'al mj'ell, llaf'osu, po n'eve ca gj'ëra i b'ëjmë kshu na k'oka, thu'aj. po n'tir'an ç'do b'ëjm ne o vlla, se ja th'emi n'esër do v'emi n'tir'an, ja do vij un n'tir'an - se kan marr shpi djemt n'tir'anë - çf'arë do bëj n'tir'an un, 'unë kam punu'ar nja dhjet vjet n'dyq'an, edh'e di njëç'ikë tregt'i, po tregt'i nuk më lën tiran'asit m'ua t'bëj tregt'i 'unë at'ije, se at'a i kan zën k'yçet, ku t'v'ete un, po t'vij një i hu'aj n'vlush, në vl'ushë nuk bën dot kur i hu'aji se jan vlushall'injt at'ije. ti ke pezj'et vjet në tir'an dhe munt të bësh një diçk'a, un s'bëj dot at'ije, po at'a dj'emtë me shkoll j'anë, po un s'asht'u. shp'ia, shtëp'ia t'd'uket derr po t'mos kesh t'hash. me at'ë 'është gab'imi, kët'u ësht gab'imi, se thot ai un m'ora shtëp'in thot, bl'ejnë edh'e gr'atë, blejn ca fust'ane t'gj'ata, rri n'tir'an un, thot aj'o, aj'o për t'ngrën s'ka, ti mbaj fust'anin makar'i të gjat, h'iqe xëv'are, a ke t'hash, s'ke të hash, vd'iqe, mbar'ove, pun'o ti o bab'a pun'o, se mos u pr'isha pun. jo or vlla, jo kam ngrën buk un sa. kaf'e nuk d'ua un se p'iva tek ai m'iku. po v'ajta at'ije un te shp'ia, se ësht te shp'ia ai, m'b'ëri aj'o z'onja m'ua. thash un t'dal t'i shik'oj njëh'er kta nj'erzit ç'b'ëjnë kët'eja se më thot gru'aja mu'a aj'o, ti me

m'otrën tak'ohesh, kurs'e un, ty që të ka vlla aj'o e she ti e shik'on - 'afër j'emi, po hak ka, se po bën na një vit e ca që s'ka v'ajtur - 'iku q'yqja. un 'isha në malt o, kur v'ajta un k'ishte 'ikur. qysh? bën mir, bën edh'e keq ai, bën e keq ai. po në ta dh'ënçin o lushnj'arët - aq koll'aj s''është - s'e ke ngrën ndonjëh'er bukn e b'otës ti.

(F.D.):
e ngr'ija k'okën k'aqë, k'aqë e tëk b'inja pr'apë, dhe rr'inja kshu ja me sur'um. e or e, ka h'alle njer'iu. po kët'u pu, pu, që ngr'ihëshim, që në mes n'atës v'imim e pr'ismim m'isër. ep, e ep, edh'e. at'ë th'ashë pr'ëmë, shyq'yr që u err thash, që u bë nat. p'unë, o p'unë, tër ditn e d'itës, tër d'itën, vd'iqëm. am'ani, e ç'e do ktë rr'ojtje, rron po qysh rron, edh'e kshtu ti dj'alë kto h'allet kshtu j'anë të mbëdh'aja. falemnd'erit, falemnd'erit. 'unë kam 'ardhur në dyzetegj'ashtën. nuk e mbaj mënd. nga gost'ëncka. n'ëna 'ishte na zal'oshnja. shtëpi'ake.

(F.D.):

19
n'eve k'emi punu'ar, ti... sa j'emi l'odhur, k'emi vd'ekur, ◀ *edh'e tan'ithi all'a thoj kshu që thik e pr'etë thoj, dy d'itë edh'e. lum ai, un kshu kam th'ënë, lum ai. kush e di se qysh e k'emi të th'ënë o ti dj'alë. kam p'arë gjith at'a pr'ëmthi, gjith at'a pleq, gjith at'a nj'erëz, 'ishin në az'ile, i thash nefa'ilit, o nefa'il ç'j'anë at'a thash un, at'a të az'iles tha se nuk i mb'ajnë pleqt, tha. u-u-uh thash un, prap në televiz'ort. shyq'yr që ka p'unë, v'ajta n'çorov'odë, kam të dy dj'emtë at'ije dhe ç'upën, të tre, nd'ënjta tek i v'ogli nja katrap'es d'itë, nja katrap'es d'itë v'ajta tek ai tj'atri, nja katrap'es d'itë v'ajta te ç'upa, po nuk më rr'ihësh, s'më rr'ihësh se ja. po m'irë jan m'irë, m'irë. në p'unë jan. ç'upën ç'upa e ka n'p'unë, djaln e ka n'tir'anë, në shkoll ai, mbar'on shk'ollën e l'artë, edh'e b'urrën e ka drejt'or, edh'e ky 'është në at'ë kom'unët, ky dj'ali tj'atër, ky i v'ogli, m'irë, ai tj'atri ësht pol'ic, ai ilj'azi, m'irë. m'irë j'anë, h'ollë j'emi n'eve kët'u edh'e. po xh'iko ësht më v'ete o dj'alë, m'irë j'anë. n'eve nuk k'emi as rr'og as gjë. n'eve k'emi at'o dy l'opë n'eve dhe një m'ushkë, edh'e k'emi nja k'atër dhën a pes... po do t'i ru'aç o, kush i ru'an, do njer'i, un një dj'alë kam ktu, ai do t'm'erret me p'unë, n'usen e ka me fëm'ijë të v'ogël, h'alli e gj'eti, si them dot që ngr'eu, e kshu jan h'allet e qed'eret, më th'oshte ç'upa rri, pse s'rri?, moj po nuk më rr'ihet pa p'unë, s'rri dot pa p'unë, s'rri dot, ngr'ihesha që and'ej, rr'inja ktu, ngr'ihesha që and'ej, v'inja ktu. a t'pëlq'en ky vënd... kshu? e po ç''është m'irë ktu. vu'ajmë sh'umë n'eve, ...vu'ajmë sh'umë, kët'o dy tre d'itë, u dr'emit kshu, po pse mos fsht'etesh një cop h'erë, të mbl'e-*

dhësh g'ockat. e ka, ka edh'e gj'ëra të m'ira, 'edhe për të ngr'ënë s'jan keq nj'erzit, h'anë, h'anë. - o n'ënë, ku 'është m'ami, ë? - and'ej na guzh'ina 'është. n'eve përp'ara v'inim e pun'onim për pezj'et lek. edh'e pun'oje për të tj'erë, a më sheh m'ua, që më sheh ktu ti, ngr'ihesha që me n'atë to të m'ilja bagt'inë, to të mb'ushja 'ujët, to të t'unja, to ta xëbr'asja, to t'b'ëja gj'izë, to të rregull'o... të fsh'inja, të n'isja fëm'ijën për në shk'ollë, pa kur 'ikja më lësh'onin k'ëmbët shkënd'ija. xhë m'errnja 'unë. e kam m'arrë un t'etë mij l'ekë asht'u pensi'on, tetëm'i lek. tetëm'ij l'ekë, në mu'ajt, ç'ta d'ua 'unë at'o tetëm'ij lek?, 'unë s'marr dot një p'ako k'afe a një q'illo sheq'er, pensi'oni env'er h'oxhës, ja kësht'u ësht ti dj'alë, p'opulli vu'an. po haxh'iu 'është mir haxh'iu, gru'an e ka në rr'ogë, v'etë ësht në rr'ogë. mjaft, mjaft e ke se ti nuk i ble të t'ëra gj'ërat. e, po një që s'ka asnj'ë? ▶

(K.Y.):

nuk dur'oj dot, un kur ësht vap nuk dur'oj dot asnjëç'ikë. ou nja njëz'et kunjt'alë. e kam nxj'errë 'anvet e kam l'ënë. po jan nja dy që m'arrin, po kan frik, kan frik, nuk i lë fr'ika. po po, po kët'o dy tre dit s'kam nge, kto dy tre dit jam and'ej, na k'orça njëh'erë. edh'e do t'shkoj që kët'ej, se kët'ej s'shkoj dot, do shkoj me k'alë, kët'ej me mak'ina s'shkoj dot, s'duroj dot. se n'r'adësh vdes f'are, se ësht kl'ima më e 'ulët and'ej.

(K.Y.):

pl'aku j'onë, gj'yshi kët'ija, se ne k'emi q'ënë një zjarr, e ka shpj'eguar?, a e ke shpj'eguar?, i ke b'ërë bis'edë?, 'ishim një, gj'yshi kët'ija na mbl'ithte ne kur 'ishim të v'egjël, edh'e 'ishte shakaxh'iu i math, kur na f'unte me n'onjë p'unë, o b'urra, th'oshte, na 'epte l'ekë, na 'epte kshu, po për të q'eshur, për të b'ërë sh'aka, th'oshte, o b'urra th'oshte se për dr'ekë një lakr'or me kr'imba k'ini sot, aaa qysh thu'aj kshu o bab'a, se bab'a v'etëm at'ë d'inim ne, kët'a të tj'erët, s'kish bab'a, as te s'akua, as tek sad'ushi, as tek pl'aku j'onë, as te fig'ani, bil'e fig'ani 'ishte xhel'at i math, për v'eshi që me aq'ifin e me et'emin e kët'a të tj'erët edh'e nevojt'ore ha'urit rr'inte plot me ta. edh'e kshu aj'o diktat'ur e mb'ante o, 'ishin kallaball'ëk, o, po ju them kët'y-re un në shtëp'i sot o, s'kan diktat'urë sot, ath'ere th'oshin, b'ukën, ne shpejt'onim edh'e sht'ypnim h'undët me nj'ëri tj'etrin kur nxit'onim se po të f'utshe i f'undit te d'era s'akoja ja b'ënte me m'ashët që në buxh'akt, hë kod'osh i qerrat'ajt, përj'ashta, se po t'h'aesh b'uka v'inje shpejt, ai nj'ëri do mb'etësh mbr'apa, ai i b'inte me m'ashët që at'ije dhe e përz'inte pa buk.

(T.G.):
falemind'erit, qysh je ti, a je mir? qysh je fet'ah? a je mir? ku ke qën o? n'çorrov'od qe o? a 'ishin mir at'a fëm'ija? nuk k'ishin 'ardhur dj'ali at'y? 'erdhi a? po ç'tha për s'akon, qysh 'ishte? për s'akon ç'tha them? nuk to v'inte s'akua ë? nuk to v'inte? rr'ugë të mb'arë.
ë mo qysh tha, qysh tha? o n'ardi po e le rak'inë ti moj n'ëne?
ç'u bë n'ardi? and'ej shkoj, te gëz'imi. a e pe rak'in o n'ina?
e po hë o, nuk rri, h'ajde të marr karr'iken se nuk rri dot pa karr'ike, h'ajde, o b'ona.

(S.K.):
...i k'ishte marr ktu n'telef'on kto të k'ohës, kish v'ajtur pe at'ije, 'iku sot në tir'anë, që të b'ënte at'o dokum'entat. me dhën, me dhi, me pun, ka qën ca koh na greq'ia ka qën, ja kësht'u.

(G.Y.):
b'urrat e kan gurm'azin ktu, që çdo llaf, që të vij i shpejtu'arë, tak e mban ky, nuk e thu'aj, b'urri, kurs'e gru'aja s'ka dhe gru'aja shpërth'en, nuk e mban, po edh'e nas'ipi sik'ur s'ka, edh'e ky shpërth'en sh'umë. edh'e ky shpejt'on si grat. po seps'e s'e mban ll'afin hiç, nuk e mban.

(S.K.):
gaz'iut i k'ishte m'arrë dy lloj f'are, i k'ishte mbir, po e mb'olli në qersh'or ai, na'ilja se ku kish marr ktej na ju, ktej na feruz'eja, k'ishte edh'e ca nga shtëp'ia ai, far e v'endit edh'e një pjes 'ishte pj'ekur, tj'atra 'ishte në q'u-mësht. ky ësht i but, se u këp'ut sa u pre, se d'uhesh lën edh'e nja dhjet dit at'ije, edh'e, ja kshu po e bëj un vet. ai 'imi i th'ati 'ishte, pa ky i but ësht prap, po ktë po e var un, po e var të tër. th'ahet at'ije, ësht mir ai. s'd'ua më un, jo, jo, se them n'onjë llaf t'epër kshu, edh'e e shkru'ajn kët'a, pa mos e shkru'anin h'ajde de. po nas'ipi s'pi o?

(M.K.):

20
◀ *'ujku, zakon'isht 'afrohet te bakt'ia, edh'e kur ësht afr'uar te bakt'it e kam par, kur ësht afr'uar te bakt'ia e kam par. po, kam q'ënë edh'e i v'ogël edh'e i math, dometh'ën kam par shum her, nuk kam par njëh'er, bil'e njëh'er desh më ka ngrën 'ujku, v'ija nga çorrov'oda, 'edhe kët'u në gr'ykën e dë-vr'irit, 'ishte mu'aji dhjet'or, 'isha bashk me një shok, me at'ë xhev'itin, ti e mban mënd xhev'itin... un k'isha një mushk h'ipur, po kur d'olla në dëvr'i, i thash xhev'itit, xbr'iti, h'ipi ti m'ushkës i thash un, se 'iki un në këmb, ish*

më i vj'etër nga un ai, edh'e rrugt'onim të dy n'eve, mirp'o në kët'ë kohë, un u k'isha v'ajtur 'ujqërve ja si kët'u te korrid'ori kët'u, at'a 'ishin fshtjell gr'umbull, edh'e lëp'ihëshin, po rr'inin në një form të atill si bagët'ia kur, si dhënt kur i zë v'apa, aj'o m'ushka i pa më përp'ara nga un, se un k'isha 'ulur k'okën edh'e 'ikja, edh'e qëndr'oj në vënd, ai i bërt'iste m'ushkës pr'a-pa m'eje, po un s'e d'inja pse 'edhe kth'eva k'okën ta shik'oja at'ë që, ç'ka m'ushka që s''ikën, kur, pash m'ushkën un, 'ishte, krek'osur kshu dhe s'e h'idhte k'ëmbën më kët'u nga un aj'o, kth'eva k'okën përp'ara shik'oj 'ujqëret at'y, megj'ith dëb'orët m'orra një gur un kshu me të dy du'art dhe bërt'ita 'ujku, at'a u përh'apën, i rrash me at'ë gurt kshu un at'yre, u për-h'apën at'a, s'kish as gjeth as gjë ath'ere, i shiku'am, nja dyz'et i numë-ru'am 'neve, 'ikën 'ujqëret, u tr'ëmbëm n'eve, me thën të dr'ejtën, u tr'ë-mbëm, po të mos k'ishim p'asur m'ushkën do të na k'ishin ngrën, po aj'o i dikt'oj një çik më lark, se do u k'ishim v'ajtur at'y te k'ëmbët. kam p'arë, d'uke 'ikur ar'iu, e kam p'arë. po, zakon'isht kam par kët'ej, përt'ej nga p'ylli, i th'emi ne qaf e b'eçit, kur më ka rën rr'adha, që kam kalu'ar and'ej e kam par d'uke 'ikur p'yllit, po edh'e kët'u në fshat ton kal'on ar'iu, bil'e ne na ka ngrën edh'e m'isrin ar'iu. po të gjej bën, po, ai e ha k'alë po ta gj'ejë v'etë në pyll, ha bakt'in, 'është shum i f'ortë nga 'ujku ar'iu, ar'iu 'është. kë-t'ë s'e kam dëgju'ar, nuk e di. ▶

(M.K.):
kur kam q'ënë më mir un se kshu, kapard'isur kët'u? kur 'isha kryet'ar 'unë 'isha hysmeq'ar. hysmeq'ar, o hysmeq'ar, hysmeq'ar pa rr'ogë, se hysme-q'ari m'errte par'a. mb'ante xha sin'ani hysmeq'arët, u j'epte k'atër nap'o-lon flor'i në mu'aj. e d'inim edh'e ath'ere, edh'e ath'ere e d'inim, që ç''ishim. kush ta di. ai flet për at'a thot, të masakru'arit, po më i masa-kru'ar se kam qën un si fshat'ar, kush ka qën? thu'aj të dr'ejtën ti, që v'inte aj'o gru'aja, tër d'itën e d'itës m'errte tridhj'et l'eka, edh'e në d'arkë v'inte m'errte një buk të m'isërt kaq, kët'u te f'urra, edh'e d'uke 'ikur kalam'aqët e thy'enin at b'ukën kshu, pak e na pak e h'anin gj'ersa v'inin n'shpi, k'ishte më keq më, s'k'ishte, n'eve du'art i përp'iqnim. at'ije rr'onin si zotn'inj at'a. ç'e py'et o, ata tash'ithinë thon k'emi qën kshu.
me lek. po në lek llogar'itësh, fj'ala vjen, nuk m'errte një nap'olon, që q'u-hësh ath'erza, m'errte një kunjt'al m'isër, një kunjt'al gr'urë, m'errte një d'ele. jo, s'k'ishe 'emër të veç'ant, se çar m'errje ti 'ishte një diçk'a tj'etër, ti pun'oje tek un, 'ose un tek ti, po se ç'm'errje si interes'onte njer'iu, sa të jep, th'oshte fil'ani ty, që t'ka marr hysmeq'ar, k'atër nap'olon më jep, ti

mund t'i m'errje k'atër nap'olon, mund t'i m'errje d'ele, mund t'i m'errje buk, mund t'i m'errje...

(M.K.):

21

◀ *deb'in ka, cep ka, rrush të zi ka, kët'o jan. po ky ësht rr'ushi mir. ha'iri kur v'inte, më thosh m'ua, d'ua n'onjë rrush na ai vr'eshti yt, kam p'asur një vresht të mir shum at'ije posht un, po, e pr'ishi koprat'iva, nuk e mb'ajtën mir, ne i k'ishim vr'eshtat ngj'itur at'ije, edh'e tasht'i i thon te vr'eshti myft'arit, te vr'eshti ha'irit, e ke vr'eshtin at'ije i thoj ha'irit, prand'aj h'ajde m'erre. si ësht trazu'ar kjo pun or ti, djal, kët'ë se ndreq dot as shejt'ani, pal'e iks'ani.* ▶

o po ç'bëjn at'a social'istët at'ije? ç'kan at'a që h'ahen nj'ëri me tj'etrin, ç'dambll'a k'anë? ...në një koh, që at'a bën luft me... dik'ë tj'etër at'ije, arr'itën p'opullin në kët'ë kategor'i, ak'oma d'uan të mb'urren, du'an të lëvd'oen, du'an të b'ëjnë, do ta bëj un kshu e do ta bëj un asht'u.

22

◀ *van d'eri 'afër ber'atit, l'ufta, gr'eku, nga kët'u kal'oj, na la ne pr'apa, po at'a, siç e d'ini nga histor'ia e nga të th'ënat, që l'ufta fill'oj italj'ani me gr'ekun, po ital'ani në at'ë koh na k'ishte dhe n'eve, fj'ala vjen djemt e shqipr'is 'ishin usht'ar me ital'anin, i kish marr ai, i f'uti për një k'ohë në greq'i, deris'a i mbl'odhi f'orcat gr'eku e th'eu ital'in, e th'eu, edh'e fr'onti d'uke u thy'er d'uke 'ardhur kët'ej nga ne, gradual'isht, 'erdhën kët'u, 'ishte dhjet'or, ital'anët k'ishin vën fr'ontin kët'u, tek l'agjja jon, p'oshtë në at'ë br'egun at'y edh'e përt'ej në gost'ënckë, po 'ishte kshu miz l'isi dometh'ën, gr'ekët du'allën at'ije përt'ej në q'afën e sym'izës edh'e u ran me top, sa u ran me topt at'a, ital'anët mu'arrë k'ëmbët, e l'anë me armat'im e me ç'k'ishin, ç'adra e batan'ije, çkr'ehën at'a, ditn e dyt h'yri gr'eku. kët'u po, h'yri ushtr'i e gr'ekut. që nga rr'ethi k'orçës 'erdhi ktu, nga rr'ethi k'orçës, kët'ej na kol'onja, na përm'eti, na, 'ishte front i gjer ai, 'erdhë kët'u, edh'e m'errnin k'afshët, k'afsht e ngark'esës, i fsh'inin at'ije ku gj'etën at'a, gr'e-kët, që shk'onin e m'errnin ushq'im e armat'im and'ej na mbrapav'ijat, se s'k'ishe maq'in e gj'ëra, ku kish ath'ere, i ngark'onin k'afshët edh'e 'iku k'afsha, më s'kth'ehësh më në fshat, i ç'onin në front, mirp'o at'a v'ajtën d'eri kët'u në malt tom'orit, gr'ekët, edh'e h'asën rezist'enc të m'adhe nga ital'anët, se i 'erdhën f'orca, se v'inin d'eri në ber'at, v'inin furniz'oheshin me maq'in at'a edh'e e furniz'oj ushtr'in ital'ani, e u hodh fr'onti kët'u në to-m'or, kët'ej përt'ej në këlc'yr edh'e mat'an past'aj, po në, në këlc'yr edh'e kët'u në tom'or, b'ënë kërd'in ital'anët, i vr'anë gr'ekrit shum, i vran shum. sidom'os në këlc'yr kan bër n'amin, se at'a b'ënin l'uftë mbr'ojtse, gr'ekët, sip'as 'urdhrit të ath'erçëm d'onin të sulm'onin, ta h'idhnin ital'in në det*

mend'onin at'a, edh'e shqipr'inë nga aj'o që kërk'onte ta mb'ante ital'ani, ta m'errte gr'eku, e ç'e py'et h'allit, d'eri në mars, në mars zbark'oj gjerm'ani në greq'i, u thy'en gr'ekët që kët'eja, e m'orri prap italj'ani, po gjerm'ani qe shkakt'ari që, gr'eku kapitull'oj, se ng'eli past'aj ai. 'unë 'isha kët'u o, 'unë, m'errsha me usht'arët and'ej, u j'epnim buk e, na përz'inin nanjëh'er at'a e, v'inim prap n'eve, shik'onim ku d'erdhshin at'o 'arkat me fish'ek at'a, at'o shik'onim të m'errnim n'onjë gjë kshu. po ç'e py'et, at'a 'ishin keq për buk, e m'errnin m'isrin e that edh'e e h'anin kshu, aq keq 'ishin për buk, se s'u v'inte dot furniz'im, dëb'orë k'ishte, at'ije në mal, kur 'iku dëb'ora, at'ije më një vënd, 'ishin nd'eshur grek e italj'an, në m'alin ton kët'u lart, edh'e 'ishin vr'arë at'a gr'ekët, edh'e k'ishin p'asur nd'ezur zj'arre tasht'i, po zj'arret si d'uket i k'ishin p'asur ital'anët, at'a u k'ishin v'ajtur at'ije, se 'ishte v'ëndi pyll, u k'ishin v'ajtur at'ije, u k'ishin rën, 'ishin vrar, gj'etëm n'eve dhjet a pesmbëdhj'et të vr'arë at'ije, ç'e py'et o, kërd'ia u bë. italj'anët kët'ej nuk i traz'onin, po gr'ekët po t'i gj'enin i m'errnin. i m'errnin, i th'errnin na e k'eqja, i m'errnin, i m'errnin. italj'ani k'ishte, 'ishte më i furnizu'arë, 'ishte më i furnizu'arë ai. i fsh'ihnin o, i fsh'ihnin o bakt'in, ik and'ej, shpjer and'ej, sjell kët'ej e, po gr'ekët 'ishin bet'er, 'ishin hajd'ut të mëdh'enj, at'a dhe të v'ithnin, edh'e kshu ta m'errnin me forc. v'inin. rr'inin o, fl'inin nëp'ër shtp'ia, në k'ohë t'k'eqe, u j'epnim buk, v'inte at'y ai, h'apte syt e shik'onte, detyr'oheshe t'i j'epje buk. ai r'usi k'ishte q'ënë usht'ar në r'usi, edh'e e k'ishin k'apur rob gjerm'anët, mb'asi e k'ishin k'apur rob, e k'ishin marr, e k'ishin f'utur në rr'adhët e ushtr'is t'yre edh'e i ra rr'adha që të v'inte në shqipr'i, kët'u ai u 'ishte dorëzu'ar vet partiz'anëve tan, edh'e 'erdhi i sëm'ur në spit'al, në mël'ov, e rr'ija bashk me të un, k'ishim shtru'ar na një dysh'ek at'ije, edh'e ai rr'inte kët'ej, un rr'ija kët'ej, shtrir at'ije n'mes t'dh'omës kshu, e v'inte dokt'ori, dokt'ori 'ishte dokt'or ital'an, na mjek'onte n'eve, na shik'onte, na kur'onin, ai më b'ënte 'yje m'ua ai, ai r'usi, b'ënte 'yje për të vën ktu, në kap'elet, i prëgat'iste me penj edh'e më thosh m'ua do të bëj një kshu, t'bëj një kshu, e m'errja un e i njgj'ija na njëh'er ktej, na njëh'er ktej në kto rr'eckat që k'ishim. s'e mbaj mënt. kush, unë? i sëm'ur. të ftot. po pal'e, si 'erdhi aj'o pun, at'ije 'ishin të plag'osurit, po edh'e nj'erzit e tjer, që k'ishin nev'oj, shtr'oheshin at'ije edh'e i kur'onte italj'ani, dokt'ori ital'an. spit'ali partiz'an, spit'al partiz'an k'ishte edh'e kët'u në vël'ush, edh'e në mël'ov, ky i vël'ushës u shpërng'ul kur u bë operaci'oni gjerm'anit, kur 'erdhi gjerm'ani, past'aj u krij'ua në mël'ov, në shtpi priv'ate 'ishte. gjerm'ani kal'onte, b'ënte operaci'onin edh'e 'ikte ai, shk'onte vend'osësh gjetk. ...në l'eshnje ka 'ardhur dy her, një her 'erdhi në dhjet'or, e një her 'erdhi në qesh'or. po, vr'au shum në vël'ushë dhe në

kapin'ov, në kët'o dy fsh'atra vr'au, na tridhj'et e ca b'urra. po i vr'au at'a, po at'a i vr'au, i gj'eti n'rrug, kurs'e kët'a të vël'ushës e të kapin'ovës, i mbl'odhi ai, ku 'ishin e ku s''ishin fshat'arët, edh'e, i çoj i pushkat'oj në një vënt, ne na ka k'apur gjerm'ani, m'ua përsh'ëmbëll, më ka k'apur me të gjith pjest'arët e shtëp'is e të l'agjes, siç 'ishte l'agjja jon, 'ishim l'agje m'adhe ath'ere ne, mund të 'ishim dyz'et v'eta at'ije, të mëdh'enj e të v'egjël, gra e fëm'ij, 'ikëm nga kët'ej ne se 'erdhi gjerm'ani, se ai i b'inte me murt'aja që nga qaf e b'eçit, edh'e i rr'ihte kët'o k'odrat kët'eja, kshu, ne u detyru'am, u shpërng'ulëm nga shtëp'it, 'ikëm, kush m'orri buk e kush s'm'orri, e 'ikëm në malt, vam e u f'umë në një vënd at'ije në pyll, at'a na diktu'an n'eve, se 'ishte një gr'ua sëm'ur, edh'e i sh'oqi as'aja b'ëri zjarr, që ta gdh'inte at'ë gru'an nga të ft'otit, se qersh'or 'ishte, po ra shi dhe u ftoh u bë kshu, që s'qëndr'oje dot jasht, ne 'ishim të gjith at'ije, at'a një të 'ardhur n'atën, na k'ishin rrethu'ar, ne k'ishim bagt'i at'ije, e k'ishim lop, e k'ishim qen e çfar s'k'ishte dometh'ën, siç 'ishim ath'ere n'at koh, na rrethu'an at'a, 'erdhën at'y edh'e qënt nuk l'ehën hiç, hiç f'are qënt, 'erdhë at'y, un fl'inja, n'ënen e k'isha kët'u n'kraht, më lu'ajti me dor kshu m'ua aj'o, edh'e më tha ngad'ale, 'erdhë gjerm'anët, ku jan? i thash un, hop në k'ëmbë, gjerm'ani 'ishte ktu, te zj'arri, shtat v'eta 'ishin at'a, k'ishin vën at'a mitrol'ozat kshu, si tan'i i kam paras'ysh, tak u 'ula prap posht un, at'a shiku'an po nuk bën shamat'a f'are, nuk folën, po shtat v'eta 'ishin at'a, gjasht 'ishin me at'o pantall'onet e shk'urtra, ai i sht'ati 'ishte me pantall'one të gj'ata, ai k'ishte qën shqipt'ar, ball'ist. më th'onë pr'indërit m'ua që ik, ti ik, f'utu në pyll, ik ti, se vëll'an e k'isha partiz'an. un edh'e d'oja të 'ikja, edh'e frik k'ishnja, po megj'ithatë, b'ëra si b'ëra un u f'uta në pyll ngad'al me një dj'alë tj'etër, edh'e, ç'amë, po s'd'inim ç'k'ishim përp'ara, du'allëm në një vënd at'ije na th'irrë at'a, në gj'uhë t't'yre seç na th'anë, ne u kthy'em me vrap në krah tj'etër, pr'ite tham ne, do na vr'asin, nuk na r'anë, 'ikëm pasand'aj, at'a k'ishin v'ajtur të tj'erët at'ije ku 'ishin kët'a sh'okët t'anë, edh'e një t'v'ajtur ai tak e tak e tak k'ishte marr nja dymbëdhj'et b'urra, nga n'eve, i k'ishin marr at'a dhe i k'ishin vën përp'ara, për na drejt'imi i r'adëshit, i shpun d'eri më një vënd at'ije, 'ishin një plak, 'ishte jash'ari, ty s'të kujt'ohen at'a, ku i mban mënd at'a pleqt ti, at'ije k'ishin qëndru'ar një çik at'a gjerm'anët, k'ish nxjerr paq'etën ai ofic'eri, i k'ishte dhën një cing'ar kët'ij pl'akut, edh'e treg'onte vet i shkr'eti, thash tha, tasht'i do na vr'asin, ja u kish bër me dor ai, 'ikni, 'ikni, i kish kthy'er mbrapsh, nuk i vran, e nuk na vr'au me një fjal, s'd'eshën t'na vr'isnin, se po t'k'ishin d'ashur... e kësht'u, a sa ka vu'ajtur p'opulli yn. po treg'onin t''ikur njëh'erë na austr'ia, d'uke mos llo-gar'itur k'ohën e lasht të turq'is, u shpërng'ul një her na austr'ia, u

shpërng'ul nga gr'eku, se kët'u 'ishin, ital'ia 'ishe kët'ej na q'afa mat'an, fr'anca 'ishte kët'ej na m'ali na k'orça, ushtr'it e t'yre që lëft'onin nj'ëri me tj'etrin, austr'ia 'ishte kët'u në vël'ush e në mal ton, edh'e përl'eshshin, u detyr'ua p'opulli të shpërng'ulësh, i d'ogjën e i bën i fukar'epsën sa, edh'e sot jan at'o pas'oja dometh'ën, që ka mb'etur p'opulli fukar'a, l'ufta i ka bër të t'ëra. ▶

(M.K.):
p'ara dy tre vj'ete 'isha në st'amboll, edh'e më th'oshin at'a të tj'erët pa un s'm'errnja vesh, shkru'ante një gaz'et t'urke edh'e th'oshte shqipër'ia okup'oj greq'inë me dyz'et e pes mij f'orca, shkru'ante gaz'eta t'urke. e or e, për refugj'atët tan, që kan v'ajtur. ath'ere për dyz'et e pes mij fl'itësh. jo, kam ca kushr'inj at'ije. jo, për një viz'it, për një viz'it, v'ajta te një fam'ilje at'ije, nd'ënjta rreth nja dy mu'aj at'ije dhe 'erdha. u kën'aqa, po 'ika prap. çfar t'bëjm?

(M.K.):
...po jan më keq at'a, se at'a i han edh'e shp'ezët, edh'e ft'ohet k'oha, ai kur ft'ohet pr'ishet. jo un i kam posht. posht, posht, at'ije ku ka p'asur ha'iri, at'ije i kam un, ja kshu 'ishin ngj'itur. e mir e ka. ai pse se plug'oj përp'ara për gr'urin? një her me dhën, njëh'er me dhi. kë nd'imoj? po çar të bëj, çar të bëj? ◀ *nuk i ndim'ojm as n'eve të tj'erët or'e, me thën të dr'ejtën j'emi ng'ulur kshu, s'dim nga, më d'olli një pun d'ije, pr'isja t'më v'inin nja dy fuç'i që posht, se at'o që k'ishin qën në paz'ar, k'ishin qën të thy'era, k'ishin qën të plasar'itura, edh'e e rr'idhnin at'o, mirp'o, do t'i dërg'oj, tha ai, që sh'iste at'y, do t'i dërg'oj për d'ije, d'ije s'mi dërg'oj, un rrusht i v'ola, n'isa dj'alin sot që me nat shkoj n'çorrov'od, do i sjell ai, po s'ka as maq'in, se s'vjen as maq'ina lart. s'ësht gëz'imi se shkon në f'ier sot, edh'e kshtu, s'të lën tel'ashet, s'të lën kët'o.* ▶

23

(M.K.):
◀ *nastrad'ini gënj'ente shum, 'ishte ust'a i gënj'eshtravet, edh'e të gj'ithëve u th'oshe, që nastrad'ini të gënj'en. nj'ëri d'olli e tha, m'ua nuk më gënj'en dot nastrad'ini. po mir, i than, tak'oje, edh'e shik'o, do të gënj'ej ap'o jo. kët'u të 'ini, tha, do shik'oni, tha se do më gënj'ej dot, ap'o jo. edh'e ky, py'este, ke par nastrad'inin? nj'ërin, s'e kam par, nj'ëri th'oshte e kam par, kësht'u që një rradh nastrad'ini k'ishte rrugëtu'ar kish bër rrug të gjat edh'e k'ishte v'ajtur ay 'ishte 'ulur mbas një m'uri kshu, çl'odhësh. ky që e kërk'onte, tynjatj'eta, tynjatj'eta i tha. ke par nastrad'inin i tha? tasht'i*

24

shkoj tutje, tha. po un s'e njoh, tha, ku ta gjenj? mb'aje kët'ë m'urin një ç'ikë kët'u ti, i tha, se mos rrëz'ohet, sa t'v'ete ta kthenj un nastrad'inin tu, i tha. mir, i tha ky. nastrad'ini 'iku, ky mb'ante m'urin, fsht'etur at'ije. 'erdhi një tj'etër, i tha, ç'bën ktu? or po un kërk'oj nastad'inë, tha po, më tha nj'ë-ri, më tha, që e gjej un nastrad'inë, po mbaj kët'ë mur kët'u se mo m'rrëz'o-het. ë, e gj'etke, i tha, po nastrad'ini ai ka qën, i tha, qysh e d'onje gënj'e-shtrën ti i tha. ▶
nx'irrnin nastrad'inë h'ipur në gom'ar, edh'e ç'unat fsht'illëshin at'y rreth e përq'ark, u-u-u-u se nastrad'ini h'oxhë, vën at'ë qel'eshen e b'ardhë, kshu, mirp'o nuk i h'ipte gom'arit kshu siç i h'ipim, po kth'ehësh kët'ej nga b'ishti gom'arit. po ç'bën kshu, i th'oshin kalam'aqët, ç'bën kshu nastrad'in efend'i? edh'e un nuk e di se ç'bënj thosh, edh'e un nuk e di se ç'bënj.a dëgj'ohet përr'all e nastrad'init and'ej? kud'o në bot, çud'i!
...kët'ej na të m'ijtë, më s'ka më, të ven and'ej na ai... hë, d'alim jasht, ë? jo, si të d'oni j'uve.

(M.K.):

25 ◀ *l'eshnja jet'on p'ara pesq'int vj'etve, p'ara pesq'int vj'etve, dhe në kët'ë k'ohë, ësht dj'egur fsh'ati nga turq'ia, krejtës'isht, për ars'ye se fshat'arët e l'eshnjes kan vrar spah'injt turq. për kët'ë ars'ye, ai i d'ogji, e i shpërng'uli, dhe fsh'ati ka ng'elur v'etëm me dy shtëp'i. mbas një k'ohe... nuk d'ihen, nuk d'ihen, po, treg'ojn që dy shtëp'i kan ng'elur. kët'o, o kan qën me shum in-flu'enc, o kan qën, që nuk py'este njer'i për ta, kët'a kan shtëpu'ar dhe mbas kës'aj k'ohe, 'është ngarku'ar një, me 'emrin ilj'as, i ndj'eri ilj'as, thot aj'o, e gj'etur turq'isht, e shkru'arë, ësht ngarku'ar për ta rimëk'ëmbur fsh'atin dhe 'është rimëk'ëmbur fsh'ati përsër'i, që ekzist'on edh'e sot.*
po një her, një her fshat'arët e l'eshnjes k'ishin qën në korç, se at'ije b'ë-hesh tregët'ija, se kët'o kem'i p'asur n'eve, k'orçën, ber'atin, që b'ënim tregt'i edh'e van në korç kët'a, kshu gr'umbull siç 'ishin, dhjet a pesëmbë-dhj'et v'eta, dhe 'erdhën kët'u në 'anë të m'alit, i thon një v'ëndi qaf e m'ar-tës, and'ej n'qaf t'm'artës ësht një vënd i mrekull'ushëm për të nd'ënjtur, për t'u çl'odhur, 'ujë ka, bar ka për kull'ot, hajv'anët, mirp'o 'ishte koh e beh'arit, thats'irë, si kjo që po bën sivj'et, th'otë nj'ëri, p'aska rën shi në starav'eckë, ësht një fshat at'y përt'ej, jo mor i tha ai tj'etri nuk ka rën shi. ka rën or shi i tha, po s'ka rën mor shi, i tha ai, pse o të kan pl'asur syt, ti, i tha ai që ka rën shi, i tha. kujt i th'ua ti, i tha, të kan pl'asur syt, një të xbr'itur nga k'ali ai, e rr'ahu at'ë fshat'arin, edh'e na ka mb'etur n'eve që leshnjall'injt jan rr'ahur në qaf t'm'artës, prand'aj i thu'aj ha'irit at'ije,

qysh ai stërgj'yshi yt, i thu'aj, 'ishte rr'ahur në qaf të m'artës, ra shi në starav'eckë, s'ra shi. ▶

(M.K.):

26

◀ *po shp'allja pavars'is ësht bër në v'itin njëm'ij e nëntq'int e dymbëdhj'et, po un tasht'i, në at'ë koh s'kam qën f'are, po, që e dim nga histor'ia, u mblu'adhën b'urra nga të gj'itha 'anët. nuk di, po di, që përfaqës'us ka p'asur edh'e nga skrap'ari, që kan bër shp'alljen e pavars'is në vlor. kan përkr'ahur dometh'ën qever'in e ism'ail qem'alit. e, mb'asi u shpall pavars'ia, nd'odhën at'o që nd'odhën, u bë copt'imi shqipr'is, u kriju'an ç'eta t'armat'osura dhe du'allë k'ondra ksaj, copt'imit që ju bë shqipër'is, du'allë k'ondra. mirëp'o, më pas, 'erdhi qever'ia e z'ogut në f'uqi. qe qever'ia e fan n'olit, u ndim'ua nga s'ërbët dhe u rrëz'ua aj'o dhe pr'uri z'ogun në shqipr'i, d'uke i dhën shpërbl'im shën na'unin, at'ë të pograd'ecit, në kra të pograd'ecit ësht shën na'uni, at'y ku, d'alin për n'maqed'oni tasht'i, dhe 'erdhi z'ogu në fuq'i. 'ardhja e z'ogut, nuk qe një, një mikpr'itje nga p'opulli po qe një vend'osje qever'ije me forc, dhe vit pas v'iti b'ëheshin traz'ira, rev'olta të v'ogla. në funt, në tridhj'et e p'esën u organiz'ua kryengr'itja e f'ierit, at'y në kryengr'itjen e f'ierit e kan pësu'ar shum skrapal'inj, jan burg'osur, jan vrar dhe riz'a cer'ova u hoth në arrat'i, d'uke 'ikur përsër'i nga, ju drejt'ua skrap'arit, dhe i kënd'ojn edh'e k'ëngë, „te 'ujët e zi fj'ete nja dy net, m'edet o riz'a, m'edet, v'ajte në kulm'ak e h'ëngre një drek, o riz'a m'edet, m'edet, në dyq'an t'zal'oshnjes, xhand'ari të pret, o riz'a m'edet, m'edet", riz'ai, sik'ur u thot riz'ai, „mb'ahuni mor'e b'urra se j'emi shqipt'ar". dhe riz'ai ka kalu'ar at'y, nuk e kan god'itur, dometh'ën, nën përkr'ahjen e h'ysen zal'oshnjës e të tjer, nuk e qëllu'an riz'an, po 'iku, shkoj në mazr'ek dhe u drejt'ua për t''ikur, për të dal jasht sht'etit. e kan vrar në pograd'ec, e vran patr'ullat e z'ogut në pograd'ec, kësht'u. të dëgju'arat.* ▶

(M.K.):

27

◀ *d'eri në k'ohën që b'ie dëb'or, po fill'oj dëb'ora bakt'ia do 'iki që kët'ej, o do shkoj në myzeq'et, o do f'uten në st'alla kët'u në fshat, sejc'ila fam'ilje at'ije në st'allën e saj. jo, bl'inim bar, kull'ota, bl'inin at'ije edh'e i nx'irrnin nga d'imri. kam qën dik'ur. at'ije ne 'ishim dhjet v'eta. 'ishte bler kull'ota edh'e ngr'ihësh at'y, ndërt'ohësh një kas'olle që të gatu'anim buk, të h'anin bar'injt at'ije se d'onin të h'anin at'a, edh'e bakët'ia kull'osnin at'y, u b'ënin v'atha. u b'ënin v'atha, u b'ënin l'esa pej k'ashte, i v'inin kshu në këmb at'o, që të mos i rr'ihte 'era, at'y at'o fl'inin, l'intnin. at'y p'illnin dhënt, përq'ark në kull'ot, në kull'ot, n'atën. në myzeq'e, në myzeq'e, pa kët'u br'ënda. q'u-*

mështin në k'ohën që nd'aheshin dh'èntë, e sh'isnim at'ije n'eve, e sh'isnim, k'ishte b'axho, nëp'ër b'axhot e ç'onim q'umështit. at'ije nuk e përpun'onim vet, sh'isnim q'umësht, rr'ugës past'aj kur kth'eheshim, b'ënim djath, v'inim kët'u. 'ishte lir ath'ere, nuk 'ishte shtrënjt, 'ishte lir se 'ishin, k'ishte t'oka dj'era, që k'ishin pasun'ikët, ai k'ishte dynj'an at'ije, v'inje m'errje një mer'a at'ije, pagu'anje, fj'ala vjen, njëq'int lek për kok, njëq'int lek 'ishin pesq'int dhën, llogar'ite tasht'i, sa do t'pagu'aje, po i nx'irrje nga d'imri veç, kur v'inin shq'erat kët'u, 'ishin shq'erat kaq, se k'ishte kull'ot të b'ollshme, ndërs'a sot s'ka. simb'as rr'adhës, shk'onin pes, shk'onin shtat, shk'onin dhjet, si t'k'ishin m'allin edh'e si ta d'onte p'una at'ije ku v'inin. po çdo shtëp'i nuk k'ishte bakët'i për të çu'ar në myzeq'et, ai që k'ishte bakët'i, ai që s'kish, rr'inte kët'u në shtëp'i. në maj, në fill'im t'm'ajit dhe shk'onin në malt. v'inin në fshat edh'e n'esër shk'onin në malt. vend'osëshin më një vënt at'y, vend'osëshin në një vënt. zakon'isht n'onjë gjë të caktu'ar s'k'ishte, po b'ënin, n'onjë dark kshu sejc'ili pas mundës'ive. shk'onin në malt. at'ije v'arësh nga sa bagt'i k'ishnje, ai që k'ishte shum, fam'ilje kët'yre, e pun'onte at'ije bulm'etin, të tj'erët e pun'onin nëp'ër shtëp'ija, e m'errnin q'umështit që and'ej edh'e e s'illnin e pun'onin në shtëp'i. un e pun'oja në shpi, e s'ill-nim nga m'ali dhe e pun'onim në shtëp'i. çdo dit e s'illnim nga m'ali, çdo dit. at'ije në mal, jo, s'k'emi p'asur bakët'i shum, kët'u dy fam'ilje, tre fa-m'ilje pun'onin në mal bulm'etin. ka qën fam'ilja kët'yre, ka qën edh'e një tj'etër at'y lart. po, zakon'isht që mbaj mënt 'unë fam'ilje kët'yre pun'onte në mal bulm'etin, k'ishin ndërtu'ar stan at'ije, edh'e kur v'inin bakët'ia, v'inin edh'e dy gra at'ije, edh'e at'a bar'injt që ru'anin bakët'in, edh'e e pu-n'onin at'ije, e b'ënin djath, gjalp, at'ije, 'ujti 'ishte i ftot, v'ëndi 'ishte si at'ije, kshtu. ▶

(M.K.):

28

njëh'er, njëh'er p'oqëm një mish në bid'on, po e h'apëm p'ara k'ohe. ◀ *'ishim në mal, th'errëm një shel'ek, e prem dhe e vend'osëm në bid'on, t'vul'osur dhe e vum në zjarr, po e h'apëm p'ara k'ohe, dhe m'eqë e h'apëm p'ara k'ohe, ky na pl'asi, na 'iku dometh'ën, edh'e kap'aku i bid'onit, edh'e th'elat e m'ishit, edh'e na d'ogji na du'art, edh'e na ç'orri na pak, kët'eja, at'o k'ockat, th'elat, 'ishin në vënt të pr'edhës at'o, kshtu që u detyru'am ne për-sër'i t'i mbl'edhim at'o dhe t'i vend'osim në bid'on dhe mb'asi mbar'oj së pj'ekuri, e vum në uj të ftot, ath'ere u pregat'it ai për të ngrën.* ▶

(M.K.):
dy or në mëngj'es, mir o, vij o vij. çar më besd'ise o derb'ardh ja muh'abet bëm at'y, çar bëm, se mos punu'am me k'azmët. të h'ënën do shk'oni ju ap'o? të h'ënën. në mëngj'es? po me se? me kët'ë furg'onin se... mb'ase vjen ai, se edh'e ai ka shku'ar në fi'er. kish 'ardhur ë? pse ku v'ajti feruz'eja? shkoj at'ije aj'o? e fsht'olli m'isrin të gjith? po mir o s'ka gjë ai, a e s'olli br'ënda, pa. përj'ashta e ka? po ka ç'adër. e e var, e var, t'k'ishte koç'ek 'ishte koll'aj shum. e h'odha, se ai kur rri asht'u i 'ikën l'ëngu.

(M.K.):

29

◀ *at'a fshat'arët, n'at k'ohë që 'ishte mbr'eti zok kët'u në shqipr'i, edh'e njoft'oj, si përsh'ëmbull sot njoft'oj kom'unën, që fshat'arët e l'eshnjes të shkojn në ber'at të m'arrin sadak'a, q'uhej, jo nd'ihma, dometh'ën, kët'o nd'ihmat që fl'asim sot ath'ere q'uheshin sadak'a. edh'e fshat'arët v'ajtën me shpres se, do ta m'errnin sadak'an. u ngr'itën nga kët'ej. l'ajmi 'ishte nga qever'ia. nga qever'ia, aj'o e j'epte sadak'an. edh'e fshat'arët mu'arrë k'afshët, edh'e u drejtu'an, se ath'ere b'ëhesh llaf që, do j'epësh sadak'a për buk, se s'k'ishte buk. edh'e kët'a u drejtu'an, van n'ber'at, një dit e gj'ysëm për të v'ajtur, një dit e gj'ysëm për të 'ardhur, kur v'ajtën at'ije u than s'ka sadak'a. edh'e i dh'anë v'etëm nj'ërit fshat'ar ktu, që ai 'ishte mos o zot më keq, i dhan tre kilogr'am m'isër, u kthy'en mbrapsh fshat'arët, 'erdhë, dhe kur i py'etëm, që a mu'arrët gjë? na than v'etëm i dhan hys'enit tri k'ile m'isër. kjo qe rr'uga që bën at'ije, kjo qe sadak'aja që mu'arrë, nga të gjith fshat'arët m'ori një. po ja treg'ova haxh'iut un se, edh'e kjo pun e nd'ihmave që vin at'y asht'u b'ëhet.* ▶
d'alim tasht'i. me gjith mënt un u mës'ova liksht, u mës'ova keq me j'uve un. v'inja llaf'osësha kët'u me ju, n'esër ku do v'ete. tak'onj ca ç'una, ca nj'erëz kësht'u të rinj at'a, kush po py'et. sh'të treg'oj un, at'ë që u rr'ahën fshat'arët at'ije ta treg'ova. kët'ë të sadak'as ta treg'ova, at'ë të bid'onit at'ije, që na pl'asi ja u treg'ova. për nastrad'inin u treg'ova, që e gj'eti at'ë, që s'e gënj'ente dot, e ja kësht'u. po do 'ikim tasht'i ë?

(F.D.):
hajt të pun'ojmë, t'bëjm n'onjë p'unë kshu, t'prash'ijmë, a t'vad'ijmë a. në shtëp'i? në shtëp'i, po bëjm o, çar'ape, tr'iko, një bën çar'ape, një bën tr'iko, një. po h'ajde të rrim një cop h'erë të llaf'osemi, at'y te m'uri nas'ipit d'alim ndonjëh'erë, ja b'ëjmë çor'ape, q'epim nd'onjë gjë.
i them xh'ikos, pse ma b'ëre borç, i them. makar'i 'unë, më f'alë i them. po edh'e një tj'atri, po t'kem gab'im i them më fal or'e, se kam gabu'ar.

sa fëm'ijë ke ti? me 'ymër e paç. edh'e 'unë kam k'atër ç'una dhe një goc. edh'e një, edh'e një do ta k'ishe b'ërë ti, dhe një. edh'e një do ta bësh ti. sa të b'ëhet ai? a po pse mo s'k'eni bër dhe një, do t'd'elte çun a g'ocë. i martu'ar 'është.

(N.Y.):
kur vr'iten dy 'ujqër, kan vr'arë, kan vr'arë nj'erzit ktu, e i grumbull'ojn at'ije në q'ëndrën e fsh'atit, e mb'ushin me k'ashtë, ja ç'b'ëra 'unë, thot ai gjaht'ari që e vr'au 'ujkun, i m'arrin qënt e fsh'atit at'ije, kush i h'idhet 'ujkut ësht trim, e ha 'ujkun.

(T.G.):
falemind'erit, qysh je ti, a je mir? qysh je fet'ah? a je mir? ku ke qën o? n'çorrov'od qe o? a 'ishin mir at'a fëm'ija? nuk k'ishin 'ardhur dj'ali at'y? 'erdhi a? po ç'tha për s'akon, qysh 'ishte? për s'akon, ç'tha them? nuk to v'inte s'akua ë? nuk to v'inte? rr'ugë të mb'arë.
shik'o pas novr'uzit, sa budall'aqja qjo, po 'ishte dit e v'erës, 'ishte novr'uzi edh'e barj'ami math. të dymbëdhj'etën b'ënin teq'et, e të dymbëdhj'etën. dëgj'o, se të thash 'unë, d'itën e n'ëntë k'ishte l'indur. dëgj'o ti ktej na 'unë, mir thot, po tan'ithi s'ka f'esta.

(F.D:):
po pse o, mos k'emi n'eve shk'ollë e mbajm mënt, ne j'emi tyryf'yle mor bir. e jo mor bir, jo, kur tha. po s'mbaj or bir mënt. j'emi bër, nuk k'emi llogj'ik më ne ktu, na ka rrj'edhur tr'uja.

(T.G.):
tan'ithi, fill'on tet'ori, tet'or j'emi n'eve ë? tet'or, nënt'or, po b'ëri jagall'ëk, në zjarr do t'f'utemi, se kët'u ësht ftot, b'ie shi, b'ie dëb'orë, b'ie. 'iko, o l'aku, shik'o një çik at'ë kaz'anin, shik'o se 'iku n'ardi. at'o s'i di, at'o s'i di.

(T.G.):
me l'agje, edh'e llaf'osshim, me l'agje, përsh'ëmbull fat'ushja, feruz'eja, 'unë a një tj'etër a, kush 'ishte pl'aka edh'e llaf'osshim, ll'afe kshu. jo, jo nuk ka p'asur dit të caktu'ar që të mbl'idhshim, po kshu kur tak'oemi me nj'erzit.
dëgj'o, b'ëje zj'arrin, b'ëja as'aj, hë t'k'eqen n'ënja.

(S.K., N.Y.):

- f'eja ësht fet'arët, kët'a priftër'injt, hoxhall'arët, për 'anën myslim'ane, besimt'arët në përgjiths'i, kjo q'uhet fe, fet'ar, në përgjiths'i q'uhet fe, qoft myslim'an, të krisht'er, çar q'uhen at'a të tj'erët, që un s'i di të tër.

- po pse ti edh'e un që v'emi në tom'or, je fet'ar?

- ke një, ke një bes'im, pa fet'ar nuk munt të të marr ty e m'ua un, po një bes'im e ke që, për diçk'a.

- k'emi v'ajtur. sivj'et jo, po p'ara tre k'atër vj'etësh v'ajtëm.

- jo un sivj'et s'v'ajta, as un as ky...

- do vish mot t'v'emë.

(M.K.):

po shik'on, shik'on, 'ëndrra shik'on nga më të ndr'yshmet, çdo njer'i. edh'e për par'a shik'on, sik'ur gj'ete par'a, sik'ur i pe po s'i m'orre dot, sik'ur të dha nj'ëri par'a.

VI. Избранная литература

Десницкая 1969 - Десницкая А.В. Албанский язык и его диалекты. Л., 1969.

Лексическая программа 1997 - Домосилецкая М. В., Жугра А. В. Малый диалектологический атлас балканских языков. Лексическая программа. СПб., 1997.

Плотникова 1996 - Плотникова А.А. Материалы для этнолингвистического изучения балканославянского ареала. М., 1996.

Плотникова 1998 - Плотникова А.А. Дополнение к разделу „Народный календарь" этнолингвистического вопросника МДАБЯ// Малый диалектологический атлас балканских языков. Материалы второго рабочего совещания. Санкт-Петербург, 19 декабря 1997 г. СПб., 1998. С.136-139.

Синтаксическая программа 1997 - Соболев А.Н., Воронина И.И., Лопашов Ю.А., Русаков А.Ю. Малый диалектологический атлас балканских языков. Синтаксическая программа. СПб., 1997.

Albanische Grammatik 1987 - Buchholz O., Fiedler W. Albanische Grammatik. Leipzig, 1987.

Demiraj 1986 - Demiraj Sh. Gramatikë historike e gjuhës shqipe. Tiranë, 1986.

Demiraj 1994 - Demiraj Sh. Gjuhësi ballkanike. Shkup, 1994.

Dialektologjia 1997 - Gjinari J., Shkurtaj Gj. Dialektologjia. Tiranë, 1997.

ES - Etnografia shqiptare. Tiranë, 1.1962 -

Fjalori 1980 - Kostallari A., Thomaj J., Lloshi Xh., Samara M., Kole J., Daka P., Haxhillazi P., Shehu H., Leka F., Lafe E., Sima K., Feka Th., Keta B., Hidi A. Fjalor i gjuhës së sotme shqipe. Tiranë, 1980.

Gramatika 1995 - Agalliu F., Angoni E., Demiraj Sh., Dhrimo A., Hysa E., Lafe E., Likaj E. Gramatika e gjuhës shqipe. Vëll. I. Morfologjia. Tiranë, 1995.

Gramatika 1996 - Çeliku M., Dhomi M., Mansaku S., Përnaska R., Prifti S., Totoni M. Gramatika e gjuhës shqipe. Vëll. II. Sintaksa. Tiranë, 1996.

Gjinari 1960 - Gjinari J. E folmja e Skraparit// Buletini i Universitetit Shtetëror. Seria e shkencave shoqërore. Nr. 4. Tiranë, 1960. f.86-106.

Gjinari 1989 - Gjinari Gj. Dialektet e gjuhës shqipe. Tiranë, 1989.

Tirtja 1978 - Tirtja M. Kulte të bujqësisë dhe të blegtorisë në popullin tonë// Etnografia shqiptare. Nr. 9. 1978. f.155-207.
Zojzi 1949 - Zojzi Rr. Gjurmët e një kalendari primitiv në populin tonë// Buletini i Institutit të Shkencave. Nr. 1. Tiranë, 1949. f.85-112.

Biblion Verlag Postfach 1201 D-35002 Marburg

VII. Аудио-CD

	Этнолингвистика	**Стр.**
1 (0:35)	Shejtanasi, *Tariko Gropa*	392
2 (0:43)	Shejtanasi, *Sefedin Kumbaro*	392
3 (0:54)	Dita e verës „День весны", *Fatushe Doko*	394
4 (0:13)	Dita e verës „День весны", *Nasip Ylli*	397
5 (2:41)	Sulltan Novruzi „Султан Новруз", *Kudret Ylli*	401
6 (3:06)	Plakat „Старухи", *Kudret Ylli*	405
7 (1:30)	Shëngjergji, *Meleq Zerdelia*	407
8 (1:07)	Shëngjergji; Shënmitri, *Sefedin Kumbaro*	409
9 (2:14)	Festa e Tomorit „Праздник Томора", *Kudret Ylli*	413
10 (5:22)	Plugimi „Пахота", *Myftar Kuka*	418
11 (1:16)	Rakija „Ракия", *Myftar Kuka*	423
12 (1:20)	Lindja „Рождение", *Fatushe Doko*	441
13 (1:21)	Dasma „Свадьба", *Myftar Kuka*	459
14 (2:45)	Vdekja „Смерть", *Fatushe Doko*	464
15 (5:02)	Вампир и аналогичные ему демоны: Luvgati. Kukudhi, *Gonxhe Ylli*	468
16 (3:49)	Вампир и аналогичные ему демоны: Luvgati. Kukudhi, *Tariko Gropa*	471
17 (1:22)	Порча, сглаз: Marr më sysh, *Tariko Gropa*	481

	Другие тексты	**Стр.**
18 (7:00)	*Kudret Ylli*	497
19 (3:17)	*Fatushe Doko*	500
20 (2:20)	*Myftar Kuka*	502
21 (0:39)	*Myftar Kuka*	504
22 (10:51)	*Myftar Kuka*	504
23 (0:33)	*Myftar Kuka*	507
24 (1:24)	*Myftar Kuka*	507
25 (2:29)	*Myftar Kuka*	508
26 (2:54)	*Myftar Kuka*	509
27 (3:28)	*Myftar Kuka*	509
28 (0:43)	*Myftar Kuka*	510
29 (1:24)	*Myftar Kuka*	511

Приложение на компакт-диске содержит аудиозапись вышеуказанных текстов, которые могут быть прослушаны с помощью компьютерной аудиопрограммы (CD-Wiedergabe) или на любом CD-Player.